

සුවසි මහ ගුණය

(හම වන මුද්‍රණය)

මහාචාර්ය රේරැකානේ චන්ද්‍රවිමල

(සාහිත්‍ය චක්‍රවර්ති, පණ්ඩිත, ප්‍රචලන විශාරද,

අමරපුර මහා මහෝපාධ්‍යාය ශාස්ත්‍ර ශෝභන, ශ්‍රී සද්ධර්ම ශිෂ්‍යෝමණි)

මහානායක ස්වාමිපාදයන් වහන්සේ විසින්

සම්පාදිතයි.

පටුන

	පටු
ප්‍රස්තාවනා	13
ආරම්භය	17
බුද්ධ රත්නය	20
1. අරහං ගුණය	22
හික්ෂුන් සැට නමක් රහත්වීම	25
මහා මිත්‍ර තෙරුන් වහන්සේ	27
පුණ්ණ දුගියා සිටුවරයකු වීම	29
දෘෂ්ට ධර්ම විපාක දෙන දනාංශ	33
හිසකේ විකුණා දන් දුන් කාන්තාවක්	34
අන්තහාර දුගියාගේ කථාව	36
ලොච්ඡුරා බුදුන්ගේ දක්ෂිණාර්ථ භාවය	40
අග්‍රශ්‍රාවකයන්ගේ ප්‍රාර්ථනාව	43
මහා කාශ්‍යප ස්ථවිර චරිතය	50
අරහං ගුණයේ මහන්තත්වය	71
අරහං ගුණයේ බල මහිමය	72
අරහං යන වචනයේ නොයෙක් තේරුම්	74
ධර්ම චක්‍රය	75
2. සම්මා සම්බුද්ධ ගුණය	87
දුක්ඛ සත්‍යය	89
සමුදය සත්‍යය	93
නිරෝධ සත්‍යය	94
මාර්ග සත්‍යය	96
සර්වඥතාඥතය	97
දශ බල ඥානය	100
පළමුවන තථාගත බලය	100
දෙවන තථාගත බලය	102
දීපරාජ කථාව	107
මහාසෝන තෙරුන්ගේ කථාව	111
නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේ	116
කුටකර්ණ රජුගේ කථාව	119

	තුන්වන තර්කය බලය	120
	සිව්වන තර්කය බලය	123
	පස්වන තර්කය බලය	124
	සවන තර්කය බලය	129
	රූපනන්දවගේ කථාව	133
	වේදනිකාවගේ කථාව	136
	සූනීතගේ කථාව	139
	සත්වන තර්කය බලය	144
	අටවන තර්කය බලය	145
	නව වන තර්කය බලය	146
	දස වන තර්කය බලය	148
	තර්කය කාය බලය	149
3.	විජ්ජාවරණ සම්පන්න ගුණය	150
	විද්‍යාව	152
	අම්බට්ඨ සුත්‍රයේ අෂ්ට විද්‍යාව	154
	චූළපන්ථක තෙරුන් වහන්සේ	155
	චූළසමුද්ද තෙරුන්ගේ කථාව	161
	වරණ ධර්ම	166
	තර්කය දින වර්ගය	172
	විද්‍යාවරණ සංග්‍රහ ගාථා	178
4.	සුගත ගුණය	179
	තර්කය මාර්ගය	182
	තර්කය පදය	189
	කෝර්කබන්තිය තවුසා	192
	පාඨක සුත්‍ර තවුසා	195
5.	ලෝකවිදු ගුණය	200
	ලෝකයේ මූල	204
	ත්‍රිවිධ ලෝකය	208
6.	අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී ගුණය	213
	පෙස්ස හා බුදුන්වහන්සේ අතර සාකච්ඡාව	215

		පිටු
	කේශි හා බුදුන්වහන්සේ අතර සාකච්ඡාව	216
	යස සිටු පුත්‍රයා	220
	උරුවේල කාශ්‍යප දමනය	223
	සච්චක දමනය	231
7.	ශාස්තෘ ගුණය	246
	ත්‍රිවිධ ප්‍රාතිභායතීය	247
	ධනඤ්ජානි බැමිණියගේ කථාව	249
	සුප්‍රබුද්ධ දුගියාගේ කථාව	252
	බුද්ධානුශාසනය	254
	න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක කථාව	258
	නො වරදින අනුශාසනය	261
	ස්වර්ණකාර තෙරුන් වහන්සේ	262
	හික්ෂුන් පන්සියයක් රහත්වීම	264
	බෝධිසත්ත්වානුශාසනා	265
	කුද්දල පණ්ඩිතයෝ	265
	සම්භව කුමාරයාගේ අනුශාසනය	268
8.	බුද්ධ ගුණය	271
	මිසදිටු බමුණාගේ කථාව	272
	බුද්ධඤාණ තුදුස	274
	පටිසම්භිද ඤාණ	275
	යමක ප්‍රාතිභායතී ඥානය	278
	මහා කරුණා සමාපත්ති ඥානය	280
	සුනිගන්ත තිස්ස තෙරුණුවෝ	284
	සෝපාක දරුවාට අනුග්‍රහ කිරීම	285
	සර්වඥතා ඥානය	286
	අනාවරණ ඥානය	290
	බුද්ධ පදාර්ථය	290
9.	හඟවත් ගුණය	293
	ඓශ්වයතී භාග්‍යය	295
	ධර්ම භාග්‍යය	300
	යස භාග්‍යය	300

	පිලෝනික පිරිවැරියාගේ බුද්ධගුණ කථනය	306
	පිංගියානි බ්‍රාහ්මණයාගේ බුදුගුණ කීම	308
	දෙවිලොව බුදුගුණ වැනුම	310
	ශ්‍රී භාග්‍යය	314
	මහා පුරුෂ ලක්ෂණ දෙතිස	316
	දේහ රශ්මීහු	326
	කාම භාග්‍යය	330
	ප්‍රයත්න භාග්‍යය	331
	සෑරියුත් තෙරුන්ගේ අර්ථ විචරණය	333
	ධර්ම රත්නය	336
	තච්චලෝකෝත්තර ධර්මය	340
	ලෝකෝත්තර මාර්ගයන්ගේ බලය	341
	තච්ච ධර්ම විභාග ක්‍රමයක්	342
	ධම්ම යන වචනයේ තේරුම	344
	ධර්මයේ ගුණ	344
10.	ස්වාක්ඛාත ගුණය	346
	ධර්ම ගුණ ගාථා	350
	මණ්ඩුක දේව පුත්‍ර	351
	බණ ඇසු ගැරඬියා	352
	සාදුකාර දීම	352
11.	සාන්දිට්ඨික ගුණය	354
	පයඝීෂ්නි ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ගුණය	357
	ප්‍රතිපත්ති ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵල	358
	පිඹුරාට හසු වූ ගොවියා	361
12.	අකාලික ගුණය	362
13.	ඵහිපස්සික ගුණය	368
	අවේල කාශ්‍යප හා චිත්‍ර ගෘහපති	370
	කාල සිටුපුත්තේ කථාව	372
14.	ඕපනයික ගුණය	374
	කලවා ඇට බිඳගෙන මහණදම් පිරු හික්ෂුවක්	376
	ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් මහණදම් රැකි හික්ෂුහු	377

	සාසනයේ මූල පයභාජනියද? ප්‍රතිපත්තියද?	පටු 380
15.	පව්වත්තං වේදිකබ්බ ගුණය	382
	ජාති ප්‍රඥාව ඇති පුද්ගලයෝ	383
	සංඝ රත්නය	387
	ශාසනය පවත්නා කාලය	392
	සංඝරත්නයේ ගුණ	397
16.	සුපටිපන්න ගුණය	399
	මිථ්‍යා ප්‍රතිපත්ති	400
	මිථ්‍යා ව්‍රත රැකි පූර්ණ හා සේතිය	402
	ප්‍රතිපත්ති නානත්වය	411
	උග්‍ර ලෙස පිළිවෙත් පිරු ශ්‍රාවකයෝ	413
	නාලක තෙරුන් වහන්සේ	413
	ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් පිළිවෙත් පිරු හික්ෂුන්	417
	වක්ඛුපාල තෙරුන්වහන්සේ	418
	ගංගාතිරිය තෙරුන් වහන්සේ	421
	අම්බබාදකතිස්ස තෙරුන් වහන්සේ	422
17.	උජුපටිපන්න ගුණය	424
18.	ඤායපටිපන්න ගුණය	431
19.	සාමිච්චිපටිපන්න ගුණය	433
20.	ආහුනෙය්‍ය ගුණය	434
21.	පාහුනෙය්‍ය ගුණය	435
22.	දක්ඛිණෙය්‍ය ගුණය	436
23.	අඤ්ජලි කරණීය ගුණය	438
24.	අනුත්තර පුඤ්ඤක්ඛෙන්ත ගුණය	440
	අංකුර ඉන්දක දෙවිපුතුන්ගේ කථාව	441
	ආයඨී පුද්ගල විභාගය	448
	ශ්‍රෝතාපන්න පුද්ගලයා	449
	සකාදගාමී පුද්ගලයා	458
	අනාගාමී පුද්ගලයා	460
	අර්හත් පුද්ගලයා	462
	අනුක්‍රමණිකාව	465
	ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ	478

ප්‍රස්තාවනා

අරහං සම්මාසම්බුද්ධො යනාදීන් දැක්වෙන ගුණ නවයක් බුද්ධරත්නයෙහි ඇත්තේය. **ස්වාක්ඛාතො හගචතා ධම්මො** යනාදීන් දැක්වෙන ගුණ සයක් ධර්මරත්නයෙහි ඇත්තේය. **සුපට්ඨන්තො හගචතො සාවක සංඝො** යනාදීන් දැක්වෙන ගුණ නවයක් සංඝරත්නයෙහි ඇත්තේය. සියල්ල එකතු කළ කල්හි තෙරුවන් ගුණ සුවිස්සක් වේ. එයට 'සුවිසි මහ ගුණය' යි කියනු ලැබේ. ඒ ගුණ සුවිස්ස විස්තර කරන මේ ග්‍රන්ථයට ද **සුවිසි මහ ගුණය** යන නම ම තබන ලදී.

බෞද්ධ වූ සැමදෙනා විසින් ම තෙරුවන් හොඳින් හැඳින ගෙන සිටිය යුතුය. තෙරුවන් නො හඳුනන බෞද්ධයාට ඇත්තේ බෞද්ධ නාමය පමණෙකි. තෙරුවන් හැඳින ගත යුත්තේ මේ ගුණ සුවිස්සෙනි. මේ ගුණ සුවිස්ස දැන ගැනීම හැර තෙරුවන් හැඳින ගැනීමට අන් කළ යුත්තක් නැත. තෙරුවන් හැඳින ගැනීමේ අනුසස් බොහෝය. මේ ගුණ සුවිස්ස දැන මැනවින් තෙරුවන් හැඳින ගත් තැනැත්තාට කිසි කලෙක වෙනස් නොවන, කිසිවකු විසින් කිනම් උපායකිනුදු වෙනස් කළ නො හෙන අවල ප්‍රසාදයක් තුනුවුවත් කෙරෙහි ඇති වේ. එයින් ඔහු පවිකම් වලින් වැළකී බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් වඩන පුද්ගලයකු වී මද කලකින් ම නිවන් දැක සියලු දුක් කෙළවර කරගන්නෙක් වන්නේය. තුනුවුවත් නො හඳුනන පුද්ගල තෙමේ කුශලයෙන් දුරුව පස්කම්හි හා පවිකම්හි ඇලී ගැලී සිට දුකින් දුකට ම පත් වන්නේය. දුර්ලභ බුද්ධෝත්පාදකාලය ලැබීමෙන් මිනිසත්ඛව ලැබීමෙන් ගත හැකි

උසස් ප්‍රයෝජනයක් නො ලබන්නේය. තෙරුවන් පිහිට නො ලබා මේ සත්ත්වයනට ජාති-ජරා-මරණාදී දුක්වලින් හා අපා දුකින් නො මිදිය හැකිය. දුකින් මිදීමට ඇති එකම පිහිට, නො වරදින පිහිට තෙරුවන් පිහිටය. තෙරුවන් නො හඳුනන්නවුන්ට එය නො ලැබිය හැකිය. එබැවින් දුකින් මිදී නිවන් සුව ලබනු කැමති ගිහි - පැවිදි, ස්ත්‍රී - පුරුෂ සැමදෙනා විසින් ම තෙරුවන් ගුණ මැනවින් දැන ගැනීමට උත්සාහ කළ යුතුය. බෞද්ධ සැම දෙනා විසින් ම යටත් පිරිසෙයින් එක් එක් රත්නයක ගුණවලින් එක් එක් ගුණය බැගින් වත් හොඳින් දැන සිටිය යුතුය.

තෙරුවන් ගුණ සුවිසිස සම්බන්ධයෙන් දන යුතු කරුණු සුත්‍රාභිධර්මවිනය සංඛ්‍යාත පිටකත්‍රයෙහි හා අටුවා ටීකාවල විසිර පවතිනවා මිස එක් තැනක තැන. එබැවින් ඒවා සොයා බලා තේරුම් ගෙන තෙරුවන් ගුණ තේරුම් ගැනීම නුගතකුට තබා මහපඩිවරයකුට ද පහසු කායඝීයක් නො වේ. තෙරුවන් ගුණ බෞද්ධ කාහටත් පහසුවෙන් දන හැකි වීම පිණිස පිටකත්‍රයෙහි හා තවත් ග්‍රන්ථවල විසිරී පවත්නා ඒ කරුණු එක්තැන් කොට තෙරුවන් ගුණ විස්තර කරන ග්‍රන්ථයක් තිබිය යුතුය. තෙරුවන් ගුණවලින් යම් කිසි එක් ගුණයක් ගෙන එපමණක් විස්තර කර ඇති සිංහල බණපොත් කීපයක් ඇති නමුත් සුවිසි ගුණය ම පහසුවෙන් තේරුම් ගත හැකි පරිදි විස්තර කර ඇති පොතක් සිංහල සාහිත්‍යයට නැති බව දුටු අපගේ සිත **සුවිසි මහ ගුණය** නමැති මේ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කිරීමෙහි නැමිණ. තෙරුවන් ගුණ උගත් නුගත් සැමදෙනා විසින් ම දන යුතු බැවින් මේ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කිරීමෙහි දී වැඩි දෙනකුත් දන්නා සාමාන්‍ය ජනයාගේ ව්‍යවහාරයෙහි පවතින ප්‍රසිද්ධ වචන හැකිතාක් යොදන ලදී. එබැවින් මෙය කියවා කාහටත් පහසුවෙන් දහමිරසය විදිය හැකිවනු ඇත. මේ ග්‍රන්ථය තේරුම් ගැනීමට ගැටපද විවරණ සන්න ටීකා වුවමනා නො වනු ඇත.

තෙරුවන් ගුණ ඉතා ගැඹුරුය. ඒවායින් බොහෝවක්ම සාමාන්‍ය ලෝකස්වභාව ඉක්මවා පවතින, අපේ දුබල නුවණට හසු කර ගත නො හෙන, බුද්ධාදී ආයඝීයන්ට ම විෂය කරුණුය.

ඒවා සාමාන්‍ය ලෝක තත්ත්වය අනුව හෝ නවීන ප්‍රවීණ විද්‍යාශාස්ත්‍ර අනුව හෝ මණිනිතව විවේචනය කරන්නට නොයා යුතුය. මෙකල ඇතැම් උගන්තු තමන් දන්නා දේ අනුව විවේචනය කොට තුනුරුවන් ගැන ද නොයෙක් අදහස් පහළ කෙරෙහි. ඇතැම්හු විවේචනය කරමුය, කියා තමන්ට අවිෂය කරුණු ගැන මොක මොකවත් බොරු රැසක් ඇදබා මහ වැඩක් කෙළෙමුයි තමන් ගැන උදම් වෙති. එය තමන්ගේ මෝඩකමේ ම එක් අංගයක් බව ඒ හවත්තු නො දැනිති. විවේචනය වනාහි මෝඩකම වැඩි තරමට වඩ වඩා කළ හැකි කායඝීයෙකි. එබැවින් තෙරුවන් පිළිබඳව ඇති නවීන උගතුන්ගේ ප්‍රශ්න කිසිවක් මේ ග්‍රන්ථයට ඇතුළත් නො කරන ලදී. අප විසින් අමුතුවෙන් සිතා ද මේ ග්‍රන්ථයට කිසිවක් ඇතුළු නො කරන ලදී. මෙය සම්පාදනය කර ඇත්තේ, පිටකත්‍රයෙන් හා අටුවාවලිකුත් තවත් සැලකිය යුතු දහම්පොත්වලිකුත් ගන්නා ලද කරුණු අනුවය. ඒ ඒ කරුණු ගත් තැන් ද පොතෙහි ඒ ඒ තැන්වල සඳහන් කර ඇත.

අප විසින් මේ ග්‍රන්ථය ලියන ලද්දේ තවත් නොයෙක් කටයුතුවල යෙදී ඉන්නා අතර ම ය. විවේක මද බව නිසා මෙය ලියා සම්පූර්ණ කිරීමට දොළොස් මසක් පමණ ගත විය. කල් ගත කොට කඩින් කඩ පොත ලියන කල්හි කලින් ලියූ කරුණු අමතක වේ. එබැවින් මෙහි ඇතැම් තැනක වරක් ලියූ කරුණු නැවතත් ඇතුළු වී තිබෙන්නට බැරි නැත. එසේ තිබීම ග්‍රන්ථ දෝෂයක් වුව ද කියවන්නවුන්ට එයින් ලාභයක් මිස හානියක් නො වනු ඇත.

බෞද්ධයන් තමන්ට පරලොවට පිහිට පිණිසත්, මිය ගිය ඥාතීන්ට සැප සලසනු පිණිසත්, මිය ගිය ඥාතීන් ප්‍රේතත්වයෙන් ගොඩනඟනු පිණිසත්, බෙහෙවින් කරන්නේ සභරුවනට පිදීමය. උසස් ඵල ගෙන දෙන ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කුශලයන් වන පරිදි ඒ පින්කම් කළ හැකි වන්නේ සංඝගුණයන් දැන, සංඝරත්නය හැදින සංඝරත්නයෙහි පැහැදීමක් ඇතිව සිටිය හොත්ය. එබැවින් මෙහි සංඝරත්න ගුණ විස්තරය සැමදෙනා විසින් ම විශේෂයෙන් කියවා තේරුම් ගත යුතුය.

බෞද්ධයන් අතර පවත්නා ප්‍රශ්නවලින් බොහෝවක් සංසරත්තය හා එහි ගුණ පිළිබඳව ය. **සංසරත්තය පිළිබඳව විසඳීමට දුෂ්කර නොයෙක් ප්‍රශ්න ඇත්තේය.** පිටකත්‍රයෙහි සභරුවනේ ගුණ පිළිබඳ කරුණු ඇත්තේ ද ස්වල්ප වශයෙනි. එබැවින් සභරුවන පිළිබඳ විස්තර ලිවීමට අපට බොහෝ වෙහෙසෙන්තට සිදු විය. පිටකත්‍රයෙන් කරුණු උපුටා දක්වා හැකිතාක් දුරට කරුණු නිරවුල් කර සංසගුණය ද මෙහි විස්තර කර ඇත. එය කියවීම උගතුන්ට ද බොහෝ ප්‍රයෝජන වනු ඇත.

මීට

ශාසනස්ථිතිකාමී,

රේරුකානේ චන්ද්‍රවිමල මහාස්ථවිර

$\frac{2508}{1964}$ සැප්තැම්බර් 20 වෙනි දින

පොකුණුවිට

ශ්‍රී විනයාලංකාරාරාමයේදී ය.

සුවිසි මහ ගුණය

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරභතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස

බුද්ධ රත්නය ධර්ම රත්නය සංසරත්නය යන මේ වස්තු තුන බෞද්ධයන්ගේ අත්‍යන්තම ප්‍රතිෂ්ඨා තුන ය. ඒ රත්න තුන නමාගේ උතුම් පිහිට ලෙස පිළිගන්නා තැනැත්තේ **බෞද්ධ** නම් වේ. සරණ යාමය යි කියනුයේ ඒ පිළිගැනීමට ය. රත්නත්‍රයේ එක ගුණයකුදු නො දැන නමින් පමණක් රත්නත්‍රය දැන සිටින බෞද්ධයා නමින් පමණක් බෞද්ධයෙකි. නියම බෞද්ධයකු වන්නට නම් තරමක්වත් රත්නත්‍රයේ ගුණ දැන රත්නත්‍රය හැඳින ගත යුතුය. පෘථග්ජන පුද්ගලයකුට තබා ආයතී පුද්ගලයකුට ද සම්පූර්ණයෙන් තෙරුවන් ගුණ දන නො හැකි ය. එහෙත් සකල බෞද්ධයන් විසින් ම තරමකින්වත් තෙරුවන් ගුණ දැන සිටිය යුතු ය. තෙරුවන් ගුණ දන්නා පමණට ඒ ඒ පුද්ගලයාගේ බෞද්ධත්වය උසස් ය.

බුද්ධ ගුණය අනන්ත ය. සාමාන්‍ය ජනයාට තබා රහතුන්ට ද අවිෂය ය. රහතුන් විසින් ද දන නොහෙන බොහෝ බුදු ගුණ ඇත්තේය. දත් කෙනකුට වුවද බුදුගුණ කියා නිම කිරීමට කාලයක් නැත්තේ ය.

බුද්ධෝපි බුද්ධස්ස හණෙය්‍ය වණ්ණං
 කප්පමිපි වෙ අක්කමහාසමානෝ
 බියේඵ කප්පෝ විරදීසමන්තරේ
 වණ්ණෝ න බියේඵ තථාගතස්ස.

යනුවෙන් බුදුන් වහන්සේ විසින් අතිකක් නො වදරමින් කල්පය මුළුල්ලෙහි රැ දවල් දෙකිනි නො නවත්වා බුදුගුණම වදලේ ද දීර්ඝ කාලයකින් කල්පය ගෙවී යන නමුත් බුදුගුණ කීම අවසන් නො වන බව දක්වා තිබේ. අනන්ත වූ බුද්ධ ගුණස්කන්ධයෙහි සාමාන්‍ය ජනයාට දත හැකි බුදු ගුණ ඇත්තේ ස්වල්පයෙකි. එබැවින් සාමාන්‍ය ජනයාගෙන් බුදුගුණ දන්තවුන් දන්තේ ද ඒවායින් ඉතා ස්වල්පයෙකි.

සකල ලෝකික මහජනයාගේ ම බුදුගුණ දැනීමට වඩා මහත්වූ බුදුගුණ දැනුමක් එක් සෝවාන් පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, සෝවාන් පුද්ගලයන් සියයකට දහසකට ඇති බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් එක් සකෘදගාමී පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, සකෘදගාමීන් සියයකට දහසකට ඇති බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් එක් අනාගාමී පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, අනාගාමීන් සියයකට දහසකට ඇති බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් එක් අර්හත් පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, සාමාන්‍ය රහතන්ගේ බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් අසුමහා ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට ඇතය යිද, අසුමහා ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා අතරින් ද මහා කාශ්‍යප අනුරුධ මහා කච්චාන මහා කොට්ඨික යන මහ තෙරුන් වහන්සේලාට බුදුගුණ පිළිබඳ අතිරේක දැනුමක් ඇතය යි ද, ඒ සතර මහතෙරුන්ගේ බුදුගුණ දැනුමට වැඩි දැනුමක් අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට ඇතය යි ද, උන්වහන්සේලා අතුරෙන් ද සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේට මහත්වූ බුදුගුණ දැනුමක් ඇතය යි ද, සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේට වැඩි බුදුගුණ දැනුමක් පසේ බුදුන් වහන්සේ කෙනකුන්ට ඇතය යි ද, ඉදින් සක්වළ පුරා සිවුරු කොණින් සිවුරු කොණ ගැටෙන සේ පසේ බුදුවරයන්

වැඩ හිඳ බුදුගුණ සිතන අවස්ථාවක් වී නම් ඒ අවස්ථාවෙහි සක්වළ පුරා වැඩ ඉන්තා සියලු පසේ බුදුවරුන්ගේ බුඩගුණඥනයට මහත්වූ බුඩගුණඥනයක් එක් ලොවිතුරා බුදු කෙනකුන්ට ඇතය යි ද සම්පසාදනීය සුත්‍ර අටුවාවෙහි* දක්වා ඇත්තේ ය.

නුවණැතියන්ගෙන් අගතැන්පත් සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේට වුව ද හරියට පෙනෙන බුදුගුණ ඇත්තේ ස්වල්පයකි. උන්වහන්සේ බුදුගුණ අනන්තය අපරිමාණය යි පිළිගන්නේ ද තමන් වහන්සේට පෙනෙන දැනෙන බුදුගුණ අනුව, නො පෙනෙන නො දැනෙන මහා ගුණස්කන්ධය අනුමානයෙන් සිතා ගැනීමෙනි. එක් එක් පසකින් නවයොදුන බැගින් අටොළොස් යොදුන් බිම් පෙදෙසක් යට කොට ගලා යන වන්දුභාගා නම් ගංගාවෙන් ඉදිකටු මලකින් ගත් ජලය ඉතා අල්ප වන්තාක් මෙන්ද, නො ගත් ජලය ම බොහෝ වන්තාක් මෙන්ද, මහපොළොවෙන් ඇහිල්ලට පස් ටිකක් ගත් කල්හි ඇහිල්ලට ආ පස අත්‍යල්ප වන්තාක් මෙන් ද, පොළොවේ පස් බොහෝ වන්තාක් මෙන් ද, මහ සයුරට ඇහිල්ලක් දිගු කළ කල්හි ඇහිල්ල කෙළින් ඇති ජලය අත්‍යල්ප වන්තාක් මෙන් ද, ඉතිරි ජලයම බොහෝ වන්තාක් මෙන් ද, අහසට ඇහිල්ලක් දිගුකළ කල්හි ඇහිල්ලට කෙළින් සිටිතා අහස අත්‍යල්ප වන්තාක් මෙන් ද, ඉතිරි අහසම බොහෝ වන්තාක් මෙන් ද සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේට වුව ද හරියට පෙනෙන දැනෙන බුදුගුණ අත්‍යල්ප බව ද, හරියට නො පෙනෙන නො දැනෙන බුදුගුණම බොහෝ බව ද සම්පසාදනීය සුත්තට්ඨ කථාවෙහිම දක්වා තිබේ. සාමාන්‍ය ලෝකයාහට අනන්ත බුද්ධගුණස්කන්ධය පිළිබඳ ව එක්තරා ප්‍රමාණයකට දැනුමක් ඇති කර ගත හැකි වනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බුද්ධගුණයන් නව කොටසකට බෙද පද නවයකට සකල බුද්ධ ගුණස්කන්ධය ඇතුළු කොට බුදුගුණ පාඨයක් වදාරා ඇත්තේය.

* දීඝනිකායට්ඨ කථා

ඒ මෙසේය:

ඉතිපි සො හගවා අරහං, සම්මා සම්බුද්ධො, විජ්ජා වරණසම්පන්නො, සුගතො, ලොකවිදු, අනුක්කරො පුරිසදම්මසාරථී, සත්ථා දෙවමනුස්සානං, බුධො, හගවාති. ඒ පාඨයේ තේරුම මෙසේය:

1. සො හගවා අරහං

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනාගතයෙහි ලෝකික වූ ද, ලෝකෝත්තර වූ ද උසස් ඵල පතා සැදැහැකියන් විසින් කරන පූජාවන් පිළිගැනීමට සුදුසු වූ සේක.

2. සො හගවා සම්මා සම්බුද්ධො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලෝකික වූ ද ලෝකෝත්තර වූ ද සකල ධර්ම සමූහය අතිකකුගෙන් අසා ගැනීමක් නො කොට තමන් වහන්සේ විසින්ම කිසිදු වැරදීමක් නැතිව ඇති සැටියෙන්ම දැන සිටින සේක.

3. සො හගවා විජ්ජාවරණ සම්පන්නො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විද්‍යා නම් වූ ඥාන විශේෂයන්ගෙන් හා වරණ නම් වූ ප්‍රතිපත්ති ධර්මයන්ගෙන් සම්පූර්ණ වන සේක.

4. සො හගවා සුගතො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යහපත් ගති ඇති සේක.

5. සො හගවා ලොකවිදු

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලෝකත්‍රයම ඇති සැටියෙන් දැන වදල සේක.

6. සො හගවා අනුක්කරො පුරිසදම්මසාරථී

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කායබල සෘඪිබලාදියෙන් මත්ව ප්‍රවණ්ඩව සිටින පුද්ගලයන් දමනය කොට සුමඟුට පැමිණවීමෙහි අත් සැමට වඩා සමත් වන සේක.

7. සො හඟවා සක්ථා දෙවමනුස්සානං

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මිනිසුන්ට පමණක් නොව දෙවියන්ට ද ගුරු වන සේක.

8. සො හඟවා බුධො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පරම ගම්භීර වතුස්සත්‍යය ධර්මය තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කොට ලෝකයාට ද අවබෝධ කරවන සේක.

9. සො හඟවා හඟවා

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මනුෂ්‍ය දිව්‍ය බ්‍රහ්ම යන ලෝකත්‍රයෙහි සෑමදෙනා විසින් ම ගරු කිරීමට සුදුසු වන සේක.

මෙසේ සැකෙවින් දැක්වුණු බුදුගුණ නවය ඉදිරියෙහි එකින් එක විස්තර කරනු ලැබේ.

1

අරහං ගුණය

අඵකථා ටිකාවන්හි 'අරහං' යන වචනය නොයෙක් ආකාරයට විභාග කොට එහි නොයෙක් අර්ථ දක්වා තිබේ. 'අරහං' යන වචනයෙහි සාමාන්‍ය තේරුම සුදුසු තැනැත්තාය යනු යි. තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි නොයෙක් සුදුසුකම් ඇත්තේය. මේ අරහං ගුණ කථාවෙහිදී ඒ සෑම සුදුසු කමක්ම අදහස් කරනු නො ලැබේ. මෙතන්හි අදහස් කරන සුදුසු බව නම් දක්ෂිණාව පිළිගැනීමටත් පිළිගැන්වීමටත් සුදුසු බවය. තථාගතයන් වහන්සේ දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නාහ. එහෙයින්ම දක්ෂිණාව පිළිගැන්වීමට ද සුදුසු වන්නාහ.

දක්ෂිණාව යනු කුමක් ද? අනාගතයෙහි ලෝකිකවූ ද ලෝකෝත්තර වූ ද උසස් ඵල බලාපොරොත්තුවෙන් සැදැහැනියන් විසින් පුදන විවරාදී ප්‍රත්‍යය දක්ෂිණා නම් වේ. උසස් ඵල බලාපොරොත්තුවෙන් පූජාවක් කරන්නාවූ තැනැත්තාට ඔහු බලාපොරොත්තු වන දෙය ලබා දීමට යමෙක් සමත් වේ නම්, ඒ තැනැත්තාම එය පිළිගැනීමට සුදුසු ය. තථාගතයන් වහන්සේ එසේ උසස් බලාපොරොත්තු වලින් පූජා කරන්නවුන්ගේ ප්‍රාර්ථනාවන් මුදුන්පත් කරදීමට සමර්ථ ය. ප්‍රත්‍යය පූජා කළවුන්ට ඵල ලබාදීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් යම්කිසි උත්සාහයක් කරන්නේ නැත. උන්වහන්සේගේ ගුණමහත්වය නිසා

පූජා කරන්නවුන්ට ඔවුන්ගේ ප්‍රාර්ථනා සිඬියට පැමිණේ. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ 'අරහං' නම් වේ. ප්‍රාර්ථනා සිඬියට හේතු වන යම් ගුණයක් තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි ඇති නම් ඒ ගුණය අරහං ගුණය ය.

දක්ෂිණාව මහත්ඵල කිරීමේ ශක්තිය බුදුරදුන්ට පමණක් නොව සංසරත්නයට ද ඇත්තේ ය. සංස ගුණ පාඨයේ 'දක්ඛිණෙයො' යන පදයෙන් දැක්වෙන්නේ ඒ ගුණය ය. 'දක්ඛිණෙයො' යන පදයේ තේරුම දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසුය යනු යි. සකල ක්ලේශ ප්‍රභාණයෙන් පරිශුද්ධත්වයට පැමිණ සිටින රහතන් වහන්සේ අග්ගදක්ඛිණෙයා නම් වෙති. පසේ බුදුවරුන් හා ලොචුතුරා බුදුවරු ද අරහත්වයට පැමිණීමෙන් සකලක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කර ශුද්ධත්වයට පැමිණ සිටින පුද්ගලයන් වන බැවින් උන්වහන්සේලා ද අග්ගදක්ඛිණෙයායෝම ය. එහෙත් ශ්‍රාවකවූ රහතුන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවයට වඩා උන්වහන්සේලාගේ දක්ෂිණාර්භභාවය උසස් ය. අරහං යන වචනයෙන් කියැවෙන්නේ ලොචුතුරා බුදුවරුන්ගේ දක්ඛිණෙයා භාවය ය. දක්ඛිණෙයා භාවය ඇත ද රහතුන් සඳහා ඒ වචනය නො යොදනු ලැබේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයාගෙන් අන්‍යවූ උපාසකෝපාසිකාදීන්ට දන් දීමෙහි ද ඵල ඇත්තේ වී නමුත් ඔවුන් සඳහා දක්ඛිණෙයා යන වචනය ව්‍යවහාර කරනු නො ලැබේ. මාපියෝ ද දු දරුවන් විසින් පිදිය යුත්තෝ ය. ඔවුන් සඳහා සංඝගුණපාඨයෙහි එන 'ආහුණෙයා' යන පදය යොදා තිබේ. එහි තේරුම දුර සිට වුව ද ගෙන ගොස් පිදිය යුත්තෝ ය යනු යි.

'අරහං - දක්ඛිණෙයා' යන පදවලින් කියැවෙන දක්ෂිණාර්භ පුද්ගලයන්ගේ නානත්ත්වය වේලාම සුත්‍රයෙහි එන පරිදි සැලකිය යුතුයි. අතීතයෙහි අප මහ බෝසත්තුමා වේලාම නම් බමුණෙක් විය. වේලාම බ්‍රාහ්මණ මහා දානයක් දිණ. හෙතෙමේ රිදී බඩු රිදී මිල පිරවූ රන් තැටිද, රන් බඩු රන් කාසි පිරවූ රිදී තැටි ද, සත්රුවන් පිරවූ ලොහො තැටිද, රන් අබරණ රන් කොඩි රන්

දැල්වලින් සැරසූ ඇතුන් ද, සිංහ සම්, දිවි සම්, ව්‍යාසු සම් කම්බිවලින් සරසන ලද්දවූ ස්වර්ණාලංකාර ස්වර්ණද්ධිවජ සහිතවූ රන් දැල් සහිතවූ රථයන් ද, කිරිදෙනුන් ද, කිරි ගන්නා රිදී බඳුන් ද මිණිකොඩලින් සැරසූ කන්‍යාවන් ද, කොට්ට, ඇතිරිලි, උඩුවියන් සහිත ඇඳන් ද, අගනා පිළිමිටි ද සුවාසු දහස බැගින් දුන්නේ ය. ප්‍රමාණයක් නැති තරමට බොහෝ ආහාරපාන ද දුන්නේ ය. වේලාම බ්‍රාහ්මණ දන් දුන් කාලය අබ්‍රාධෝත්පාද කාලයක බැවින් ඒ දානය මහත්ඵල කිරීමට සමර්ථ වන එක ප්‍රතිග්‍රාහකයකුදු නො සිටියේ ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ:-

‘යං ගහපති වෙලාමො බ්‍රාහ්මණො දනං අදසි මහාදනං,
 යො එකං දිට්ඨිසම්පන්නං හොජේය්‍ය, ඉදං නතො මහත්ඵලතරං’

යනාදින් අනේපිඬු මහ සිටාණන්හට දක්ෂිණාර්භයන්ගේ තතු පහද වදාරණසේක්: සත්හවුරුදු සත්මස් සත්දිනක් මුළුල්ලෙහි වේලාම බ්‍රාහ්මණ විසින් දෙන ලද දානයට වඩා එක් සොවාන් පුද්ගලයකුට දෙන දානය මහත්ඵල වන බව ද, සෝවාන් පුද්ගලයන් සියයකට දෙන දානයට වඩා එක් සකෘදාගාමී පුද්ගලයකුට දෙන දානය මහත්ඵල වන බව ද, සකෘදාමීන් සියයකට දෙන දානයට වඩා එක් අනාගාමී පුද්ගලයකුට දෙන දානය මහත්ඵල වන බව ද, අනාගාමීන් සියයකට දෙන දානයට වඩා එක් රහත් නමකට දෙන දානය මහත්ඵල වන බව ද, රහතුන් සියයකට දෙන දානයට වඩා එක් පසේ බුදුවරයකුට දෙන දානය මහත්ඵල වන බව ද, පසේ බුදුවරුන් සියයකට දෙන දානයට වඩා එක් ලොචුතුරා බුදුකෙනකුට දෙන දානය මහත්ඵල වන බවද වදළ සේක. වේලාම සුත්‍රයේ එන මේ දානවිභාගය අනුව සෝවාන් සකෘදාගාමී අනාගාමී අර්භන් ප්‍රත්‍යෙක සම්බුද්ධ සමාසක්සම්බුද්ධ යන පුද්ගලයන් පිළිවෙලින් එක් එක් පුද්ගලයකුට වඩා එක් එක් පුද්ගලයකු සිය සිය ගුණයෙන් වැඩි දක්ෂිණාර්භභාවය ඇතියවුන් බව කිය යුතු ය. ලොචුතුරා බුදුවරුන්ගේ දක්ෂිණාර්භභාවය ඉතා උසස් වන බැවින් බුද්ධගුණ කථනයේදී ඒ උසස් දක්ෂිණාර්භභාවය දැක්වීම සඳහා ‘අරහං’ යන ගුණපදය භාවිත කරනු ලැබේ. සෙස්සන් සඳහා

දක්වීමේදී යා. අන්ගදක්වීමේදී යා යන ගුණපද ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

දක්මිණාර්භභාවයේ හේතුව ලෙස දක්වා ඇත්තේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් පවිත්‍ර බව ය. කෙලෙස් තුනී කර ගෙන සිටින්නෝ ද දක්මිණාර්භයෝ ය. සකල ක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කොට සම්පූර්ණයෙන්ම කෙලෙසුන්ගෙන් පවිත්‍රව සිටින රහත්හු අග්‍රදක්මිණාර්භයෝ ය. ලොවුතුරා බුදුවරුන් වාසනාව සහිතව ක්ලේශප්‍රභාණය කර ඇති බැවින් උන්වහන්සේගේ පාරිශුද්ධිය රහතන්ගේ පාරිශුද්ධියට උසස් ය. එබැවින් ලොවුතුරා බුදුහු අග්‍රදක්මිණාර්භයන්ට වැඩි දක්මිණාර්භයෝ ය. අරභං යන පදයෙන් කියනුයේ ඒ සාතිශය දක්මිණාර්භ භාවය ය. තණ, වල්පැළෑටි, ගල් බොරළු නැති කුඹුරක වී වසුළ ගොවියාට එයින් මහත් අස්වැන්නක් ලැබෙන්නාක් මෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් පවිත්‍ර සන්තානයක් ඇති පුද්ගලයකුට දුන් කල්හි එයින් දායකයාට බොහෝ ඵල ලැබෙන බව - උසස් ඵල ලැබෙන බව කියනු ලැබේ. ප්‍රතිග්‍රාහකයාගේ ශුද්ධත්වය නිසා දායකයාට වඩා ඵල ලැබේ යන මේ කරුණ තේරුම් ගැනීමට දුෂ්කර, ඔප්පු කිරීමට දුෂ්කර ගැඹුරු කරුණෙකි. මෙබඳු කරුණුවලදී ශුද්ධාව ම පිහිටිකර ගත යුතු ය. අතීතයේ ඇතැම් සැදැහැවුමන් සාමාන්‍ය කෙනකු විසින් දිය නොහෙන, දීමට අතිශයින් දුෂ්කර දානයන් දී තිබේ. එබඳු දුෂ්කර දානයන් බෙහෙවින් දී ඇත්තේ කාන්තාවන් විසිනි. එබඳු දුෂ්කර දීමනාවන් කළ බොහෝ දෙනෙකුන් ලක්දිව විසූ බව කතාපුවත්වලින් පෙනේ. එසේ දෙන දුෂ්කර දානයන් පෘග්ග්වත භාවයෙහි සිට පිළිගැනීම, වැළඳීම නුසුදුසු යයි සලකා ඇතැම් හික්කුන් ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් වෙර වඩා සවි කෙලෙසුන් තසා රහත්වූ බව දැක්වෙන කථා ප්‍රවාහනීන් ගණනක් ම අපේ බණ පොත්වල සඳහන් වී ඇත්තේ ය.

හික්කුන් සැටනමක් රහත්වීම

පෙර මේ ලක්දිව හික්කුන් සැටනමක් එක්වී නාගදීපයේ රාජායතන වෛත්‍යය වැදීම සඳහා ගොස් වෛත්‍යය වැද පුද

එහිම රාත්‍රිය ගෙවා පසු දින උදෑසන පාත්‍ර ගෙන පිටු පිණිස ගමට පිවිසියාහු ය. එක් ගෙයකිනුදු කිසි අහරක් නො ලබා උන්වහන්සේලා හිස් පාත්‍රවලින් යුතුව ම ගම් දොරට පැමිණියහ. එගම කහවණු සැටක් ණය වී එය වෙනුවට ගෙයක මෙහෙවර කරන 'නාගා' නම් ස්ත්‍රියක් විසුවා ය. ඕ කළයක් ගෙන දිය පිණිස යන්නී ඒ හික්ෂුන් දැක උන්වහන්සේලා වෙත ගොස් වැද 'ස්වාමීනි, ආයතීයන් වහන්සේලා පිණිඩපාතය ලද්දාහුදැ' යි විචාලා ය. හික්ෂුහු 'උපාසිකාවෙනි, තව ම පෙරවරු කාලය ඇත්තේය' යි කීහ. ඕ හික්ෂුන් වහන්සේලා අහරක් ලබා නැති බව තේරුම් ගෙන මහත් සංවේගයට පැමිණ 'කෙසේ හෝ මුත් වහන්සේලාට දන් සැපයිය යුතුය, මුත්වහන්සේලා සුන්බත් වන්නට ඉඩ නොදිය යුතුය, දන් දීමට කිසි වස්තුවක් මට නැත, මම ණය ගෙවා ගත නො හැකිව වැඩ කරමින් සිටින දුගියෙක්මි. මා දැන් වැඩ කරන්නේ දවල් කාලයේ පමණය. මට රාත්‍රියේ ද වැඩ කළ හැකිය, රාත්‍රියේ වැඩ කරදීම සඳහා මුදලක් ණයට ගෙන මුත්වහන්සේලාට දන් සපයමි' යි සිතා කළය හික්ෂුන් ඉදිරියේ තබා 'ස්වාමීනි, මේ කළය මෙහි තබා යෙමි. තුඹවහන්සේලා කැරණාකර මා එනතුරු මෙහි මොහොතක් වැඩසිටින්නවා' යි කියා වහා තමා වැඩ කරන ගෙටම ගොස් ගෘහස්වාමියාගෙන් තවත් කහවණු සැටක් ණයට ඉල්ලී ය.

එකල්හි ගෙහිමියා 'කී තවම පරණ ණයෙන් නොමිදී කුමට තවත් ණය ඉල්ලන්නීදැ' යි කීය. එකල්හි ඕ 'හිමියෙනි, ධනය ගැන බිය නොවනු මැනව, මම දැන් ගන්නා මුදල වෙනුවට රාත්‍රියේ වැඩ කරමි' යි කීවාය. ගෙහිමියා 'එසේ නම් යහපතැ' යි ඇයට කහවණු සැටක් දිණ. ඕ නොමෝ මුදල් ගෙන වහා ගමෙහි ඇවිද එක ගෙයකට එක කහවණුව බැගින් දී දන් පිළියෙල කරවා පාත්‍රවලට බෙද හික්ෂුන් වහන්සේලාට පිළිගන්වා වැද තමා දානය පිළියෙල කළ සැටි ද හික්ෂුන්ට කියා, කළය ගෙන ගියාය. ඇගේ කථාව ඇසූ හික්ෂුහු විශ්මයට පැමිණ එහි ම දන් නො වළඳ තම තමන්ගේ පාත්‍ර ගෙන මහානාම නම් විල සම්පයේ මිදෙල්ල වනයට ගියහ. එහිදී සංඝස්ථවිරයන් වහන්සේ සෙසු හික්ෂුන් අමතා කියන සේක් 'ඇවැන්නි මේ දානය දුන් දුගි

කත අපගේ මව හෝ නො වන්නීය, සොහොයුරියක් ද නො වන්නීය, නෑ තැනැත්තියක් ද නො වන්නීය, අතිශයින් දිළිඳු වූ ඇය තමාගේ ශරීරය විකුණා මේ දානය අපට පිළියෙල කර දුන්නේ 'සිල්වත් වූ ගුණවත් වූ මුත්වහන්සේලාට දීමෙන් අනන්ත ඵල ලැබෙන්නේය' යි සලකා ගෙන ය. මෙබඳු දානය අප විසින් සරාගීව සිට වැළඳීම නුසුදුසුය. ඇගේ දානය මහත්ඵල වන පරිදිම අප විසින් ඒ දානය වැළඳිය යුතුය. ඒ නිසා අපි මේ දානය කෙසේ හෝ සවි කෙලෙසුන් නසා රහත්වම වළඳමුය' යි කීහ. ඉක්බිති හික්ෂුහු 'රහත් නොවී මේ දානය නො වළඳමු' යි වනයෙහි තැන තැන හිඳ මහත්වූ උත්සාහයෙන් වෙනදාට වඩා අතිරේක උත්සාහයකින් භාවනාවට පටන් ගෙන එදින පෙරවරුකාලයේදී ම සැමදෙනා වහන්සේ ම සියලු කෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ. එය දැන වනදෙවියෝ සාධුකාර දුන්හ. උත්වහන්සේලා දෙවියන්ගේ සාධුකාර මධ්‍යයේම පවිත්‍ර වූ සන්තාන් ඇතිව නාගාට දානය මහත්ඵල වන පරිදි ආහාර වැළඳූහ. මේ පුවත දැන ගන්නට ලැබී රජුගේ ශ්වේතවිජ්ජ්‍යයෙහි අධිගෘහිත දෙවියා ද සාධුකාර දිණ. රජු ඔහුගෙන් අසා නාගා ගැන පැහැදී ණය හිමියාත් සමග ඇය ගෙන්වා ණයෙන් මුදවා ඒ දිවයින ඇයට ම දී තවත් සම්පත් ද දිණ. ඉක්බිති ඕ තවත් බොහෝ පින්කම් කොට ජීවිතාවසානයේ දෙවිලොව උපන්නා ය. (මේ රසවාහිනියේ එන කථාවෙකි.)

(මේ කථාවේ සැටියට රාජායතන වෛත්‍යයට නුදුරින් මහානාම නම් විලක් හා මීදෙල්ල වනයක් ද තිබිය යුතු ය. දැනට නාගදීපය වශයෙන් සලකන දිවයින බුදුරදුන් වැඩ වදළ රාජායතන වෛත්‍යය පිහිටි නාගදීපය ද නැතහොත් නියම නාගදීපය අන් තැනක් ද යනු විමසිය යුතු ය.)

උපාසිකාවක් නිසා රහත් වූ මහාමිත්‍ර තෙරුන් වහන්සේ

මහාමිත්‍ර තෙරණුවෝ කස්සක නම් ලෙනක වාසය කෙරෙහි. එක් උපාසිකාවක් උන් වහන්සේ දරුවකු ලෙස සලකා පෝෂණය

කරන්නී ය. මී එක් දිනක යම්කිසිවක් පිණිස වනයට යන්නට සුදුනම් වී දුව අමතා දුව, අසවල් තැන පරණ සහල් ඇත. අසවල් තැන කිරි ඇත. අසවල් තැන ගිතෙල් ඇත. අසවල් තැන පැණි ඇත, තිගේ සොහොයුරා වන මිත්‍ර තෙරණුවන් වැඩි කල්හි බත් පිස කිරි ගිතෙල් පැණි හා උන්වහන්සේට දෙව, තී ද අනුභව කරව, මම වනාහි ඊයේ පිසූ හීල්බත් ටිකක් තිබී කාඩ් හා අනුභව කෙළෙමි යි කීවාය. මැණියෙනි, ඔබ දවාලට කුමක් කන්නී දැ යි දු ඇසුවා ය. සහල් ටිකක් ගෙන පළාකොළ දමා ඇඹුල් කැඳක් පිස තබව යි මහා උපාසිකාව කීවා ය. තෙරුන් වහන්සේ උපාසිකාවගේ ගෙට යනු පිණිස සිවුරු ගැටවොටු ගත්වා ගණ්ඩිලා පසුම්බියෙන් පාත්‍රය ගන්නා කල්හි උපාසිකාවගේ කථාව උන්වහන්සේට ඇසිණ. එය අසා තෙරුන් වහන්සේ තමාට ම අවවාද කර ගන්නාහු, මහා උපාසිකාව කාඩ් හා හීල්බත් අනුභව කළාය, මී දවාලට ද ඇඹුල් කැඳක් වළඳන්නීය. නුඹ පිණිස පරණ සහල් ආදිය ඇති තැන් කියන්නී ය. ඇ නුඹෙන් වත්තක් කුඹුරක් බලාපොරොත්තු නො වන්නී ය. ආහාර වස්ත්‍ර බලාපොරොත්තු නො වන්නී ය, ඇය සුළු දෙයකින් යැපී නුඹට ප්‍රණීත හෝජනයන් පිළියෙල කරවා දෙන්නේ නුඹ නිසා ත්‍රිවිධ සම්පන්නියම ලැබෙනැයි සිතා ය, නුඹ ඇයට ඒ සම්පත් දෙන්නට සමත් වන්නෙහිද? නො රහත් වූ නුඹ ඇයට ඒ සම්පත් දීමට නො සමත් ය, නුඹ විසින් මහා උපාසිකාවගේ දානය රාග සහිතව ද්වේෂ සහිතව මෝහ සහිතව සිට නො වැළඳිය යුතුය යි අවවාද කර ගත්හ. ඉක්බිති පාත්‍රය ධර්මයෙහි ලා ආපසු අවුත් ලෙනට පිවිස පා සිවුරු තැන්පත් කොට රහත් නොවී ලෙනෙන් නො නික්මෙමි යි ඉටා බලවත් උත්සාහයෙන් විදසුන් වඩන්නට වන. කලක පටන් භාවනාවෙහි යෙදුණු උන්වහන්සේට එදින පෙරවරු කාලයේදී ම සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත් ඵලයට පැමිණිය හැකි විය.

ශ්‍රමණ ධර්මය මස්තකප්‍රාප්ත කරගත් උන්වහන්සේ ඉමහත් ප්‍රීතියෙන් පැහැපත් මුහුණෙන් ලෙනෙන් නික්මුණාහ. ලෙන්දොර වෙසෙන දෙවියා උන්වහන්සේගේ අර්හත්වයට පැමිණීම දැන ඉමහත් සතුටට පැමිණ-

නමෝ තේ පුරිසාජඤ්ඤ - නමෝ තේ පුරිසුත්තම
යස්ස තේ ආසවා බිණා - දක්ඛිණෙයොයාසි මාරිස්

යි උදන් අනා ස්වාමීනි නුඹ වහන්සේ වැනි රහතුන්ට දන් දී මහළු ස්ත්‍රීහු දුකින් මිදෙන්නාහ යි කිය. තෙරුන් වහන්සේ කල් බලන සේක් පෙරවරු කාලය බව දැන පා සිවුරු ගෙන ගමට පිවිසුණාහ. මහළු ස්ත්‍රීයගේ දූ ආහාර පිළියෙල කර මාගේ සොහොයුරාණන් දැන් දැන් එනු ඇතැ යි බලා හුන්නා ය. මී තෙරුන් වහන්සේ දොර සමීපයට පැමිණි කල්හි පාත්‍රය ගෙන ගිතෙල් හා පැණියෙන් යුක්ත කිරිබත බෙද උන්වහන්සේගේ අත තැබුවා ය. තෙරුන් වහන්සේ ඇයට සුවපත් වේවා යි අනුමෝදනා කොට පෙරළා වැඩම කළහ. එද තෙරුන් වහන්සේගේ සිරුර අනිගයින් පැහැපත්ව තිබිණ. තෙත් යුවල මිණි යුවලක් සේ බැබලෙමින් තිබිණ. මුහුණ පුබුදුවූ පියුමක් සේ බැබලෙමින් තිබිණ. දැරිය උන් වහන්සේ වඩිනු බලාගෙනම සිටියා ය. මහළු ස්ත්‍රීය අවුත් දුව, නුඹේ සොහොයුරා ආයේ දැ යි ඇසුවා ය. දැරිය සියලු පුවත් මවට කීවා ය. උපාසිකාව තෙරණුවන්ගේ ශ්‍රමණ කෘත්‍යය මස්තකප්‍රාප්ත වූ බව දැන දුව, තිගේ සොහොයුරා බුදුසස්තෙහි සිත් අලවා වෙසෙයි, සස්තෙහි මතු උකටළී නො වන්නේය යි කීවා ය.

(මනෝරමපුරාණි 276)

පුණ්ණ දුගියා සිටුවරයකු වීම.

රහතන් වහන්සේගේ අග්‍ර දක්ෂිණාර්ථ භාවයට පුණ්ණ සිටුවගේ කථාව නිදසුනෙකි. රජගහ නුවර සුමන සිටු නිසා ජීවත්වන පුණ්ණ නම් දුගියෙක් විය. ඔහුට බිරියක් හා උත්තරා නම් දුවක් ද වූහ. එක් කලෙක රජගහ වැස්සෝ නැකැත් කෙළියකට සැරසුණෝ ය. එය සතියක් පවත්වන උත්සවයෙකි. එද උදෑසන ද පුරුදු පරිදි පුණ්ණ සිටුවගෙදරට ගියේය. සුමන සිටු ඔහු අමතා කියනුයේ, පුණ්ණ, අද සෑම දෙනම නැකැත් කෙළියට සැරසෙති, නුඹ අදත් වැඩ කරන්නෙහි ද, නැතහොත් නැකැත් කෙළියෙහි යෙදෙන්නෙහි දැ යි කීය. එකල්හි පුණ්ණ හිමියෙහි, නැකැත් කෙළි ඇත්තේ පොහොසතුන්ට ය, අපේ ගෙදර කැඳකට

සහල්වත් නැත, මට නැකැත් කෙළියෙන් කම් නැත, ගොණුන් ලැබෙනහොත් සෑමට යෙමියි කිය. එසේ නම් ගවයන් ගණුවයි සිටුවුමා කිය. පුණ්ණ ගොන් බානක් හා නගුලක් ගෙන භාය්ඵි අමතා සොඳුර, අද මේ නුවර වැස්සෝ නැකැත් කෙළි කෙළිනාහ. දුප්පත් නිසා මම සිටාණන්ගේ කුඹුරු සාන්තට යන්නෙමි. අද මට දෙගුණයක් වියදම් කොට වෙනදට හොඳින් කෑම පිළියෙල කොට ගෙන එව් යි කියා කුඹුරට ගියේය.

සූරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේ සන්දිනක් නිරෝධ සමාපත්තියෙන් වැඩ සිට එද උදෑසන සමවතින් නැගිට අද කවරකුට සංග්‍රහ කිරීම වටනේ දැයි බලන සේක් පුණ්ණ දුගියා දැක ඔහු ශ්‍රද්ධාවත් බව හා ඒ නිසා ඔහුට මහා සම්පත්තියක් ලැබිය හැකිබව ද දැක වදරා පා සිවුරු ගෙන ඔහු සීසාන තැනට වැඩ වදාරා දියවලක් සම්පයේ එක් පඳුරක් දෙස බලා හුන් සේක. පුණ්ණ, තෙරුන් වහන්සේ දැක සී සෑම නවත්වා උන් වහන්සේ වෙත ගොස් පසහ පිහිටවා වැද මුත් වහන්සේට දැහැටි වුවමනා වී ඇතැයි සිතා පඳුරෙන් කෝටුවක් ගෙන සූරියුත් හිමියන්ට පිළිගැන්වී ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ පාත්‍රය හා පෙරහන ඔහුට දුන්හ. ඔහු පැන් පෙරා තෙරුන් වහන්සේට පිළිගැන්වී ය. ඉක්බිති තෙරුන් වහන්සේ ඉඳින් මා රජගහ නුවරට පිවිසියේ නම් අනුන්ගේ ගෙවල් පිටිපස ගෙයක වෙසෙන මොහුගේ බිරිය මා නො දක්නීය. ඇය බත ගෙන මහට වත් කල්හිම යෙමියි සිතා මදවේලාවක් එහිම රැඳී සිට පුණ්ණගේ බිරිය බත ගෙන මගට බට පසු තෙරුන් වහන්සේ නුවර බලා වැඩම කළ සේක. මී අතර මහ තෙරුන් වහන්සේ දැක මට සමහර විට ආය්ඵියත් වහන්සේ මුණගැසුන මුත් දෙන්නට දෙයක් නොමැත. දෙන්නට දෙයක් ඇති විට ආය්ඵියත් වහන්සේ මුණගැසෙන්නේ නැත. අද ආය්ඵියත් වහන්සේ ද මුණගැසී ඇත. දීමට දෙයකුත් මා වෙත ඇත. මේ අවස්ථාවෙන් ප්‍රයෝජන ලැබිය යුතුය යි සිතා හිස තුබූ බත් බඳුන බිම තබා තෙරුන් වහන්සේට පසහ පිහිටුවා වැද ස්වාමීනි, මෙහි හොඳ තරක නො බලා නුඹවහන්සේගේ දාසයාට අනුග්‍රහ කළ මැනව් යි

කිය. තෙරුන් වහන්සේ පාත්‍රය එලවුහ. ඔ ඵක් අතකින් අහර බඳුන ගෙන එක් අතකින් පාත්‍රයට බෙදුවාය. බතින් අඩක් බෙදූ කල්හි තෙරුන් වහන්සේ අතින් පාත්‍රය වැසූ සේක. ඔ 'ස්වාමීනි, එක් අයකුට පිළියෙළ කළ ආහාරය දෙකට බෙදිය නොහැකිය. නුඹ වහන්සේගේ දාසයා හට මෙලොවට සංග්‍රහ නො කොට පරලොවට ම සංග්‍රහ කරනු මැනව' යි කියා සියල්ල ම පාත්‍රයට බෙදූ 'නුඹ වහන්සේ විසින් දක්නා ලද ධර්මය මට ද හිමිවේවා' යි පැතුවා ය. තෙරුන් වහන්සේ 'එසේම වේවා' යි අනුමෝදනා කොට ජලය පහසු තැනක වැඩ සිට ඔවුන්ගේ දානය වැළඳු සේක.

පුණ්ණගේ බිරිය වහා ගෙදර ගොස් සහල් සොයා නැවතත් බත් පිසුවාය. පුණ්ණ අඩකිරියක් පමණ පෙදෙස සා සාගින්න ඉවසිය නො හැකිව ගොණුන් මුදහැර සෙවන ඇති තැනකට වී බත පමා වන්නේ කිමි දෝ' යි මහ දෙස බලා ගෙන හුන්නේය. බිරිය බත් ගෙන එන්නී ඔහු දැක, 'ඉදින් මොහු කිපී තී මෙතෙක් කුමක් කෙළෙහිදැ යි කෙට්ටෙන් පහර දිනි නමි මා කළ පින්කම නිෂ්ඵල වන්නේය. එබැවින් කාරණය කලින්ම කියමි' යි සිතා කියන්නී 'හිමියනි, ඔබත් සිත පහද ගන්න, මම උදැසනින් ම ඔබට බත් ගෙන ආමි, අතරමහදී දම්සෙනෙවියන් වහන්සේ හමුවී ඔබට ගෙනා බත උන්වහන්සේට පිළිගන්වා ගෙදර ගොස් නැවත ද බත් පිසගෙන ආමි. ඔබ ඒ ගැන සිත පහද ගන්න' යයි කීවාය. 'සොළුර, තී කළ දෙය ඉතා යහපති, මම ද අද උදැසන උන්වහන්සේට දැහැටි හා පැන් පිළිගැන්වීම' යි කියා පසන් සිතින් පින් අනුමෝදන්ව, දවල් වී බත් අනුභව කිරීමෙන් ක්ලාන්ත වී ඇගේ ඇකයෙහි හිස තබා මදක් නිද ගත්තේ ය. අවදි වී බැලූ ඔහුට තමා සෑ පෙදෙස රත්වත් වී පෙනිණි. ඔහු බිරිය අමතා කියනුයේ 'සොළුර, ඉතා දවල්වී ආහාරගත් බැවින් මගේ ඇස් දෙකත් නරක්වුනා වැනිය, මට අර සෑ පෙදෙසේ මැටිකැට පෙනෙන්නේ රත්තරන් සේ ය' යි කිය. 'හිමියනි, මට පෙනෙන්නේ එසේය' යි බිරිය කීවාය. ඔහු 'කිමෙක්දෝ' යි පිරික්සනු පිණිස එහි ගොස් එක් කැටක් ගෙන තඟුලෙහි ගසා ඒවා රත් වී ඇති

බව දැන අහෝ ආයතීයත් වහන්සේට දුන් දානයේ විපාක අදම පෙනෙන්නේය' යි ඉමහත් සොම්නසට පැමිණ කුඹුරේ පස් සියල්ල රන් වී ඇත, මෙතෙක් ධනය මට පරිහරණය නො කළ හැකිය, රජුගේ මාර්ගයෙන් මේ ධනයක් ධනය ගෙන්වා ගත යුතුය යි සිතා, රජු වෙත ගොස් 'දේවයන් වහන්ස, මා සැ කුඹුරේ පස් රන් වී ඇත. ඒවා ගෙන්වා ගන්නට වටනේය' යි කීය. රජතුමා 'නුඹ අද කුමක් කෙළෙහි දැ'යි ඇසීය. 'දේවයන් වහන්ස, මම අද උදෑසන කුඹුරේදී දම්පෙනෙවියන් වහන්සේට දැහැටි හා පැන් පිළිගැන්වීම්. මාගේ බිරිය මට ගෙනෙන ලද බත ද උන් වහන්සේට පිළිගැන්වීය' යි පුණ්ණ කීය. රජතුමා 'දම්පෙනෙවියන් වහන්සේට දුන් දානයේ විපාක අදම පෙන්වන්නේය'යි කියා 'දරුව, දැන් කුමක් කළ යුතුදැ'යි ඇසීය.

'බොහෝ ගැල් යවා ඒ රන් ගෙන්වුව මැනවැ' යි පුණ්ණ කීය. රජතුමා රන් ගෙනෙනු පිණිස බොහෝ ගැල් යැවීය. රාජපුරුෂයෝ එහි ගොස් 'රජුගේ රත්තරන් ය' යි ගත් කල්හි අතට එන රන්කැට නැවත මැටිකැටම විය. ඒ බව රජුට දැන්වූ කල්හි රජතුමා ඒවා 'පුණ්ණගේ රන්ය' කියා ගෙන ගැල්වලට පටවා ගන්නට කීය. එසේ කරන කල්හි ඒවා රත්තරන් ලෙසම තිබිණ. ගැල්කරුවෝ ඒ සියල්ල ගෙනවුත් රජ මිදුලේ ගොඩ ගැසූහ. අසූ රියනක් උස රන් ගොඩක් විය.

ඉක්බිති රජතුමා නුවරුන් රැස් කරවා 'මේ නුවර මෙතෙක් රන් අන් කවරකුට ඇත්තේ දැ'යි ඇසීය. 'දේවයන් වහන්ස, කිසිවකුට නැතැ'යි වැසියෝ කීහ. 'දැන් මොහුට කුමක් කළ යුතුදැ' යි රජු ඇසූ කල්හි 'දේවයනි, සිටු තනතුර දෙන්නට වටනේය'යි නුවර වැසියෝ කීහ. රජතුමා 'නුඹ බහුධන සිටු නම් වෙව'යි කියා ඔහුට සිටු තනතුර දිණ. ඔහුට ගෙයක් තනවා ගෙන විසීමට ඉඩමක් ද දිණ. ඔහු එහි ගෙයක් කරවා ගෙවදීමේ මංගලය හා ඡත්‍ර මංගලය එකටම ගෙන සතියක් බුදුපාමොක් මහ සහනට දන් දිණ. අවසානයේදී තථාගතයන් වහන්සේගෙන් දහම් අසා දෙදෙනම සෝවාන් ඵලයට පැමිණියෝය.

පුණ්ණහට සුඵදානයේ විපාකය එකෙණෙහි මෙ තරම් විශාල අන්දමට ලැබුණේ සැරියුත් මාහිමියන්ගේ ගුණසම්පත්තිය නිසා ය. දායකයනට එසේ එල ලබාදීමට සමත් බැවින් සැරියුත් මාහිමියෝ අග්‍රදක්ෂිණාර්භ වෙති. අග්‍රදක්ෂිණාර්භ ක්ෂිණාශ්‍රවයන්ට දීමෙන් වුවද සෑම කල්හි දෘෂ්ටධර්මයෙහි විපාක නො ලැබේ. ඒ ආත්මයේදීම දානයේ විපාක ලැබෙන්නට දානය කරුණු සතරකින් යුක්ත විය යුතුය.

වතස්සො හි සම්පද නාම වත්ථුසම්පද, පව්වය සම්පද, චේතනාසම්පද, ගුණාතිරේක සම්පදහි.

තත්ථ නිරෝධසමාපත්තිනෝ වුට්ඨිතො අරහා වා අනාගාමී වා දක්ඛිණෙයො **වත්ථුසම්පද නාම.**

පව්වයානං ධම්මේත සමේත උප්පත්ති **පව්වය සම්පද නාම.**

දානනො පුබ්බේ දානකාලෙ පච්ඡාභාගෙහි තිසු කාලෙසු චේතනාය සෝමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්තභාවො **චේතනාසම්පද නාම.**

දක්ඛිණෙයානං සමාපත්තිනො වුට්ඨිතභාවෝ **ගුණාතිරේක සම්පදා නාම.** -පෙ-එතාසං ආනුභාවෙන දිට්ඨේව ධම්මේ මහා සම්පත්තිං පාපුණන්ති.

(ධම්මපද්ධිකථා 291)

වස්තුසම්පත්තිය ප්‍රත්‍යයසම්පත්තිය චේතනාසම්පත්තිය ගුණාතිරේක සම්පත්තිය යි සම්පත්ති සතරෙකි. නිරෝධසමාපත්තියෙන් නැගී සිටි අර්භත් වූ හෝ අනාගමී වූ හෝ ප්‍රතිග්‍රාහකයා වස්තු සම්පත්තිය ය. දාන වස්තුව දැහැමින් ලද දෙයක් වීම ප්‍රත්‍යය සම්පත්තිය ය. දීමට පළමුවය, දෙන අවස්ථාවය, දීමෙන් පසුවය යන තුන් කාලයෙහිම චේතනාව සෝමනස්ස සහගත ඤානසම්ප්‍රයුක්තවීම චේතනා සම්පත්තියය. ප්‍රතිග්‍රාහකයා නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගී සිටියකු වීම ගුණාතිරේක සම්පත්තියය. මේ සම්පත්තීන්ගේ ආනුභාවයෙන්

දායකයෝ ඉහතමයේදීම මහා සම්පත්තියට පැමිණෙත් යනු ඉහත දැක්වූ පාඨයේ තේරුම ය.

මේ කරුණු සතරින් යුක්ත කොට දානයක් දෙන්නට ලැබෙන්නේ කලාතුරකිනි. වර්තමාන කාලයේ නම් එබඳු දානයක් දෙන්නට ලැබෙන්නේම නැත. අනාගාමීන්ට දීමෙනුත් වර්තමාන භවයේ එල ලැබෙන බව ඉහත දැක්වූ පාඨයෙන් කියැවෙන නමුත් අනාගාමී පුද්ගලයන්ට දන් දී ඉහතමයෙහි ම විපාක ලැබූ අය පිළිබඳ කථා ප්‍රවෘත්ති නො දක්නා ලැබේ.

හිසකේ විකුණා දන් දුන් කාන්තාවක්

මහාකච්චාන මහරහතන් වහන්සේ තවත් රහතන් වහන්සේ සත් නමක් හා උප්පේති නුවරට වඩනා සේක්, 'තේලප්පනාළි' නම් නියමි ගමකට පිටුසිභා වැඩි සේක. එගම සිටු දුවරු දෙදෙනෙක් වූහ. එකියක් පිරිහුණු සිටුපවුලක උපත ලබා මාපියන්ගේ ඇවෑමෙන් පසු කිරි මවකගේ උපකාරයෙන් ජීවත්වන දිළිඳු තරුණියකි. ඇගේ ගරිරය හොඳින් වැඩි තිබිණ. ඇගේ හිසකේ අන්‍යයන්ගේ හිසකෙස්වලට වඩා දික් විය. අනික් සිටුදුව මඳ කෙස් ඇතියකි. ඕ දුප්පත් තරුණියගේ හිසකේ ටික මිලයට ගැනීම සඳහා දහසකට වුවද ගනිමි යි කියා දුනයන් එවුවා ය. එහෙත් දිළිඳු සිටුදුව තමාගේ හිසකේ නො වික්කාය. ඕ තොමෝ එද හික්ෂුන් සත් නමක් හා හිස් පාත්‍ර ඇතිව වඩනා මහා කච්චාන තෙරුන් වහන්සේ දැක 'රත්වන් සිරුර ඇති බ්‍රාහ්මණ හික්ෂුවක් හිස් වූ පාත්‍රය ඇති ව වැඩම කරන්නේය, මුත් වහන්සේට සංග්‍රහ කිරීමට මට කිසි ධනයක් නැත. අසවල් ගෙදර සිටුදුව මාගේ හිසකේ මිලයට ගැනීමට දුනයන් එවන්නීය, මාගේ මේ හිස කෙස් ටික කපා ඇය වෙත යවා එයින් ලැබෙන මිලයෙන් මුත්වහන්සේට දන් දිය හැකිය'යි සිතා කිරිමව යවා ආරාධනා කරවා සිය නිවසට තෙරුන් වහන්සේ වැඩමවා ගත්තාය. උත්වහන්සේලාට වැඩ සිටීමට අසුන් පනවා දී ඕ කාමරයකට පිවිස කිරිමව ලවා තමාගේ කෙස් කළඹ කපවා 'මෑණියෙනි, මේ කෙස් අසවල් සිටුදුවට දී ආයඹියන් වහන්සේට දන්දීම සඳහා ඇය දෙන දෙයක් ගෙනෙනු මැනව'යි කීවා ය. කිරිමව

මහත් ශෝකයෙන් එක් අතකින් කඳුළු පියමින් අනික් අත පසුවෙහි තබා ගෙන තෙරුන් වහන්සේලාට නො පෙනෙන සේ කෙස් කළඹ ගෙන සිටුවූ වෙත ගියාය. වෙළඳ බඩුව කොතෙක් අගය ඇතියක් වුවද විකුණා ගැනීමට වුවමනා වී අනිකකු වෙත ගෙන ගිය හොත් එහි අගය අඩු වේ. ඇගේ කෙස් කළඹටත් එය සිදු විය. පොහොසත් සිටුවුව සිතන්නී 'කලින් මේ කෙස් කළඹ දහසකින් ද ගෙන්වා ගත නො හැකි විය. යම්කිසි තැනකට ගෙනෙන ලද ජීව කේශ කලාපයක් වටින්නේ කහවණු අටකි'යි සිතා කිරීමව අමතා 'නිගේ ස්වාමීණු මේ කෙස් කලින් මට බොහෝ ධනයටත් නුදුන්නිය: කැපීමෙන් පසු දැන් මේවා වටින්නේ කහවණු අටක් පමණකි. ඒ නිසා මේ කහවණු අට ගනුව'යි කියා අටකහවණුවක් දුන්නිය. කිරීමව කහවණු ගෙනවුත් සිටුවුවට දුන්නී ය. සිටු දු එක් එක් තමකට කහවණුවක් අගනා පරිදි පිණිඬපාතය පිළියෙල කරවා තෙරුන් වහන්සේලාට දෙවුවාය. තෙරුන් වහන්සේ ඒ දානය දෙවූ සිටුවුවගේ උපනි:ශ්‍රය සම්පත්තිය දැක 'සිටුවූ කොහිදැ'යි විවාළහ. 'ස්වාමීනි, කාමරයේය'යි කිරීමව කීවා ය. 'ඇය කැඳවන්න'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. හිසකේ තැනිව කෙනකු ඉදිරියේ පෙනී සිටීමට තරුණ කතකට මහත් ලජ්ජාවක් ඇත ද මී තෙරුන් වහන්සේලා කෙරෙහි ගෞරවයෙන් එක් වචනයටම ගැබිත් නික්ම අවුත් තෙරුන් වහන්සේලාගේ පා වැඳ මහත් වූ ශ්‍රද්ධාවක් ඇතිකර ගත්තා ය. ඒ තෙරුන් වහන්සේලා සෑම දෙනම රහතන් වහන්සේලා ය. යහපත් පින් කෙතෙහි පිහිට වූ පිණිඬපාතයේ විපාක ඒ හවයේදීම ලැබෙන්නේය. තෙරුන් වහන්සේලාගේ පා වදිනු සමගම ඇගේ හිසකේ පළමු තුඩු පරිදීම විය. ඉක්බිති තෙරුන් වහන්සේලා ඇය බලා සිටියදීම අහසට නැග ගොස් උජ්ජේනි පුරයේ වණ්ඩප්පජ්ජෝත රජුගේ කක්ඛන වන නම් උයනෙහි බැස ආහාර වැළඳූහ. උයන් ගොවිවා තෙරුන් වහන්සේ දැක හැඳින වහා රජු වෙත ගොස් 'දේවයන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේගේ පුරෝහිත කවිවාන බ්‍රාහ්මණ පැවිදිව දැන් උයනට පැමිණ ඇතැ'යි දැන්වීය. රජු ඉමහත් සතුටට පැමිණ එකෙණෙහි උයනට ගියේය. ඉක්බිති තෙරුන් වහන්සේ වැඳ 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කොහිදැ'යි ඇසී ය. 'මහරජ තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ නො වැඩ මා මෙහි එවූ

සේකැ යි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. 'ස්වාමීනි, අද අහර වැළඳ සේකැ' යි රජු විවාළේය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් වී ඇති බවත් එද පිණිට්පාතය දුන් සිටු දුවගේ පුවතත් රජුට කීහ. රජතුමා තෙරුන් වහන්සේලාට වාසස්ථාන පිළියෙල කරවා පෙරළා ගොස් සිටු කුමරිය ගෙන්වා අගමෙහෙසුන් තනි තබා ගත්තේය. රහතන් වහන්සේ කෙරෙහි පිරි නැමු දානයේ විපාක ඇයට එසේ ඒ ආත්මභාවයේදී ම ලැබුනේ රහතන් වහන්සේලාගේ ගුණස්කන්ධයේ මහත්වය නිසා ය. දන් දුන්නවුන්ට එකෙණෙහි ම එල ලැබීමට හේතුවන ගුණස්කන්ධයක් ඇති බැවින් ක්ෂිණාශ්‍රවයන් වහන්සේලා අග්‍රදක්ෂිණාර්භයෝය.

අන්තභාර දුගියාගේ කථාව

පසේ බුදුවරයකුගේ දක්ෂිණාව මහත්එල කිරීමේ බලය අග්ගදක්ඛිණියා නාමය දරන මහරහතූන්ගේ දක්ෂිණාව මහත්එල කිරීමේ බලයට වඩා සිය ගුණයෙන් වැඩි බව වේලාම සුත්‍රය අනුව කිය යුතුය. පසේබුදුවරුන්ගේ දක්ෂිණාර්භාවයට නිදසුනක් වශයෙන් අන්තභාර නමැති දුගියාගේ කථාව දැක්වීම සුදුසුය.

ඒ මෙසේ ය:-

අතීතයේ බරණැස් නුවර සුමන නම් සිටුවරයෙක් විය. ඔහු දිනපතා දුගී මගී යාවකාදීන්ට මහා දානයන් දෙයි. ඔහු ඇසුරු කර ජීවත් වන අන්තභාර නම් දුගියෙක් විය. පසේ බුදුහු විශේෂයෙන් දුගියන්ට අනුකම්පා කරන්නෝ ය. එක් දවසක් උපරිට්ඨ නම් පසේබුදුන් වහන්සේ ගත්ධමාදන පර්වතයෙහි නිරෝධ සමාපත්තියට සමවැදී සිට ඉන් නැහිට අනුග්‍රහ කළ යුත්තකු විමසන්නාහු අන්තභාර නම් දුගියා දැක ඔහුට අනුග්‍රහ කරනු පිණිස ඔහු වනයෙහි සිට සිය නිවසට එන වේලාවෙහි පා සිවුරු ගෙන අහසින් වැඩිම කර ග්‍රාමද්වාරයෙහි අන්තභාර එන පෙරමග සිටි සේක. දුගී අන්තභාර හිස් පාත්‍රයෙන් සිටි පසේබුදුන් දැක, උන්වහන්සේට වැඳ 'ස්වාමීනි, හික්ෂාව ලද සේකැ' යි විවාළේ ය. 'ලබන්නෙමි, මහපිනැතිය' යි පසේ බුදුහු වදාළහ. එකල්හි අන්තභාර 'ස්වාමීනි මොහොතකට මෙහිම වැඩ සිටිනු

මැනවැයි කියා වේගයෙන් ගෙට ගොස් බිරිය අමතා 'මාගේ බත් පංගුව ඇති දැයි අසා ඇතැයි කී කල්හි වහා ගොස් පසේබුදුන් වහන්සේගේ පාත්‍රය ගෙනවුත් භායඹාව අමතා: 'සොදුර, අපට පෙර පින් මඳ බැවින් දිළිඳුව සිටින්නට වී ඇත. අපට දෙනු කැමැත්ත ඇතිවූ දුටු දේන්නට දෙයක් නැති වෙයි. දේන්නට දෙයක් ඇති දුටු ප්‍රතිග්‍රාහකයකු නොලැබෙයි, අද මට **උපරිටිය** පසේබුදුන් වහන්සේ හමුවූහ. මාගේ බත් පංගුව මේ පාත්‍රයට බෙද දෙවැයි කීය. නුවණැති බිරිය 'සිය සැමියාගේ දානයට තමා ද කොටස් කාරියක විය යුතුය'යි සිතා තමාගේ බත් පංගුව ද ඒ පාත්‍රයට බෙද දුන්නී ය. අන්තහාර පසේ බුදුන් වහන්සේ වෙත පාත්‍රය ගෙන ගොස් පිළිගත්වා 'ස්වාමීනි, මේ පිනෙන් මම මේ දුප්පත් ජීවිකාවෙන් මිඳෙම්වා'යි කීය. 'පින්වත එසේම වේවා'යි පසේබුදුන් වහන්සේ වදළහ. ඉක්බිති අන්තහාර ඔහුගේ උතුරු සඵව බිම අතුරා, 'මෙහි වැඩසිට වළඳනු මැනවැයි කීය. පසේබුදුන් වහන්සේ එහි වැඩසිට ආහාර වැළඳු සේක. දන් වැළඳු පසු අන්තහාර පසේබුදුන් වහන්සේට පාත්‍රය සෝද ගැනීමට වතුර ද සපයා දිණ. අවසානයේ පසේබුදුන් වහන්සේ පසේ බුදුවරුන්ගේ සිරිත පරිදි,

'ඉව්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං - බිජ්ජමෙව සමිජ්ජකිතු,
 සබ්බෙ පුරෙත්තු සංකප්පා - චන්දො පණ්ණරසී යථා'-

යි අනුමෝදනා කොට මහට පිළිපත් සේක. එකල්හි සුමන සිටුගේ ඡත්‍රයෙහි වෙසෙන දෙවියා ඒ දානය දැක,

'අහො දනං පරමදනං උපරිටියේ සුප්පතිට්ඨිතං - යි තුන්වරක් කියා සාධුකාර දිණ. එකල්හි සුමන සිටු ඔහුගේ සාධුකාරය තමාගේ දනය ගැන දුන් සාධු කාරයකැයි සිතා 'කිමෙක් ද මෙතෙක් කල් මා දන් දෙනවා නුඹ නුදුටුවෙහි දැ'යි කී ය. 'සිටුකුමනි මම ඔබගේ දානයට සාධුකාර දුන්නේ නො වෙමි. අන්තහාර විසින් උපරිටිය පසේබුදුන්ට දුන් දනයට පැහැදී සාධුකාර දුනිමි'යි දෙවියා කී ය. එබස් අසා සුමනසිටු 'මෙය කොතරම් පුදුමයක් ද මෙතෙක් දන් දුන් මට එක දවසකුදු දෙවියන් ලවා සාධුකාර දෙවන්නට නො පිළිවන් විය. මා නිසා

ජීවත් වන මේ අන්තභාරට සුදුසු ප්‍රතිග්‍රාහකයකු ලැබීමෙන් එක පිණිසපාත දනයකින්ම දෙවියන් ලවා සාධුකාර දෙවිය හැකි විය. දෙවියන් පවා සාධුකාර දුන් ඒ දනය එසේ මෙසේ එකක් නො විය හැකිය. එය මහ පිනක් විය යුතුය. සුදුසු දෙයක් කොට අන්තභාර සතුටු කරවා ඒ දානයත් මා අයත් කර ගත යුතු ය' යි සිතුවේ ය. 'අහෝ! තණ්හාවක සැටි. අපමණ සම්පත් ඇතුව සිට බොහෝ පින් කරමින් සිට ඒවා මදි වී දුප්පතාගේ පිනක් අයත් කර ගන්නට මේ සිටුකුමා සිතී ය.

ඉක්බිති සිටුකුමා අන්තභාර ගෙන්වා, 'අද නුඹ යම් කිසිවකුට දානයක් දුන්නෙහි දැ'යි ඇසීය. 'මම අද උපරිට්ඨ පසේබුදුන් වහන්සේට මාගේ බත් පංශුව දුනිමි'යි කීය. පින් මිලයට ගැනීමේ විකිණීමේ සිරිතක් පෙර ලොව පැවතිණ. දැනුදු ඇතැම් පෙදෙස්වල ඒ සිරිත පවතිනවා විය හැකිය. ඒ සිරිත පරිදි සිටුකුමා 'නුඹ දුන් දානය කහවණුවක් ගෙන මට දෙව'යි කී ය. අන්තභාර 'නොදෙමි'යි කීය. සිටුකුමා ක්‍රමයෙන් මිල වැඩි කොට ඉල්ලී ය. දහසකට ද නො දෙන බව අන්තභාර කී ය. එසේ නම් දහසක් ගෙන මට පින් දෙව' යි සිටුකුමා කී ය. 'එසේ කිරීමක් සුදුසුද නුසුදුසු ද කියා මම නො දනිමි. පසේ බුදුන් වහන්සේගෙන් අසා, එසේ කිරීම සුදුසු නම් පින් දෙමි' යි සිතා ඔහු පසේ බුදුන් වහන්සේ වෙත ගොස් වැද 'ස්වාමීනි සුමනසිටු, නුඹවහන්සේට දුන් දානයේ පින් දහසක් දී මගෙන් ඉල්ලයි, ඔහුට පින් දෙමි ද නො දෙමි දැ'යි විචාලේ ය. එකල්හි පසේබුදුන් වහන්සේ වදාරන සේක් 'පින්වත, නුඹට උපමාවක් කියමි, ගෙවල් සියයක් ඇති ගමෙක එක් ගෙයක පහනක් දැල්වෙයි, සෙස්සෝ තෙල් ගැල්වූ පහන්තිර ගෙනවුත් ඒ පහනෙන් දල්වා ගෙන යනි, කිමෙක්ද? එයින් පළමු පහනේ එළිය ඇතිවේ ද, නැතිවේ දැ?' යි වදළසේක. අන්තභාර 'හිමියෙනි පළමු පහනේ එළිය තුබුණාටත් වඩා වැඩිවේ ය'යි කී ය. 'පින්වත එමෙන් කැඳ සැන්දක් බත් සැන්දක් වුවද දී එයින් ලැබෙන පින අනුන්ට දුනහොත් එයින් තමාගේ පින වැඩෙන්නේය, නුඹ එක පිණිසපාතයක් දුන්නෙහිය, සුමන සිටුට පින් දෙන කල්හි පිණිසපාත දන දෙකක් වන්නේය. ඉන් එකක් සුමන සිටුට හිමි වේ. අනික නුඹටම හිමි වේ.

හෙතෙමේ පසේ බුදුන් වැඳ සුමන සිටු වෙත ගොස් 'පිණ්ඩපාත දනයේ පින් ගනු මැනව'යි කීය. 'එසේ නම් කභවණු දහස ගන්න'යි සුමන සිටු කී ය. 'මම පිණ්ඩපාතය නො විකුණම්, ඔබට සැදැහැ යෙන් පින් දෙමි'යි අන්තභාර කී ය. 'පින්වත, නුඹ මට සැදැහැයෙන් පින් දෙව, මම ඔබගේ ගුණයට පූජාවක් වශයෙන් දහසක් දෙමි, එය ගනු මැනව'යි සුමන සිටු කී ය. 'එසේ වේවා' කියා අන්තභාර කභවණු දහස පිළිගත්තේ ය. ඉක්බිති සුමන සිටු 'පින්වත, දැන් නුඹට මහත්සි වී වැඩ කරන්නට වුවමනා නැත. වීදියේ ගෙයක් සාදා ගෙන සුවසේ වාසය කරව, එසේ වෙසෙන කල්හි නුඹට යම් අඩුවක් වුවහොත් එය මගෙන් ගනුව' යි කී ය.

සුමන සිටු රාජ සේවයට ද යන්නේ ය. රජගෙට යන කල්හි වෙනද සුමන සිටු අන්තභාර කැඳවා ගෙන නො යන මුත් එදින අන්තභාර ද කැඳවා ගෙන රජු වෙත ගියේ ය. අන්තභාරගේ පින් බලය නිසා එද රජු සිටු දෙස නොබලා අන්තභාර දෙසම බැලුවේ ය. 'දේවයන්වහන්ස, නුඹවහන්සේ මේ මිනිසා දෙස මෙතරම් බලන්නේ කිමිදැ'යි සිටු කී ය, 'මොහු පෙර දැක නැති බැවින්'යි රජු කීය. 'දේවයන් වහන්ස, මේ මිනිසා බැලිය යුත්තෙක්ම ය'යි සිටු කීය. 'බැලීමට තරම් වන මොහුගේ ගුණය කවරේදැ'යි රජු කී ය. 'මහරජාණෙනි, මොහු අද තමාගේ බත් පංගුව තමා නො කා උපරිට්ඨ පසේබුදුන්ට දුන් බැවින් මාගෙන් කභවණු දහසක් පූජා ලැබීය'යි සිටු කී ය. 'මොහුගේ නම කුමක් ද?' 'මොහුගේ නම අන්තභාර ය'යි සිටු කී ය. 'නුඹේ අතින් මොහු දහසක් ලද නිසා මාගෙන් ද දහසක් ලැබීමට තිසි ය. මම ද මොහුට පූජාවක් කරමි'යි කියා රජු ද ඔහුට දහසක් දිණ.

ඉක්බිති රජතුමා ඔහුට ගෙයක් සාදා දීමට නියම කෙළෙන් මිනිස්සු ඔහු උදෙසා බිමක් ශුද්ධ කරන්නට පටන් ගත්හ. එහි උදලු පහර ගසන ගසන තැන නිදන් සැළි විය. ඒ බව රජුට දැන්වූ කල්හි රජතුමා ඒ නිදන් සාරා ගොඩ ගන්නට අණ කෙළේ ය. සාරත් සාරත් නිධාන පොළොවෙහි ගැලෙන්ට විය. එකකුදු මතු කළ නො හැකි විය. ඒ බව රජුට දැන්වූ කල්හි

රජතුමා එසේ නම් අන්තහාරයේ වචනයෙන් සාරවි' ය යි කී ය. 'අන්තහාරයේ වචනයෙන්' කියා සාරන්තට පටන් ගත් කල්හි උදෙසු පහර දෙන දෙන තැන හතු පිපෙන්නාක් මෙන් නිදන් මතු වන්නට විය. ඒ ධනරාශිය ගෙනැවිත් රජු සම්පයේ ගොඩ ගැසුහ. රජතුමා ඇමතියන් රැස් කරවා මේ නුවර මෙතෙක් ධනය අතිකකුට ඇති දැයි විචාළේ ය. 'තැන දේවයන් වහන්ස ය' යි ඇමතියෝ කීහ. එසේ නම් 'අන්තහාර මේ නුවර දනසිටු වේවා' යි කියා ඔහුට රජතුමා සිටු තනතුර දුන්නේ ය. ඔහු එතැන් පටන් නොයෙක් පින්කම් කොට මරණින් මතු දෙව්ලොව උපන්නේ ය.

(මනෝරථපුරාණි 105)

යමෙක් තමාගේ ආහාරය තමා අනුභව නො කොට නිතර අනුන්ට දෙයි නම් එය මහ ගුණයෙකි. දුෂ්කර වැඩකි. මුළු ජීවිත කාලයටම එක් වරක් තමාගේ බත් පංගුව දීම ලොකු වැඩක් නො වේ. එක බත් වේලක් දීම මහ දෙයක් කෙළේ ය කියා පූජා සත්කාර කිරීමට තනතුරු දීමට තරම් කරුණක් නො වේ. සිටුතුමාගේ හා රජතුමාගේ සිත් අන්තහාරට පූජා සත්කාර කිරීමට තනතුරු දීමට නැමුණේ නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගී සිටි පසේබුදුන් වහන්සේට පිණිඳිපාතය පිරිනැමීමෙන් වූ කුශල බලය නිසා ය. ඔහුට ඒ පිණිඳිපාත දනය ඉහාත්මයේදී ම විපාක දෙන කුශලයක් වූයේ පසේ බුදුන් වහන්සේගේ ගුණ සම්පත්තිය නිසාය. සාමාන්‍ය පුද්ගලයන්ට එබඳු පිණිඳිපාත දානයන් දහස්වර දසදහස්වර දුන ද ඒවායින් ඉහාත්මයේ විපාකයක් නො ලැබේ. අන්තහාර හැර පසේබුදුවරුන්ට සුළු දේවල් පුද මහත් මහත් සම්පත් ලැබූ තවත් බොහෝ දෙනෙකුන්ගේ කතා පුවත් බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දක්නා ලැබේ.

ලොව්තුරා බුදුන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවය

අරහං යන පදයෙන් විශේෂ කොට කියන ලොවුතුරා බුදුවරුන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවය, පසේ බුදුවරුන්ගේ බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවයට බොහෝ උසස් ය. එය දක්බිණෙයා යන වචනයෙන් නො කියා අරහං යි විශේෂ

වචනයකින් කියන්නේ ඒ නිසා ය. ඒ අරහං ගුණය සාමාන්‍ය මනුෂ්‍ය දිව්‍ය සම්පත් පමණක් නොව පූජා සත්කාර කරනුවන්ට ලොවුතුරා බුදුබව පසේ බුදුබව අග්‍රශ්‍රාවක බව මහා ශ්‍රාවක බව මහරහත් බව බුද්ධශ්‍රාවකයන් අතර ඒ ඒ කරුණෙන් අග්‍රබව යන මේවා ද ලබා දීමට සමත් ය.

ලොවුතුරා බුදුබව ලැබීමට නම් ජීවමාන ලොවුතුරා බුදුකෙනකුන්ට පූජා සත්කාර කොට ජීවමාන බුදු කෙනකුන් හමුවීම ඒ උත්තම තත්ත්වය පැතිය යුතු ය. බුදුන් පිරිනිවීමෙන් පසු වෛත්‍යයන් සම්පයේ හෝ බෝධි සම්පයේ හෝ බුද්ධ ප්‍රතිමා සම්පයේ හෝ ප්‍රත්‍යක්‍ෂබුද්ධ බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් හමුවීම හෝ පතා බුදුබව නො ලද හැකි ය.

‘සවෙ ජීවමානක බුද්ධස්සේව සන්තිකෙ පත්ථෙති පත්ථනා සම්ඡ්ඤ්ඤානි, පරිබ්බුතෙ හගචති වෙනිය සන්තිකෙ වා බොධිරුක්ඛමුලෙ වා පටිමාය වා පච්චේකබුද්ධ බුද්ධසාවකානං වා සන්තිකෙ පත්ථනා න සම්ඡ්ඤ්ඤානි.’

(බුද්ධවංසට්ඨකපා 75)

වෛත්‍යාදියට පූජා පවත්වා ලොවුතුරා බුදුබව පැතීම නිෂ්පලය යි ද නො කිය යුතු ය. ඒ පින් ද ලොවුතුරා බුදුබව ලැබීමට උපනිශ්‍රය වේ. ඉහත දැක්වූ පාඨයෙන් දක්වන්නේ ලොවුතුරා බුදුවරුන් හමුවෙහි ප්‍රාර්ථනාවක් නැතිව වෛත්‍යාදියෙහි පූජා පවත්වා කරන ප්‍රාර්ථනාවෙන් ම බුදුබව නො ලද හැකි බව ය. ජීවමාන ලොවුතුරා බුදුකෙනකුන්ට පූජාවක් කොට බුදුබව පතා නියත විවරණය ලබාගත් පින්වතාට ඔහු කරන සියලුම පින් ලොවුතුරා බුදුබව ලැබීමට උපනිශ්‍රය වේ.

සුමේධ පණ්ඩිතයන් වහන්සේ දීපංකර බුදුරජාණන් වහන්සේට වැඩම කරනු පිණිස මඩගොභොරුවක හෙව තමන්ගේ ශරීරය ඒදණ්ඩක් කොට පුද ඒ බුදුරජුන් හමුවෙහි ලොවුතුරා බුදුබව පැතුහ. ලොවුතුරා බුදු කෙනකුන් හමුවෙහි වුව ද බුදුබව පතන සෑම දෙනාටම ප්‍රාර්ථනාව සිදුවන්නේ නො වේ. එය සිදුවන්නේ කරුණු අටක් සම්පූර්ණ වුවහොත් ය. සුමේධ

පණ්ඩිතයන්ට එදා ඒ කරුණු අට සම්පූර්ණව තිබිණ. එබැවින් එතුමන්ගේ ඒ පූජාව ඒකාන්තයෙන්ම ලොවුතුරා බුදුබව ලබාදීමට සමත් පිනක් විය. ලොවුතුරා බුදුවරයෝ යමකු තමන් වහන්සේ ඉදිරියේ බුදුබව පතා සිටියහොත් ඔහුට එය සිදුවන්නේ දැ යි අනාගත-ශඤානයෙන් බලා වදාරා ඉදින් සිදුවන්නේ නම් ඒ බව ප්‍රකාශ කරන සේක. සුමේධ තාපසයන්ගේ ප්‍රාර්ථනාව සිදු වන බව දුටු දිවකුරු බුදුරජාණන් වහන්සේ:-

‘පස්සථ ඉමං තාපසං - ජට්ඨං උග්ගතාපනං
 අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ - බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති’ -
 (බුධවංස)

යනුවෙන් බුදුබව පතා සිටින මේ නවුසා අනාගතයෙහි බුදුකෙනෙක් වන්නේය යි ප්‍රකාශ කළ සේක. ලොවුතුරා බුදු කෙනකුත් විසින් එසේ ප්‍රකාශ කිරීමට, විවරණ දීමය යි කියනු ලැබේ. ලොවුතුරා බුදුකෙනකුත්ගෙන් විවරණ ලැබූ මතු ඒකාන්තයෙන් බුදුවන්නාවූ උත්තම පුද්ගලයෝ බෝධිසත්ත්ව නම් වෙති. බෝධිසත්ත යන වචනය තේරුම් කර ඇත්තේ මෙසේය.

‘බොධිති ඤාණං, බොධියා සත්තො බොධිසත්තො, ඤාණා වා පඤ්ඤා වා පණ්ඩිතො ති අත්ථො, පූර්වබුද්ධානං හි පාදමුලෙ අභිනිභාරතො පට්ඨාය පණ්ඩිතො’ව යො සත්තො න අන්ධබාලොති බොධිසත්තො, යථා වා උදකතො උග්ගන්ත්වා ධිතං පරිපාකගතං පදුමං සූරියරස්මි සම්ඵස්සේන අවස්සං බුජ්ඣධිස්සති ති බුජ්ඣධිතක පදුමන්ති වුච්චති, එවං බුද්ධානං සන්තිකෙ බ්‍යාකරණස්ස ලද්ධන්තා අවස්සං අනන්තායෙන පාරමියො පුරෙත්වා බුජ්ඣධිස්සතිති බුජ්ඣධිතක සත්තොති පි බොධිසත්තො.’

(සංයුත්තනිකායට්ඨ කථා දු. භා. 16)

මේ අටුවා පාඨයෙන් කියැවෙන්නේ ද ලොවුතුරා බුදුකෙනකුත්ගෙන් නියත විවරණය ලබා ඇති මතු ඒකාන්තයෙන් පෙරුම් පුරා බුදුබව ලබන තැනැත්තා බෝධිසත්ත්ව නම් වන බව ය. බෝධිසත්ත, බෝසත් යන මේ අනුරූප නාමය

සම්බෝධයට පැමිණීමෙහි නියත බවක් නැති සාමාන්‍ය පුද්ගලයන්ට ආරූඪ කිරීමත් ඒ නම සාමාන්‍ය පුද්ගලයන් විසින් තමාට ආරූඪකර ගැනීමත් ඒ උත්තම නාමය කිලිටි කිරීමක් නො වේදැ යි සිතා බැලිය යුතු ය.

පසේ බුදුවරුන් හමුවෙහි රහතුන් හමුවෙහි ප්‍රාර්ථනා කොට ද පසේ බුදුව බව ලැබිය හැකි බව කියා තිබේ. අග්‍රශ්‍රාවක මහා ශ්‍රාවක බව බුදු පසේබුදු, රහතන් හමුවෙහි ප්‍රාර්ථනා නොකළද ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ක්‍රියා කිරීමය, බලවත් ඕනෑකමය යන මේ දෙක ඇති කල්හි ලැබිය හැකි බව කියා තිබේ. එහෙත් අග්‍රශ්‍රාවක මහාශ්‍රාවකයන්ගේ වර්ත කථා වලින් පෙනෙන්නේ උත්වහන්සේලා ද ලොච්ඡුරා බුදුවරුන්ට පූජා සත්කාර කොට ලොච්ඡුරා බුදුවරුන් හමුවීම ප්‍රාර්ථනා කොට ඒ තත්වවලට පැමිණි බව ය.

අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාගේ ප්‍රාර්ථනාව

මෙයින් ඒකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයකට පෙර සැරියුත් මහතෙරණුවෝ බ්‍රාහ්මණ මහාසාර කුලයෙහි උපන්හ. සරද යනු ඔහුගේ නම විය. මුගලන් මහ තෙරණුවෝ ගෘහපති මහාසාර කුලයෙහි උපන්හ. ඔහු සිරිවඩ්ඪ නම් විය. ඔවුන් දෙදෙනා බාලකාලයේ පටන් මිතුරෝ වූහ. සරද මානවක තෙමේ පියාගේ ඇවෑමෙන් තමාට හිමි වූ මහා ධනස්කන්ධය පරිහරණය කරමින් සිටිනුයේ එක් දිනක් මෙසේ සිතුවේ ය. 'මම මෙලොව පමණක් දැනීමි, පරලොව නො දැනීමි, උපන් සත්වයනට මරණය නියත ය, එබැවින් මා පැවිදිව මෝක්ෂය සෙවිය යුතු ය.' ඉක්බිති ඔහු තමාගේ මිතුරා වන සිරිවඩ්ඪ කෙළෙඹි වෙත ගොස් 'මිත්‍රය' මම පැවිදිව මෝක්ෂය සොයන්නට බලාපොරොත්තු වෙමි. ඔබට මා හා පැවිදි විය හැකිදැයි ඇසී ය. මිත්‍රය, මට නම් එය නො කළ හැකිය. ඔබ පැවිදි වන්නයයි සිරිවඩ්ඪ කී ය. එකල්හි සරද මානවක තෙමේ 'නෑ - මිතුරන් ද කැඳවා ගෙන ඔවුන් සමඟ පරලොව ගිය කෙනෙක් නැත, තමා යමක් කළහොත් එය තමාට වේය' යි සිතා තමා අයත් සියලු ධනය දුගී මගී යාවකාදීන්ට දන් දී පර්වතයක් සමීපයට ගොස් සෘෂි ප්‍රවෘත්තාවෙන්

පැවිදිව භාවනාවෙහි යෙදෙන්නට විය. ඔහු පැවිදිවූ බව ඇසු දුටු බොහෝ දෙනෙක් ද, වරින් වර එහි ගොස් ඔහුගේ ආචාර්යත්වයෙන් පැවිදි වූහ. එසේ පැවිදිවූ ඔහුගේ ශිෂ්‍ය පිරිස සැත්කැසතරදහසක් විය. සරද තාපස තෙමේ භාවනා කොට පඤ්චාහිඤා අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා ගෙන සිය පිරිස ද කසිණ භාවනාවෙහි යෙදවූයේ ය. සරද තාපසයන්ගේ අනුශාසනය පරිදි භාවනාවෙහි යෙදී ඒ සෑමදෙනම ද පඤ්චාහිඤා අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා ගත්හ.

එකල්හි **අනෝමදස්සී** නම්වූ බුදුන් වහන්සේ ලොව පහළ වූහ. උන්වහන්සේ වැඩ විසූ නගරය වන්දවතී නම් විය. **යසවත්ත** නම් ක්ෂත්‍රියෝ උන් වහන්සේට පියවූහ. **යසෝධරා** නම් දේවිය මෑණියෝ වූහ. **කුඹුක්ඊක** බෝධිය විය. **නිසභ ස්ථවිරයෝය.** **අනෝම ස්ථවිරයෝය** යන දෙනම අග්‍රශ්‍රාවකයෝ වූහ. **වරුණ ස්ථවිරයෝ** උපස්ථායක වූහ. **සුන්දරා, සුමනා** යන ස්ථවිරීන් දෙදෙනා අග්‍රශ්‍රාවිකාවෝ වූහ. උන්වහන්සේගේ ආයුෂ වර්ෂ ලක්ෂයක් විය. උන්වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහය අටපනස් රියනක් විය. උන්වහන්සේගේ ශරීරාලෝකය දොළොස් යොදුනක් පැතිරීයේ ය. පිරිවර හික්ෂුහු ලක්ෂයක් වූහ.

එක් දවසක් අනෝමදස්සී තථාගතයන් වහන්සේ බලවත් උදෑසන කාලයේ මහ කුළුණු සමවතින් නැගිට ලොව බලා වදාරන සේක්, සරද තාපස දැක, අද මා විසින් සරද තාපසයන් කරා යාමෙන් මහත්වූ ධර්ම දේශනයක් වන්නේය. ඔහු ද අගසච්ඡතනතුර පතන්නේය. ඔහුගේ යහළු සිරිවඩ්ඪ කෙළෙඹි දෙවන අගසච්ඡතනතුර පතන්නේය. දේශනාවසානයෙහි සරද තාපසගේ සැත්කැසතරදහසක් ශිෂ්‍යයෝ අර්හත්වයට පැමිණෙන්නාහැයි ද දැක වදරා, මා විසින් එහි යා යුතුය යි තමන් වහන්සේගේ පාසිවුරු ගෙන අන් කිසිවකු නො අමතා එකලාව හැසිරෙන සිංහරාජයකු මෙන් සරද තාපසගේ ශිෂ්‍යයන් එලාඵල පිණිස වනයට ගිය අතර තමන් වහන්සේ බුදු කෙනකුත් බව සරද තාපසට දත හැකි වනු පිණිස අහසින් වැඩම කොට ඔහු බලා සිටියදී අහසින් පොළොවට බැස වදළ සේක.

සරද තාපස තෙමේ අහසින් බට අමුත්තාගේ ආනුභාව හා රූප ශෝභාව දැක විශ්මය ප්‍රාප්තවූ, බුදුරදුන් දෙස බලා ලක්ෂණ ශාස්ත්‍රය අනුව සිතනුයේ මොහුගේ සිරුරෙහි ඇති ලක්ෂණ වලින් යුත් තැනැත්තා ගිහි ගෙයි විසුවහොත් සක්චිති රජකු විය යුතුය. පැවිදි වුවහොත් සියල්ල දැන බුදුවිය යුතුය, මේ මහා පුරුෂයා ඒකාන්තයෙන් බුදු කෙනකු විය යුතුයයි සිතා ඉදිරියට ගොස් පසඟ පිහිටුවා වැද වැඩහිදීමට අසුනක් පණවා දිණ. භාගාවතුන් වහන්සේ එහි වැඩ හුන් සේක. සරද තාපස ද සුදුසු අසුනක් ගෙන එකත්පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. එකෙණෙහි සැත්තෑසතරදහසක් තාපසයෝ ඕජාවත් එලාඵලයන් ගෙන ආචාර්යවරයා වෙත පැමිණියෝ ය. තවුසෝ බුදුන් වහන්සේ හා තමන්ගේ ආචාර්ය වරයා හුන් අසුන් දැක ආචාර්යයන් වහන්ස, අපි මෙතෙක් කල් නුඹ වහන්සේට වැඩි කෙනකු මේ ලෝකයෙහි නැතය යි සිතා සිටියෙමු. මේ පුරුෂයාණෝ නුඹ වහන්සේට උපස් කෙනකු සේ පෙනෙති යි කීහ. එකල්හි සරද තාපස දරුවෙහි, කුමක් කියන්නහු ද? නුඹලා අබ ඇටයක් මහමෙර හා සසඳන්තට සිතන්නහු ය, සියල්ල දන් බුදුන් වහන්සේට මා උපමා නො කරව් යයි කීය. එකල්හි තවුසෝ ඉදින් මේ පුරුෂයා සුළු කෙනකු නම් අප ආචාර්යයෝ මෙබඳු උපමාවක් නො කියන්නාහ. මේ පුරුෂයා ඒකාන්තයෙන් උපස් කෙනකුම විය යුතුයයි සෑම දෙනම අනෝමදස්සි බුදුන් වහන්සේගේ පා වැන්දෝ ය. ඉක්බිති සරද තාපස තෙමේ සිසුන් අමතා, දරුවෙහි, බුදුන් වහන්සේ ආහාර වළඳන වේලාවෙහි මෙහි පැමිණි සේක. උන්වහන්සේට පිරිනැමීමට සුදුසු බොජුනක් අපට නැත. එහෙත් අපට ඇති සැටියට අපි උන්වහන්සේට ආහාර පිළිගන්වමු. තොප විසින් ගෙනෙන ලද එලාඵල වලින් ප්‍රණීත ප්‍රණීත එලාඵලයන් ගෙනවුය යි කියා එලාඵල ගෙන්වා අත සෝද ඒවා තථාගතයන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි තැබී ය. තාපස තෙමේ තමා විසින්ම පෑන් ද පෙරා තථාගතයන් වහන්සේට පිළිගැන්වීය. බුදුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් කොට වැඩහුන් කල්හි සරද තාපස තෙමේ සියලු අභවැසියන් කැඳවා ගෙන තථාගතයන් වහන්සේ හා පිළිසඳර කථාවෙහි යෙදිණ.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'අග්‍රශ්‍රාවක දෙනම හික්ෂුසංඝයා ද සමඟ එක්වා'යි සිතූහ. අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේ දෙනම ශාස්තෘන් වහන්සේගේ සිත දැන ලක්ෂයක් රහතුන් සමඟ පැමිණ තථාගතයන් වහන්සේ වැද එකක් පසෙක සිටියහ. එකල්හි සරද තාපස ගෝලයන් අමතා දරුවනි, 'බුදුන් වහන්සේ වැඩ සිටිනා අසුන ද මිටි ය, මේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේලාට වැඩ සිටීමට ආසන ද නැත. තොප විසින් අද මහත් වූ බුද්ධ සත්කාරයක් කළ යුතුය. ඒ සඳහා වර්ණගන්ධයෙන් යුක්ත වන නා නා පුෂ්පයන් පර්වතපාදයෙන් ගෙන එවිය යි කිය. සාඩ්මත් වූ තවුසෝ එකෙණෙහි ම බොහෝ මල් ගෙනවුත් තථාගතයන් වහන්සේ සඳහා යොදුනක් උස මලසුනක් පැනවූහ. අගසව් දෙනම සඳහා තුන්ගව් අසුන් පැනවූහ. සෙසු හික්ෂුන්ට සුදුසු අසුන් පැනවූහ. තවක හික්ෂුන්ට පැනවූ අසුන් ද ඉස්බක් (බඹ නිස්පහක්) පමණ විය. ඉක්බිති සරද තාපස තථාගතයන් වහන්සේ වැද 'ස්වාමීනි, අපට දීර්ඝ කාලයක් හිතසැප පිණිස මේ අසුනෙහි වැඩ සිටින සේක්වා' යි ආරාධනා කෙළේය. බුදුන් වහන්සේ අසුන් ගත් පසු අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා ඇතුළු හික්ෂුන් තම තමන්ට පැමිණි අසුන්වල වැඩ හුන්හ. සරද තාපස නානාවර්ණ පුෂ්පයන්ගෙන් සැදි මහත්වූ ඡත්‍රයක් ගෙන තථාගතයන් වහන්සේට අල්ලාගෙන සිටියේ ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'තාපසයන්ට මේ සත්කාරය මහත් ඵල වේවා'යි නිරෝධ සමාපත්තියට සමවත් සේක. ශාස්තෘන් වහන්සේ සමාපත්තියට සමවත් බව දැන අග්‍රශ්‍රාවකයන් ඇතුළු සකල හික්ෂුහු ද සමවතට සමවත්හ. සරද තාපසයන්ගේ ගෝලයෝ හික්ෂාවාර කාලය පැමිණි කල්හි වනමුල් ඵලයන් වළඳ ඉතිරි කාලයේ තථාගතයන් වහන්සේට වැද ගෙන සිටිති. සරද තාපස ආහාර වැළඳීම ද නො කොට කුඩය අල්ලාගත් වනම සතිය මුළුල්ලෙහි ප්‍රීති සුවයෙන් ම විසුයේ ය.

තථාගතයන් වහන්සේ සතියකින් පසු නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගිට තමන් වහන්සේගේ දකුණු පස වැඩ හුන් අග්‍රශ්‍රාවක **නිසඟ** තෙරුන් වහන්සේ අමතා 'තාපස වරුන්ට

පුෂ්පාසනානුමෝදනාව කරන්න' ය යි වදළ සේක. නිසභ තෙරුන් වහන්සේ ශ්‍රාවක පාරමීඥානයෙහි සිට තාපසවරුන්ට දහම් දෙසූහ. උන්වහන්සේගේ දේශනාවසානයෙහි ද්විතීය ශ්‍රාවක අනෝම තෙරුන් වහන්සේට දහම් දෙසීමට වදළ සේක. උන්වහන්සේ ද ත්‍රිපිටක බුද්ධධර්මය මෙනෙහි කොට දහම් දෙසූහ. අගසව් දෙනමගේ දේශනයෙන් එක් තවුසකුට ද ධර්මාභිසමය නො වීය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ අපරිමාණ බුද්ධච්ඡයෙහි සිට දහම් දෙසීමට පටන් ගත්හ. ඒ දේශනය ඇසීමෙන් සරද තාපසයන් හැර සිව්සැත්තැදහසක් තවුසෝ සව් කෙලෙසුන් නසා අර්භත්වයට පැමිණියාහු ය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ, 'මහණෙනි, එවි'යි කියා ශ්‍රී භස්තය දිගු කළ සේක. එකෙණෙහි තවුසන් ගේ කෙස් රැවුල් අතුරුදහන් විය. අෂ්ටපරිෂකාරය ශරීරයෙහි ඉබේම පිහිටියේ ය. ඔවුන්ගේ ප්‍රධානයාවූ සරද තාපස තුමා ඉතිරි විය. එතුමාට ධර්මය අවබෝධ නො වීය.

සරද තාපසයන්ට වනාහි බුදුරඳුන්ට දෙවන අසුනෙහි හිඳ ශ්‍රාවක පාරමී ඥානයෙහි පිහිටා දහම් දෙසූ අග්‍ර ශ්‍රාවකයන් වහන්සේගේ ධර්මය අසන්නට ලද වේලාවෙහි පටන් 'අහෝ මට ද අනාගතයේ යම් කිසි බුදු කෙනකුන්ගේ සස්තක මේ ශ්‍රාවකයා විසින් ලබා ඇති තනතුර ලද හොත් මැනව' යන හිත ඇති විය. ඔහුට ඒ කල්පනාව නිසාම තථාගතයන් වහන්සේ දේශනය කළ ධර්මය මැනවින් තේරුම් ගෙන මහ එල ලබන්නට නො පිළිවන් විය.

තමාගේ ශිෂ්‍ය පිරිස රහත්ව බුදුසස්තෙහි පැවිද්ද ලබා ගත් පසු සරද තාපස තථාගතයන් වහන්සේ වැද 'ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේට සමීප අසුනෙහි වැඩ සිට දහම් දෙසූ හික්ෂුන් වහන්සේ නුඹ වහන්සේගේ සස්තෙහි කවරෙක් වෙත් දැ' යි විචාළේය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'ශ්‍රාවක පාරමීඥානයෙහි කෙළ පැමිණ සිටින්නාවූ ෂෝඛග ප්‍රඥාවන් ප්‍රතිවේධ කර සිටින්නාවූ මා විසින් පවත්වන ලද ධර්ම වක්‍රය නැවත පවත්වන්නාවූ ඒ හික්ෂු තෙමේ මාගේ ශාසනයෙහි අග්‍රශ්‍රාවක නම් වන්නේය' යි වදළ සේක. සරද තාපස තෙමේ 'ස්වාමීනි, සතියක් මුළුල්ලෙහි

නුඹ වහන්සේට පුෂ්ප ඡත්‍රයක් දැරීමෙන් කළ සත්කාරයෙන් මම ශක්‍රත්වයක් හෝ බ්‍රහ්මත්වයක් හෝ නො පතමි. ඒ පිනෙන් මම ද අනාගතයෙහි මේ නිසභස්ථවිරයන් වහන්සේ මෙන් එක් බුදු කෙනකුන්ගේ ශාසනයෙහි අග්‍රශ්‍රාවක වෙමිවායි ප්‍රාර්ථනා කෙළේ ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ මොහුගේ ප්‍රාර්ථනය සිදුවන්නේ දැ යි අනාගතයට නුවණ යවා බලා සිදුවනු දැක සරද තාපස අමතා, පින්වත, මෙයින් ඒකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයකින් ගෞතම නම් බුදු කෙනෙක් ලොව පහළ වන්නාහ. ඒ බුදුන්ගේ සස්තෙහි ඔබ ධර්ම සේනාපති ශාරිපුත්‍ර නම් අග්‍රශ්‍රාවකයා වන්නෙහියයි වදාළ සේක. එදා ඒ අනවමදර්ශී සම්‍යක්සම්බුද්ධයන් වහන්සේට සත්කාර කොට අගසව් තනතුර පැතු සරද තාපස ඒ බුදුරදුන්ගේ අරභං ගුණානුභාවය නිසා ප්‍රාර්ථනාව සිදුවීම් වශයෙන් අග්‍රශ්‍රාවක විය.

සරද තාපස තෙමේ තමා අගසව් තනතුර ලබන ගෞතම බුබ්බාසනයේ දෙවන ශ්‍රාවක තනතුර තමාගේ යහළුවා වන සිරිවච්ච කෙළෙඹියා ලවා ප්‍රාර්ථනා කරවනු කැමැත්තේ ඔහු වෙත ගියේය. සිරිවච්ච බොහෝ කලකින් ආර්යයන් වහන්සේ පැමිණියහ යි ආසනයක හිඳවා තෙමේ ද නීවාසනයෙක හිඳ ස්වාමීනි, අද නුඹවහන්සේගේ අතවැසියෝ නො පෙනෙතියි කීය. එසේය යහළුව, අපේ අසපුවට අනවමදර්ශී සර්වඥයන් වහන්සේ පැමිණියහ. අපි උන්වහන්සේට ශක්ති පමණින් සත්කාර කෙළෙමු. උන්වහන්සේ අපට දහම් දෙසූ සේක, දේශනාවසානයෙහි මාගේ ශිෂ්‍යයෝ රහන්ව උන්වහන්සේ වෙත පැවිදි වූහයි කීය. ස්වාමීනි, එසේ නම් නුඹවහන්සේ ඒ බුදුරදුන් වෙත පැවිදි නො වූයේ මන්දැයි සිරිවච්ච කීය. යහළුව, මම ඒ බුදුන් වහන්සේගේ අග්‍රශ්‍රාවක වූ නිසභ තෙරුන් වහන්සේ දැක අනාගතයෙහි ලොව පහළ වන ගෞතම නම් බුදුරදුන්ගේ සසුනෙහි අග සව් තනතුර පැතුවෙමි, ඔබ ද ඒ බුදු සස්තෙහි දෙවන සව් තනතුර පතනු මැනවැයි සරද තාපස කීය.

සිරිවඩිපි කෙළෙඹි එයට කැමති වී සරද තාපසයන්ගේ උපදෙස් පරිදි තමාගේ නිවස ඉදිරියේ අටකිරියක් පමණ භූමිභාගයක් සමතලා කරවා වැලි ඉස්වා ලදපස්මල් ඉස්වා නිලුපුල් මල් පියැස්ස ඇති මඩුවක් කරවා අසුන් පතවා මහත් සත්කාරයක් පිළියෙල කොට බුදුන් වහන්සේ වැඩමවා දෙන පරිදි සරද තාපසතුමාට කීය. තාපසතෙමේ ඔහුගේ ඉල්ලීම පරිදි බුදුපාමොක් මහසභන ඔහුගේ නිවසට වැඩම කරවීය. සිරිවඩිපි පැනවූ අසුන්වල බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇතුළු මහ සභන වඩා හිඳුවා ප්‍රණීත භෝජන වලදවා අවසානයේදී වටිනා වස්ත්‍ර ද පුද තථාගනයන් වහන්සේ වැද, 'ස්වාමීනි, මාගේ මේ උත්සාහය සුළු දෙයක් නිසා නොවේය, එබැවින් මට සතියක්ම මෙසේ අනුකම්පා කරන සේක්වා' යි සැල කළේය.

තථාගනයන් වහන්සේ ඔහුගේ ආරාධනාව ඉටුසා වදළසේක. ඔහු සන්දිනක් මහදන් දී අවසානයේ අනවමදර්ශී සම්බුද්ධයන් වහන්සේ වැද ඇදිලි බැඳ සිට 'ස්වාමීනි, මාගේ යහළු සරද තාපසතුමා යම් බුදුකෙනකුන්ගේ අගසව් බව පැතී ද මම මේ කුශලයෙන් ඒ බුදුරජුන්ගේ ද්විතීය අග්‍රශ්‍රාවක වෙමිවා' යි පැතීය. තථාගනයන් වහන්සේ අනාගතය බලා ඔහුගේ ප්‍රාර්ථනාව සිදුවන බව දැන 'නුඹ මෙයින් ඒකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයකින් මතු බුදුවන ගෞතම නම් සර්වඥයන් වහන්සේගේ ද්විතීයාග්‍රශ්‍රාවක වන්නෙහිය' යි වදාළ සේක. හෙතෙමේ එසේ අනවමදර්ශී බුදුරජුන් ඉදිරියේ කළ ප්‍රාර්ථනාවෙන් මොග්ගල්ලාන නම් ද්විතීයාග්‍රශ්‍රාවක විය.

(මනොරථ පුරණි 84)

අප බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සසුනෙහි ඒ ඒ කරුණෙන් අග්‍රස්ථානය ලැබූ අගසව් දෙනමගෙන් අන්‍යවූ සකල ස්ථවිර ස්ථවිරිහුද, උපාසක උපාසිකාවෝ ද මෙයින් කල්ප ලක්ෂයකට පෙර ලොව පහළවූ පදුමුත්තර බුදුරජාණන් වහන්සේට පූජා සත්කාර කොට ඒ තනතුරුවලට පැමිණි බැව් ඔවුන්ගේ වරිත කථාවලින් පෙනේ. ඒ වරිත කථාවලින් අප බුදුරජුන්ගේ තෘතීය ශ්‍රාවක මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව ඉතා විචිත්‍රවූ ද ආශ්ච්‍යීද්භූත කරුණුවලින් යුක්ත වූ ද කථාවෙකි. එය මෙසේය:-

මහා කාශ්‍යප ස්වච්චර වර්තය

මෙයින් කල්ප ලක්ෂයකට පෙර පදුමුත්තර බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළවී භංසවති නම් නගරය උපතී:ශ්‍රය කොට වැඩ වෙසෙන කල්හි ඒ නගරයෙහි අසුකෝටියක් ධනය ඇති වේදෙන නම් කෙළඹියෙක් වාසය කළේ ය.

දිනක් හෙ තෙමේ සිල් සමාදන් වී සුවඳ මල් ආදිය ගෙන විහාරයට ගොස් බුදුරදුන් වැඳ පුද එකත් පසෙක වාඩි විය.

එකෙණෙහි තථාගතයන් වහන්සේ **‘එතදග්ගං හික්ඛවෙ මම සාවකාතං හික්ඛුතං ධුතවාදනං යදිදං නියභො’** යි ඒ බුදුසස්තෙහි තෘතීය ශ්‍රාවක **මහානිසභ** තෙරුන් වහන්සේ ධුතවාදීන් අතරින් අග්‍ර ස්ථානයෙහි තබා වදළ සේක.

උපාසක තෙමේ එය අසා ඉතා ප්‍රසන්නව ධම්දේශනාවසානයේ ජනයා නැගිට ගිය කල්හි පියුමකුරා බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඳ හිමියෙනි, සෙට දින මාගේ හික්ඛාව ඉවසා වදරන සේක්වා යි සැල කළේය.

‘උපාසකය, හික්ඛුසංඝයා බොහෝ වෙත යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. ‘ස්වාමීනි, හික්ඛුන් වහන්සේලා කොපමණ වන්තාහු ද?’ උපාසකය, සැටඅටදහසක් යයි වදළසේක. ‘ස්වාමීනි, එක් සාමණේර නමකුදු විහාරයෙහි ඉතිරි නො කොට සැමදෙනා වහන්සේ සමඟ මාගේ හික්ඛාව පිළිගන්නා සේක්වා යි උපාසක කී ය. ශාස්තෘන් වහන්සේ ඉවසා වදළ සේක. වේදෙන උපාසක තෙමේ තමාගේ ආරාධනාව තථාගතයන් වහන්සේ පිළිගත්බව දැන ගෙට ගොස් මහා දනයක් පිළියෙල කොට දෙවන දිනයෙහි තථාගතයන් වහන්සේට කාලය සැලකර යැවූයේ ය.

තථාගතයන් වහන්සේ මහත්වූ බික්සහන හා ඔහුගේ නිවසට වැඩ වදරා පනවන ලද අස්තෙහි වැඩ සිටි සේක. බික්සහන ද වැඩ සිටි සේක. උපාසක ද බුදුරදුන් සමීපයෙහි හුන්නේය.

ඒ අතර මහානිසභ තෙරුන් වහන්සේ පිටු පිණිස හැසිරෙන්නාහු ඒ විදිසුව පැමිණියහ. උපාසක තෙමේ උන්වහන්සේ

දැක නැතිට ගොස් තෙරුන් වහන්සේ වැද 'ස්වාමීනි, පාත්‍රය දුන්නේ නැත'යි කීය. තෙරුන් වහන්සේ පාත්‍රය දුන්න. 'ස්වාමීනි, ශාස්තෘන් වහන්සේ මෙහි වැඩ සිටිති. තුඹවහන්සේ ද මේ ගෙට වඩිනු මැනව'යි කීය. 'උපාසක, නොවටතේය'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. එකල්හි උපාසක තෙමේ තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රය පිණිඬපාතයෙන් පුරවා ගෙන ගොස් පිළිගැන්වී ය. ඉක්බිති උපාසකතුමා ගෙට පිවිස බුදුරදුන් සමීපයෙහි හිඳ 'ස්වාමීනි, මහානිසභ තෙරුන් වහන්සේ ශාස්තෘන් වහන්සේ මෙහි වැඩ සිටිති යි කිව ද මේ ගෙට පිවිසෙන්නට නො කැමති වූහ. ස්වාමීනි, කිමෙක්ද? ඒ තෙරුන් වහන්සේ තුඹවහන්සේට ද වැඩි ගුණ ඇත්තෝ දැ'යි විචාළේ ය.

බුදුවරුන්ට ගුණමසුරුවක් නැත. උන්වහන්සේ ගුණැතියන්ගේ ගුණ නො අඩු කොට පවසන්නාහ. එකල්හි බුදුන් වහන්සේ වදාරන සේක්, 'එසේ ය උපාසක, අපි වනාහි හික්ෂාව බලාපොරොත්තුවෙන් අනුන්ගේ ගෙවල හිඳින්නෙමු. ඒ හික්ෂුව එසේ නො හිඳින්නේ ය. අපි ග්‍රාමාන්ත සේනාසනයන්හි වෙසෙමුය, ඒ මහණ අරණ්‍යයෙහි ම වෙසෙන්නේය, අපි පියැසියාට වෙසෙන්නෙමුය, ඒ මහණ අභ්‍යවකාශයෙහි ම වෙසෙන්නේය' යි උන්වහන්සේ ගේ ගුණ නො අඩු කොට වදාළ සේක.

මහානිසභ

තෙරුන් වහන්සේගේ ගුණයෙහි පැහැදී සිටි උපාසකතුමා තථාගතයන් වහන්සේගේ වචනය අසා වඩාත් පැහැදී 'මට අන් සැපතක් කුමට ද? මම ද අනාගතයෙහි එක් බුදුසස්තක ධුතවාදීන්ගෙන් අග්‍රවේමී'යි සිතා නැවතත් බුදුන් වහන්සේට ආරාධනා කොට සන්දිනක්ම මහදන් දී සත්වන දිනයෙහි බුදුපාමොක් මහසභනට තුන්සිවුරු ද පුද ශාස්තෘන් වහන්සේ ගේ පාමුල වැදහෙව 'ස්වාමීනි, සන්දිනක් දන් දුන් මම ඒ පිනෙන් අන් දිව්‍යසම්පත්තියක් හෝ ශක්‍ර - බ්‍රහ්ම සම්පත්තියක් හෝ නො පතමි. මගේ මේ පුණ්‍යකර්මය අනාගතයේ එක් බුදුකෙනකුන් ගේ ශාසනයෙහි මහානිසභ ස්ථවිරයන් වහන්සේ විසින් පත් තැනට පැමිණීමට හේතු වේවා'යි පැකී ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'මේ උපාසක මහත් තනතුරක් පතයි, ඔහුගේ ඒ පැතුම මුදුන්පත් වන්නේ දෝ'යි අනාගතය

බලා වදාරනසේක් සිද්ධ වන බව දැක, උපාසක, ඔබ අගනා තනතුරක් පැතුයෙහි ය. අනාගතයෙහි කල්ප අසංඛ්‍යයකින් ගෞතම නම් බුදු කෙනෙක් පහළ වන්නේ ය. ඔබ මහාකාශ්‍යප යන නමින් ඒ බුදුරදුන්ගේ තෘතීය ශ්‍රාවකයා වන්නේ යයි වදළ සේක. එය අසා උපාසකතෙමේ බුදුවරුන්ගේ ප්‍රකාශනයන් නොවරදින බැවින් කල්පකක්ෂයකින් ලැබෙන තනතුර ගැන සෙට ලැබෙන දෙයක් ගැන සේ ප්‍රීතියට පැමිණියේ ය. හෙතෙමේ ඉන් පසු ද දානාදී බොහෝ පින්කම් කොට මරණින් පසු දෙව්ලොව උපන.

අරහං ගුණයෙන් යුත් පදුමුත්තර බුදුරදුන්ට පූජාසත්කාර කිරීමේ පිනෙන් හෙතෙමේ ඉතා දීර්ඝ කාලයක් දෙවිමිනිස් දෙගතියෙහි අනේකප්‍රකාර සෑප සම්පත් ලබා, මෙයින් අනුඵක්වන කප විපස්සි බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළව බන්ධුමනී නගරය උපනිශ්‍රය කොට වැඩවෙසෙන කල්හි දෙව්ලොවින් ව්‍යුතව එක් පිරිහුණු බමුණු ගෙයක උපන්නේ ය.

එකල්හි විපස්සි බුදුන්වහන්සේ සත්වසරකට වර බැගින් ධර්මදේශනා පවත්වන සේක. දහම් දෙසන දිනය ළං වන කල්හි දෙවියෝ ඒ බව දඹදිව මුළුල්ලෙහි පතළ කරති. ඒ ආරංචිය පැතිරෙන්නේ දහම් ඇසීමට යාම සඳහා මිනිසුන් අතර ඉමහත් කලබලයක් ඇති වෙයි. ඒ ආරංචිය බ්‍රාහ්මණයාට ද ඇසිණ. ඔහු ඉතා දුප්පතෙකි. ඔහුට හැඳීමට තුබුණේ එක් වස්ත්‍රයක් පමණෙකි. ඒ නිසා ඔහුට එකඟාටක බ්‍රාහ්මණයා යි ද කියති. ඔහුගේ බිරියට හැඳීමට තුබුණේ ද එක ම වස්ත්‍රයෙකි. මේ දෙදෙනාට ම පෙරවීමට එක් වස්ත්‍රයක් තිබිණ. එබැවින් ඔවුන් දෙදෙනාට එකවර පිටත යා නො හැකි විය. බමුණා පිටත යන කල්හි බැමිණියා ගෙයි රඳවා ඒ වස්ත්‍රයෙන් කය වසාගෙන යයි. බැමිණියා යන කල්හි බමුණා ගෙයි රඳෙයි.

ධර්මදේශනා දිනය පැමිණි කල්හි බමුණා භාය්‍යාවට කථා කොට සොදුර, තී දහම් ඇසීමට යන්නේ රාත්‍රියෙහි ද නැතහොත් දවාලෙහි දැයි කී ය. හිමියනි, ස්ත්‍රීන්ට රාත්‍රියෙහි යාම දුෂ්කරය. මම දවල් යමි ය යි බමුණා ගෙදර නවතා ඕ තොමෝ ඒ

වස්ත්‍රය පොරොවා උපාසිකාවන් හා එක්ව දහම් ඇසුමට ගියා ය. ඇය දහම් අසා පැමිණි කල්හි රාත්‍රි කාලයේ බමුණා ඒ වස්ත්‍රයෙන් උඩුකය වසා දහම් ඇසීමට ගියේය.

එසමයෙහි විපස්සී බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ පිරිස මැද අලංකෘත ධර්මාසන මතුයෙහි වැඩ හිඳ අතිමධුරවූ බ්‍රහ්මස්චරයෙන් අසනුවන්ගේ කන්හි මී හෙලන්තාක් මෙන් මිහිරි කොට දහම් දෙසන සේක. පිරිස් කෙළවර හිඳ දහම් ඇසුවාවූ ඒකශාටක බ්‍රාහ්මණට ප්‍රථම යාමයේදීම ඉමහත් ප්‍රීතියක් ඇති විය.

ඔහුට තමා පොරවා සිටින වස්ත්‍රය හකුළා තථාගනයන් වහන්සේට පුදන්තට සිත් විය. එකෙණෙහිම ඔහුට දහසක් ආදීනව දක්වමින් මසුරු බව උපණ. 'අප දෙදෙනාටම පිටතට යන්නට ඇති මේ වස්ත්‍රය දුන හොත් අපට ගෙයිම සිටින්නට වෙති' යි ඔහු එය නොපුදන්නට තීරණය කර ගත්තේය. මධ්‍යම යාමයේදී ද ඔහුට ශරීරය පවා පිණායන බලවත් ප්‍රීතිය උපණ. එහෙත් ඔහුට වස්ත්‍රය නොදිය හැකි විය. පෙර සේම දීමෙන් වන නොයෙක් අමාරුකම් ගැන සිතා නොදෙන්නට සිතා ගත්තේය. පශ්චිම යාමයේදී ද ඔහුට මහත්වූ ප්‍රීතිය උපණ. 'පසු කුමක් වුවත් මේ අත්‍යුත්තම ධර්මයෙන් මා පිණවන මුත්වහන්සේට මේ වස්ත්‍රය පුදමි' යි වස්ත්‍රය හකුළා ශාස්තෘන් වහන්සේ පාමුල තැබීය. ඔහුට එයින් වඩාත් ප්‍රීතිය ඇති විය. ඒ ප්‍රීතියෙන් අත්පොළසන් දිණ 'මා දිනුවා! මා දිනුවා!!' යි ඔහුගේ මුවින් මහහඬින් ඉබේම කියවිණ.

බන්ධුම රජතුමා ද එහි දහම් අසමින් සිටියේය. රජුන්ට මා දිනුවා යන හඬ බිය සැක ඇති කරන්නෙක. එය ඔවුන්ට අප්‍රිය හඬකි. එබැවින් රජතුමා 'ඔහු කුමක් කියන්නේදැ' යි විමසීමට පුරුෂයකු යැවීය. ඒ පුරුෂයා ගොස් ඇසූ කල්හි, ඒකශාටක බ්‍රාහ්මණ කියනුයේ 'අන්‍යයෝ කඩු දුනු ආදිය ගෙන යුද කොට පරසේනාවන් දිනාගන්නාහ, එය ආශ්වයෂීයක් නොවේ, මම වනාහි පස්සෙන් එන කුළුගොනකු පොල්ලකින් ගසා එලවා දමන්නාක් මෙන් මසුරු සිත මැඩ, පොරවා සිටි සඵව දශබලධාරීන් වහන්සේට පිදුවෙමිස, මම ඒ මසුරුකම දිනිමි' යි කීය.

පුරුෂ තෙමේ රජතුමාට ඒ කරුණ දැන්වීය. එකල්හි රජතුමා ත්‍රිපාගතයන් වහන්සේට පුජාවක් කළ යුතු බව අපට නො තේරුණේය, බමුණාට ඒ බව වැටහුණේය' යි සතුවු වී ඔහුට සඵ යුවලක් යැවීය. බ්‍රාහ්මණ එය පිළිගෙන 'මේ රජු කලින් තුෂණීම්භතව සිටි මට කිසිවක් නොදී බුදුරදුන්ගේ ගුණ කී නිසා මට මේ වස්ත්‍ර දුන්නේය. බුදුන්ගේ ගුණ කීම නිසා ලද මේ වස්ත්‍ර මට කුමටද? මේවාත් බුදුනටම පුදම' යි ඒ වස්ත්‍ර ජෝඩුව ද බුදුරදුන්ගේ පාමුල තැබීය.

රජතුමා 'බ්‍රාහ්මණයා කුමක් කෙළේ දැයි' විචාරා 'ඒ වස්ත්‍ර ද ඔහු බුදු රජුන්ට ම පිරිනැමුවේය'යි අසා නැවතත් බමුණාට සඵ දෙකක් යැවීය. ඒවාද ඔහු බුදුනට පිදුවේය. ඒ බව අසා රජු නැවත ඔහුට සඵ සතරක් යැවී ය. ඒවාද ඔහු බුදුනට පිදුවේය. යවන වස්ත්‍ර බමුණා විසින් බුදුරදුන්ට පුදත් පුදත්ම රජු ද ඔහුට දෙගුණ දෙගුණ කොට වස්ත්‍ර යැවීය. රජතුමා වස්ත්‍ර දෙතිස දක්වා යැවූ කල්හි බ්‍රාහ්මණ තෙමේ 'මෙසේ වස්ත්‍ර පිදීම වැඩි වැඩි කොට ගැනීමක් වැනිය' යි තමාට හා බැමිණියට සඵ දෙකක් ඉතිරි කර ගෙන තිසක් බුදුනට පිදුවේය. එතැන් පටන් ඒකාශාටක බමුණු බුදුරදුන් හා විශ්වාසිකයෙක් විය.

දිනක් ඒකාශාටක බ්‍රාහ්මණ ශීතකාලයේ බුදුරදුන්ගෙන් දහම් අසනු දැක, රජු තමා පොරවා සිටි ලක්ෂයක් වටිනා කම්බිලිය ඔහුට දී 'මෙතැන් පටන් මේ කම්බිලිය පොරවා ගෙන දහම් අසන්න ය' යි කීය. බ්‍රාහ්මණ තෙමේ 'මේ වටනා කම්බිලිය මාගේ මේ කුණුකය වසනවාට වඩා මෙයත් බුදු රදුන්ටම පිදීම යහපත' යි සිතා ගඳකිළියෙහි ත්‍රිපාගතයන් වහන්සේ සැතපෙන ඇඳමත වියනක් කොට තබා ගියේය.

එක් දවසක් රජු විහාරයට ගොස් ගඳකිළිය තුළ බුදුරදුන් සම්පයේ හිඳගෙන සිටියේය. ත්‍රිපාගත ශරීරයෙන් නික්මෙන ෂට්චර්ණ රශ්මීන් වැදී ඒ කම්බිලිය අතිශයින් බැබළෙමින් තිබිණ. රජු කම්බිලිය දැක හැඳින 'ස්වාමීනි, මේ අපගේ ය, අප විසින් මෙය ඒකාශාටක බ්‍රාහ්මණයාට තෑගි කරන ලද්දේ ය'යි කීය.

‘මහරජ, ඔබ විසින් මේ කම්බිලියෙන් බ්‍රාහ්මණයා පුදන ලද්දේ ය, බ්‍රාහ්මණයා විසින් එය අපට පුදන ලද්දේය’ යි වදාළහ.

එකල්හි රජු ‘මේ බ්‍රාහ්මණයා යුතුකම් දන්නේය, අපි ඔහු මෙන් යුතුකම් නො දනිමුය’ යි ඔහු කෙරෙහි පැහැදී මනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රයෝජන සෑම දෙයකින්ම අට බැගින් ගෙන ඔහුට **සබ්බට්ඨක** නම් දනයක් දී පුරෝහිත තනතුර ද දුන්නේ ය.

කල්ත් කිසිවකුගේ සැලකිල්ලට භාජනය (නා) “ සිටි ඒ දුප්පත් බමුණාහට මෙතරම් සැලකිලි කරන්නට රජුට සිත වූයේ **අරභං ගුණයෙන්** යුත් නටාගනයන් වහන්සේට වැඩුණු පුජාකරීමේ කුශල බලයෙනි. එබඳු ගුණ නැති අන්කයුට වස්ත්‍ර දහසක් දස දහසක් දුන ද එබඳු විද්‍යාකයක් නො ලැබෙන්නේ ය.

මහත් සම්පත්තියට පැමිණියා වූ බ්‍රාහ්මණ තෙමේ සිවුසැටක් සලාක බත් පිහිටුවා දිනපතා දන් දී තවත් නොයෙකුත් පින්කම් ද කොට ආයු කෙළවර නැවත ද දෙවිලොව උපන්නේ ය.

සසර සැරිසරන්නාවූ ඒකශාටක බ්‍රාහ්මණ තෙමේ මේ කල්පයෙහි කෝණාගමණ - කාශ්‍යප යන දෙබුදු වරයන් වහන්සේට අතර කාලයේ බරණැස් නුවර කුල ගෙයක උපන්නේය. ඔහු එක් දිනක් වනයෙහි ඇවිදිනා වේලෙහි ගංතෙරක සිවුරක් කරමින් සිටි පසේ බුදු කෙනකුත් නුවාවකට රෙදි මද වීමෙන් හකුලා තබන්නට සැරසෙනු දැක, ‘ස්වාමීනි, සිවුර හකුළන්නේ කුමක් නිසාදැ’ යි අසා නුවාවකට රෙදි මදි වීම නිසා බව දැන තමා පොරවා සිටි උතුරු සඵව උන් වහන්සේට පුද ‘මේ පිනෙන් උපනුපත් හවයෙහි මට කිසිවකින් අඩුවක් නො වේවා’ යි පැතීය.

එදින ඔහුගේ නිවසෙහි ඔහුගේ බිරිය හා නෑණිය ඔවුනොවුන් කෝලාහල කරමින් ඉන්නා අතර ඒ පසේ බුදුන් වහන්සේ ඔහුගේ නිවස සම්පයට පිඩු සිභා වැඩි සේක. එකල්හි නැගණිය පසේ බුදුන් වහන්සේට පිණිස පානය පිරිනමා ‘මේ නපුරු ගැහැණියගෙන් යොදුන් සියයකින් දුරු වේවා’ යි පැතීය.

ඔහුගේ බිරිය මිදුලේ සිට නැඟණියගේ ප්‍රාර්ථනාව අසා 'මැගේ පිණ්ඩපාතය මේ ශ්‍රමණයාට වළඳන්නට නො දෙමි'යි සිතා පසේ - බුදුන් වහන්සේ අතින් පාත්‍රය ගෙන පිණ්ඩපාතය විසි කර දමා පාත්‍රයට මඩ පුරවා පසේ බුදුන්ට දුන්නා ය. අතින් තැනැත්තී, එය දැක මෝඩිය, වුවමනා නම් මට බණින්න, ගසන්න, මෙ වැනි උත්තමයන් වහන්සේ කෙනකුගේ පාත්‍රයට , බත් විසි කොට මඩ දමා දීම යුතු නැතැ'යි කීවාය.

එකල්හි ඔහුගේ භායභාවට නුවණ පහළ විය. ඔ පසේබුදුන් වහන්සේ අතින් පාත්‍රය ගෙන මඩ ඉවත් කොට සෝද පිරිසිදු කොට සුවඳ සුණු උලා සුවඳ කොට එහි වතුමධුර පුරවා මතුයෙහි පියුම් ගැබ් වත් ගිතෙල් ලා ඔප ගන්වා පසේ බුදුන් වහන්සේට පූජා කොට 'මේ පිණ්ඩපාතය සේ ම උපනුපත් තැන මාගේ ශරීරය ද ආලෝකවත් වේවා' යි ප්‍රාර්ථනා කළා ය. ඒ අඹුසැමි දෙදෙනා ඉන් පසු ද දිවි ඇති තාක් පින් කොට දෙවිලොව උපන්නෝය.

උපාසක තෙමේ කසුප් බුදුරදුන්ගේ කාලයෙහි බරණැස් නුවර අසු කෙළක් ධනය ඇති සිටුවරයකුට පුත්ව උපන්නෝය. ඔහුගේ බිරිය ද ඒ කාලයේ එවැනිම සිටුගෙයක උපන්නා ය. වැඩිවිය පැමිණි කල්හි ඔ ඒ සිටුපුත්‍රයාට බිරියක් වශයෙන් ගෙනෙන ලද්දී ය. ඇයට එතෙක් විපාක නුදුන් පසේබුදුන්ගේ පාත්‍රයට මඩ දැමූ පාපය විපාක දෙන්නට විය. සැමියාගේ ගෙට ගිය සැටියේම ඇගේ ශරීරයෙන් පරණ වැසිකිළියකින් මෙන් දුගඳ නික්මෙන්නට විය. සිටු ගෙය, වැස්ම ඉවත් කළ වැසිකිළියක් මෙන් ගඳ ගසන්නට විය. 'මේ ගඳ කොයින් එන්නේදැ' යි ඇසූ සිටුපුත්‍රයා හට 'මේ අලුත් මනාලිය ගේ ගඳය'යි කී කල්හි ඔහු මනාලිය ආ යානයෙන් ම ආපසු යැවීය. ඇය නැවත නැවතත් ස්වාමීවරුන්ට පාවා දෙන ලදුව සත් තැනකින් ඒ ගඳ නිසා ආපසු එවන ලද්දී ය. සිය නිවසේ ඉන්නා කල්හි ඇයගේ ඒ දුගඳ නැත.

පිනෙන් පව ගෙවීම

එසමයෙහි කාශ්‍යප දශබලධාරීන් වහන්සේ පිරිනිවුණු සේක. උන්වහන්සේගේ ධාතුන් සඳහා රන් ගඩොලින් වෛත්‍යයක් කරන්නට පටන් ගත්හ. එකල්හි සිටුදු සත් තැනකින්ම ආපසු එවන ලද මාගේ ජීවිතයෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක් දැ යි සිතා තමාගේ ආහරණ සියල්ලම උණු කරවා ගඩොල් කැටයක් කරවුවාය. ඒ රන්ගඩොලය දිගින් රියනක් හා පළලින් වියනක් පමණ ද විය. ඝන සතරතුලක් විය. මී ඒ රන්ගඩොලය හා හිරියල් මනෝසීල බදුම ද මානෙල් මල්මිටි අටක් ද ගෙන වෛත්‍යය කරන තැනට ගියා ය. ඒ වෙලාව එක් ගඩොල් පෙලක් බැඳ අවසන් කිරීමට එක් ගඩොල් කැටයක් මදි වී සිටි වෙලාව විය. සිටුදුව එහි ගොස් මේ ගඩොලය වෛත්‍යයෙහි තබා බඳින්න යයි වෛත්‍යය බඳින්නාට කීවා ය. 'මෑණියෙනි, ඔබ ආයේ හොඳ වෙලාවකය, අප සිටියේ මේ ගඩොල් පෙල සම්පූර්ණ කිරීමට ගඩොලක් නැතිවිය, ඔබ අතින්ම ඔය ගඩොලය මෙහි තබන්නය'යි සෑය බඳින්නා කීය. මී එහි ගොස් බදුම යොදා ගඩොලය එහි තබා එය මත මානෙල් මල් පුද වැඳ මේ පිනෙන් උපතූපන් ජාතියේ මාගේ කයින් සඳුන් මල් සුවඳත් මුවෙන් මානෙල් මල් සුවඳත් විහිදේවා'යි පැතුවාය.

එකෙණෙහිම ඇය පළමුවර ගෙන ගිය සිටු පුත්‍රයාහට ඇය සිහි විය. නගරයෙහි නැකැත් කෙළියක් ආරම්භ කරන ලද්දේ ය. සිටු පුත්‍රයා එකල තමාට ගෙන ආ සිටුදු කොහිදැයි සේවකයන්ගෙන් විචාළේය. 'ඇගේ ගෙයිම ඇතය'යි සේවකයෝ කීහ. 'නැකැත් ක්‍රීඩාව සඳහා ඇය නැවත ද ගෙන එවී' යයි සිටුපුත්‍රයා කීය. ඔවුන් ඇය වෙත ගොස් වැඳ සිටි කල්හි 'කුමට ආවහු දැ'යි මී විචාලා ය. සේවකයෝ ඒ පුවත ඇයට දැන්වූහ. 'දරුවෙනි, මාගේ ආහරණ සියල්ල වෛත්‍යයට පූජා කෙළෙමි. දැන් මට පැළඳ යාමට ආහරණ නැතය'යි මී කීවාය. සේවකයෝ ඒ බව සිටුපුත්‍රයාට දැන්වූහ. එකල්හි සිටුපුත්‍රයා පළඳනා ලැබිය හැකිය. ඇය ගෙන එන්නය'යි කීය. ඔවුහු කුමරිය කැඳවා ගෙන ආහ. ඇය පැමිණි වහාම මුළු ගෙයිම සඳුන් සුවඳ හා මානෙල්

මල් සුවඳ පැතිරෙන්නට විය. සිටුපුත්‍රයා පුදුම වී 'පෙර මෙහි පැමිණි කල තිගේ සිරුරෙන් කුණුගඳ විහිදුනේය. දැන් තිගේ කයින් සදුන් සුවඳ නික්මෙන්නේ ය, මුවින් මානෙල් මල් සුවඳ විහිදෙන්නේ ය, මේ ආශ්චර්යය කිමක් දැයි ඇසීය. ඕ සිදු වූ සියල්ල සිටුපුත්‍රයාට කීවාය.

සිටුපුත්‍ර මේ බුදු සස්ත නෛය්‍යාණිකයයි පැහැදී යොදුනක් පමණ වූ ස්වර්ණ වෛත්‍යය වස්ත්‍රයෙන් වසා එහි තැනින් තැන රියනක් පමණ තෙළුම් මල් වලින් සැරසුවේ ය. ඔවුහු ආයු කෙළවර නැවත ද දෙවිලොව උපන්න.

සිටුපුත්‍ර දෙවිලොවින් චූතව නැවත බරණැස් නුවරට යොදුනක් දුරින් පිහිටි ගමක ඇමති පවුලක උපන්නේය. සිටු දු දෙවිලොවින් චූතව රජ පවුලෙහි දෙටු දුවට උපන්නීය. ඔවුන් වැඩිවිය පැමිණි කල්හි කුමරුගේ ගමෙහි නැකැත් කෙළියක් ඇරඹිණ. හෙතෙමේ නැකැත් කෙළියට සැරසෙනු සඳහා මවගෙන් සඵවක් ඉල්ලීය. ඇ සෝද පිරිසිදු කළ වස්ත්‍රයක් දුන්නාහ. 'එය දළය'යි කියා කුමරු ප්‍රතික්ෂේප කළේය. ඉක්බිති මවු අනික් සඵවක් දුන්නීය. එයද ප්‍රතික්ෂේප කළේය. ඉක්බිති අනිකක් දුන්නීය. කුමරු එයද ප්‍රතික්ෂේප කළේය. එකල්හි මවු 'දරුව, මේවාට වඩා සියුම් වස්ත්‍ර ලැබීමේ පිනක් අපට නැත ය' යි කීවා ය. 'මැණියෙනි, එසේ නම් මම ලැබෙන තැනකට යෙමි' යි කුමරු කීය. 'දරුව මම නුඹට අදම බරණැස් නුවර රජකම ලැබෙනවාට කැමැත්තෙමි' යි මවු කීවා ය. 'කීවාට මොහු කොහි යන්නේ ද? අතන මෙතැන ඇවිද කොහිවත් සිට මෙහි එනු ඇතැයි මවු සිතුවා ය.

ඇමති පුත් අතීත කුශලයේ මෙහෙයීමෙන් සිය නිවසින් නික්ම බරණැස් නුවරට ගොස් රජ උයනේ මහල් ගල් පුවරුවට වී හිස වසා පොරොවා නිද ගත්තේ ය. එය බරණැස් රජු කළුරිය කළ සත්වන දිනය විය. අමාත්‍යයයෝ රජුගේ අවසාන කෘත්‍යය සිදු කොට රජ මිදුලෙහි රැස්ව 'අප රජුට ඇත්තේ එක් දුවක් පමණය, පුත්‍රයකු නැත, රජකු නැතිව රාජ්‍යය පැවැත්වීම

දුෂ්කරය, ඒ නිසා කෙනකු රජ කමට පත්විය යුතුය, රජ වන්නේ කවුරුන් දැයි සාකච්ඡා කළහ. එකල්හි පුරෝහිත බමුණු රජකමට කෙනකු තේරීමට කල් නො යැවිය යුතු ය. එයට පිනැතියෙකු සොයනු පිණිස **චූස්සරථය** යවමුයයි කීය. සෑම දෙන එයට එකඟ වූහ.

ඉක්බිති ඔවුහු රජුගේ මංගල රථයෙහි ශ්වේතච්ඡත්‍රය සහිත පඤ්ච රාජ භාණ්ඩ තබවා, කුමුදුවත් අසුන් සිව්දෙනකුත් එහි යොදවා රථයට යන්නට හැර පිටුපසින් තුය්නිතාද පැවැත්වූහ. රථය නැගෙනහිර දෙරටුවෙන් නික්ම මහල් උයන දෙසට ගමන් කරන්නට විය. ඇතැම්හු පුරුද්ද අනුව අශ්වයෝ උයන දෙසට යනිය කියා නවත්වන්නට කවා කළහ. පුරෝහිත බමුණු එයට ඉඩ නුදුන්නේ ය. රථය උයනට ගොස් කුමරු ප්‍රදක්ෂිණා කොට නැගීමට පිළියෙලව සිට ගත. පුරෝහිත තෙමේ කුමරු ගේ පතුල් විවෘතකර බලා මෙ තෙමේ දඹදිවට පමණක් නොව සතරමහාද්වීපයට වුවද රජකමට සුදුසුයයි කියා නැවත නැවත ද තෙවරක් තුය්නිවාදනය කරවී ය. කුමරු මුහුණ විවෘත කොට බලා මහ පිරිස දැක, කුමට මෙහි අවු දැයි ඇසීය. දේවයන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේට රාජ්‍යය පැමිණියේය යි පුරෝහිත කීය. රජකුමා කොහිදැයි කුමරු ඇසීය. සිව්රජකුමා ස්වර්ගස්ථ වීය. යි පුරෝහිත කීය. කොපමණ කල් ගතවී දැයි කුමරු ඇසීය. සත්දිනකැයි පුරෝහිත කීය. රජුට දු පුතුන් නැති දැයි විචාලේය. දේවයන් වහන්ස, දුවක් පමණක් ඇත ය යි කීය. එසේ නම් රජය කරමි යි කුමරු කීය.

පශ්චාත්තර උතුරු සඵල පිදිමේ විපාකය මතුවීම.

එකල්හි ඒ උයනෙහිම අභිෂේක මණ්ඩපයක් කොට රාජකුමාරිය සර්වාලංකාරයෙන් සරසා එහි පමුණුවා කුමරුන් රජයෙන් අභිෂේක කෙළේ ය. අභිෂේකයෙන් පසු කුමරුට හැදීමට ලක්ෂයක් වටනා සඵලක් එළවූහ. එකල්හි කුමරු මේ කුමක්දැයි ඇසීය. දේවයන් වහන්ස, හැදීමට සඵලෙකැ කීහ. මේ සඵල දළසඵලක් නොවේ ද? මෙයට සියුම් සඵලක් නැත්තේ දැයි

කුමරු ඇසී ය. 'දේවයන් වහන්ස, මිනිස්ලොව නම් මෙයට වැඩි සියුම් සඵ නැතැ' යි කීහ. 'නුඹලාගේ රජ හැන්දේ මෙවැනි වස්ත්‍ර දැ'යි ඇසීය. 'එසේය, දේවයන්'යි ඇමතියෝ කීහ. 'නුඹලාගේ රජු පිනැතිකු නොවෙති යි සිතමි, රන් කෙණ්ඩියට පැන් ගෙනෙව්. වස්ත්‍ර ලබන්නෙමි'යි කුමරු කීය. එන් කෙණ්ඩියට පැන් කුමරුට පිළිගැන්වූහ. කුමරු මුව සෝද අන් සෝද අතින් පැන් ගෙන නැගෙනහිර දිගට ඉස්සේ ය. එකෙණෙහිම සන පොළොව බිඳ ගෙන කප්රුක් අටක් පැන නැංගේ ය. දකුණු බස්නාහිර උතුරුදිග්වලට ද පැන් ඉස්සේ ය. ඒ දිසාවල ද අට බැගින් කප්රුක් පැන නැංගේ ය. ඉක්බිති ඔහු එක් දිවසඵවක් හැඳ එකක් පොරවා මින් පසු 'නන්ද රජුගේ රාජ්‍යයෙහි නුල් කටිනා ස්ත්‍රීහු නුල් නො කටිත්වා යි බෙර හසුරුවවි' ය යි කියා සේසත් නංවා අලංකාරයෙන් සැරසී ඇතු පිටින් නුවරට ගොස් රජගෙට පිවිස මහත් සම්පත්තියෙන් විසුවේ ය. ඒ පසේ බුදුනට උතුරු සඵව පිදීමේ විපාකය ය.

නන්ද රජතුමා මහා සම්පත්තියෙන් වැජඹෙන කල්හි එක් දිනක් දේවිය සම්පත් වළඳමින්ම කල් යවන එකුමා ගැන කණගාටු වන ආකාරයක් දැක්වුවාය. 'දේවියෙනි, මේ කිමෙක්දැ' යි රජු ඇසූ කල්හි දේවිය 'දේවයන් වහන්ස, අතීතයෙහි පින් කළ නිසා දැන් ඔබගේ සම්පත්තිය ඉතා මහත් ය. ඔබ වහන්සේ අනාගතය පිණිස කිසි පින්කමක් නො කරන්නාහුය'යි කීවාය. එකල්හි රජතුමා 'දේවියෙනි, කාහට දන් දෙමි ද සිල්වත්හු නැතැ'යි කීය. 'දේවයන් වහන්ස මේ දඹදිව රහතුන්ගෙන් හිස් නැත. නුඹ වහන්සේ දනය පිළියෙල කරනු මැනවි. මම රහතුන් වහන්සේ සොයා දෙමි'යි දේවිය කීවා ය. පසු දින රජතුමා ප්‍රාචීනද්වාරයෙහි දන් පිළියෙල කරවී ය. දේවිය උදෑසන සිල් ඉටා ප්‍රාසාදයේ උඩුමහල් තලයෙහි නැගෙනහිර දිගට හිස ලා බිම දිගා වී නමස්කාර කොට මේ දිසාවෙහි රහතුන් වහන්සේ වෙසෙන සේක් නම් සෙට මෙහි වැඩ වදරා අපගේ හික්ෂාව පිළිගන්නා සේක්වා' යි ආරාධනා කළා ය. එදිග රහතන් වහන්සේ නො වූහ. පිළියෙල කළ සත්කාරය දුගියන්ට හා යාවකයන්ට දුන්හ. පසු දින දකුණු දෙරටුවෙහි දන් පිළියෙල කොට එසේ කළාය. එදින

රහත්වු නො පැමිණියහ. තෙවන දිනයෙහි බස්නාහිර දෙරටුවෙහි දන් පිළියෙල කර ආරාධනා කළා ය. රහත්වු නොපැමිණියහ. සිවුවන දිනයෙහි උතුරු දෙරටුවෙහි දන් පිළියෙල කර ආරාධනා කළ කල්හි හිමාලයෙහි වෙසෙන පද්මවතී දේවියගේ දරුවන් වන පන්සියයක් පසේ බුදුවරුන්ගෙන් වැඩිමහලු මහාපද්ම පසේ බුදුන් වහන්සේට එය දැනී සහෝදර පසේ බුදුවරුන් අමතා තන්ද රජු ඔබ සැමදෙනා වහන්සේට ආරාධනා කරන්නේ ය. ඔහුගේ ආරාධනාව ඉවසන්නා ය යි වදළහ. උන්වහන්සේලා ආරාධනාව ඉවසා පසු දින අනෝතත් විලෙහි මුව සෝද අහසින් වැඩිම කොට උත්තරද්වාරය සමීපයේදී පොළොවට බැස වදළහ. මිනිසුන් රජු වෙත ගොස් දේවියන් වහන්ස, පන්සියයක් පසේබුදුවරු වැඩිම කළහයි රජුට කීහ.

රජතුමා දේවිය ද සමඟ එහි ගොස් වැඳ පසේබුදුවරුන් ප්‍රාසාදයට වැඩිම කරවා උන්වහන්සේලාට දන් දී අවසානයෙහි තමන් ජීවත් වන තාක් එහිම වැඩ වෙසෙන ලෙස පසේබුදුවරුන්ට ආරාධනා කොට උන් වහන්සේලා ආරාධනාව පිළිගත් කල්හි උයනෙහි උන්වහන්සේලාට වාසස්ථාන පිළියෙල කරවා පසේ බුදුවරුන් එහි වාසය කරවූහ.

රජයුවල දිනපතා පසේබුදුවරුන්ට උපස්ථාන කළහ. දීර්ඝකාලයක් ගත වීමෙන් පසු ඒ රජුගේ රටෙහි ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයක කැළඹීමක් ඇති විය. රජතුමාට එය සන්සිඳවන්නට යන්නට සිදු විය. රජතුමා ඒ බව දේවියට දන්වා අප්‍රමාදව පසේබුදුවරුන්ට උපස්ථාන කරන ලෙස අවවාද කොට එහි ගියේ ය.

පසේ බුදුවරුන් පිරිනිවීම

රජතුමා ගිය තැන් පටන් දේවිය පසේබුදුවරුන්ට සිරිත් පරිදි උපස්ථාන කළා ය. එතුමා ප්‍රත්‍යන්තය සන්සිඳවා පෙරළා පැමිණීමට කලින් පසේබුදුවරුන්ගේ ආයු ගෙවිණ. මහාපද්ම පසේ බුදුන් වහන්සේ රාත්‍රියක් මුළුල්ලෙහි ධ්‍යානසුඛයෙන් කල්යවා අරුණෝද්ගමනයේදී සක්මන කෙළවර හේත්තු වන ලැල්ලට

හේත්තු වී සිට ගෙනම පිරිනිවියහ. සෙසු පසේබුදුවරු ද එදින ඒ වේලාවෙහි පිරිනිවියාහු ය.

දේවිය පසුදින පසේබුදුවරුන් වළඳන තැන ගොම ගාවා මල් විසුරුවා සුවඳ දුම් දී දන් පිළියෙල කරවා උන්වහන්සේලාගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තුවෙන් සිටියා ය. පසේ බුදුහු නොපැමිණියහ. බොහෝ වේලා බලා සිට ද පසේබුදුවරුන් නො පැමිණෙන කල්හි ආයඝියන් වහන්සේලාට යම්කිසි අපහසුවක් වී ඇති දැ යි බලා ගෙන එවයි කියා පුරුෂයකු යැවී ය. ඔහු ගොස් මහාපද්ම පසේබුදුන් වහන්සේ වෙසෙන පත්සලෙහි දොර හැර බලා උන්වහන්සේ එහි නො දැක සක්මනෙහි බැලූ කල්හි හේත්තු වී සිටිනු දැක සම්පයට ගොස් ස්වාමීනි, රජගෙදරට වැඩමවීමට කාලයයි කීයේ ය. පසේබුදුන් වහන්සේගෙන් පිළිතුරක් නො ලත් කල්හි නිද සිටිනි යි සිතා උන් වහන්සේගේ පිටිපතුල අත ගැවේ ය. පිටිපතුල් සිසිල්ව තදව තුබුණෙන් පිරිනිවි බව දැන දෙවන පසේබුදුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. උන්වහන්සේ ද පිරිනිවී ඇති බව දැන තුන්වන පසේබුදුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. මෙසේ ගොස් බලා සැමදෙනා වහන්සේම පිරිනිවී ඇති බව දැන වහා රජගෙට ගොස් ඒ බව දේවියට දැන්වී ය. දේවිය හඬමින් නුවරුන් හා එහි ගොස් පසේබුදුවරුන්ගේ සිරුරු ආදහන කරවා ධාතුන් ගෙන වෛතාසක් කරවී ය.

රජ පැවිදිවීම

රජතුමා පසළදනවිව සන්සිඳවා පෙරලා එනුයේ පෙර ගමන් කළ දේවියගෙන් පසේබුදුවරුන්ගේ සුවදුක් විචාළේ ය. දේවියන් වහන්ස, පසේබුදුවරයෝ පිරිනිවන් පා වදළහයි කීවා ය. එකල්හි රජතුමා මෙතරම් පණ්ඩිත පසේබුදුන් වහන්සේලාටත් මරණය පැමිණි කල්හි අපට ඉන් මිදීමක් කොයින් දැයි සිතා නැවත නගරයට නො ගොස්ම උයනට ගොස් දෙටු පුතා ගෙන්වා ඔහුට රජය භාර කොට තෙමේ එහිම පැවිදි විය. දේවිය ද මොහු පැවිදි වූ කල්හි මම කුමක් කෙරෙමි දැයි සිතා මී ද පැවිදි වූවා ය. ඔවුන් දෙදෙනා ධ්‍යාන භාවනා කොට ආයු කෙළවර බුන්ම ලෝකයෙහි උපන්නෝ ය.

නැවත මිනිස්ලොව ඉපදීම

මවුන් බ්‍රහ්මලෝකයේ වෙසෙන කාලයේ ගෞතම බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළව දම්පක් පවත්වා ක්‍රමයෙන් රජගහ නුවරට වැඩ වදල සේක. එකල්හි රජු බඹලොවින් ව්‍යුතව මගධරට මහාතිර්ථ නම් බ්‍රාහ්මණ ග්‍රාමයෙහි උපන්නේය. ඔහු **පිප්ඵලිමාණව** නම් විය. දේවිය මදුරට සාගල නගරයේ කෝසියගොන්න නම් බ්‍රාහ්මණයාගේ අගමෙහෙසුන් කුස උපන්නාය. **මී බද්දකාපිලානි** නම් වූවාය.

පිප්ඵලිමාණව විසි අවුරුදු වයසටත් බද්දකාපිලානි සොළොස් අවුරුදු වයසටත් පැමිණි කල්හි පිප්ඵලිමාණවගේ මාපියෝ දරුව, දැන් ඔබ වැඩිවිය පැමිණ සිටින්නෙහිය, කුලපරම්පරාව ඉදිරියටත් පැවැත්විය යුතුය. ඔබට දැන් කුමාරිකාවක් සරණ කර දීමට කාලය පැමිණ ඇතැයි කීය. පිප්ඵලිමාණව තෙමේ මෑණියනි, පියාණෙනි, මට එබන්දක් නොකියනු මැනව, මම ඔබ දෙදෙනා ජීවත් වන තුරු ඔබ දෙපලට උපස්ථාන කර ඉන් පසු පැවිදි වන්නෙමියි කීහ. මවුහු දින කීපයක් ඉක්ම ගිය පසු නැවත ද ඒ යෝජනාව කළහ. ඔහු ප්‍රතික්ෂේප කළේය. ඉන් පසු මව ඔහුට එය ගැන නිතර කියන්නට වූවාය.

පිප්ඵලිමාණව තෙමේ උපායකින් මවුගෙන් ගැලවෙන්නට සිතා රත්කරුවන් ලවා රත්කාසි දහසකින් ශෝභන ස්ත්‍රී රූපයක් කරවා එය මැනවින් ඔප ලවා වස්ත්‍ර හඳවා නානාලංකාරයෙන් සරසවා මවු කැඳවා ඇයට රත්රුව දක්වා මෑණියනි, මෙබඳු කතක් ලද හොත් ගෙයි වෙසෙමි, නො ලද හොත් නො වෙසෙමියි කීය.

බැමිණිය පණ්ඩිත බැවින් අපගේ පුත්‍රයා බොහෝ පින් ඇතියෙක, මොහු හා එක්ව පින් කළ කතක් ද සිටිය හැකිය, ඇති නම් ඇ මේ රත්රුව සේම ශෝභන කාන්තාවක් විය හැකිය. ඇය සෙවිය යුතුයයි සිතා බමුණන් අටදෙනකු කැඳවා ඔවුනට සංග්‍රහ කොට රත්රුව රථයක තබා මේ රූපයට

සමාන රු ඇති කතක් අපට සෑහෙන පවුලක දුටහොත් එතැනට අත්තිකාරමක් වශයෙන් මේ රූපය දී එන්වායි කියා කාන්තාවක් සෙවීමට බමුණන් පිටත් කර යැව්වා ය.

බමුණෝ කොහි යන්නෙමිදෝයි සිහන්තාහු මදු රට ලස්සන කතුන් උපදනා රටෙක, අපි පළමු කොට එහි යමු ය යි සිතා එහි ගොස් සාගල පුරයට ඇතුළු වූහ. ඔවුහු එහි දී ගෙන ගිය රන්රුව එක් තානතොටක තබා සැහවී බලා සිටියහ. එදවස හදාකාපිළානිගේ කිරිමව ඇය නහවා සරසා සිරියහන්ගැබ හිඳුවා තොමෝ නෑමට එන්නී රන්රුව දැක හදා ය යි සිතා කිසි මේ අවිනිත කෙල්ල කුමට මෙහි අවුත් ඉන්නී දැ යි තර්ජනය කොට කන්මුලට අතුල්පහරක් දිණ. ඇගේ අත්ල කළුගලකට ගැසු කලෙක මෙන් පුපුරු ගැසුවේය. මී පස්සට පැන මේ රළු මහ බෙල්ලක් ඇත්තියට ස්වාමීදුව යි රැවටුණෙමි ය, මෑ අප ස්වාමීදුවට වස්ත්‍ර දීමටවත් නුසුදුසුයයි කීවාය. එය ඇසූ බමුණෝ ඇය වටා සිට තිගේ ස්වාමීදුව එසේ ම දැයි ඇසුවෝය. මෑගේ කිනම් ලස්සනක් ද මාගේ ස්වාමී දු මෑයට වඩා සිය ගුණයකින් දහස් ගුණයකින් ලස්සනය, ඇ දොළොස්රියන් කාමරයක සිටින්නී නම් එහි පහන් දැල්වීමක් වුවමනා නැත්ය යි ඇ කීවාය. එසේ නම් අපි එහි යමු ය යි රන්රුව රථයෙහි තබා ගෙන ඇය හා ගොස් කෝශිය ගෝත්‍ර බ්‍රාහ්මණයාගේ ගෘහද්වාරයෙහි සිට තමන්ගේ පැමිණීම දන්වා යැවූහ.

බ්‍රාහ්මණයා ඔවුන් පිළිගෙන පිළිසඳර කොට කොහි සිට අවුදැයි විචාරා මගධරට මාතොට නම් ගම කපිලබ්‍රාහ්මණගේ නිවසෙන් යයි කී කල්හි ආ කරුණ විවාළේය. ඔවුහු තමන් ආ කරුණ බමුණාට දැන්වූහ. එකල්හි බමුණා යහපත දරුවෙනි, ඒ බ්‍රාහ්මණ පවුල අප හා සමාන ජාති ගෝත්‍ර හා සම්පත් ඇති තැනක, දැරිය දෙන්නෙමි යි කියා ඔවුන් ගෙන ගිය පඬුරු පිළිගත්තේය. දැරියක් සෙවීමට ගිය බමුණෝ සුදුසු දැරියක් ලද බව කපිල බ්‍රාහ්මණයාට දැන්වූහ. මාපියෝ දැරියක් ලද බව පිප්පලිමාණවට දැන්වූහ.

එකල්හි පිප්පලී මාණවක තෙමේ මම එබඳු දැරියක් නො ලබති යි සිතීම. ලදුම්භ යි මොහු කියති, මෙය නවතාලීමට ඒ දැරියට රහසින් හස්තක් යවමි යි සිතා හද්‍රාවෙනි, මාගේ බලාපොරොත්තුව ගිහිව විසීමට නොව පැවිදි වීමට ය. ඒ නිසා මෙහි ඇවිත් අමාරුවට පත් නො වී තමාට සුදුසු සැමියකු ලබා ගන්න යයි රහසින් හස්තක් ලිවේ ය. හද්‍රා කුමරිය ද තමා සැමියකුට පාවා දෙන්නට යන බව අසා පිප්පලීමාණවට යැවීමට රහසින් හස්තක් ලිවා ය. එය ලිවේ ද තමා පැවිදිවන බලාපොරොත්තුවෙන් සිටින නිසා පිප්පලී මාණවකහට අත් බිරියක් සොයා ගත යුතු බව දැන්වීම සඳහා ය. ඔවුන් දෙදෙනාගේම හසුන් සේවකයන් අත යැවුහ. අතරමග එක් තැනෙකදී ඒ හසුන් දෙකම වැඩිහිටියන්ට හසු විය. ඔවුහු ඒවා බලා ඉරා දමා අත් හසුන් දෙකක් පිළියෙල කර දෙදෙනාටම යැවුහ. වැඩිහිටියන්ගේ වුවමනාව අනුව කැමැත්ත නැති ඔවුන් දෙදෙනාගේ ම සමාගමය සිදු විය.

එදින පිප්පලී ද මල් දමක් ගොතවා ගත්තේ ය. හද්‍රා ද මල් දමක් ගොතවා ගත්තාය. රාත්‍රී භෝජනයෙන් පසු සැතපීමට ගිය ඔවුහු යහන මැද මල්දම් තබා යමෙකුගේ පැත්තේ මල්දම් මලානික වුවහොත් ඔහුට රාගසින් ඇතිවූ බව දන යුතුය කියා එකිනෙකාගේ කයෙහි නො ගැටෙන සේ ඉතා පරෙස්සමින් නිදි නො ලබා රාත්‍රිය ගත කළෝය. එක යහනෙහි ඔවුනොවුන් නො ගැටී ශයනය කරන්නා වූ ඔවුහු දවල් කාලයේ ද ඔවුනොවුන් මුහුණ බලා රාගසිතින් සිතාසීමකුදු නො කරන්නාහ.

ඔවුහු මාපියන් ජීවත්වනනාක් ධනපරිහරණයෙන් ද තොරව විසුහ. මාපියන් ඇවෑමෙන් ඔවුනට එය කරන්නට සිදු විය. පිප්පලී මාණවකට සත් අසුකෝටියක් ධනය හිමිව තිබිණි. ඔහුගේ කමාන්ත ප්‍රදේශය දොළොස් යොදුනක් විය. ඔහුට යන්ත්‍ර යෙදූ වැව් සැටක් විය, අනුරාධපුරය පමණ ඇති ගම් තුළසක් විය. ඔහුට ඇත් ඇණි තුළසක් ද, අස් ඇණි තුළසක් ද, රිය ඇණි තුළසක් ද වූහ.

දිනක් ඔහු සරසන ලද රථයකට නැගී ජනයා විසින් පිරිවරන ලදුව කර්මාන්තයන් බලා ඇවිදින්නේ සීසෑ තැන්වලින් පණුවන් මතු කොට කාකාදීන් විසින් කනු දැක, මොවුහු කුමක් කත් දැයි අසා ආයඝීය, පණුවන් කතියි කී කල්හි මොවුන් කරන මේ පව හිමිවන්නේ කාට දැයි ඇසීය. ආයඝීයෙනි, ඒ පාපය හිමිවන්නේ ඔබටයයි ජනයෝ කීහ. එකල්හි පිප්පලි මාණවක තෙමේ මේ පාපය වන්නේ මට නම් මේ ධනයෙන් මට කවර ප්‍රයෝජනයක් ද? මේ සියල්ල හද්‍රාවට දී පැවිදි වන්නෙමියි සිතා ගත්තේ ය.

එදින හද්‍රා ද ඇතුළු මිදුලෙහි තලසැලි තුනක් වනා කිරිමවුන් හා සිටින්නී කවුඩන් විසින් තල පණුවන් කනු දැක මොවුහු කුමක් කත් දැයි අසා තල පණුවන් යයි කී කල්හි මෙහි පාපය වන්නේ කවරකුට දැයි ඇසීය. කිරිමවුහු ඔබට යයි කිවුය. මෙතෙක් සතුන් කරන පාපය හිමි වන්නේ මට නම් ජාති දහසකිනුදු මට සංසාරයෙන් ගොඩ නැඟන්නට නො පිලිවන්නේ ය, මේ ධන පරිහරණයෙන් මට ඇති යහපතක් නැත, මට වුවමනා සතර රියන් වස්ත්‍රයක් හා බත් නැළියකි. සෑමියා පැමිණි කල්හි සියල්ල ඔහුට භාර දී පැවිදිවන්නෙමියි හද්‍රා සිතුවා ය.

හද්‍රා හා පිප්පලි මානවක පැවිදිවීම

මානවක අවුත් ස්නානය කොට ප්‍රාසාදයට නැග මහභූ පලභෙහි හිඳ ගත්තේ ය. ඔහුට වක්‍රවර්ති රජුගේ භෝජනය බඳු සුමිහිරි බොජුනක් එළවුන. දෙදෙනාම ආහාර ගෙන සේවකයන් බැහැරවූ කල්හි විවේක ස්ථානයක අසුන් ගත්හ. මානවක තෙමේ බිරිඳ අමතා යොදුර, ඔබ මේ ගෙට එන කල්හි කොතෙක් ධනය ගෙන ආවෙහි දැයි කීය. හිමියෙනි, ගැල් පනස් පන් දහසකැයි හද්‍රා කීවා ය. ඒ සියල්ලත් මේ ගෙයි ඇති සත් අසු කෝටියක් ධනයත් සියලු ගම් බිමුත් ඔබටම පවරමියි මානවක කීය. ඔබ කොහි යන්නට දැයි හද්‍රා ඇසුවා ය. මම පැවිදි වන්නෙමි යි මානවක කීය. එකල්හි හද්‍රා කියන්නී මමත් පැවිදිවීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් ඔබ පැමිණෙන තුරු සිටියෙමි යි කීවා ය.

ඔවුනට හවුත්‍රය ගිනිගත් ගෙයක් සේ වැටහිණ. ඔවුහු වෙළඳ සැලකිත් කසාවත් හා මැටිපාත්‍ර ගෙන්වා ගෙන ඔවුනොවුන්ම හිසකේ ඉවත් කර ගෙන ලෝකයෙහි යම් රහත් කෙනෙක් වෙන්තම් අපගේ පැවිද්ද ඔවුන් උදෙසා යයි කඟවත් හැඳ පොරවා කරෙහි පාත්‍ර එල්වා ප්‍රාසාදයෙන් බැස ගියෝ ය. ගෙයි විසූ කිසිවෙක් ඔවුන් නො හැඳින ගත්හ. ඔවුන් බමුණු ගමින් නික්ම දාසකර්මකාර ශ්‍රාමද්වාර වලින් යන කල්හි එහි වැස්සෝ හැඳින ගත්හ. ඔවුහු හඬමින් පාමුල වැඳ වැටී අප කුමට අනාදි කළෝ දැයි කිවුහ. දරුවෙනි, අපි හවුත්‍රය ගිනිගත් ගෙයක් සේ පෙනී පැවිදි වීමු. තොප එකිනෙකා නිදහස් කරන්නට ගියහොත් සියක් අවුරුද්දක් ද මඳවන්නේ ය. දැන් තෙපි ම තොපගේ හිස් සෝදගෙන නිදහස් මිනිසුන් වශයෙන් ජීවත් වුව ය යි කියා ඔවුන් හඬදී ම තාපස යුවල නික්ම ගියහ.

පිප්පලි මාණවකහට පැවිදි වීමෙන් පසු ව්‍යවහාර වී ඇත්තේ කාශ්‍යප යන නාමය ය. මහට පිළිපත් තාපසකුමා සිතනුයේ මා පසුපස මුළු දඹදිව පමණ වටිනා ස්ත්‍රීරත්නයක් එන්නී ය. මෙසේ යන අප දන්නා සමහරුන් පැවිදිවීන් මොහුනට වෙන් විය නොහැකැයි සිතනු ඇත. පැවිදි වී මොහු අකටයුත්තක් කෙරෙහියි අප කෙරෙහි සිත් දූෂ්‍ය කර ගෙන ඇතමුත් අපායට ද යනු ඇත. එබැවින් මා විසින් මැය හැර යා යුතුය යි සිතී ය.

අඹුසැමියන් වෙන්වීම

ස්ථවිරකුමා යනුයේ දෙමන්සලකට පැමිණ එහි නැවතිණ. හදා ද පැමිණ ස්ථවිරයන් වැඳ සිටියා ය. එකල්හි ස්ථවිරකුමා කියනුයේ සොළුර, තී වැනි ශෝභන ස්ත්‍රියක් මා පස්සේ එනු දක්නා බොහෝ ජනයෝ පැවිදි වීන් මොවුනට වෙන් විය නොහෙතියි අප කෙරෙහි සිත් දූෂ්‍ය කර ගෙන අපායට යන්නාහ. එබැවින් මේ දෙමහින් තී එක් මහක් ගනුව, මම අතික් මහ ගනිමි යි කිය.

එකල්හි හදා කාපිලානි කියන්නී එසේ ය ආය්යීයන් වහන්ස, මාගම පැවිද්දන්ට කිලුටෙක, මොවුහු පැවිදිවීන් වෙන් නොවෙති

යි දොස් දකිති. නුඹ වහන්සේ එක් මහක් ගනු මැනව, අපි වෙන් වන්නෙමුයි තුන්යලක් තෙරුන් වහන්සේ පැදකුණු කොට සතර තැනක පසහ පිහිටුවා වැඳ නැගිට ඇදිලි බැඳ කල්ප ලක්ෂයක් පැවැති මිත්‍රසන්ඵවය අද කෙළවර වන්නේ ය. ඔබ දකුණෙන් ඉන්නා ජාතියේ ය. මම වමින් ඉන්නා ජාතියේ ය. එබැවින් නුඹ වහන්සේට දකුණු මහ සුදුසු ය. අපට වම් මහ සුදුසුයයි කියා වම් මහට පිළිපත්නී ය. පින්වතුන් දෙදෙනා වෙන් වන කල්හි මහ පොළොව ගුගුරුමින් කම්පා විය. අහස ගිගුරුවේ ය. සක්වලගල මහ හඬ නැංවී ය.

බුදුරදුන් පෙර ගමන් කිරීම

මාහාකරුණික වූ භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වේඵවන මහා විහාරයේ ගඳකිළියෙහි වැඩ වෙසෙන සේක් පොළොව සැලෙන හඬ ඇසී කවරකු නිසා පොළොව කම්පා වේදැයි බලන සේක් පිප්පලි මාණුවක හදාකාපිලානි යන දෙදෙනාගේ වෙන්වීම නිසා බව දැක, මේ පින්වතුන් දෙදෙනා අප්‍රමාණ ධනස්කන්ධයක් හැර මා උදෙසා පැවිදි වූහ. මා විසින් ද ඔහුනට සංග්‍රහ කිරීම වටනේයයි ගඳකිළියෙන් නික්ම කිසිවකු නො අමතා තමන් වහන්සේ විසින්ම තමන් වහන්සේගේ පා සිවුරු ගෙන තුන් ගව්වක් දුර පෙර ගමන් කොට රජගහ නුවරට හා නාලන්දවටත් අතර බහු පුත්‍රික නම් නුගරුක යට පයඝීකය බැඳ වැඩ හුන් සේක. එද උන්වහන්සේ සාමාන්‍ය පැවිද්දකුමෙන් නො හිඳ ඔවුනට හැදින ගත හැකි වනු පිළිස අසු රියන් තැන් ගත බුදුරැස් විහිදුවමින් බුද්ධ වේශයෙන්ම වැඩ හුන් සේක.

එකල්හි ඒ වනය කුඩ පමණවූ ද රියසක් පමණවූ ද ගෙවල් පමණවූ ද බුද්ධරශ්මි පුඤ්ජයන් ඔබ මොබ ගමන් කිරීම නිසා හිරු දහසක් සඳ දහසක් පැවූ කලෙක මෙන් ආලෝකවත් විය. දිලිසෙන තාරකා සමූහයක් ඇති අහස මෙන් ද, මොනොවට පිපුණු සුදු රත් නෙළුම්මලින් ගැවසුණු ජලතලයක් මෙන් ද, වනය බැබලිණ. නුගරුකෙහි කඳ සුදු ය, පත් නිල්ය, ගෙඩි රතු ය, එදා සියලු නුගරුක ස්වර්ණ වර්ණයෙන් බැබලිණ. මහකසුප්

තෙරණුවෝ දුරදීම බුදුරදුන් දැක මුත්වහන්සේ මාගේ ශාස්තෘචරයාණෝය, මාගේ පැවිද්ද මුත්වහන්සේ උදෙසායයි දුටු තැන සිට තැමී තැමී තථාගනයන් වහන්සේ වෙත එළඹ තුන් තැනක හිඳ වැඳ සන්ථා මෙ හන්තෙ හගවා, සාවකො හමස්මී, සන්ථා මෙ හන්තෙ හගවා, සාවකො හමස්මී. යනුවෙන් ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේ මාගේ ශාස්තෘචරයාය. මම නුඹ වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වෙමිය, ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේ මාගේ ශාස්තෘචරයාය, මම නුඹ වහන්සේගේ ශ්‍රාවකවෙමියි කිය.

කාශ්‍යප තෙරුන් වහන්සේට උපසම්පදව දීම.

එකල්හි තථාගනයන් වහන්සේ වදරන සේක් කාශ්‍යපය, යම් ශාස්තෘචරයෙක් නුඹ සේ මුළු සිහින්ම ශ්‍රාවකත්වය ප්‍රකාශ කරන ශ්‍රාවකයකු නො දැනම දනිමියි කියා නම් නො දැකම දකිමි යි කියා නම් ඔහුගේ හිස බොටුවෙන් ගිලිහී බිම වැටෙන්නේ ය, කාශ්‍යපය, මම වනාහි මේ වතුස්සත්‍ය ධර්මය දැන ගෙනම දනිමි යි කියමි, දැකම දකිමි යි කියමියි වදරා **තස්මාතිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං** යනාදීන් අවවාද තුනක් දී වදළ සේක. කාශ්‍යපයන් වහන්සේ ඒ අවවාදත්‍රය අත්‍යාදර ගෞරවයෙන් පිළිගත්හ. ඒ අවවාද පිළිගැනීම ම උන්වහන්සේගේ උපසම්පදාව විය. අනේක ප්‍රකාර උපසම්පදාවන් අතුරෙන් එය **ඔවාදපටිත්භණ උපසම්පද** නම් වේ.

මහාකාරුණිකවූ බුදුරජාණන් වහන්සේ, අවවාද තුනෙන් මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේට උපසම්පදව නමැති උත්තම තත්ත්වය ප්‍රදානය කොට තෙරුන් වහන්සේ ද සමඟ බහුපුත්‍රිකත්‍යශ්‍රෝධ වෘක්ෂමූලයෙන් බැහැරව මහට පිළිපත් සේක. බුදුන් වහන්සේ මඳ දුරක් ගමන් කොට මහින් ඉවත්ව, එක්තරා ගසක් මූල වැඩ හිඳිනු කැමති ආකාර දැක්වූ සේක. තෙරුන් වහන්සේ තථාගනයන් වහන්සේගේ වැඩ සිටිනු කැමැත්ත දැක, තමන් වහන්සේගේ පටරෙදි වලින් කළ සඟළ සිවුර සතරට නමා තථාගනයන් වහන්සේට වැඩ සිටිනු පිණිස අතුළහ.

සිවුරු මාරු කිරීම

ශාස්තෘයන් වහන්සේ සහල සිවුර මත වැඩ සිටියේක. ඉක්බිති උන් වහන්සේ එය පිරිමදිමින් කාශ්‍යපය, නුඹේ මේ පට දෙපට සිවුර මෘදුයයි වදල සේක. එකල්හි තෙරුණුවෝ ශාස්තෘයන් වහන්සේ මාගේ සිවුරෙහි මෘදු බව කථනය කරන්නාහ, උන්වහන්සේ මාගේ සිවුර පොරවනු කැමැත්තෝ යයි සිතා, ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මාගේ මේ පට පිළියෙන් කළ සහල සිවුර පිළිගන්නා සේක්වායි වදලහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ කාශ්‍යපය, පරිභෝගයෙන් දිරා ඇති මේ පාංසුකුල වීචරය නුඹට දැරිය හැකිදැයි වදල සේක. එසේය, හිමියනි, ලැබෙතොත් ඒ පාංසුකුල වීචරය පරිභෝග කරමි යි තෙරණුවෝ කීහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ මා විසින් මේ පාංසුකුලය ගත් දිනයෙහි මහපොළොව සැලිණ. බුදුන් විසින් පරිභෝගකර දිරු මේ වීචරය මඳ ගුණැතියකු විසින් පරිභෝග නො කළ හැකිය. මෙය පිළිගන්නට වටනේ පිළිවෙත් පිරිමට සමත් ජාති පාංශුකුලික හික්ෂුවක් විසින්ම යයි වදරා තෙරුන් වහන්සේ සමග සිවුරු මාරු කර ගත් සේක. ඉන්පසු තෙරුන් වහන්සේ විසින් පෙරවූ සිවුර බුදුන් වහන්සේ පෙරටු සේක. බුදුන් වහන්සේගේ වීචරය තෙරුන් වහන්සේ පරිභෝග කළහ. එකෙණෙහි මහ පොළොව කම්පිත විය.

තෙරුන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ සමීපයෙහිම තෙළෙස් ධුත ගුණයන් සමාදන්ව සත් දිනක් පමණක් පෘථග්ජන භාවයෙන් සිට අටවන දිනයේ සවි කෙලෙසුන් නසා, අර්හත් ඵලයට පැමිණ වදල සේක. පසු කාලයේදී සර්වඥයන් වහන්සේ මහාකාශ්‍යප ස්ථවිරයන් වහන්සේගේ ගුණ වදරා **එකදග්ගං හික්ඛවෙ මම සාවකානං හික්ඛුනං ධුතවාදනං යදිදං මහාකස්සපො** - යනුවෙන් උන්වහන්සේ බුදු සස්තෙහි ධුතවාදීන්ගෙන් අග්‍රස්ථානයෙහි තබා වදල සේක.

(මේ මහාකාශ්‍යප චරිතය **මනෝරථසුරණි, සංයුක්ත-නිකායට්ඨකථා, අපදානට්ඨකථා** යන ග්‍රන්ථයන්හි දක්නා ලැබේ.)

මහාකාශ්‍යප ස්ථවිරයන් වහන්සේට කල්ප ලක්ෂයක්ම දුර්ගතියකට පැමිණෙන්නට සිදු නොවී දෙවි මිනිස් දෙගතියෙහි නොයෙක් සැප සම්පත් ලැබීමට හා අප බුදුරදුන්ගේ සසුනෙහි අර්භත්ඵලයට පැමිණ ධුතවාදීන්ගෙන් අගනැන් ලැබීමටත් මූල හේතුව වූයේ පදමුත්තර බුදුරදුන්ගේ අරහං ගුණය ය. මෙසේ ලොච්ඡුරා බුදුරදුන්ගේ අරහං ගුණයේ බලයෙන් උන්වහන්සේලා කෙරෙහි සිත පහද ගැනීම වැදීම උන්වහන්සේලාට වත් පිළිවෙත් කිරීම මල් පහත් ආහාර සුවඳ සුවඳදුම් වස්ත්‍රාදිය පිදීම යනාදියෙන් නොයෙක් සම්පත් ලද පුද්ගලයන්ගේ වර්තකථා බොහෝ ගණනක් බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දක්නා ලැබේ. ඒවා ඒ ඒ ග්‍රන්ථවලින් බලාගත යුතු ය.

අරහං ගුණයේ මහත්තත්වය

බුදුරජාණන් වහන්සේ වනාහි අග්ගදක්ඛිණේය්‍ය යන නම ලබන රහතුන් පසේබුදුවරුන් ඇතුළු ලෝකයා විසින් වැදුම් පිදුම් කරන රජුන් ඇතුළු දෙවියන් ඇතුළු ශ්‍රීකු - බ්‍රහ්මයන් ඇතුළු මනුෂ්‍යය දිව්‍ය බ්‍රහ්ම සංඛ්‍යාත ලෝකත්‍රයෙහි සැම දෙනා විසින් ගරුබුහුමන් කිරීමට වැදුම් පිදුම් කිරීමට සුදුසු වන සේක. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ගරුබුහුමන් කිරීමට වැදුම් පිදුම් කිරීමට සුදුසු කෙනකු ලෝකත්‍රයෙහි කොතැනකවත් නැත.

ලොච්ඡුරා බුදුබව ලැබූ අළුත උරුවෙල් දනව්වෙහි තේරුණුජරානදී තීරයේ අජපාල නම් නුගරුක මූල විවේකීව වෙසෙන අවස්ථාවක අප භාග්‍යවතුන් වහන්සේට එක්තරා කල්පනාවක් ඇති විය. 'ගරුබුහුමන් කරමින් යටහත්ව ඇසුරු කළ යුතු පුද්ගලයකු ඇසුරු නො කොට කිසිවකුට ගරු බුහුමන් නො කරමින් ස්වච්ඡන්දයේ සැටියටම ජීවත් වීම දුකෙකි' යනු උන්වහන්සේට ඇතිවූ කල්පනාවය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යටහත්ව ගරුබුහුමන් කරමින් ඇසුරු කිරීම සඳහා තමන් වහන්සේට වඩා ශීලයෙන් වැඩි කෙනකු ඇතිදැ යි ලොව බලා වදල සේක.

වැඩි ශීලයක් ඇතියෙක් කොතැනකවත් නොපෙනේ. 'තමන් වහන්සේට සමාධියෙන් ප්‍රඥාවෙන් විමුක්තියෙන්'

විමුක්තිඥාදර්ශනයෙන් වැඩි ශ්‍රමණයෙක් බ්‍රාහ්මණයෙක් දෙවියෙක් බඹෙක් ඇත්තේ දැයි බැලූ සේක. කොතැනකවත් නුදුටු සේක. තමන්වහන්සේට වැඩි ශීලාදී ගුණයක් ඇතියකු කොතැනකින්වත් නුදුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කර ගන්නා ලද ධර්මයටම ගරු බුහුමන් කෙරෙමින් එය ගුරුතන්හි තබා වාසය කරන්නට ඉටා ගත්හ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ගරුබුහුමන් කිරීමට සුදුස්සන් ලොව නැත්තේ උන්වහන්සේ සැමටම වඩා ශීලාදී ගුණයෙන් උසස්ව සිටින නිසාය. තථාගතයන් වහන්සේට ඇති ඒ මහත්වූ ශීලාදී ගුණස්කන්ධය අනුව අරහං ගුණයේ මහත්තත්වය සැලකිය යුතුය.

අරහං ගුණයේ බලමහිමය

තථාගතයන් වහන්සේගේ අරහං ගුණය විශාලවා පමණක් නොව මහත්වූ ආනුභාවයකින් ද යුක්ත ය. එබැවින් වයසින් හෝ අත්කිසි ගුණයකින් හෝ තමා වැඩිය කියා ලෝකයෙහි කිසිම පුද්ගලයකුට බුදුරදුන්ගෙන් වැදුම් නො ලැබිය හැකි ය. දිනක් තථාගතයන් වහන්සේ වේරඤ්ජාවෙහි වැඩ වෙසෙන කල්හි උන්වහන්සේගේ කීර්තිය අසා වේරඤ්ජ නම් බ්‍රාහ්මණයා උන්වහන්සේ දක්නට පැමිණ පිළිසඳර කථා කොට එකත්පසෙක හිඳ මෙසේ කීය. 'පින්වත් ගෞතමයන් රාජපරම්පරා ගණනක් ආයු ගෙවා ඇති මහලු බ්‍රාහ්මණයන්ට වදින්නේ හෝ දැක හුනස්නෙන් නැගිටින්නේ හෝ අසුනක් දෙන්නේ හෝ නැතය යි මා අසා තිබේ. පින්වත් ගෞතමයෙනි, මා අසා තුබූ කරුණ එසේම ය'. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ,

'නාහං නං බ්‍රාහ්මණ පස්සාමී සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබුන්මකෙ සස්සමණ බ්‍රාහ්මණයා පජාය සදෙවමනුස්සාය යමහං අභිවාදෙය්‍ය වා පච්චුට්ඨෙය්‍ය වා ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍ය, යං හි බ්‍රාහ්මණ තථාගතො අභිවාදෙය්‍ය වා පච්චුට්ඨෙය්‍ය වා ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍ය මුඛාපිස්ස විපතෙය්‍යාති.'

(අංගුත්තර අට්ඨකනිපාත 20)

යනුවෙන් බ්‍රාහ්මණය, මා විසින් වැදීමට හෝ හුනස්නෙන් නැගිටීමට හෝ අසුනක් දීමට හෝ සුදුසු ශ්‍රමණයකු හෝ බ්‍රාහ්මණයකු හෝ දෙවියකු බ්‍රහ්මයකු හෝ අනිකකු හෝ නො දකිමි, බ්‍රාහ්මණය, යමකුට මා විසින් වැන්දේ හෝ අසුනෙන් නැගිටියේ හෝ අසුනක් දුන්නේ හෝ වේ නම්, තැරියෙන් ගිලිහී තල් ගෙඩියක් වැටෙන්නාක් මෙන් ඔහුගේ හිස බොටුවෙන් ගිලිහී බීම වැටෙන්නේ ය'යි වදාළ සේක. එසේ වීම තථාගතයන් වහන්සේගේ අරහං ගුණයේ ආනුභාවය ය.

බුදුරදුන්ට ඒ අරහං ගුණය ඇතිවූයේ සවාසනා සකලක්ලේශ ප්‍රහාණයෙන් අර්හත්වයට පැමිණ ලොවුතුරා බුදුබව ලැබීමෙනි. බෝධිසත්ත්ව කාලයේදී ද ඒ අරහං ගුණයේ බීජය උන්වහන්සේට තිබිණ. නියම අරහං ගුණය නොව ඒ ගුණ බීජය ද මහානුභාව සම්පන්නය. සිධාපී කුමාරයන් වහන්සේ මව්කුසින් බිහිව දිශාවලෝකනය කළ කල්හි ඒ බිලිඳුට සෑම දිශාවක හුන් මනුෂ්‍යදිව්‍ය බ්‍රහ්මයෝ සුවදමල් ආදිය පුදා ඔබට වැඩිකෙනකු තබා ඔබ හා සම කෙනකු ද නැතය'යි කීහ. එකල්හි උන්වහන්සේ උතුර බලා සත් පියවරක් ගමන් කොට **'අඟ්ගොහමස්මි ලෝකස්ස සෙට්ඨොහමස්මි ලෝකස්ස ජෙට්ඨොහමස්මි ලෝකස්ස'යි** සිංහනාද කළහ. ශුඛෝධන මහාරාජාදි ගෘහස්ථයන් විසින් වදින පුදන මහානුභාවසම්පන්න කාලදේවල තාපසයෝ උන්වහන්සේට වැන්දහ. දරුවන් විසින් මාපියනට වැදිය යුතු වුව ද ශුඛෝදන රජතුමා බෝසනාණන්ටම වැන්දේ ය. ඒ බීජ අවස්ථාවෙහිවූ අරහං ගුණයේ ආනුභාවය ය.

ලෝකයෙහි අන් කිසිවකුට නො ලැබෙන පරිදි අප්‍රමාණ වීචරාදි ප්‍රත්‍යයන් ලැබීම ද තථාගතයන්වහන්සේගේ අරහං ගුණයේ ආනුභාවයෙකි. ජීවමාන කාලයේදී උන්වහන්සේට කෝටි සංඛ්‍යාත ධන වියදමින් අනාඨපිණ්ඩිකාදි සැදැහැවත්හු විහාරාරාම කරවා පූජා කළහ. ගහක් ගලායන්නාක් මෙන් අපමණ ආහාරපාන වස්ත්‍රාදිය උන්වහන්සේ කරා ගලා එන්නට විය. මිනිසුන් පමණක් නොව දේව බ්‍රාහ්මාදීහුද උන්වහන්සේට අපමණ පූජා පැවැත්වූහ. පිරිනිවීමෙන් පසු ද අද දක්වාමත් උන්වහන්සේට අපමණ

පූජාසත්කාර ලැබෙන්නේ ය. පිරිනිවී වර්ෂ දෙදහස් පන්සියයකට අධික කාලයක් ගත වී ඇති අද ද උන්වහන්සේට ලැබෙන පූජා ඉතා බොහෝ ය. නොයෙක් රටවල වෙසෙන නානා ජාතික බෞද්ධ ජනයා විසින් විහාරවල හා තමන්ගේ නිවෙස්වල ද එක්දිනක බුදුරජාණන් වහන්සේ උදෙසා පූජා කරන ගිලන්පස මල් ආහාරපාන රාශිය එක්තැන් කළහොත් තරමක කන්දක් පමණ වනු ඇත. උන්වහන්සේ උදෙසා එක් දිනක දැල්වෙන පහන් ද ඉතා බොහෝය. වෙසක් පුණ්‍යපොහෝ දින ආදී විශේෂ දිනවලදී ලැබෙනපූජාව සාමාන්‍ය දිනවලට වඩා සිය ගුණයෙන් දහස් ගුණයෙන් අධික වන්නේය. අනාගතයෙහි දීර්ඝකාලයක් මෙසේම උන්වහන්සේට අපමණ පුද පූජා ලැබෙනු ඇත.

අරහං යන වචනයේ නොයෙක් තේරුම්

හාෂාවක වචනවලින් ඇතැම් වචනයකට ඇත්තේ එක තේරුමකි. ඇතැම් වචනයකට තේරුම් දෙක තුන සතර පහ ඇත්තේ ය. ඇතැම් වචනයකට බොහෝ තේරුම් ඇත්තේ ය. අරහං යන වචනය බොහෝ තේරුම් ඇති වචනයෙකි. මෙතෙකින් විස්තර කරන ලද්දේ අරහං වචනයෙහි දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු ය යන තේරුම ය. බුධගුණයන් අතුරෙන් දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු බව වූ ගුණය ලෝකයාට ඉතා ප්‍රයෝජනවත් ගුණය වේ. ඒ නිසා දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු යන මේ තේරුම අරහං යන වචනයේ ප්‍රධාන තේරුම සැටියට කිය යුතු ය.

අනුත්තරං ධම්මචක්කඤ්ච ආණාවක්කඤ්ච පචත්තෙතූං අරහති ති අරහා යි විග්‍රහ කොට 'අනුත්තර වූ ධම්මචක්‍රය හා ආඥාවක්‍රය පැවැත්වීමට සුදුසු යන අභියෝගී තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වෙතැ'යි ආවායඝීවරයෝ පවසති. මේ ක්‍රමය විගුඩ්මාභීදියෙහි දක්වා තැත. එසේ අභිය ගන්නා කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි ඇති අනුත්තර ධර්මචක්‍රය හා අඥාවක්‍රය පැවැත්විය හැකි ශක්තිය ද අරහං ගුණය වේ.

ධර්මවක්‍රය

ප්‍රතිවේදිත ධර්මවක්‍රය දේශනා ධර්මවක්‍රය යි ධර්මවක්‍ර දෙකකි. අතීත ලෝකයෙහි සතුරන් නසනු පිණිස පාවිච්චි කරන වක්‍රායුධ නම් ආයුධ විශේෂයක් තිබිණ. එය කැරකෙන කල්හි හසු වූවන් කැපී යන රෝදයෙකි. සතුරු ජනයා මැදට එය ගෙන ගොස් කරකවති. එයට හසු වන සැම දෙනම කැපී යති. තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මයෙන් එය පවත්වන කල්හි කෙලෙස් සතුරෝ කැපී යෙති. එබැවින් ඒ ධර්මයටද ධර්මවක්‍රය යි කියනු ලැබේ. තථාගතයන් වහන්සේ බෝධිපයඝීංකයෙහි වැඩ හිඳ ලෝකෝත්තර මාහීක්‍ෂණයෙහි උන්වහන්සේගේ සන්තානයෙහි උපදවා ගන්නා ලද ඉන්ද්‍රිය බල බෝධ්‍යංග මාර්ගංගාදි ධර්ම සමූහයේ බලයෙන් උන්වහන්සේට සතුරු වන එක් දහස් පන්සියයක් ක්ලේශයෝ වක්‍රායුධයෙන් මෙන් කැපී ගියහ. කෙලෙසුන් නැසීමට තථාගතයන් වහන්සේට උපකාර වූ ඒ ධර්මසමූහය **ප්‍රතිවේදිත ධර්මවක්‍ර** නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ බෝධිමූලයේදී ප්‍රතිවේදිත ධර්ම වක්‍රය පවත්වා සවිකෙලෙසුන් නසා ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණ වදළ සේක.

සච්ඤයන් වහන්සේ විසින් කරන ධර්මදේශනය අසන්නාවූ මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්මයන්ගේ සන්තානවල පවත්නාවූ රාගාදි ක්ලේශධර්මයෝ ඒ ධර්මයේ බලයෙන් කැපී යෙති. දුරු වෙති. එබැවින් ඒ ධර්මය ද සතුරන් කපන වක්‍රායුධයක් වැනි ය. එබැවින් එයට **දේශනා ධර්මවක්‍රය** යි කියනු ලැබේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පළමුවරට බරණැස ඉසිපතනයේදී දේශනා ධර්මවක්‍රය පවත්වන ලද්දේ ය. එය ඇසූ පස්වග මහණුන් ඇතුළු බොහෝ දේවබ්‍රහ්මයන් තුළ පැවති කෙලෙස් සතුරෝ එහි ආනුභාවයෙන් දුරු වූහ. දේශනාඥානයටම ද ධර්මවක්‍රය යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයනට ඒ ධර්ම දේශනය කිරීම දම්සක් පැවැත්වීම නම් වේ. ඉතා තියුණු වූ ද වේගවත් වූ ද නුවණ ඇත්තාවූ සච්ඤයන් වහන්සේට කිසි තැනක පැකිළීමක් ඇණ සිටීමක් නැතිව අහසින් පොළොවට ගලා වැටෙන ගහක් වේ නම් එහි ජලවේගය මෙන් ඉතා වේගයෙන් ඒ ධර්මය දේශනය

කළ හැකිය. අසන්නවුන්ගේ සිත්වලට කා වැදෙන පරිදි - සිත්වල පිහිටන පරිදි දේශනය කළ හැකිය. අන්නවුන්ට අවබෝධ වන පරිදි දේශනය කළ හැකිය. පියක් යොදුනකින් ඔබ සිට අසන්නකුට වුව ද ළඟ සිට අසන්නකුට සේ ඇසෙන පරිදි ධර්මය දේශනා කළ හැකිය. සතරදිගම සිට අසන්නවුන්ට නො වෙනස්ව ඇසෙන පරිදි ධර්මය දේශනය කළ හැකිය. ලෝකයෙහි අන්කිසි ශ්‍රමණයකුට බ්‍රාහ්මණයකුට හෝ දෙවියකුට බ්‍රහ්මයකුට හෝ එසේ දම්සක් පැවැත්වීමක් නො කළ හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේම දම්සක් පැවැත්වීමට සුදුසුවූ සේක. අරහං යන පදයෙන් ඒ සුදුසු බව කියැවේ. ඒ සුදුසු බව ද තථාගතයන් වහන්සේගේ අරහං ගුණය ය.

‘ඵතං භගවතා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මීගදයෙ අනුත්තරං ධම්මචක්කං පචත්තිතං අප්පට්චත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මි.’

(සංයුත්ත නිකාය ධම්මචක්ක සූ.)

යනුවෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මචක්‍රයේ අනුත්තර භාවය දක්වා තිබේ. ‘යම්කිසි ශාස්තෘවරයකු විසින් ප්‍රකාශිත ධර්මය එසේ නො විය හැකිය’ කියා අනිකකු විසින් කරුණු සහිත ව ප්‍රතික්ෂේප කළ හැකි නම් අවලංගු කළ හැකි නම් ඒ ධර්මය යහපත් නොවේ. ‘තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මේ දුකය කියා යම් ධර්මයක් ප්‍රකාශ කරන ලද නම් ඒ ධර්මය දුඛ සත්‍යය නො වේය’ කියා ලෝකයෙහි කිසි ම ශ්‍රමණයකුට හෝ බ්‍රාහ්මණයකුට හෝ දෙවියෙකුට බඹකුට හෝ කරුණු සහිතව ඔප්පු කොට ප්‍රතික්ෂේප නො කළ හැකි ය. ‘තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශිත දුඛසත්‍යය නියම දුඛසත්‍යය නොවේය. නියම දුඛසත්‍යය මේය’යි අනික් දුඛසත්‍යයක් ද නො දැක්විය හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදළ සමුදය නිරෝධ මාර්ගසත්‍යයන් ද කරුණු සහිතව කිසිවකුට ප්‍රතික්ෂේප නො කළ හැකි ය. ඒවා වෙනුවට අන් සත්‍යයන් නො දැක්විය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදළ කුශලාකුශලාදී ධර්මයන්ද කිසිවකු විසින් අවලංගු නො කළ හැකි ය. ඒවා වෙනුවට අන්‍ය ධර්මයන් ද නො දැක්විය හැකිය. ලෝකයෙහි කිසිම සමකකුට තථාගතයන්

වහන්සේ ගේ ධර්මවක්‍රය අතික් අතට පෙරලිය හැකි නොවන බැවින් එය අනුන්තර ධර්ම වක්‍රය වේ. අනුන්තර යන්නෙහි තේරුම සියල්ලට උතුම්ය යනු යි.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පවත්වන අනුන්තර ධර්මවක්‍රයෙහි මහානුභාවයක් ද ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය කන වැටීමෙන් අංගුලිමාලාදී මහාප්‍රවණ්ඩයෝ සෞම්‍යයෝ වෙති. අහක දමන දෙයකුදු දීමට නො කැමති මහ මසුරෝ න්‍යාගවත්හු වෙති, පාරදුර්කයෝ සජ්ජනයෝ වෙති. මෘෂාවාදීහු සත්‍යවාදීහු වෙති. සුරාසොණ්ඩයෝ - සුදුකාරයෝ සජ්ජනයෝ වෙති, අලසයෝ වීයඹි ඇත්තෝ වෙති. පඤ්චකාම නමැති මඩෙහි එරි සිටියෝ එයින් ගොඩ වෙති, ගිහියෝ පැවිදි වෙති, නොරහත්හු රහත් වෙති, රෝගීහු නිරෝගී වෙති, මැරෙන්නට ඉන්නෝ දිවි ලබති, අපායට යන්නට සිටින්නෝ සුගතියට යෙති, අපමණ සත්ත්වයෝ ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණාදී දුක්වලින් මිදී නිවන් සුව ලබති. මේ ධර්මවක්‍රයේ ආනුභාවයය.

පුණ්‍යානුභාවයෙන් වක්‍රත්නය පහළවූ රජුට 'වක්‍රවර්ති රජය'යි කියනු ලැබේ. ඔහුට කිසිවකු ගෙන් බාධාවක් නැතිව මුළු පොළොවෙහිම වක්‍ර රත්නයේ බලයෙන් ගමන් කළ හැකි ය. ප්‍රදේශ රජහු එතුමා ගෞරවයෙන් පිළිගෙන එතුමාට අනුකූල වෙති. තථාගතයන් වහන්සේද කිසිවකුගෙන් බාධාවක් නැතිව ලෝකයෙහි අනුන්තර ධර්මවක්‍රය පවත්වති. එබැවින් උන්වහන්සේ 'ධර්මවක්‍රවර්තිරාජයෝ' වෙති. තමන් වහන්සේගේ රාජභාවය උන්වහන්සේ විසින්ම සේල බ්‍රාහ්මණයා හට මෙසේ වදුරා ඇත්තේ ය.

**‘රාජා භමස්මි සෙල - ධම්මරාජා අනුන්තරො,
ධම්මෙන වක්කං වත්තෙමි - ලෝකෙ අප්පට්චත්තියං’**

(මජ්ඣිමනිකාය සෙලසුත්ත)

‘සේලය මම රජ වෙමි, අනුන්තරවූ ධර්මරාජ වෙමි, කිසිවකු විසින් ආපසු නො පෙරලිය හැක්කාවූ ධර්මවක්‍රය මම දැහැමින් ලෝකයෙහි පවත්වමි’ යනු එහි තේරුමය.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවක්‍රයට සමාන ආඥාවක්‍රයක් ලෝකත්‍රයෙහි අන් කිසිවකුට නැත්තේය. ආඥා බලය ඇති රාජාදීන්ගේ අණසක පවත්නේ සුළු පෙදෙසක පමණෙකි. වක්‍රවර්ති රජුගේ ආඥා වක්‍රය වුව ද පවත්නේ ද්වීප සතරෙහි පමණෙකි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ආඥාවක්‍රය කෝටි ලක්ෂයක් සක්වලවල පවත්නේ ය. එබඳු විශාල ආඥාවක්‍රයක් දෙවියකුට ද නැත.

විසල්පුර වැසියන්ට තෙ වැදෑරුම් භය දුරු කරනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ රතන සූත්‍රය දේශනා කළ සේක. එහි අණ කෝටි ලක්ෂයක් සක්වලවල අමනුෂ්‍යයෝ පිළිගත්හ. එහි බලය කෝටි ලක්ෂයක් සක්වලවල පවතී. එසේම ධජග්ගපරිත්ත, බන්ධපරිත්ත, මෝරපරිත්තාදියේ බලය ද කෝටි ලක්ෂයක් සක්වල වල පවතී.

බුදුරදුන්ගේ ආඥාවක්‍රයෙහි ඉමහත් බලයක් ඇත්තේ ය. අන් කිසිම බලයකින් උන්වහන්සේගේ ආඥාබලය මැඩලිය නො හැකිය, රාජාදීන්ගේ අණ බොහෝ ජනයා රහසින් කඩ කරති. අසු නුවුවහොත් ඔවුන්ට එයින් වන විපාකයක් නැත. තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවක්‍රය රහසින් වුව ද කඩ කළහොත් එහි විපාකය ලැබේ. සමහර විට උන්වහන්සේගේ ආඥාව කඩ කරන්නාහට එහි විපාකය එකෙණෙහිම ලැබේ. බුදුරදුන් හා වාදයට ගිය සවිචකගෙන් තථාගතයන් වහන්සේ ප්‍රශ්නයක් ඇසූහ. එයට පිළිතුරු දුන්නොත් තමාට අවාසි වනු පෙනුනෙන් සවිචක පිළිතුරු නොදී කුෂණිමිභූත විය. තථාගතයන් වහන්සේ අසන ප්‍රශ්නයකට කුන්වනවර පිළිතුරු නොදී උන්වහන්සේගේ අණ කඩ කරන්නහුට වන විපාකය තථාගතයන් වහන්සේ මෙසේ වදාළ සේක.

‘බ්‍යාකරොති’ දනි අග්ගිවෙස්සන න’ දනි තෙ කුණ්භිභාවස්සකාලො, යො කොච්චි අග්ගිවෙස්සන තථාගතෙන යාව තතියං සහධම්මිකං පඤ්භං සුච්ඨො න බ්‍යාකරොති, තත්ථෙවස්ස සත්තධා මුද්ධා ඵලති.’

කියනු අග්ගිවෙස්සන, මේ ඔබට තුෂ්ණිමිභූත වීමට කාලය නො වෙයි. අග්ගිවෙස්සන, යමෙක් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තුන්වර දක්වා ඇසූ කල්හි ද කථා නො කර සිටී නම් එතැනම ඔහුගේ හිස සත්කඩකට පුපුරන්නේය' යනු එහි තේරුමය.

සව්වක පිළිතුරු දී යම්තම් හිස බේරා ගත්තේ ය. තුන්වන වර විවාළ කල්හි ද තුෂ්ණිමිභූත වී නම් සව්වකට ඒ විපාකය වන්නේ ය. කිසිම කෙනකුට කිසිම බලයකින් එය වැළැක්විය නො හැකි ය.

තථාගතයන් වහන්සේ තමන්වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ඉල්ලා සිටින හේතුසම්පත් ඇති පුද්ගලයන් හට තමන් වහන්සේගේ ස්වර්ණවර්ණ දක්ෂිණ ශ්‍රී හස්තය සිවුරු ගැබින් පිටතට ගෙන මධුර මනෝහර බුන්මස්වරයෙන් ඒහි හික්බු වර බුන්මවරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියාය'යි වදාරන්නාහ. එසේ වදාරනු සමගම ඒ බුඩාඥාවේ ආනුභාවයෙන් පැවිද්ද ඉල්ලූ ගිහියාගේ ගිහිවෙස අතුරුදහන් වෙයි. ඔහුට පැවිදි වෙස පහළ වෙයි, පැවිද්ද හා උපසම්පදාව පිහිටයි. ඔහු එක වීචරයක් හැඳ එක් වීචරයක් ඒකාංස කොට පොරොවා උරහිස මත තවත් වීචරයක් ඇති ව කරෙහි එල්ලුණු පාත්‍රයක් ඇති ව සියවස් පිරුණු මහතෙර කෙනකුත් මෙන් බුදුරදුන් ඉදිරියේ සිටී. මෙය කොතරම් ආශ්චය්‍යීයක් ද? එබඳු ආඥා බලයක් බුදුරදුන්ටම මිස අන් කිසිවකුට නැත්තේ ය. එසේ තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවෙන් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබුවත් ගේ සංඛ්‍යාව සත්විසි දහස් තුන් සියයකැ යි විනය අටුවාවෙහි කියා තිබේ.

සත්තවීසසහස්සානි - තිණි යෙව සනානි ව,
එතෙ හි සබ්බෙ සංඛාතා - සබ්බෙ තෙ එහිහික්ඛුකා.

(විනය අටුවා 171)

තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවක්‍රය වඩා පෙනෙන්නේ විනය පිටකයෙනි. විනය පිටකය බුදුරදුන්ගේ ආඥා දේශනාව ය. ඇතමුන්ගේ ආඥාව අනුන්ට කරදරය පිණිස පවතින්නකි. බුදුරදුන්ගේ ආඥාවක්‍රය ලෝකයට යහපත පිණිස සෑපය පිණිස

පවත්නකි. එය අනුත්තර ආඥාවක් වන්නේ ඒ නිසා ය. බුදුරජුන්ගේ ආඥාව නො ඉක්මවා විනය සිකපද අනුව පිළිපදින්නා වූ හික්ෂුවට එයින් වන්නේ ඉමහත් යහපතකි. සිකපද කඩ නො කරන ශීල සම්පදව ඇති හික්ෂුවට 'මාගෙන් මෙතම් වරද සිදුවී ය'යි පසුතැවීමක් ඇති නොවේ. 'මෙනෙක් කල් මා විසින් ශීලය රක්ෂා කරන ලදැ'යි ඉමහත් ප්‍රීතියක් ශීලසම්පදව නිසාම ඒ හික්ෂුවට ඇතිවේ. එයින් ඔහුගේ සිත කය පිණා යන්නේ ය. ඉමහත් මානසික සුඛයක් ඇති වන්නේය. එය හේතු කොට යම්කිසි කමටහණක් මෙනෙහි කරන්නට වත් කල්හි සමාධිය ඇති වේ. සමාධිය නිසා යථාභූත දර්ශනය ඇති වේ. එයින් ඒ හික්ෂුවට අර්හත්ඵලයට පැමිණ දුකින් මිදිය හැකි වේ. ධ්‍යානමාර්ගඵලයන් නො ලද හැකි වුවහොත් ඒ කුශලයෙන් මරණින් මතු ස්වර්ගලෝකයට පැමිණිය හැකි වේ. පිළිපදින්නාවූ තැනැත්තාට එය හේතු කොට මහත් සම්පතක් ලැබෙන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ විනය දේශනා නමැති ආඥාව අනුත්තර ආඥාවක් වේ. ශ්‍රාවකයනට සිකපද පැනවීම පස්බුදුවරුන්ට හෝ ශාරිපුත්‍රාදී මහරහතුන්ට හෝ නො කළ හැකිය. එයට සුදුසු බවක් උන්වහන්සේලාට නැත. ශ්‍රාවකයනට සිකපද පැනවීම වශයෙන් අනුත්තර ආඥාවක් පැවැත්වීමට සුදුසු කම් ඇත්තේ තථාගතයන් වහන්සේට පමණෙකි.

ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි විදුර සුවිදුරෙ ධීතො, මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විධංසිතන්තා හි ආරකන්තා අරහං.

(විසුද්ධිමග්ග 146)

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මාර්ගයෙන් වාසනාව සහිත ක්ලේශයන් විධිවංගනය කළ බැවින් සකල ක්ලේශයන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින සේක. එසේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වන සේක. යනු එහි තේරුම ය.

රහත්හු ද අර්හත්මාර්ගයෙන් ක්ලේශයන් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභාණය කෙරෙහි, බුදුහු ද රහතුන් සේම අර්හත්මාර්ගයෙන්

ක්ලේශයන් ඉතිරි නො කොට ප්‍රභාණය කෙරෙහි. එහෙත් බුදුවරුන්ගේ හා රහතුන්ගේ ක්ලේශප්‍රභාණයෙහි වෙනසක් තිබේ. රහත්හු ක්ලේශ ප්‍රභාණයට මිස වාසනා ප්‍රභාණයට සමත් නොවෙති. ක්ලේශප්‍රභාණයෙන් පසු රහතුන්ට වාසනාව ඉතිරිව පවතී. සාමාන්‍ය ජනයා අතර 'වාසනා' යන වචනය ව්‍යවහාර කරන්නේ පිනට හෝ භාග්‍යයටය. පින් ඇත්තහුට 'වාසනාවන්තයා' යයි කියති. වාසනා යන වචනයෙන් මෙහි අදහස් කරන අභිය අනිකකි. රා තුබූ කළයකින් ඒවා ඉවත් කොට සෝද ගන්නා ලද කල්හි එහි රා මදකුදු නැත ද රා ගද එහි ඉතිරිව පවතී. එමෙන්ම අර්හත්මාර්ගයෙන් සකල ක්ලේශයන් දුරු කළ රහතුන්ගේ සන්තානවල නො රහත් කාලයේ ඉරියව් පැවැත්වූ ආකාරයෙන් - ක්‍රියා කළ ආකාරයෙන් - කථා කළ ආකාරයෙන්, ඉරියව් පැවැත්වීමට - ක්‍රියා කිරීමට - කථා කිරීමට හේතුවන ක්ලේශයන්ටම අයත් එක්තරා ශක්තියක් ඉතිරි වේ. මෙහි 'වාසනාවය' කියනුයේ ඒ ශක්ති විශේෂයට ය. ඒ ශක්තිය ඉතිරි වී ඇති බැවින් සමහර විට රහතන් වහන්සේ මදවූ ද රාගයක් නැතිව සරාගීන් රාගයෙන් බලන්තාක් මෙන් බලති, කථා කරන්නාක් මෙන් කථා කරති, මදවූ ද ද්වේෂයක් නැතිව කෝපවූවන් සේ ක්‍රියා කරති, කථා කරති, මදවූ ද මානයක් නැතිව මානීන් සේ ඉරියව් පවත්වති, කථා කරති. ඒ නිසා සමහර විට සෙස්සෝ රහතුන්ට ද කලකිරෙති. **පිළිත්ඳිවච්ඡ** තෙරුන් වහන්සේ රහතුන්ගෙන් කෙනෙකි. උත්වහන්සේ මානයක් නැතිවම කෝපයක් නැතිවම 'මෙහෙ වර වසලී, පල වසලී' යනාදීන් නො සරුප් ලෙස ගිහියන්ටත් පැවිද්දන්ටත් කථා කරති. එක් දවසක් හික්ෂුහු පිළිත්ඳිවච්ඡ තෙරුන් වහන්සේගේ මේ නො සරුප් කථාව ගැන ශාස්තෘන් වහන්සේට සැල කළහ. තථාගතයන් වහන්සේ 'එසේ කථා කරන බව සැබෑදැ'යි පිළිත්ඳිවච්ඡ තෙරණුවන්ගෙන් අසා 'සැබෑදැ'යි සැල කළ කල්හි, අතීතය බලා වදාරන සේක්:- අතීතයෙහි පිළිවෙලින් ජාති පන්සියයක් බ්‍රාහ්මණ කුලයෙහි ඉපද එසේ කථා කරන්නට පුරුදු වී ඇති බව දැක, හික්ෂුන් අමතා 'මහණෙනි,

කම්ණාශ්‍රවයන්ගේ අනුන්ට රිදවන පරුෂ වචන කියන ස්වභාවයක් නැත, මගේ පුත්‍ර වූ **වච්ඡ** නපුරු සිතක් නැතිවම පෙර පුරුද්ද නිසා එසේ කථා කරන්නේයයි වදල සේක. තථාගතයන් වහන්සේ වාසනාවන් සමඟම ක්ලේශයන් දුරු කොට ඇති බැවින් උන්වහන්සේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින සේක. එය තථාගතයන් වහන්සේටම ඇති ගුණ විශේෂයෙකි.

‘තෙ වා’නෙන කිලෙසාරයො මග්ගේන හතාති අරිනං හතත්තා’පි අරහං’

(විසුඨිමග්ග 146)

‘ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ලෝකෝත්තර මාර්ගයෙන් කෙලෙස් නමැති සතුරන් නසන ලද්දහු ය. සතුරන් නසන ලද හෙයින් උන්වහන්සේ අරහං නම් වෙතිය යනු එහි තේරුම ය. කෙළෙස්හු සත්ත්වයන් නැවත නැවත සංසාරවක්‍රයෙහි යොදවමින් නැවත ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ශෝක පරිදේව දුඃඛ දොර්මනසා උපායාස සංඛ්‍යාත දුඃඛයන් ඔවුන්ට ගෙන දෙන්නෝ ය. එබැවින් නපුරුම සතුරෝ ක්ලේශයෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකෝත්තරමාර්ගඥාන නමැති කඩුවෙන් එක්දහස් පන්සියයක් වන සියලු කෙලෙසුන් නසා ලු සේක. එ බැවින් අරහං නම් වන සේක.

කෙලෙසුන් කෙරෙන් දුරුවීමය, කෙලෙසුන් නැසීමය යන මේ දෙකිහි වචනවලින් වෙනසක් ඇතත් අර්ථ වශයෙන් වෙනසක් නො පෙනේ. වචනවල සැටියෙන් දෙකරුණක් සේ කිය හැකි බැවින් අර්ථකථාවාර්යයන් විසින් කෙලෙසුන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින බැවින් අරහං නම් වෙතිය යි ද, කෙලෙසුන් නැසූ හෙයින් අරහං නම් වෙතිය යි ද වර්ණනා කර තිබේ.

‘යඤ්චෙනං අවිජ්ජා භවතණ්හාමය නාහි පුඤ්ඤාදි අභිසංකාරාරං ජරාමරණ නෙමි ආසව සමුදයෙන අක්ඛෙන විජ්ජධිත්වා තිභවරථෙ සමායෝජිතං අනාදිකාලප්පවත්තං සංසාරචක්කං තස්සානෙන බෝධිමණ්ඛේ චිරියපාදෙහි සිලපඨවියං පතිට්ඨාය සධාහනෙථන කම්මක්ඛයඤාණ

ඵරසුං ගහෙන්වා සබ්බෙ අරා හතාති අරානං හතත්තාති'පි අරහං.'

(විසුද්ධිමාර්ග)

අවිද්‍යා හවතෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත නාහිය ඇති සුණ්‍යාදි අභිසංස්කාර සංඛ්‍යාත දැවි ඇති ආශ්‍රව සමුදය සංඛ්‍යාත අකුරෙන් අමුණා ත්‍රිභව සංඛ්‍යාත රචයෙහි යොදන ලද අනාදිකාලයක පටන් පවත්නාවූ යම් සංසාර චක්‍රයක් වේද, මේ සඵඤයන් වහන්සේ විසින් බෝධි මණ්ඩලයෙහි වීයඹී නමැති පාදයන්ගෙන් ශීල නමැති පෘථිවියෙහි සිට ග්‍රඨා නමැති අතින් කම්කෂයකරඤාන නමැති පොරොච ගෙන ඒ සංසාරචක්‍රයාගේ සියලු දැවි සිදින ලදහ. එසේ සංසාරචක්‍රයාගේ සියලු දැවි සිදින ලද බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වන්නාහ යනු එහි තේරුම ය.

අනාදිමත් කාලයක පටන් නො නැවතී පෙරළෙමින් එන සංසාරය නැමති රෝදයේ ගරාදි සියල්ල සිද දමා ඉදිරියට සංසාරප්‍රවෘත්තිය නැති කළ බැවින් සසර ගමන අවසන් කළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වෙතිය යනු ඉහත දැක්වූ පාඨයේ කෙටි අදහස ය.

සත්ත්වයා උපදී, ඉපිද දිරයි, දිරා මැරෙයි, මැරී නැවතත් උපදී, නැවතත් දිරයි, නැවතත් මැරෙයි, නිවනට පැමිණෙන තෙක් එහි අවසානයක් නැත. එසේ ඉපදෙමින් දිරමින් මැරෙමින් ස්කන්ධයන්ගේ නො සිදී පැවැත්ම සංසාර නම් වේ. සත්ත්වනාමය ව්‍යවහාර කරන්නේ රූප, වේදනා,සක්ඤා, සංඛාර, වික්ඤාණ යන මේවාට ය. සත්ත්වයාගේ නො සිදී පැවැත්මය යි කියනුයේ ඒ රූපාදීන්ගේ නොසිදී පැවැත්මය. ස්කන්ධ යනු රූපාදියට කියන නමෙකි. ඒ ස්කන්ධයන්ගේ නො සිදී පැවැත්ම සංසාරය යි ද කියනු ලැබේ. ධර්මානුකූලව කියනහොත් ස්කන්ධයන්ගේ නො සිදී පැවැත්ම සංසාරය යි කිය යුතු ය. නො සිදී පවත්නා ස්කන්ධපරම්පරාව සංසාරය යි ද කිය යුතු ය. පසු කළ ජාතිය පසු කළ ජරාව පසු කළ මරණය නැවත නැවත පැමිණීම

වශයෙන් සංසාරය පවත්නා බැවින් එය කැරකෙන රෝදයක් වැනි ය. එබැවින් සංසාරයට **සංසාරවක්‍රය** යි ද කියනු ලැබේ.

මේ සංසාරවක්‍රය පැහැදිලි කළ හැක්කේ ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පාද දේශනය අනුව ය. පටිච්චසමුප්පාද යන නාමය ව්‍යවහාර කරන්නේ ද මේ සංසාරවක්‍රයට ම ය. අවිජ්ජා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සලායතන, එස්ස, වේදනා, තණ්හා, උපාදාන, භව, ජාති, ජරා, මරණ කියා එහි අංග දොළසක් ඇත්තේ ය. කරන්න රෝදයක බොස්ගෙඩිය, ගරාදි, පට්ටම් කියා කොටස් තුනක් ඇත්තේ ය. අවිජ්ජා තණ්හා නැමති අංග දෙක සංසාරවක්‍රයේ මූල ධර්ම දෙක වන බැවින් ඒ දෙක සංසාරවක්‍රයේ බොස්ගෙඩිය ලෙස සලකනු ලැබේ. අවසානාංගය වන ජරාමරණය සංසාරවක්‍රයේ පට්ටම් ලෙස සලකනු ලැබේ. සංඛාරාදි අංග නවය ගරාදි ලෙස සලකනු ලැබේ. මහාබෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ සුපරිශුඬ ශීලයෙන් යුක්තව චතුරංගසමන්වාගත වීයඝීය අධිෂ්ඨාන කර ගෙන තමන්වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිමාථීය ගැනත් ඉන් ලැබෙන ඵලයවූ ලොවුතුරා බුදුබව ගැනත් ස්ථිර විශ්වාසයක් ඇතිව භාවනාවෙහි යෙදී 'කර්මක්ෂයකරඥානය' යි කියනු ලබන අර්හත්මාථී ඥානය උපදවා සවිකෙලෙසුන් නසා ලොවුතුරා බුදු බවට පැමිණ වදළ සේක. අර්හත් මාථීඥානය ඇති වන කල්හි එහි බලයෙන් සියලු කෙලෙස' සි දෙයි. එයින්' සංසාරවක්‍රය ද සි දෙයි. අර්හත්මාථීඥානයෙන් සංසාර වක්‍රය සම්පූර්ණයෙන් සිදෙන නුමුත් අරහං යන වචනයට ගැළපෙන පරිදි සංසාරවක්‍රයාගේ අරයන් (ගරාදි) සිදින ලද බැවින් අරහං නම් වෙතැ යි කියන ලදී. අර්හත්මාථීඥානයෙන් සංසාරවක්‍රය සිදීම රහතුන්ට ද සාධාරණ ගුණයෙකි.

අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා ච චීවරාදිපච්චයෙ අරහති පූජාවිසෙසඤ්ච, තෙනෙව ච උප්පත්තෙ තථාගතෙ යෙකෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා න තෙ අඤ්ඤත්ථ පූජං කරොන්ති, තථා හි බ්‍රහ්මා සහම්පතී සිනෙරුමත්තෙන රතනදමෙන තථාගතං පූජෙසී, යථාබලඤ්ච අඤ්ඤෙ දෙවා මනුස්සා ච බිම්බිසාර කොසලරාජාදයො, පරිනිබ්බුතම්පි ච හගචන්තං

උද්දිස්ස ඡන්තවුකි කොට්ඨනං. විස්සජ්ජේතවා
අසොකමහාරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසිති විහාරසහස්සානි
පතිට්ඨාපෙසි, කො පන වාදෙ අඤ්ඤෙසං, පුජාවිසෙසානන්ති
පච්චයාදිතං අරහත්තාපි අරහං.

(විසුඨිමග්ග 148)

එහි තේරුම මෙසේ ය.

අග්‍රදක්ෂිණාර්භ වන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ වීචරාදි
ප්‍රත්‍යයන් හා විශේෂ පුජාවන් ද පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නාහ.
එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ උපන් කල්හි මහේශාඛ්‍ය දේව
මනුෂ්‍යයෝ අන් තැනකට පුජා නො කෙරෙති. ඒ එසේමය,
සහම්පතී බ්‍රහ්ම තෙමේ මහමෙර පමණ ඇති රුවන් දමකින්
තථාගතයන් වහන්සේ පිදී, ශක්ති පමණින් සෙසු දෙවියෝ ද
මිනිස්සු ද බිම්බිසාර කෝශලාදි රජහු ද තථාගතයන් වහන්සේ
පිදුහ. අශෝක මහරජ තෙමේ පිරිනිවියාවූ බුදුරදුන් උදෙසා ද
සයානුකෙළෙක් ධනය විසදම් කොට දඹදිව සැමතැන සුවාසු.
දහසක් විහාර පිහිටවී ය. අන්‍ය පුජා විශේෂයන් ගැන කියනු
කිම? මෙසේ වීචරාදි ප්‍රත්‍යයන් පිළිගැනීමට - ලැබීමට සුදුසු
බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වෙති. මේ අර්ථය
මෙහි මුලම විස්තර කර ඇත.

යථා ච ලොකෙ කෙච්චි පණ්ඩිතමානිනො බාලා
අසිලොකහයෙන රහො පාපං කරොන්ති, එවමෙස න කදච්චි
කරොතී ති පාපකරණෙ රහාභාවතොපි අරහං.

(විසුඨිමග්ග 148)

ලෝකයෙහි පණ්ඩිතමානී බාලයෝ අපකීර්තියට බියෙන්
ප්‍රසිඩියේ පවී නොකොට රහසින් පවී කෙරෙති, තථාගතයන්
වහන්සේ එසේ රහසින් ද පවී නො කරන සේක. 'රහසිනුදු පවී
නො කෙරෙති' ය යන අර්ථයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං
නම් වෙතිය' යනු එහි අදහස ය. රහසින් වුව ද පවී නො කිරීම
වූ මේ ගුණය ද රහතුන්ට ද සාධාරණ ගුණයෙකි. රහත්හු ද
රහසින් වුව ද පවී නො කරති. විශුඨිමග්ගයෙහි අරහං යන

පදයේ අර්ථ පස මතක තබා ගැනීම පහසු වනු සඳහා මේ ගාථාව දක්වා ඇත්තේ ය.

ආරකන්නා හතන්නා ව
කිලෙසාරීන සො මුනි,
හතසංසාරචක්කාරෝ
පච්චයාදීන වා රහො,
න රහො කරොති පාපානි
අරහං තෙන වුච්චති.

තේරුම:-

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් දුරු වූ හෙයින් ද, කෙලෙස් සතුරන් නැසූ සෙයින් ද, සංසාරචක්‍රයාගේ ගරාදී සිඳ දැමූ හෙයින් ද, වීචරාදී ප්‍රත්‍යයන් පිළිගැනීමට සුදුසු හෙයින් ද, රහසින් වුව පව් නො කරන හෙයින් ද 'අරහං' යි කියනු ලැබෙත්.

විශුඬිමාගීථිකාවෙහි තවත් ආකාර සයකින් අරහං යන වචනයේ අර්ථ දක්වා තිබේ.

2

සම්මාසම්බුධ ගුණය

කිසිතැනක වැරදීමක් නැති පරිදි නො පැහැදිලි බවක් නැතිව අත්ලෙහි ඇති දෙයක් සේ ඉතා පැහැදිලි ලෙස අනිකකුගෙන් උගෙනීමක් හෝ උපදෙස් ගැනීමක් නො කොට තමන් විසින්ම අතීතානාගත වර්තමාන යන කාලත්‍රයට අයත්වූ ද කාලත්‍රයට අයත් නොවූ ද සියල්ල දැන වදළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සම්මාසම්බුධ නම් වෙති.

බුධ යන වචනයෙන් දන් කෙනකු කියැවේ. දකුටත් අතර අනුන්ගෙන් උගෙන අනුන්ගෙන් උපදෙස් ගෙන යම් යම් දේ දැනගත්තෝ ද වෙති, ස්වභක්තියෙන්ම දැන ගත්තෝ ද වෙති. අනුන්ගෙන් අසා දන් නැතැත්තේ බුධ නම් වෙයි. එහෙත් සම්බුධ නො වෙයි. අනුන්ගේ උපකාරයක් නැතිව ස්වභක්තියෙන් දකුටෝ සම්බුධ නම් වෙති. සම්බුධ යන නාමය ලැබෙන්නේ පසේබුදුවරුන්ට හා ලොවුතුරා බුදුවරුන්ට පමණකි. සම්බුධ වුව ද පසේබුදුහු සියල්ල නො දනිති. ලොවුතුරා බුදුහු සියල්ලම දනිති. වැරදීමක් නැතිවම දනිති, අපැහැදිලිකමක් නැතිව පැහැදිලි ලෙස ම දනිති. එබැවින් ලොවුතුරා බුදුහු සම්මාසම්බුධ නම් වෙති. සම්මාසම්බුධ යන වචනය අභිධර්ම පිටකයේ **පුග්ගලපඤ්ඤාති පකරණයෙහි** මෙසේ විස්තර වේ.

කතමො ච පුග්ගලො සම්මාසම්බුධො? ඉධෙකච්චො පුග්ගලො පුබ්බෙ අනත්‍රස්සනෙසු ධම්මේසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣති, තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤානං පාපුණාති, බලෙසු ච වසීභාවං, අයං චුච්චති පුග්ගලො සම්මාසම්බුධො

(සම්මාසම්බුධ නම් කවරේදැයි විචරණය කරන මේ පාඨය එහි ඇති වචන පටිපාටිය අනුව තේරුම් කිරීමට දුෂ්කර පාඨයෙකි.)
 'යම් පුද්ගලයෙක් අනිකකු ගෙන් නො අසා ස්වශක්තියෙන්ම ස්බන්ධාදී ධර්ම විෂයෙහි චතුස්සත්‍යය දැන ගනී ද, කිසිවක් ඉතිරි නො වන පරිදි සියල්ල පිළිබඳව ම සත්‍යය දැන ගැනීමි වශයෙන් සඵඤ්ඤාවට පැමිණේ ද, බලයන්හි වසීභාවය ලබා ද ඒ පුද්ගල තෙමේ සමාක් සම්බුධ නම් වේ' යනු එහි අදහස ය.

අප බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ අතීත බුදුසසුන්වල පැවිදිව ත්‍රිපිටක ධර්මය උගෙන ශමථවිදගීතා භාවනාවන්හි යෙදී ඇති බැවින් පෙර ජාතිවල ඒ ධර්ම අසා ඇත. එහෙත් බුදු වන ජාතියේදී උන්වහන්සේ විසින් චතුස්සත්‍යය යන වචන මාත්‍රය පවා අනිකකුගෙන් අසා නැත. අතිදීර්ඝකාලයක් පිරු පාරමිතා කුශලබලයෙන් කිසිවකුගෙන් නො අසා ඒ ධර්ම උන්වහන්සේට අවබෝධ කළ හැකි විය. කිසිදු අඩුවක් නැතිව සියල්ල පිළිබඳවම සත්‍යයන් අවබෝධ කර ගැනීමෙන් ත්‍යාගනයන් වහන්සේ සඵඤ්ඤා වූ සේක. සඵඤ්ඤාඥානය ලැබෙනු සමගම දශබල ඥානයෝද උන්වහන්සේට ඇති වූහ. සඵඤ්ඤාඥාන දශබලඥානයන් ලැබීමෙන් ලොචුතුරා බුදුවන සම්පූර්ණ වේ. ඉන්පසු බුඬත්වය සඳහා කළ යුත්තක් නැත. ලොචුතුරාබුදුවරුන් පසේබුදුවරුන් හැර සෙස්සන්ට අනුන්ගෙන් නො අසා චතුස්සත්‍යයන් දත හැකි නො වන්නේ ඒවා ඉතා ගැඹුරු නිසා ය. සම්මා සම්බුධගුණය විස්තර කරන මෙතන්හි ත්‍යාගනයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කළ ඒ චතුස්සත්‍යය සැකෙවින් වුව ද දැක්විය යුතු බැවින් ත්‍යාගනයන් වහන්සේගේ ප්‍රථම ධර්මදේශනය වන **ධර්මවක්‍රප්‍රවර්තන සූත්‍රය** ඇසුරු කොට **චතුස්සත්‍යය** සැකෙවින් දක්වනු ලැබේ.

දුක්ඛ සත්‍යය

‘ඉදං බො පන භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං, ජාති පි දුක්ඛා ජරා පි දුක්ඛා ව්‍යාධි පි දුක්ඛා මරණමපි දුක්ඛං අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං, සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා.’

(ධම්මවක්කප්පවත්තන සුත්ත)

‘මහණෙනි, මේ දුඃඛායඝී සත්‍යය ය. හවයෙහි ඉපදීම ද දුකෙක, උපත්තනුගේ ශරීරය දිරීම ද දුකෙක, නානා ව්‍යාධීන් හට ගැනීම ද දුකෙක, මරණය ද දුකෙක, අප්‍රිය වස්තු අප්‍රිය පුද්ගලයන් හා එක්වීම ද දුකෙක, ප්‍රියවස්තු ප්‍රියපුද්ගලයන්ගෙන් වෙන්වීම ද දුකෙක, චූළමනා දෙය නො ලැබීම ද දුකෙක, කොටින්ම උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය දුකෙක යනු එහි තේරුම ය.

මව පියා පුතා දුව අය්යා මල්ලී අක්කා නංගී ගැහැණිය පිරිමියා මිනිහා ළමයා තරුණයා සීයා මහත්මයා නෝනා දෙවියා මිනිසා බල්ලා බළලා යනාදී නොයෙක් නම් වලින් කියැවෙන්නේ, රූප වේදනා සඤ්ඤා සංඛාර විඤ්ඤාණ යන නාමරූප සමුහයන් ය. මා පිය දුපුත් ආදී සත්ත්වයන් වශයෙන් සලකන දෙය, විභාග කර බැලුවහොත් එහි රූප වේදනාදී නාමරූප ධර්ම හැර අන් කිසිවක් නො ලැබෙන්නේ ය. එක් එක් හවයක පළමුවෙන් රූප වේදනාදීන් පහළවීම හවයෙහි ඉපදීම ය. උපත්තනුට බොහෝ දුක් ඇති වන්නේ ය. නුපදිනහොත් කිසි දුකක් නැත. ‘සියලු දුකට මුල් වන බැවින් ඉපදීම දුකය’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. මේ ඉපදීමේ දුක මවුකුස පිළිසිඳගන්නා සත්ත්වයන් සම්බන්ධයෙන් විශේෂයෙන් කිය යුතු ය. මවුකුස පිළිසිඳගන්නා සත්ත්වයාහට අත්පා නැතිව ඇස් කන් නාසා නැතිව දිවක් කටක් නැතිව මස්කැබෙල්ලක් ලෙස කලක් මවු කුස හිරවී වාසය කරන්නට සිදු වේ. අත් පා ආදිය ඇතිවූ පසුත් ඒවායින් කිසිදු ප්‍රයෝජනයක් ගත නො හැකිව

ඇස් කන් නාසා වලින් කිසිදු ප්‍රයෝජනයක් ගත නො හැකිව කලක් ඉතා දුකසේ මවු කුස හිර වී සිටින්නට සිදු වේ. කලක් එසේ සිට ඔහු ඉතා දුකසේ දැඩි වේදනා විඳිමින් මව් කුසින් හඩමින්ම බිහි වෙයි. ප්‍රීතියෙන් මවු කුසින් බිහිවීමක් නැත.

උපන්තනුගේ ශරීරය දිරා යාම ජරාදුඛය ය. උත්පත්තියේ පටන්ම මේ දිරීම සිදුවෙන්නේ එය ප්‍රකට වන්නේ කලක් ගතවීමෙනි. පෙනීම හීනවීම, ඇසීම හීනවීම, දුබල වී තමාගේ ශරීරය පාලනය කර ගත නොහෙන තත්ත්වයට පත්වීම, හිසකේ රැවුල් පැසි දත් ගැලවී ඇඟරැළි වැටී නහර මතු වී විරූප වී සෙස්සන්ගේ පිළිකුලට භාජනය වීම යනාදිය ජරා දුක්ඛය ය.

උපන්තනුගේ ශරීරයේ හටගන්නා රෝගයෝ ඉතා බොහෝ ය. ශරීරය රෝගයන්ගේ උත්පත්ති ස්ථානයය. රෝග නො වැළඳෙන තැනක් සිරුරෙහි නැත. හිසරදය, කන්කැක්කුම, දත්කැක්කුම, ඇස්වල කාව පටල, ඇස්රුදව, කනෙහි පිළිකා, හකුයෙහි උගුරෙහි පපුවෙහි බඩෙහි පිළිකා, නොයෙක් තැන හටගන්නා තද වේදනා දෙන ගෙඩි, වණ, සෙම්ප්‍රතිෂ්‍යාව, කැස්ස, උණ, වමනය, අතීසාරය, හනිය, මලමුත්‍ර හිරවීම, මුත්‍ර බොක්කේ ගල්, ගුදමාර්ගයේ ගෙඩි, ක්‍ෂයරෝගය, පක්ෂාසානය, සිහිවිකලවීම යනාදිය පඤ්චස්කන්ධය පිළිබඳ ව්‍යාධි දුඃඛය ය.

උපදනා කිසිම සත්ත්වයකුට සැමදා ජීවත් විය හැක්කේ නො වේ. දිවි කෙළවර වන දිනයක් සැමටම එන්නේ ය. මරණයෙන් සෑම පුද්ගලයකුටම තමන් ඇලුම් කර ගෙන සිටින ධනයෙන් දුදරුවන්නගෙන් නෑ මිතුරන්ගෙන් වෙන් වන්නට සිදු වේ. ජීවත් වීමට ආශාව තිබියදීම දිවි කෙළවර වේ. එයද සත්ත්වයා හට ඉවසිය නො හෙන මහත් දුකකි. සත්ත්වයා අත්සියල්ලටම වඩා නො කැමති වන බිය වන ඒ මරණය ලෙහෙසියෙන් සිදු වන්නේ ද නො වේ. එය සිදු වන්නේ සෙම නැති අවුත් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස මාර්ගයන් අවුරා මලමුත්‍ර දොටට විසි වන තරමේ බලවත් වේදනා ඇති කරවීමෙනි. එබැවින් එය ඉතාම භයානක දුක ය.

ලෝකයෙහි ජීවත්වන තැනැත්තාට අහිත වූ දිය ගිනි සුළංවලින් ද ගල් මුල් කටු ආදියෙන් ද නොයෙක් විට ජීවිත ඇති වන්නේ ය. උකුණු මකුණු මැසි මදුරු පත්තෑ ගෝණුසු ආදි කුඩා සතුන්ගෙන් ද අවිචේන් වැස්සෙන් පින්තෙන් ශීතලෙන් ද කරදර පැමිණෙන්නේ ය. නයි පොළොං කොටි වලස් ආදි තපුරු සතුන් ගෙන් ද නොයෙක් ජීවිත වන්නේ ය. කාටවත් කිසිවරදක් නො කරන අනුන්ට යහපතම කරන සත්පුරුෂයකුට වුවද රිදවීමට ඔහුගේ තත්ත්වය පහළ දැමීමට නොයෙක් ආකාරයෙන් බණිති, නොයෙක් චෝදනා කරති. කිසි වරදක් නැති තැනැත්තා වරදට හසු කොට දඬුවම් ලබා දෙති. රැකියාවෙන් තනතුරෙන් පහ කරවති. සමහර විට අත් පා වලින් ආයුධවලින් පහර දෙති. දුකසේ සපයා ගෙන ඇති වස්තුව සොරකම් කර ගනිති. බලහත්කාරයෙන් ගනිති, වඤ්චා කර ගනිති. දේපල විනාශ කරති. දුදරුවන්ට කරදර කරති. මේවා ජීවත් වන්නහුට ලැබෙන අප්‍රියසම්ප්‍රයෝග දුක් ය.

ලෝකයෙහි ස්ථිර කිසිවක් නැත. අමාරුවෙන් සපයා ගෙන ඇති, නැතිවීම බැරි ඉතා ප්‍රයෝජනවත් වස්තුව න ඇඳුම් පැළඳුම් හා නොයෙක් පරිභෝග භාණ්ඩ ද යාන වාහන හා ගෙවල් ද තවත් නොයෙක් ප්‍රිය වස්තූහු ද දිරිමෙන් හෝ අනතුරුවලින් හෝ සොර සතුරන්ට හසු වීමෙන් හෝ නැති වී යති. එද මිනිසාට වන මහත් දුකකි. මාපියනට ප්‍රාණය මෙන් ප්‍රිය දු දරුවෝ ඔවුන් බලා සිටියදී නැසෙන්නාහ. දරුවන්ට ඉතා ප්‍රියවූ මාපියෝ ඔවුන් බලා සිටියදී නැසෙන්නාහ. හිමියන්ට ප්‍රාණය සේ ප්‍රිය බිරියෝ ද බිරියන්ට ප්‍රිය සැමියෝ ද නැසෙන්නාහ. සහෝදර සහෝදරියෝ නැසෙන්නාහ. නෑමිතුරෝ නැසෙන්නාහ. සමහර විට බිරියන් හැර දු දරුවන් හැර සැමියෝ පළා යන්නාහ. සමහර විට අත් පුරුෂයන් හා එකතුව බිරියෝ පළා යන්නාහ. දු දරුවෝ පළා යන්නාහ. මේ සසර සැරිසරන සත්ත්වයනට ඇති වන ප්‍රිය විප්‍රයෝග දුඃඛය ය.

සත්ත්වයනට ඇති වන ආශා ඉතා බොහෝ ය. හොඳ ආහාරයක් දුටු කල්හි එයට ආශාව ඇති වේ. හොඳ අඳුමක් දුටු

කල්හි එයට ආශාව ඇති වේ. හොඳ වාහනයක් දුටු කල්හි එයට ආශාව ඇති වේ. හොඳ ගෙයක් වත්තක් කුඹුරක් දුටු කල්හි ඒවාට ආශාව ඇති වේ. අඹුවන් ගැන සැමියන් ගැන දූ දරුවන් ගැන ගරු බුහුමන් ගැන තනතුරු ගැන නොයෙක් දෑ දැකීම ඇසීම ගැන උත්සව පැවැත්වීම ගැන බොහෝ ආශාවල් ඇති වේ. ඒ ඇති වන ආශා සියල්ල මුදුන් පත් කර ගැනීමට, ආශා කරන සියල්ල ලබා ගැනීමට ලෝකයෙහි කිසිම කෙනකුට නුපුළුවන් වේ. එක් එක් අයෙකුට ඇති වන ආශාවලින් මුදුන්පත් කර ගත හැකි වන්නේ ඉතා ස්වල්පයෙකි. කැමති වන දෙයින් ලබා ගත හැකි වන්නේ ඉතා ස්වල්පයකි. සාමාන්‍යයෙන් ඇති වන ආශාවන් මුදුන් පත් නො වීම එතරම් මහත් දුකක් නො වේ. එහෙත් ඇතැම් ආශාවන් මුදුන් පත් නො වීම ඉවසිය නො හෙන තරමේ මහ දුකකි. ඒ දුක ඉවසා සිටිය නො හැකි බැවින් ඇතැම්හු දිවි නසා ගනිති. ඇතැම්හු ආශාවන් මුදුන් පමුණුවා ගැනීමට ගොස් බැණුම් අසති. ගුවිබැට කති. සිරගෙවලට වැටෙති. ඇතැම්හු මැරුම් කති.

මව පියා පුතා දූ සැමියා බිරිය යනාදි පුද්ගලයන් වශයෙන් සලකන රූප වේදනා සඤ්ඤා සංඛාර විඤ්ඤාණ යන උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය ඇති කල්හි ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ අප්‍රියසම්ප්‍රයෝග ප්‍රියවිප්‍රයෝග ඉච්ඡාවිසාන යන දුක් ඇත්තේ ය. ඒවා ඇති කල්හි ශෝක පරිදේව දුඃඛ දෝමනස්ස උපායාසයෝ ද වන්නාහ. එහි ශෝක නම් ප්‍රිය විප්‍රයෝගාදිය නිසා සිතෙහි හටගන්නා ගින්න ය. එයින් සිත කය දෙකම දැවේ. පරිදේව යනු හැඩීම ය. දුඃඛ යනු ශරීරයේ ඒ ඒ තැන්වල ඇති වන රිදුම් ආදි නො ඉවසිය හැකි ස්වභාවයෝ ය. දෝමනස්ස යනු සිත් රිදුම ය. උපායාශ යනු පපුව වියළවන සමහර විට ජීවිතය ද නසන බලවත් සිත් වෙනස ය. එය බලවත් ශෝකයේ කෙළවර ඇති වන්නකි. ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණාදිය පඤ්චස්කන්ධයෙහි මිස අන් තැනක තැන. ඒ දුක් උපදනා තැන - ඇති තැන පඤ්චස්කන්ධය ය. නුවණ මඳ ජනයා විසින් සැපයක් ලෙස හොඳක් ලෙස ආත්මයක් ලෙස සලකන, කියන ලද දුක්වලින් වැළඳ ගෙන සිටින පෙළන තවන දවන උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය

නො හොඳක් බව ඒකාන්තයෙන්ම දුකක් බව කිසිවකුගෙන් උපදෙස් නො ලබා තමන් වහන්සේගේ නුවණින් තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කළ සේක.

සමුදය සත්‍යය

‘ඉදං බො පන භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, යායං තණ්හා පොනොභවිකා තන්ධිරාග සහගතා තත්‍ර තත්‍රාභිතන්ධී, සෙය්‍යපීදං? කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා.’

මේ ධම්මවක්කස්ථවත්තන සූත්‍රයෙහි සමුදය සත්‍යය දැක්වෙන අකාරය ය. ‘මහණෙනි, පවත්නා භවය සිද්ධෙනු සමගම අලුත් භවයක් ඇති කරන්නාවූ පඤ්චස්කන්ධය ගැන සතුටු වන එහි ඇලෙන, ලැබෙන ලැබෙන භවය කෙරෙහි සතුට ඇති කරන කාම තෘෂ්ණා භවතෘෂ්ණා විභවතෘෂ්ණා වශයෙන් තුන් ආකාර වන තණ්හාව දුක්ඛසමුදයායඝීසත්‍යය ය’ යනු එහි තේරුම ය.

තාත්තෘ පුතා යනාදීන් පුද්ගලයන් වශයෙන් ගෙන ඇලුම් කරන උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය සැබෑවටම දුක් කඳක් බව අවබෝධ කරගත් තථාගතයන් වහන්සේ ඒ දුක්ඛස්කන්ධය ඉබේම ඇති වන්නක් ද දේවාදි යම්කිසි බලවතෙකු විසින් ඇති කරන්නක් ද, කෙසේ ඇති වන්නක් දැ’ යි විමසන සේක් කිසිවකුගේ උපදේශයක් නො මැනිව තමන් වහන්සේගේ ශක්තියෙන්ම ඒ උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය නැවත නැවත අතිවීමේ සැබෑ හේතුව තෘෂ්ණාව බව දැක වදළ සේක. දුක ඇති කරන සැබෑ හේතුව වන බැවින් තණ්හාව සමුදයසච්ච නම් වේ.

අබ තල වී මුං කපු කොස් ආදි ඇට වර්ගවල තෙත් ගතියක් ඇත්තේය. එහි ආධාරයෙන් සුදුසු අවස්ථාවෙහි ඒ ඇටවලින් පැළ ඇති කරනු ලැබේ. යම් ඇටයක තෙත් ගතිය නැති වුවහොත් වියළී ගියහොත් ඒ ඇටය නිකම්ම දිරා යනවා මිස එයින් පැළයක් ඇති නො වේ. තෘෂ්ණා නමැති තෙත් ගතිය කුශලාකුශල කර්ම සියල්ලෙහිම පැතිර පවතී. ඒ නිසා ඒ කර්ම සුදුසු අවස්ථාවෙහි ප්‍රතිසන්ධි විපාක ඇති කිරීමට සමත් වෙයි. තණ්හාව

කර්මයන්ගේ ප්‍රාණය ය. අර්හත්මාර්ගඥාන නමැති ගින්නෙන් කර්ම විෂයෙහි පවත්නා තණ්හානුසය වියලවා හැරියහොත් ඒ කම්යෝ ප්‍රතිසන්ධි දනයට සමත් නො වන්නාහ. කර්මයට හවයෙහි ප්‍රතිසන්ධිදනශක්තිය ලබා දෙන තෘෂ්ණාව ප්‍රතිසන්ධි ගෙන දීමෙහි හෙවත් පුනර්භවය ඇති කිරීමෙහි කර්මයට වඩා ප්‍රධාන තැනක් ගනී. එබැවින් කම්ය සමුදය සත්‍යය යි නො වදාරා තෘෂ්ණාවම සමුදය සත්‍යය යි වදාළහ.

නිරෝධ සත්‍යය

‘ඉදං බො පන හික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං,
 යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙස විරාගනිරොධො වාගො
 පටිනිස්සන්තො මුත්ති අනාලයො.’

(ධම්මවක්කප්පවත්තන සු.)

මේ නිරෝධසත්‍ය දේශනාව ය. ‘මහණෙනි, උපදනස්කන්ධ සංඛ්‍යාත භවය නැවත නැවත ඇති කරන ඒ තෘෂ්ණාවෙහි නිරවශේෂ නිරෝධයවූ යම් නිවනක් වේ ද යම් නිවනක් නිසා ඒ තෘෂ්ණාව අත් හැරීමක් විසි කර දැමීමක් දුකින් මිදීමක් වේ ද පඤ්චකාමගුණ සංඛ්‍යාත ඇලෙන තැන් නැති ස්වභාවයක් වේ ද එය දුඃඛ නිරෝධායඝීසත්‍යය ය’ යනු එහි තේරුම ය. එහි කෙටි අදහස නිවන ම නිරෝධසත්‍යය යනු යි.

ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණාදී දුක්චලින් පෙළෙමින් දුඃඛස්කන්ධයක් වන පඤ්චෝපාදනස්කන්ධයම ආත්ම කොට වෙසෙන සත්ත්වසමූහයාට පිහිටක් සොයන්නාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ලෝකත්‍රයෙහි කිසිම තැනක කිසිම භවයක ඒ දුක්චලින් තොර තැනක් නැති බව, නිත්‍යසුඛයක් ඇති තැනක් නැති බව පෙනිණ. පඤ්චෝපාදනස්කන්ධ සංඛ්‍යාත දුඃඛස්කන්ධය දරන්නා හට දුකින් තොරවීමට ඇති එකම පිහිට නිත්‍ය වූ එකම පිහිට ඒ දුඃඛස්කන්ධයාගේ නිරෝධය ම බව කිසිවකුගේ උපදේශයකින් තොරව ස්වශක්තියෙන්ම තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කොට වදාළ සේක. ඒ දුඃඛස්කන්ධයාගේ නිවීම දුඃඛනිරෝධායඝීසත්‍යය යි වදාළ සේක. දුඃඛස්කන්ධයාගේ පැවැත්මට දුඃඛස්කන්ධය නැවත

නැවත ඇති වීමට හේතුව වන තණ්හාව නැති වුවහොත් දු:ඛස්කන්ධයාගේ නිරෝධය හෙවත් නො පැවැත්ම එයින් සිදුවන බැවින් නිරෝධසත්‍යය විස්තර කිරීමේදී තෘෂ්ණාවගේ නිරවශේෂ නිරෝධය දු:ඛනිරෝධායඝී සත්‍යය යි වදාළ සේක.

දු:ඛස්කන්ධයාගේ නිරෝධයවූ නිර්වාණධාතු වෙහි මමය අනිකාය කියා සැලකෙන නාමරූපයන්ගෙන් කිසිවක් නැත. ඒ නිරෝධයට පැමිණිය හොත් එය ලැබූව හොත් තමාත් නැතිවෙහි යි සිතා ඇතැම්හු නිවනට බිය වෙහි. ඇතැම්හු නිවන පලක් නැති දෙයකැ යි ද සිතහි. නිවන පිළිබඳව එබඳු අදහස් ඇති වන්නේ දු:ඛසත්‍යය නො දැනීම නිසාය. ජරාව හා මරණය නාමරූපයන්ගේම අංග දෙකක් වන බැවින් සත්ත්වයන් වශයෙන් සලකන නාමරූප ඇත හොත් ජරාමරණය ද ඇත්තේ ය. ජරාමරණ නැතිවීමට තම නාමරූපයන් නැතිවිය යුතු ය. ව්‍යාධියක් ඒවායේම අංගයෙකි. නාමරූප ඇතොත් ව්‍යාධිය ඇත. ව්‍යාධිය නැතිවන්නට නාමරූප නැතිවිය යුතුය. සත්ත්වයා වශයෙන් සැලකෙන රූප කය හා නාමයන් ඇති කල්හි වැස්සෙන් පින්තෙන් අවිචේන් සුළඟින් වන නොයෙක් ජීඩා ඇත්තේ ය. උකුණන්ගෙන් මකුණන්ගෙන් පණුවන්ගෙන් මැස්සන්ගෙන් මදුරුවන්ගෙන් නපුරු සතුන්ගෙන් නපුරු මීනිසුන්ගෙන් නොයෙක් ජීඩා ඇත්තේ ය. රූප කයක් නැතහොත් ඒවා ඇතිවන්නට තැනක් නැත. රූප කයක් ඇති කල්හි එය පැවැත්වීමට බොහෝ දේ සොයා ගන්නට සිදුවේ. එසේ සොයාගත් දේ ගිනි දිය ආදියෙන් නැසෙන්නේය. සොරු ගන්නාහ. සතුරෝ නසන්නාහ. රූප කයක් නැතහොත් තමාගේය කියා දෙයක් නැති බැවින් සොරසතුරන්ගෙන් ජීඩාවක්ද නැත. කියන ලද අප්‍රිය සම්ප්‍රයෝග දු:ඛය වන්නේ නාමරූප ඇති කල්හිය. ඒ දු:ඛය නො වීමට තම පක්ඛස්කන්ධයක් නැතිවිය යුතුය. පක්ඛස්කන්ධයක් ඇතහොත් ප්‍රියවස්තු ප්‍රිය පුද්ගල කොටසක් ද ඇත. ඒවා ඇති කල්හි ප්‍රිය විප්‍රයෝග දු:ඛය ඇත. එය නැතිවීමටත් පක්ඛස්කන්ධයක් නො තිබිය යුතුය. පක්ඛස්කන්ධයක් ඇති කල්හි නොයෙක් ආශාවල් ඇති වේ. ආශා ඇතිවන තරමට ඒ දේවල් ලැබෙන්නේ ද නො වේ. ඒ කැමති වන දෑ නො ලැබීමේ දුක නැති වන්නට ද පක්ඛස්කන්ධය

නැතිවිය යුතු ය. පඤ්චස්කන්ධය ඇති කල්හි එය පවත්වා ගැනීම සඳහා දිවි හිමියෙන් බොහෝ වෙහෙසිය යුතු ය. පඤ්චස්කන්ධය ඇතොත් ඒ වෙහෙසීමේ දුක ද ඇත්තේ ය. එය මුල් කොට තවත් බොහෝ දුක් ද ඇතිවන්නේ ය. ඒවායින් මිදීමට නම් පඤ්චස්කන්ධයක් නැති විය යුතු ය. සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෝමනස්ස උපායාසයන් ඇත්තේ ද පඤ්චස්කන්ධය ඇති කල්හිය. පඤ්චස්කන්ධයක් නැතහොත් ඒවාට ඇතිවන්නට තැනක් නැත. හිසරදය ඇතියකුට එය ඉතිරි කරගෙන සුවය නො ලැබිය හැකි ය. වනයක් ඇතියකුට වනය ඉතිරි කර ගෙන සුවය නො ලැබිය හැකි ය. ගෙඩියක් ඇතියකුට ගෙඩිය ඉතිරි කර ගෙන සුවය නො ලැබිය හැකි ය. එමෙන් පඤ්චස්කන්ධ සංඛ්‍යාත දුඃඛස්කන්ධය ඉතිරි කරගෙන දුක් නිවීමේ සුවය නො ලැබිය හැකි ය. දුකට නො කැමති නම් පඤ්චස්කන්ධයට නො කැමති විය යුතු ය. පඤ්චස්කන්ධයක් නැතිවෙනවාට බිය නො විය යුතු ය.

මාර්ග සත්‍යය

‘ඉදං බො පන හික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං, අයමෙව අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො සෙය්‍යථිදං? සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මා ආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසනි සම්මාසමාධි’

(ධම්මවක්කප්පවත්තන සු.)

‘මහණෙනි, මේ ආයතී අෂ්ටාංගික මාර්ගය ම දුක්ඛනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදා ආයතී සත්‍යය ය. ඒ කවරේ ද? සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්ප සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්ත සම්මාආජීව සම්මාවායාම සම්මාසනි සම්මාසමාධි යන මේ අට ය’ යනු එහි තේරුම ය.

දුකින් මිදීමේ ක්‍රමය: නියම සැපය, ඵිර සැපය ලැබීමේ ක්‍රමය සෙවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කිසිවකුගෙන් නො අසා කිසිවකුගෙන් උපදේශයක් නො ලබා මේ අෂ්ටාංගික මාර්ගය නිවනට පැමිණීමේ මාර්ගය බව අවබෝධ විය.

තථාගතයන් වහන්සේ වක්ෂුස ඒකාන්ත දුකක් බවත් එය ඇති කරන ප්‍රධාන හේතුව තණ්හාව බවත් ඒ දෙකිනි නො පැවැත්ම නිවන බවත් අෂ්ටාංගික මාර්ගය නිවන් ලැබීමේ උපාය බවත් දැන වදල සේක. එසේ ශ්‍රෝත්‍රස දුක බවත් එය ඇති කරන මූල හේතුව තණ්හාව බවත් ඒ දෙකිනි නො පැවැත්ම නිවන බවත් අෂ්ටාංගික මාර්ගය ඒ නිවන ලැබීමේ උපාය බවත් දැන වදල සේක. මෙසේ අතීතානාගත වර්තමාන යන කාලත්‍රයට අයත් වූ ද කාලත්‍රයට අයත් නො වූ ද සියල්ල සම්බන්ධයෙන් ම චතුස්සත්‍යය අවබෝධ කර වදරා සර්වඤ්ඤත්වයට පැමිණ වදල සේක.

සර්වඤ්ඤාභ්‍යාසය

පටිසම්භිදුමග්ගයේ සෝළස පඤ්ඤානිද්දේසයේ තථාගතයන් වහන්සේගේ සර්වඤ්ඤාභ්‍යාසය මෙසේ විස්තර කර ඇත්තේ ය.

නත්ථී තස්ස හගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදය සබ්බේ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුධස්ස හගවතො ඤාණමුඛේ ආපාඨං ආගච්ඡන්ති.

යං කිඤ්චි නෙය්‍යං නාම අත්ථී, තං සබ්බං ජානිතබ්බං අත්තත්ථො වා පරත්ථො වා උභයත්ථො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අත්ථො සම්පරාධිකො වා අත්ථො උත්තානො වා අත්ථො ගම්භිරො වා අත්ථො ගුල්හො වා අත්ථො පටිච්ඡන්තො වා අත්ථො නෙය්‍යො වා අත්ථො නීතො වා අත්ථො අනච්ඡො වා අත්ථො නික්කිලෙසො වා අත්ථො වොදානො වා අත්ථො පරමත්ථො වා අත්ථො සබ්බං තං අත්තොබුධඤාණෙ පරිචන්ති.

සබ්බං කායකම්මං බුධස්ස හගවතො ඤාණානුපරිචන්ති, සබ්බං වචී කම්මං බුධස්ස හගවතො ඤාණානුපරිචන්ති, සබ්බං මනොකම්මං බුද්ධස්ස හගවතො ඤාණානුපරිචන්ති.

අතීතෙ බුධස්ස හගවතො අප්පට්භතං ඤාණං, අනාගතෙ බුධස්ස හගවතො අප්පට්භතං ඤාණං, පච්චුප්පන්නෙ බුධස්ස හගවතො අප්පට්භතං ඤාණං.

යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පචත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථී, අඤ්ඤමඤ්ඤ පරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා, යථා ද්විත්තං සමුග්ගපටලානං සම්මා චුසිතානං හෙට්ඨිමං සමුග්ගපටලං උපරිමං නාතිචත්තති, උපරිමං සමුග්ගපටලං හෙට්ඨිමං නාතිචත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො, එවමෙව බුධස්ස භගවතො නෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො, යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍ය පරියන්තිකං ඤාණං ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පචත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථී, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා, සබ්බෙසු ධම්මෙසු බුධස්ස භගවතො ඤාණං පචත්තති.

තේරුම:

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් නො දන්නා ලද්දක්, නො දක්නා ලද්දක් ඥානයෙන් නො පැමිණෙන ලද්දක්, ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලද්දක්, ඥානයෙන් ස්පර්ශ නො කරන ලද්දක් නැත. අතීත වූ ද, අනාගත වූ ද, චරිතමාන වූ ද සකලධම්මයෝ සර්වාකාරයෙන් භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥාන මුඛයෙහි පෙනී සිටින්නාහ.

නෙය්‍ය නම් වූ යම් කිසිවක් ඇති නම් ඒ දත යුතු සියල්ල ආත්මාර්ථය හෝ වේවා, පරාර්ථය හෝ වේවා. උභ්‍යාර්ථය හෝ වේවා, දෘෂ්ටධාර්මිකාර්ථය හෝ වේවා, සාම්පරායිකාර්ථය හෝ වේවා, නො ගැඹුරු අර්ථය හෝ වේවා, ගම්භීරාර්ථය හෝ වේවා, ගුඩාර්ථය හෝ වේවා, ප්‍රච්ඡන්තාර්ථය හෝ වේවා, නෙය්‍යාර්ථය හෝ වේවා, නීතාර්ථය හෝ වේවා, අනවද්‍යාර්ථය හෝ වේවා, නික්ලේශාර්ථය හෝ වේවා, ව්‍යවද්‍යතාර්ථය හෝ වේවා, නිර්වාණසංඛ්‍යාත පරමාර්ථය හෝ වේවා, ඒ සියල්ල බුද්ධ ඥානය තුළ පරිවර්තනය වෙයි.

භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ කායකර්ම සියල්ල ඥානය අනුව පවතී. භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ වාක්කර්ම සියල්ල ඥානය අනුව පවතී. භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මනාකර්ම සියල්ල ඥානය අනුව පවතී.

භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය අතීතයෙහි සැපීමක් නැත. භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය අනාගතයෙහි සැපීමක් නැත. භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය වර්තමානයෙහි සැපීමක් නැත.

ඥෙය යම් පමණ නම් ඥානය ද එපමණ වේ. ඥෙය, ඥානය හිමි කොට ඇත්තේ ය. ඥානය, ඥෙයය හිමි කොට ඇත්තේ ය. ඥෙයය ඉක්මවා ඥානය නො පවතී. ඥානය ඉක්මවා ඥෙයපටය නැත. ඒ ධර්මයේ ඔවුනොවුන් පර්යන්ත කොට සිටින්නාහ. කටවල් මැනවින් හේත්තු වන සේප්පුවක් වැසූ කල්හි යම් සේ උඩුපියන යටිපියන ඉක්මවා නො සිටී ද, යටි පියන උඩු පියන ඉක්මවා නොසිටී ද, යම් සේ ඒ දෙක ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට ඇත්තේ වේ ද, එමෙන් භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය හා ඥෙයය ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට ඇත්තේ ය. යම් පමණ ඥෙයය වේද ඥානයද එපමණ වේ. ඥානය යම් පමණද ඥෙයය එපමණය. ඥානය, ඥෙයය කෙළවර කොට ඇත්තේය, ඥෙයය, ඥාණය කෙළවර කොට ඇත්තේ ය. ඥෙයය ඉක්මවා ඥානය නො පවතී. ඥානය ඉක්මවා ඥෙයපටය නැත. ඒ ධර්මයේ දෙදෙන ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට සිටින්නෝ ය. භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය සකල ධර්මයන්හි පවත්තේය.

සර්වඥතාඥානය සකලධර්ම විෂයෙහි කීසි, තැනක පැකිළීමක් ගැටීමක් ආවරණයක් නැතිව ගමන් කරන බැවින් එයට අනාවරණඥාන යයි ද කියනු ලැබේ. සර්වඥතාඥානය ඇති බැවින් බුදුරදුන්ට සියල්ල නිරතුරු ව පෙනෙමින් පවත්නේ නොවේ. ඒ ඥානය ඇති කල්හි නො දත හැකි නො දැකිය හැකි දෙයක් ද නැත. ආවර්ජනා කරන කරන සියල්ල ඉතා පිරිසිදු ලෙස ඒ ඥානයට පෙනෙන්නේය. එය ලොවුතුරා බුදුන්ට පමණක් ඇති අන් කිසිවකුට නැති විශේෂ ඥානයෙකි. එහි තතු සෙස්සන් විසින් නො දැකිය හැකිය. ඒ ඥානයේ සැටි කෙසේද? එක්

පුද්ගලයකුට පමණක් එබඳු ඥානයක් ඇතිවිය හැකිද? බුදුරදුන් ඒ ඥානයෙන් එක විටම සියල්ල දුටුයේද? එකිනෙක වෙන් වශයෙන් බලා දැන සර්වඥ වූයේද? යනාදීන් සාමාන්‍ය ජනයා විසින් නො සිතිය යුතුය. ඒ සිතීම අනර්ථකරය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ විසින්,

‘බුධානං හික්ඛවෙ, බුද්ධවිපයො අචින්තෙයොඃ. න චින්තිතබ්බො, යං චින්තෙන්තො උම්මාදස්ස විසාතස්ස භාගී අස්ස.’

(අංගුත්තර වතුක්කතිපාත 238)

යනු වදාරන ලදී. ‘මහණෙනි, බුදුන්ගේ බුද්ධවිෂය නො සිතිය යුතු ය. එය සිතන්නේ උමතු බවටත් වෙහෙසටත් පත්වන්නේ ය’ යනු එහි තේරුම ය.

දශබලඥානය

‘දස බො පනීමානි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලානි, යෙහි බලෙහි සමන්තාගතො තථාගතො ආසභං ධානං පටිජානානි, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බුන්මචක්කං පචත්තෙති’

මෙසේ මහාසීහනාද යුත්‍රයෙහි වදරා ඇති පරිදි තථාගතයන් වහන්සේ හට සෙස්සන්ට නැති ඥාන බල දශයක් ඇත්තේ ය. ඒ බලයන්ගෙන් යුක්ත බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි උත්තම ස්ථානයට පැමිණ සිටින සේක. ක්ෂත්‍රිය පිරිස ය, බ්‍රාහ්මණ පිරිස ය, ගෘහපති පිරිස ය, ශ්‍රමණ පිරිස ය, වාතුර්මනාරාජික පිරිස ය, තාවතිංස පිරිස ය, මාර පිරිස ය, බුන්ම පිරිස ය යන අට පිරිසෙහි අභීත සිංහනාද පචත්වන සේක. බුන්මචක්‍ර නම් වූ උත්තම ධර්මචක්‍රය පචත්වන සේක.

1. පළමුවන තථාගත බලය

ස්ථානාස්ථාන දන්තා නුවණ.

‘ඉධ සාරිපුත්ත තථාගතො ධානඤ්ච ධානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභුතං පජානානි, යම්පි

සාරිපුත්ත තථාගතො ධානඤ්ච ධානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාති ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගත ඛලං හොති. යං ඛලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං ධානං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං නදති බ්‍රහ්මචක්කං පචත්තෙති.

(මහාසීහනාද සූත්ත)

මේ පාඨයෙහි ධාන යන වචනයෙන් දක්වන්නේ ඒ ඒ කරුණු සිදුවීමේ ඒ ඒ දෙය ඇති වීමේ හේතුව ය. අට්ඨාන යන වචනයෙන් දැක්වෙන්නේ හේතු නොවන දෙය ය.

තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ දෙය සිදුවීමේ හේතු ද නිවැරදි ලෙස දන්නාහ. එසේ ම අහේතු ද නිවැරදි ලෙස දන්නාහ. ඒ හේතු අහේතු දෙක ඇති සැටියට ම නො වරදවා දන්නා නුවණ පළමුවන තථාගත ඛලය ය. ඒ ඛලයෙන් යුක්ත බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි අග්‍රස්ථානයට පැමිණ සිටින්නාහ. අට්ඨරිස මැද සිංහනාදය පවත්වන්නාහ. බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වන්නාහ.

මේ ඥානයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ සෝවාන් පුද්ගලයකු විසින් කිසි සංස්කාරයක් නිත්‍යය කියා ද සුඛය කියා ද ආත්මය කියාද වරදවා සිතා ගැනීමට කරුණක් නැති බව දන්නා සේක. පෘථග්ජනයකු විසින් තම් එසේ වරදවා සිතා ගැනීමට කරුණු ඇති බව දන්නා සේක. සෝවාන් පුද්ගලයකු විසින් මව මැරීමට පියා මැරීමට රහතුන් මැරීමට නපුරු සිතින් තථාගත ශරීරයෙහි ලේ මතුකිරීමට සංඝයා බිඳවීමට කරුණක් නැති බව දන්නාහ. පෘථග්ජනයකු විසින් එසේ කිරීමට කරුණු ඇති බව දන්නාහ. සෝවාන් පුද්ගලයකු විසින් හවාන්තරයෙහිදී වුව ද බුදුරදුන් හැර අන්‍යයකු තමාගේ ශාස්තෘඛවරයා සැටියට පිළිගැනීමට කරුණක් නැති බව දන්නාහ. පෘථග්ජනයන්ට වනාහි අන්‍යයන් තමන්ගේ ශාස්තෘඛ ලෙස පිළිගැනීමට කරුණු ඇති බව දන්නාහ. සෝවාන් පුද්ගලයකුට සසර අටවන වරටත් ඉපදීමට හේතුවක් නැති බවත්, එක් ලෝකධාතුවක එකවර ලොවුතුරා බුදුවරයන්

දෙනමක් පහළවීමට හේතුවක් නැතිබවත්, එක් ලෝක ධාතුවක එකවර සක්විති රජුන් දෙදෙනකු පහළවීමට හේතු නැති බවත්, ස්ත්‍රීන්භියෙහි සිට ලොවුතුරා බුදු විය හැකි වීමට වක්‍රවර්ති රජ විය හැකිවීමට, ශක්‍රත්‍වය කළ හැකි වීමට මාරත්වය කළ හැකි වීමට බ්‍රහ්මත්වය කළ හැකි වීමට හේතුවක් නැති බවත් දන්නා සේක. කායදුශ්චරිත වාක්දුශ්චරිත මනෝදුශ්චරිත යන මේවායින් ඉෂ්ටවිපාක ලැබීමට කරුණක් නැති බවත්, කායසුවරිත වාක්සුවරිත මනෝසුවරිත යන මේවායින් අනිෂ්ටවිපාක ලැබීමට කරුණක් නැති බවත් දන්නාහ. මෙසේ සියල්ල පිළිබඳව හේතු අහේතු දන්නාහ.

2. දෙවන තථාගත බලය.

කාලත්‍රයවර්තී වූ කම්මසමාදානයන්ගේ විපාක දන්නා නුවණ.

‘සුන ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො අනීතානාගතපච්චුප්පත්තානං කම්මසමාදානානං ධාතසො හෙතුසො විපාකං යථාභුතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත, තථාගතො අනීතානාගතපච්චුප්පත්තානං කම්මසමාදානානං ධාතසො හෙතුසො විපාකං යථාභුතං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත, තථාගතස්ස තථාගත බලං යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං ධාතං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං නදති. බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.’

(මහා සීහනාද සුත්ත)

අනීතානාගත වර්තමාන යන කාලත්‍රයෙහි වූ කුශලාකුශලකර්මයන්ගේ විපාක තත්ත්වාකාරයෙන් දන්නා නුවණ දෙවන තථාගත බලය බව මේ පාඨයෙන් දැක්වේ. කර්මවිපාක තත්ත්වය ඉතාම ගැඹුරු කරුණෙකි. එය බුදුවරුන්ට මිස ශ්‍රාවකයන්ට අවිෂය කරුණෙකි. ශ්‍රාවකයන්ට දත හැක්කේ කර්මවිපාකයෙන් සුළු කොටසක් පමණෙකි. තමතමන්ට දත හැකි ප්‍රමාණයෙන් කර්මවිපාක තත්ත්වය දැන ගැනීමට ශ්‍රාවකයන් විසින් ද උත්සාහ කළ යුතු ය. එය සර්වාකාරයෙන් ම දැනගන්නට

උත්සාහ කළ හොත් සිතන්නට ගිය හොත් ඉන් ශ්‍රාවකයා අමාරුවට පත් වෙනවා මිස ඔහුට අත් පලක් නො ලැබේ.

එහෙයින්:-

‘කම්මවිපාකො හික්ඛවෙ, අවින්තෙයොහ න චින්තිතඛිඛො, යං චින්තෙන්තො උම්මාදස්ස විසාතස්ස භාගී අස්ස’

(අංගුත්තර 288)

යනුවෙන් මහණෙනි, කර්මවිපාකය නො සිතිය යුත්තකි. නො සිතිය යුතු ය. එය සිතන තැනැත්තේ උමතු වටත් දුකටත් පැමිණේ ය යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ සේක.

තථාගතයන් වහන්සේගේ කර්මවිපාකඥානය වූ දෙවන තථාගතබලය අභිධම්මපිටකයේ විභංගප්‍රකරණයේ ඥාණවිභංගයේ මෙසේ සොළොස් ආකාරයකින් විස්තර කර තිබේ.

අත්ථෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති ගතිසම්පත්ති පතිබාළ්භාති න විපච්චන්ති.

ගතිසම්පත්තියෙන් වළක්වනු ලැබීමෙන් විපාක දිය නො හැකි ව ඇති ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇතහ යනු එහි තේරුම ය.

ගති යනු ආත්මභාවයට නමෙකි. කුශලකර්ම බලයෙන් ලබන මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්ම ආත්මභාවයෝ ගතිසම්පත්තිය ය. කුශලකර්මයකින් යහපත් ආත්මභාවයක් ලද කල්හි බෙහෙවින් කුශලකර්මයෝ ම විපාක දෙති. අතීතයෙහි කළ බොහෝ අකුශලකර්ම ඇතියහුට ඒ ආත්මභාවයේ දී ඒවා විපාක නො දෙයි. ගතිසම්පත්තිය ඒවායේ විපාක දීම වළක්වයි.

අත්ථෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති උපධිසම්පත්ති පතිබාළ්භාති න විපච්චන්ති.

උපධිසම්පත්තියෙන් වළක්වනු ලැබීම නිසා විපාක නො දෙන ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ යනු එහි තේරුම ය.

උපධිසම්පත්තිය යනු හොඳින් වැඩුණු අංගප්‍රත්‍යාංග ඇති ශිනෝජ්ණාදියට ඔරොත්තු දෙන වැඩට ඔරොත්තු දෙන වර්ණවත් වූ දුටුවන්ට සතුට ඇති කරන ශෝභන ශරීරය ය. අතීතයෙහි කළ බොහෝ අකුශල කර්මයන් ඇතියකු විසින් යම්කිසි කුශලයකින් උපධිසම්පත්තිය ලද හොත් රූපශෝභාව නිසා ඔහුට ගිය ගිය තැන සැලකිලි ලැබේ. උපධිසම්පත්තිය ඇති තිරිසන් සතා ද බොහෝ සැප ලබයි. ඇතැම් තිරිසනුන් දුෂ්පත් ඇතැම් මිනිසුන්ට ද වඩා සැප ලබන්නේ උපධිසම්පත්තිය නිසා ය. උපධිසම්පත්තිය ඇති තැනැත්තා බොහෝ දෙනාට ප්‍රිය බැවින් ඔහුට බොහෝ දෙනාගෙන් සැලකිලි ලැබෙන බැවින් සාගින්නේ සිටුවන පාපකර්මය ඔහු සාගින්නෙන් සිටවීමට සමත් නොවේ. හොඳ ඇඳුම් පැළඳුම් තැනි කොට, කිලිටි වැරහැලි ඇඳුම් හඳවන කර්මය ඔහුට ඇඳුම් පැළඳුම් තැනිකිරීමට සමත් නොවේ. වාසස්ථානයක් තැනි කරන කර්මය ඔහුට වාසස්ථානයක් තැනිකිරීමට සමත් නොවේ. මෙසේ උපධිසම්පත්තිය නිසා බොහෝ අතීත අකුශලකර්මයෝ තමන්ගේ විපාකය ඇති කිරීමට නො සමත් වෙති.

අත්පෙකව්වානි පාපකානි කම්මසමාදනානි කාලසම්පත්ති පතිබාළහානි න විපව්වන්ති.

කාලසම්පත්තියෙන් වළක්වනු ලැබීම නිසා තමන්ගේ විපාකය නො දන්නා වූ ඇතැම් කර්මයෝ ඇතහ යනු එහි තේරුම ය.

හොඳ රජුන් ඇති හොඳ ආණ්ඩු ඇති හොඳ මිනිසුන් ඇති, කලට වැසි ලැබෙන - පමණට වැසි ලැබෙන කාලය සම්පත්ති කාලය ය. සම්පත්තිකාලයේ කාහටත් පහසුවෙන් ජීවත් විය හැකි ය. සත්ත්වයන් සාගින්නෙන් පෙළන පිපාසාවෙන් පෙළන රෝග වලින් පෙළන තවත් නොයෙක් අසූරින් සත්ත්වයන් පෙළන අකුශල කර්මයන්ට කාලසම්පත්තියේදී සත්ත්වයන් පෙළීමට ඉඩ නො ලැබේ. තමන්ගේ විපාක දානයට කාලසම්පත්තිය බාධා කරන බැවින් ඇතැමුන්ගේ බොහෝ අකුශලකර්මයෝ විපාක නො දී පවතින්.

අත්පේකවිචානි පාපකානි කම්මසමාදානානි පයොගසම්පන්නි පතිබාළභානි න විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගසම්පන්නියෙන් බාධිත බැවින් විපාක නො දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇතහ. ප්‍රාණවධාදී අකුශල ක්‍රියාවලින් වැළකීම, සුවර්තය පිරීම, පමණට ආහාර ගැනීම, පමණට වියදම් කිරීම, ගොවිකම් අත්කම් ආදියෙහි යෙදීම, අන්‍යයන් හා හොඳින් විසීම ප්‍රයෝගසම්පන්නිය ය. එහි අනික් පැත්ත ප්‍රයෝගවිපන්නිය ය. ඇතැම්කුට බොහෝ අතීත පාපකර්මයන් ඇත ද එයින් බොහෝවක් ප්‍රයෝගසම්පන්නිය ඇති ව සිටිනා කල්හි විපාක දීමට සමත් නො වන්නාහ.

අත්පේකවිචානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිවිපන්නිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ගතිවිපන්නිය නිසා විපාක ගෙන දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ. අපායගතිය ගති විපන්නිය ය. යම්කිසි අකුශලයකින් අපායෙහි උපත හොත් ගතිසම්පන්නිය නිසා විපාක දීමට අසමත් ව තුබූ අකුශලකර්මයෝ ගතිවිපන්නියේදී විපාක දෙන්නට පටන් ගන්නාහ. ඉතා දුබල වූ ද අකුශලකර්මයට ගතිවිපන්නියේදී විපාකදීමට අවකාශ ලැබේ. ගති විපන්නියට වරක් පැමිණියා වූ සත්ත්වයාහට ඔහු නැවත නැවත වරින් වර දිගට ම නිරිසන්ඛවින් ජ්‍යෙතඛවට ද ජ්‍යෙතලෝකයෙන් නරකයට ද නරකයෙන් නැවත නිරිසන්ඛවට ද ජ්‍යෙතඛවට ද පමුණුවමින් දීර්ඝකාලයක් අකුශලකර්මයෝ විපාක දෙන්නාහ. ඉතා දීර්ඝකාලයකින් මිස නැවත ඔහුට සුගතියට එන්නට ඉඩ නො ලැබෙන්නේ ය.

අත්පේකවිචානි පාපකානි කම්මසමාදානානි උපධිවිපන්නිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

උපධිවිපන්නිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ. ශරීරය අශෝභන වීම හා අංගවිකල වීම උපධිවිපන්නිය ය. ඇතැමුන්ට උපධි විපන්නිය උත්පන්නියෙන්

ම හිමි වේ. ඇතැම්හු උත්පත්තියෙන් උපධිසම්පත්තිය ලබා පසු කාලයේ රෝගයන් හා අන්තරායයන් නිසා උපධිවිපත්තියට පැමිණෙති. උපධිවිපත්තියෙහි පිහිටි විරූපී පුද්ගලයා ඡනයාට අප්‍රිය ය. සහෝදර සහෝදරියන්ට මවු පියන්ට වුව ද එතරම් ප්‍රිය නැත. මා පියෝ ද උපධි සම්පත්තිය ඇති දරුවාට වඩා සලකති. එය නැති දරුවාට වැඩි සැලකිල්ලක් නො කරති. ගිය ගිය තැනදී විරූපී පුද්ගලයා කොත් කරති. ඒ නිසා උපධිසම්පත්තියේදී විපාකදීමට නො සමත් දුබල අකුශලකර්මයෝ ද මේ අවස්ථාවේ දී ඔහුට විපාක දෙති.

අත්ථෙකවිවානි පාපකානි කම්මසමාදානානි කාල විපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

කාලවිපත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ. නපුරු රජුන් ඇති නපුරු ආණ්ඩු ඇති, නපුරු මිනිසුන් ඇති, කලට වැසී නො ලැබෙන ගොවිතැන් පාච්චන රෝග බහුල ආහාර දුබල කාලය විපත්තිකාලය ය. කාලවිපත්තියේදී මනුෂ්‍යයාට නිතර ම පැමිණෙන්නේ දුක් කරදර ය. ඒ දුක් කරදර පැමිණීම කාලසම්පත්තියේ දී විපාක දීමට නො සමත් ව තුබූ දුබල පාපකර්මයන් විපාක දීමට පටන් ගැනීම ය.

අත්ථෙකවිවානි පාපකානි කම්මසමාදානානි පයොගවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගවිපත්තිය නිසා විපාක දෙන ඇතැම් පාප කර්මයෝ ඇතහ. බේබදුකම, සල්ලාලකම, සුදුව, පමණට වඩා උඩඟුවීම, අසල්වැසියන් විරුද්ධ කර ගැනීම, නො සැලකිල්ලෙන් කටයුතු කිරීම හා තවත් නොයෙක් පවිකම් කිරීම ප්‍රයෝග විපත්තිය ය. ඒ නිසා ඇතැමුන්ට නින්දා ලබන්නට පහර කන්නට නඩුවලට අසු වීමට රෝග වලට ගොදුරු වීමට රැකියාවෙන් පහ වීමට සිදු වේ. සමහර විට ඔවුන්ගේ ධනය ද සතුරෝ පැහැර ගනිති. සමහර විට විනාශ කර දමති. එසේ දුක් කරදර අලාභ හානි වීම ප්‍රයෝගසම්පත්තියේදී විපාක නො දිය හැකිව තුබූ පාපකර්මයන් ප්‍රයෝග විපත්තියේදී විපාක දීම ය.

අත්ඵලවිචාරි කලාශානි කම්මසමාදානානි ගතිවිපක්ති පතිබාළහානි න විපව්වන්ති.

ගතිවිපක්තිය නිසා විපාක නො දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශල කර්මයෝ ඇතහ. ඇතැම්හු බොහෝ පින්කම් කරති. එසේ පින් කළ අයගෙන් ඇතමෙක් මරණාසන්නයේ දී දු දරුවන්ට හෝ ගේදොර වතු පිටිවලට හෝ සඟවා ඇති යම්කිසි වස්තුවකට හෝ ආශාවෙන් සිට ප්‍රේත ව හෝ නිරිසන් ව හෝ උපදිති. ප්‍රේත ගතිය නිරශ්චිත ගතිය කුශලයන්ට විපාක දීමට තැනක් නො වන බැවින් ගතිවිපක්තියෙන් ඒ කුශලයෝ විපාක නො දෙති. නිරශ්චිත ප්‍රේතගති දෙකින් ස්වල්ප වශයෙන් කුශලයන්ට විපාක දීමට අවකාශ ඇත. නිරයගතියට හෝ අසුර ගතියට පැමිණිය හොත් එහිදී කුශලයන් හට විපාක දීමට තැනක් ඇත්තේ ම තැනිබව කිය යුතු ය.

අත්ඵලවිචාරි කලාශානි කම්මසමාදානානි උපධිවිපක්ති පතිබාළහානි න විපව්වන්ති.

උපධි විපක්තියෙන් බාධා වීම නිසා විපාක නො දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශලකර්මයෝ ඇතහ. බොහෝ පින් ඇත්තා වූ කෙනකු යම්කිසි පාපකර්මයකින් ප්‍රේතයකු සේ විරූපව උපත හොත් ඉපදීමෙන් පසු සුදුකබර ආදී රෝගයකින් හෝ විරූප වුව හොත් අනතුරකින් අංගවිකලත්වයට හෝ පැමිණිය හොත් ඔහුට උපධිසම්පත්තියේදී විපාක දිය හැකි කුශල කර්මයෝ විපාක නො දෙති. උපධි විපක්තිය නිසා බිරියක් ලැබීමට පින් ඇති තැනැත්තා බිරියක් නො ලබයි, සෑමියකු ලැබීමට පින් ඇති කත සෑමියකු නො ලබයි. උසස් තනතුරු ලැබීමට පින් ඇත්තා තනතුරු නො ලබයි. පැවිද්ද ලැබීමට පින් ඇත්තා පැවිද්ද නො ලබයි. එයට නිදසුනක් වශයෙන් **විහඬග අටුවාවෙහි** මේ කථාව දක්වා තිබේ.

දීපරාජ කථාව

පෙර ලක්දිව රජෙක් දරුවකු ලැබ සතුටු වී දේවියට වරයක් දිණ. දේවිය වරය ගැනීමට කල් තබා ගත්තාය. ඒ උපන් කුමරා

සත්වස් අටවස් වයස් කාලයේ කුකුළන් පොර කෙටී ය. එකල එක් කුකුළෙක් කලබල වී ඔහුගේ මුහුණට පැත්තේ ය. එයින් කුමරුගේ ඇස් අන්ධ විය. කුමරු සොළොස් හවුරුදු වයසට පැමිණි විට දේවිය ඔහුට රජකම ලබා දෙනු කැමති ව රජු වෙත ගොස් 'දේවියන් වහන්ස කුමරු උපන් දිනයේ ඔබ වහන්සේ විසින් වරයක් දෙන ලද්දේ ය. ඒ වරය දැන් දුන මැනව'යි කීවා ය. එකල්හි රජතුමා 'වරය ගනුව'යි කීය. එකල්හි දේවිය 'දේවියන් වහන්ස, තුඹවහන්සේගෙන් මා නො ලබන දෙයක් නැත. දැන් මම අපගේ පුත්‍රයාට රජකම ඉල්ලමි'යි කීවා ය. 'දේවියනි, නොපගේ පුත්‍රයා අංගවිකලයෙකි, රජකමට තුසුදුස්සෙකි, එබැවින් ඔහුට රජය නො දිය හැකිය'යි රජු කී ය. 'මා කැමති දෙයක් නො දෙන සේක් නම් එද මට වරය දුන්නේ කුමට ද?' යනාදීන් දේවිය රජුට කරදර කරන්නට වත් කල්හි 'නොපගේ පුත්‍රයාහට සම්පූර්ණ ලංකාරාජ්‍යය නො දිය හැකි ය. ඔහුට නාගදීපය දෙමි, ඔහු එහි ගොස් සේසත් ඔසවා වෙසේවා'යි කියා ඔහු නාගදීපයට යැවී ය. ඔහු දීපරාජ නම් විය. අංග විකල නොවී නම් ඔහුට සම්පූර්ණ ලංකා රාජ්‍යය ලැබෙන්නට තිබිණ. උපධිවිපත්තිය නිසා එය නො ලැබිණ.

අත්ථෙකව්වානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදනානි කාලවිපත්ති පතිබාළහානි න විපව්වත්ති.

කාලවිපත්තිය නිසා විපාක නො දෙන්නා වූ ඇතැම් කුහලකර්මයෝ ඇතහ. ලෝකය ගුණධර්ම වලින් පිරිහී ඇති, නපුරු රජුන්ගේ නපුරු මිනිසුන්ගේ බලය පවතින දුර්භික්ෂභය රෝගභය අමනුෂ්‍ය භය ඇති විපත්තිකාලයේ දී අතීතයෙහි කළ පින් ඇතියවුන්ට ද සැපසම්පත් නො ලැබේ. ඒ කාලයේදී සම්පත් ලබා දීමට කුහලකර්මය සමත් නො වේ. බොහෝ සම්පත් ලබා දීමට සමත් කුහලකර්මය වුව ද ඒ කාලයේදී සමත් වන්නේ සුළු සැපතක් ලබාදීමට පමණෙකි.

විපස්සිආදයෝ පන සබ්බෙපි බොධිසත්තා මේත්තාපුබ්බාභාගෙන සොමිනස්ස සහගත ඤාණ සම්පයුත්ත අසංඛාරිකචිත්තෙන මාතුකුච්ඡිස්මි. පටිසන්ධිං.

ගණිත-සූ, තෙන විත්තෙන ගහිතාය පටිසන්ධියා අසංඛෙයාං ආයු ඉති සබ්බෙ බුධා අසංඛෙයාමායුකා.

(මහාපදාන සුත්තට්ඨ කථා)

යනුවෙන් විපස්සි ආදි සියලු ම බෝධිසත්ත්වයන් මෙහි පුඵභාග සෝමනස්ස සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කුශලයෙන් මවුකුස පිළිසිඳගන්නා බවත් ඒ සිතින් ප්‍රතිසන්ධිය ගත් කල්හි අසංඛෙයායක් ආයු ඇති බවත් සියලු බුදුවරයන් අසංඛෙයායුෂ්කයන් බවත් මහාපදාන සූත්‍ර අවුධාවෙහි කියා තිබේ. වෂී අසංඛෙයායක් ජීවත් කරවීමට ශක්තිය ඇති කමියෙන් උපන් බුදුවරයන් එපමණ කල් ජීවත් නො වන්නේ කාලවිපත්තිය නිසා ය. අසංඛෙයායුෂ්ක කාලයේ උපත හොත් ඒ කර්මය බුදුවරයන් වෂී අසංඛෙයායක් ජීවත් කරවීමට සමත් වෙයි. උන්වහන්සේලා උපදනා කාලය එතරම් ජීවත් විය හැකි කාලයක් නො වන බැවින් කාලය අනුව කර්ම ශක්තිය ගෙවී යයි.

අත්ථෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති පයොග විපක්ඛි පතිබාළ්භාති න විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගවිපත්තිය නිසා විපාක නො දෙන ඇතැම් කර්මයෝ ඇත්තාහ. නො මනා පැවැත්ම ඇති කල්හි මොහු බේබද්දෙක සල්ලාලයෙක සොරෙක බොරු කාරයෙක කපටියෙක කියා සෙස්සෝ ඔහු වර්ජනය කරති, ගෙදරකට බාර නො ගනිති. ගෙදරකට පැමිණිය ද ඔහු ආදරයෙන් නො පිළිගනිති. මේ ධනය මොහුට පැවරුව හොත් විනාශ කරනු ඇත කියා එබඳු දරුවාට දායාද දීමට මවුපියෝ නො කැමති වෙති. එවැනි පුද්ගලයාට අතීත කුශලයන් ඇත ද ප්‍රයෝගවිපත්තිය නිසා ඒවායේ විපාක නො ලැබේ.

අත්ථෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති ගතිසම්පක්ඛිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ගතිසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශලකමියෝ ඇතහ. ඇතැමකුට ඇත්තා වූ කුශල කමියෝ

ගතිවිපත්තියට පැමිණ ඇති බැවින් විපාක නො දෙති. එබඳු පුද්ගලයකු යම්කිසි කුශලයකින් සුගතියෙහි උපත හොත් එතැනට ඒ කර්ම පැමිණ වරින් වර විපාක දෙන්නට වන්නේය. එසේ විපාක දෙන්නට පටන් ගැනීම නිසා හෙතෙමේ මිනිස් ලොවින් දෙවිලොවට දෙවිලොවින් මිනිස්ලොවට නැවත නැවත උපදීමින් සැප ලබන්නේ ය.

අත්ථෙකවිචානි කලාණානි කම්මසමාදානානි උපධිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

උපධිසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශලකර්මයෝ ඇතහ. උපධිසම්පත්තිය ඇත්තේ ජනයාට ප්‍රිය ය. ගිය ගිය තැනදී ඔහු ආදරයෙන් පිළිගනිති. ඔහුට සංග්‍රහ කරති. නැවත ද පැමිණෙන්නට ආරාධනා කරති. උපධිසම්පත්තිය ඇති දරුවා ගැන වැඩි ආදරයක් මවුපියන්ට වුවද ඇති වේ. එබැවින් ඔවුහු උපධිසම්පත්තිය ඇති දරුවාට වැඩි සැලකිල්ලක් දක්වති. ඔහු දියුණු කිරීමට වැඩියෙන් උත්සාහ කරති. වැඩක් ඇති කල්හි ඔහු ලවා එය නො කරවා තුමු ම කර ගනිති. වැඩ කරන කල්හි ද ලෙහෙසි වැඩ ඔහුට දී බර වැඩ තුමු කරති. මේ සැලකිලි ලැබීම කුශලකර්මවල විපාක දීමකි. එහෙත් එය ලැබෙන්නේ උපධි සම්පත්තිය ලද හොත් ය.

අත්ථෙකවිචානි කලාණානි කම්මසමාදානානි කාලසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

කාලසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන ඇතැම් කුශල කර්මයෝ ඇතහ. සමහර කෙනකුට බොහෝ පින් ඇත. එහෙත් විපත්තිකාලවලදී විපාක ඇති කිරීමට ඒ පින් සමත් නො වේ. සම්පත්ති කාලය පැමිණි විට කාලවිපත්තියෙන් යටපත් ව තුබූ ඒ කුශලකර්මයෝ බොහෝ සුඛවිපාක ගෙන දෙති. විභංග අටුවාවෙහි එයට සාධක වශයෙන් **මහායෝණ** තෙරුන් වහන්සේගේ හා **වත්තබ්බක තිග්‍රෝධ** තෙරුන් වහන්සේගේ කථා දක්වා තිබේ. කර්මතත්ත්වය පමණක් නොව පැරණි භාමුදුරුවන්ගේ හා සැදැහැවත් ගිහි බෞද්ධයන්ගේ තතුද දැන ගැනීමට උපකාර

වන බැවින් බෞද්ධයන් අතර ප්‍රසිදියක් නැති ඒ කලා දක්වනු ලැබේ.

මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව

වට්ටගාමිණි රජුගේ කාලයේදී ලක්දිව දොළොස් වසක නියඟයක් පැවතිණ. ගොවිතැන් පාළු වී ගියෙන් ජීවත්වීමේ ක්‍රමයක් නැති ව බොහෝ මිනිස්සු වනගත වූහ. ඒ කාලයේ ම **තිස්ස** නම් බ්‍රාහ්මණයෙක් පිරිස් බලය ඇති කර ගෙන රට පෙළන්නට විය. ඒ නිසා ද ජනයාට නගරග්‍රාමයන්හි විසීම අපහසු විය. තිස්ස බ්‍රාහ්මණයා මුල් කොට ඇති වූ මේ විපත **බ්‍රාහ්මණ තිස්සභය** නමින් හඳුන්වා තිබේ.

විපත්තිකාලය එළඹ සිටින කල්හි සැමදෙය ම විනාශ වේ. එකල සිතුල්පව් වෙහෙර දොළොස් දහසක් හික්ෂුහු විසූහ. තිස්සමහාවිහාරයෙහි ද එපමණ ම හික්ෂුහු විසූහ. ඒ විහාර දෙකේ තුන්තුන් අවුරුද්දට සැහෙන තරමට වී තිබිණ. සියල්ල ම මියත් විසිත් කා දමන ලද්දේ ය. සිතුල්පව්වෙහි හික්ෂුන් වහන්සේ 'තිස්සමහාවිහාරයෙහි වී ඇතැ'යි සිතා එහි යන්නට පිටත් වූහ. තිස්සමහාවිහාරයේ සංඝයා වහන්සේ ද 'සිතුල්පව්වෙහෙර වී ඇතැ'යි සිතා එහි යන්නට පිටත් වූහ. විහාර දෙකේ සංඝයා වහන්සේ එක් ගැඹුරු කඳුරක් සමීපයේ හමුවී ඔවුනොවුන් කලා කොට විහාර දෙකේ වී ඉවර වී ඇති බව දැන 'තැනින් තැන යාමෙන් කිනම් ප්‍රයෝජනයක් දැ'යි සිතා ගැඹුරුකඳුරු වනයට පිවිස තැන් තැන්වල වැඩ හිඳ සැමදෙනා වහන්සේ ම හිඳිනා ඉරියව්වෙන් පිරිනිවී ගියාහු ය. උත්වහන්සේලාගේ සිරුරු ආදාහන කරන්නට කෙනෙක් එකල එහි නො වූහ. විපත්තිකාලය ඉක්ම ගිය පසු එකල විසූ සංඝයා විසින් ඒ රහතුන්ගේ ධාතුන් රැස් කර වෛත්‍යයක් කරවන ලද්දේ ය.

තිස්ස බ්‍රාහ්මණයා රට වැනසීම නො නවත්වා ම කර ගෙන ගියේ ය. ඒ උවදුරු නැවැත්වීම සඳහා මහාසංඝයා වහන්සේ රැස් ව කලා කර තෙරුන් වහන්සේලා අටනමක් සක්දෙව් රජුවෙත යැවූහ. සක්දෙව් රජු මේ විපත තමාට නො සන්සිඳවිය හැකිබව

කියා සංඝයා වහන්සේට මුහුදින් එතරට වැඩම කරන ලෙසත් මුහුදේදී තමා ආරක්ෂාව සලසන බවත් කීය. නානාදිශාවන්හි විසූ හික්ෂුන් වහන්සේ නාගදීපයට රැස්වී දඹකොළපටුනෙහි මහපසුරක් බැඳවූහ. එහි වැඩ අවසන් වූ පසු පරතෙර යනු පිණිස සංඝයා වහන්සේ එයට නැග වැඩහුන්හ. **සංයුක්තභාණක චූලසීව තෙරුන් වහන්සේ ය, ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේ ය, මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේ ය** යන තෙතම ඒ පිරිසෙහි ප්‍රමුඛයෝ වූහ. උන්වහන්සේලාගෙන් දෙනමක් මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේට පසුරට තගින්නට කීහ. 'නුඹවහන්සේලා කුමක් කරන්නහු දැ'යි මහාසෝණ තෙරණුවෝ ඇසූහ. අපි මෙහි ම නවතින්නෙමු. ඔබ නිසා අනාගතයෙහි බුදුසස්ත රුකෙන්තේ ය. ඒ නිසා ඔබ යන්නය'යි උන්වහන්සේලා කීහ. 'ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේලා නො යන්නාහු නම් මම ද නො යමි, මට ද නුඹවහන්සේලාට වන දෙයක් වේවා'යි කියා මහාසෝණ තෙරණුවෝ ද නො ගියහ. සෙසු හික්ෂුහු දිවිඳක ගනු පිණිස පරතෙර ගියහ.

චූලසීව තෙරණුවෝ ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේ අමතා 'ඇවැත්නි, මහාසෝණස්ථවිරයන් නිසා අනාගතයෙහි ශාසනපරම්පරාව පවතින්නේ ය. එබැවින් ඒ ආයුෂ්මතුන් අත නො හරිනු මැනව'යි කීහ. 'නුඹ වහන්සේ කුමක් කරන්නහු දැ'යි ඇසූ කල්හි 'මම මහසෑය වදින්නට යෙමි'යි කීහ. උන්වහන්සේ අනුරාධපුරය බලා වැඩම කොට මහාවිහාරයට පැමිණියහ. දහස් ගණනින් හික්ෂුන් සිටි මහාවිහාරය පාළුබිමක්ව තිබිණ. මහසෑමලුවෙහි එරඬු ගස් වැවී තිබිණ. සෑයෙහි සෙවෙල් බැඳී තැනින් තැන වල් පැළෑටිවලින් වැසී තිබිණ. තෙරණුවෝ ජීවමාන බුදුරුදුන්ට සෙයින් ගෞරව දක්වා වෛත්‍ය වැඳ පැදුම්දිග ශාලාවකට පිවිස ඉමහත් සංවේගයෙන් වෛත්‍යයට සිදු වී ඇති විපත ගැන සිතමින් සිටියහ.

සම්පයේ ගසක වෙසෙන දෙවියෙක් තෙරුන් වහන්සේ දැක සකුරු හා සහල් නැළියක් ගෙන මගියකුගේ වෙසින් උන්වහන්සේ වෙත පැමිණ 'ස්වාමීන් වහන්සේ කොහි වඩනා සේක්දැ'යි ඇසීය. 'උපාසකය, මම දකුණට යෙමි' යි තෙරණුවෝ කීහ. 'එසේ නම්

මමත් නුඹ වහන්සේ සමඟ ම යෙමි'යි මගියා කීය. 'උපාසකය, දුබල වූ මට ඔබ යන හැටියට නො යා හැකි ය. ඔබ යන්න යයි'. තෙරණුවෝ කීහ. 'මම ද නුඹ වහන්සේ යන පරිදිම යෙමි ය' කියා මගියා තෙරුන් වහන්සේගේ පා සිවුරු ගත්තේ ය. තිසා වැව සමීපයට පැමිණි කල්හි මගියා තෙරුන් වහන්සේට ගිලන්පසක් සාද පිළිගැන්වී ය. එයින් තෙරුන් වහන්සේට තරමක ශක්තියක් ඇති විය. එයින් ගොස් වේණු නදී තීරයේ පාළු පන්සලකට පැමිණ මගියා තෙරුන් වහන්සේට වාසස්ථානයක් පිළියෙල කර දුන්නේ ය. පසු දින උදයේ මගියා තෙරුන් වහන්සේට කැඳ පිස පිළිගැන්වී ය. ඉක්බිති මගියා බත් පිස දාවල් කාලයේ තෙරණුවන්ට පිළිගැන්වී ය. තෙරුන් වහන්සේ 'ඔබටත් බත ඉතිරි කර ගන්න'යි කියා පාත්‍රය අතින් වැසූහ. මගියා 'මට තව වැඩිදුරක් යන්නට නැත' කියා සියල්ල තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයට බෙදුවේ ය. තෙරුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් කළ පසු මගියා උන්වහන්සේගේ පා සිවුරු ගෙන යන්නේ දැදුරුමිය සමීපයට පැමිණ 'ස්වාමීනි, අර දුමක් පෙනෙන්නේ කොළ කා ජීවත්වන මිනිසුන්ගේ වාසස්ථානයක ය, මම කලින් එහි යමි ය' කියා තෙරුන් වහන්සේ වැඳ මගිවෙසින් සිටි දෙවියා ඔහුගේ හවතට ගියේ ය. තෙරුන් වහන්සේ දුර්භික්ෂ කාලය ඉක්මන තුරු කොළ කන මිනිසුන් ඇසුරෙන් එහි විසූහ.

ඉසිදත්ත මහාසෝණ

යන තෙරුන් වහන්සේලා දෙනම වාරිකාවෙහි හැසිරෙන්නාහු අළු ජනපදයට පැමිණියෝ ය. එහි එක් තැනක මිනිසුන් විසින් ඇට ගෙන ඉවත ලා ගිය මී පොතු රැසක් තිබිණ. ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේ ඒවා දැක 'ඇවැත්නි, ආහාරයක් පෙනේ ය'යි මහාසෝණ තෙරණුවන්ට කියා සිවුරු පොරවා ඵවිකාවෙන් පාත්‍රය අතට ගෙන එහි සිටියහ. ගම්දරුවෝ තෙරුන් වහන්සේ පාත්‍රය ගෙන සිටිනු දැක 'මුත්වහන්සේට මී පොතු වුවමනා වී ඇත'යි සිතා ඒවා ගෙන වැලි පිස තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි බහා පිළිගැන්වූහ. තෙරුන් වහන්සේලා දෙනම මීපොතු වැළඳූහ. උන්වහන්සේලාට සතියකට ම ආහාරය වූයේ එය ය. ක්‍රමයෙන් යන්නා වූ තෙරුන් වහන්සේලා **වෝරියස්සර** නම් විල්තෙරට පැමිණියෝ ය. මිනිසුන් මල් ගෙන ඉවත දමා

ගිය නෙළුම් දඩු එහි තිබිණ. ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේ ඒවා දැක පෙර සේ ම පාත්‍රය අතට ගෙන ඒ සමීපයෙහි සිටියහ. ගම්දරුවෝ එසේ ඉන්නා තෙරුන් වහන්සේ දැක නෙළුම් දඩු පිළිගැන්වූහ. තෙරුන් වහන්සේලා ඒවා වැළඳූහ. උන්වහන්සේලාට සතියකට ආහාරය වූයේ එය ය. මේ තෙරුන් වහන්සේලා දිවි යතත් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පනවා ඇති සිකපද කඩ නො කරන්නාහ. සෙසු මිනිසුන් මෙන් වනයෙහි ඇවිද ආහාරයට ගත හැකි කොළ පොතු අල සොයා උන්වහන්සේලා නො වළඳා මෙසේ දැඩි දුක් විඳින්නේ සිකපද කඩ නො වනු සඳහා ය.

මෙසේ ක්‍රමයෙන් යන්නා වූ තෙරුන් වහන්සේලා කැලෑ කොළ වලින් ජීවත් වන මිනිසුන් වෙසෙන ගමක් සමීපයට පැමිණියෝ ය. එහි එක් දැරියකගේ මාපිය දෙදෙන 'ආයුර්යන් වහන්සේ නමක් පැමිණිය හොත් යන්නට නො දී නවතා ගන්න ය'යි දුවට කියා ආහාරයට යමක් සොයනු පිණිස වනයට ගියෝ ය. ඔ තෙරුන් වහන්සේලා දැක පාත්‍ර ගෙන අසුන් පනවා හිඳවා ගන්නා ය. උන්වහන්සේලාට ආහාරයක් සම්පාදනය කොට පිළිගැන්වීමට ගෙයි කිසිවක් නො තිබිණ. ඔ වෑය ගෙන ගසකින් පොතු ගලවා ඒවා ඔලිඳ කොළ ද සමග වනෙහි ලා කොටා ගුළි තුනක් සාද එකක් ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි ද එකක් මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි ද තැබුවා ය. දැරිය ඉතිරි ගුළිය ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි තබන්නට අත දිගු කෙරෙත් ම මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රය දෙසට අත ඉබේ ම හැරී යාමෙන් ඉතිරි ගුළිය මහාසෝණ තෙරණුවන්ගේ පාත්‍රයෙහි තැබුවා ය. එකල්හි ඉසිදත්ත තෙරණුවෝ 'බ්‍රාහ්මණකිස්ස හයේදී රුක්පොතු ගුළිය සම්බන්ධයෙන් විපාක දෙන කර්මය කාලසම්පත්තියේ දී කොපමණ විපාක දෙනු ඇති දැ'යි කීහ. උන්වහන්සේලා ඒවා වළඳ දැරිය විසින් පෙන්වූ වාසස්ථානයට වැඩම කළහ. මාපියන් පැමිණි කල්හි දැරිය තෙරුන් වහන්සේලා පැමිණ ඇති බව ඔවුන්ට කීවා ය. මාපිය දෙදෙන තෙරුන් වහන්සේලා වෙත ගොස් වැද 'ස්වාමීනි, අපිට ලැබෙන සෑටියකින් නුඹවහන්සේලාට සත්කාර කරන්නෙමු, නුඹවහන්සේලා මෙහි ම වෙසෙන සේක්වා'යි ආරාධනා කළෝ

ය. උන්වහන්සේ දෙනම හය දුරු වී රට සුභික්ෂ වන තුරු එහි විසුභ. සැදැහැවක් බොද්ධයා විපතේ දී ද හික්ෂුන් වහන්සේ අමතක නො කරන බව මේ පුවතින් දත හැකිය.

විපත්තිකාලය ඉක්ම ගිය පසු මුහුදින් එතෙර ගිය හික්ෂුන් වහන්සේ පෙරළා පැමිණ මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේ වෙසෙන තැන අසා එහි ගියෝය. තෙරුන් වහන්සේ හික්ෂුන් පන්සියයක් සමග කාළක නම් ගම මණ්ඩලාරාම විහාරයට වැඩම කළහ. ඒ ගමෙහි පවුල් පන්සියයක් විසුභ. එදින රාත්‍රියේ දේවතාවෝ ගමෙහි ගෙයක් නො හැර ගොස් මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේ පන්සියයක් හික්ෂුන් වහන්සේ හා මණ්ඩලාරාම විහාරයට පැමිණ සිටින්නාහ. සෙට හැමගෙයකින් ම කහවණුවක් අගනා පිණ්ඩපාතය සමග නවරියන් සඵවක් උන්වහන්සේට පිරිනමන්නයයි කීවෝ ය.

පසු දින තෙරුන් වහන්සේලා කාළක ගමට පිටු පිණිස පිවිසියෝ ය. ගැමියෝ උන් වහන්සේලා වඩා හිඳුවා කැඳ පිළිගැන්වූහ. ඒ පිරිසෙහි මණ්ඩලාරාමවාසී **තිස්සභුති** තෙරණුවෝ සංසස්ථවිරයෝ වූහ. එක් මහා උපාසකයෙක් පැමිණ උන් වහන්සේ වැඳ හිමියනි, මහාසෝණ ස්ථවිරයෝ නම් කවුරුදැයි ඇසී ය. එසමයෙහි මහාසෝණ තෙරණුවෝ නවකයෝය, උන්වහන්සේ වැඩ සිටියේ පිරිස කෙළවරය. තෙරුන් වහන්සේ අත දිගු කොට මහාසෝණ ස්ථවිර මොහුයයි දැක්වූහ. උපාසක තෙමේ තෙරණුවන් වැඳ පාත්‍රය ගන්නට තැත් කෙළේ ය. **මහාසෝණ ස්ථවිරයෝ වැඩිමාළු තෙරවරුන් ඇති බැවින් තමන් ගේ පාත්‍රය උපාසක තැනට නො දෙති.** එකල්හි තිස්සභුති තෙරණුවෝ ඇවැත්ති සෝණ, මේ කිමෙක්දැයි ඔබ නො දන්නාක් මෙන් අපි ද නො දනිමු, පින් ඇතියනට දේවතාවෝ ද සංග්‍රහ කෙරෙහි, එබැවින් පාත්‍රය දෙන්නයයි කීහ. තෙරුන් වහන්සේ උපාසක තැනට පාත්‍රය දුන්හ. ඔහු කහවණුවක් අගනා පිණ්ඩපාතය එහි තබා නවරියන් සඵවක් පාත්‍රයට යටින් තබා ගෙනවුත් උන්වහන්සේට පිරිනැමීය. එසේ සන්සිය දෙනෙක් ම උන්වහන්සේට නවරියන් සඵවක් සහිත කහවණුව බැගින් අගනා පිණ්ඩපාතය පිරිනැමූහ.

තෙරණුවෝ තමන්ට වූ ලාභයෙන් මහාසංඝයාට සංග්‍රහ කොට මහසභන හා අනුරාධපුරයේ මහාවිහාරයට ගොස් මහාබෝධිය හා මහසෑය වැද පූජාරාම විහාරයෙහි සිට සිවුරු පොරොවා මහ සභන සමඟ දකුණු දොරටුවෙන් නගරයට පිවිසෙන්නාහු දොරටුවෙහි සිට වළඳනා ශාලාව තෙක් මාර්ගයේදී ම කහවණු සැටක් අගනා පිණිසච්ඡාය ලැබුහ. ඉන් ඔබ්බෙහි ලැබූ සත්කාර අප්‍රමාණ විය. මෙතෙක් ලැබීමට පින් ඇති සෝණ තෙරුන් වහන්සේට කාල විපත්තියේදී මීපොතු තෙළුම්දඬු හෝඵදඬු කැලෑ කොළ ද දුලබ විය. කාලසම්පත්තියේ සියගණනකට සෑහෙන්නට ප්‍රත්‍යය ලබා දීමේ ශක්තිය ඇති මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ පින් විපත්ති කාලයේදී කැලෑකොළ පමණුවත් සෑහෙන්නට ලබාදීමට නො සමත් විය.

නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව

බ්‍රාහ්මණනිස්සභය පැවති කාලයේ වත්තබ්බක නිග්‍රෝධ තෙරණුවෝ සාමණේර නමෙකි. ඒ නම හා ඔහුගේ උපාධ්‍යායයන් වහන්සේ පරතෙරට නො ගොස් මෙහිම විසුහ. ඒ දෙනම දුර්භික්ෂයේ කොළ කන මිනිසුන් ඇසුරෙන් ජීවත් වන්නෙමුයි ප්‍රත්‍යන්තයට ගියෝ ය. සාමණේර නම සතියක් ම අහරක් නො ලැබ සිට ගමක් තුබූ තැනක තල්ගසක තල් ගෙඩි තිබෙනු දැක, ස්වාමීනි, මඳකට නවතිනු මැනව, තල්ගෙඩි කඩමියි කිය. සාමණේරය, ඔබ දුබලව සිටින්නෙහි ය. ඒ නිසා තල්ගසට නො යවයි උපාධ්‍යායයෝ කීහ. කුමක් වුවත් ගසට නගිමියි කියා සාමණේර නම පිහියක් ද ගෙන ගසට නැගේ ය. තල්ගෙඩි කපා හෙලන්නට තැන් කෙරෙත්ම සාමණේර නමගේ පිහි තලය මිටින් ගිලිහී බිම වැටිණ. සතියකින් අහරක් නො ලත් සාමණේර නමට ගසින් බැස පිහිතලය ගෙන නැවත ගසට නැගීමට ශක්තිය නැත. උපාය දන්නා සාමණේර නම තල් පතක් ඉරා එහි කොණක පිහිමිට බැඳ තවත් තල්පත් ඉර ඉරා එකින් එක ගැට ගසමින් පිහිමිට පොළොවට එවා ස්වාමීනි, පිහිතලය මෙහි ඇමුණුව හොත් යෙහෙකැයි උපාධ්‍යායයන් වහන්සේට කී ය. උපාධ්‍යායයෝ එසේ කළහ. සාමණේර නම තල්පල කපා හෙළීය.

උපාධ්‍යායයෝ පිතිය බිම හෙළවා තල්ගෙඩියක් ගෙන කපා තබා සාමණේර නම ගසින් බට කල්හි ඔහුට දුන්න. විපතේදී ද සිරිත් කඩ නො කරන සාමණේර නම මම නුඹ වහන්සේට පළමු නො වළඳීමි'යි කියා පිතිය ගෙන තල්ගෙඩි කපා මද උසුවා තෙරුන් වහන්සේ ගේ පාත්‍රයෙහි ලා පිළිගන්වා තමා පසුව අනුභව කෙළේ ය. ඒ ගුරුගෝල දෙනම ගසෙහි තල්ගෙඩි ඇති තෙක් එහි වැස ක්‍රමයෙන් යන්තාහු කොළ කන මිනිසුන් වෙසෙන පෙදෙසක පාච්ච පන්සලකට පැමිණියෝ ය.

සාමණේර නම ගුරුවරයාට විසීමට තැනක් පිළියෙල කෙළේ ය. තෙරණුවෝ සාමණේර නමට අවවාද කොට පන්සලට පිවිස දොර වසා සැතපුණෝ ය. සාමණේර තෙමේ 'අතීත සංසාරයේ විපත්වලින් මළ ආත්මභාවයන්ගේ ප්‍රමාණයක් තැන. ජීවත් වන මේ කාලයේ හැකි පමණින් බුදුනට උපස්ථාන කෙරෙමි'යි තණ වැවී තුබුණු සෑමලුවට ගොස් එය පිරිසිදු කරන්නට පටන් ගත්තේ ය. දින ගණනකින් අහරක් නො ලත් සාමණේර නමට තැහි සිටීම දුෂ්කර වූයෙන් බිම වැතීර තණ උදුරන්නට පටන් ගත්තේ ය. වනයෙහි ඇවිද දර හා පළා සපයා මී වද ද ලබා ගෙන යන මිනිසුන් සමූහයක් එතැනින් යන්තාහු තණ පෙලවෙනු දැක එහි ගොස් විමසන්නාහු සාමණේරයන් දැක තොරතුරු විමසන්නාහු මහතෙරනමකුදු ඇති බව අසා දෙනම ම වළදන්නය කියා සාමණේර නමට මී වද දුන්න. ඉක්බිති ඔවුහු තමන් වාසය කරන තැන කියා 'පෙට තෙරුන්වහන්සේ ද සමඟ වැඩම කරනු මැනව'යි ආරාධනා ද කොට ගියෝ ය. සාමණේර නම මී ගෙන තෙරුන් වහන්සේ වෙත ගොස් පිටත සිට 'වදිමි ස්වාමීනි' යි කීය. තෙරණුවෝ 'සාමණේර නම සාගින්නෙන් දැවෙන නිසා අවුත් කථා කරති'යි සිතා තුෂ්ණිමිභූත වූහ. තෙරුන් වහන්සේගෙන් පිළිතුරක් නො ලත් බැවින් සාමණේර නම තැවත ද එසේ කීය. එකල්හි තෙරණුවෝ 'සාමණේරය, දුබල මහණුන්ට කුමක් නිසා නිදන්තට නො දෙන්නෙහි දැ'යි කීහ. 'දෙර අරින්තට හොඳය'යි සාමණේර නම කී ය. තෙරණුවෝ දෙර ඇර 'සාමණේරය, කුමක් ලද දැ'යි කීහ. 'ස්වාමීනි, මිනිසුන් විසින් මී දෙන ලද්දේ ය, වළඳනු මැනව'යි සාමණේර නම කී ය. පානයක් කොට වැළඳීම

පහසු බව තෙරුන් වහන්සේ කී කල්හි සාමණේර නම මීයෙන් පැනක් පිළියෙල කොට තෙරුන් වහන්සේට පිළිගැන්වීය. මිනිසුන් වෙසෙන තැන ඇසුවෙහි දැයි තෙරණුවෝ ඇසූහ. නො අසා ම ඔවුහු කීහයි සාමණේර නම කී ය. එසේ නම් උදයේ යාම අපහසු ය. දැන් ම එහි යමුයි කියා තෙරුන් වහන්සේ පිටක් වූහ. ඒ දෙනම මිනිසුන් වෙසෙන තැනට සමීප තැනක සැතපුණහ.

ඒ සමණේර නම පැවිදි වූ දින සිටම ආරණ්‍යක ධුතංගය රක්තේ ය. අරුණ නහින තුරු ගමක විසුව හොත් ඒ ධුතංගය බිඳේ. එබැවින් ආරණ්‍යකයෝ ගමකට ගිය ද අරුණට පළමු ආරණ්‍යයට යෙහි. සාමණේර නම තමාගේ ධුතංගය නො බිඳෙනු පිණිස රාත්‍රියේ නැහිට වනයට ගියේ ය. විපත්තිකාලය පැමිණි විට මිනිසුන් කෙරෙන් ධර්මය ද බැහැර වෙයි. ඒ නිසා ඒ විපත්තිකාලයේ ඇතැම් මිනිස්සු මිනී මස් ද කෑහ. මහ තෙරුන් වහන්සේ රාත්‍රියේ සාමණේර නම නොදැක් ඒ නමත් මිනී කන මිනිසුන්ට අසුවන්නට ඇතැයි සිතා ගත්හ. පහන් වූ පසු සාමණේර නම ගුරුවරයාට පැන් හා දැහැටි ගෙන පැමිණියේ ය. එකල්හි තෙරණුවෝ සාමණේරය, ඔබ කොහි ගියෙහිද? ඔබ නො විචාරා බැහැර ගොස් මහලු මහණුන්ට විතර්කයක් ඇති කෙළෙහි ය, ඒ වරදට දඬුවම් කරවයි කීහ. කරම් ස්වාමීනියි සාමණේර නම කීය. ඉක්බිති මුව සෝද සිවුරු පොරොවා මිනිසුන් වසන තැනට දෙනම ම ගියහ. මනුෂ්‍යයෝ ඔවුනට ඇතිසැටියට අල කොළ වලින් පිළියෙල කළ ආහාර පිරිනැමූහ. තෙරුන් වහන්සේ ඔවුන්ගෙන් ලත් ආහාරය වළඳා විහාරයට පැමිණියෝ ය. සාමණේර නම පැන් ගෙන ස්වාමීනි, පා සෝදමි යි කී ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ සාමණේරය, ඔබ රාත්‍රියෙහි කොහි ගියෙහි ද? නො දන්වා බැහැර ගොස් අපට විතර්කයක් ඇති කෙළෙහියයි කීහ. සාමණේර නම ගිය කරුණ සැල කළේ ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ ඔබ නොව මේ කාරණයෙහි දඬුවම් විඳීමට සුදුසු වන්නෝ අපම යයි කීහ.

එතැන් පටන් තෙරුන් වහන්සේ ඒ විහාරයේ ම විසූහ. අප මහල්ලෝ ය, අපට කුමක් වේ දැ යි නො දන හැකි ය. ඔබ

තවම තරුණ බැවින් තමාගේ ජීවිතය රැක ගනුව යි තෙරුන් වහන්සේ සාමණේර නමට කීහ. තෙරුන් වහන්සේ අනාගාමී කෙනෙකි. පසුකාලයේදී උන්වහන්සේ මිනිකන්තවුන්ට හසු වූහ. සාමණේර නම දිවි රැකගෙන සිට පසුකාලයේ උපසම්පද වී ත්‍රිපිටකය උගෙන **වත්තබ්බක නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේ** යන නමින් ප්‍රසිද්ධියට පැමිණියේ ය. රට සුබ්බ නූ පසු බැහැර ගිය බොහෝ හික්ෂුහු උන්වහන්සේ වෙත පැමිණියෝ ය. උන්වහන්සේ මහා හික්ෂුසමුභයක් පිරිවරා අනුරාධපුරයේ මහා විහාරයට ගොස් බෝධිය හා මහසෑයන් ථූපාරාමයන් වැද නගරයට පිවිසියහ. නගරයේ දකුණු දෙරටුවට යන තෙක් අතරමගදී උන්වහන්සේට තවතැනකදී තුන්සිවුරු ලැබිණ. නගරයේදී බොහෝ සත්කාර ලැබිණ. විපත්තිකාලයේ කැලෑ කොළක් සැහෙන පමණට ලබා දීමට තෝ සමත් වූ නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේගේ කුශලකර්මය කාලසම්පත්තියේදී මෙසේ මහත් විපාක ගෙන දිණ.

අත්ථෙකවිචානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි පයොගසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශල කර්මයෝ ඇතහ. ඇතමකුට බොහෝ ජීන් ඇත ද ප්‍රයෝගසම්පත්තිය නැති කල්හි ඒවා විපාක දීමට අසමත් ව තිබී ප්‍රයෝගසම්පත්තිය ඇතිවූ විට විපාක දෙයි. ගුණදම් පිරිම ප්‍රයෝගසම්පත්තියය. ප්‍රයෝගසම්පත්තිය නිසා කුශලයන් විපාක දෙන බවට සාධක වශයෙන් විභඩ්ග අටුවාවෙහි දක්වා ඇති කථා මෙසේ ය.

කුටකර්ණ රජතුමා වූලසුධම්ම නම් තෙරනමකට පැහැදී සිටියේ ය. රජු උපුල්වැඩ වෙසෙනුයේ තෙරුන් වහන්සේ එහි කැඳවා ගත්තේ ය. තෙරුන් වහන්සේ මාලාරාම නම් විහාරයෙහි විසුහ. රජතුමා තෙරුන් වහන්සේ කුමක් වළඳනු රිසි ඇත්තෝ දැ යි උන් වහන්සේගේ මෑණියන්ගෙන් අසා අලවලට කැමති බව දැන අල ගෙන්වා ගෙන විහාරයට ගොස් තෙරුන් වහන්සේට පිළිගන්වනුයේ ගුණතේජස නිසා උන් වහන්සේගේ මුහුණ බැලීමට

නො සමත් විය. විහාරයෙන් නික්ම මිදුලට බැස තෙරුන් වහන්සේගේ සැටි කෙසේදැයි දේවියගෙන් ඇසුවේය. ඔබ පුරුෂයකුන් වී තෙරුන් වහන්සේගේ මුහුණ බැලීමට නො සමත් වී නම් ඉතිරියක වන මම උන්වහන්සේගේ මුහුණ බැලීමට කෙසේ සමත් වන්නෙමි ද? තෙරුන් වහන්සේගේ සැටි මම නො දනිමියි මි කීවා ය. එයින් රජතුමා බුදුසස්නෙහි වඩාත් පැහැදී මාගේ රටෙහි බදු ගෙවන ගෘහපතිපුත්‍රයකුගේ මුහුණ බැලීමට නො සමත් වෙමි. බුදුසස්න කොපමණ මහත් දැයි කියා අත්පොළසන් දිණ.

මේ රජතුමා ත්‍රිපිටකවූලනාග තෙරුන් වහන්සේට ද පැහැදී සිටියේ ය. තෙරුන් වහන්සේගේ ඇඟිල්ලක ගෙඩියක් සෑදිණ. රජතුමා තෙරුන් වහන්සේ දක්නට විහාරයට ගියේ බලවත් ප්‍රේමයෙන් තෙරුන් වහන්සේගේ ගෙඩිය තුබූ ඇඟිල්ල මුව තුළ තබා ගත්තේ ය. මුව තුළදී ගෙඩිය සිදුරු වී ලේ සැරව පිට විය. රජතුමා තෙරුන් වහන්සේ කෙරෙහි බලවත් ප්‍රේමයෙන් ඇඟිල්ල පිටතට නො ගෙන ලේ සැරව ගිල්ලේ ය.

පසුකල ඒ තෙරුන් වහන්සේ මරණමඤ්චකයේ සයනය කළහ. රජතුමා උපස්ථානයට ගොස් දහම් රියේ අකුර (අලවංගුව) බිඳේ ය යි කියමින් හඬ හඬා හිස මත තබා අසුවී බදුන් බැහැර කෙළේය. උන් වහන්සේලාට රජුගෙන් මෙතරම් සැලකිලි ලැබුණේ ගුණ දම් පිරීම නමැති ප්‍රයෝග සම්පත්තිය නිසා ය. තවද අහෝසි කම්මං අහෝසි කම්ම විපාකො යනාදීන් පටිසම්ඳුමගයේ දැක්වෙන කර්මවිභාගය ද මෙතන්හි දැක්විය යුතුය. සර්වාකාරයෙන් ම කර්ම හා විපාකයන් තත්ත්වාකාරයෙන් දන්නාවූ දොනය දෙවන තථාගත බලය ය.

3. තුන්වන තථාගත බලය

සර්වත්‍රගාමිනී ප්‍රතිපත් දන්නා නුවණ.

සුභ ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො සබ්බත්ථගාමිනිං පටිපදං යථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො

සබ්බත්ථගාමීනිං පටිපදං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං ධාතං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පචත්තෙති.

(මහාසීහනාද සුත්ත)

තථාගතයන් වහන්සේ සත්ත්වයන් සුගති දුර්ගති හවචලට පැමිණෙන්නා වූ ද, අර්හත්ව ආදි තත්ත්වවලට පැමිණෙන්නාවූද පිළිවෙත් සර්වාකාරයෙන් දන්නා සේක. ඒ දැනීම තථාගතයන් වහන්සේගේ එක් තථාගත බලයෙකි. ඒ බලය නිසා තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයේ උච්චස්ථානයට පැමිණ ඇත්තාහ. පිරිස්වල සිංහනාදය පවත්වන්නාහ. බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත් වන්නාහ යනු ඒ පාඨයේ තේරුම ය.

සසර සැරිසරනා සත්ත්වයන් ඒ ඒ සුගති දුර්ගති හවචලට පැමිණෙන්නේ ඔවුන් කළ කර්මයන් අනුව ය. එක් එක් කර්මයකින් ලැබෙන විපාකය සැමටම ඒකාකාරයකින් ම ලැබෙන්නේ නො වේ. ප්‍රාණසානාදි එක් එක් කර්මයකින් අනේකාකාර විපාක ලැබෙන්නේ ය. දනාදි එක් එක් කුශලකර්මයකින් ලැබෙන විපාක ද අනේකාකාර වන්නේ ය. ගමක මිනිසුන් එක් ව සැම දෙනාගේම ප්‍රයෝජනය පිණිස සතකු මැරූ කල්හි සැම දෙනාට ම වෙනසක් නැති ව ප්‍රාණසාන අකුශල කර්මය සිදු වේ. සැම දෙනාට ම ප්‍රාණසාන වේතනාව ඇතිවේ. ඔවුනට එක සනා මැරීමේ විපාකය ලැබෙන්නේ එක් එක් නැනැත්තාට වෙනස් වෙනස් ආකාරවලිනි. ඒ සනා මැරීමට එකෙක් තමාගේ ඕනෑකමින්ම ද අනිකෙක් අනුන් කතා කරන නිසා නො කැමැත්තෙන් ද එයට සහභාගි වේ. අනිකෙක් කැමැත්තෙන් සහභාගි වේ. තවත් එකෙක් විනෝදය පිණිස එයට සහභාගි වේ. එයින් එකම සනා මැරීමේදී පාපකර්මය ඒ ඒ සුද්ගලයාට වෙනස් වෙනස්ව ඇතිවේ. එබැවින් එක්වී එක සතකු මැරීමේ පාපයෙන් එයට සහභාගි වූවන් අතුරෙන් එකෙක් මහානරකයෙහි උපදී. එකෙක් කුඩානරකයක උපදී. එකෙක් ජ්‍යෙත ව උපදී. එකෙක් අසුරකායයෙහි උපදී. එකෙක් තිරිසන් අපායෙහි උපදී. තිරිසන් අපායෙහි උපදනා කල්හි ද එකෙක් බලු ව උපදී.

එකෙක් කපුටු ව උපදී. එකෙක් බළල් ව උපදී. ගව ව උපදී. මෙසේ එක ම සතකු මැරීමේ පාපය අනේකාකාරයෙන් විපාක දෙන්නේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ සියල්ල සර්වාකාරයෙන් දන්නා සේක. ගමක මිනිසුන් එකතුව දානයක් දුන් කල්හි සැමදෙනාට ම ඇතිවූයේ දානය අරමුණු කරන කුලල වේතනාවකි. එහෙත් ඒ කර්මයෙන් ඇතමෙක් මිනිස් ලොව උසස් පවුල්වල උපදිති. ඇතමෙක් මධ්‍යම පවුල්වලත්, ඇතමෙක් පහත් පවුල්වලත් උපදිති. ඇතමෙක් වාතුර්මහාරාජිකයෙහි ද, ඇතමෙක් නාවකිංසයෙහි ද, ඇතමෙක් යාමයෙහි ද, ඇතමෙක් කුෂිතයෙහි ද, ඇතමෙක් නිර්මාණරතියෙහි ද, ඇතමෙක් පරනිර්මිත වශවරතියෙහි ද උපදිති. ඒ සියල්ල තථාගතයන් වහන්සේ දන්නා සේක. කර්මවලින් ඇතමෙක් ප්‍රතිසන්ධි දානය කෙරෙති. ඇතමෙක් ප්‍රවාන්තිවිපාක පමණක් දෙති. ඇතමෙක් කිසිවිපාකයක් නො දෙති. ඒ සියල්ල ද තථාගතයන් වහන්සේ දන්නා සේක.

ජනසමූහයක් විදගීනා වඩනා කල්හි ඔවුන් විදගීනා කරන සැටියෙන් මොහු මේ විදගීනා කිරීමෙන් අර්භත් ඵලයට පැමිණෙන්නේ ය. මොහු අනාගාමී ඵලයට පමණක් පැමිණෙන්නේ ය. මොහු සකාදගාමී ඵලයට පමණක් පැමිණෙන්නේ ය. මොහු සෝවාන් ඵලයට පමණක් පැමිණෙන්නේ ය. මොහු මාර්ගයකට ඵලයකට නො පැමිණෙන්නේ ය. මොහු ලක්ෂණාරම්මණ විදගීනාවෙන් නවතින්නේ ය. මොහු ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහණයෙන් නවතින්නේ ය. මොහු නාමරූපපරිග්‍රහණයෙන් නවතින්නේ ය. මොහු රූපපරිග්‍රහණයෙන් නවතින්නේ ය. මොහුට කිසි ඥානයක් ලැබිය නො හෙන්නේ ය යි තථාගතයන් වහන්සේ දන්නා සේක.

බොහෝ දෙනෙකුත් කිසුණු පිරියම් කරන කල්හි මොහු පරිකර්මභාවනා මාත්‍රයෙන් නවතින්නේ ය. නිමිත්ත නො ලබන්නේ ය. මොහු නිමිත්ත ලබන්නේ ය. එහෙත් අභීණාව නුපදවන්නේ ය. මොහු ධ්‍යානය පාදක කොට විදසුන් වඩා අර්භත්වයට පැමිණෙන්නේ ය යි තථාගතයන් වහන්සේ දන්නා සේක. මෙසේ සත්ත්වයන් ඒ ඒ භවවලට හා අර්භත්වාදි තත්ත්වවලට පැමිණෙන

ප්‍රතිපත්ති තලාගනයන් වහන්සේ නිවැරදි ලෙසට දන්නාහ. ඒ නුවණ සබ්බන්ථගාමීනීපටිපදඤාණ නම් වූ තුන්වන තලාගන බලය ය.

4. සිවුවන තලාගන බලය.

අනේකධාතු නානාධාතු ලෝක දන්නා නුවණ.

සුන ව පරං සාරිපුත්ත, තලාගතො අනෙක ධාතු නානාධාතු ලොකං යථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත තලාගතො අනෙකධාතු නානා ධාතුලොකං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තලාගනස්ස තලාගනබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තලාගතො ආසහං ධාතං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

අනේකධාතු නානාධාතු ලෝකය තත්ත්වාකාරයෙන් දන්නා ඤාණය එක් තලාගන බලයක් බව මෙයින් දක්වන ලදී. සම්පූර්ණයෙන් නැති වන බැවින් ද මදින් මද කොටස් වශයෙන් දිරි බිඳී පලුදු වන බැවින් ද ස්කන්ධධාත්වයනනයෝ ලෝක නම් වෙති. තමතමන්ගේ ස්වභාවයෙන් ඇත්තා වූ සියල්ල ධාතු නම් වෙති. රූපය පෙනෙන ස්වභාවයෙන් ඇති බැවින් රූපධාතු නම් වේ. ශබ්දය ඇසෙන ස්වභාවයෙන් ඇති බැවින් ශබ්දධාතු නම් වේ. ගන්ධය නාසයට දැනෙන ස්වභාවයෙන් ඇති බැවින් ස්‍රාණධාතු නම් වේ. මෙසේ ඒ ඒ ස්වභාවයෙන් ඇති සියල්ල ම ධාතු නම් වේ. ලෝකයෙහි චක්ඛුධාතු සෝතධාතු යනාදි වශයෙන් ද කාමධාතු ව්‍යාපාදධාතු යනාදි වශයෙන් ද බොහෝ ධාතු ඇත්තේ ය. ලක්ෂණවලින් එක් ධාතුවක් අනික් ධාතුවකට වෙනස් බැවින් ධාතුහු අනේකප්‍රකාර වන්නාහ. බොහෝ ධාතු ඇති බැවින් ද ලක්ෂණ වශයෙන් අනේකප්‍රකාර ධාතු ඇති බැවින් ද ලෝකය අනේකධාතු නානාධාතු ලෝක නම් වේ. අනේකධාතු නානාධාතු ලෝකය දන්නා නුවණ විස්තර කිරීමේදී පඤ්චස්කන්ධය, ආයතන දොළස, ධාතු අටළොස යන මේ ධර්ම විස්තර කළ යුතු ය.

මේ ඥානය ඇත්තා වූ තථාගතයන් වහන්සේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පඤ්චකය නිවැරදි ලෙස ද සර්වසම්පූර්ණ ලෙස ද දන්නාහ. එක් එක් ස්කන්ධයක අන්තෙකුකාර විශේෂවිභාග ද නිවැරදි ලෙස සම්පූර්ණයෙන් දන්නා සේක. ආයතන දොළොස දන්නා සේක. දශායතනයක් කාමාවචර ය, ආයතන දෙකක් වාතුර්භූමක ය යනාදීන් ඒවායේ නානත්ව ද දන්නා සේක. මේ චක්ඛුධාතුචය මේ රූප ධාතුචය යනාදීන් වෙන් වෙන් වශයෙන් ධාතු අටළොස දන්නා සේක. එහි ධාතු සොළොසක් කාමාවචර ය, ධාතු දෙකක් වාතුර්භූමකය යනාදීන් ඒවායේ විශේෂ විභාග ද දන්නා සේක. තථාගතයන් වහන්සේ උපාදින්නක සංස්කාරලෝකයේ නානත්වය පමණක් නොව අනුපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය ද දන්නා සේක.

පසේබුදුවරුන් හා අග්‍රශ්‍රාවකයෝ උපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය එක්තරා ප්‍රමාණයකින් දනිති. අනුපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය නො දනිති. ලොවුතුරා බුදුවරු වනාහි මේ මේ ධාතුන්ගේ උත්සන්නත්වය නිසා මේ මේ ධාතුන්ගේ හීනත්වය නිසා මේ ගසෙහි කඳ සුදු ය, මේ ගසෙහි කඳ කළු ය, මේ ගසෙහි කඳ මට්ටම් ය, මේ ගසෙහි කඳ රළු ය, මේ ගසෙහි පොතු කුඹු ය. මේ ගසෙහි පොතු සනය, මේ ගසෙහි මැද හරය ඇත, මේ ගසෙහි හරය ඇත්තේ පිටතට ය. මේ ගසෙහි කොළ වටය. මේ ගසෙහි කොළ දිග ය. මේ ගසෙහි කොළ මහත් ය, මේ ගසෙහි කොළ කුඩා ය, මේ ගසේ මල් සුදු ය, මේ ගසේ මල් රතු ය, මේ ගසේ ගෙඩි මිහිරි ය, මේ ගසේ ගෙඩි තිත්ත ය, මේ ගසේ ගෙඩි ඇඹුල් ය, මේ ගසේ ගෙඩි කසට ය, මේ ගසෙහි කටු ඇත, මේ ගසෙහි කටු නැත යනාදීන් අනුපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ තතු සර්වාකාරයෙන් දන්නාහ. මෙය ශ්‍රාවකයන්ට අසාධාරණ ඥානයෙකි.

5. පස්වන තථාගත බලය

සත්ත්වයන්ගේ නානාධිමුක්තිකත්ව දන්නා නුවණ.

චූන ව පරං සාරිචූන්ත තථාගතො සත්තානං නානාධිමුක්තිකතං යථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිචූන්ත

තථාගතො සත්තානං නානාධිමුක්තිකතං යථාභූතං
පජානාති, ඉදමිපි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං,
යං බලං ආගමිම තථාගතො ආසභං ධානං පටිජානාති,
පරිසාසු සීහනාදං තදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

අධිමුක්ති යනු අදහස ය. එය සත්ත්වයන් තුළ පවත්නා, තේරුම් ගැනීමට දුෂ්කර වූ අනුශය ධාතුවකි. සමහර විට ඒ ඒ පුද්ගලයෝ ම ද අනුශය වශයෙන් යටපත් වී පවත්නා තමන්ගේ අදහස් නො දනිති. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන සෑම දෙනාගේ ම අදහස් නිවැරදි ලෙස දැනගනිති. ඒ අන්‍යයන්ගේ අදහස් දැන ගන්නා වූ ඥානය පස්වන තථාගත බලය බව ඉහත දැක් වූ පාඨයෙන් දැක් වේ.

සත්ත්වයෝ නොයෙක් අදහස් ඇත්තෝය. සමහරු අනුන්ට දුක්දෙන අදහස් ඇත්තෝ ය, ඇතැම්හු සතුන් මරණ අදහස් ඇත්තෝ ය, ඇතැම්හු සොරකම් කරන අදහස් ඇත්තෝ ය, ඇතැම්හු අනුන් අයත් දෑ විනාශ කරන අනුන්ට අලාභ කරන අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු අනුන්ගේ දියුණුව වළක්වන අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු කාමයෙහි වරදවා හැසිරෙන අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු අනුන්ගේ සැපයට බාධා කිරීමේ අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු අනුන් රැවටීමේ අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු සුරාපානය කිරීමේ අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු අන්‍යයන් ඔවුනොවුන් හා බිඳවන අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු තුමුම උසස්ය, සෙස්සෝ පහත් ය, ඔවුන් තමන්ට ගරු කළ යුතුය යන අදහස ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු මතු ඉපදීමක් නැත ය යන මිථ්‍යාධ්‍යාමය ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු සත්ත්වයා ක්‍රමයෙන් උසස් වනු මිස පහත් තත්ත්වයකට පැමිණෙන්නේ නැත ය යන මිථ්‍යා අදහස් ඇත්තෝ ය, ඇතැම්හු සුවර්තයෙන් මතු යහපතක් නැත ය යන අදහස ඇත්තෝ ය. මේ ආදී අදහස් ලාමක අදහස් ය. ලාමක අදහස් ඇත්තෝ **භිනාධිමුක්තික** නම් වෙති.

නැතියන්ට දෙන අදහස, පිදිය යුත්තන්ට පුදන අදහස, පවිකම් නො කරන අදහස, මාපියන්ට ගුරුන්ට වැඩිමහල්ලන්ට

ගරු කරන සලකන අදහස, බණ කියන අදහස, බණ අසන අදහස, දහම පිළිගන්නා අදහස, සිල් රකින අදහස, කාමයන්ගෙන් වෙන්වන අදහස, වැඩිහිටියන්ගේ අවවාදයට නැමෙන අදහස, භාවනා කරන අදහස යනාදී යහපත් අදහස් ඇත්තෝ **ප්‍රණීතාධිමුක්තික** නම් වෙති. කලාණාධිමුක්තික නමුදු වෙති. අධිමුක්ති අනුව පුද්ගලයන් සංසන්දනය වීම ඔවුනොවුන් එකතු වීම මිත්‍ර වීම තථාගතයන් වහන්සේ දන්නාහ. එකතු වී සිටින දෙදෙනෙක් එකතු වී සිටින්නේ කිනම් කරුණකින් ද යන බව ඔවුහු නො දනිති. අධිමුක්ති අනුව ඔවුන් එකතු වී ඉන්නා බව තථාගතයන් වහන්සේ දන්නාහ. එසේ දන්නා බැවින්-

‘සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ, ගුථො ගුථෙන සංසන්දති සමෙති. මුත්තං මුත්තෙන සංසන්දති, සමෙති. ඛෙළො ඛෙළෙන සංසන්දති සමෙති, පුඛිඛො පුඛිඛෙන සංසන්දති සමෙති, ලොහිතං ලොහිතෙන සංසන්දති, සමෙති. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, ධාතුසො සත්තා සංසන්දෙත්ති, සමෙත්ති. භීනාධිමුක්තිකා භීනාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දෙති සමෙත්ති. අතීතමිපි භික්ඛවෙ, අධානං ධාතුසොච සත්තා සංසන්දිංසු, සමිංසු. භීනාධිමුක්තිකා භීනාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු, සමිංසු. අනාගතමිපි භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොච සත්තා සංසන්දිස්සන්ති, සමෙස්සන්ති, භීනාධිමුක්තිකා භීනාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති. සමෙස්සන්ති. එතරහිපි ඛො භික්ඛවෙ පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොච සත්තා සංසන්දන්ති, සමෙත්ති. භීනාධිමුක්තිකා භීනාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති, සමෙත්ති.’

(ධාතුසංයුත්ත 249)

යනුවෙන් මහණෙනි, යම්සේ අසුවිය අසුවිය හා සංසන්දනය වේ ද සම වේ ද මුත්‍රය මුත්‍රය හා සංසන්දනය වේ ද සම වේ ද කෙළ කෙළ හා සංසන්දනය වේ ද සම වේ ද සැරව සැරව හා සන්සන්දනය වේද සම වේ ද, ලේ ලේ හා සංසන්දනය වේ ද සම වේ ද මහණෙනි, එමෙන් ධාතුන්ගේ සැටියට ම සත්ත්වයෝ සංසන්දනය වෙති. සම වෙති. භීනාධිමුක්තිකයෝ භීනාධිමුක්තිකයන්

කලාණාධිමුක්තිකයෝ කලාණාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන්නාහ. සම වන්නාහයි වදල සේක.

ධාතුන් අනුව සත්ත්වයන් සංසන්දනය වීම ගැන තථාගනයන් වහන්සේ විසින් දක්වා ඇති සාධකයක් මෙසේය. එක් සමයෙකි තථාගනයන් වහන්සේ රජගහනුවර හිජ්ඣුඵ පව්වෙහි වැඩ වෙසෙන සේක. එසමයෙහි සැරියුත් මාහිමියෝ බොහෝ හික්ෂුන් සමග තථාගනයන් වහන්සේට නුදුරු තැනක සක්මන් කෙරෙහි. මුගලන් මහ තෙරණුවෝ ද බොහෝ හික්ෂුන් හා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නුදුරු තැනක සක්මන් කරති. මහකසුප් තෙරණුවෝ ද, අනුරුදු තෙරණුවෝ ද, පුණ්ණ තෙරණුවෝ ද, උපාලි තෙරණුවෝ ද ආනන්ද තෙරණුවෝ ද දෙව්දත් තෙරණුවෝ ද බොහෝ බොහෝ හික්ෂුන් සමග භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නුදුරු තැන්වල සක්මන් කෙරෙහි.

තථාගනයන් වහන්සේ ඒ සක්මන් කරන හික්ෂුන් දෙස බලා වදරා සමීපයෙහි සිටි හික්ෂුන් අමතා සැරියුත් මහතෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු මහාප්‍රාඥයෝය යි ද, මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු සාද්ධි ඇත්තෝ යයි ද, මහ කසුප් තෙරුන් වහන්සේ සහ සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු ධුතවාදීහු යයිද අනුරුදු තෙරුන් වහන්සේ සහ සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු දිවැස් ඇත්තෝ ය යි ද, පුණ්ණ තෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු ධර්මකථිකයෝය යි ද, උපාලි තෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු විනයධරයෝය යි ද, ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු බහුශ්‍රැතයෝ ය යි ද, දෙව්දත් තෙරුන් හා සක්මන් කරන සියලු හික්ෂුහු පාපේච්ඡයෝය යි ද වදරා, ධාතුන් අනුව සත්ත්වයන් සංසන්දනය වන බව හා භීනාධිමුක්තිකයන් භීනාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන බව ද, කලාණාධිමුක්තිකයන් කලාණාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන බව ද වදල සේක.

(ධාතුසංයුත්ත. 248)

සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේ මහාප්‍රාඥ බැවින් මහාප්‍රාඥයෝ උන් වහන්සේට එකතු වෙති. මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ සාධිමත් බැවින් සාධි ඇත්තෝ උන් වහන්සේට එකතු වෙති. මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ ධුතවාදී බැවින් ධුතවාදීහු උන්වහන්සේට එකතු වෙති. සෙස්සන් ගේ එකතු වීම ද එසේ සමාන කම්වලින් ම විය. සමාන අදහස් ඇතියන් එකතුවන බවට සාධක වශයෙන් **විභංග අටුවාවෙහි** මේ කථාව දක්වා තිබේ.

ත්‍රිපිටක වූලාභය තෙරුන් වහන්සේ වෛත්‍ය වන්දනාව සඳහා හික්ෂුන් පන්සියයක් සමඟ වඩනා කල්හි මිනිස්සු එක් ගමකට වැඩම කරන ලෙස ආරාධනා කළෝය. උන්වහන්සේ පිරිස සමඟ එහි වැඩම කළහ. සමීප විහාරයේ හික්ෂුහු ද එහි වැඩම කළහ. වූලාභය තෙරුන් වහන්සේගේ පිරිසෙහි නො සරුප් පැවතුම් ඇති එක් හික්ෂුවක් විය. සමීප විහාරයේ ද එබඳු ම හික්ෂුවක් විය. ඒ දෙනම අතර කලින් කිසි හැඳිනීමක් සම්බන්ධකමක් නො තිබිණි. එහෙත් ඒ දෙනම ඔවුනොවුන් දුටු සැටියේ ම මිත්‍ර වී සිනාසෙමින් කථා කරමින් සිටියහ. තෙරුන් වහන්සේ ඔවුන් දැක සමාස්සම්බුධියන් වහන්සේ දැන ගෙන ම ධාතුසංයුත්තය වදළහැයි කීහ. මෙසේ සත්ත්වයන්ගේ අධිමුත්ති දැන තථාගතයන් වහන්සේ ඒ පුද්ගලයාට ගැළපෙන පරිදි දහම් දෙසන්නාහ. සෙස්සන්ට එසේ නො කළ හැකි ය.

6. සවන තථාගත බලය

සත්ත්වයන්ගේ ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන් දියුණු වුණු නුවුණු බව දන්නා නුවණ.

පුන ව පරං සාරිපුත්ත තථාගතො **පරසක්කානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තං** යථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පචන්තෙති.

මෙයින් දැක්වෙන්නේ අන්‍ය සත්ත්වයන්ගේ අන්‍ය සුද්ගලයන්ගේ ශ්‍රඩාදී ඉන්ද්‍රියයන් මෝරා ඇති බව හා නැති බව දැනෙන්නා වූ ඉන්ද්‍රිය පරෝපරියත්තඤාණය එක් තථාගත බලයක් බව ය. ඉන්ද්‍රියයන් මෝරා ඇති බව හෝ නැති බව හෝ ඒ ඒ සත්ත්වයෝ නො දනිති. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන සත්ත්වයන් ගේ ඉන්ද්‍රිය තත්ත්වය සලකා බලා ඔවුන්ට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසන සේක. එසේ දැන කරන ධර්ම දේශනය සර්වාකාරයෙන් සාර්ථක වේ. සුද්ගල තත්ත්වය නො දැන දහම් දෙසන්නවුන් ගේ දේශනා සාර්ථක වන්නේ කලාතුරකිනි. **විභවිගපාළියෙහි** මේ ඥානය විස්තර කර ඇත්තේ:-

‘ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං පජානාති, අනුසයං පජානාති, වරිතං පජානාති, අධිමුක්තිං පජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛිත්තද්‍රියෙ මුදිත්තද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති.’

යනුවෙනි ‘තථාගත තෙමේ සත්ත්වයන් ගේ ආශය දනිති, අනුශය දනිති, වරිත දනිති, අධිමුක්ති දනිති. නුවණැසෙහි මඳ රාගාදී රජස් ඇත්තා වූ ද, නුවණැසෙහි බොහෝ රාගාදී රජස් ඇත්තා වූ ද, තියුණු ශ්‍රඩාදී ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තා වූ ද, නො තියුණු ශ්‍රඩාදී ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තා වූ ද, යහපත් ආශයාදිය ඇත්තා වූ ද, නොමනා ආශයාදිය ඇත්තා වූ ද, ධර්මය තේරුම් කර දීම පහසු වූ ද, ධර්මය තේරුම් කර දීම අපහසු වූ ද, මහපල ලැබීමට හව්‍ය වූ ද, මහපල ලැබීමට අහව්‍ය වූ ද සත්ත්වයන් දනිති’ය යනු එහි තේරුම ය. අන්‍ය සත්ත්වයන්ගේ අන්‍ය සුද්ගලයන්ගේ ආශයාදිය දන්නා නුවණ ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තඤාණය බව එයින් දක්වන ලදී.

ආශය යනු වාසය කරන ස්ථානය ය. යමෙක් යම්කිසි කරුණක් මෙය මෙසේමය යි තදින් පිළිගෙන එය ම මූලකාරණය කරගෙන එහි පිහිටා කටයුතු කෙරේ නම්, ඒ කරුණත් වාසස්ථානයකට සමාන වන බැවින් එයට ද ආශයයි කියනු ලැබේ. ‘සත්තානං ආසයං පජානාති’ යන මෙහි ආශය නමින්

කියැවෙන්නේ එබඳු කරුණු ය. මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය හා යථාභූතඥාන නම් වූ සමාන්තදෘෂ්ටිය එබඳු කරුණු දෙකකි. මෙහි ආශය නමින් කියනුයේ ඒ ධර්ම දෙකය.

ලෝකයෙහි ඇතැමෙක් ආත්මය නිත්‍ය දෙයකැයි ගනිති. ඇතැමෙක් ආත්මය ශරීරය සමඟම නැසෙන අනිත්‍ය දෙයකැ යි ගනිති. ඇතැමෙක් ආත්මය පයඝීන්තයක් නැති විශාල දෙයකැ යි ගනිති. ඇතැමෙක් පයඝීන්ත පරිච්ඡේදය ඇතියකැයි ගනිති. ඇතැමෙක් ශරීරය ආත්මය යන දෙක ම එකකැ යි ගනිති. ඇතැමෙක් ශරීරය ආත්මය යන දෙක දෙකකැ යි ගනිති. ඇතැමෙක් මරණින් පසු ද ආත්මය නිරෝගී ව ඇතැය යි ගනිති. ඇතැමෙක් මරණින් පසු ආත්මයක් ඉතිරි නො වෙතැ යි ගනිති. ඇතැමෙක් මරණින් මතු ඇතැමුන්ගේ ආත්ම ඇත. ඇතැමුන්ගේ ආත්ම නැතය යි ගනිති. ඇතැමෙක් මරණින් මතු ආත්මය ඇත්තේ ද නො වේ. නැත්තේද නො වේ යයි ගනිති. මරණින් මතු ආත්මය ඇත ය යි ගැනීම **ශාශ්වත දෘෂ්ටි** නම් වේ. ආත්මය මරණින් සිද්දේය නැතිවේ ය කියා ගැනීම **උච්ඡේද දෘෂ්ටි** නම් වේ. ශාශ්වත දෘෂ්ටිය ගනුවන් තමන්ගේ වැඩ කරන්නේ ශාශ්වත දෘෂ්ටිය මුල් කර ගෙන ය. උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගනුවන් තමන්ගේ වැඩ කරන්නේ උච්ඡේද දෘෂ්ටිය මුල් කර ගෙන ය. එබැවින් ඒ දෘෂ්ටි දෙක ඔවුනට වාසස්ථානයක් බඳු වන බැවින් ආශය නම් වේ.

ලෝකයෙහි ඇතැමෙක් සන්පුරුෂාශ්‍රය ලැබ සධර්මශ්‍රවණය කොට ශාශ්වතෝච්ඡේද සංඛ්‍යාත දෘෂ්ටි දෙකට නො බැස අවිද්‍යාදි හේතූන්ගේ හා සංස්කාරාදි ඵලයන්ගේ වශයෙන් සංසාර ප්‍රවෘත්තිය දක්නා වූ අනුලෝමිකක්ෂාන්තිය යි කියනු ලබන විදර්ශනා ඥානය ලැබ ඒ විදර්ශනා ඥානය අනුව එහි පිහිටා ක්‍රියා කෙරෙහි. ඇතැමෙක් යථාභූතඥාන නම් වූ මාර්ගඥානය ලැබ එහි පිහිටා එයට අනුව ක්‍රියා කෙරෙහි. එබැවින් විදර්ශනාඥානය හා මාර්ගඥානය ද ආශය නම් වේ. ශාශ්වතෝච්ඡේද දෘෂ්ටි දෙක ලාමක සත්ත්වයන්ගේ ආශය ය. අනුලෝමිකක්ෂාන්තිය හා මාර්ගඥානය ශුඛ සත්ත්වයන්ගේ ආශය ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන සත්ත්වයන්ගේ ආශය දැන ඔවුනට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසන සේක.

ගාශ්වතදෘෂ්ට්‍යාදිය ආශය කොට ඇත්තා වූ පුද්ගලයන් තුළ ඒ දෘෂ්ට්‍යාදිය නිරතුරු ව පවත්නේ නොවේ. පුද්ගලයා අත් සිතකින් අන්‍යක්‍රියාවක යෙදී ඉන්නා අවස්ථාවෙහිදී ද තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ පුද්ගලයා ගේ ආශය දන්නා හ. එබැවින් තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන කාහටත් ඔවුන්ගේ ආශය බලා සුදුසු සේ දහම් දෙසීම තථාගතයන් වහන්සේට කළ හැකිය. ධනය රැස්කර ගෙන අඹුදරුවන් ඇතිකර ගෙන පස්කම් සැප විඳිමින් එහි ඇළී ගැළී සිටින ඇතැම්හු තෛෂ්ක්‍රමාගරුකයෝ ය. තෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය ඇත්තෝ ය. තෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය යනු කාමයන් හැර දැමීමේ අදහස ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ බව දනිති. ඒ බව දැන ඔවුන්ට සුදුසු ධර්මයක් දේශනය කළ කල්හි ඔවුන් කෙරෙහි යටපත් වී ඇති තෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය මතු වී අවුත් මහපල ලබති. ඇතැමෙක් පැවිදි වෙති.

තථාගතයන් වහන්සේ බුදු වූ අලුත ලෝකයෙහි රහතුන් සැටඑක් තමක් ඇති වූ පසු ඒ රහතුන් ලෝකයෙහි ධර්මය පැතිරවීම සඳහා පිටත් කර යවා උරුවෙල් දනව්වට වැඩම කරන සේක්, අතරමග එක් වනයකට පිවිස ගසක් මුල වැඩහුන් සේක. එදින හදුවර්ගික නම් කුමාරවරුන් තිස් දෙනෙක් ද කම් සැපයෙන් විනෝදය ලබනු රිසියෙන් ස්ත්‍රීන් ද කැඳවා ගෙන ඒ වනයට පැමිණ සිටියෝ ය. බිරියක් නැති කුමරකු විසින් එද කැඳවා ගෙන ආ ගණිකාවක් ඔවුන්ගේ බඩු ද ගෙන පලා ගියා ය. කුමාරයෝ ඇය සොයමින් වනයෙහි ඇවිදිනාහු තථාගතයන් වහන්සේ දැක උන්වහන්සේ වෙත ගොස් 'ස්වාමීනි, ස්ත්‍රීයක් දුටුසේක් දැ'යි විචාළහ. 'කුමාරවරුනි, තෙපි කුමට ස්ත්‍රීයක් සොයන්නහුදැ'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. 'ස්වාමීනි, අපගේ එක් යහළුවෙක් ඔහුට බිරියක් නැති බැවින් ගණිකාවක් කැඳවා ගෙන ආවේ ය. මී අපගේ ප්‍රමාදයක් බලා බඩුත් ගෙන පලා ගියා ය. අප යහළුවාට උපකාර පිණිස ඇය සොයමින් ඇවිදින්නෙමු'යි ඔවුහු කීහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'කුමාරවරුනි, නොපට ගැහැනියක සොයමින් ඇවිදිනවාට වඩා තමන් ගැන සෙවීම තරකදැ'යි වදළහ. 'ස්වාමීනි, අපට තමන් ගැන සෙවීම නම් වඩා හොඳය'යි ඔවුහු කී හ. 'එසේ නම්

කුමාරවරුනි, හිඳගනිවි නොපට දහම් දෙසමි'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. ඔවුහු තථාගතයන් වහන්සේ වැඳ දහම් අසනු පිණිස හිඳගත්තෝ ය. අන් ධර්මධරයෙක් නම් කාමයෙන් මත්ව මෙසේ වනයෙහි සල්ලාල කමින් ඇවිදිමින් සිටින ඒ පිරිසට කාමයෙන් ඇත්ව වෙසෙන උදර අදහස් ඇතියන්ට ම සුදුසු වන කෙලෙසුන්ට විරුද්ධ වන මේ ධර්මය දේශනය නො කරන්නේ ය. ඔවුන් විසින් දහම් දෙසන්නට ආරාධනා කළ ද ඔවුහු දහම් දෙසීමට සුදුසු පිරිසක් නො වෙති යි' සිතා දහම් නො දෙසන්නාහ. තථාගතයන් වහන්සේට ඔවුන් තුළ ඇති නෛෂ්ක්‍රමය ගරුකත්වය නෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය පෙනෙන බැවින් ඔවුන්ට දහම් දෙසූ සේක, දහම් ඇසුවා වූ ඔවුන්ට ඒ ධර්මය අවබෝධ වී සෝවාන් මාර්ගඥානසංඛ්‍යාත ධර්මවක්ෂ්‍රස පහළ වී සැම දෙනම තථාගතයන් වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ලබා ගත්හ.

(මහාවග්ග පාළි)

පැවිදිව සිටිය ද නෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය නැති කාමය ම ගරු කරන කාමාධ්‍යාශය ඇති පුද්ගලයෝ පැවිද්දන් අතර ද ඇත්තාහ. තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන් හඳුනාගන්නාහ. රූපනන්ද හික්ෂුණිය එබඳු තැනැත්තියකි. ඇය පැවිදිවූයේ ඥාතීන් පැවිදි වූ නිසා ය. ඕ මාගේ වැඩිමහලු සහෝදරයා පැවිදි ව ලොවුතුරා බුදු විය. ඔහුගේ පුත් රහල් කුමරු පැවිදි විය. මාගේ සැමියා ද පැවිදි විය. මව ද පැවිදි විය. මෙතෙක් දෙනා පැවිදි වූ කල්හි මට ගෙයි රැඳී සිටීමෙන් පලක් නැතය' සිතා හික්ෂුණි ආශ්‍රමයකට ගොස් පැවිදි වූවා ය. රූප ගරුක වූ ඕ 'තථාගතයන් වහන්සේ රූපය අනිත්‍යය, දුකය, අනාත්මය යි දහම් දෙසනි'යි හික්ෂුණිගෙන් අසා 'තථාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියට ගිය හොත් මෙතරම් ශෝභන වූ මාගේ රූපයෙහි දොස් දක්වන්නාහ'යි බුදුන් දක්නට ද නො යන්නී ය. තථාගතයන් වහන්සේ වෙත දහම් ඇසීමට යන්නෝ පැහැදී නොයෙක් අයුරින් බුදුගුණ වර්ණනා කරති. රූපනන්ද හික්ෂුණිය හික්ෂුණීන් විසින් හා උපාසිකාවන් විසින් කියන බුදු ගුණ අසා 'මොවුහු මාගේ සහෝදරයාගේ ගුණ බොහෝ කියන්නාහ. බුදුන් වහන්සේ රූපයේ දොස් කියනත්

එක් දිනයකදීම එතරම් රාශියක් නො කියනු ඇත. මම ද උන්වහන්සේට නො දැනෙන ලෙස හික්ෂුණින්ගේ මුවාවෙන් ගොස් එක් දිනක් උන්වහන්සේ දැක දහම් අසා එමි්යි සිතා මම ද අද දහම් ඇසීමට එමි්යි හික්ෂුණින්ට කීවා ය.

සත්ත්වයන්ගේ ශරීර පමණක් නොව සිත් ද පෙනෙන ආශය-අධිමුක්ති පෙනෙන තථාගතයන් වහන්සේට නො දැනෙන්නට නො පෙනෙන්නට කිසිවකුට උන්වහන්සේ වෙත නො යා හැකි ය. රූපනන්ද සිතනු සමග තථාගතයන් වහන්සේ ඇය තමන්වහන්සේ වෙත පැමිණෙන බව දැන ගත් සේක. උන්වහන්සේ ඇයට කිනම් ධර්මයක් සුදුසු වේ දැයි සිතන්නාහු කටුවකින් කටුවක් ඉවත් කරන්නාක් මෙන් රූපගරුක වූ ඇගේ රූපනණ්භාව හා රූපමදය රූපයකින් ම දුරු කිරීම සුදුසු බව දැන වදරා ඇය පැමිණෙන කල්හි ඇගේ රූපයට වඩා සිය ගුණයෙන් ශෝභන වූ රූපය ඇති සර්වලංකාරයෙන් සැරසුණු තරුණ කතක රුවක් උන්වහන්සේට පවත් සලමින් ඉන්නා ආකාරයෙන් නිර්මාණය කර තැබූහ. ඒ රුව පෙනෙන්නේ තථාගතයන් වහන්සේට හා රූපනන්ද හික්ෂුණියට පමණෙකි. රූපනන්ද තථාගතයන් වහන්සේ වෙත ගොස් වැද උන්වහන්සේ සමීපයේ වූ ඉතිරි රුව දැක, 'මේ කත සමීපයේදී මගේ රුව භංසියක ඉදිරියේ කැවිවී රුවක් වැනිය'යි තමාගේ රූපය තොමෝ ම පහත් කොට සිතුවා ය. ඇගේ රූප මදය බොහෝ දුරට සත්සිදී ගියේ ය. ඇගේ සිත ඒ රූපයට ඇදී ගියේය. ඕ ඒ රූපයේ අවයව සියල්ල එකිනෙක බලමින් ඒවායේ ලස්සන සිතුවා ය. තථාගතයන් වහන්සේ රූපනන්ද හික්ෂුණියගේ සිත නිර්මිත රූපයට ඇදී ඇති බව දැක දහම් දෙසමින් ම ඒ රූපය මදින් මද වෙනස් කළහ. මුලින් සොළොස් අවුරුදු වයසේ සිටින්නියක බඳු ඒ රූපය විසි අවුරුදු වයසෙහි සිටින රුවක් කළහ. ඉක්බිති දරුවකු ලැබූ ඉතිරියක් බවට ද, මැදිවියේ සිටින රුවක් බවට ද, කෙස් පැසුණු ඇඟ රැළි වැටුණු දත් සැලුණු - කුඳු ගැසුණු - සැරමිටියක් ගත් ඉතිරි රුවක් බවට ද පත් කොට දැක්වූහ. ඒ වෙනස් වීම දැකීමෙන් ඇගේ රූපරාගය දුරු වී ගියේ ය. ඉක්බිති

ඒ රූපය රෝගාතුර කොට දැක්වූහ. එකෙණෙහි ඒ රුව බිම ඇද වැටී මහහඬින් කෙදිරිගාමින් මලමුත්‍ර ගොඩේ ඒ මේ අත පෙරළෙන්නට විය. රූපනන්ද රූපය කෙරෙහි අනිශයිත් ම කලකිරිණ. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ ඒ රුව මළසිරුරක් කොට දැක්වූහ. එකෙණෙහි ම එය ඉදිමී එහි නවදොරින් ලේ සැරව හා පණු කැදලි වැගිරෙන්නට විය. බලු කපුටු ආදීහු පැමිණ මළ සිරුර කන්නට වූහ. රූපනන්ද හික්ෂුණිය සියල්ල බලා සිට, 'මේ ස්ත්‍රිය මෙතැනහි ම ජරපත් වූවා ය. රෝගාතුර වූවා ය. මරණයට පත්වූවා ය. මාගේ මේ ශරීරයටත් එසේ ම ජරා - ව්‍යාධි - මරණ පැමිණෙන්නේ ය'යි ආත්මභාවයේ අනිත්‍යතාව දුටුවා ය. ඇයට භවත්‍රය ගිනිගත් ගෙවල් සේ පෙනිණ. කජේ එල්ල කුණපයක් සේ පෙනිණ. ඇගේ සිත කර්මස්ථානාහිමුඛ විය. තථාගතයන් වහන්සේ ඇයට උපකාර වීම පිණිස:

**'ආතුරං අසුචිං පුනිං - පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං,
උග්ගරන්තං පග්ගරන්තං - බාලානං අභිපත්තිකං,**

**යථා ඉදං තථා එතං - යථා එතං තථා ඉදං
ධාතුසො පුඤ්ඤකො පස්ස - මා ලොකං පුනරාගමි,
භවෙ ජන්දං විරාජෙත්වා - උපසන්තො චරිස්සසි.'**

යන ගාථා වදළ සේක. ඒ දේශනාව අනුව සිත යථා හික්ෂුණිය යෝව්‍යාත් ඵලයට පැමිණියා ය. ඉක්බිති තථාගයන් වහන්සේ මතු මාර්ගත්‍රය සඳහා විදර්ශනාව පිණිස,

**'අට්ඨිතං නගරං කතං - මංසලොහිතලෙපනං
යත්ථ ජරා ච මච්චු ච - මානො මක්ඛො ච ඔහිකො.'**

යන ගාථාව වදළ සේක. එය අසා රූපනන්ද හික්ෂුණිය ඉතිරි මහපලවලට පිළිවෙළින් පැමිණ සවිකෙලෙසුන් නසා අර්හත් ඵලයට පැමිණියා ය.

(ධම්මපදවිඨ කථා)

නපුරුකම් කරමින් සිටින්නා වූ ඇතැම්හු අව්‍යාපාද ගරුකයෝ ය. කරුණාධ්‍යායය ඇත්තෝ ය. ඔවුන් නපුරුකම්

කරමින් සිටියදී ම තථාගතයන් වහන්සේ ඒ බව දන්නාහ. අංගුලිමාල මිනීමරමින් සිටියදී ම තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු වෙත ගොස් ඔහුට දහම් දෙසුවේ උන්වහන්සේට ඔහුගේ අව්‍යාපාද ගරුකත්වය පෙනුණු නිසා ය. අනුන්ට බොහෝ උපකාර කරමින් ඉන්නා වූ ද ඇතැම්හු ව්‍යාපාද ගරුකයෝ ය. නපුරෝ ය. ඔවුන් අනුන්ට යහපත කරමින් ඉන්නා විටම තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ ව්‍යාපාද ගරුක භාවය දැන ගන්නාහ. ශාන්තව සිටිය ද කිපෙන ස්වභාවය ඇති බවට **වේදේහිකාගේ කථාව** නිදසුනෙකි.

සැවැත් නුවර වේදේහිකා නම් ගැහැනියක් වූවා ය. ඇයට කටයුත්තෙහි දක්ෂ අතලස කාලී නම් දාසියක් වූවා ය. 'වේදේහිකා අත් ගැහැනුන් සේ කුරිරු නැත. උඩඟු නැත. වේදේහිකා බොහොම හොඳය' කියා ඇගේ ගුණ බොහෝ දෙනා කියන්නට වූහ. ඇගේ කීර්තිරාවය අසා කාලී සිතන්නී 'වේදේහිකාගේ ගුණ බොහෝ දෙනා කියන්නාහ. ඇය මෙසේ ශාන්තව සිටින්නේ මා විසින් හොඳට වැඩ කරන නිසා ද, නැතහොත් ඇගේ ගුණවත්කම නිසා දැ යි විමසිය යුතුය' යි සිතා එක් දිනක් දවල් වන තුරු නිද ගන්නා ය. එදින වේදේහිකා නො සතුටු ව 'බොල කාලීයේ, මෙ පමණ දවල් වන තෙක් නිද ගන්නේ නිට කුමක් වෙලා දැ යි?' ඇසුවා ය. 'මොකොවත් වෙලා නැතැ' යි කාලී කීවා ය. 'මේ පවකාර දාසී කිසි කරුණක් නැතිව දවල් වන තුරු නිදගන්නී ය' යි වේදේහිකා කීවී රවා බැලුවා ය.

'මාගේ ආයතීවට කෝපය නැත්තේ නො වේ. මා හොඳට වැඩ කරන නිසා මී ඇත්තා වූ කෝපය පිට නොකරන්නී ය' යි කාලී සිතා ගන්නා ය. මී නොමෝ තවත් ඒ ගැන විමසන්නට සිතා පසු දින තවත් දවල් වන තුරු නිද ගන්නා ය. වේදේහිකා 'නී මෙපමණ දවල් වන තුරු නිද ගන්නේ නිට කුමක් වෙලා දැ' යි ඇසුවා ය. 'කිසිවක් වී නැත, ආයතීවෙති' යි කාලී කීවා ය. එද වේදේහිකා කීවී කාලීට සැර කළා ය.

වේදේහිකා ගේ කෝපය ගැන තවත් විමසනු පිණිස කාලී තුන්වන දිනයේ තවත් දවල් වී නැගිට්ටාය. එදින වේදේහිකා 'කුමට මෙපමණ දවල් වන තෙක් නිදන්නී දැ' යි කාලීගෙන් අසා

කිසි කරුණක් නැත ය යි කී කල්හි හොඳට ම කිසි දොරට දමන පොල්ල ගෙන කාළීට ගසා ඇගේ හිස පැලුවා ය.

කාළී හිසෙන් ලේ ගලමින් තිබියදී ම සමීප ගෙවලට ගොස් නුඹලා හොඳය කියන ධ්වදේහිකාගේ සැටි බලන්න. ඕ තොමෝ දවල් වී නැගිට්ටා ය කියා එක දාසියක් ඇති ගෙදර වැඩ සියල්ල ම තනිව කර ගෙන සිටින මට පොල්ලකින් ගසා මාගේ ඔලුව පැලුවාය යි කීවා ය. වේදේහිකාගේ කීර්තිය එයින් කෙළවර විය. වේදේහිකාව වැනි අයගේ කෝප වන ස්වභාවය ඔවුන් ශාන්තව සිටින විට ම තථාගතයන් වහන්සේ දන්නාහ. (කකචුපම සුත්ත)

අනුශය යනු අප්‍රතීන භාවයෙන් සත්ත්වයන්තානයෙහි පවත්නා කාමරාගාදීහු ය. කාමරාගානුශය, හවරාගානුශය, ප්‍රතිසානුශය, මානානුශය, දෘෂ්ට්‍යානුශය, විචිකිත්සානුශය, අවිද්‍යානුශය යි අනුශය නාමයෙන් දැක්වෙන ධර්මයෝ සත්දෙනෙකි.

ලෝකෝත්තර මාර්ගඥානය උපදවා එහි බලයෙන් කාමරාගාදිය ප්‍රහාරණය නො කළ සහමුලින් නො නැසූ පුද්ගලයන්හට කාමරාගය ඇති වීමට හේතු වන සුන්දර රූපයක් මුනගැසුණු විටදී කාමරාගය උපදී. මාර්ගයෙන් කාමරාගය ප්‍රහාරණය කළ අනාගාමීන්ට හා රහතුන්ට කොතරම් ශෝභන රූපයක් මුණ ගැසුණ ද කාමරාගය නූපදී. රාගයට හේතු වන ආරම්මණ ලද පෘථග්ජනයාට කාමරාගය ඇති වන්නේත් අනාගාමීන්ට රහතුන්ට එය ඇති නො වන්නේත් කිනම් කරුණකින් දැ යි විමසිය යුතු ය. ඉෂ්ටාරම්මණය මුණගැසීමේදී පෘථග්ජනයාට කාමරාගය ඇති වන්නේ ඔහු තුළ ඒ කාමරාගය එක්තරා සියුම් ආකාරයකින් තිබුණ බැවිනි. අනාගාමීන්ට හා රහතුන්ට ඇති නො වන්නේ ඔවුන් තුළ එසේ පවත්නා කාමරාගයක් නැති නිසා ය. ඉෂ්ටාරම්මණය මුණ ගැසුණු විට පෘථග්ජනයාට කාමරාගය නැගී එන නිසා ඔහු තුළ කාමරාගය ඇති වන බව කියනු මිස ඔහු තුළ අසවල් තැන අසවල් ආකාරයෙන් ඒ කාමරාගය රැදී ඇතය කියා දැක්විය හැකි ආකාරයකින් ඒ

කාමරාගය නැත. නො දැක්විය හැකි ආකාරයෙන් අන්‍යයන්ට තබා, ඇති පුද්ගලයාට ද, ඇති බව නො දැනෙන්නා වූ ආකාරයෙන් පවත්නා ක්‍රියාකාරීත්වයක් නැති ක්ලේශයන් නිදසිටින්නවුන් වැනි නිසා ඒවාට අනුශය යි කියනු ලැබේ. කරුණක් ලැබ උපන් කල්හි ද ඒවාට ඒ තමම කියනු ලැබේ. අනුශයිත ක්ලේශය ඉතා සියුම් ය. ඒවා සත්ත්වසත්තානයෙහි නිරතුරු ව ම ඇත්තේ ය. එහෙත් කුශලයට ඒවායින් බාධාවක් නැත. දන් දෙන තැනැත්තා කෙරෙහි දන් දෙන වේලාවේදී ඒවා ඇත. භාවනා කරන තැනැත්තාට භාවනා කරන වේලාවෙහි ද ඒවා ඇත. ධ්‍යාන ලබා ධ්‍යානයට සමවැදී ඉන්නා තැනැත්තා කෙරෙහි ද ඒවා ඇත. සෝවාත් සකෘදගාමී අනාගාමී පුද්ගලයන් කෙරෙහි ද ඇතැම් අනුශය ධර්ම ඇත. ඒවා නැත්තේ රහතුන් කෙරෙහි පමණෙකි.

ඇතැමුන් කෙරෙහි අනුශයිත කෙලෙස් වර්ෂ බොහෝ ගණන්, වරකුදු නැග එන්නේ නැති ව අනුශයිතාකාරයෙන් ම පවතී. ඇතය කියා සැලකීමට කිසිම ලකුණක් නැති ඒ කෙලෙස් තමා තුළ ඇති බව ඒ පුද්ගලයෝ ද නො දනිති. එහෙත් තථාගතයන් වහන්සේ ඒවා දනිති. සත්පුරුෂයන් සේවනය කරන, ධර්මය සේවනය කරන, නුවණ ඇති අයට අනුශයිත කෙලෙසුන් නැහී එනවා අඩු ය. අපට ලෝභය නැත, රාගය නැත, ක්‍රෝධය නැත, අප පව් කරන්නේ නැත කියා ඒ කෙලෙස් නැහී සිටීමේ අඩුකම නිසා ඇතැම්හු තමන් ගැන ධවටෙහි. සමහර විට කාලාත්තරයක් නො නැහිට සිටි ක්ලේශය නිතර නැහී එන ක්ලේශයට වඩා නපුරු අන්දමින් නැහී එන්නේ ය. එයට සාධක බොහෝ දැක්විය හැකි ය.

එක් කලෙක අප මහබෝසතාණෝ ධ්‍යාන උපදවා කාමරාගය යටපත් කර ගෙන සිට බඹලොව ඉපිද එහි ද බොහෝ කලක් කාමරාගය යටපත් කරගෙන සිට එයින් චූත ව මිනිස්ලොව රජ ගෙදරක උපන්න. දීර්ඝ කාලයක සිට කාමරාගය යටපත් කර ගෙන සිටින කුමරා ස්ත්‍රීන් දැකීමට පවා කැමති නො විය. ඔහු ස්ත්‍රීන් අත නො සිටින්නේ ය. ස්ත්‍රියක් අතට ගත

හොත් කුමාරයා හඩන්නට වන්නේ ය. ඔහුට කිරි පෙවීම සඳහා කිරි මව්වරුන්ට පිරිමි වෙස් ගන්වන්නට සිදු විය. ඔහු වැඩිවිය පැමිණි පසු ද විවේකාශාරයකට වී ධ්‍යානයෙන් වාසය කෙළේ ය. එසේ සම්පූර්ණයෙන් ස්ත්‍රීන්ගෙන් ඇත් වී සිටින කුමාරයාගේ අනුශයිත කාමරාගය රජුගේ මෙහෙයීමෙන් තරුණ නාටිකාවක් විසින් ප්‍රබෝධ කරනු ලැබී ය. ඔහුට කාමරාගය කොතරම් බලවත් ලෙස තැගී සිටියේ ද කියන හොත් කාමරාගයෙන් අන්ධ වී මේ කාමරසය මා විසින් පමණක් විදිය යුතුය, සෙස්සන්ට මේ රසය ලැබීමට ඉඩ නො දිය යුතුයයි ඔහු පුරුෂයන් මරන්නට පටන් ගන්නේ ය. එයින් පිය රජුට ඔහු රටින් පිටුවහල් කරන්නට සිදු විය. විස්තර ජාතක පොතෙන් දැන හැකි ය. මහාපලෝභන ජාතකය යන නමින් මේ කථාව ජාතක පොතේ දක්වා තිබේ.

වර්තය යනුවෙන් මෙහි දැක්වෙන්නේ ඒ ඒ පුද්ගලයන් විසින් අතීතයෙහි කර ඇති පින්පව් දෙක ය. කතමඤ්ච සත්තානං වරිතං? පුඤ්ඤාභි සංඛාරො, අපුඤ්ඤාභි සංඛාරො, ආනෙඤ්ජාභි සංඛාරො පරිත්තභුමකො වා මහාභුමකො වා ඉදං සත්තානං වරිතං යනුවෙන් ඒ බව විභංගපාළියෙහි දක්වා ඇත්තේ ය. අතීතයෙහි කළ පින්පව් දෙකොටස ම සකල සත්ත්වයනටම ඇත්තේ ය. සිටු වීමට රජ වීමට රහත් වීමට තරම් අතීතයෙහි කළ පින් ඇත්තා වූ අය සමහර විට කිසි පිතක් නැතියවුන් සේ ඉතා පහත් අන්දමින් ජීවත් වෙති. බුදුරජුන් ජීවමාන කාලයේ රජගහනුවර විසූ සුනීත නම් සැඩොලා එබඳු කෙනෙකි.

සුනීතගේ කථාව.

පෙර බුදුවරුන්ගේ සසුන්වල නිවන් පතා නොයෙක් පින්කම් කළ පුද්ගලයෙක් බුඩගුණාකාලයක දී මිනිස්ලොව කුලගෙයක ඉපද වැඩිවිය පැමිණි බාලජනයන් හා එකතු ව සෙල්ලමින් කල් යවන්නේ ගමෙහි පිඩුසිභා වඩනා පසේබුදු කෙනකුන් දැක ඇඟ සැම තැන වණ සැදුණු එකකු මෙන් මුළු සිරුර වසා පොරවා ගෙන ඔබ කුමට පිඩු සිහන්තෙහි ද? මිනිසකු විසින් ගොවිකම් වෙළඳුම් ආදියෙන් දිවි පැවැත්විය යුතු නො වේ ද? ඔබට ඒවා කරන්නට බැරි නම් ගෙවල මලමුත්‍රාදිය ඉවත් කරමින් ගෙවල

පිළිකනු ශුඛකිරීමෙන්වත් ජීවත් වන්නයයි උන්වහන්සේට අපහාස කෙළේ ය.

ඔහු ඒ පවින් බොහෝ කලක් තරකයෙහි පැසී අවශේෂ කර්මයෙන් මිනිස්ලොව ජාති සිය ගණන් සැඟවී කුලයෙහි ඉපද අවසානවරට අප බුදුරදුන්ගේ කාලයේ රජගහනුවර සැඟවී පවුලක උපත ලැබුවේ ය. ඔහු සුනීත නම් විය. ඔහු සෑහෙන පමණට ආහාරයකුදු නො ලබමින් තගරයේ කසළ ඉවත් කරමින් තමා පහත් කොට සලකන පිළිකල් කරන සෙස්සන්ට යටහත් බව දක්වමින් වදිමින් ඉතා දුකින් ජීවත් විය. එහෙත් ඒහිහික්ෂුභාවයෙන් පැවිද්ද ලැබීමට නිසි, රහත්වීමට නිසි, දේව බ්‍රහ්මයන්ගෙන් පවා වැදුම් පිදුම් ලැබීමට නිසි පින් ඔහුට ඇත්තේ ය. ඒ බව අත්‍යයන් තබා ඔහු ද නොදන්නේ ය.

එක් දිනක මහාකරුණාසමාපත්තියෙන් නැගී ලොව බලා වදරන්නා වූ තථාගතයන් වහන්සේට සුනීත පෙනිණ. ඔහුගේ පුණ්‍ය සම්පත්තිය ද පෙනිණ. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට පිහිට වනු පිණිස හික්ෂුසංඝයා ද සමඟ රජගහනුවර සුනීත පිරිසිදු කරන වීථියට පිටු සිඟා වැඩි සේක. කසළ කදක් කර තබා ගෙන යන සුනීතට පෙර මඟ බුදුරදුන් වඩිනු පෙනිණ. සැමට ම යටත් ව සැමට ම අයින් වී යන සුනීතට ලෝකාග්‍ර වූ බුදුරදුන් වඩනා කල්හි අයින් වී යාමට තරම් චිත්ත ශක්තියක් නො වීණ. බුදුරදුන් මුණ නො ගැසෙන ලෙස පළා යාමට මහක් ද නො තිබිණ. ඔහු කලබල වී කළ හැකි දෙයක් නැත්තෙන් කසළ කද පසෙක තබා බිත්තියකට හේත්තු වී වැද ගෙන සිටියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු සම්පයට පැමිණ, 'සුනීත' යි අමතා ඔහු ධෛර්යමත් කොට 'නුඹට මේ දුක්බ ජීවිකාවෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක් ද? නුඹට පැවිදිවන්නට තරකදැයි අසා වදළ සේක. තථාගතයන් වහන්සේගේ වචනය අසා සුනීත කිසි කලෙක නො ලැබූ තරම් ප්‍රීතියක් ලබා 'ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මා වැනි අයටත් පැවිද්ද ලැබිය හැකි නම් මා පැවිදි නොවන්නේ කිමිද? භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මා පැවිදි කරනු මැනවැයි කී ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'ඒහි හික්ඛු'යි වදළ සේක.

ඒ වචනයෙන් සුනීත පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබ පෙර පිනෙන් පහළ වූ සිවුරු හැඳ පොරොවා සියවස් ගත කළ මහතෙර කෙනකුන් සේ සුන්දර ශ්‍රමණාකල්පයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ සම්පයේ සිටියේ ය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ සුනීත හික්ෂුව විහාරයට කැඳවා ගෙන ගොස් කමටහන් දුන්හ. හෙතෙමේ විවේකස්ථානයකට එළඹ තථාගතයන් වහන්සේ දුන් උපදෙස් අනුව භාවනා කොට පඤ්චාහිඤා අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා අනතුරු ව විදභීතා කොට සවි කෙලෙසුන් තසා අර්හත්ඵලයට පැමිණියේ ය. රහත් වූ සුනීත තෙරුන් වහන්සේ වෙත ශක්‍රයා ද බ්‍රහ්මයෝ ද බොහෝ දෙවියෝ ද පැමිණ-

**‘නමො තෙ පුරිසාචඤ්ඤ
නමො තෙ පුරිසුත්තම,
යස්ස තෙ ආසවා බිණා,
දක්ඛිණෙයොඤ්ඤ මාරිස’**

යනුවෙන් පුරුෂාචාර්යයන් වහන්ස, ඔබට නමස්කාර වේවා! පුරුෂෝත්තමයන් වහන්ස, ඔබට නමස්කාර වේවා! නිදුකාණන් වහන්ස, ඔබගේ ආශ්‍රවයෝ ක්ෂය වූහ. ඔබ වහන්සේ දක්ෂිණාවට සුදුසු වුවහුය යි කියමින් දොහොත් මුදුන් දී නමස්කාර කළෝ ය.

(පෙරගාථා අට්ඨකථා 540)

ඇතැම්හු අතීතයෙහි කළ බොහෝ පවිකම් ඇත්තෝ ද සමහර විට මහත් යස ඉසුරෙන් මහා සම්පත්තියෙන් කල් යවති. ඔවුන්ගේ පවිකම් ඇති බව ඔවුහු ද නො දනිති. සෙස්සෝ ද නො දනිති. තථාගතයන් වහන්සේ සෑම දෙනාගේ ම වර්ත දන්තාහ.

අධිමුක්තිය පස්වන තථාගත බලය විස්තර කිරීමේදී කියැවිණ. අධිමුක්ති දැනීම වෙන ම තථාගත බලයක් ව තිබියදී මේ ඉන්ද්‍රියපරෝපරියන්තඤ්ඤයට එය නැවත ඇතුළු කොට දක්වා තිබෙන්නේ ඉන්ද්‍රියයන්ගේ තත්වය අනුව ද අධිමුක්තිය දැනෙන බැවිනි.

ලෝභ දෝෂ මෝහ මාන දිට්ඨි විචිකිච්ඡා පීන උද්ධච්ච අභිරික අනොත්තප්පය යි ක්ලේශ නම් වූ ධර්ම දශයක් ඇත්තේ ය. දූවිල්ල වැටුණ හොත් එයින් ඇස වැසෙන්නාක් මෙන් යමකුගේ සන්නානයෙහි රාගාදි කෙලෙසුන් උපදිත් හොත් ඒවායින් ඔහුගේ නුවණැස වැසෙන්නේය. එබැවින් කෙලෙසුන්ට දූවිලිය යි ද කියනු ලැබේ. ඇතමුන්ට නිතර කෙලෙස් ඇති නො වේ. ඇති වන කෙලෙස් ද සනච ඇති නො වේ. ඔවුහු නුවණැසෙහි කෙලෙස් රජස් අධික ව නැති බැවින් **අප්පරජක්ඛ** නම් වෙති. ධර්මයෙන් ඇත් ව වෙසෙන සත්පුරුෂ සේවනයක් නැති ව වෙසෙන ඇතැමුන්ට නිතර ම කෙලෙස් ඇති වේ. ඇතිවන කෙලෙස් ද ඉතා සනච ඇතිවේ. කෙලෙස් දූවිල්ලෙන් වැසී ගිය නුවණැස ඇති ඔවුහු **මහාරජක්ඛ** නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ අප්පරජස්කයන් ද දන්නාහ. මහාරජස්කයන් ද දන්නාහ.

සද්ධිනද්‍රිය - විරියිනද්‍රිය - සතිනද්‍රිය - සමාධිනද්‍රිය - පඤ්ඤිනද්‍රිය කියා මහපල ලැබීමට උපකාර වන ඉන්ද්‍රිය ධර්ම පසක් ඇත්තේ ය. නැවත නැවත සේවනය කිරීමෙන් තමන් ගේ සන්නානයෙහි නිතර නිතර ඇති කර ගැනීමෙන් දියුණු කර ගන්නා ලද ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තෝ **තික්ඛිනද්‍රිය** නම් වෙති. එසේ ඉන්ද්‍රියයන් දියුණු කර නො ගත්තෝ **මුදුනද්‍රියයෝ** නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ තික්ඛිනද්‍රිය වූ ද මුදුනද්‍රිය වූ ද සත්ත්වයන් දන්නාහ.

යහපත් වූ ආශය වර්ත අධිමුක්ති ඇත්තා වූ අප්පරජස්ක වූ තියුණු ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රිය ඇත්තා වූ සත්ත්වයෝ **ස්වාකාර** නම් වෙති. ලාමක වූ ආශය අනුශය වර්ත අධිමුක්ති ඇත්තා වූ මහාරජස්ක වූ නො දියුණු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තා වූ සත්ත්වයෝ **ද්වාකාර** නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ ස්වාකාර ඇත්තා වූ ද ද්වාකාර ඇත්තා වූ ද සත්ත්වයන් දන්නාහ.

ස්වාකාර ඇත්තා වූ සත්ත්වයනට හොඳ නරක තේරුම් කරදීම, ස්කන්ධාදි ගැඹුරු ධර්ම තේරුම් කර දීම පහසු ය. එබැවින් ඔවුහු **සුවිඤාපා** නම් වෙති. ද්වාකාර ඇත්තා වූ සත්ත්වයනට හොඳ නරක තේරුම් කර දීම, ගැඹුරු ධර්ම තේරුම්

කර දීම අපහසු ය. ඔවුහු දුර්විඥාපාය නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ සුවිඥාපාය සත්ත්වයන් ද දන්නාහ. දුර්විඥාපාය සත්ත්වයන් ද දන්නාහ.

දහම් ඇසීමෙන් භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් වර්තමාන භවයෙහිදී ම මහපල ලැබීමට සුදුසු පුද්ගලයෝ ද ඇත. ඔවුහු භව්‍ය නම් වෙති. කොතෙක් දහම් ඇසුව ද කොතෙක් භාවනා කළ ද ඒ භවයේදී මහපල ලැබිය නො හෙන පුද්ගලයෝ ද ඇත. ඔවුහු අභව්‍ය නම් වෙති.

‘යෙ තෙ සත්තා කම්මාවරණෙන සමන්තාගතා කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතා විපාකාවරණෙන සමන්තාගතා අස්සධා අච්ඡන්දිකා දුප්පඤ්ඤා අභබ්බා නියාමං ඔක්කම්තුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං ඉමෙ තෙ සත්තා අභබ්බා.’

(විභඞ්ග පාළි 267)

කර්මාවරණය ඇති, ක්ලේශාවරණය ඇති, විපාකාවරණය ඇති, ශ්‍රධාව නැති, මහපල ලැබීමේ ඕනෑකම නැති, නුවණ නැති, කුශලධර්මවිෂයෙහි සම්මත්තනියාම නම් වූ ලෝකෝත්තර මාර්ගයට පැමිණීමට සුදුසුකම් නැති සත්ත්වයෝ අභව්‍යයෝය යි එයින් දක්වන ලදී.

මවු මැරීම, පියා මැරීම, රහතුන් මැරීම, ලොවුතුරා බුදුන්ගේ ශරීරයෙහි ලේ ඉපදවීම, සංඝයා හේද කිරීම යන දෙවන ජාතියේ විපාක දීමෙහි නියත කර්ම පස අතුරෙන් යම්කිසිවක් කළ පුද්ගලයකුට ඒ ආත්මභාවයේදී මහපල නො ලැබිය හැකි ය. ඒවා ලෝකෝත්තර මාර්ගය ආවරණය කරන කර්මයෝ ය. කර්මාවරණය යි කියනුයේ ඒ කර්ම පසට ය. නාස්තික අහේතුක අක්‍රිය යන නම් ව්‍යවහාර කරන කර්මය හා කර්මඵලය ප්‍රතික්ෂේප කරන දෘෂ්ටි තුනෙන් යම්කිසි දෘෂ්ටියක් ගෙන සිටින්නහුට ඒ ජාතියේදී මහපල නො ලැබිය හැකි ය. එය ලෝකෝත්තර මාර්ගය වසන ක්ලේශයෙකි. එබැවින් එය ක්ලේශාවරණ නම් වේ. අහේතුක ද්විභේතුක ප්‍රතිසන්ධියෙන් උපනුන්ට ද ඒ ජාතියේදී

මගපල නො ලැබිය හැකි ය. ප්‍රතිසන්ධිය කර්ම විපාකයකි. ලෝකෝත්තර මාර්ගය වසන විපාකයක් බැවින් අහේතුක ද්විභේතුක ප්‍රතිසන්ධිය විපාකාවරණ නම් වේ.

ආවරණය කරන ආනන්තයකර්ම නැති, ආවරණය කරන නියත මිථ්‍යාදෘෂ්ටිසංඛ්‍යාත ක්ලේශය නැති, ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇති, ශ්‍රධාව ඇති, බලවත් ඡන්දය ඇති, නුවණ ඇති, පෙර පින් ඇති පුද්ගලයෝ ඒ ජාතියේ මගපල ලැබීමට හව්‍යයෝ ය. සුදුසුසෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ මොවුහු හව්‍යයෝ ය, මොවුහු අහව්‍යයෝ යයි හව්‍යාහව්‍ය පුද්ගලයන් දන්තාහ.

අන්‍ය සත්ත්වයන්ගේ අන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ ආශය, අනුශය, වරිත, අධිමුක්ති දන්තා වූ ද අල්පරජස්ක, මහාරජස්ක, තික්ෂණේන්ද්‍රිය, මෘද්වින්ද්‍රිය, ස්වාකාර, ද්වාකාර, සුවිඤාප්‍ය, දුර්විඤාප්‍ය, හව්‍යාහව්‍ය පුද්ගලයන් දන්තා වූ නුවණ ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තඤාණ නම් වූ තථාගත බලය ය.

7. සත්වන තථාගත බලය.

ධ්‍යානාදීන්ගේ සංක්ලේශාදිය දන්තා නුවණ.

‘සුන ව පරං සාරිපුත්ත තථාගතො **ඤාන විමොක්ඛ සමාධි සමාපත්තිතං සංකිලෙසං චොදනං වුට්ඨානං** යථාභූතං පජානාති. යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො ඤාන විමොක්ඛ සමාධි සමාපත්තිතං සංකිලෙසං චොදනං වුට්ඨානං යථාභූතං පජානාති ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං ධානං පටිජානාති. පරිසාසු සීහනාදං නදති. බ්‍රහ්මවක්කං පවත්තෙති.’

ප්‍රථමධ්‍යානාදි ධ්‍යානයන්ගේ ද ‘රුපී රූපානි පස්සති’ යනාදීන් දේශිත අෂ්ටවිමෝඤ්ජයන්ගේ ද සචිතර්කසච්චාර සමාධ්‍යාදි තෙවැදෑරුම් සමාධීන්ගේ ද ප්‍රථමධ්‍යානසමාපත්තාදි නව වැදෑරුම් සමාපත්තින්ගේ ද සංක්ලේශ-ව්‍යවදන-ව්‍යුත්ථාන දන්තා නුවණ තථාගත බලයක් බව එයින් දැක්විණ.

ධ්‍යානභාවනා කරන්නා වූ ඇතැම්හු එය ගැන හොඳ දැනුමක් නැති බැවින් ධ්‍යානය ලබා ද නවම ධ්‍යානයක් ලැබී නැත යයි සිතති. තමන් වඩන කර්මස්ථානය නියම කර්මස්ථානයක් වුව ද අකර්මස්ථානයකැයි සිතති. ඇතැමෙක් ධ්‍යාන නො ලැබ ම තමන් ධ්‍යාන ලබා ඇත ය යි සිතති. තමන් අකර්මස්ථානයක් වඩමින් එය කර්මස්ථානයකැ යි සිතති. සමහර විට භාවනාවෙහි යෙදී සිටිනා අතර ඇතැම්හු නින්දට වැටෙති. ධ්‍යානය නො ලැබම ධ්‍යාන ලදිමුය යි සිතන්නවුන් එසේ සිතන්නේ නින්ද ධ්‍යානය යි සිතා ගැනීමෙනි. මෙකල ඇතමුන් සමාධි වීමු ය යි කියන්නේ ද මේ නින්දට වැටීමෙනි. තථාගතයන් වහන්සේ සෑම දෙනාගේ ම ධ්‍යානාදිය පිළිබඳ නියම තත්ත්වය දන්නාහ. එය සත්වන තථාගත බලය ය.

8. අටවන තථාගතබලය.

අතීත ජාති දන්නා නුවණ.

පුත්‍ර ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො අනෙක විහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සෙය්‍යථිදං? එකමිපි ජාතිං ද්වේපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසමිපි ජාතියො තිංසමිපි ජාතියො චන්තාරිසමිපි ජාතියො පඤ්ඤාසමිපි ජාතියො ජාතිසතමිපි ජාති සහස්සමිපි ජාතිසතසහස්සමිපි අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විචට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිචට්ටකප්පෙ අමුත්‍රාසිං එවං නාමො එවං ගොත්තො එවං වණ්ණො එවමාහාරො එවං සුබදුක්ඛපට්ඨසංවේදී එවමාසුපරියත්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං තත්‍රාපාසිං එවං නාමො එවං ගොත්තො එවං වණ්ණො එවමාහාරො එවං සුබදුක්ඛපට්ඨසංවේදී එවමාසුපරියත්තො, සො තතො චුතො ඉධුපපත්තොති, ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙක විහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථිදං? එකමිපි ජාතිං ද්වේපි ජාතියො-පෙ-ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති ඉදමිපි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති-පෙ-පවත්තෙති.

මේ පාඨයෙන් දැක්වෙන්නේ තමන් වහන්සේගේ අතීත හව පරම්පරාව දක්නා නුවණ තථාගතයන් වහන්සේගේ එක් ඥානබලයක් බව ය. තමන් වහන්සේ අතීතයෙහි මෙ බඳු නාමයකින් මෙ නම් ගෝත්‍රයක් ඇති ව මෙ බඳු ආහාරපාන ඇති ව මෙ බඳු සුවදුක් ඇති ව මෙ පමණ ආයු ඇති ව විසුවෙමි ය. ඉන් වුන ව අසවල් තැන උපන්නෙමි ය. එහි මෙ බඳු ශරීරයක් විය. මෙ බඳු පැහැයක් ඇත්තේ වීම් ය. මෙ බඳු නමක් විය. අසවල් ගෝත්‍රය විය. මේ මේ දේ ආහාර කොට ගනිමි ය. මෙ බඳු සුව දුක් ලැබීමි ය. මෙ පමණ ආයුෂ විය. මෙසේ පිරිසිදු ලෙස ම අනේකකල්පකෝටින්හි තමන් වහන්සේ උපන් අතීත ජාතීන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දන්නා සේක.

පයඝීන්ත පරිච්ඡේදයක් නැති ව කැමති පමණක් අතීත ජාතීන් දැකිය හැකි නුවණක් ලොවුතුරා බුදුනට ඇත්තේ ය. එක්තරා ප්‍රමාණයකින් අතීතජාති දැකීමෙහි සමත් පුද්ගලයෝ ඇතහ. ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් වර්තමාන ජාතියට සමීප වූ අතීත ජාතිය පමණක් දකිති. ඇතමෙක් ජාති දෙක තුනක් සතරක් පසක් දකිති. ධ්‍යානාභිඤ ලබා ඇති ඇතැම් බාහිර තවුසෝ සතළිස් කපක අතීත ජාති දකිති. නාමරූප පරිච්ඡේදයක් නැති බැවින් ඔවුන්ගේ නුවණ දුබල ය. එ බැවින් ඔවුහු සතළිස් කපින් ඔබ අතීතය දක්නට සමත් නො වෙති. ඔවුනට වඩා අධික ව නුවණ ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ගේ ඇතැම් ශ්‍රාවකයෝ කල්ප සියයක දහසක අතීතය දකිති. ඔවුනට වඩා නුවණැති බැවින් අසු මහාශ්‍රාවකයෝ කල්ප ලක්ෂයක අතීතය දකිති. අග්‍ර ශ්‍රාවක දෙනම එකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් අතීතය දකිති. පසේ බුදුහු කල්ප අසංඛ්‍ය දෙකක් හා ලක්ෂයක් අතීතය දකිති.

(විසුද්ධිමග්ග 307)

9. නවවන තථාගත බලය.

සත්ත්වයනගේ ව්‍යුති උත්පත්ති දන්නා නුවණ.

‘සුන ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො දිබ්බෙන වක්ඛුනා විසුධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති වචමානෙ

උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීනෙ සුවණ්ණේ දුබ්බණ්ණේ යථාකම්මුපගෙ සත්තෙ පජානාති, ඉමෙ චන භොන්තො සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා චච්චුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්ම සමාදනා තෙ කායස්ස හෙද පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං චිතිපානං නිරයං උජ්ජන්තා. ඉමෙ චා පන භොන්තො සත්තා කායසුවරිතෙන සමන්තාගතා චච්චුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොසුවරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨි කම්මසමාදනා, තෙ කායස්ස හෙද පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්තාති, ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුතා විසුඛෙන අතික්කන්ත මානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චචමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීනෙ සුවණ්ණේ දුබ්බණ්ණේ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථා කම්මුපගෙ සත්තෙ පජානාති. යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො-පෙ-බ්බුන්මචක්කං පවත්තෙති.

ඒ ඒ භවයෙන් ව්‍යුත ව ඔවුන් කළ පින් පවි අනුව සත්ත්වයන් සුගති දුර්ගති දෙකේහි උපදනා සැටි තථාගතයන් වහන්සේ දක්නාහ. ඒ ඥානය නව වන තථාගතබලය ය යි මේ පාඨයෙන් දැක් වේ. තථාගතයන් වහන්සේට එකිනෙකට මුහුණ ලා පිහිටි ගෙවල් දෙකක් සමීපයේ බලාසිටින්නකුට ඒ ගෙයින් මේ ගෙයටත් මේ ගෙයින් ඒ ගෙයටත් යන එන අය පැහැදිලි ලෙස පෙනෙන්නාක් මෙන් ලෝකයෙහි ඒ ඒ සුගති දුර්ගති භව වලින් ව්‍යුත ව කර්මානුරූප ව සුගති දුර්ගති දෙකේහි උපදනා සත්ත්වයන් පෙනෙන බව දේවදූත සුත්‍රයෙහි ද දක්වා තිබේ.

මේ චුතුපපානඤාණය ශ්‍රාවකයනට ද සාධාරණ ඥානයෙකි. වර්තමාන භවයේ ව්‍යුතිස පමණක් දකින අනාගතෝත්පත්තිය නො දක්නා පුද්ගලයන් සත්ත්වයා මරණින් කෙළවර වන්නේය යන උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගන්නා බවත්, අතීතභවයේ ව්‍යුතිය නො දැක වතීමානෝත්පත්තිය පමණක් දක්නවුන් අලුත් සත්ත්වයෝ

පහළ වෙති ය යන දෘෂ්ටිය ගන්නා බවත්, ව්‍යුති උත්පත්ති දෙක ම දැකීම දෘෂ්ටිවිඉද්ධිය පිණිස පවත්නා බවත් විඉද්ධිමාර්ගයේ කියා ඇත්තේ ය.

10. දඟවන තථාගත බලය.

ආශ්‍රවක්ෂය ඥානය.

‘සුත ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො ආසවානං බයා අනාසවං වෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො ආසවානං බයා අනාසවං වෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං ධානං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං තදති බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.’

(මහාසීහනාද සුත්ත)

තථාගතයන් වහන්සේ කාමාදි ආශ්‍රවයන් ක්ෂය වීමෙන් ආශ්‍රව රහිත වූ අර්හත්ඵලසමාධිය අර්හත්ඵල සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රඥාව වර්තමාන ආත්මභාවයේ ම අධික වූ ප්‍රඥාවෙන් තමන් වහන්සේ ම ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගෙන සම්පාදනය කර ගෙන වාසය කරන්නාහ. එය තථාගතයන් වහන්සේගේ තථාගත බලයක් ය යන බව ඉහත දැක්වූ පාඨයෙන් ශාරිපුත්‍රස්ථවිරයන් වහන්සේට වදළ සේක.

දඟබලඥාන සංග්‍රහ ගාථා

ධානාධානෙ විපාකෙ ච - මග්ගෙ සබ්බත්ථ ගාමිනා,
නානාධාතුමිහි ලොකස්මි - අධිමුත්තිමිහි පාණිනං,
පරොපරියත්තෙ ඤාණං - ඉන්ද්‍රියානඤ්ච ජන්තුනං,
ස්වනාදීසු ඤාණං සුබ්බෙ - නිවාසෙ දිබ්බවක්ඛු ච,
ආසවක්ඛයඤාණන්ති - දසඤාණබලං මතං

(සාසනසම්පත්ති දීපනී)

තථාගත කාය බලය.

තථාගතයන් වහන්සේට ඥානබල පමණක් නොව ලෝකයෙහි අන් කවරකුටවත් නැති පුදුම කායබලයක් ද ඇතිබව අටුවාවල දක්වා තිබේ. ඒ මෙසේ ය:-

**‘කාලාවකඤ්ච ගංගෙයාං - පණ්ඩරං තමිබ පිංගලං,
ගන්ධමංගල හෙමඤ්ච - උපෝසථ ඡද්දන්තිමෙ දස’**

යනුවෙන් දැක්වෙන ඇත්කුල දශයක් ඇත්තේ ය. ඒ ඇත්කුල වලින් කාලාවක ඇත්කුට පුරුෂයන් දශ දෙනෙකුගේ කාය බලය ඇත්තේ ය. කාලාවකයන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් ගංගෙයා ඇත්කුට ඇත්තේ ය. ගංගෙයායන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් පණ්ඩර ඇත්කුට ඇත්තේ ය. පණ්ඩරයන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් තමිබ ඇත්කුට ඇත්තේ ය. තමිබයන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් පිංගල ඇත්කුට ඇත්තේ ය. පිංගලයන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් ගන්ධ ඇත්කුට ඇත්තේ ය. ගන්ධයන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් මංගල ඇත්කුට ඇත්තේ ය. මංගල ඇතුන් දසදෙනෙකුගේ බලය හේම ඇත්කුට ඇත. හේමයන් දසදෙනෙකුගේ බලය උපෝසථ ඇත්කුට ඇත. උපෝසථයන් දසදෙනෙකුගේ බලය ඡද්දන්තිකුලයේ ඇත්කුට ඇත්තේ ය. ඡද්දන්තියන් දසදෙනෙකුගේ බලය බුදුනට ඇත්තේ ය. ඒ බලයට **නාරායනසංඝාත බලය** යි ද කියනු ලැබේ. මේ වක්‍රය අනුව කියන බුධිකායබලය සාමාන්‍ය ඇතුන් අනුව කියන හොත් කෝටි දහයක් ඇතුන්ගේ බලය ය. පුරුෂගණනින් කියනහොත් පුරුෂයන් කෝටිදසදහසක බලය ය.

3

විජීජාවරණසම්පන්න ගුණය

තථාගතයන් වහන්සේ විද්‍යාවන්ගෙන් හා වරණයන්ගෙන් යුක්ත වන සේක. ඒ විද්‍යාවරණසම්පන්නිය එක් බුද්ධගුණයෙකි. ඒ ඒ දෙය ඒ ඒ කරුණ නිවැරදි ලෙස දන්නා නුවණ **විද්‍යා** නම් වේ. ලෝකයෙහි අතේක විද්‍යා ඇත්තේ ය. එයින් මේ බුද්ධගුණ කථාවෙහි ගනු ලබන්නේ ආයඝීවිද්‍යාව ය. එනම්, සාමාන්‍ය ජනයාට විෂය නො වන බුද්ධාදි ආයඝීයන්ට හා ඇතැම් උත්තම පුද්ගලයන්ට පමණක් විෂයවන වතුස්සත්‍යාදිය ඇති සැටියට දැනගන්නා ඥානය ය. වතුරායඝී සත්‍යයන් පැහැදිලි කොට කාමාදි ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට තිවත් රසය මතුකර දෙන අර්හත් මාර්ගඥානය ප්‍රධාන ආයඝීවිද්‍යාව ය. එය ඇති කර ගැනීමට උපකාර වන ඥානයන් ද අයඝීවිද්‍යා වශයෙන් ගතයුතු බැවින් ඒවා ද ගෙන ඇතැම් සුත්‍රයක විද්‍යා තුනක් ද, ඇතැම් සුත්‍රයක විද්‍යා අටක් ද දක්වා තිබේ.

වරණ යනු පාදයට නමෙකි. ආයඝීවිද්‍යාව ලැබීමට හා නිවන් ලැබීමට උපකාර වන ශීලාදි ගුණධර්ම සමුහය නිර්වාණය කරා යාමට පයක් වැනි බැවින් ඒවාට **වරණය** යි කියනු ලැබේ. ත්‍රිශික්ෂාවෙන් ශීල සමාධි දෙක වරණයට අයත් ය. ප්‍රඥාව විද්‍යාව ය.

• විද්‍යා-වරණ දෙකින් පළමුවෙන් සම්පාදනය කළ යුත්තේ වරණය ය. වරණයේ නො පිහිටා, වරණය නැතිව විද්‍යාව නො ලැබිය හැකි ය. ප්‍රතිපත්තික්‍රමය අනුව කියන හොත් වරණ විජ්ජා සම්පත්තෝයි වරණය මුලට තබා කියයුතු ය. විද්‍යාව මුලට තබා විජ්ජාවරණසම්පත්තෝයි කියා තිබෙන්නේ කීමේ පහසුව සඳහා ය. ද්විත්දසමාසයේ අකුරු අඩු පදය මුලට යොදා ගැනීම හාෂා රීතිය ය.

විජ්ජාවරණසම්පත්ත ගුණය බුද්ධගුණයක් වශයෙන් කියා ඇතත් එය ශ්‍රාවකයන්ට ද සාධාරණ ගුණයෙකි. සියලු ම අයභිශ්‍රාවකයන්ට ඒ ඒ ප්‍රමාණයෙන් විද්‍යාවරණසම්පත්තිය ඇත්තේ ය. එහෙත් ශ්‍රාවකයන්ගේ විජ්ජාවරණසම්පත්තියට වඩා බුදුවරුන්ගේ විජ්ජාවරණසම්පත්තිය බොහෝ උසස් ය. **දීපඬිකර** බුදුරදුන්ගේ කාලයේ පටන් බුදුවීම දක්වා සාරාසංඛ්‍ය කල්පලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි බෝසතාණන් විසින් සම්පාදනය කළ පාරමිතා කුශලස්කන්ධය බුදුරදුන්ගේ වරණය ය. එබඳු වරණසම්පත්තියක් ශ්‍රාවකයන්ට නැත. ඒ මහත් වූ වරණසම්පත්තියෙන් ලද තථාගතයන් වහන්සේගේ විද්‍යාසම්පත්තිය ද ශ්‍රාවකයන්ගේ විද්‍යාසම්පත්තියට බොහෝ උසස් ය. තථාගතයන්වහන්සේගේ විද්‍යාවරණසම්පත්තිය විශේෂයෙන් මතු වී පෙනෙන ගුණයක් වී ඇති බැවින් තවගුණ පාඨයට විජ්ජාවරණ සම්පත්තෝ යන පදය එකතු කර ඇත්තේ ය.

අර්හත්මාර්ගසංඛ්‍යාත ආයභී විද්‍යාව නො ලබා, කාමාදී ආශ්‍රවයන් ඤය කොට, නිවනට නො පැමිණිය හැකි ය. පූර්වභාග ප්‍රතිපත්තිය වූ වරණ සම්පත්තියෙන් තොරව ඒ විද්‍යාව නො ලැබිය හැකි ය. එබැවින් නිවනට පැමිණ දුක් කෙළවර කරනු කැමති සෑම දෙනා විසින් ම විද්‍යාවරණ සම්පාදනය කළ යුතුම ය. අර්හත්වය සඳහා පෙරුම් පුරන කාලයේදී ම විද්‍යා පක්ෂයට අයත් පාරමිතාවන් හා වරණ පක්ෂයට අයත් පාරමිතාවන් පිරිය යුතුය. වරණ පක්ෂයට අයත් පාරමිතා නම් දානය-ශීලය හා සමාධි භාවනාවය. විද්‍යා පක්ෂයට අයත් පාරමිතා නම් ස්කන්ධාදී ධර්ම විභාග උගෙනීම හා විදර්ශනා කිරීම ය. වරණ

පක්ෂයට අයත් පාරමිතා පමණක් ඇතියවුන්ට ලොවුතුරා බුදු කෙනකුත් හමුව දහම් අසන්නට ලැබුණේ වී නමුත් අතීතයෙහි සම්පාදනය කළ විද්‍යා බීජය නැති බැවින් මහපල නො ලැබෙන්නේ ය. බුදුන් දැක දහම් අසා මහපල ලබා නිවන් දැකීමට නො සමත් වුවෝ ද ඉතා බොහෝ ය. අතීතයෙහි ස්කන්ධාදී ධර්ම උගෙන විදර්ශනා වඩා විද්‍යා බීජය සම්පාදනය කර ගෙන ඇති සත්පුරුෂයන්ට බුදු කෙනකුන්ගෙන් දහම් අසන්නට ලැබුණු විට ලෙහෙසියෙන් ම මහ-පල ලැබෙන්නේ ය.

විද්‍යාව.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බොහෝ සුත්‍රවල ත්‍රිවිද්‍යාවක් දක්වා වදාරා තිබේ. **අමිබට්ඨ සුත්‍රයෙහි** පමණක් අෂ්ට විද්‍යාවක් දේශනය කර තිබේ.

ත්‍රිවිද්‍යාව නම්:-

1. 'තමන්ගේ ද සෙස්සන්ගේ ද පෙර ඉපද සිටි ජාති පිළිවෙළ නාමගෝත්‍රාදී වශයෙන් දක්නා වූ **පූර්වේතිවාසානුස්මෘති ඥානය,**
2. ඒ ඒ සුගති දුර්ගති හවවලින් ව්‍යුතව කම්මානුරූපව නැවත ඒ ඒ හවවල උපදනා සත්ත්වයන් දක්නා **දිව්‍යංචක්ෂුරභිඥානය,**
3. දුඃඛ සමුදය නිරෝධ මාර්ග යන චතුරායඝී සත්‍යයන් තත් වූ පරිදි දැන කාමාදී ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කර නිවන් රසය මතු කර දෙන **අර්හත්මාර්ගඥානය,**

යන මේ ඥාන තුන ය. දශබලකථාවෙහි අටවන නවවන දශවන තථාගතබල වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ද මේ විද්‍යා තුන ය. මේ විද්‍යා තුන ඇතැම් සුත්‍රයක තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ලැබූ අයුරු දක්වා තිබේ. ඇතැම් සුත්‍රයක ශ්‍රාවකයන් විසින් ලබා ගන්නා අයුරු දක්වා තිබේ. **'අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ, රත්තියා පයමෙ යාමෙ පයමා විජ්ජා අධිගතා. අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ,**

රත්නියා මජ්ඣිමෙ යාමෙ දුතියා විජ්ජා අධිගතා. අයං බො මෙ බ්‍රාහ්මණ, රත්නියා පච්ඡිමෙ යාමෙ තතියා විජ්ජා අධිගතා යනාදීන් භයහෙරව සුත්‍රාදියෙහි බ්‍රාහ්මණය, මා විසින් රාත්‍රියේ ප්‍රථම යාමයේදී මේ ප්‍රථම විද්‍යාව ලබන ලද්දේ ය. මධ්‍යම යාමයේ ද්විතීය විද්‍යාව ලබන ලද්දේ ය. පශ්චිම යාමයේ තෘතීය විද්‍යාව ලබන ලද්දේ යයි තමන් වහන්සේගේ විද්‍යා සම්පත්තිය වදාරා තිබේ.

එක් කලෙක තථාගතයෙන් වහන්සේ වේශාලී නගරය සම්පයේ මහ වනයෙහි කුටාගාර ශාලාවෙහි වැඩ වෙසෙන සේක්, ඒකපුණ්ඩරික නම් පිරිවැජ් අසපුච්ච වැඩම කළ සේක. එහි වෙසෙන වච්ඡ නම් පිරිවැජ් තෙමේ තථාගතයන් වහන්සේ පිළිගෙන වඩා හිඳුවා පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සර්වඥයෝ ය, සියල්ල දන්නෝ ය. ඇවිදින සිටින නිදන සැම විට ම සියල්ල ම පෙනෙන දොන දර්ශනයක් උන්වහන්සේට ඇත යයි කියනු මා විසින් අසා ඇත්තේ ය. ගෞතමයන් වහන්ස, ඔවුහු නුඹ වහන්සේ විසින් වදාරන ලද්දක් කියන් ද? නැත හොත් නුඹ වහන්සේට අවමන් කරනු සඳහා එසේ කියන් දැයි විචාළේ ය. වච්ඡය, ඔවුහු මා විසින් කියන ලද්දක් කියන්නෝ නො වෙති, ඔවුහු අභූතයෙන් මට නිග්‍රහ කරන්නෝ යයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ.

පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, කෙසේ කියන්නෝ නුඹවහන්සේ විසින් කියන ලද පරිදි කියන්නෝ දැයි වච්ඡ විචාළේය. වච්ඡය ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ ත්‍රිවිද්‍යා ඇත්තෝ ය යි කියන්නෝ මා විසින් කියන ලද්දක් කියන්නෝ ය. මාහට අභූතයෙන් නින්දා නො කරන්නෝ යයි වදාරා තථාගතයන් වහන්සේට ඇති ත්‍රිවිද්‍යාව ද වදළ සේක.

(ම. නි. තෙවිජ්ජවච්ඡගොත්ත සූත්ත)

ශ්‍රාවණාචලසුත්‍රාදී බොහෝ සූත්‍ර ධර්මවල ශ්‍රාවකයන් විසින් ත්‍රිවිද්‍යාව සම්පාදන කරන අයුරු වදාරා තිබේ. ඒ සූත්‍ර අනුව මේ ත්‍රිවිද්‍යාව ශ්‍රාවකයන්ට ද ඇති ගුණයක් බව කිය යුතු ය.

අම්බට්ඨ සූත්‍රයේ අෂ්ටවිද්‍යාව.

අම්බට්ඨ සූත්‍රයෙහි අෂ්ටවිද්‍යාවක් වදාරා තිබේ. එය අන් සූත්‍රයක නො දක්නා ලදී. ඒ කරුණු අට ශ්‍රාමාණ්‍යඵලසූත්‍රයෙහි ශ්‍රාමාණ්‍යඵල වශයෙන් (පැවිද්දෙහි ප්‍රයෝජන වශයෙන්) වදාරා තිබේ.

1. විදර්ශනාඥානය
2. මනෝමයසාධිඥානය
3. සාධිවිධඥානය
4. දිව්‍යශ්‍රෝත්‍රඥානය
5. පරචිත්තවිජානනඥානය
6. පුච්චිතවාසානුස්මාතිඥාව
7. දිව්‍යචක්ෂුර්භිඥානය
8. ආශ්‍රවක්ෂයකරඥානය

මේ ඒ අෂ්ටවිද්‍යාවය.

මේ විද්‍යා අට දේශනය කර තිබෙන්නේ සාමාන්‍ය ජනයා අනුව නො ව, අෂ්ටසමාපත්තිලාභිත්ගේ වශයෙනි. **විදර්ශනාඥානය** යනු නාමරූප ධර්මයන් හා ඒවායේ අනිත්‍යාදි ලක්ෂණ දක්නා ඥානය ය. මෙහි ප්‍රථම විද්‍යාව වශයෙන් අදහස් කරන විදර්ශනා ඥානය සාමාන්‍ය පුද්ගලයන් විසින් උගෙනීමෙන් හා තරමක් භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් ලබා ඇති දුබල විදර්ශනාඥානයක් නො ව, මහපල ලබා දීමට සමත් උසස් විදර්ශනාඥානය ය. අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා ඒවා තුළුත් ආකාරයෙන් පුරුදු කොට වර්තමානය ලබාගත් යෝගාවචරයාගේ සිත වතුර්ධ්‍යාන සමාධියෙන් සමාහිතව සියලු උපක්ලේශවලින් මිදී පිරිසිදු වූ කල්හි, මනා කොට භාවිත කිරීම නිසා මෘදු වූ කල්හි, කර්මණ්‍ය වූ කල්හි, නිශ්චලව සිටි කල්හි යෝගාවචර තෙමේ ඥාන දර්ශන ප්‍රතිලාභය සඳහා ඒ සිත මෙහෙයවයි. ඔහුගේ ඒ ශුද්ධ වූ සිතින් තමාගේ ආත්මභාවය බලන්නට එහි තතු විමසන්නට වත් කල්හි රූප කය විනිවිද පෙනෙන්නට වෙයි. එහි රූප වෙන් වී පෙනෙයි. ඒවා ඉපද ඉපද බිඳී බිඳී යන සැටි පෙනෙයි. මැනවින් ඔප

කොට මැද සිදුරු කොට හුයකින් අවුණා ඇති මාණික්‍යයක් අත්ලෙහි තබා බලන්නකුට එය තුළ ඇති හුය මැනවින් පෙනෙන්නාක් මෙන් ඔහුට රූප කය තුළ පවත්නා වූ ඔහුගේ සිත ද මැනවින් පෙනෙන්නට වෙයි. සිත් ඉපද ඉපද බිඳි බිඳී යන සැටි පෙනෙන්නට වෙයි. සිත හා බැඳී උපදනා වූ ස්පර්ශ වේදනාදි වෛතසික ධර්ම ද පෙනෙන්නට වෙයි. මේ විද්‍යා කථාවෙහි විදර්ශනා ඥානය යි කියනු ලබන විද්‍යාව එසේ නාමරූපයන් ඇසට පෙනෙන්නාක් මෙන් පිරිසිදු ලෙස පෙනෙන ඥානය යි.

අෂ්ඨසමාපත්ති විෂයෙහි වශීභාවය ඇති කර ගෙන සිත සකස්කර ගත් යෝගාවචරයා හට තමන්ගේ කය තුළ තමා හා සමාන වූ සර්වාංග පරිපූර්ණ කයක් නිර්මාණය කොට කොපුවක තුබූ දෙයක් පිටතට ගන්නාක් මෙන් එය තමාගේ කයින් පිටතට ගත හැකි ය. එසේ කරන්නා වූ චතුර්ථ ධ්‍යානවිත්ත සම්ප්‍රයුක්ත ඥානය **මනෝමයසාධි** නම් වූ ද්විතීය විද්‍යාව ය.

සිත සකස් කර ගන්නා වූ යෝගාවචරයා හට බොහෝ රූප නිර්මාණය කොට තමාට ම බොහෝ දෙනකුන් සේ පෙනී සිටිය හැකි ය. බොහෝ දෙනකුන්ව සිට එකකු ද විය හැකි ය. නො පෙනෙන තැන පෙනෙන සේ සිටිය හැකි ය. පෙනෙන තැන නො පෙනී සිටිය හැකි ය. ප්‍රාකාර හිත්ති - පර්වත ඇති තැන් වලින් කිසිවක් නැති තැනකින් යන්නාක් මෙන් ඒවායේ නො ගැටී යා හැකි ය. දියෙහි මෙන් පොළොවෙහි ගිළීම මතු වීම කළ හැකි ය. අහසෙහි පොළවෙහි මෙන් ඉරියව් පැවැත්විය හැකි ය, වන්ද්‍ර සුයඹියන් අතගැ හැකි ය, බ්‍රහ්මලෝකය දක්වා ලෝකයෙහි තමාගේ ඊශ්වරත්වය පැවැත් විය හැකි ය. ඒවා කිරීමට සමත් වන චතුර්ථධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රඥාව **සාධිවිධඥන** නම් වූ තෘතීය විද්‍යාව ය.

චූලපන්ථක තෙරුන් වහන්සේ

චූලපන්ථක තෙරුන් වහන්සේ බොහෝ දෙනකුන් වීමේ ප්‍රාතිභායඹිය කළහ. බුදුරදුන් දිවමත් කල්හි රජගහ තුවර

වූලපන්ථකය-මහාපන්ථකය කියා සහෝදරයෝ දෙදෙනෙක් වූහ. ඔවුන්ගෙන් මහා පන්ථක බුදුසස්තෙහි පැවිදි ව අර්හත්වයට පැමිණ ධ්‍යාන සුඛයෙන් හා ඵලසමාපත්ති සුඛයෙන් කල් යවන්නේ 'මේ සුවය වූලපන්ථකට ද ලබා දුන හොත් මැනව'යි ඔහු පැවිදි කෙළේ ය. ඉක්බිති මහාපන්ථක තෙරණුවෝ ඔහුට,

**‘පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං
පාතො සියා ඵුල්ල මවීතගන්ධං
අඛිගිරසං පස්ස විරොවමානං
තපන්තමාදිවචම්චන්තපික්ඛේ’**

යන ගාථාව පාඩම් කරවන්නට පටන් ගත්හ. සාරමසක් පාඩම් කරවීමෙන් ද ඔහුගේ සිත්හි එය නො පිහිටියේ ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ 'සාරමසකට එක් ගාථාවක් පාඩම් කර ගැනීමටවත් සමත් නො වන ඔබට මේ සස්තෙන් පිහිටක් නො ලැබිය හැකි ය. ඔබ නැවතත් ගිහිගෙට ම යන්න ය'යි කීහ. ඒ කාලයේ සංඝයාට එන ආරාධනා පිළිගැනීම භාරව තුබුණේ මහාපන්ථක තෙරුන් වහන්සේට ය. එදින ජීවක වෛද්‍යතෙමේ තෙරුන් වහන්සේ වෙත ගොස් 'බුදුරදුන් හා හික්ෂුන් පන්සියයක් සෙට අපගේ නිවසට වැඩමවාගෙන එනු මැනව'යි ආරාධනා කෙළේ ය. තෙරුන් වහන්සේ 'වූලපන්ථක හැර සෙසු හික්ෂුන් වෙනුවෙන් ආරාධනාව පිළිගනිමු'යි කීහ. එය අසා වූලපන්තක හික්ෂු තෙමේ, තෙරණුවන් විසින් තමා සම්පූර්ණයෙන්ම හළ බව දැන පසු දින උදෑසන සිවුරු හැර යන අදහසින් විහාරයෙන් නික්ම දොරටුහළ සම්පයේ හඬමින් සිටියේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු දිවැසින් දැක එහි ගොස් 'කුමකට හඬන්නෙහි දැ'යි ඇසූ සේක. වූලපන්ථක කාරණය සැල කළේ ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'මහණ, පාඩම් නො කළ හැකි පමණින් මාගේ සස්තෙහි අභව්‍ය නො වන්නේ ය'යි වදාරා, ඔහු කැඳවා ගෙන විහාරයට පිවිස රෙදිකඩක් මවා ඔහු අතට දී 'මහණ, මේ රෙදිකඩ ගෙන තැනක වාඩි වී මෙය පිරිමදිමින් 'රජෝහරණං, රජෝහරණං' යි සජ්ඣායනා කරව'යි වදළහ. ඔහු එසේ කරන කල්හි ක්‍රමයෙන් රෙදිකඩ දුර්වර්ණ විය. ඔහු එය

දැක මේ වස්ත්‍රය කිලිටි වූයේ එහි දෝෂයකින් නොව මේ ශරීරයේ දෝෂයෙනැයි සිතා රෙදිකඩ ගැන සිතීම හැර පක්ෂවස්කන්ධයේ තතු සිතන්නට විය. ඔහුගේ විදර්ශනාඥානය ක්‍රමයෙන් දියුණුව අනුලෝම-ගෝත්‍රභූඥානයන්ට ළං විය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ රාගෝ රජෝ නව පන රෙණු වූව්වති යනාදි ගාථා තුන ඔහුට ඇසෙන සේ වදල සේක. තථාගතයන් ගාථා වදරා අවසන් කරනු සමග ම වූලපන්ථක සවි කෙලෙසුන් නසා අර්භත්වයට පැමිණියේ ය. අර්භත්වයට පැමිණීමෙන් පසු ඡඩ් අභිඥාවෝ ද ඇති වූහ.

පසු දින තථාගතයන් වහන්සේ සංඝයා හා ජීවකගේ නිවසට වැඩම කොට පැන වූ අසුන්හි වැඩ සිටි සේක. උන්වහන්සේට පැන් පිළිගන්වා කැඳ පිරිනමන්නට සැරසුණු කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ පාත්‍රය වැසූ සේක. එකල්හි ජීවක කිමෙක් ද? ස්වාමීනීයි විවාලේ ය. විහාරයෙහි එක් හික්ෂුතමක් ඇතයයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදලහ. ජීවක විභා ගොස් ඒ හික්ෂුන් වහන්සේ වැඩමවා ගෙන එවයි මිනිසකු යැවී ය. වූලපන්ථක ස්ඵටිරයෝ කලින් තමන් විහාරයෙන් බැහැර කළ සහෝදර තෙරණුවන්ට තමන්ගේ බලය දැක්වීම පිණිස විහාරය පුරා සිටින ලෙස හික්ෂුන් නිර්මාණය කළහ. පුරුෂයා විහාරයට ගොස් එහි හික්ෂුන් පිරි සිටිනු දැක වහා ආපසු ගොස් ස්වාමීනී, විහාරය හික්ෂුන් වහන්සේගෙන් පිරි ඇත්තේ ය, කැඳවා ගෙන එන්නට ගිය හිමියන් වහන්සේ හඳුනා ගත නො හැකියයි බුදුරදුන්ට සැල කෙළේ ය. තුඹ විහාරයට ගොස් පළමු හමු වන හික්ෂුවගේ සිවුරු කොණ අල්වා ගෙන ශාස්තෘන් වහන්සේ ඔබ කැඳවති යි කියවයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදලහ. පුරුෂයා එහි ගොස් එසේ කෙළේ ය. එකල්හි විහාරය පිරි සිටි හික්ෂුහු අතුරුදහන් වූහ.

පෙර ජාතිවලදී පින් කොට කරන ලද ප්‍රාථිතා ඇතියවුන්ටත් සමීප හවවලදී ධ්‍යානාභිඥා උපදවා ඇති අයටත් පුරන ලද බෝධිසම්භාර ඇති මහා පුරුෂයන්ටත් සමාපත්ති විෂයෙහි තුදුස් ආකාර පුහුණුව නො කළ ද ධ්‍යාන ලැබීමෙන් පසු අභිඥා ද

සිඬ වේ. වූලපත්ඵක තෙරණුවෝ කාශ්‍යප බුදුරදුන්ගේ ශාසනයෙහි මහණදම් පුරා ඇති කෙනෙකි. එබැවින් උන් වහන්සේට රහත් වූ දිනයේ ම ඒ ප්‍රාතිභායායීය කළ හැකි විය. අධිෂ්ඨානයෙන් මැවෙන රූප අධිෂ්ඨාන කළ කාලය ඉක්මිමෙන් ඉබේ ම අතුරුදහන් වේ. ඊට කලින් එකකු වීමට වූවමනා නම් නැවතත් අභිඥාපාදකධ්‍යානයට සමවැදී නැහිට එකකු වේමිවායි ඉටිය යුතු ය. එසේ කළ කල්හි නිර්මිත රූප අතුරුදහන් වී එකෙක් වේ. ඒ බොහෝ දෙනකු වී සිට එකකු වීමේ සාද්ධිය ය.

තමා අඳුරෙහි සිටියදී අන්‍යයන්ට පෙනෙන සේ සැලැස් වීම, හිත්තිප්‍රාකාරාදියෙන් මුවා වී සිට අන්‍යයන්ට පෙනෙන්නට සැලැස් වීම, දුර සිටින අයට පෙනෙන්නට සැලැස් වීම, අඳුරෙහි හෝ හිත්ති ආදියෙන් මුවා වී හෝ දුර හෝ සිටින්නවුන් තමාට පෙනෙන සේ කිරීම අප්‍රකට දෙය ප්‍රකට කිරීමේ සාද්ධිය ය. දුර සිටින්නවුන්ට පෙනීමේ ප්‍රාතිභායායීය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තච්චිසා දෙව් ලොව අභිධර්මය දේශනා කළ කාලයේ මුගලන් තෙරුන් වහන්සේ විසින් කර ඇත්තේ ය. යමාමහ පෙළහර දක්නට රැස් වූ පිරිස බුදුරදුන් තච්චිසා දිව්‍යලෝකයට වැඩම කොට එහි වස් විසු පසු බුදුන් නො දැක නො යමුය යි එහි ම රැඳී උන්හ. ඔවුහු මහාපචාරණයට සතියක් තිබියදී මුගලන් මහතෙරුන් වෙත එළඹ, අපි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කරන දිනයක් දැනගන්නට කැමැත්තෙමුයි කීහ. එකල්හි මුගලන් තෙරුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ගමනාගමන දෙක මහජනයාට පෙනෙන සේ ඉටා, පොළොවෙහි ගැලී මහමෙර තුළින් තච්චිසා දෙව්ලොවට ගොස් ශාස්තෘන් වහන්සේගේ පාමුල මතු වී උන්වහන්සේට කාරණය සැල කොට මිනිස් ලොවට නැවත වඩනා දිනය අසා අවුත් මහජනයාට දැන්වූහ. මිනිස් ලොව සිට තච්චිසා දෙව්ලොව දක්වා මුගලන් මහ තෙරුන් වහන්සේගේ ගමනත්, එහි සිට පෙරළා ඊමත් මහජනයාට පෙනීමත්. තචාගනයන් වහන්සේ අබ්දම් දෙසා මිනිස් ලොවට වඩනා දිනයෙහි උන්වහන්සේගේ වැඩම කිරීම සෑම දෙනාට පෙනෙන ලෙසත් දෙව් මිනිසුන්ට ඔවුනොවුන් පෙනෙන ලෙසත් කළ සේක. තවද මේ ප්‍රාතිභාර්යය **තරඬගලවාසී ධම්මදිත්ත තෙරුන්වහන්සේ** විසින් ද කළ බව විසුද්ධි මග්ගයේ

සඳහන් කර තිබේ. උන්වහන්සේ තිස්සමහාවිහාරයේ වෛත්‍යය සමීපයේ හිඳ **‘තීති හික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්තාගතො හික්ඛු අපණ්ණකං පටිපදං පටිපත්තො හොති’** යනාදීන් අපණ්ණක සූත්‍රයෙන් දහම් දෙසන සේක් වටාපත පොළොවට හැරවූහ. අවිච්ඡය දක්වා ලෝකය පෙනෙන්නට විය. නැවත අහස දෙසට වටාපත දිගු කළහ. බ්‍රහ්මලෝකය දක්වා ලෝකය පෙනෙන්නට විය. මෙසේ ලෝක විවරණය කොට නිරයභය හා ස්ඵර්ගසම්පත්තිය දක්වා දහම් දෙසූ කල්හි එය ඇසූ බොහෝ දෙනා මහපල ද බො නිවන් දුටහ.

සමීපයේ සිටිය ද නො පෙනීමේ ප්‍රාතිභායඝීය අන්ධකාර නිමාණාදියෙන් කරති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන්වහන්සේ සමීපයේ හුන් යස කුලපුත්‍රයා එහි පැමිණ ඔහුගේ පියාට නො පෙනෙන්නට සැලැස්වූහ. තව ද තමන්වහන්සේ සමීපයේ ම සිටි දහසක් ඇමතියන් සහිත මහාකප්පිත රජු එහි පැමිණි **අනෝජා දේවී**. සහිත දහසක් ස්ත්‍රීන්ට නො පෙනෙන්නට සැලැස්වූහ. මිහිඳුමහරහතන් වහන්සේ ද ලක්දිවට පළමුවෙන් වැඩම කළ දිනයේ තමන්වහන්සේ හා පැමිණි සෙස්සන් රජුට නො පෙනෙන්නට සැලැස්වීමෙන් ඒ ප්‍රාතිභායඝීය කළහ.

හින්තිප්‍රාකාරාදියෙහි නො ගැටී ඒවා ඇති තැන් පසු කොට යාමේ ප්‍රාතිභායඝීය කරන අභිඤ්ජාභීහු ආකාශ කසිණ පඤ්චමධ්‍යානයෙන් නැගීසිට හින්තයාදිය ආකාශය වේවා යි අධිෂ්ඨාන කෙරෙති. **අධිෂ්ඨාන වික්තය** ඇති වනු සමග ම ඒ තැන් ආකාශය වෙයි. ඉන් පසු කිසිවක් නැති තැනකින් යන්තාක් මෙන් ඒ තැන්වලින් යෙති.

පොළොවෙහි ගැළීම මතුටීම කරන සාධිමත්හු ආපෝකසිණ සමාපත්තියට සමවැදී නැගිට මෙතෙක් තන්හි පොළොව ජලය වේවායි ඉටති. ඒ සමගම පොළොව ජලය වෙයි. ඉක්බිති ඔහු වැවක-පොකුණක ජලයෙහි ගැලෙන්නාක් මෙන් එහි ගැලෙයි. එසේ කරන කල්හි පොළොව ජලය වන්නේ සෘද්ධිමතාට පමණෙකි, සෙස්සන්ට එහි ජලයක් නැත, ඔවුන්ට පෙනෙන්නේ සෘද්ධිමතා

පොළොවෙහි ගැලෙන්නා සේ ය. මතු වන කල්හි පෙනෙන්නේ ද පොළොවෙන් මතු වන්නා සේ ය. නිර්මාණය කළ ඒ ජලයෙන් නෑම පීම අත්පා සේදීම භාජනාදී වස්තූන් සේදීම යනාදියෙන් කැමති දෙයක් ද කළ හැකි ය. පෙළොව තෙල් ගිතෙල් පැණි ආදිය වන ලෙස සාද්ධිමතුන්ට නිර්මාණය කළ හැකි ය.

පොළොවෙහි මෙන් අහසෙහි ගමනාදී ඉරියව් පවත්වන සාද්ධිමත්හු පට්ඨි කසිණ සමාපත්තියෙන් නැගී තමාට වුවමනා අහස් පෙදෙස පොළොව වේවා යි ඉටුකි. එකෙණෙහි අහස පොළොව වෙයි. ඔවුහු ඒ නිර්මිත පොළොවෙහි ගමන් කරති. වාඩිවී සිටිති. නිදනි. සෙස්සන්ට ඒ පොළොව නැත. ඔවුන්ට පෙනෙන්නේ සාද්ධිමතා අහසෙහි ම ගමන් කරන ලෙස ය. අහසෙහි හිඳින නිදන ලෙස ය. දියෙහි පොළොවෙහි මෙන් ගමන් කරන සාද්ධිමත්හු ද පෘථිවිකසිණ ධ්‍යානයෙන් නැගී ජලය පොළොව වේවා යි ඉටා එසේ වූ පසු එය මත ගමන් කරති.

හිර සඳ අතගැමේ ප්‍රාතිභායඝීය කරන සාද්ධිමත්හු සඳ හෝ ඉර පිරිමදිනු කැමති කල්හි අභිඥාපාදක චතුර්ථධ්‍යානයෙන් නැගී සඳ හෝ හිර ආවර්ජනා කොට එය තමන් වෙත පැමිණේ වා යි ඥානයෙන් අධිෂ්ඨාන කෙරෙති. එකෙණෙහි ඔවුන් වෙත හිර හෝ සඳ පැමිණේ. සාද්ධිමත්හු සෙස්සන් විසින් ළඟ ඇති දෙයක් අත ගාන්නාක් මෙන් හිර-සඳ අතගාති. ඒවා මත පිය තබනු කැමති නම් එසේ කරති. වාඩි වනු කැමති නම් ඒවායේ වාඩිවෙති. කොට්ටයක් මෙන් හිසට තබා ගනු කැමති නම් එසේ කරති. මේ ප්‍රාතිභාර්යය සාද්ධිමතුන් සියදෙනකුට දහස් දෙනකුට වුව ද එකවර කළ හැකි ය. එයින් අහසේ වන්දු සුයඝීයන්ට අමුත්තක් නො වේ. ඒවා එසේ ම අහසෙහි ගමන් කරමින් පවතී. සාද්ධිමතුන්ට වන්දුසුයඝීයන් වෙත ගොස් හෝ මෙහි සිට අත දිගු කොට හෝ ඒවා ස්පර්ශ කළ හැකි ය.

සාද්ධිමත් පුද්ගලයාට අපායලෝක දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝක සහිත වූ මේ මහා ලෝකය ස්ව වශයෙහි පැවැත්විය හැකිය. දිව්‍යලෝකයට යනු කැමති නම්, මිනිස් ලොව දිව්‍යලෝකයට ළං කළ හැකි ය. බ්‍රහ්ම ලෝකයට යනු කැමති නම්, මිනිස්ලොව

බ්‍රහ්ම ලෝකයට ළං කළ හැකිය. දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්ම ලෝකයන් මිනිස් ලොවට ද ළං කළ හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේ යමාමහපෙළහර කොට දෙවි ලොවට වඩනා සේක්, යුගන්ධර පර්වතය ළං කොට පොළොවෙහි සිට එක් පයක් එහි තැබූහ. මහා මේරු පර්වතය ළං කොට අතික් පය එහි තැබූහ. බුදුරදුන් තව්නිසා දෙවි ලොවින් මිනිස් ලොවට වඩනා දිනයෙහි මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ සැවැත්. නුවරදී දවල් ආහාරය ගෙන තිස්සොදුනකින් මඹ පිහිටි සංකස්ස නගරයට යනු සඳහා පිටත්වූ මහ පිරිස, සංකස්සය ශ්‍රාවස්තියට ළං කොට එකෙණෙහි ම ඒ නගරයට පැමිණවූහ.

ලක්දිව විසූ **චූලසමුද්ද** තෙරුන් වහන්සේ විසින් ද මේ සෘද්ධිය කළ බව කියා තිබේ. දුර්භික්ෂ කාලයකදී එක් උදෑසනක චූලසමුද්ද තෙරුන් වහන්සේ වෙත හික්ෂුන් පන්සියයක් පැමිණියහ. තෙරණුවෝ ඒ මහ පිරිසට පිණිච්චපාතය ලැබිය හැකි තැනක් බලන්නාහු ලක්දිව කිසි තැනක් නො දැක මුහුදින් එතෙර බලන්නාහු පැළලුප් නුවර දැක, ඒ හික්ෂුන් කැඳවාගෙන පොළොව හකුළුවා සැණෙකින් පැළලුප් නුවරට පැමිණියහ. හික්ෂුහු 'ස්වාමීනි, මේ කිනම් නගරයක්දැ'යි ඇසූහ. 'ඇවැත්නි, පාඨලීපුත්‍ර නගරය' යයි තෙරණුවෝ කීහ. 'ස්වාමීනි, පාඨලීපුත්‍ර නගරය බොහෝ දුර නො වේදැ'යි හික්ෂුහු කීහ. 'ඇවැත්නි, මහලු තෙරවරු දුර ළං කෙරෙහි'යි තෙරණුවෝ කීහ. 'ස්වාමීනි, මුහුද කොහිදැ'යි හික්ෂුහු කීහ. 'ඇවැත්නි, මහ එක් කුඩා ඇලක් පසු කොට ආවෝ නො වෙත්දැ'යි තෙරණුවෝ කීහ. තෙරණුවෝ 'ඇවැත්නි, මහලු තෙරවරු මහත් දේද කුඩා කෙරෙහි'යි කීහ. ලක්දිව විසූ **තිස්සගුත්ත** නමැති තෙරුන් වහන්සේ ද දඹදිව ශ්‍රී මහ බෝධීන් වහන්සේ ළං කරගෙන මෙහි සිටම වන්දනා කළ බව කියා තිබේ.

සම්පය දුර කිරීම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අංගුලිමාල දමනයේදී කර තිබේ. උන්වහන්සේ සෘද්ධිබලයෙන් සම්පය දුර කළ බැවින් අංගුලිමාලහට හති වැටෙන තුරු දුටු ද තථාගතයන් වහන්සේට ළං විය නො හැකි විය.

මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ බොහෝ වූ දෙය ස්වල්ප කළහ. රජගහනුවර නැකැත් කෙළියක් පවත්නා දිනයක පන්සියයක් කුමාරිකාවෝ කැවුම් ද ගෙන නැකැත් කෙළියට යන්නෝ තථාගතයන් වහන්සේ පිටු සිඟා වඩිනු දැක ද කිසිවක් නුදුන්නෝ ය. පසුව වඩනා මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ දැක, අපේ භාමුදුරුවෝ වඩිති'යි සෑම දෙනාම කැවුම් ගෙන උන්වහන්සේ වෙත ගියෝ ය. තෙරුන් වහන්සේ පන්සිය දෙනකුත් විසින් දෙන බොහෝ වූ කැවුම් ස්වල්පය කොට තමන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙන් පිළිගත්හ. පන්සිය දෙනකුත් දුන් කැවුම් සියල්ල එක් පාත්‍රයක් විය. තෙරුන් වහන්සේ කැවුම් පාත්‍රය තථාගතයන් වහන්සේට පිළිගැන්වූහ.

මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ විසින් රජගහ නුවර සමීපයේ සක්ඛර නම් නියම්ගම **මච්ඡරිය කෝසිය** නමැති සිටු දමනය කිරීමේදී ද කුඩා දෙය මහත් කිරීමේ ප්‍රාතිභායුතිය කර තිබේ. සිටුවරයා කුඩා කොට පිසවන කැවුම් උන්වහන්සේ සෘද්ධිබලයෙන් මහත් කළහ. විස්තර කථාව ජාතක අටුවාවේ ඉල්ලීස ජාතකයෙන් දත හැකි ය. මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ සතියක් නිරෝධසමාපත්තියට සම වැදී සිට ඉන් නැගිට දිළින්දෙකුට සංග්‍රහ කරනු පිණිස කාකවලිය නම් දුගියකුගේ ගෙදොර පිටු පිණිස සිටි සේක. ඔහුගේ බිරිය සෑමියා උදෙසා පිළියෙල කර තිබූ ඇඹුල්කැඳ තෙරුන් වහන්සේට පිළිගැන්වූවාය. තෙරුන් වහන්සේ කැඳ පාත්‍රය ගෙන ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අතට පිළිගැන්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක් පුද්ගලයකුට ප්‍රමාණවත් ඒ කැඳ පාත්‍රය මහා හික්ෂුසංඝයාට ප්‍රමාණවත් වන පරිදි වැඩි කළහ. කැඳ පාත්‍රය සියලු හික්ෂු සංඝයානට සෑහිණ.

සෘධිමතුන්ට ඕනෑම දෙයක් රන් රිදී, මුතු, මැණික්, තෙල්, ගිතෙල්, මී, සකුරු ආදී කැමති දෙයකට පරිවර්තනය කළ හැකි ය. **පිලින්දිවච්ඡ තෙරණුවෝ** ඒ ප්‍රාතිභායුතිය කළහ. උන්වහන්සේ දැරියකගේ හිස තණදරණුවක් පළඳවා එය රන්මල් මාලාවක් කළහ. **බිම්සර** රජුගේ මාලිගාවද රත්තරන් කළහ. විස්තර කථා පාරාජිකා පාලියේ **ශේසථීර ශික්ෂාපද** නිදානයෙන් දත යුතු ය.

මහාඅනුල නම් සාධිමත් තෙරනමක් ව්‍යඤ්ඡන නැතිව බත් පමණක් පිඬු සිභා ලැබ ගංඉවුරක හිඳ වළඳන හික්ෂු පිරිසක් දැක ගහදිය ගිනෙල් කොට සාමණේරයන්ට දැන්වීය. ඔවුහු ගහින් භාජනවලට ගිනෙල් ගෙන දුන්හ. සැමදෙනා වහන්සේ ම එද සාධි බලයෙන් නිර්මිත ගිනෙල් හා ආහාර වැළඳූහ.

සාධිමතුන්ට තමන්ගේ ශරීරයෙන් ගිනිදැල් පිට කිරීම, දුම් පිට කිරීම, ජලය පිටකිරීම, බරදෙය සැහැල්ලු කොට ගෙන යාම, වැසි සුළං ඇති කිරීම ආදී නොයෙක් දේ කළ හැකි ය.

මහක තෙරුන් වහන්සේගේ පුදුම ප්‍රාතිභායඪීයක් සංයුත්තනිකායේ විත්තසංයුත්තයේ සඳහන් වේ. මහක තෙරුන් වහන්සේ මච්ඡිකාසණ්ඩ නම් ගමට පැමිණි කල්හි එහි වෙසෙන විත්ත නම් ගෘහපතියා යම්කිසි සාධිප්‍රාතිභායඪීයක් කරන ලෙස උන්වහන්සේගෙන් ඉල්ලා සිටියේය. එසේ නම් ගෘහපතිය, ඔබගේ උතුරුසඵව මේ පිළෙහි එලා එය මත වියළී තණ ගොඩ ගසන්නයයි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. විත්තගෘහපති උන්වහන්සේ කී පරිදි කෙළේ ය. තෙරුන් වහන්සේ විභාරයට පිවිස දොර වසා ගෙන යතුරු සිදුරෙන් ගිනි රොටුවක් යවා තණවලට ගිනි දැල්වූහ. තණ ගින්නෙන් දැවී අලු විය. කිසිවක් නොවී උතුරුසඵව ඉතිරි විය. ගෘහපති උතුරුසඵව ගසාදමා ගෙන මහත් පුදුමයට පැමිණ, 'ස්වාමීනි, තුඹ වහන්සේ මේ මච්ඡිකාසණ්ඩයෙහි ම වැඩ වෙසෙන සේක්වා, මම තුඹ වහන්සේට චීවර පිණ්ඩපාත සේනාසන ගිලානප්‍රත්‍යයන් සපයමි'යි කීය. ගෘහපතිය, ඔබ යහපතක් කියන්නෙහියයි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. උන් වහන්සේ සෙනසුන තැන්පත් කොට පාසිවුරු ගෙන මච්ඡිකාසණ්ඩයෙන් පිටත්ව ගියහ. නැවත කිසිවිටෙක මච්ඡිකාසණ්ඩයට නො පැමිණියහ. **පිණ්ඩෝලභාරද්වාප** තෙරුන් වහන්සේ තුන්ගව් පමණ ඇති මහ කඵගලක් පුළුන් පිඩක් සේ කොට පයින් ගෙන රජගහනුවර අහසෙහි සත්වරක් සිසාරා ගිය බව **දම්පියාටුවාවෙහි** යමක ප්‍රාතිභායඪී වස්තුවෙහි දැක්වේ.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ඒ ඒ පුද්ගලයන් දමනය කරනු පිණිස කරන ලද බොහෝ ගණනක් ප්‍රාතිභායඪීයන් බෞද්ධ

ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන්ව ඇත්තේ ය. ඒවායින් උසස් ම ප්‍රාතිභායායීය යමකප්‍රාතිභායායීය ය. එනම් එකවර ශරීරයෙන් ගිනි දිය දෙක ම නිකුත් කිරීම ය. එය බුදුවරුන්ට මුත් ශ්‍රාවකයන් විසින් කළ නො හෙන ප්‍රාතිභායායීයෙකි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් බුදුව සත්වන දිනයෙහි දෙවියන්ගේ සැක දුරුකරනු පිණිස බෝධිය සමීපයේදී අහසට පැනතැග යමකප්‍රාතිභායායීය ක්ෂේත්‍රයක්, ඥාතීන් දමනය කරනු පිණිස වරක් එය කළ බවත්, තීර්ථකයන් දමනය කිරීමට වරක් එය කළ බවත් ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන්ව ඇත්තේ ය.

සෘණිමයකුන්ට කය, චිත්තගතික කොට වක් කළ අතක් දිගු කරන්නාක් මෙන් සැණෙකින් බ්‍රහ්ම ලෝකයට වුව ද යා හැකි ය. විද්‍යාත්මක කාමගතික කොට සෙමින් දෘශ්‍යමාන කයින් ද කැමති කැනකම යා හැකි ය. දිව්‍යබ්‍රහ්මලෝකවල නො පෙනී ගොස් සිට රූපයක් නිර්මාණය කොට ඒ රූපයෙන් දෙවියන් හා කථා කළ හැකි ය. තමන්ගේ රූපයෙන් ම ද සිට කතා කළ හැකි ය. අන්‍ය සත්ත්වයන් මැරෙන උපදින නුමුත් මෙහි මරණයක් උපතක් නැත, මේ ලෝකය නිත්‍ය ය, මෙයට උසස් තැනක් නැත කියා මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය ගෙන සිටි බක නම් බ්‍රහ්මයකු දමනය කිරීම පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ එහි වැඩම කොට ඔවුන් ඉදිරියේ පෙනී සිට සාකච්ඡා කළහ. එහි ම නො පෙනී සිට ඔවුන්ට ඇසෙන සේ:-

**‘හවෙවාහං හයං දිස්වා
 හවඤ්ච විහවෙසිනං
 හවං නාගිවදිං කිඤ්චී
 නන්දිඤ්ච න උපාදිසිං’**

(මජ්ඣිම නිකාය බ්‍රහ්මනිමත්තනික සුත්ත)

යන ගාථාව ද වදළ සේක.

ශිවී බුදුරජුන්ගේ අභිභූ නම් ශ්‍රාවකයන් වහන්සේ බ්‍රහ්මලෝකයට ගොස් බ්‍රහ්මයනට පෙනෙමින් ද නො පෙනෙමින් ද කයින් අඩක් පෙනෙන සේ ද සිට දහම් දෙසූහ. උන්වහන්සේ ඒ බ්‍රහ්මලෝකයෙහි සිට,

ආරභට නික්මමට යුක්තව බුධසාසනෙ,
ධුතාට මව්වුනො සෙන නලාගාරං ච කුක්කරො
යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අප්පමත්තො විතෙස්සති,
පභාය ජාති සංසාරං දුක්ඛස්සන්තං කරස්සති

(සංයුත්ත නිකාය බ්‍රහ්මසංයුත්ත)

යන ගාථා දහසක් සක්වලට ඇසෙන සේ දේශනය කළහ.

කුමාරවේශ - රාජවේශ - දේවවේශ - ශක්‍රවේශ - නාගවේශ - සුපර්ණවේශාදී නොයෙක් වෙස් ද සෘෂ්ඨිකුන්ට ගත හැකි ය. හස්ති අස්ව ගවාදී නොයෙක් සත්ත්වරූප හා ගංගා - සමුද්‍ර - වෘක්ෂ - පර්වතාදිය ද නිර්මාණය කළ හැකි ය. මුගලන් මහ තෙරුන් වහන්සේ **නන්දෝපනන්ද** දමනයේදී නාගවේශය හා ගුරුඵ වේශය ගත් බව කියා තිබේ.

මෙනෙකින් දක්වන ලද ප්‍රාතිභායභීයන් සිදු කිරීමට සමත් වතුර්ථධ්‍යාන සම්ප්‍රයුත්ත ඥානය සාධිව්ධඥාන නම් වූ විද්‍යාව ය.

අෂ්ටසමාපත්ති විෂයෙහි වශීභාවය ඇති කර ගෙන සිත පිරිසිදු බවට, මෘදුබවට, කර්මණ්‍යබවට පමුණුවා ගෙන ඇති 'සෘද්ධිමත් පුද්ගලයා හට තමාගේ ඒ ශුද්ධචිත්තය ශබ්දයන් ඇසීමට යොමු කළ කල්හි අපේ කන්වලට නො ඇසෙන ඉතා සියුම් ශබ්ද ද ඒ සිතට දැනෙන්නේ ය. දුර ශබ්ද ද ඉතා දුර වූ දෙව්ලොව බඹලොව පරසක්වළ ශබ්ද ද ළඟසිට අසන්නාක් මෙන් පිරිසිදු ලෙස දැනෙන්නේ ය. පියවි කනට නො ඇසෙන සියුම් වූ ද, දුර වූ ද ශබ්දයන් ඇසීමට සමත් වන ධ්‍යානලාභීන්ගේ වතුර්ථධ්‍යාන ප්‍රඥාව **දිව්‍යශ්‍රෝත්‍රඥාන නම් වූ විද්‍යාව** ය.

බලවත් කුශලකර්මයෙන් උපන් දෙවියන්ගේ කන්වලට ඒවා ඉතා යහපත් බැවින් මිනිස් කන්වලට නො ඇසෙන ශබ්ද ඇසෙන්නේ ය. මේ ඥානය දිව කනක් වැනි බැවින් එයට දිව්‍යශ්‍රෝත්‍රඥාන යන නම ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

ධ්‍යාන ලබා සිත පිරිසිදු කරගත් පුද්ගලයාගේ ඒ යහපත් සිත අනුන්ගේ සිත් දැන ගැනීම සඳහා පරසන්නානයට යොමු කළ කල්හි ඔහුගේ සිතට අනුන්ගේ සිත් දැනෙන්නට වන්නේ ය. අනුන් සිතන දෙය ඔහුට කිය හැකි වන්නේ ය. සාරාගචිත්ත - චිත්තරාගචිත්ත - සඳෝසචිත්ත - චිතඳෝසචිත්ත - සමෝහ චිත්ත - චිතමෝහචිත්තාදී වශයෙන් සොළොස් ආකාරයකින් ඒ ඥානය ඇතියන්ට පර සිත් දන හැකි වන්නේ ය. අනුන්ගේ සිත් දක්නා වූ ඒ නුවණ පරචිත්තවිජානනඥාන නම් වූ විද්‍යාව ය.

සුර්වේනිවාසානුස්මෘතිඥානය, දිව්‍යංචක්ෂුරභිඥාව, ආශ්‍රවක්ෂයකරඥානය යන විද්‍යා තුන ත්‍රිවිද්‍යාව වශයෙන් කලින් විස්තර කරන ලදී. ඒ තුන ද සමඟ විද්‍යා අටක් වේ. ඇතැම් බුද්ධ ශ්‍රාවකයෝ ද ඒ අෂ්ට විද්‍යාවෙන් යුක්ත වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ ඉතා උසස් ලෙසින් අෂ්ටවිද්‍යාවෙන් යුක්ත වෙති.

වරණ ධර්ම

වරණය උසස් බුද්ධගුණයක් වුව ද ලොවුතුරා බුදු වරුන්ගේ වරණ මේය යි දක්වා ඇති සූත්‍රයක් දක්නට නැත. බොහෝ සූත්‍රවල ශ්‍රාවකයන්ගේ වශයෙන් වරණධර්ම දේශනය කර තිබෙනු දක්නා ලැබේ. එහෙත් ඒ ධර්ම වරණ යන නාමයෙන් දක්නා ලැබෙන්නේ **මජ්ඣිමනිකායේ මජ්ඣිමපණ්ණාසකයේ සේඛසූත්‍රයෙහි හා දීඝනිකායේ අම්බට්ඨසූත්‍රයෙහිත්** ය. සේඛසූත්‍රයෙහි වරණ නාමයෙන් ධර්ම පසළොස්ක් දක්වා තිබේ. අම්බට්ඨසූත්‍රයෙහි වරණ නාමයෙන් ධර්ම නමයක් දක්වා තිබේ.

ශාක්‍ය රට කපිලවස්තු පුරයේ ශාක්‍යයෝ රැස්වීම් ශාලාවක් කරවා එය පළමුවෙන් ම බුදුරජාණන් වහන්සේ ලවා පරිභෝග කරවන රිසියෙන් එහි වැඩම කොට එය පරිභෝග කරන ලෙස බුදුරදුන්ට ආරාධනා කළෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ ආරාධනාව පිළිගෙන මැනවින් සරසා තුබූ ඒ ශාලාවට හික්ෂුසංඝයා සමඟ වැඩම කොට එහි මැද කණුව සමීපයේ නැගෙනහිර දෙසට මුහුණ ලා වැඩහුන් සේක. හික්ෂුසංඝයා වහන්සේ ද පා සෝද ශාලාවට ඇතුළුව පසු පස හිත්තිය අයින්

දිගට නැගෙනහිරට මුහුණ ලා තථාගතයන් වහන්සේ පෙරටුකොට වැඩහුන්න. කපිලවස්තුපුරයේ ශාක්‍යයෝ ශාලාවට පිවිස නැගෙනහිර හිත්තියට පිට ලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙරටු කොට හුන්න. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහෝ රූ වන තෙක් ඔවුනට දහම් දෙසා සතුටු කරවා ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ අමතා ආනන්දය මාගේ පිට රිදෙන්තේ ය, මම මඳක් විවේක ගන්නෙමි, එතෙක් මේ ශාක්‍යයනට සේඛ්‍යපටිපදාව දේශනා කරන්නයයි වදරා උන්වහන්සේ පනවන ලද ශයනය මත මඳක් ශයනය කළ සේක.

පෘථග්ජන ද නො වූ අර්හත්ඵලයට ද පැමිණ නැති ඒ අතර සිටින පුද්ගලයෝ සේඛ නම් වෙති. ඔවුන් විසින් මතු මතු මාර්ගඵලවලට පැමිණීම සඳහා පිරිය යුතු ප්‍රතිපත්තික්‍රමය සේඛ්‍යපටිපදා නම්. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ මංගල දිනයේ සේඛ්‍යපටිපදාව දේශනය කරන්නට නියම කළේ මේ බුදු සසුනෙහි එය මංගල ධර්මයක් නිසාත්, ඒ පිරිසෙහි ශෛක්ෂයන් සිටි නිසාත් ය. ආනන්දස්ථවිරයන් වහන්සේ ඒ පිරිසෙහි ප්‍රමුඛයා වන මහානාම ශාක්‍යයා අමතා වරණධර්ම පසළොස්ත් ත්‍රිවිද්‍යාවන් දේශනය කළහ. දේශනයෙන් පසු තථාගතයන් වහන්සේ නැගිට සාධු සාධු ආනන්ද, සාධු බො ත්වං ආනන්ද කාපිලවත්ථවානං සාක්‍යානං සෙඛ්‍යපටිපදං අභාසි යනු වදරා ආනන්දස්ථවිරයන් වහන්සේට සාධුකාර දී දේශනය අනුමත කළ සේක. එයින් ආනන්දස්ථවිරයන් වහන්සේගේ දේශනය බුද්ධභාෂිතයට සමාන විය. බුද්ධභාෂිතයට ඇතුළු විය.

යම්පි මහානාම අරියසාවකො සීලසම්පන්නො හොති, ඉදම්පිස්ස හොති වරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති ඉදම්පිස්ස හොති වරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො ජාගරියං අනුයුත්තො හොති ඉදම්පිස්ස හොති වරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො සත්තභි සද්ධම්මෙහි සමන්තාගතො හොති ඉදම්පිස්ස හොති වරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො චතුත්තං කධානානං අභිවෙතසිකානං දිට්ඨධම්මසුඛචිභාරානං

නිකාමලාභී හොති අකිච්ඡලාභී අකසිරලාභී ඉදම්පිප්ප හොති වරණස්මිං.

(පෙබසුත්ත ම. නි.)

මේ පාඨයෙන් වරණ නාමයෙන් ධර්ම පසළොස්ක් දක්වා තිබේ. ඒ ධර්මයෝ නම්:

1. ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංචර ශීලය
2. ඉන්ද්‍රිය සංචරය,
3. හෝජනයෙහි මාත්‍රඤ්ඤාව,
4. ජාගරියානුයෝගය,
5. ශ්‍රද්ධාව,
6. හිරිය,
7. ඔත්තප්පය,
8. බහුශ්‍රූතභාවය,
9. චීරියය,
10. ස්මෘතිය,
11. ප්‍රඤාව,
12. ප්‍රථමධ්‍යානය,
13. ද්විතීයධ්‍යානය,
14. තෘතීයධ්‍යානය,
15. චතුර්ථධ්‍යානය,

යන මොහුය.

මේ වරණ ධර්ම පසළොස් දේශනය කර තිබෙන්නේ වර්තමාන භවයේදී ම හෝ නො හැකි වුව හොත් දෙවන තුන්වන භවයකදී හෝ මගඵල ලබා තිවත් දක්නා බලාපොරොත්තුවෙන් චීරිය කරන කල්‍යාණ පෘථග්ජන පැවිද්දන්ගේ හා ශෛක්ෂපුද්ගලයන්ගේ වශයෙනි. මේ දේශනය කරන ලද්දේ ගිහි පිරිසකට ය. ඒ අනුව මේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය ගිහියන්ට ද සාධාරණ බව කිය යුතු ය. ගිහියන් විසින් මේ ප්‍රතිපත්ති ගිහි ජීවිතයට සුදුසු සේ පැවැත්විය හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණියේ ද මේ ප්‍රතිපත්තිමාර්ගයෙන් ම ය. උත්චහන්සේ කෙරෙහි

මේ ධර්ම උසස් ලෙස ඇත්තේ ය. එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වරණ සම්පන්න වන සේක.

වරණධර්මයන්ගෙන් පළමුවැන්න **ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීලය** ය. ලොවුතුරා බුදුවරුන්ගේ ශීලය වශයෙන් කිය යුත්තේ **බ්‍රහ්මචාර සූත්‍රයෙහි** චූළසීල - මජ්ඣිමසීල - මහාසීල යන නම් වලින් දක්වා ඇති ශීලය ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ඒ ශීලය කිලිටි වන්නේ හෝ බිඳෙන්නේ හෝ නො වේ. උන්වහන්සේ හැම කල්හි සුපරිශුඬ ශීලයෙන් යුක්ත වන සේක. ඒ ශීල තුනම **ශ්‍රාමාණ්‍යඵල සූත්‍රාදියෙහි** ශ්‍රාවකයන්ගේ ශීලය වශයෙන් ද වදාරා තිබේ. විනය සිකපද පනවන්නට කලින් ශ්‍රාවකයන්ට තුබූ ශීලය එය ය. විනය සිකපද පැනවීමෙන් ඒ ශීලය වඩාත් පුළුල් කර තිබේ. ඇතැම් තැන් විනයෙහිදී ලිහිල් ව ඇති බව ද කිය යුතු ය. විනය ක්‍රමයෙන් කියන හොත් සජ්ඣාසන්තිස්කන්ධයන් නො ඉක්මවීම ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීලය යි කිය යුතු ය. ශීලය සම්පූර්ණ කරන තැනැත්තා විසින් ආචාරගෝචර සම්පන්න ද විය යුතු ය. ගෘහස්ථ ශ්‍රාවකයන් විසින් ආජීවාජටමකශීල පඤ්චශීල අජටාංගශීල දශශීලයන්හි පිහිටීමෙන් වරණ සම්පන්නිය ඇති කර ගත යුතු ය.

ඉන්ද්‍රියසංවරය දෙවන වරණය ය. වක්ඛන්ද්‍රිය - සෝතින්ද්‍රිය - ඝාණින්ද්‍රිය - ජීවිහින්ද්‍රිය - කායින්ද්‍රිය - මනින්ද්‍රිය කියා ඉන්ද්‍රිය සයක් ඇත්තේ ය. ඒවා රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය, ධර්ම යන අරමුණු වින්තසන්නානයට ඇතුළු වන ද්වාරයෝ ය. සත්ත්වයන් විසින් පිටත ඇති රූපාදි ආරම්භණයන් සිතට ගන්නා ද්වාරයෝ ය. ඇස ඇති නම්, රූප ඇති නම්, ඇසට රූපයන් පැමිණීම, වක්ඛුරියන්ද්‍රිය නමැති දොරටුවෙන් වින්තසන්නානයට රූපයක් ඇතුළු වීම නො වැළැක්විය හැකි කරුණකි. ශ්‍රෝතාදි ඉන්ද්‍රියයන් ගැන ද එසේම කිය යුතු ය. සම්මා සතිය යි කියන යහපත් සිහියෙන් තොර ව වාසය කරන්නාගේ සිතට ඇස නමැති දොරටුවෙන් රූපයන් පිවිසි කල්හි ඒ රූපය හොඳ එකක් වී නම් මේ දෙය, මේ පුද්ගලයා ලස්සන ය, හොඳ ය කියා තණ්හාව ඇති වේ, රාගය ඇති වේ. සිතට පිවිසි රූපය නො

මනා නම් මේ දෙය මේ පුද්ගලයා කැතය නරකය කියා ඒ රූපය ගැන ද්වේශය ඇති වේ. දුටු රූපය ලස්සනය හොඳය කියා තණ්හාව ඇති වූ තැනැත්තාට ඒ තණ්හාව නිසා අකුසල චිත්ත පරම්පරාවක් ඇති වේ. සමහර විට අකුසල ක්‍රියා පරම්පරාවක් ද ඇති වේ. දුටු දෙය දුටු පුද්ගලයා, කැතය, නරකය කියා ද්වේෂය ඇති වූ තැනැත්තාට ද ඒ ද්වේෂය නිසා අකුසල චිත්ත පරම්පරාවක් ඇති වේ. සමහර විට අකුසල ක්‍රියා පරම්පරාවක් ඇති වේ. ශ්‍රෝත්‍රාදී ද්වාර ගැන ද එසේ ම කිය යුතුය. පුද්ගලයා සිහියෙන් යුක්ත වුව හොත් සිතට පිවිසෙන අරමුණ සම්බන්ධයෙන් අකුසල චිත්ත පරම්පරාවක් ඇති නො වේ. ඡට්ඨාචාරයෙන් ගැනෙන අරමුණු සම්බන්ධයෙන් අභිද්‍යාව්‍යාපාද්දී අකුසලයන් ඇති නො වන සැටියට පරෙස්සම් වීම ඉන්ද්‍රියසංවරය ය. අකුසලයන් ඇති නො වන ලෙස ඉන්ද්‍රියයන් වසන පියන, සිහිය ය. ඉන්ද්‍රිය සංවරය නැතියවූන්ට නිතර ම අකුසලධර්ම ඇති වන බැවින් පෘථග්ජන භාවයෙන් නො නැගිය හැකි ය. නිවනට ළං විය නො හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේට උසස් සිහියක් ඇත්තේ ය. උන්වහන්සේ සෑම කල්හි සිහියෙන් යුක්ත වන්නාහ. එහෙයින්-

**තථාගතස්ස බුධස්ස - සබ්බභූතානුකම්පිනො,
 තස්සච්චයා න විජ්ජන්ති - තස්ස තත්ථි අපාගතං,
 සො න සම්මොහමාපාදි - සොධ ධීරො සද්ද සතො'**

(සංයුක්ත නිකාය 13)

යනු වදාරන ලදී. සකල සත්ත්වයනට අනුකම්පා කරන්නා වූ ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය ඉක්මවා හැසිරීමක් නැත, අපරාධයක් නැත, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මුළා නොවන්නාහ. සෑම කල්හි සිහියෙන් යුක්ත වන්නාහ' යනු එහි තේරුම ය.

භෝජනයෙහි මාත්‍රඥතාව යනු නුවණින් කරුණු සලකා ආහාර ගැනීම හා පමණ නො ඉක්මවා ආහාර ගැනීම ය. ගම්දරුවෝ සාගින්න නැත ද ආහාරයක් ලද හොත් විනෝදය පිණිස වළඳති. ඇතැම්හු ඤාතිමිත්‍රයන් හමු වූ විට ඔවුන් හා එක්ව විනෝදය පිණිස ආහාර ගනිති. මහපල ලැබීමට පිළිවෙත්

පුරන නිවන් සොයන සත්පුරුෂයා විසින් විනෝදය පිණිස අහර ගැනීම නො කළ යුතු ය. ඇතැම්හු මල්ලවාදීන් මෙන් කායබලය වැඩි කරගනු පිණිස ආහාර වළඳති. එසේ කාය බල වඩනු පිණිස මද වඩනු පිණිස ආහාර නො වැළඳිය යුතු ය. ඇතැම්හු ශරීරයේ අංගප්‍රත්‍යංගයන් තර කර ගැනීම සඳහා, ලේ මස් වැඩි කර ගැනීම සඳහා සුදුසු අහර සොයා වළඳති, එසේ ද අහර නො වැළඳිය යුතු ය. ඇතැම්හු ශරීරයේ පැහැය හොඳ කර ගැනීම පිණිස වැඩි කර ගැනීම පිණිස සුදුසු අහර සොයා වළඳති. එසේ ද ආහාර නො වැළඳිය යුතු ය. ආහාරයේ ප්‍රයෝජනය සලකා ආහාර ගැනීම කළ යුතු ය. මේ කය පවතිනු පිණිස ආහාර ගත යුතු ය. දිවි නොනැසෙන පිණිස ආහාර ගත යුතුය. ජීවා දුරු කර ගනු පිණිස ආහාර වැළඳිය යුතු ය. ත්‍රිශික්ෂා සංඛ්‍යාත ශාසන ප්‍රතිපත්තිය පිරිය හැකි වීම පිණිස ආහාර වැළඳිය යුතු ය. උපන් සාගිති නැති කර ගැනීම පිණිස හා සාගින්න ඇති නො වීම පිණිස අහර ගත යුතු ය. ශරීරය හා ජීවිතය විරකාලයක් පවතිනු පිණිස අහර වැළඳිය යුතු ය.

ලෝකයෙහි කෙරෙන පවිකම්වලින් වැඩිහරියක් කෙරෙන්නේ ආහාර නිසා ය. ආහාරය නිසා රාගාදි ක්ලේශයෝ ද වැඩෙති. කියන ලද පරිදි නුවණින් කරුණු සලකා අහර වළඳන්නහු අතින් ආහාර සෙවීම ආදිය සම්බන්ධයෙන් සෙස්සන් කරන නොයෙක් පවිකම් නො කෙරෙන්නේ ය. රාගාදි කෙලෙස් නො වැඩෙන්නේ ය. ඔහු නිවැරදි ලෙස අහර වළඳන්නෙක් වන්නේ ය. දැහැමින් ලද ආහාරය වුව ද නුවණින් තොරව තණ්හාවෙන් වළඳන්නහුට පමණට වඩා අහර ගැනීමෙන් වන්නා වූ ද, අපච්ඡාහාර ගැනීමෙන් වන්නා වූ ද නොයෙක් රෝගයෝ හටගනිත්, නුවණින් අහර වළඳන්නහුට රෝගයන්ගෙන් තොරව සුවසේ ජීවත් විය හැකි වන්නේ ය. සුවසේ ත්‍රිශික්ෂා පරිපූරණය කළ හැකි වන්නේ ය. එබැවින් හෝජනයෙහි මාත්‍රඥතාව වරණ ධර්මයක් වේ. පැවිද්දන් විසින් විශේෂයෙන් හෝජනයෙහි මාත්‍රඥ විය යුතු ය. ගිහියන්ට ද එසේ වීම සුදුසු ය. ආහාර තණ්හාව ඇතුළු සකල තෘෂ්ණාවන් ම සහමුලින් තසා සිටින තථාගතයන් වහන්සේ මේ ගුණයෙන් අනුන බව අමුතුවෙන් කිය යුත්තක් නො වේ.

ජාගරියානුයෝග යනු නො නිද සිටීමෙහි යෙදීම ය. නිරිසන් සත්ත්වයෝ ද නොයෙක් විට අවදිව සිටිති. මෙහි ජාගරියානුයෝග යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ අවදි ව සිටීම් මාත්‍රය නොව, නො නිද කාමච්ඡන්දදී නීචරණයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කිරීම ය. එනම්, ශමඵ විදර්ශනා භාවනාවන්හි යෙදීම ය. උපන් නීචරණයට සිතෙහි පවත්නට නොදී එය වහා සිතින් බැහැර කිරීම ය. ජාගරියානුයෝගය පුරන ආයතීශ්‍රාවකයෝ ද කල්‍යාණ පාඨග්ජනයෝ ද හිඳීම සක්මන යන ඉරියව් දෙකින් භාවනාවෙහි යෙදෙමින් සිත පිරිසිදු කරමින් දවල් කාලය ගත කරති. රාත්‍රියේ ප්‍රථම යාමයන් එසේ ම ගත කරති. රාත්‍රියේ මධ්‍යම යාමයේ දකුණු ඇලයට හැරී එක් පයක් මත අනික් පය මඳක් ඉදිරියට කොට තබා සිහියෙන් යුක්ත ව වෙලාවට අවදිවීමේ සංඥාව ඇති ව සිංහශෙය්‍යාවෙන් සයනය කෙරෙහි. පශ්චිම යාමයෙහි අවදිව සිත පිරිසිදු කෙරෙහි. එසේ පිළිපැදීම ජාගරියානුයෝග නම් වේ. මහාබෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ ජාගරියානුයෝගයෙන් ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණියහ. බෝධි මූලයේදී අර්හත්මාර්ගඥානයෙන් ක්ලේශයන් නසා මතු කිසිකලෙක කිලිටි නො වන පරිදි සිත පිරිසිදු කර ගත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සිත පිරිසිදු කිරීමට ය කියා කළ යුත්තක් නැත. එහෙත් උත්චහන්සේ නමත් වහන්සේට ඉදිරියට කළ යුත්තක් නැත කියා නිකම්ම කල් නො ගෙවන සේක. උත් වහන්සේ බුදුවීමෙන් පසු ද සෙස්සන්ට වඩා අවදිව සිටින සේක. ඒ බව දැන ගැනීමට තථාගත දිනවයභීව දක්වනු ලැබේ. ඒ මෙසේ ය:-

තථාගත දින වරියාව

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අලුයම නැහිට ශරීරයට පහසුව පිණිසත් උපස්ථායකයනට අනුග්‍රහ පිණිසත් මුඛධෝවනාදී ශරීර පරිකර්මයන් කොට පිඩු පිණිස වඩනා කාලය පැමිණෙන තුරු විවේකාසනයෙක්හි වැඩ සිට කාලය පැමිණි කල්හි අදනය හැද පටිය බැඳ සහළසිවුර පොරවා පාත්‍රය ගෙන ඇතැම් දිනක හුදකලාව ද ඇතැම් දිනක හික්ෂුසංඝයා පිරිවරා ගෙන ද, නගරයට හෝ ගමකට පිඩු පිණිස පිවිසෙති. ඇතැම් දිනක සාමාන්‍ය

පිණ්ඩපාතික හික්ෂුවක් මෙන් ද ඇතැම් දිනක මහත් වූ ප්‍රාතිභායාතියෙන් ද පිටු පිණිස වඩිති. ප්‍රාතිභායාතියෙන් වඩනා කල්හි හමා යන සුළහින් උන් වහන්සේ වඩනා මහ පිරිසිදු වෙයි. වලාකුළු වැසි පොදු හෙළා මහ දූවිලි නැති කෙරෙයි. අහසෙහි වියනක් සේ සැදී හිරු රැස් ආවරණය කෙරෙයි. තවත් වාතයෝ මහ මල් විසුරවති. උස්තැන් මිටිව මිටිතැන් උස්ව පොළොව සමතලා වෙයි. ලෝක නාටයන් වහන්සේ පා තබන තන්හි පොළොව මොළොක් ව සුවපහස් දෙන්නේ වෙයි. පියුම් හෝ පැන නැගී පා පිළිගනී. තථාගතයන් වහන්සේ ගමට පා තබනු සමඟ ම උන් වහන්සේගේ ශරීරයෙන් සවණක් බුදුරැස් විහිද රන්රස වගුරුවන්නාක් මෙන් නානාවණී වස්ත්‍රයෙන් වසන්නාක් මෙන් ගෙවල් ආදිය අලංකාර කෙරෙමින් ඔබ මොබ යන්නට පටන් ගනී. හස්ති අශ්වාදීහු හඬ තහනි. බෙර වීණා ආදියෙන් ඉබේ ම හඬ තහන්නට පටන් ගනී. මිනිසුන් පළත් අබරණවලින් හඬ නික්මෙන්නට වේ. ඒ ලකුණු වලින් තථාගතයන් වහන්සේ වඩනා බව මිනිස්සු දැන ගනිති. ඔවුහු මැනවින් හැඳ පැළඳ සුවඳ මල් ආදිය ගෙන වීදිවලට බසිති. ඔවුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සුවදින් මලින් සුදු වැඳ අපට දසනමෙක, අපට විසිනමෙක යනාදීන් කියා තථාගතයන් වහන්සේගෙන් හික්ෂුන් ලබා ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ද පාත්‍රය ගෙන තමතමන්ගේ නිවෙස්වල අසුන් පනවා වඩා හිඳවා හික්ෂුසංඝයා සහිත තථාගතයන් වහන්සේට මැනවින් සත්කාර කෙරෙති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වළඳ අවසානයේ ඔවුන්ගේ සන්නාන බලා ඔවුනට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසන්නාහ. දහම් අසා ඇතමෙක් සරණාගමනයෙහි පිහිටති. ඇතමෙක් පඤ්චශීලයෙහි පිහිටති. ඇතමෙක් සෝවාන් ඵලයෙහි ද ඇතමෙක් සකාදගාමී අනාගාමී ඵලවල ද පිහිටති. ඇතමෙක් පැවිදි ව අර්හත්ඵලයෙහි පිහිටති. මෙසේ ජනයාට අනුග්‍රහ කොට වෙහෙරට වැඩම කොට හික්ෂුන් වළඳ අවසන් වන තුරු තථාගතයන් වහන්සේ මණ්ඩල මාලයේ පනවන ලද බුද්ධාසනයෙහි වැඩ හිඳින්නාහ. හික්ෂුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් බව උපස්ථායකයා විසින් බුදුරුදුන්ට සැල කළ කල්හි උන්වහන්සේ ගඳකිළිය අබියස පනවන ලද අසුනෙහි වැඩහිඳ පා සෝද ගඳකිළියේ පඩිය මත සිට-

භික්ඛවෙ අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ, දුල්ලහො බුඩ්ධිප්පාදෙ ලොකස්මිං, දුල්ලහො මනුස්සත්තපටිලාහො, දුල්ලහො ඛණසම්පත්ති, දුල්ලහො පබ්බජ්ජා, දුල්ලහං සද්ධම්ම සවණං.

යනුවෙන් මහණෙනි, අප්‍රමාදයෙන් මහණදම් පුරව්, බුද්ධෝත්පාදය දුර්ලභ ය. මනුෂ්‍යත්වය දුර්ලභය. ක්ෂණ සම්පත්තිය දුර්ලභය, පැවිද්ද දුර්ලභ ය. සධර්ම ශ්‍රවණය දුර්ලභ යයි භික්ෂුන්ට අවවාද කෙරෙති. එහිදී ඇතැම් භික්ෂුහු කමටහන් අසති, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ වයඹානුකූලව කමටහන් දෙති. ඉක්බිති සැමදෙනා වහන්සේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද තම තමන්ගේ තැන්වලට යෙති. ඇතමෙක් අරණ්‍ය වෘක්ෂ මූලාදියට යෙති. ඇතැම් සාද්ධිමත් භික්ෂුහු දිව්‍ය ලෝකවලට ද යෙති. තථාගතයන් වහන්සේ ගඳකිලියට පිවිස මඳක් සැතපී විඩා සන්සිඳුවා නැගිට දෙවනවර ලෝකය බලන්නාහ. තුන්වන වරට සවස් කාලයේ තථාගතයන්වහන්සේ වෙත දහම් ඇසීමට පැමිණෙන්නවුන් බලන්නාහ. ඔවුන් පැමිණි කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ දම්සබ්‍රාමණ්ඩපයට වැඩ වදරා ඔවුන්ට සුදුසු පරිදි බණ වදරා සුදුසු කල්හි ඔවුන් යවන්නාහ.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මාසනයෙන් නැගී ජලස්නානය කරනු කැමති සේක් නම්, ස්නානය කරන තැනට වැඩම කොට ස්නානය කරන්නාහ. උපස්ථායකයා බුද්ධාසනය ගඳකිලි මීදුලෙහි පනවන්නේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ස්නානය කොට එහි වැඩසිටින්නාහ. එතනට ද ඒ ඒ දිශාවලින් භික්ෂුහු පැමිණෙන්නාහ. ඇතැම්හු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්න අසන්නාහ. ඇතැම්හු කමටහන් අසන්නාහ. ඇතැම්හු දහම් දෙසන්නට ඉල්ලන්නාහ. තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ අදහස් සම්පූර්ණ කරමින් රාත්‍රියේ ප්‍රථමයාමය ඉක්මවන සේක.

ප්‍රථමයාමාවසානයේ තථාගතයන් වහන්සේ වෙතින් මිනිසුන් බැහැර වූ පසු රාත්‍රියේ මධ්‍යමයාමයේ උන්වහන්සේගෙන් නොයෙක් ප්‍රශ්න අසනු සඳහා නොයෙක් දිශාවලින් බොහෝ දෙවියෝ පැමිණෙන්නාහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ ප්‍රශ්න විසඳමින් මධ්‍යමයාමය ඉක්මවන සේක.

උදෙසේ පටන් වාඩිවෙමින් ම සිටියා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එයින් වූ ජීවාව සන්සිඳවනු පිණිස රාත්‍රියේ පශ්චිමයාමයේ මුල් කෙටසෙහි සක්මන් කරන්නාහ. දෙවන කොටසේදී ගඳකිළියට පිවිස සිහිනුවණින් යුක්ත ව සිංහශෙය්‍යාවෙන් ශයනය කරන සේක. තුන්වන කොටසෙහි නින්දෙන් අවදි ව වැඩ හිඳ පෙර බුදුවරුන්ගේ සසුන්වල දැනගීලාදි වශයෙන් පින්කර ඇති පුද්ගලයන් දකිනු පිණිස ලොව බලා වදාරන සේක. මේ තථාගතයන් වහන්සේගේ දිනවයඹාව ය.

(බුන්මජාලසුත්තවිධකථා)

තථාගතයන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ ශුඬිය පිණිස විමුක්තිය පිණිස කළ යුතු කිසිවක් නැත ද උන්වහන්සේ ශ්‍රාවකයන් නිදන මධ්‍යමයාමයේ ද අවදි ව පරාර්ථවයඹාවෙහි යෙදෙන සේක. උන්වහන්සේ සැතපෙනුයේ රාත්‍රියෙන් සයෙන් කොටසක් පමණ වන සුළු කාලයේ ය. එබැවින් ජාගරියානුයෝග නමැති චරණය ශ්‍රාවකයන්ට වඩා උසස් ලෙසින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඇත්තේ ය.

ශ්‍රද්ධාව, හිරිය, ඔක්තස්පය, බහුශ්‍රැතතාව, වීයඹිය, ස්මෘතිය, ප්‍රඥාව යන මේ ධර්ම සත තථාගතයන් වහන්සේ විසින්,

‘සත්තිමෙ භික්ඛවෙ සද්ධම්මා, කතමෙ සත්ත? සද්ධෝ හොති, හිරිමා හොති, ඔක්තස්පි හොති, බහුස්සුතො හොති, ආරද්ධචිරියො හොති, සතිමා හොති, පඤ්ඤවා හොති ඉමෙ බො භික්ඛවෙ සත්තසද්ධම්මා’

(අඩගුත්තර සත්තක නිපාත)

යන සුත්‍රයෙහි සද්ධම්ම යන නාමයෙන් ද වදාරා තිබේ. එහි තේරුම, යහපත් ධර්ම සන්පුරුෂයන්ගේ ධර්ම යනුයි. ශ්‍රද්ධාදි ධර්ම සතට **සප්තසද්ධර්මය** යි කියනු ලැබේ. සප්තසද්ධර්මය චරණ සතකි.

ශ්‍රද්ධා යනු බුදුරජුන්ගේ සුබුද්ධත්වය, ධර්මයේ සුධර්මත්වය, සංඝයාගේ සුසංඝත්වය හා කර්ම-කර්මඵලාදිය පිළිගැනීම ය. දනාදි පින්කම්වල ඵලය විශ්වාස කොට පින් කරන්නා වූ

පෘථග්ඡනයන්ගේ ශ්‍රද්ධාව **මිකප්පන සද්ධා** නම් වේ. ලෝකෝත්තර මාර්ගඥානයෙන් චතුස්සත්‍යයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් ඇති වන ආයතීයන්ගේ ශ්‍රද්ධාව **ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධා** නම්. ඒ දෙකින් ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධාව කවරාකාරයකින්දු වෙනස් කළ නො හැකි ය. එය හවාන්තරයට පැමිණීමෙන් ද වෙනස් නො වේ. ශ්‍රද්ධාව නිවනට යාමට අත්‍යවශ්‍යාංගයකි. වෙනස් නො වන ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධා ඇති ආයතීයෝ පහත නො වැටී පිළිවෙලින් මතු මතු මහපල වලට පැමිණ අර්හත්මාර්ගයෙන් සකල ක්ලේශයන් නසා නිවනට පිවිසෙති. අවලශ්‍රද්ධාව නැති පෘථග්ඡනයෝ වැටී වැටී ගමන් කරන්නෝ ය. ශ්‍රද්ධාව තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නොයෙක් තැන නොයෙක් අයුරින් වර්ණනා කරන ලද්දකි.

පව් පිළිකුල් කරන ස්වභාවය **හිරි** නම්. පවට බියවන ස්වභාවය **මත්කප්ප නම්**, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ආදිමධ්‍යපයතීවසාන යන තුන් තැනම යහපත් වූ ධර්මයන් නැවත නැවත කියමින් ප්‍රගුණ කර සිත්හි දරා ගෙන ඒවායේ අර්ථයන් තේරුම් ගෙන ඇති බව **බහුශ්‍රැතතා** නම්. අකුශලයන් ප්‍රහාරණය කිරීමෙහි හා කුශලයන් වැඩීමෙහි නො පසු බස්නා බව ඉදිරියට ම යන බව මෙහි අදහස් කරන **වීයතීය** ය. අකුශල පක්ෂයෙහි සිතට පවත්නට නො දී කුශලය මතුකර දෙන්නා වූ ද, කර කියා බොහෝ කල් ගත වූ කරුණ වුව ද සිතට නහා දෙන්නා වූ ද ප්‍රඥා සම්ප්‍රයුක්ත ස්මෘතිය මෙහි අදහස්කරන **සිහිය** ය. සංස්කාරයන්ගේ ඉපදීම් බිඳීම් දෙක දැකීමට සමත් වන්නා වූ ලෝභ ද්වේෂ මෝහස්කන්ධයන් බිඳීමට දුරුකිරීමට සමත් ආයතීවූ විදර්ශනා ප්‍රඥාව හා මාර්ග ප්‍රඥාව මෙහි අදහස් කරන **ප්‍රඥාව** ය.

බුද්ධාදි රත්නත්‍රය ගැන හා කර්ම කර්මඵලාදිය ගැන තථාගතයන් වහන්සේ මෙන් දන්නා අනිකකු නැත. උන්වහන්සේට ඒවා ගැන කිසිදු සැකයක් නැත. ඒ සියල්ල ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැනීම නිසා තථාගතයන් වහන්සේට උසස් ම ශ්‍රද්ධාවක් ඇත. කම් කම්ඵලයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙසින් ම දත් තථාගතයන් වහන්සේට පමණ පාපය ගැන පිළිකුලක් බියක් අනිකකුට නැත. ධර්මස්වාමී

වූ තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්ම ඥානය ගැන අමුතුවෙන් කිය යුත්තක් නැත. අන් කවරකුටවත් නැති තරමේ උසස් සිහියක් ද උන්වහන්සේට ඇත. අකුලල ප්‍රභාණය පිණිස හා කුසලයන් ඇති කර ගැනීම සඳහා උත්සාහ කළ යුතු බවක් තථාගතයන් වහන්සේට නැත. එහෙත් මහා කාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අන්‍යයන්ගේ යහපත පිණිස සෑම කල්හි උත්සාහ කරන සේක. උන්වහන්සේගේ ප්‍රඥා සම්පන්නිය ගැන අමුතුවෙන් කිය යුත්තක් නැත.

රූපාවචරසමාපත්ති සතරය, අරූපාවචර සමාපත්ති සතරය යන අෂ්ට සමාපත්තිහ්‍රම වරණයෝ ය. මෙහි ධ්‍යාන සතරක් පමණක් වරණ වශයෙන් කියා ඇත්තේ අරූපාවචරධ්‍යාන ද වතුර්ථධ්‍යානයට අයත් නිසා ය.

විද්‍යාසම්පන්නියෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ සච්ඤත්වය පිරෙන්නේ ය. වරණ සම්පන්නියෙන් මහාකාරුණිකත්වය පිරෙන්නේ ය. උන් වහන්සේ සච්ඤතාඥානයෙන් සත්ත්වයන්ගේ අර්ථානර්ථයන් දැන වදරා මහාකරුණාවෙන් අනර්ථයන් දුරු කොට සත්ත්වයන් අර්ථයෙහි යොදවන්නාහ. තථාගතයන් වහන්සේ විද්‍යාවරණසම්පන්න බැවින් උන්වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ ද සුප්‍රතිපන්නයෝ වෙති.

විද්‍යාවරණ සංග්‍රහ ගාථා

විපස්සනාඤාණ මනෝමයිද්ධි
 ඉද්ධිප්පහෙදො පිච දිබ්බසොතං
 පරස්ස වෙතොපරියායඤාණං
 සුඛිබ්බෙතිවාසානුගතඤ්ච ඤාණං

දිබ්බඤ්ච චක්ඛාසචසංඛයො ච
 එතානි ඤාණානි ඉධට්ඨවිජ්ජා
 අලංකරුං යා මුනි ධම්මදෙනං
 විසෙසසොභා ගුණමජ්ඣපෙතා.

සීලං චරං ඉන්ද්‍රියසංචරො ච
 මත්තාසිතා ජාගරියානුයොගො
 සද්ධා හිරොත්තප්ප බ්‍රහ්මස්සනත්තං
 පරක්කමො වෙච සතී මතී ච
 චත්තාරි ඤානානි ච තානි මානී
 තිපඤ්ච ධම්මා චරණානි ජඤ්ඤා.

4

සුගත ගුණය

බොහෝ ජනයා මෙන්, අන්‍ය ශාස්තෘවරයන් මෙන් නො මඟ නොගොස් යහපත් මඟ ගිය හෙයින් ද, එමඟින් නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පරමසුන්දර ස්ථානයට පැමිණ වදල හෙයින් ද, භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

ලෝකයෙහි ඇතමෙක් කාමයන්ගේ ආදීනවයන් සලකා ගත නො හී පඤ්චකාමය ම ලොව ඇති උසස් දෙය වශයෙන් වරදවා ගෙන, මනුෂ්‍යයාට කරන්නට ඇති උසස් දෙය හැකි පමණ පස්කම් සැප විඳීම යයි වරදවා ගෙන කාමසුඛල්ලිකානුයෝග සංඛ්‍යාත අමාර්ගයෙහි ගමන් කොට අපායට පැමිණෙන්නාහ.

ඇතැමෙක් සත්ත්වයනට සුවදුක් ලැබෙන්නේ පෙර කළ කර්මවල විපාක වශයෙන්ම යයි වරදවා ගෙන තපසින් පුරාණ කර්ම ගෙවා අභිනව කර්ම නො කර හැරීමෙන් කර්මයන් ක්ෂය කොට දුකින් මිදිය හැකි ය, දුක් කෙළවර කළ හැකිය යි ද, ඇතැමෙක් සැපයෙන් සැපය නො ලැබිය හැකිය. සැපය ලැබිය යුත්තේ දුකින් ම ය යි වරදවා ගෙන දැඩි තපස්කම් වලට බැස වස්ත්‍ර වර්ජන, ආහාර වර්ජන, වාසස්ථාන වර්ජන කරමින් කයට දැඩි දුක් දෙති. ගෝවුත කුක්කුරවුතාදි වුතයන් පිරීමෙන් ද කයට දැඩි දුක් දෙති. ඔවුහු ආත්මක්ලමථානුයෝග නම් වූ අමාර්ගයෙහි යන්තෝය. ඔවුහු ඒ අමාර්ගයේ ගමන් ගෙන දුකින් දුකටම පත්

වත්තාහ. තථාගතයන් වහන්සේ කාමසුඛල්ලිකානුයෝග අත්තකිලමතානුයෝග යන දෙමඟ ම නො ගෙන මධ්‍යමප්‍රතිපද සංඛ්‍යාත මාර්ගයෙහි ගමන් කරන බැවින් සුගත නම් වන සේක.

ලෝකයෙහි ඇතැමෙක් පින් පවි කරමින් සුවදුක් විදිමින් ජාතියෙන් ජාතියට යන, නො නැසෙන ආත්මයක් ඇතය යි ශාශ්වත දෘෂ්ටිය ගෙන අමාර්ගයෙහි ගමන් කරති. ඇතැමෙක් සත්ත්ව ශරීරයෙහි මරණින් ඔබ තවත් තැනකට යන කිසිවක් නැත. ගස් වැල් මැරෙන්නාක් මෙන් සත්ත්වයෝ ද මැරෙන්නාහ. මළ සත්ත්වයා නැවත උපතක් නො ලබන්නේ ය යි උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගෙන අමාර්ගයෙහි ගමන් කොට අපාගත වෙති.

තථාගතයන් වහන්සේ පරම ගම්භීර ප්‍රතිත්‍ය සමුද්දපාද ධර්මය අවබෝධ කර ශාශ්වතෝච්ඡේද දෘෂ්ටි සංඛ්‍යාත අමාර්ගද්වය හැර මධ්‍යම ප්‍රතිපද සංඛ්‍යාත සුමාර්ගයේ ගමන් කළ සේක. ඒ මගින් නිවනට පැමිණ වදළ සේක. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

බුදුන් කල විසූ **පුරණකස්සප** නමැති ශාස්තෘඛවරයා 'මැරීම - සොරකම් - බොරුකීම් ආදී නපුරුකම් කොපමණ කළත් ඒවායින් වන පවක් නැත. දීම් - සිල් රැකීම් ආදියෙන් වන පිනකුත් නැතය' යන දෘෂ්ටිය ගෙන නො මඟ ගියේ ය.

මක්ඛලිගෝසාල නම් ශාස්තෘඛවරයා 'සත්ත්වයන්ගේ සංක්ලේශයට හේතුවක් ද නැත, විශුද්ධියට හේතුවක් ද නැත, පින් කරන්නෝය, පවි කරන්නෝය, පණ්ඩිතයෝය, බාලයෝය යන සෑම දෙනා ම සංසාර ස්වභාවය අනුව ඒ ඒ ජාතිවල ඉපද සුවදුක් විඳ දුක් කෙළවර කරන්නාහ, ප්‍රතිපත්තියකින් එය වෙනස් නො වන්නේ ය' යන දෘෂ්ටිය ගෙන නො මඟ ගියේ ය.

අරිත කේසකම්බල නමැති ශාස්තෘඛවරයා 'සුකෘත දුෂ්කෘත කර්මවලින් වන විපාකයක් නැත, මේ සත්ත්වයා සතර මහා භූතයන්ගෙන් සැදුණේය. මළ පසු ඔහුගේ ශරීරයේ පෘථිවිධාතුව පෘථිවිධාතුවටම එකතු වන්නේය, ආපෝධාතුව ආපෝධාතුවටම

එකතු වන්නේය, තේජෝධාතුව තේජෝධාතුවට ම එකතු වන්නේය, වායෝ ධාතුව වායෝ ධාතුවට ම එකතු වන්නේ ය, ඉන්ද්‍රියයෝ අභසට යන්නාහ, දනය මෝඛයන්ගේ වැඩිකි, බාලයෝ ද පණ්ඩිතයෝ ද යන සෑම දෙන ම මරණින් කෙළවර වන්නාහ, නැවත උපදින්නෙක් නැත යන උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගෙන නො මඟ ගියේ ය.

පකුධකවිවායන නම් ශාස්තෘඝවරයා පටවිකාය, ආපෝකාය, තේජෝකාය, වායෝකාය, සුඛය, දුක්ඛය, ජීවය කියා සජ්තකාය කෙනෙක් ඇත්තාහ. ඔවුහු ස්ථීරයහ, ඔවුහු කිසිවකු විසින් මවන ලද්දහු නො වෙති, කිසිවකු විසින් මැරීය හැක්කෝ ද නො වෙති, ඔවුහු ඔවුනොවුන්ට හිංසා කරන්නෝ ද නො වෙති, එකෙක් අනිකෙකුට සැපදුක් ඇති කිරීමට නො සමත් ය. මරන්නෙක් හෝ මරවන්නෙක් නැත, නියුණු කඩුවකින් හිස සිදින කල්හි සජ්තකායයන් අතරට කඩුව යනු මීස, මරන එකෙක් හෝ මැරෙන එකෙක් නැත යන මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය ගෙන නො මඟ ගියේ ය.

නිගණ්ඨනාතපුත්ත නම් ශාස්තෘඝවරයා වාතුයාමසංවරයක පිහිටිය යුතුය යන දෘෂ්ටිය ගෙන සිසිල් දිය ද සත්ත්වයෙකු යි සලකමින් සිසිල් දිය පීමෙන් වැළකීම් ආදියෙන් නො මඟ ගියේ ය.

සඤ්ජය බෙල්ලවිධිපුත්ත නම් ශාස්තෘඝවරයා පරලොචක ඇත්තේ ද නැත, නැත්තේ ද නැත, නැවත උපදනා සත්ත්වයන් ඇත්තේ ද නැත, නැත්තේ ද නැත යනාදී අමරාවික්ෂේප දෘෂ්ටිය ගෙන නොමඟ ගියේ ය.

බොහෝ ශාස්තෘඝවරයන් තමන් ද නො මඟ යෙමින් සෙස්සන් ද නො මඟ යැවූ අතර සර්වඥයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ ද සුමග යෙමින් අපමණ දෙවි මිනිසුන් ද ඒ සුන්දර මාර්ගයෙන් අමෘතමහා නිර්වාණසංඛ්‍යාන පරමසුන්දරස්ථානයට යැවූ සේක.

තථාගත මාර්ගය

කාමසුඛල්ලිකානුයෝග අත්තකිලමනානුයෝග යන ලාමක අත්ත දෙකට නො බැස, ශාශ්වතෝච්ඡේද දෘෂ්ටි දෙකට නො බැස, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ගන්නා ලද සුන්දර මාර්ගය ආයඝීඅෂ්ටාංගික මාර්ගය ය. එය මධ්‍යමප්‍රතිපද්‍ය නම් වේ. එය ධර්මවක්‍රවර්තන සූත්‍රයෙහි මෙසේ වදාරා තිබේ.

‘කතමා ච සා භික්ඛවේ මජ්ඣධම්මා පටිපද්‍ය තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බෝධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති? අයමෙ ච අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො. සෙය්‍යපීදං? සම්මා දිට්ඨි සම්මා සංකප්පො සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්තො, සම්මා ආජීවො සම්මා වායාමො සම්මා සති සම්මා සමාධි. අයං බො සා භික්ඛවේ මජ්ඣධම්මා පටිපද්‍ය තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බෝධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති,’

‘මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කරන ලද්ද වූ ප්‍රඥාවක්ෂුස ඇතිකරන්නාවූ නුවණ ඇතිකරන්නාවූ කෙලෙස් සන්සිද්ධිම පිණිස වතුස්සත්‍යාවබෝධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවත්නා වූ ඒ මධ්‍යමප්‍රතිපද්‍යව කෙසේද යත්? මේ ආයඝී අෂ්ටාංගික මාර්ගයමය. ඒ කවරේද? සම්මා දිට්ඨිය, සම්මා සංකප්පය, සම්මා වාචාය, සම්මාකම්මන්තය, සම්මා ආජීවය, සම්මාවායාමය, සම්මාසතිය, සම්මාසමාධිය යන මේ අංගයෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කරන ලද්ද වූ ප්‍රඥාවක්ෂුස ඇති කරන නුවණ ඇති කරන කෙලෙස් සන්සිද්ධිම පිණිස වතුස්සත්‍යාවබෝධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවත්නා වූ මධ්‍යමප්‍රතිපද්‍යව මේය’ යනු එහි තේරුම ය.

අප විසින් සම්පාදිත දහම් පොත්වල හා තවත් බොහෝ පොත්වල ද මේ ආයඝී අෂ්ටාංගිකමාර්ගය විස්තර කර ඇති බැවින් එය මෙහි විස්තර නො කරනු ලැබේ.

සුගත යන ගුණපදයේ අර්ථය අටුවාවල දක්වා නැති අන් ක්‍රමයකින් ද ආචාර්යවරයන් විසින් වර්ණනා කර තිබේ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ විශේෂත්වය දැක්වීමට එය ඉතා හොඳ ක්‍රමයක් වන බැවින් එද මෙහි දක්වනු ලැබේ.

ගති යනු ඒ ඒ ජාතිවලට අයත් සත්ත්වයන්ට නමෙකි. නිරයගති - නිරව්ඡානගති - පේතගති - මනුස්සගති - දේවගති යන තැන්වල ගති යන වචනයෙන් කියැවෙන්නේ ඒ ඒ ජාතිවලට අයත් සත්ත්වයන් ය. සුන්දර පුද්ගලයා සුන්දර සත්ත්වයා සුගති නම්. සුගති යන වචනයෙහි අන්තිම ඉකාරය අකාර කළ කල්හි සුගත කියා වේ. සුගත යන්නෙන් කියැවෙන්නේ ද යහපත් පුද්ගලයාම ය. ප්‍රතිසන්ධියේ පටන් පරිනිර්වාණය දක්වා ජීවිතකාලය අනේකාශ්වයයීයෙන් යුක්ත වන බැවින් බුදුවරුන්ට ඇත්තේ පරම සුන්දර ජීවිතයෙකි. අනේකාශ්වයයීයන් ඇති පරමසුන්දර ජීවිතයක් පරමසුන්දර ආත්මභාවයක් ඇති බැවින් ලොවුතුරා බුදුවරු සුගත නම් වෙති. ලොවුතුරා බුදුවරයන් පිළිබඳ ආශ්වයයී කරුණු බොහෝ ය. ඉන් සමහරක් මෙ සේ ය.

මවුකුස පිළිසිඳගන්නා බොහෝ සත්ත්වයෝ තමන්ට වන්නේ කුමක් ද කියා නො දැන නො සිහියෙන් මවුකුසට පිවිසෙති. කුෂිත දිව්‍යලෝකයේ ඉපද සිට ඉන් ව්‍යුත ව බුදුවීම සඳහා මිනිස් ලොව මවුකුස පිළිසිඳ ගන්නා මහාබෝධිසත්ත්වයෝ තමන්ගේ මවුකුස පිළිසිඳ ගැනීම ගැන දැනීම ඇති ව සිහියෙන් මවුකුසට පිවිසෙති. මේ එක් ආශ්වයයී කරුණකි.

මවුකුසට පැමිණ එහි වෙසෙන බොහෝ සත්ත්වයෝ තමන් සිටින්නේ කොහිද තමන්ට වී තිබෙන්නේ කුමක් ද කියා නො දැන මවුකුස වෙසෙති. මහා බෝධිසත්ත්වයෝ වනාහි තමන් මවුකුස වෙසෙන බව දැන සිහි නුවණින් එහි වෙසෙති. මේ එක් ආශ්වයයී කරුණෙකි.

මහබෝධිසත්ත්ව කෙනකුත් මවුකුස පිළිසිඳ ගත් කල්හි කිසිවකුගේ මෙහෙයීමක් නො මැනිව සිය කැමැත්තෙන් ම දිව්‍යපුත්‍රයෝ සතර දෙනෙක් පැමිණ සතර දිග සිට බෝධිසත්ත්වයන් හා මාතාවන් ආරක්ෂා කරති. එද එක් ආශ්වයයී කරුණෙකි.

කුස හොත් මහබෝසත් දරුවකු ඇති මෑණියන්ට අනේක පුද පඩුරු ලැබෙන්නට වන්නේ ය. බෝධිසත්ත්වයන් කුස පිළිසිඳ ගත් තැන් සිට බෝධිසත්ත්ව මාතාවන්ට පුරුෂයන් පිළිබඳ කාමසංඥා ඇති නො වේ. එසේ ම කිසි ම පුරුෂයකුට රාග සිතින් බෝධිසත්ත්ව මාතාවන්ට ළං විය හැක්කේ ද නො වේ. කුසහොත් දරුවන් ඇති මවුවරුන්ට නොයෙක් රෝගාබාධ ඇති වන නුමුත් බෝධිසත්ත්ව මාතාවන්ට කිසි රෝගයක් ඇති නො වේ.

බෝසත් මවුන්ට කුස හොත් බෝසත් දරුවා පිරිසිදු වීදුරු කරඬුවක ඇති දෙයක් පිටතට පෙනෙන්නාක් මෙන් පිරිසිදු ලෙස පෙනේ.

මවුකුසයෙන් බිහි වන සෙස්සෝ කර්මජවාතයෙන් හිස යටිකුරු කොට පෙරළා යෝනිමුඛය කරා යවනු ලැබ එහි හිරවෙමින් තමන්ට සිදුවන්නේ කුමක් ද කියා දැනීමකුදු නැති ව ඉතා දුකසේ නො සිහියෙන් බිහි වෙති. මහාබෝධිසත්ත්වයෝ වනාහි ධර්මකපිකයකු ධර්මාසනයකින් බසින්නාක් මෙන් කිසිදු අවහිරයක් නො මැති ව මව් කුසයෙන් බිහි වෙමිය යන දැනීම ඇතිව සිහිනුවණින් යුක්ත ව සිට ගෙන ඉන්නා මෑණියන්ගේ කුසයෙන් බිහි වෙති.

සෙස්සෝ ඇහපුරා නැවරුණු අපචිත්‍ර ද්‍රව්‍යයන් ඇති ව ඉතා අපිරිසිදු ව නාවා පිරිසිදු කර ගත යුතු තත්ත්වයෙන් මවුකුසින් බිහි වෙති. බෝධිසත්ත්වයෝ වනාහි කිසිදු අපචිත්‍ර දෙයක නො නැවරුණු යටත් පිරිසෙයින් තෙත් ගතියකුදු නැති සඵලක මනා තිබී පිටතට ගත් මාණිකාස රත්නයක් සේ සුපරිසුද්ධ ශරීරයෙන් මවුකුසින් බිහි වෙති. එහෙත් සිහිල් වූ ද උණු වූ ද ජලධාරා දෙකක් අහසින් ගලා එන්නේ ය.

මෑණියන් සිට ගෙන සිටියදී බිහි වන බෝසතුන් පොළොවට පැමිණීමට කලින් දිවාසුත්‍රයෝ සතර දෙනෙක් පිළිගනිති. මනුෂ්‍යයන් අතට බෝසත් කුමරුන් පැමිණෙන්නේ ඉන් පසුව ය.

මවුකුසින් බිහි වූ දරුවන්ට නැගිට සිටිය හැකි වන්නේ ගමන් කළ හැකි වන්නේ කලක් ගත වීමෙනි. මහබෝසත්හු උපන් සැටියේ ම ඒ සියල්ල කිරීමට සමත් වෙති. දේවියනි, සතුටු වන්න. ඔබට මහේශාකාශ දරුවෙක් උපන්නේ ය' යි කියමින් දෙවියෝ බෝසත් දරුවන් මැණියන් ඉදිරියේ තබති. එකෙණෙහි බෝසත් දරුවෝ පිය බිම තබා සිට සතර දිග බලති. දහස් ගණන් සක්වලවල් එක මිදුලක් මෙන් වී බෝසත්නට පෙනේ. බෝසත්හු කිසි තැනක තමන්ට උසස් කෙනකු තබා තමන් හා සම කෙනකුදු නොදැක දේවියන් විසින් අල්ලන සේසන යටින් බිම පා තබමින් උතුරු දිග බලා සත් පියවරක් ගමන් කොට සත් වන පියෙහි සිට -

**අගඟෝ හමස්මි ලෝකස්ස
 ජෙට්ඨො හමස්මි ලොකස්ස
 සෙට්ඨො හමස්මි ලොකස්ස
 අයමන්තිමාජාති, තක්ඨිද්දති සුතබ්භවො'යි**

මම ලොවට අග්‍ර වෙමි, මම ලොවට ජ්‍යෙෂ්ඨ වෙමි, මම ලොවට ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි, මේ මාගේ අන්තිම ජාතිය ය, මට නැවත ඉපදීමක් නැතය'යි අභීත ප්‍රකාශනයක් කරන්නාහ.

මහා බෝධිසත්ත්වයන් මවුකුස පිළිසිද ගැනීම ය, මවුකුසින් බිහි වීම ය, පස්මරුන් පරදවා ලොවුතුරා බුදුබව ලැබීම ය, දම්සක් පැවැත්වීම ය යන මේ සතර කරුණෙහිදී ම අනේක ප්‍රාතිභායඝියන් අනේකාශ්වයඝියන් පහළ වන බව බොහෝ බෞද්ධ ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වන්නේ ය.

බෝසත් කෙනකුත් මවුකුසින් බිහි වන කල්හි දේවබ්‍රහ්මයන්ගේ ආලෝකය යට කරන, වන්ද්‍රසුයඝීලෝකයන් යට කරන, ලොව සෑම තැන ම පැතිර යන, වන්ද්‍රසුයඝීලෝකයන් නො පැමිණෙන තැන් ද ආලෝකවත් කරන මහත් ආලෝකයක් පහළ වේ. කිසි කලෙක එළියක් නො ලබන ලෝකාන්තරික තරකය ද එවිට ආලෝකවත් වන්නේ ය. දසදහසක් සක්වල පොළොව කම්පා වන්නේ ය. දසදහසක් සක්වලවල දිව්‍යබ්‍රහ්මයෝ

බෝසතුන් උපන් සක්වලට රැස්වන්නාහ. කෙනකුගේ වාදනය කිරීමක් නැති ව බෙරවලින් විණාවලින් මිහිරි හඬ නැහෙන්තේ ය. ගැටීමක් නැතිව ම මිනිසුන්ගේ අබරණවලින් හඬ නැහෙන්තේ ය. බන්ධනගත මිනිසුන්ගේ සියලු බන්ධන සිඳී යන්නේ ය. සියලු රෝගයෝ සුව වෙති. ජාත්‍යන්ධයන්ට පෙනෙන්නේ ය. බිහිරන්ට ඇසෙන්නට වන්නේ ය. පිළිත්ට ගමන් කළ හැකි වන්නේ ය. උත්පත්තියෙන් මුළාව සිටින්නෝ සිහිය ලබන්නාහ. විදේශයන්ට පැමිණ තුඩු නැව් තමන් තමන්ගේ තැන්වලට පැමිණෙන්නේ ය. රත්ත සියල්ල බබලන්නට වන්නේ ය. වෛරිහු මෙක් සිත් ලබන්නාහ. තරකයන්හි ගිනි නිවෙන්නේ ය. ගංගාවල ජලය ගලා නො ගොස් නිශ්චල වන්නේ ය. සාගර ජලය මිහිරි වන්නේ ය. වාතය නිශ්චල ව සිට ගන්නේ ය. ආකාශ පර්වතවෘක්ෂගත පක්ෂීහු බිමට බසින්නාහ. සඳ විශේෂයෙන් බබලන්නේ ය. හිර ද සෞම්‍ය වන්නේ ය. දෙවියෝ තමන් තමන්ගේ විමන්වල වෙසෙමින් ක්‍රීඩා කරන්නාහ. දිවයින සතරට ම වැටෙන මහ වැස්සක් ඇති වන්නේ ය. මහජනයාට සාගින්න හා පිපාසාව ඇති නො වන්නේ ය. දොරකවුළු ඉබේ ම විවෘත වන්නේ ය. මල් පල හටගන්නා ගස් වැල් මල් පල වලින් බර වන්නේය. දස දහසක් සක්වල කොඩි වැල්වලින් සැරසී සිටින්නේ ය. මෙසේ අජෝක ප්‍රාතිභායඝීයෙන් යුක්ත වන ආත්මභාවයක් ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

තවද දෙතිස් මහාපුරුෂ ලක්ෂණයෙන් අසූ අනුවාසැජන ලක්ෂණයෙන් ව්‍යාමප්‍රභාවෙන් කේතුමාලාවෙන් යුක්ත ව අකලංක වන්දුමණ්ඩලයක් සේ සන්ධ්‍යා සුයඝීමණ්ඩලයක් සේ පහන් ගසක් සේ මලින් වැසුණු ගසක් සේ ශෝභන වූ ස්වර්ණවර්ණ දේහය ඇති බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

අනේක ප්‍රාතිභායඝීයෙන් යුක්ත වන සුන්දර ගමන් ඇති බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන්නාහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිඹුල්වත් පුර ශාක්‍යයන්ගේ සන්ථාගාරයට වැඩම කළ ආකාරය **මධ්‍යමනිකායේ මධ්‍යමපණ්ණාසකයේ ශෛක්ෂසුත්‍ර අටුවාවෙහි** මෙසේ වර්ණනා කර තිබේ.

1. එවං සබ්බංග සම්පන්නො - කම්පයන්නො වසුන්ධරං
අහෙය්‍යන්තො පාණානි - යාති ලොකෙ විනායකො,
2. දක්ඛිණං පඨමං පාදං - උද්ධරන්නො නරාසහො
ගච්ඡන්තො සිරිසම්පන්නො - සොහනෙ ද්විපදුන්නමො
3. ගච්ඡන්තො බුද්ධසෙට්ඨස්ස - හෙට්ඨා පාදනලං මුදු,
සමං සම්චුසනෙ භූමිං - රජසා නුපලිම්පති.
4. නින්නං ධානං උන්නමති - ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ,
උන්නතඤ්ච සමං හොති - පඨවී ච අචේතනා.
5. පාසාණා සක්ඛරා වෙච - කඨලා බාණු කණ්ඨකා,
සබ්බේ මග්ගා විච්ඡේන්නි - ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ
6. නානිදුරෙ උද්ධරති - නාවිවාසන්නෙ ච නික්ඛිපං
අසට්ටයන්තො නිය්‍යාති - උහො ඡාණු ච ගොජ්ඵකෙ.
7. නාති සීසං පක්කමති - සම්පන්න වරණො මුනි,
න වාති සනිකං යාති - ගච්ඡමානො සමාහිනො,
8. උද්ධං අධො ච තිරියං ච - දිසං ච විදිසං තථා,
න පෙක්ඛමානො සො යාති - යුගමන්නං ච පෙක්ඛති
9. නාගච්ඡික්කන්නවාරො සො - ගමනෙ සොහනෙ ජිනො,
වාරුං ගච්ඡති ලොකග්ගො - භාසයන්තො සදෙවකෙ.
10. උසහරාජාව සොහන්නො - චතුචාරීච කෙසරී,
නොසයන්තො බහුසන්නෙ - පුරසෙට්ඨමුප්පාගමී.

ගාථාවල තේරුම:-

1. මෙසේ සකලාංග පරිපූර්ණ වූ විනායකයන් වහන්සේ පොළොව කම්පා කරවමින් සත්ත්වයනට හිංසාවක් නොකෙරෙමින් ලෝකයෙහි ගමන් කරන සේක.
2. දක්ෂිණ ශ්‍රී පාදය පළමුව ඔසවමින් වඩනා වූ ශ්‍රී සම්පූර්ණ වූ ද්විපදෝත්තම වූ නරෝත්තමයන් වහන්සේ හොඛනා සේක.

3. ගමන් කරන්නා වූ බුද්ධශ්‍රේෂ්ඨයන් වහන්සේගේ මෘදු වූ යටිපතුල සමච භූමිය ස්පර්ශ කරන්නේ ය. එහෙත් එහි රජස් නො තැවරෙන්නේ ය.
4. ලෝකතායකයන් වහන්සේ ගමන් කරන කල්හි අවේනන වූ පොළොවෙහි මිටි තැන් උස් වන්නේය. උස් තැන් සම වන්නේ ය.
5. ලෝකතායකයන් වහන්සේ ගමන් කරන කල්හි ගල්කැට මැටිකැට කැබිලිහි හුල් කටු යන මේ සියල්ල මාර්ගයෙන් ඉවත් වෙයි.
6. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉතා දුරින් තබනු පිණිස පිය නො ඔසවන්නාහ. පිය ඔසවා ඉතා ළඟින් ද නො තබන්නාහ. උන්වහන්සේ දෙදණ හා ගොප්ඥ ඵකිනෙක නොගටමින් ගමන් කරන සේක.
7. වරණසම්පන්න වූ තථාගනයන් වහන්සේ ඉතා වේගයෙන් නො යන සේක. නො සෙමින් ද නො යන සේක. යන කල්හි සන්සුන් වන සේක.
8. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උඩ යට සරස ද දිශානුදිශාවන් ද පමණ ඉක්මවා නො බලමින් සතර රියනක් පමණ තැන බලමින් ගමන් කරන සේක.
9. ඈතැන්ගේ ගමන බඳු ගමන් ඈත්තා වූ ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගමන් කිරීමේදී හොබනාහ. ලෝකාග්‍රයන් වහන්සේ දෙවියන් සහිත ලෝකය සතුටු කරවමින් මැනවින් ගමන් කරන සේක.
10. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෘෂභ රාජයකු මෙන් ද, සිවු පයින් ගමන් කරන කේශර සිංහයකු මෙන් ද, බොහෝ සත්ත්වයන් සතුටු කරවමින් ශ්‍රේෂ්ඨ වූ පුරයට වැඩම කළ සේක.

තථාගත පදය.

සුගත - තථාගත යන දෙ පදය රූපයෙන් හා අර්ථයෙන් ද බෙහෙවින් සමානය. බුදුරදුන් තමන් වහන්සේ ගැන බෙහෙවින් ව්‍යවහාර කර තිබෙනු පෙනෙන්නේ තථාගත යන වචනය ය. එබැවින් මෙතැන්හි තථාගත යන වචනය ද විස්තර කළ යුතු ය. බුදුරදුන් විසින් ම ද තථාගත යන වචනයේ අර්ථ විවරණයක් දීසනිකායේ පාසාදික සුත්‍රයෙහි කර ඇත්තේ ය. අටුවාවල එහි අර්ථවිවරණය කර ඇත්තේ මෙසේ ය.

අට්ඨහි කාරණෙහි ගඟවා තථාගතො,

1. තථා ආගතොති තථාගතො,
2. තථා ගතොති තථාගතො,
3. තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො,
4. තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුධොති තථාගතො,
5. තථ දස්සිතාය තථාගතො,
6. තථවාදිතාය තථාගතො,
7. තථා කාරිතාය තථාගතො,
8. අභිභවතථයෙන තථාගතො,

(සුමඛල විලාසිති. 47)

1. පෙර බුදුවරුන් ආ පරිදි ආ බැවින් බුදුන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති. අතීතයෙහි ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණ වදලා වූ සියලු බුදුවරයෝ සකල සත්ත්වයන්ට ම යහපත සැලසීමේ අදහසින් සකල සත්ත්වයන්ට ම යහපත සිදු කිරීමේ උත්සාහයෙන් ආවාහු ය. විපස්සී බුදුන් වහන්සේ ද එසේ ආහ. සිඛී වෙස්සභු කකුසන්ද කෝණාගමන කස්සප යන බුදුවරයෝ ද එසේ ම ආහ. යම් බලාපොරොත්තුවකින් ඒ අතීත බුදුවරයෝ ආවාහු ද, ඒ බලාපොරොත්තුවෙන් ම අප බුදුරජාණන් වහන්සේ ද ආහ. යම් සේ පෙර බුදුවරයෝ දාන, ශීල, නෛශ්ක්‍රමය, ප්‍රඥා, වීර්ය, ක්ෂාන්ති, සත්‍ය, අධිෂ්ඨාන, මෛත්‍රී, උපේක්ෂා යන දශපාරමිතාවන්, දශලපපාරමිතාවන්, දශ පරමාර්ථපාරමිතාවන් සම්පූර්ණ කොට අංගපරිත්‍යාග, නේත්‍ර පරිත්‍යාග, ධන පරිත්‍යාග, රාජ්‍ය පරිත්‍යාග,

සුනුදර පරිත්‍යාග යන පඤ්චමනාපරිත්‍යාගයන් කොට ආවාහු ද අප බුදුරජාණන් වහන්සේ ද එසේ ආහ. යම් සේ අතීත බුදුවරයෝ සතර සතිපට්ඨානයන්, සතර සමාසක්ප්‍රධානයන්, සතර සාද්ධිපාදයන්, පඤ්චේන්ද්‍රියයන්, පඤ්චබලයන්, සප්තබෝධාංගයන් වඩා ආයඹී අෂ්ටාංගික මාර්ගය වඩා ආවාහු ද, අප බුදුරජාණන් වහන්සේ ද එසේම ආහ. එසේ ආ බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

2. පෙර බුදුවරයන් වහන්සේ ගිය පරිදි ගිය බැවින් බුදුරජාණෝ තථාගත නම් වෙති. විපස්සී බෝධිසත්ත්වයෝ මවුකුසින් බිහි වූ කෙණෙහි ම සමවූ පතුල්වලින් පොළොවෙහි සිට සියලු දිගේ බලා දෙවියන් විසින් වාමර සේසත් ඔසවා සිටියදී උතුරුදිග බලා සන්තියවරක් ඉදිරියට ගමන් කොට 'අග්ගොභමස්මි ලොකස්ස' යනාදීන් අහීත ප්‍රකාශනයක් කළහ. සිඛී වෙස්සභු කකුසත්ථ කෝණාගමන කස්සප යන මහබෝසත්තු ද එසේම කළහ. අප සිද්ධාර්ථ ගෞතම බෝධිසත්ත්වයෝ ද එසේ ගමන් කළහ. ඒ ගමන අනේක විශේෂාධිගමනයන්ට පෙරනිමිත්තක් වන ගමනකි. බිම පය තබන සෙස්සන්ගේ පතුල් සම්පූර්ණයෙන් පොළොවෙහි සැපී එහි නො පිහිටයි. බෝසතුන්ගේ පතුල් සෑම තැනම පොළොවෙහි සැපී සිටින සේ බිම පිහිටයි. බෝසතුන් උපන් කෙණෙහි ම සෑම තැනම බිම සැපෙන සේ පොළොවෙහි පා තබා සිටීම වතුරිඬිපාදයන් ලැබීමේ පෙර නිමිත්තය. උතුරට ගමන් කිරීම සකල ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ලැබීමේ පෙරනිමිත්තය. සන්තියවරක් ගමන් කිරීම සප්තබෝධාංගරත්නයන්ගේ ප්‍රතිලාභයට පෙරනිමිත්තය. රන්දඬු ඇති වාමර එසවීම සකල තීර්ථකයන් මැඩලීමේ පෙරනිමිත්තය. ශ්වේතච්ඡත්‍රය දැරීම අර්හත්ඵල විමුක්ති සංඛ්‍යාත ශ්වේතච්ඡත්‍රය ලැබීමේ පෙරනිමිත්තය. සකල දිශාවන් බැලීම අනාවරණ සර්වඥතාඥානය ලැබීමේ පෙරනිමිත්තය. අහීත ප්‍රකාශනය කිරීම කිසිවකුන් විසින් පෙරළිය නො හෙන උත්තම ධර්මවක්‍රය පැවැත්වීමේ පෙරනිමිත්තය. මහබෝසතුන්ගේ ඒ ගමන නො වරදින පෙරනිමිත්තක් වන ගමනෙකි. ඒ ගමන නිමිත්තෙන් සිදුවන සියල්ල නො වරදවා එසේම සිදුවෙයි. නො වරදවා ම

සිදුවන කරුණුවලට පෙරනිමිති වන ගමනක්, උපන් කෙණෙහි ම ගිය බැවින් සර්වඥයන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

තවද පෙර බුදුවරයෝ ද අප ගෞතම බුදු රජාණන් වහන්සේ ද නෛෂ්ක්‍රාමයෙන් කාමච්ඡන්දය ප්‍රභාණය කොට ඉදිරියට ගියහ. අව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යාපාදය ද, ආලෝකසංඥාවෙන් ඵ්‍යාමිද්ධයන් ද, අවික්ෂේපයෙන් උද්ධච්චකුක්කුච්චයන් ද, ධර්මව්‍යවස්ථාවෙන් විචිකිච්ඡාව ද දුරුකොට ඉදිරියට ගියහ. ඥානයෙන් අවිද්‍යාව ප්‍රදාලනය කොට ගියහ. ප්‍රීතියෙන් අරතිය දුරුකොට ගියහ. ප්‍රථමධ්‍යානාදියෙන් නිවරණාදිය දුරුකොට ගියහ. සෝවාන් මාර්ගයෙන් දෘෂ්ටිය හා තදේකස්ථ ක්ලේශයන් ද, සකෘදාගාමී මාර්ගයෙන් ඕදරික ක්ලේශයන් ද, අනාගාමී මාර්ගයෙන් අනුසයිත ක්ලේශයන් ද, අරහත්මාර්ගයෙන් සකල ක්ලේශයන් ද ප්‍රභාණය කොට පරමසුන්දර නිර්වාණයට ගියහ. එසේ ගිය බැවින් බුදුවරු තථාගත නම් වෙති.

3. තථ යනු සත්‍යයට නමකි. නාමරූපයන්ගේ නියම ලක්ෂණයන් සත්‍ය ලක්ෂයන් දැන ගැනීම දුෂ්කර ය. එබැවින් සාමාන්‍ය ලෝකයා ඒ නාමරූපයන් සත්ත්ව පුද්ගලාදී වශයෙන් ගෙන ඒවා ගැන රැවටී සිටිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ නාමරූප ධර්මයන්ගේ තථ ලක්ෂණය නියම ස්වභාවය ඇති සැටියට ම නො වරදවා දැන සිටින සේක. නාමරූප ධර්මයන්ගේ තථ ලක්ෂණය හෙවත් නියම ලක්ෂණය දැනීම තථ ලක්ෂණයට ඥානයෙන් පැමිණීමකි. තථ ලක්ෂණයට ඥානයෙන් ඒමකි. එබැවින් ඥාන ගමනින් තථ ලක්ෂණයට ආයේ ය, පැමිණියේ ය යන අර්ථයෙන් සර්වඥයන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

4. දු:බසත්‍යය, සමුදයසත්‍යය, නිරෝධසත්‍යය, මාර්ගසත්‍යය යන මේ ආයතීසත්‍යයෝ සතර දෙන එසේ ම ඇති බැවින් තථ ධර්ම නම් වෙති. කිසි කලෙක අසත්‍ය නො වන බැවින් අචිතථ ධර්ම නම් වෙති. අන් අයුරකින් නො වන බැවින් අනන්‍යථ ධර්ම නම් වෙති. ඒකාන්තයෙන් ඇති බැවින් තථ නම් වූ වතුරායතීසත්‍යය ධර්මය ඇති සැටියෙන් ම අවබෝධ කළ බැවින් බුදුරජාණෝ තථාගත නම් වෙති. එහි ගත යනුවෙන්

කියැවෙන්නේ අවබෝධ කිරීමය යන අර්ථය ය. තවද අවිද්‍යාව සංස්කාරයන්ට හේතුවන බව ද එසේම ය. සංස්කාරයන් විඤ්ඤානට හේතුවන බවද එසේමය. විඤ්ඤානය නාමරූපයන්ට හේතු වන බව ද එසේම ය. නාමරූපයන් සංඛායතනයන්ට හේතු වන බව ද එසේ ම ය. ෂඛායතනයන් ස්පර්ශයට හේතු වන බව ද එසේ ම ය. ස්පර්ශය වේදනාවට හේතු වන බව ද එසේම ය. වේදනාව තෘෂ්ණාවට හේතු වන බව ද තෘෂ්ණාව උපාදානයන්ට හේතු වන බව ද එසේම ය. උපාදානයන් භවයට හේතු වන බව ද එසේම ය. භවය ජාතියට හේතු වන බව ද එසේම ය. ජාතිය ජරා මරණ ශෝක පරිදේව දුඃඛ දොර්මනසා උපායාශයන්ට හේතු වන බව ද, එසේ ම ය එසේ ම වන බැවින් තථ නම් වූ ඒ කරුණු අවබෝධ කළ බැවින් ද බුදුරජාණෝ තථාගත නම් වෙති.

5. සත්ත්වයන්ගේ වක්ෂුරාදි ද්වාරයන්ට පැමිණෙන්නා වූ, ද්වාරයන්හි ගැටෙන්නා වූ, ද්වාරානුසාරයෙන් සත්ත්වයන් දැනගන්නා වූ රූප ශබ්දාදි ධර්මයන් මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්මාදි සත්ත්වයෝ ආත්මනියාදි වශයෙන් වැරදි ලෙස දනිති, ගනිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි සත්ත්වයන් වශයෙන් ද, සංස්කාරයන් වශයෙන් ද අනෙක්වක්‍රවාලයන්හි ඇති රූප ශබ්දදි සියල්ල ඇති සැටියට ම දක්නාහ. සකල සත්ත්වයන් විසින් දක්නා ලද, අසන ලද, පැමිණෙන ලද, සොයා ගන්නා ලද සියල්ල ඇති සැටියට ම දක්නා සේක. එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

6. සත්‍යය, නො වරදින දෙය තථ නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ බෝධිමූලයේ අපරාජිත පයඝීංකයෙහි වැඩ හිඳ පස් මරුන් පරදවා ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණි තැන් පටන් අනුපාදිශේෂ පරිනිර්වාණයෙන් පිරිනිවීම දක්වා ඒ අතර කාලයේදී යමක් ප්‍රකාශ කරන ලද නම් ඒ සියල්ල එසේ ම වන බැවින් නො වරදින බැවින් තථ නම් වේ. නො වරදින දෙයක් ම ප්‍රකාශ කරන බැවින් සර්වඥයන් වහන්සේ තථාගත නම් වන සේක.

තථාගතයන් වහන්සේ දුලු නම් ජනපදයෙහි වැඩවෙසෙන සේක්, ලිච්ඡවිපුත්‍ර සුතක්ඛන්ත නම් හික්ෂුව හා උත්තරකා නම්

නියමිතමට පිටු පිණිස වැඩ වදල සේක. එකල්හි එහි බල වන පුරන කෝරක්බන්තිය නම් තවුසෙක් වාසය කෙළේ ය. ඔහු වස්ත්‍ර නො හඳනේ ය. භාජන නො පිළිගන්නේ ය. බිම දැමූ ආහාර සතර ගාතයෙන් සිට කටින් ම සුනබයකු සේ අනුභව කරන්නේ ය. සුනබයකු සේ වකුටු වී බිම නිදන්නේ ය. බුදුරජුන් පසුපස ඇවිදින්න රහතුන් නො හඳුනන සුනක්බන්ත, ඒ තවුසා දැක වස්ත්‍ර ලෝභය, භෝජන ලෝභය, ආසන ලෝභය දුරුකොට බිම දැමූ දෙය වළඳන මේ තවුසා ඒකාන්තයෙන් රහත් කෙනෙක, මොහු වැනි අන් පැවිද්දෙක් නැත. අපේ පැවිද්ද කුමක්ද? මොහුගේ පැවිද්ද ම නියම පැවිද්ද නොවේ දැයි සිතුවේ ය. සුනක්බන්ත මහණ, ස්වභාවයෙන් ම ලාමක අදහස් ඇතියකු බව දන්නා තථාගතයන් වහන්සේ මේ තවුසා දැක ඔහු කුමක් සිතුවේ දැයි බලා වදරන සේක්, ඔහු සිතු සැටි දැක, සුනක්බන්ත, නුඹත් ශ්‍රමණශාක්‍යපුත්‍රයකැයි කියා ගන්නවා නොවේ දැයි වදලහ. එකල්හි සුනක්බන්ත ස්වාමීනි, කිනම් වරදක් නිසා මා හට එසේ කී සේක් දැයි විචාලේ ය. නුඹ අර බලවන පුරන කෝරක්බන්තිය රහතන් වහන්සේ කෙනකු යි සිතුවේ නොවේ දැ යි තථාගතයන් වහන්සේ වදලහ.

එකල්හි සුනක්බන්ත ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේ අර්හත්වයට මසුරු වන සේක් දැයි කී ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදාරන සේක්, මෝඝපුරුෂය, මම අර්හත්වයට මසුරු වන්නෙමි නො වෙමි. නුඹට රහත් නො වන්නකු ගැන රහත්ය යන දෘෂ්ටිය ඇති විය. එය හරුව, එය නුඹට දීර්ඝකාලයක් අනර්ථය පිණිස නො පවතීවා යි වදරා නුඹ රහතන් වහන්සේ කෙනකුන් සේ සිතු කෝරක්බන්තිය අදින් සත්වන දින අචීරණ රෝගයෙන් මැරෙන්නේය. ඔහු සියල්ලන්ට හීන කාලකඤ්චිකා නම් අසුරයෝනියෙහි උපදින්නේ ය, ඔහුගේ සිරුර බීරණත්ථමහක නම් සොහොනයට ඇද දමන්නාහ, නුඹ කැමති නම් එහි ගොස් කොහි උපන්නෙහි දැයි ඔහුගෙන් අසන්න, ඔහු උපන් තැන කියනු ඇතැයි වදල සේක.

ඉක්බිති සුනක්බන්ත, කෝරක්බන්තිය වෙත ගොස් බුදුරජුන්ගේ ප්‍රකාශනය ඔහුට කියා ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ කීම බොරුවන්නට,

ඔබ පමණ දැන අහර ගනිමින් පරෙස්සම් වන්නය් යි ඔහුට අවවාද කොට සත්වන දවස පැමිණෙන තුරු දින ගනිමින් සිටියේ ය. කෝරක්ඛන්තිය ඔහුගේ බස් අසා බුදු වදන් බොරු කරන්නට සිතා එදින පටන් නිරාහාරව ම සිටියේ ය.

සත්වන දිනයේ කෝරක්ඛන්තියගේ දයකයෙක් 'වෙනද අප නිවසට පැමිණෙන ශ්‍රමණයන්වහන්සේ දින ගණනකින්ම නො පැමිණියහ. උන්වහන්සේ බලන්නට යෙමි' යි සිතා උරුමස් පියවාවගෙන බත් ද සමඟ ගෙන ගොස් කෝරක්ඛන්තිය ඉදිරියේ බිම සැලූයේ ය. දින ගණනක් නිරාහාරව සිටි කෝරක්ඛන්තියට ඒ ආහාරය නො වළඳ සිටිය නො හැකි විය. ඔහු 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ කීම හරි ගියත් නො ගියත් නිරාහාරව මැරෙනවාට වඩා මට අහරක් වළඳා මැරීම හොඳය' යි සිතා නැඟිට සතර ගාතයෙන් සිට බඩපුරා ඒ ආහාරය අනුභව කෙළේ ය. දින ගණනක් නිරාහාරව සිට අනුභව කළ ඒ ආහාරය ඔහුට දිරවා ගත හැකි නො වීය.

එදින රාත්‍රියෙහි අජීර්ණයෙන් ඔහු මැරී බුදුරජුන් වදළ පරිදි කාලකඤ්ජිකා නම් අසුරයෝනියෙහි උපන්නේ ය. තීර්ථකයෝ කෝරක්ඛන්තියගේ මරණය අසා රැස්ව දවස් ගැන බලා 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ එක් බසක් හරි ගියේ ය. දැන් මේ මිනිය අන් තැනකට ඇද දමා ඔහුගේ වචනය බොරු කොට නිග්‍රහ කරමිහ' යි සිතා කෝරක්ඛන්තියගේ මිනිය වැලකින් බැඳ බලකුණක් මෙන් ඇදගෙන ගියෝ ය. ඔවුනට ගිය ගිය තැන මිදුල්ම විය. දැමීමට සුදුසු තැනක් නො ලැබ ඉදිරියට ගියා වූ ඔවුහු ඉබේ ම බීරණත්ථමහ නම් සොහොන් බිමට පැමිණියෝ ය. ඔවුහු එය බුදුරජුන් වදළ සොහොන බව දැන අන් තැනකට ගෙන යනු පිණිස මිනිය අදින කල්හි බැඳි වැල් සිඳී ගියේ ය. මිනිය එතැනින් සෙලවීය නො හැකි විය. ඔවුහු වන්නක් වේවා' යි මිනිය එහි දමා ගියහ.

ඉක්බිති සුනක්ඛන්ත හික්ෂුව 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කී දේවලින් කොටසක් හරිගියේය. මළ එකකු නැඟිට අනිකකු හා කථා කිරීම නම් සිදු නොවන්නකි. දැන් මම ගොස් ඔහුට කථා කරන්නෙමි. ඔහු කථා කළ හොත් හොඳය, නො කළ හොත්

ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හට මුසාවාදයෙන්. නිග්‍රහ කරන්නෙමි'යි සිතා බිරණත්ථමිහ සොහොනට ගියේ ය. එහි ගොස් කෝරක්ඛනියගේ සිරුරට තෙවරක් අතින් තට්ටු කර ඇවැත්නි, කෝරක්ඛනිය, ඔබ උපන් තැන දන්නෙහි දැ'යි ඇසී ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ආනුභාවයෙන් අසුරයා ගෙන්වා කෝරක්ඛනියගේ මළ සිරුරට ප්‍රවේශ කරවා ඔහු කාලකඤ්ජිකා නම් වූ සියල්ලට හීන අසුර යෝනියෙහි උපන් බව ප්‍රකාශ කර වූහ. බුදුරදුන්ගේ වදන ඔවුනට බොහෝ උත්සාහ කොට ද වරදවන්නට බොරු කරන්නට නො පිළිවන් විය.

තථාගතයන් වහන්සේ වෛශාලිතගරාසන්නයේ මහවනුයේ කුටාගාර ශාලාවක වැඩ වෙසෙන කල්හි වෛශාලියෙහි පාටිකපුත්ත නම් කීර්තිමත් අවේලක තවුසෙක් විය. ඔහු වෛශාලි තගරයෙහි පිරිස් මැද මෙසේ කියයි, 'ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ ඥානවාදියෙකි, මමද ඥානවාදී වෙමි. ඥානවාදී වූ මම ඥානවාදී ගෞතමයන් හා තරඟයට සෘද්ධිප්‍රාතිභායඪී කිරීමට සුදුසු වෙමි. ප්‍රාතිභායඪී සදභා ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මාර්ගයෙන් අඩක් දුර එක්වා. මම ද මාර්ගයෙන් අඩක් දුර එන්නෙමි. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් එක් ප්‍රාතිභායඪීයක් කළ හොත් මම දෙකක් කරමි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ප්‍රාතිභායඪී දෙකක් කළ හොත් මම සතරක් කරමි. ඔවුන් සතරක් කළ හොත් මම අටක් කරමි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කොතෙක් ප්‍රාතිභායඪී කළත් මම ඔවුන් කරන ප්‍රාතිභායඪී මෙන් දෙගුණයක් ප්‍රාතිභායඪී දක්වමි.'

ලිච්ඡවී පුත්‍ර සුත්තක්ඛන්ත පාටිකපුත්‍රගේ කථාව අසා බුදුරදුන් වෙත ගොස් පාටිකපුත්‍ර කියන කරුණ උන්වහන්සේට සැල කෙළේ ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක් 'සුත්තක්ඛන්තය, පාටිකපුත්‍රයා හට ඒ කීම අස්කර නො ගෙන, තමාත් බුදු කෙනෙක්ය යන සිත ඉවත් නො කොට, තමාත් බුදු කෙනෙක යන දෘෂ්ටිය ඉවත් නො කර, මා ඉදිරියට නො ආ හැකි ය. ඉදින් එන්නට උත්සාහ කළහොත් ඔහුගේ හිස බොටුවෙන් ගැලවී බිම වැටෙන්නට ද පිළිවන, සත්කඩකට පුපුරා යන්නට හෝ පිළිවනැ'යි වදළ සේක. එකල්හි සුත්තක්ඛන්ත මහණ 'ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, තුඹ වහන්සේ පරෙස්සමී වන්න. තුඹ වහන්සේ

පරෙස්සම් වන්තයයි කිය. 'නුඹ කුමක් නිසා මට එසේ කියන්නෙහිදැ' යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. 'ස්වාමීනි, පාඨිකපුත්‍ර යම්කිසි ක්‍රමයකින් නුඹ වහන්සේ ඉදිරියට පැමිණිය හොත් නුඹ වහන්සේගේ කීම බොරු වන්නේයයි සුනක්ඛත්ත කිය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'සුනක්ඛත්තය, තථාගතයන් වහන්සේ හරි නො යන කථා කියන්දැ'යි වදළහ. 'ස්වාමීනි, පාඨිකපුත්‍ර හට නුඹ වහන්සේ ඉදිරියට නො ආ හැකි බව නුඹ වහන්සේ විසින් නුවණින් දක්නා ලද ද? නැත හොත් දෙවියන් විසින් හෝ නුඹ වහන්සේට කියන ලදදැ'යි සුනක්ඛත්ත ඇසීය. 'සුනක්ඛත්ත, මම ඒ බව දුටිමි, දෙවියෝ ද එය මට කිහි'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ 'සුනක්ඛත්ත, මම වෛශාලියෙහි පිඬු පිණිස හැසිර දිවා විහරණය පිණිස පාඨිකපුත්‍රගේ ආරාමයට යෙමි. නුඹ කැමති නම් ඒ බව පාඨිකපුත්‍ර හට දන්වන්නයයි වදළහ.

පසු දින තථාගතයන් වහන්සේ වෛශාලියෙහි පිඬු පිණිස හැසිර දිවා විහරණය සඳහා පාඨිකපුත්‍රගේ ආරාමය බලා වැඩම කළ සේක. සුනක්ඛත්ත වත පිළිවත කරමින් බුදුරදුන් සම්පයෙහි හැසිරෙන්නකු වුවද බුදුරදුන්ට සතුරු බුදුරදුන් පරදිනු දක්නට කැමති පුද්ගලයෙකි. ඔහු වෛශාලියට ගොස් 'පින්වත්නි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාඨිකපුත්‍රගේ ආරාමයට වැඩම කළහ. අද උසස් පැවිද්දන් දෙදෙනකු අතර ප්‍රාතිභායඪී තරඟයක් වන්නේ ය. එය බැලීමට සෑම දෙනාම පැමිණෙත්වා'යි කියමින් ඇවිද්දේ ය. ඔහුගේ බස් අසා ප්‍රසිද්ධ අප්‍රසිද්ධ ලිච්ඡවීහු ද බ්‍රාහ්මණ ගෘහපතීහු ද නානාලබ්ධික ශ්‍රමණයෝ ද පාඨිකපුත්‍රගේ ආරාමයට ගලා ආහ. පිරිස දහස් ගණනක් වූහ. තමාට ප්‍රාතිභායඪී පෑ නො හෙන බව පාඨිකපුත්‍ර දැනී. ඔහු කලින් කියේ බුදුරදුන් ප්‍රාතිභායඪී තරඟයකට ඉදිරිපත් නො වෙතිය යන අදහසිනි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දවල් කාලයේ විසීම පිණිස ඔහුගේ ආරාමයට පැමිණ ඇති බවත් ප්‍රාතිභායඪී දක්නට මහ සෙනහක් එමින් සිටින බවත් පාඨිකපුත්‍රට සැල වී ඔහු බිය විය. කළ හැකි අතිකක් නැත්තෙන් ඔහු තින්ද්‍රකබාණු නම් පිරිවැජී අරමට පලාගියේ ය.

ප්‍රාතිභායාදී දක්නට රැස්වූ පිරිස පාචිකපුත්‍ර බිය වී තින්ද්‍රකබාණු නම් පරික්‍රාජකාරාමයට පලා ගිය බව අසා ඔහු කැඳවා ගෙන එනු පිණිස පුරුෂයකු යැවූහ. ඔහු පාචිකපුත්‍ර වෙත ගොස් 'ඇවැත්නි පාචිකපුත්‍ර, ඔබ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ හා ප්‍රාතිභායාදී කිරීමට කැමති බව කියෙහි ය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් මගින් අඩක් දුර ආව හොත් ඔබත් අඩක් මහ ගොස් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කරන ප්‍රාතිභායාදී මෙන් දෙගුණයක් ප්‍රාතිභායාදී කරන බව ජනයා මැද තැන තැන කියෙහි ය, දැන් ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මගින් අඩක් ඉක්මවා ඔබගේ අරමට ම පැමිණ සිටින්නාහ, ප්‍රාතිභායාදී දකිනු රිසියෙන් බොහෝ ජනයා ද එහි පැමිණ සිටිති. දැන් ප්‍රාතිභායාදී දැක්වීමට කාලය පැමිණ ඇත. එහි යනු මැනවැයි කිය. පාචිකපුත්‍ර 'එන්නම් ඇවැත්නි, එන්නම් ඇවැත්නි'යි කියමින්, හුන් ගල් තලාවෙහි ම නො සැලී හිඳී. ඔහු නො තැහිටින කල්හි ඒ පුරුෂයා 'කිමෙක්ද, පාචිකපුත්‍ර ඔබගේ උකුල් ඇට ගලේ ඇලුණේ ද? ගල හෝ ඔබේ උකුල් ඇටවල ඇලී ගියේ ද? එන්නම් එන්නම්'යි කියමින් ඔබ නොසෙල්වෙන්නෙහිය'යි කිය. පාචිකපුත්‍ර තැවත ද 'එන්නම් ඇවැත්නි, එන්නම් ඇවැත්නි'යි කියමින් එහි ම නො සැලී හිඳී. පාචික පුත්‍ර නො තැහිටින කල්හි ඔහු පරාජිතව කරකියා ගත හැකි දෙයක් තැනිව ගලෙහි ඇලී ඉන්නා බව ඒ පුරුෂයාට වැටහී ආපසු අවුත් පිරිසට කාරණය දැන්වීය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ඒ පිරිස අමතා 'ඇවැත්නි, 'ඇවැත්නි, පාචිකපුත්‍රහට තමා බුදු කෙනකු යන ප්‍රකාශනය ඉවත් කර නො ගෙන ඒ සිත ඒ දෘෂ්ටිය අත් නො හැර මා ඉදිරියට නො ආ හැකිය, ඉදින් එන්නට සිතුවේ නම් ඔහු ගේ හිස ගිලිහී බිම හෝ වැටෙන්නේය, පුපුරා හෝ යන්නේය' යි වදළ සේක.

එකල්හි ඒ පිරිසෙහි උන් ලිච්ඡවි මහාමාත්‍යයෙක් තැහිට 'පින්වත්නි, මා එන තුරු මොහොතක් නවතින්න. පාචික පුත්‍ර මේ පිරිසට ගෙන එන්නට මම ද උත්සාහ කර බලමි'යි කියා ඔහු වෙත ගියේය. ඔහු එහි ගොස් පාචික පුත්‍රයා අමතා 'ඇවැත්නි, ඔබ විසින් කළ තමා බුදු කෙනෙකු යන ප්‍රකාශනය ඉවත් කර

නො ගෙන, තමා බුදු කෙනෙක යන සිත, තමා බුදු කෙනෙක යන දෘෂ්ටිය නො හැර ඔබට ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ඉදිරියට නො පැමිණිය හැකි ය. ඉදින් ඔබ පැමිණෙන්නට සිතුවේ නම්, ඔබ ගේ හිස ගැලවී හෝ වැටෙන්නේ ය, පුපුරා හෝ යන්නේයයි ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ පිරිස් මැද ප්‍රකාශ කළහ. ඔබ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙත යනු මැනවි. අන් ප්‍රාතිභායඤ්ඤා කම් නැත, යාමෙන් ම ඔබට ජය ලබා දෙමි'යි කීය. පාචික පුත්‍ර 'එන්නම් ඇවැත්නි, එන්නම් ඇවැත්නි' යි කියමින් ගලට ම ඇලී නිසල ව සිටී. ඔහු නැවත ද පාචික පුත්‍ර හට එන ලෙස කී ය. පාචිකපුත්‍ර, එම ය, එම ය, කියමින් නිසල ව හිඳී. අමාත්‍ය තෙමේ පාචික පුත්‍ර පරාජිත ව ඉන්නා බව තේරුම් ගෙන පෙරළා ගොස් ඒ බව දැන්වී ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ පෘථිකපුත්‍රයා කඹවලින් බැඳ ගවයන් ලවා අද්දවා ද තමන් වහන්සේ ඉදිරියට නො ගෙන ආ හැකි බව වදළුසේක. එ කල්හි ජාලිය තමුන්තෙක් පිරිසට කියා ඔහු කැඳවා ගෙන එනු පිණිස පාචික පුත්‍රයා නැගිටවන්නට උත්සාහ කෙළේ ය. නොයෙක් ලෙසින් කරුණු කියමින් අවමන් කරමින් උත්සාහ කළ නුමුත් පාචිකපුත්‍රයා නැගිටවීය හැකි නො වී ය. පාචිකපුත්‍රයා නැගිටවනු බැරි බව තේරුම් ගත් ජාලිය පෙරළා අවුත් ඒ බව පිරිසට කී ය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ රැස් වූ මහා පිරිසට දහම් දෙසා බොහෝ දෙනකුත් ක්ලේශබන්ධනයෙන් මුදවා සත්තලක් අහසට නැග තමන් වහන්සේගේ ශරීරයෙන් ගිනිදැල් නික්මවා දුම් නික්මවා ප්‍රාතිභායඤ්ඤා දක්වා මහවනයේ කුටාගාර ශාලාවට වැඩම කළ සේක. පාචික පුත්‍රයා පිළිබඳව වදළු දෙය අසත්‍ය කරන්නට බොහෝ දෙනකුත් උත්සාහ කළ ද නො පිළිවන් වී ය.

(මේ කථා දෙක පාචිකසුත්‍රයෙනි)

7. ලෝකයේ බොහෝ දෙනා එකක් කියමින් අනිකක් කරති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි යම් ආකාරයකින් කියන සේක් නම් ඒ ආකාරයෙන් ම කරන සේක. එ බැවින් උන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති. ලෝකයෙහි බොහෝ දෙනා එකක්

කරමින් අනිකක් කියති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් ආකාරයකින් කරන සේක් නම්, ඒ ආකාරයෙන්ම කියන සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

8. අගද යනු බෙහෙතට නමෙකි, නොවරදින්නා වූ සත්‍ය වූ බෙහෙත 'තථ අගද' නම්. නො වරදින බෙහෙත් ඇත්තේ තථාගද නම් වේ. එයම දකාරයට තකාර කිරීමෙන් තථාගත නම් වේ. දිව්‍යඖෂධයෙන් සර්පයන් මඬින්නාක් මෙන් වසභයට ගන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයන් සහිත දේවබ්‍රහ්මයන් සහිත සකල ලෝකය අභිභවනය කිරීමට, වශයෙහි පැවැත්වීමට සමත් නො වරදින්නා වූ බෙහෙතක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඇත්තේ ය. එබැවින් උන්වහන්සේ තථාගත නම් වෙති. ඒ බෙහෙත නම්, අනුපම දේශනා විලාසය, චතුරසංඛ්‍යකල්පලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි රැස් කළ පාරමිතා කුශලස්කන්ධය, ආයඝීඨිලස්කන්ධය, ආයඝීසමාධිස්කන්ධය, ආයඝීප්‍රඥාස්කන්ධය යන මේවා ය.

තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන, නුවණ නමැති කඩුවෙන් පරවාදයන් සිදුලීමට සමත් තියුණු නුවණැති ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතයන් ද, බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතයන් ද, ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයන් ද දේශනා විලාස නමැති ඖෂධයෙන් අභිභවනය කොට තමන් වහන්සේගේ වශයට ගනිති. බොහෝ ක්ෂත්‍රිය බ්‍රාහ්මණ ගෘහපති ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයෝ තථාගතයන් වහන්සේ පරදවන්නට සිතා විසඳීමට දුෂ්කර වූ නොයෙක් ප්‍රශ්නයන් ගොතා ගෙන උන් වහන්සේ වෙත පැමිණ උන් වහන්සේගේ දේශනය අසා ගොතා ගෙන ආ ප්‍රශ්න නො විචාරා උන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක බවට පැමිණෙති. තථාගතයන් වහන්සේ අප්‍රමාණ චක්‍රවාළයන්හි වෙසෙන මනුෂ්‍ය දේවබ්‍රහ්මාදි සකලසත්ත්වයන් ම පිනෙන් ද ශීලයෙන් ද සමාධියෙන් ද ප්‍රඥාවෙන් ද විමුක්තියෙන් ද අභිභවනය කොට සිටින සේක. එබැවින් උන් වහන්සේ ලෝකයෙහි අතුල්‍ය වෙති, අප්‍රමේය වෙති, අනුන්තර වෙති, රජුන්ට රජ වෙති, දෙවියන්ට දෙවි වෙති, බ්‍රහ්මයන්ට අතිබ්‍රහ්ම වෙති. මෙසේ කරුණු අටකින් බුදුන් වහන්සේ තථාගත නම් වන සේක.

5

ලෝකවිදු ගුණය

ලෝකය ඉතා විශාල ය. එයින් අප දන්නේ ඉතා සුළු කොටසකි. නො දන්නා හරිය ම ඉතා බොහෝ ය. ලෝකයෙන් අප දන්නා හරිය දිය බිඳක් පමණ ය. නො දන්නා හරිය මහසයුර පමණය යි කිවද උපමාව හරි නැත. අප දන්නා හරිය එක් වැලිකැටයක් පමණය, නොදන්නා හරිය පොළොවේ වැලිකැට පමණය යි කිව ද උපමාව වැරදි ය. අප දන්නා හරිය නියපිටට ගත් පස් ටිකක් තරම ය, නො දන්නා හරිය පොළොවේ පස් පමණයයි කිව ද උපමාව හරි නැත. ලෝකයෙන් අප දන්නා නො දන්නා ප්‍රමාණ දැක්වීමට උපමාවකුදු නැත. භාග්‍යවත් අර්භත් සමයක් 'සම්බුද්ධයන් වහන්සේ' සකල ලෝකය සර්වාකාරයෙන් දැන වදල සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන සේක.

සියල්ල දත් බව කියැවෙන සම්මාසම්බුද්ධ යන පදයෙන් ලෝකය දත් බව ද කියැ වේ. ලෝකය සම්මාසම්බුද්ධ පදයෙන් කියැවෙන සියල්ලට අයත් දෙයකි. එසේ තිබියදී මේ නවගුණපාඨයට ලෝකවිදු යනු ඇතුළත් කළේ කුමට ද? යන පැනය මෙහිදී මතුවෙයි. එහෙත් අටුවා ටිකාවල, පැරණි බණ පොත් වල ඒ ප්‍රශ්නය විසඳා තිබෙනු නො දක්නා ලදී. එය පිළිබඳ අප අදහස මෙසේ ය.

ලෝකයෙහි පෙස්සන් ඒ ඒ දේ දැන ගන්නේ උගෙන ගන්නේ ගුරුන්ගෙනි. සම්මාසම්බුද්ධ යන පදයෙන් ලෝකය දන්නා බව කියැවෙන නුමුත් එය අසන්නහුගේ සිතට වඩා මතු වී දැනෙන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ දත් දෙය නොව උන්වහන්සේ ගුරුන් ඇසුරු නො කොට ස්වශක්තියෙන් දත්බව හා නිවැරදි ලෙස දත්බව ය. සෑම සත්ත්වයෙක් ම ලෝකයට අයත් ය, ලෝකයෙන් කොටසක් ය. එහෙත් සත්ත්වයෝ ලෝකය ගැන හා තමන් ගැන නො දනිති. තමන් ඇති වූයේ කෙසේ ද? තමන්ගේ අනාගතය කෙසේ ද? මරණින් පසු තමන්ට වන්නේ කුමක්ද? යන මේ කරුණු දැනගැනීමේ ආශාව බොහෝ දෙනකුන්ට ඇත්තේ ය. එබැවින් ලෝකවිදු යන ගුණය ඇසු කල්හි ඔවුන්ට තථාගතයන් වහන්සේ ඇසුරු කිරීමේ ආශාව, උන් වහන්සේගේ දේශනා ඇසීමේ ආශාව ඇති වේ. එබැවින් මේ බුදුගුණ පාඨයට ලෝකවිදු යන පදය ඇතුළත් කරන ලදැ යි සිතමු.

ලෝකවිදු ගුණය විස්තර කළ යුත්තේ ලෝකය යනු කුමක් ද? ලෝකය සෑදී තිබෙන්නේ කුමකින්ද? ලෝකය ඇතිවූයේ කෙසේ ද? ලෝකය කොතෙක් පරණ ද? ලෝකයේ විශාලත්වය කොපමණ ද? ලෝකයේ ප්‍රභේද කවරහු ද? යන මේ ප්‍රශ්න විසඳීමෙනි. ඉදිරියට මේ ප්‍රශ්න බුද්ධ දේශනය අනුව විසඳනු ලැබේ.

ලෝකය යි කියනුයේ සත්ත්වයන් වශයෙන් හා අසත්ත්ව වස්තු වශයෙන් ද, ධාතු වශයෙන් ද, ගුණ වශයෙන් ද ඇත්තා වූ සියල්ලට ය.

ලෝකය සෑදී ඇත්තේ කුමකින් ද? යන බව ඉතා කොටින් කියනොත් 'නාමරූප දෙකින්'යි කිය යුතු ය. නාම නම් සත්ත්වයන් තුළ ඇති වන දැනීම් විඳීම් කිපීම් ඇලීම් ආදිය ය. රූප නම් මහා භූත සතර හා ඒවා නිසා පවත්නා වූ වර්ණ ගන්ධාදිය ය. ලෝකයෙහි හරය වශයෙන් ඇත්තේ පරමාර්ථ වශයෙන් ඇත්තේ ඒ නාම රූප දෙක ය.

තවත් ක්‍රමයකින් කියන හොත් බුදුසමයෙහි ස්කන්ධ යන නාමය ව්‍යාවහාර කරන රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර,

විකේතයන් යන මේවායින් ලෝකය සෑදී ඇතැ යි කිය යුතු ය. ලෝකය විභාග කළා ම එහි ඇති දේවල් සැටියට ලැබෙන්නේ ඒ ස්කන්ධ පක්ෂවකය ය.

තවත් ක්‍රමයකින් කියන හොත් ද්වාදසායනනයන්ගෙන් ලෝකය සෑදී ඇතැ යි කිය යුතු ය. ආයතන දොළොස නම් චක්‍රායනනය, රූපායනනය, සෝතායනනය, සද්දයනනය, සාණායනනය, ගන්ධායනනය, ජීවිතායනනය, රසායනනය, කායානනය, ඵොට්ඨබ්බායනනය, මනායනනය, ධම්මායනනය යන මොහු ය. ආයතන වශයෙන් ලෝකය විභාග කළා ම එහි හරය වශයෙන් ලැබෙන්නේ ආයතන දොළොස ය.

තවත් ක්‍රමයකින් කියන හොත් අටළොස් ධාතුන්ගෙන් ලෝකය නිර්මිත වී ඇතැ යි කිය යුතු ය. ධාතු අටළොස නම් චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිකේතධාතු, සෝතධාතු, සද්දධාතු, සෝතවිකේතධාතු, සාණධාතු, ගන්ධධාතු, සාණවිකේතධාතු, ජීවිතධාතු, රසධාතු, ජීවිතවිකේතධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිකේතධාතු, මනෝධාතු, ධම්මධාතු, මනෝවිකේතධාතු යන මොහු ය. ධාතු ක්‍රමයෙන් ලෝකය විභාග කළා ම එහි හරය වශයෙන් ලැබෙන්නේ ධාතු අටළොස ය. මෙහිදී ස්කන්ධ ආයතන ධාතුන් විස්තර කළ යුතු වුව ද ග්‍රන්ථය දීර්ඝ වන බැවින් මෙහි විස්තර නො කරනු ලැබේ. ඒවා අභිධර්ම ග්‍රන්ථවලින් දන යුතු ය. අප විසින් සම්පාදිත **අභිධර්ම මාර්ගය, විදර්ශනා භාවනා ක්‍රමය, චතුරායඝී සත්‍යය** යන ග්‍රන්ථවලින් ද ඒවා පිළිබඳ දැනුමක් ලැබිය හැකි ය.

ලෝකය ඇතිවූයේ කෙසේ ද? යනු ගැඹුරු පැනයෙකි. ලෝකය ඇති වීම ගැන කල්පනා කළ ඇතැම්හු ඇඳ පුටු මේස රිය ගෙවල් ආදිය කෙනකු විසින් නො සෑදුව හොත් ඉබේ ඇති නො වන්නාක් මෙන් අනේකප්‍රකාර සත්ත්වයන්ගෙන් වෘක්ෂලතාදී වස්තූන්ගෙන් යුක්තවන මේ ලෝකය කෙනකු විසින් නො සාදන ලද නම් මෙසේ ක්‍රමානුකූලව ඇති විය නො හැකි ය. ලෝකය මෙසේ ක්‍රමානුකූලව ඇති වී පවත්නේ යම් කිසිවකු විසින් මෙය

ඇති කරන ලද නිසා ය යි සිතූහ. වඩුවකු ඇදක් - පුටුවක් තනන්නාක් මෙන් ද්‍රව්‍ය එකතු කොට කපා කොටා ද මේ ලෝකය නො තැනිය හැකි ය. මෙය තැනිය හැකි වීමට සිතීම මාත්‍රයෙන් ඒ ඒ දෙය නිර්මාණය වීමේ බලයක් ඇති පුද්ගලයකු විය යුතුය යි ද සිතූහ. එ බඳු මහාබලයක් ඇතියකු මේ ලෝකයේ මිනිසුන් අතර දක්නට නැති බැවින් මැවුම්කරු අහසෙහි අත් ලොවක වෙසෙන පුද්ගලයකු විය යුතුය යි සිතා ගත්හ. දෙවියන් වහන්සේ ය, බ්‍රහ්මයා ය, ඊශ්වරයා ය කියා නොයෙක් නම් ඔවුහු මැවුම්කරුට තබා ගත්හ. මැවුම්කාරයකු ඇති නම් ඔහුන් ලෝකයේ කොටසක් විය යුතු බව හෝ ඔහුන් රූපාදිය ම විය යුතු බව හෝ මැවීමට කෙනකු සිටිය යුතු නම් මැවුම්කරු මවන්නටත් කෙනෙක් වුවමනා බව හෝ ඔවුහු කල්පනා නො කළහ. ඔවුහු තමන් විසින් ම සිතීන් මවා ගත් ඒ මැවුම්කරුගේ පිහිටෙන් දුකින් මිදීමටත් සැපයට පැමිණීමටත් සිතූහ. සියල්ල පිළිබඳව ම සම්මෝහය දුරු කර ගත් තථාගතයන් වහන්සේ වනාහි ලෝකය කෙනකු විසින් මැවිය හැකියක් නො වන බව දන් සේක. ලෝකය පුද්ගලයකු විසින් මැවිය යුත්තක් නම්, සත්ත්ව ලෝකයට අයත් වන මැවුම්කරුට ඇති විය නො හැකි බවත් දැන වදල සේක. ඛිජයෙන් ගසත් ගසින් ඛිජයත් ඇතිවීමෙන් ගස් පරම්පරාව නො සිදී පවත්නාක් මෙන් පළමු පළමු පහළ වූ සංස්කාරයන් නිසා පසු පසු සංස්කාරයන් පහළ වීමෙන් සත්ත්වලෝක සංස්කාරලෝක අවකාශ ලෝක යන ලෝකත්‍රය පවත්නා බව තථාගතයන් වහන්සේ දැන වදල සේක. මවන්නකු නැති ව සංසාරයේ නො සිදී පැවැත්ම සිදු වන සැටි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ක්‍රම කීපයකින් වදරා ඇත්තේ ය. එක් භවයක දී ඇති වන තණ්හාව නිසා මරණින් භවය සිදී නො ගොස් නැවත ද උපදී. උපන් පසු එහි ද නැවත තණ්හාව ඇති වේ. ඒ නිසා මරණින් පසු නැවත ද භවයක් ලබයි. මෙසේ සංසාරය නො සිදී පවතී. කර්ම කළ කල්හි ඒවායේ විපාකය ඇතිවීම් වශයෙන් නැවත ද උපදී. උපන් පසු නැවත ද කර්ම කරයි. මෙසේ කර්මය නිසා විපාක ද විපාක නිසා කර්ම ද ඇතිවීමෙන් සංසාරය නො සිදී පවතී. අවිද්‍යාදී හේතු ධර්මයන් නිසාද සංස්කාරාදී ඵල ඇතිවීම නිසා ද සංසාරය නො සිදී පවතී.

ලෝකයේ මූල

යමක් ඇති නම් එහි මූලක් හෙවත් පටන් ගැනීමකුත් තිබිය යුතුය යන න්‍යායයෙහි පිහිටා ඇතැම්හු ලෝකයේ හා සත්ත්වයාගේ මූල සොයන්නට ගොස් නොයෙක් මිථ්‍යා අදහස් ඇති කර ගත්හ. තථාගතයන් වහන්සේ හේතුව නිසා එලයන් ඒ එලය නිසා නැවත හේතූන් ද ඇති වීමෙන් සංසාරය නො සිදී පවතිනවා මිස එහි මූලක් නො ලැබිය හැකි බව දැන වදල සේක. 'අනමතග්ගොයං හික්ඛවෙ, සංසාරො පුබ්බා කොට් න පඤ්ඤායති' යනුවෙන් 'මහණෙනි, සංසාරය නො දන්නා ලද අග ඇතියක, එහි පෙර කොත නො පෙනේ ය'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදලහ. සංසාරයේ පටන් ගැනීම, මුල් කොත නො පෙනේය' යි තථාගතයන් වහන්සේ වදලේ ඇත්තා වූ සංසාරයේ මුල් කොත උන්වහන්සේට නො පෙනෙන නිසා නොව එහි පටන් ගැනීමක් නැති නිසා ය.

යමක් ඇති නම් එහි පටන් ගැනීමකුත් තිබිය යුතුය යන න්‍යාය සියල්ලට ම සාධාරණ නො වේ. ආකාශය ඇති බව සියල්ලෝ ම පිළිගනිති. එහෙත් එහි පටන් ගැනීමක් නැත. පටන් ගැනීමක් ඇති වන්නට නම් ආකාශය නො තුබූ කාලයක් තිබිය යුතු ය. එබඳු කාලයක් නො විය හැකි ය. ආකාශය දීර්ඝ කාලයක් හිස් ව තිබී පසු ව එය තුළ ලෝක ධාතු හා සත්ත්වයන් ඇතිවීමට හේතුවක් නැත. මේ ආකාශයේ මූලින් කිසිවක් නො තුබුණා නම් සෑම කල්හි ම එය ඒ සැටියෙන් ම තිබිය යුතු ය. ආකාශය තුළ ලෝක ධාතූන් ඇත්තේ සත්ත්වයන් ඇත්තේ ඒවා ද ආකාශය සේම ආකාශය තුළ තුබූ නිසා ය. යම් සේ අහසේ පටන් ගැනීමක් නො ලැබිය හැකි ද එමෙන් ආකාශය තුළ පවත්නා සත්ත්ව සංස්කාරයන් පිළිබඳ පටන් ගැනීමක් නැති බව කිය යුතු ය. පටන් ගැනීමක් නැති ලෝකය ඉතා පරණ වුව ද එහි සෑම කල්හි ම අලුත් බවක් ද ඇත්තේ ය. උපන් සත්ත්වයෝ මැරී නැවත ඉපද අලුත් වෙති. ලෝකයෙහි ඇති අතික් සියල්ල ද නැසී නැසී නැවත නැවත අලුත් දේ පහළ වේ. මහපොළෝ ආදී ලෝකධාතුහු ද කලකට විනාශ වී ගොස් නැවත අලුතෙන් පහළ

වෙති. අලුතෙන් ඇතිවන සියල්ල ම පුරාණ වස්තූන්ගේ විකෘති ලෙස කිව ද වරද නැත, පරණ දේ නිසා පුරාණ ධාතූන් නිසා ඇතිවන අලුත් දේය කිව ද වරද නැත.

ලෝකයේ පෞරාණිකත්වය අනමතග්ගසංයුක්තයේ එන සූත්‍ර දේශනා අනුව කිව යුතු ය. කල්පය වනාහි වර්ෂගණනාවෙන් ප්‍රමාණ කළ නොහෙන අතිදීර්ඝ කාලයෙකි. දිනක් එක්තරා බ්‍රාහ්මණයෙක් බුදුරදුන් වෙත පැමිණ පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, දැනට ඉක්ම ගොස් ඇති කල්ප කෙනෙක් වන්නාහුදැයි ඇසීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'බ්‍රාහ්මණය, ඉක්ම ගිය කල්ප ඉතා බොහෝය, ඒවා මෙපමණ සියගණනක්ය කියා හෝ මෙපමණ දහස් ගණනෙක ලක්ෂගණනෙක කියා හෝ ප්‍රමාණ කිරීමට තුපුළුවනැයි වදාළ සේක. උපමාවකින් එය දැක්විය හැකිදැයි බ්‍රාහ්මණයා ඇසූ කල්හි 'බ්‍රාහ්මණය, මේ ගංගානදිය පටන්ගන්නා නැත සිට මුහුදට වැටෙන නැත දක්වා අතරතුර ඇති වැලිකැට ගණන ප්‍රමාණ කළ නො හෙන්නාක් මෙන් අතීත කල්ප ගණන ප්‍රමාණ නො කළ හැකි බව වදාරා, සංසාරය නො දන්නා ලද අග ඇතියක් හෙවත් පටන් ගැනීමක් නැතියක් බව වදාළ සේක.

(අනමතග්ග සංයුක්ත)

දිනක් එක්තරා භික්ෂුවක් බුදුන් වහන්සේ වෙත එළඹ ස්වාමීනි, කල්පය කොතෙක් දික් වන්නේදැයි ඇසීය. මහණ කල්පය ඉතා දිගය, එය මෙපමණ වර්ෂ ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ සිය ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ දහස් ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ ලක්ෂ ගණනක්ය කියා ගණනින් ප්‍රමාණ නො කළ හැකිය යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. ස්වාමීනි, උපමාවක් දැක්විය හැකිදැයි භික්ෂුව කීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදාරන සේක් 'මහණ, දිගු පුළුලින් යොදුන බැගින් ඇති උසින් යොදුනක් ඇති ඒකසන මහ කළුගලක් සිය වසකට වරක් කසී සඵවකින් පිය දැමුව හොත් ඒ කළුගල කලකදී ගෙවී යන්නේ ය. එහෙත් එපමණ කලකින් කල්පය ගෙවී නො යන්නේ යයි වදාළහ.

(අනමතග්ග සංයුක්ත)

ලෝකයේ විශාලත්වය මෙසේ දන යුතුය. එක් ලෝකධාතුවක හෙවත් සක්වලක හුම් එක් තිසක් ඇත්තේ ය. ඒ මෙසේය :- නරකය. නිරිසන්යෝනිය, ප්‍රේතවිෂය, අසුරකාය කියා අපාය හුම් සතරකි.

මනුෂ්‍ය හුමිය, වාතුර්මහාරාජික හුමිය, නාවනිංස හුමිය, යාම හුමිය, තුෂිත හුමිය, නිර්මාණරති හුමිය, පරනිර්මිත වශවරති හුමිය කියා කාම සුගති හුම් සතක් ඇත්තේ ය.

බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජය, බ්‍රහ්මපුරෝහිතය, මහාබ්‍රහ්මයයි ප්‍රථමධ්‍යාන හුම් තුනෙකි,

පරිත්තාහ, අප්පමාණහ, ආහස්සරය යි ද්විතීය ධ්‍යාන හුම් තුනෙකි,

පරිත්තසුහ, අප්පමාණසුහ, සුහකිණ්ණය යි තෘතීයධ්‍යාන හුම් තුනෙකි.

වේහප්ඵලය, අසඤ්ඤසත්තය, සුද්ධාවාසය කියා වතුර්ථධ්‍යාන හුම් සතක් ඇත්තේය. අවිහ-අනප්ප-සුදස්ස-සුදස්සි-අකනිට්ඨ කියා සුද්ධාවාස පසෙකි. මේ හුම් සොළස රූපාවචර හුම්හු ය.

අකාසානඤ්චායනනය, විඤ්ඤාණඤ්චායනනය, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනය, නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනය යි අරූපාවචර හුම් සතරෙකි. මෙසේ හුම් එක්තිසක් වේ. සඤ්චිව කාලසුත්‍රාදි වශයෙන් නරකය අටවැදෑරුම් වේ. එක් මහානරකයක් අවට කුඩානරක සොළොස බැගින් ද ඇත්තේය.

අංගුත්තර නිකාය නිකතිපාතයේ ද්විතීය පණ්ණාසකයේ ආනන්දවග්ගයේ දශවන සුත්‍රයෙහි දැක්වෙන ලෝකධාතු විභාගය අනුව ලෝකයේ විශාලත්වය සැලකිය යුතුය. එක් හිරකින් එක් සදකින් ආලෝකවත් කරන ඉහත කී එක්තිස් හුමියකින් යුක්ත වන තැන එක් ලෝකධාතුවෙකි. එබඳු ලෝකධාතු දහසක් සහශ්‍රී ලෝකධාතු නම් වේ. වූළනී ලෝකධාතු නමුදු වේ. වූළනිකා

ලෝකධාතු දහස දහසින් ගුණ කළ කල්හි දශලක්ෂයක් වෙයි. ඒ ලෝක දශලක්ෂය ද්විසහශ්‍රී ලෝකධාතු නම් වෙයි. මධ්‍යම ලෝකධාතු නමුදු වේ. දශලක්ෂයක් වන මධ්‍යම ලෝක ධාතුව නැවත දහසින් ගුණ කළ කල්හි කෝටි ලක්ෂයක් වෙයි. ඒ කෝටිලක්ෂයක් සක්වල ත්‍රිසහශ්‍රී ලෝක ධාතුව නම් වෙයි. මහාසහශ්‍රී ලෝකධාතුවය නමුදු වෙයි. මේ සක්වල හා මෙයට සමීපව පිහිටි සක්වල නවසිය අනුනවය සහශ්‍රී ලෝකධාතුවය. එය ශ්‍රාවකයනට ද විෂය ය. සෘඪිමත් ශ්‍රාවකයනට ඒ සක්වල දහසට ඇසෙන සේ කථා කළ හැකිය. ඒ සක්වල දහසෙහි ආලෝක අන්ධකාර පැතිර විය හැකි ය. මේ සක්වල හා අවට පිහිටි දශලක්ෂයක් සක්වල ද්විසහශ්‍රී මධ්‍යම ලෝකධාතුවය. එය බුදුවරුන්ගේ ජාතික්ෂේත්‍රයයි ද, මහබෝසතුන්ගේ මවුකුස පිළිසිදීම, එයින් බිහි වීම, මහාහිනිෂ්ක්‍රමණය, බුදුවීම, දම්සක් පැවැත්වීම, ආයුසංස්කාරය හැරීම, පරිනිර්වාණය යන අවස්ථාවන්හි ඒ මධ්‍යමලෝක ධාතුව කම්පිත වන බවද **අංගුත්තර අටුවාවෙහි** දක්වා තිබේ. අන් බොහෝ තැන්වල දැක්වෙන්නේ මහබෝසතුන්ගේ පිළිසිදු ගැනීමේ ආදියෙහි සක්වල දසදහසක් කම්පාවන බව ය. මේ සක්වලත් සමඟ කෝටිලක්ෂයක් සක්වල ත්‍රිසහශ්‍රී මහාසහශ්‍රී ලෝකධාතුව තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාක්ෂේත්‍රය ය. එහි ආටානාටිය පරිත්ත, ඉසිහිලි පරිත්ත, ධජග්ග පරිත්ත, බොජ් කඩංග පරිත්ත, බන්ධ පරිත්ත, මෝරපරිත්ත, මෙන්තරිත්ත, රතනපරිත්ත යන මේවායේ බලය පිහිටන බව කියා තිබේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥා බලය ඒ සක්වල කෝටි ලක්ෂයෙහි පවත්නා බැවින් ත්‍රිසහශ්‍රී ලෝකධාතුව තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාක්ෂේත්‍රය වෙයි. ත්‍රිසහශ්‍රී ලෝකධාතුවෙන් ඔබ ඇති සක්වල සියල්ල තථාගතයන් වහන්සේගේ විෂයක්ෂේත්‍රය ය. එහි ප්‍රමාණයක් නැත්තේ ය. එය අනන්ත ය. ඒ සක්වල සියල්ලට ම තථාගතයන් වහන්සේට ආලෝක අන්ධකාරයන් පැතිරවිය හැකි ය. සෑමතැනම වෙසෙන සත්ත්වයනට ඇසෙන සේ කථා කළ හැකි ය. චක්‍රවාළයන්ගේ බොහෝ බව දැක්වීමට අටුවාවෙහි දක්වා ඇති උපමාවක් මෙසේ ය. කෝටි ලක්ෂයක් සක්වලවල බ්‍රහ්මලෝකය දක්වා පිරවීමට තරම් අබ ඇට ගෙන යම් කිසිවකු හමුවන

හමුවන සක්වලට එක අබ ඇටය බැගින් හෙළමින් එක් දිශාවක් බලා ගමන් කළ හොත් අබ ඇට රාශිය ඉවර වෙනවා මිස ඒ දිශාවේ සක්වලවල් අවසන් නොවේය යනු ඒ උපමාව ය. මෙසේ අතිමහත් වූ අනන්ත වූ ලෝකය දැන වදළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන සේක.

සත්ත්වලෝකය, සංස්කාරලෝකය, අවකාශ ලෝකයයි ද ලෝකය තෙවැදෑරුම් වේ. සත්ත්වසමූහය සත්ත්වලෝක නම් වේ. සත්ත්වයන්ගෙන් අන්‍ය වූ පොළොව-කඳු-ගස්-වැල් ආදිය අවකාශ ලෝක නම්. ඒ ලෝක දෙකට අයත් රූප වේදනාදි සංස්කාරයෝ සංස්කාර ලෝක නම් වෙති.

රූපාදීන්හි ඇලී සිටින්නෝ ය යන අර්ථයෙන් තෘෂ්ණාව සහිත ස්කන්ධයෝ සත්ත්ව නම් වෙති. **‘ලෝකීයකි එත්ථ කුසලාකුසලං තබ්බිපාකොවාති ලොකො’** යි දැක්වෙන පරිදි කුශලාකුශලයන් හා විපාක ඔවුන් කෙරෙහි දැකිය හැකි බැවින් සත්ත්ව සමූහය ලෝක නම් වේ. සත්ත්වයන් හා සංස්කාරයන් එහි දැකිය හැකිය යන අර්ථයෙන් පොළොව-කඳු-ගස්-ගල්-ආදිය ලෝක නම් වේ. **‘ලුප්පති පලුප්පතීති ලොකො’** යි දැක්වෙන පරිදි සම්පුර්ණයෙන් විනාශ වීම, කොටස් වශයෙන් විනාශ වී පලුදු වීම ඇති බැවින් සංස්කාර සමූහය ලෝක නම් වේ. මේ තුන් ආකාර ලෝකය දැන වදළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ‘ලෝකවිදු’ නම් වන සේක.

සත්ති හි ක්වචෙ, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසක්ඤ්ඤිතො යනාදීන් අඬිගුත්තර නිකාය සප්තක නිපාතයෙහි විඥානස්ථිතීන්ගේ වශයෙන් සත්ත්වලෝකය සත් අයුරකින් බෙදා වදරා තිබේ. විඥානස්ථිති යනු ප්‍රතිසන්ධි විඥානය ඇතිවන ස්ථානයෝ ය. ප්‍රතිසන්ධි විඥානය ඇති වන්නේ සත්ත්වයන් කෙරෙහි ය. එබැවින් සත්ත්වයෝ ම විඥානස්ථිතීහු නම් වෙති.

නානත්වකාය නානත්වසක්ඤ්ඤිහු ය, නානත්වකාය ඒකත්වසක්ඤ්ඤිහුය, ඒකත්වකාය නානත්වසක්ඤ්ඤිහුය, ඒකත්වකාය

එකත්ව සඤ්ඤිභූය, අකාසානඤ්චායනනුපගයෝ ය, විඤ්ඤාණඤ්චායනනුපගයෝ ය, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනුපගයෝ ය කියා විඥානස්ථිතීන්ගේ වශයෙන් සත්ත්වයෝ සත් කොටසක් වෙති.

කයෙහි හා ප්‍රතිසන්ධි සංඥාවෙහි වෙනස්වීම් ඇති සත්ත්වයෝ නානත්වකාය නානනත්වසංඤ්ඤි සත්ත්වයෝය. මනුෂ්‍යයෝ ය, වාතුර්මහාරාජිකාදි දිව්‍යලෝක සයෙහි දෙවියෝ ය, ඇතැම් විනිපාතිකයෝ ය යන මොවුහු නානත්වකාය නානත්වසංඤ්ඤිභූ ය.

අනන්ත චක්‍රවාලයන්හි වෙසෙන සියලු ම මනුෂ්‍යයෝ වර්ණ සංස්ථානාදියෙන් එකිනෙකාට වෙනස් වෙති. ඔවුන් අතර සර්වාකාරයෙන් සමාන දෙදෙනෙක් නැත. නිවුන් දරුවෝ ද ඔවුනොවුන් බෙහෙවින් සමාන වතුදු සර්වාකාරයෙන් සම නො වෙති. ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් අහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය, ඇතමෙක් ද්විහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය, ඇතමෙක් ත්‍රිහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය, එබැවින් ප්‍රතිසන්ධි සංඥාවෙන් ද ඔවුහු එකිනෙකා වෙනස් වුවෝ ය. එබැවින් සියලු ම මනුෂ්‍යයෝ නානත්වකාය නානත්වසංඤ්ඤිභූ වෙති, කාමාවචර දිව්‍යලෝක සයෙහි දෙවියෝ ද නොයෙක් පැහැ ඇත්තෝ ය. නොයෙක් සටහන් නොයෙක් ප්‍රමාණ ඇත්තෝ ය. ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් ද්විහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය, ඇතමෙක් ත්‍රිහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය. එබැවින් ඔවුහු නානත්වකාය නාවත්වසංඤ්ඤිභූ ය.

විනිපාතිකයෝ නම්, ප්‍රේතයන්ට ද අයත් නොවන, දෙවියන්ට සේ යස ඉසුරු නැති, සෑහෙන තරමට ආහාරපාන නො ලබන, ඇඳුම් පැළඳුම් නො ලබන, වාතුර්මහාරාජික දිව්‍යලෝකයට අයත් වන මේ මිනිස්ලොව ම හැසිරෙන දුප්පත් සත්ත්ව කොට්ඨාසයෙකි. ඔවුහු නානාවර්ණ ඇත්තෝ ය. නොයෙක් සටහන් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු කෘෂයෝ ය. ඇතැම්හු ස්ථූලයෝ ය. ඇතැම්හු කුඩා සිරුරු ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු මහත් සිරුරු ඇත්තෝ ය. ප්‍රතිසන්ධි සංඥා වශයෙන් ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් අහේතුකයෝ ය. ඇතමෙක් ද්විහේතුකයෝ ය. ඇතමෙක්

ත්‍රිභේතුකයෝ ය. එබැවින් ඔවුහු ද නානත්ත්වකාය නානත්වසංඝීහු ය, විනිපාතිකයන් දුෂිත සත්ත්වකොට්ඨාසයක් වුව ද ඔවුන් අතර සිටින ඇතැම් ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසංධිකයෝ මග පල ද ලබති. **උක්කරමාකා** නම් විනිපාතිකාව අනුරුදු තෙරුන් වහන්සේගේ ධර්මසේකරායනාවක් අසා සෝවාන් වූ බවද, **පුතබ්බසුමාකා** නම් විනිපාතිකාව හා ඇගේ පුත්‍රයා ද බුදුරදුන්ගේ දහම් දෙසුමකට කන් දී සෝවාන් වූ බව ද **යක්ඛසංයුත්තයේ** දක්වා තිබේ.

ඔවුනොවුන්ට වෙනස් කය ඇති ව එක ම ප්‍රතිසන්ධි සංඥාවක් ඇත්තේ නානත්වකාය එකත්වසංඝීහු ය. බ්‍රහ්මපාරිසප් - ඡ, බ්‍රහ්මපුරෝහිත, මහා බ්‍රහ්ම යන ප්‍රථම ධ්‍යාන රූපාවචර භූමි තුනෙහි බ්‍රහ්මයන් හා සතර අපායට අයත් සත්ත්වයෝ ඔවුනොවුන්ට වෙනස් කය ඇති එකම ප්‍රතිසන්ධිසංඥාවක් ඇති සත්ත්වයෝ ය. බ්‍රහ්මපාරිසප්භාවාසීන්ගේ කයට මහත් කයක් හා ආලෝකයක් බ්‍රහ්මපුරෝහිත භූමි වාසීන්ට ඇත්තේ ය. ඔවුන්ගේ කයට ද මහත් කයක් හා මහත් ආලෝකයක් මහා බ්‍රහ්ම භූමියෙහි බ්‍රහ්මයන්ට ඇත්තේ ය. ශරීරවලින් ඔවුනොවුන්ට වෙනස් වූ ඒ භූමිත්‍රයෙහි බ්‍රහ්මයන් සෑම දෙන ම පිළිසිද ගත්තේ ප්‍රථමධ්‍යාන විපාක සංඥාව නමැති එකම සංඥාවෙනි. එ බැවින් ඔවුහු නානත්තකාය ඒකත්තසඤ්ඤීහු ය. සතර අපායෙන් නරකයෙහි ඇතැම් සත්ත්වයන්ගේ ශරීරය ගව් පමණ වේ. ඇතැමකුගේ ශරීරය අඩ යොදුන, යොදුන පමණ වේ. දේවදත්තගේ කය සිය යොදුනකි. නිරිසනුගෙන් ද ඇතැම්හු කුඩා ශරීර ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු මහත් ශරීර ඇත්තෝ ය. වර්ණ වශයෙන් අනේක වර්ණ ඇත්තෝ ය. අනේක සටහන් ඇත්තෝ ය. ප්‍රේතයෝ ද එසේම ය. ඇතැම් ප්‍රේතයෝ සැටරියන් පමණ කය ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු අසුරියන් පමණ කය ඇත්තෝ ය. **දීඝපිට්ඨික** නම් සැට යොදුනක් කය ඇති ප්‍රේතයන් ද ඇති බව කියා තිබේ. ශරීරයෙන් නානාප්‍රකාර වන ඔවුන් සෑම දෙන ම පිළිසිද ගත්තේ අකුඤ්චපාකාහේතුක සංඥාව නමැති එකම සංඥාවකිනි. එබැවින් ඔවුහු නානත්තකාය ඒකත්තසඤ්ඤීහු වෙති.

පරිත්තාහ, අප්පමාණාහ, ආහස්සර යන ද්විතීයධ්‍යාන භූමි තුනෙහි බ්‍රහ්මයෝ ශරීරයෙන් සමාන වෙති. ඔවුන්ගෙන්

ඇතැමෙකු පිළිසිඳ ගන්නේ ද්විතීයධ්‍යාන රූපාවචර විපාක සංඥාවෙනි. ඇතැමෙකු පිළිසිඳ ගන්නේ රූපාවචර විපාක තෘතීයධ්‍යාන සංඥාවෙනි. එබැවින් ඔවුහු ඒකත්තකාය නානත්තසක්කේහු ය.

පරිත්තසුභ, අප්පමාණ සුභ, සුභකිණ්ණ යන භූමි තුනෙහි බ්‍රහ්මයෝ සමාන ශරීර ඇත්තෝය. සෑම දෙනම රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යාන විපාක සංඥාව වූ එකම සංඥාවකින් පිළිසිඳ ගන්නෝ ය. එබැවින් ඔවුහු ඒකත්තකාය ඒකත්තසක්කේහුය. වේහප්පල භූමියෙහි බ්‍රහ්මයෝ ද සමාන ශරීර ඇත්තෝය. පක්ඛමධ්‍යාන විපාක සංඥාව වූ එකම සංඥාවකින් පිළිසිඳ ගන්නෝය. එබැවින් ඔවුහුද ඒකත්තකාය ඒකත්තසක්කේහුය. අසංඥ භූමියෙහි ප්‍රතිසන්ධිවිඥානයක් නොලැබෙන බැවින් එහි සත්ත්වයෝ මේ විඥානස්ථිති විභාගයට නොගන්නා ලදහ. අඛුද්ධෝත්පාද කාලවල තීර්ථායනනයන්හි පැවිදිව වායෝකසිණ භාවනාවෙන් චතුර්ථධ්‍යානය උපදවා එයින් තැඟිට සිත පිළිකුල් කළ යුතුය. සිත තැනි බවම යහපති, වධබන්ධනාදි අනේක දුක් හටගන්නේ සිත ඇති නිසාය. සිත තැනි නම් දුක් තැනය යි සලකන යෝගීහු 'ධී චිත්තං ධී චිත්තං' යි චිත්ත විරාග භාවනාව කොට සිතක් තැනි බවට කැමති ව කාලක්‍රියා කොට අසංඥ භවයෙහි රූපය පමණක් ඇතිව ඉපද කල්ප පන්සියයක් එහි අවිත්තක ශරීරයෙන් නිශ්චල ව ජීවත් වෙති. අවිහ, අනප්ප, සුදස්ස, සුදස්සී, අකතිට්ඨ යන ශුද්ධාවාසභූමිහු අනාගාමී, අරහත් ආර්යයන්ගේ වාසස්ථානයෝය. අනාගාමීන් හා රහත්හු ලෝකයෙහි සෑම කල්හි තැනහ. ඒවායේ වෙසෙන අනාගාමී, රහතුන් පිරිනිවී ගිය පසු ලෝකයෙහි බුදු කෙනකුත් පහළ නොවුව හොත් ඒ භූමි සිස් වන්නෝය. සෑම කල්හිම ඒ භූමිනිහි සත්ත්වයන් තැනි බැවින් ඒවා මේ විඥානස්ථිති විභාගයට නොගත යුතුයයි ද කියති. පරිත්තසුභ, අප්පමාණසුභ, සුභකිණ්ණ, වේහප්පල, අවිහ, අනප්ප, සුදස්ස, සුදස්සී, අකතිට්ඨ යන නව භූමියෙහිම බ්‍රහ්මයෝ ඒකත්තකාය එකත්වසංඝී සත්ත්වයන් වශයෙන් ගතයුත්තාහ යිද කියති. නේවසක්කානාසක්කායනන යන අරූප භූමියෙහි,

සත්ත්වයන්ට ඇතය යි ද නො කිය හැකි, නැතය යි ද නො කිය හැකි ඉතා සියුම් සංඥාවක් මිස ප්‍රකට සංඥාවක් නැති බැවින් ඒ අරුපී සත්ත්වයෝ ද විඥානස්ථිති විභාගයට නො ගන්නා ලදහ. මෙ සේ සත්ත්වලෝක විභාගය දත් බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන්නාහ.

කාමභවය - රූපභවය - අරූපභවය - සංඥභවය - අසංඥාභවය - තේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤභවය - ඒකචෝකාරභවය - චතුචෝකාරභවය - පඤ්චචෝකාරභවය යන නව වැදෑරුම් භවයන්ගේ වශයෙන් ලෝකය දැන වදාළ හෙයින් ද, ලාභය - අලාභය - යශය - අයශය - නින්දාය - පසංසාය - සුඛය - දුඃඛය යන අෂ්ටලෝක ධර්මය අනුව ලෝකය පරිවර්තනය වීම දැන වදාළ හෙයින් ද, සත්ත්වයන්ගේ ආශය - අනුශය - චරිත - අධිමුක්ති දන්නා හෙයින්ද, අල්පරජස්ක - මහාරජස්ක - තීක්ෂණෝන්ද්‍රිය - මෘදුවින්ද්‍රිය - ස්වාකාර - ද්වාකාර - සුවිඥාප්‍ය - දුර්විඥාප්‍ය, භව්‍යාභව්‍ය වශයෙන් සත්ත්ව ලෝක විභාග දන්නා හෙයින්ද, ස්වභාව සමුදය නිරෝධ නිරෝධුපාය වශයෙන් ලෝකය දැන වදාළ හෙයින්ද, තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන සේක.

6

අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී ගුණය

දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන් ඉතාම ශීලාවාර වන පරිදි, ඉතා ගුණවත් වන පරිදි, ඉතා ශාන්ත වන පරිදි, නැවත වෙනස් වී රෝද්‍ර නොවන පරිදි දමනය කිරීමට සමත් වන බැවින් ද, රජුන් විසින් හෝ ශක්‍රාදී දෙවියන් විසින් හෝ බ්‍රහ්මයන් විසින් හෝ දමනය කළ නොහෙන අතිවශ්ඛ අතිමානී අතිකෙරාටිකයන් වුවද දමනය කිරීමට සමත් බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි දමනයන් දමනය කරන්නාවූන් අතුරෙන් අග්‍රවන සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ **‘අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී’** නම් වෙති.

ලෝකයෙහි කායබල ධනබල ඥානබල විද්‍යාබල ස්ථානබල ආදී යම්කිසි බලයකින් මත්ව ගරු කළ යුත්තන්ට ගරු නොකරමින් යටත් විය යුත්තන්ට යටත් නොවෙමින් අන්‍යන්ට කරදර කරමින් ගුණවතුන්ට අවමන් කරමින් හැසිරෙන උඩගු පුද්ගලයෝ දමනය කළ යුත්තෝය. කායබල ධනබලාදී කිසි බලයක් නැත ද මෝඩකම නිසා අන්‍යයන් පහත් කොටත් තමන් උසස් කොටත් සිතා ගෙන ගරු කළ යුත්තන් හට ගරු නොකරමින් යටත් විය යුත්තන්ට යටත් නොවෙමින් අන්‍යයන්ට කරදර කරමින් ගුණවතුන්ට නින්දා කරමින් හැසිරෙන අවිනිත පුද්ගලයෝ ද ඇතහ. ඔවුහු ද දමනය කළ යුතු එක් පුද්ගල කොටසකි. මෝඩකම ම බලය කොට මෝඩකම ම පණ්ඩිතකම කොට ගෙන සිටින ඒ පිරිස දමනය

කිරීමට ඉතා දුෂ්කර පිරිසය. එවැනි අය බුදු වරුන්ටද දමනය කිරීමට ඉතා දුෂ්කරය. අවිද්‍යාවෙන් අන්ධව රාගාදී කෙලෙසුන්ට වසභව පස්කම් සෑප විදීම ම මිනිසකුට කරන්නට ඇති උසස් දෙය යයි සලකා ගෙන කාමයන්හි ගැලී සිටින විශාල ජනකායක් ද ලොව ඇත්තාහ. ඔවුහු ද දමනය කළ යුත්තෝය.

කායබල ධනබලාදිය නිසා ප්‍රවණ්ඩව හැසිරෙන පුද්ගලයන් කෙරෙහි කායබලාදිය ම මෙහෙයවා පහරදීම ධනය පැහැර ගැනීම ධනය විනාශ කිරීම ආදියෙන් ඔවුන්ගේ බල බිඳ දුබල කොට නො නැඟී සිටිය හැකි තැනට පැමිණවීම ද ලෝකයෙහි අදත්තයන් දමනය කිරීමක් ලෙස සලකති. රාජාදීහු ඒ ක්‍රමයෙන් අදත්තයන් දමනය කරති. එයින් පක්ෂයකට යහපතක් වතුද දමනය කරනු ලැබූ පුද්ගලයාට වන්නේ ඉමහත් නපුරකි, දුකෙකි. පක්ෂයකට යහපත වී පක්ෂයකට නපුරක් වන ඒ ක්‍රමය යහපත් නොවේ. එයින් වන්නේ වෛරයක් ඇති වීමකි. එසේ දමනය කරනු ලැබූ පුද්ගලයා බලය ලත් විට නැවතත් පෙර තත්ත්වයට ම පැමිණෙන නිසා එය නියම දමනයක් ද නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පුද්ගලයන් දමනය කරන්නේ කාහටවත් නපුරක් නොවන පරිදිය. කායබලයෙන් හෝ ධන බලයෙන් උඩහුව සෙස්සන්ට කරදර කරමින් හැසිරෙන්නෙක් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දමනය කරනු ලැබුව හොත් එයින් ඔහුට ද ඉමහත් යහපතක් සිදුවේ. සමහර විට ඔහු තමාගේ කායබලයෙන් ධනබලයෙන් සෙස්සන්ට යහපත සිදු කරන්නෙක් ද වේ. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ දමනය කිරීමේ ක්‍රමය ඉතා යහපත් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් කොතරම් රොදු පුද්ගලයකු වුවද දමනය කරන්නේ දඬු - මුගුරු - අවි එසවීමක් නො කොට ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දමනය කළ ඉතා ප්‍රවණ්ඩ පුද්ගලයකු වන අංගුලිමාල තෙරණුවෝ:-

දණ්ඩේනෙකෙ දමයන්ති - අංකුසෙහි කසාහි ව,
 අදණ්ඩේන අසත්ථෙන - අහං දන්තොමිහි තාදිනා

(ථෙරගාථා)

යනුවෙන් 'ආතමෙක් දමනය කළයුත්තන් පොලු වලින් අකුස්වලින් කසවලින් දමනය කෙරෙහි. මම වනාහි බුදුරදුන් විසින් අදර්ශනයෙන් අශස්ත්‍රයෙන් දමනය කරන ලද්දේ වෙමි.' යි වදාළහ.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් කිසිදු ජීඩාවෙක් නො කොට අදර්ශනයෙන් අශස්ත්‍රයෙන් දමනය කරනු ලබන පුද්ගලයෝ අතිශයින් ම ශාන්ත වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ **වම්පානුවර ගග්ගරා** නම් පොකුණුතෙර මහත් වූ හික්ෂු පිරිස සමග වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවෙහි **පෙස්ස** නම් වූ හස්තභාවායඝී පුත්‍රයා හා **කන්දරක** නම් පිරිවැජියා ද උන්වහන්සේ දෙවන පැමිණියහ. ඔවුහු තථාගතයන් වහන්සේ සම්පයේ වැඩ සිටි හික්ෂු පිරිසේ ශාන්තභාවය දැක ඉමහත් පුදුමයටත් සතුටටත් පත් වූහ. බුදුරදුන් හා පිළිසඳර කථා කොට එකත් පසෙක හිඳගත්තා වූ කන්දරක පිරිවැජී කියනුයේ 'පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේ හික්ෂු සංඝයා හික්මවා ඇති සැටි ඉතා පුදුමය. අතීත බුදුවරයන් හික්ෂු සංඝයා හික්මවන්නට ඇත්තේද, අනාගත බුදුවරයන් හික්ෂු සංඝයා හික්මවන්නේද, දැන් පින්වත් ගෞතමයන් වහන්සේ විසින් හික්ෂු සංඝයා හික්මවා ඇති පරිද්දෙන්ම යයි සිතමි' යි කීය. තථාගතයන් වහන්සේ 'එසේය, කන්දරක, අතීත බුදුවරයන් හික්ෂුසංඝයා හික්මවන ලද්දේ ද, අනාගත බුදුවරයන් හික්ෂු සංඝයා හික්මවන්නේ ද දැන් මා මේ හික්ෂු සංඝයා, හික්මවා ඇති පරිදිම ය' යි වදාරා, එහි රැස්ව හුන් හික්ෂුන්ගේ තත්ත්වය ද පහදා වදාළ සේක.

ඇතුන් අසුන් ගවයන් සිංහයන් ව්‍යාඝ්‍රයන් නයින් පොළොහුන් දමනය කිරීම පහසුය. මනුෂ්‍යයන් දමනය කිරීමට දුෂ්කර ය. තිරිසන්හු කපටිකම් නැත්තෝය. මායම් නො දක්වන්නෝ ය. සෑම කල්හි තමන්ගේ ඇති සැටිය දක්වන්නෝ ය. ඔවුන්ගේ නපුරුකම සභවා ගෙන හීලෑකම් දැක්වීමක් නැත. හීලෑකම සභවා ගෙන නපුරුකම් දැක්වීමක් නැත. වැඩ කළ හැකිව තිබියදී බොරු බැරිකම් දැක්වීමක්, හොර ලෙඩ ගැනීමක් නැත. සභවන කිසිවක් ඔවුන්ගේ නැත. ඔවුහු කරන සියල්ල ම එළිපිට

ම කරති. එබැවින් ඔවුන් හික්මවීම පහසුය. මනුෂ්‍යයෝ ඉතා කෙරොටිකයෝ ය. මායම්කාරයෝ ය. කුහනයෝ ය. ඔවුහු එකක් කරමින් අනිකක් කියති. එකක් කියමින් අනිකක් කරති. අනිකක් සිතති. පරම පාපියකු ව සිට මහඋවසුවකුගේ - තවුසකුගේ ආකාරය දක්වති. සොරකුව සිට පරෙස්සම් කර දෙන්තකුගේ ආකාරය දක්වති. සතුරුකම් කරමින් මිතුරු ආකාරයක් දක්වති. දුප්පත්ව සිට පොහොසතකුගේ ආකාරය දක්වති. පොහොසත්ව සිට දුප්පත් කම් දක්වති. උගත්කම් තැතිව උගත්කම් දක්වති. ඇතුන් දමනය කරන්නෙකු වූ ද බොහෝ සේවකයන් ඇතියකු වූ ද පෙස්ස මිනිසුන් හා තිරිසනුන් අතර ඇති වෙනස හොඳින් දැකී. දමනයට දුෂ්කර මිනිසුන් රැසක් ඉතා ශාන්ත වන පරිදි දමනය කර ඇති බව දුටු පෙස්ස ඉතා පුදුමයට පැමිණ **ගහණං හෙතං භන්තෙ යදිදං මනුස්සා උත්තානකං හෙතං භන්තෙ යදිදං පසවො** යනුවෙන් ස්වාමීනි, මේ මනුෂ්‍යයෝ කෙරොටිකයෝය. සිවුපාවෝ නොගැඹුරු වූවෝ යයි මනුෂ්‍යයන්ගේ හා තිරිසනුන්ගේ වෙනස දක්වා **නුඹ වහන්සේ මේ මනුෂ්‍යයන්ගේ හිතාහිතය දන්තාහයි තථාගතයන් වහන්සේට පැවසුවේය.**

(කන්දරක සු- ම. නි.)

මෙසේ ලෝතකු දන්තවුන් පුදුම වන අන්දමට ඉතාම ශාන්ත භාවයට පැමිණෙන ලෙස අදහස්වියෙන් අශස්ත්‍රයෙන් පුද්ගලයන් දමනය කිරීමට සමත් වන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ **අනුක්තර පුරිසදම්ම සාරථී** වන සේක.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පුද්ගලයන් දමනය කරන අයුරු **අංගුත්තර වතුෂ්ක නිපාතයේ කේශී සූත්‍රය** අනුව කිය යුතුය. දිනක් **කේශී** නම් අශ්ව දමකයා බුදු රදුන් වෙත එළඹ වැද එකත්පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදාරන සේක්, **කේශී**, නුඹ අශ්වයන් පුරුදු කිරීමෙහි ප්‍රසිද්ධය. නුඹ අශ්වයන් දමනය කරන්නේ කෙසේ දැයි වදළ සේක. ස්වාමීනි, මම මෙලෙකින්ද රඵයෙන්ද ඒ දෙකින්මද අශ්වයන් දමනය කරමි යි ඔහු කිය. කේශී, ඉදින් අශ්වයන් මෙලෙකින්ද රඵයෙන්ද ඒ දෙකින් ම ද කීකරු නොකළ හැකි වී නම් එකල්හි නුඹ කුමක් කරන්නෙහිදැයි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. ඒ තුන්

ආකාරයෙන් නොදැමිය හැකි අශ්වයන් අපගේ ඇදුරු පරපුරට අවමානයක් ඇති නොවනු පිණිස මරා දමමි යි කේශී කිය.

‘ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුන්තර පුරිසදම්මසාරථී වන සේක. නුඹ වහන්සේ දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන් කෙසේ හික්මවන සේක් දැ’ යි කේශී විචාළේය. ‘කේශී, මම ද දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන් මෙලෙකින් ද හික්මවමි. රඵයෙන් ද හික්මවමි. ඒ දෙකින්ම ද හික්මවමි. මේ කායසුවරිතය ය, මේ කායසුවරිතයේ විපාකය, මේ වාක් සුවරිතය ය, මේ වාක් සුවරිතයේ විපාකය ය, මේ මනෝ සුවරිතය ය, මේ මනෝ සුවරිතයේ විපාකය ය, සුවරිතයේ විපාක වශයෙන් මිනිස්ලොව උපදනාහ. දෙවිලොව උපදනාහ. මෙසේ අනුශාසනය කොට පුද්ගලයන් හික්මවීම මාගේ මෙලෙකින් හික්මවීම ය. මේ කාය දුශ්චරිතය ය. මේ කාය දුශ්චරිතයේ විපාකය ය. මේ වාක් දුශ්චරිතය ය. මේ වාක් දුශ්චරිතයේ විපාකය ය. මේ මනෝදුශ්චරිතය ය. මේ මනෝදුශ්චරිතයේ විපාකය ය. දුශ්චරිතයෙන් නරකයෙහි උපදනාහ, තිරිසන් වන්නාහ. ප්‍රේත වන්නාහ. මෙසේ අනුශාසනය කොට හික්මවීම මාගේ රඵයෙන් හික්මවීම ය. ඒ දෙයාකාරයෙන් ම අනුශාසනය කොට හික්මවීම මාගේ මෙලෙකින් හා රඵයෙන් හික්මවීමය’ යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි කේශී ‘ස්වාමීනි, දමනය කළ යුත්තෙක් ඒ තුන් ආකාරයෙන් ම නො හික්මේ නම් ඔහුට නුඹ වහන්සේ කුමක් කරන සේක් දැ’ යි කිය. තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක් ‘කේශී, දමනය කළ යුතු පුද්ගලයා ඒ තුන් ක්‍රමයෙන් ම නො හික්මෙන්නේ නම් මම ද ඔහු මරමි’ යි වදළ සේක. එකල්හි කේශී ‘ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේට ප්‍රාණඝාතය අකැප ය. එහෙත් නුඹ වහන්සේ මරමි’ යි කියන සේකැ’ යි කිය. සැබව කේශී, තථාගතයන් වහන්සේට ප්‍රාණඝාතනය කැප නැත. යමෙක් මෙලෙකින් අනුශාසනා කිරීමෙන් ද තදින් අනුශාසනා කිරීමෙන් ද ඒ දෙයාකාරයෙන් ම අනුශාසනා කිරීමෙන් ද නො හික්මේ නම් තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු අනුශාසනා නො කළ යුත්තකු ලෙස සලකන්නාහ. මාගේ නුවණැති ශ්‍රාවකයෝ ද ඔහු අනුශාසනා නො කළ යුත්තකු ලෙස සලකන්නාහ. කේශී, එසේ අනුශාසනා නොකළ යුත්තකු ලෙස

සැලකීම මේ ආයතනයෙහි මරණයට පැමිණවීමය' යි වදන සේක. කේශී තථාගනයන් වහන්සේට ස්තුති කොට තෙරුවන් සරණ ගොස් උපාසකයෙක් වූයේ ය.

බුදුරදුන් විසින් දමනය කරන්නේ පුරුෂයන් පමණක් නො වේ. උන් වහන්සේ ස්ත්‍රීන් ද දමනය කෙරෙහි. සරණශීලාදියෙහි පිහිටමින් හික්මවති. පුරිසදම්මසාරථී යන මෙහි පුරුෂයන් පමණක් ගෙන තිබෙන්නේ 'දමනය කළ යුත්තන් අතර පුරුෂයන් ප්‍රධාන නිසාය'යි කියා තිබේ. එහි පුරිස යන වචනය ස්ත්‍රී පුරුෂ දෙපක්‍ෂය ම ගත හැකි පුද්ගලවාචී වචනයක් ලෙස ද සැලකිය හැකි ය. වචනය කෙසේ වුව ද තථාගනයන් වහන්සේ ස්ත්‍රී පුරුෂ සෑමදෙන ම දමනය කරන බව කිය යුතු ය.

තථාගනයන් වහන්සේගේ පුද්ගල දමනය අංගුලිමාල, නාළාගිරි ආදි ප්‍රවණ්ඩයන් මෙල්ල කිරීම ම නො වේ. උන්වහන්සේ අතින් එවැන්නක් සිදු වන්නේ කලාතුරකිනි. උන් වහන්සේ විසින් බෙහෙවින් කරන, නිතර කරන දමනය නම්, කෙලෙසුන්ට වසභව මෝහයෙන් මුළා ව මානසෙන් මත් ව සුසිරිතෙන් බැහැර ව පවිකමිහි ද පඤ්චකාමයෙහි ද ඇලී අපාය මාර්ගයේ ගමන් ගෙන ඇති, නිවන් මඟට විරුද්ධ මාර්ගයෙහි ගමන් ගෙන ඇති සත්ත්වයන් සරණශීලාදියෙහි පිහිටවා ස්වර්ගමෝක්ෂමාර්ගයන්හි ගමන් කරන්නවුන් කිරීම ය. අප තථාගනයන් වහන්සේ ලෝකානුකම්පාවෙන් පත්සාළිස් වසක් මුළුල්ලෙහි කළේ එය ය.

අනුන් දමනය කිරීමය, තමාගේ සිත දමනය කර ගැනීමය යන මේ දෙකින් වඩා වැදගත් වන්නේ තමාගේ සන්නානය - තමාගේ සිත දමනය කර ගැනීමය. දුෂ්කර දෙයක් එය ය. එබැවින් 'අත්තාහි කිර දුද්දමො' යනු වදරන ලදී. අනුන් දමනය කිරීමට සුදුසු වන්නේ තමාගේ සන්නානය - තමාගේ සිත දමනය කර ගත් පුද්ගලයා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි අතිදීර්ඝකාලයක් දානාදි පෙරුම් දහම් සපුරා ඒවායේ බලයෙන් බෝධිමූලයේ වැඩහිඳ සිත නො සන්සුන් කරන, කය වචන දෙක නො සන්සුන් කරන සකලක්ලේශයන් අර්හත්මාර්ගඥන නමැති

ගින්නෙන් දවා පියා සර්වාකාරයෙන් පරිශුද්ධත්වයට පැමිණ තමන් වහන්සේගේ සන්තානය දමනය කර ගත් සේක. ලෝකයේ කොපමණ බලවතකු සෘඪිමතකු වුව ද දමනයට සමත් වන ඥාතබල සෘඪිබල ලබා ගත් සේක. එබැවින් උන් වහන්සේ අන්‍යයන් දමනය කිරීමට අතිශයින් සුදුසු වූ සේක. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලොවුතුරා බුදු බවට පැමිණ වැඩ විසූ පන්සාලිස් වස් කාලය තුළ අපමණ සත්ත්වයන් දමනය කළහ.

උන් වහන්සේ ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණ සත් සතියක් ඉක්ම ගිය පසු සහම්පතී බ්‍රහ්මරාජයා පැමිණ **‘දෙසෙකු හත්තෙ හගවා ධම්මං, දෙසෙකු සුගතො ධම්මං.’** යි දහම් දෙසුමට ආරාධනා කළ පසු බරණැස ඉසිපතනයට වැඩ වදුරා එහිදී කරන ලද ප්‍රථම ධර්ම දේශනයෙන් ආයුෂ්මත් **අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ** තෙරුණුවන් ඇතුළු අටළොස් කෝටියක් බ්‍රහ්මයෝ ධර්මවක්ෂුස ලැබ දමිත වූහ. මේ ධර්මදේශනය කළේ ඇසළ මස පුර පසළොස්වක පොහෝ දිනයේ ය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ අවපෑළවිය දිනයේ ආයුෂ්මත් **වජ්ජ** ස්ථවිරයන් වහන්සේට අවවාද කොට ධර්මවක්ෂුස ලබා දී සෝවාන් ඵලයට පැමිණ වූ සේක. එසේම දෙවන දිනයෙහි **හද්දිය** තවුසාණන්ට ද තුන්වන දිනයෙහි **මහානාම** තවුසාණන්ට ද සතරවන දිනයෙහි **අස්සඪී** තවුසාණන්ට ද අවවාද කොට ධර්ම වක්ෂුස ලබා දී ඔවුන් දමනය කළ සේක. **සුද්ගලයකුගේ දමනය අවසන් වන්නේ අර්හත්වයෙනි.** කොණ්ඩඤ්ඤාදී පස්තම සෝවාන් ඵලයට පැමිණ ඒහි හික්ෂුභාවයෙන් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලබා ඇත ද ඉදිරියට ද හික්මවිය යුත්තෝ ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ පක්ෂයේ පස්වන දිනයෙහි ඔවුන් පස්දෙන ම එකතු කොට ඉදිරියට හික්මවනු සඳහා **‘රූපං හික්ඛවෙ අනත්තා රූපඤ්ච හිදං හික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්ස නයිදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍යා’** යනාදි **අනාත්ම ලක්ෂණ සූත්‍රය** දේශනය කළ සේක. ඒ දේශනය අසා පඤ්චවර්ගීය හික්ෂුහු සච්ඤාලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ දේශනයෙන් පඤ්චවර්ගීය හික්ෂුන් දමනය කිරීම අවසන් කළ සේක.

ඒ කාලයෙහි බරණැස බොහෝ සම්පත් ඇති යස නම් සිටු පුත්‍රයෙක් වාසය කරයි. ඔහුට ඒ ඒ සතුටුවෙහි වාසයට යෝග්‍ය ලෙස කරන ලද ප්‍රායාද තුනක් විය. ඔහු ඒ ඒ සතුටුවෙහි ඒ ඒ ප්‍රාසාදයට වී වාසය කරයි. බුදුරදුන් ඉසිපතනයෙහි වැඩ හුන් වස්සාන කාලයේ ඔහු ද වර්ෂාකාලයට යෝග්‍ය ලෙස කරවා තුබූ පහයට වී ස්ත්‍රීන් විසින් පවත්වන නෘත්‍ය ගීත වාදිතයෙන් සිත් පිනවමින් වාසය කෙළේ ය. එක් රාත්‍රියක ඔහුට කලින් ම නින්ද ගියේ ය. පහය තුළ පහන් දැල්වෙද්දී ම තටමින් ගයමින් වයමින් ඔහු පිනවමින් උන් නාටිකාවෝ ද ඒ ඒ තැන වැටී නිදගත්හ. සිටු පුත්‍රයා කලින් නින්දෙන් අවදි විය. කලින් එහි පැවති ගැයුම් වැයුම් හඬ නො ඇසිණ, නැටුම් නො තිබිණ. එකල්හි ඔහුට පෙනුනේ කට හැරගෙන ද, කුණු කෙළ පෙරමින් ද, ගොරවමින් ද, කෙඳිරිගාමින් ද තැන තැන වැටී නිදන නාටිකාවන් ඇති පහය අමුසොහොනක් සේ ය. දෙවි විමනක් සේ කලින් තුබූ පහය සොහොනක් මෙන් වී තිබෙනු දුටු සිටු පුත්‍රයාගේ සිත සැලෙන්තට විය. 'ලෝකය නො තීර තැනක, තැවී තැවී සිටින්නට වන තැනක' යන අදහස ඔහුට ඇති විය. සිදු වූ විපයභීසයෙන් කලකිරුණු සිටුපුත්‍රයාට සිය නිවස බලාගෙන එහි නො සිටිය හැකි විය. ඔහුට පහයෙන් පිට වී යන්නට සිත් විය. එතෙක් කල් පස්කම් සැප විඳිමින් එහි ම ඇලී ගැලී සිටි සිටුපුත්‍ර නිවනක් ගැන හෝ නිවන් මහක් ගැන නො දැනී. යන්නට සිතෙන නමුත් යා යුතු තැනක් නො දැනී. එහෙත් ඔහු පහයෙන් බැස, මහට බැස නුවරින් ද පිට වී රාත්‍රියේ තනිව ම ඉසිපතනය දෙසට ගමන් කෙළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රාත්‍රියේ පශ්චිම යාමයේ සක්මන් කරන සේක්, යස සිටු පුත්‍රයා දුරදී ම එනු දැක, සක්මනින් ඉවත් ව පනවා තුබූ අසුනෙහි වැඩ සිටි සේක. සිටු පුත්‍රයා තථාගතයන් වහන්සේට නුදුරින් ගමන් කරමින් 'උපද්දුතං වත භො උපස්සට්ඨං වත භො'යි උදන් ඇණි. තථාගතයන් වහන්සේ 'යස, මෙහි එව, මෙහි උපදුව නැත, හිඳ ගනුව, ඔබට දහම් දෙසමි'යි වදළහ. සිටු පුත් ඉතා සතුටු ව පාවහන් ගලවා තබා තථාගතයන් වහන්සේ වෙත එළඹ වැඳ එකක් පසෙක වාඩිවිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දනකථාදියෙන්

ඔහුට දහම් දෙසා ඔහුගේ සිත මෘදු වී පහන් වී වතුරායභිසත්‍යධර්මය තේරුම් ගත හැකි තත්ත්වයට පැමිණි කල්හි ලොවුතුරා බුදුවරුන්ගේ සාමුක්කංසික වතුරායභිසත්‍ය දේශනාව ඔහුට ප්‍රකාශ කළ සේක. එය අසා යස සිටුපුත්තට ධර්මවක්ෂුස උපණ. සෝවාන් මාර්ගයට පැමිණියේය. ධර්මවක්ෂු: ප්‍රතිලාභයෙන් සතුටු වූ සිත් ඇති යස සිටු පුත් තථාගතයන් වහන්සේ සමීපයේ ම සිටියේ ය.

පහන් වූ පසු ඔහුගේ මෑණියෝ යස සිටුපුත්‍රයා වෙසෙන පහයට ගොස් ඔහු නො දැක ඉමහත් ශෝකයෙන් මහසිටු වෙත වහා ගොස් ඒ බව ඔහුට දැන්වූහ. සිටුවරයා පුත්‍රයා සොයනු පිණිස සතර දිශාවට ම අසරුවන් යවා එපමණින් සතුටුවිය නොහී තෙමේ ද පුත්‍රයාගේ පාවහන් සටහන් බල බලා පා ගමනින් ඔහු සොයා ඉසිපතනාරාමය දෙසට ගමන් කෙළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ දුරදීම ඔහු එනු දැක පුත්‍රයා මෙන් පියා ද දමනය කරනු පිණිස සමීපයෙහි හිඳිනා යස සිටු පුත්‍රයා ඔහුට නො පෙනෙන පරිදි සෘද්ධි ප්‍රාතිභායභිසක් කළ සේක. සිටුවරයා බුදුරදුන් වෙත ගොස් ස්වාමීනි, ඔබ වහන්සේ අපගේ පුත්‍රයා දුටු සේක්දැයි කීය. සිටාණෙනි, මෙහි වාඩිවෙන්න, මෙහි වාඩිවී සිටියදීම ඔබට පුත්‍රයා දැකිය හැකි විය හැකියයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. සිටුවරයා එහිදී ම තමාගේ පුත්‍රයා දැකිය හැකි වන බව අසීමෙන් ඉතා සතුටු ව තථාගතයන් වහන්සේ වැද එකත්පසෙක වාඩිවිය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට, යස කුලපුත්‍රයාට දෙසු පරිදි ම දහම් දෙසු සේක. ධර්මදේශනය ඇසීමෙන් සිටුවරයා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේ ය. සිටුපුත්‍ර තෙමේ පියාට දේශනය කළ ධර්මයට කන්දී සිට සවි කෙලෙසුන් නසා අරහත්ඵලයට පැමිණියේ ය. ඉක්බිති ඔහු ඒහිහික්ෂු භාවයෙන් පැවිද්ද ලබා බුදු සස්තෙහි එක්තරා රහත් හික්ෂුවක් විය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ සිටුවරයාගේ ආරාධනාවෙන් අළුත පැවිදි වූ යස කුලපුත්‍රයා දෙවෙනි කොට ඔහුගේ නිවසට වැඩම කළ සේක. එහිදී යස කුලපුත්‍රයාගේ මෑණියන් හා භායභීව ද බුදුරදුන් වැද එකත්පසෙක හිඳගත්හ. තථාගතයන් වහන්සේ

ධර්මදේශනයෙන් ඔවුන් ද දමනය කළහ. ඔවුහු දහම් අසා සෝවාන් ඵලයට පැමිණ තෙරුවන් සරණ ගොස් උපාසිකාවෝ වූහ.

ආයුෂ්මත් යස තෙරුන් වහන්සේගේ ගිහියහළුවන් වන බරණැස සිටු, අනුසිටුවරයන්ගේ පුත්‍රයන් වන **විමල, සුඛාහු, පුණ්ණී, ගවම්පති** යන කුලපුත්‍රයෝ සතර දෙන යස කුලපුත්‍රයාගේ පැවිද්ද අසා උන්වහන්සේ දක්නට ගියහ. යස තෙරණුවෝ ඔවුන් බුදුරදුන් වෙත කැඳවාගෙන ගොස් හඳුන්වා දී ඔවුන්ට අවවාදානුශාසනා කරන ලෙස අයැද සිටියහ. තථාගතයන් වහන්සේ දහම් දෙසුමෙන් ඔවුන් ද දමනය කළහ. ඔවුහු ද තථාගතයන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද ලබා වැඩිදුරටත් අවවාදානුශාසනා ලබා සවි කෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ.

ඉක්බිති යස තෙරුන් වහන්සේගේ යහළුවන් වන ජනපදවැසි කුලපුත්‍රයෝ පනස් දෙනෙක් උන්වහන්සේ දක්නට පැමිණියහ. තෙරුන් වහන්සේ ඔවුන්ද තථාගතයන් වහන්සේ වෙත පමුණුවා දහම් දෙසන ලෙස අයැද සිටියහ. තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන් ද ධර්ම දේශනයෙන් දමනය කළහ. ඔවුහු ද පැවිදිව වැඩි දුරටත් අවවාදානුශාසනා ලබා සවිකෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ දමනය කොට රහතුන් සැට දෙනකුන් ලෝකයෙහි ඇති කිරීමෙන් පසු ඒ හික්ෂුන් ධර්මප්‍රචාරය සඳහා යවා උන්වහන්සේ උරුවෙල් දනව්ව බලා වැඩම කරන සේක්, අතරමගදී ස්ත්‍රීන් ද කැටුව විනෝදය පිණිස වනයෙහි හැසුරුණ **හදුවර්ගිය** කුමාරයන් තිස්දෙනා මුණ ගැසී ඔවුන් ද දමනය කොට පැවිදි කරවා අර්හත්වයෙහි පිහිට වූ සේක. ඔවුන්ගේ විස්තරය කලින් දක්වා ඇත. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් යස සිටුපුත්‍රයාගේ පටන් හදුවර්ගිය කුමාරවරුන් දක්වා දහම් දෙසීමෙන් දමනය කොට ගිහිගෙයින් බැහැර කරවා තමන් වහන්සේගේ සසුනට ඇතුළු කළ පුද්ගල ගණන අනු දෙනෙක් වූහ. ඔවුන් සෑම දෙනම කිසිදු අඩුවක් නැතිව රිසි සේ පස්කම් සැප විඳිමින් එහි ඇලී ගැලී සිටි ධනවත්හු ය. තමතමන් ලබා

සිටින උසස් කාමසම්පත්තිය හැර ගිහිගෙයින් නික්ම පැවිදිවන පරිදි එබඳු පුද්ගලයන් දමනය කිරීම තථාගතයන් වහන්සේට මිස අනිකකුට කළ හැක්කක් නොවේ. එබැවින් තථාගතයන්වහන්සේ අනුක්තර පුරිසදම්මසාරථී නම් වන සේක.

හද්දවග්ගිය කුමාරවරුන් දමනය කොට තථාගතයන් වහන්සේ උරුවෙල් දනව්වට වැඩම කළ සේක. එසමයෙහි එහි උරුවේලකාශ්‍යපය, නදීකාශ්‍යපය, ගයාකාශ්‍යපය යි තවුසෝ තිදෙනෙක් වෙසෙති. ඔවුන්ගෙන් උරුවේලකාශ්‍යප තවුසන් පන්සියයකට නායකය. නදීකාශ්‍යප තවුසන් තුන්සියයකට නායකය. ගයාකාශ්‍යප තවුසන් දෙසියයකට නායකය. සවස් කාලයෙක්හි තථාගතයන් වහන්සේ උරුවේලකාශ්‍යප තවුසා වෙත එළඹ කාශ්‍යපය, ඔබට බරක් නොවේ නම් එක් රාත්‍රියක් මේ ගිනිහල් ගෙයි වාසය කරමි යි වදළහ. මහමහණ, මට නම් බරක් නැත, එහි සෝරච්ඡ ඇති නපුරු නාගරාජයෙක් වෙසෙයි. උගෙන් ඔබට නපුරක් විය හැකියයි උරුවේලකාශ්‍යප කීය. තථාගතයන් වහන්සේ දෙවනුව ද, තුන්වනුව ද, එසේ වදළ කල්හි, උරුවේලකාශ්‍යප ද එසේම කීය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ, කාශ්‍යපය, නාගරාජයා මට හිංසා නො කරනු ඇත. ඔබ මාහට එහි විසීමට අවකාශ දෙනු මැනව් යි වදළහ. එකල්හි උරුවේලකාශ්‍යප මහණ රිසිසේ වාසය කරනු මැනව් යි කීය. තථාගතයන් වහන්සේ ගිනිහලට පිවිස තණ අතුරා එහි වැඩහුන් සේක. කිසිවකු ඇතුළු නො වන ඔහුගේ හවනට කිසි ගරු සරුවක් නැති ව කෙනකු ඇතුළු වී හිඳීම ගැන නාරජු කිපුණේ ය. කිපුණු නාරජු බුදුරදුන් පලවා හැරීමට විෂදුම් පිට කෙළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ද ඔහු දමනය කරනු පිණිස දුම් හළහ. නාගයාගේ දුමෙන් බුදුනට පීඩාවක් නො විණ. තථාගතයන් වහන්සේගේ දුමින් නාගරාජයා පෙළිණ. එයින් ඔහු තවත් කිසි ගිනි පිට කරන්නට විය. තථාගතයන් වහන්සේ ද එසේ කළහ. නාගයාගේ ගින්නෙන් තථාගතයන් වහන්සේට අපහසුවක් නැත. තථාගතයන් වහන්සේගේ ගින්නෙන් නාගරාජයා පෙළෙයි. දෙදෙනා ම ගිනි පිට කරන්නට වත් කල්හි ගිනිහල ගිනිදලයෙන් වැසී

ගියේ ය. ගින්න දැක නවුසෝ එහි පැමිණ ගිනිහල වටා බලා සිටිමින් අනේ ලස්සන මහණ නාගරාජයා විසින් නසනු ලැබේයයි ඔවුනොවුහු කථා කළෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ සෘද්ධිබලයෙන් තාරජුගේ තේජස යට කොට ඔහු දමනය කොට පාත්‍රයෙහි ලා පසුදින, මේ ඔබේ ආනුභාව සම්පන්න නාගයායයි උරුවේල කාශ්‍යපට දැක්වූහ. උරුවේල කාශ්‍යප නාගයා බලා මහමහණ නයින් දමනයට සමත් වුව ද ඔහුට අපට මෙන් රහත්බවක් නම් නැතයයි සිතී ය.

නාගදමනයෙන් පසු තථාගතයන් වහන්සේ උරුවේලකාශ්‍යපගේ අසපුව සම්පයේ වන ලැහැබක විසූ සේක. රාත්‍රියෙහි සතර දිගට අධිපති දෙව්වරු සතර දෙන එහි පැමිණ මහ ගිනිකඳන් සතරක් මෙන් දිලියෙමින් සතරදිගින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්පයෙහි සිටගත්තෝ ය. උරුවේලකාශ්‍යප දෙවියන් පැමිණ සිටිනු දුටුවේ ය. ඔහු පසුදින භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් මහමහණ, ඉකුත් රාත්‍රියේ වනය ආලෝකවත් කරමින් ඔබ වෙත පැමිණ සිටියෝ කවරහු දැයි කී ය. කාශ්‍යප, සතරවරම් දෙවරපවරු දහම් ඇසීමට පැමිණියෝ යයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එය අසා, මහමහණ කරා සතරවරම් දෙව් රජුහුත් දහම් ඇසීමට පැමිණෙති. එහෙත් ඔහු අප සේ රහත් නො වෙතියි උරුවේලකාශ්‍යප සිතා ගත්තේ ය.

තවත් දිනක රාත්‍රියේ ඒ වනලැහැබෙහි කලින් දුටු ගිනිකඳන්වලට මහත්වූ ද, පැහැපත් වූ ද ගිනි කඳක් වැනි පුද්ගලයකු උරුවේලකාශ්‍යප දුටුවේ ය. පසුදින ඔහු ඒ ඇවිත් සිටියේ කවරේදැ? යි තථාගතයන් වහන්සේගෙන් විචාලේ ය. **ශක්‍රදේවෙන්ද්‍රයා** බව වදළ කල්හි ඔහු පෙර සේ ම මහාශ්‍රමණයා කරා ශක්‍රයා පැමිණෙන්න ඔහු අප සේ රහත් නො වෙතියි සිතා ගත්තේ ය.

තවත් දිනක රාත්‍රියේ **සහම්පති බ්‍රහ්මරාජයා** භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ සිටියේ ය. උරුවේලකාශ්‍යප ඔහු දැක පසුදින තථාගතයන් වහන්සේගෙන් රාත්‍රියේ පැමිණ සිටි අමුත්තා

කවරේදැ?යි අසා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ඒ සහම්පති බ්‍රහ්මරාජයාය යි වදළ කල්හි පෙරසේ ම මහමහණ කරා බ්‍රහ්මයා පැමිණෙන නුමුත් ඔහු අප සේ රහත් නො වේ යයි සිතා ගත්තේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උරුවෙල් දනව්වෙහි වැඩ වෙසෙන කාලයේ උරුවෙලකාශ්‍යපයන් වෙති අඟු මගද දෙරට වැසියන් බොහෝ දෙනකුත් බොහෝ දේ ගෙන පැමිණෙන උත්සව දිනයක් ලං විය. ඒ උත්සවයට පෙර දින උරුවෙලකාශ්‍යප සිතනුයේ, සෙට මෙහි අඟු මගද දෙරට වැසි බොහෝ දෙනා පැමිණෙන්නාහ. ඉදින් සෙට මහමහණ ප්‍රාතිභායාසීයක් කෙළේ නම් ඔහුට ලාභසත්කාර බොහෝ වන්නේ ය, මම ලාභයෙන් පිරිහෙන්නෙමි, සෙට දවස මහමහණ මෙහි නො ආවොත් හොඳයයි සිතුවේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ සිත දැන උතුරුකුරු දිවයිනට වැඩම කොට පිටු සිඟා ගෙන අනවතස්ත විල සම්පයේදී වළඳ දහවල් කාලයෙහි එහි ම විසූ සේක. උරුවෙලකාශ්‍යප පසු දින භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස්, මහමහණ, ඇයි ඊයේ ඔබ නො පැමිණියේ? ඊයේ අපට බොහෝ බාද්‍යබෝද්‍ය ලැබිණ, අපි ඔබ සිහි කෙළෙමු, ඔබගේ පංගුව ද තැබුවෙමු යි කී ය. ඇයි කාශ්‍යප, ඔබට ඊයේ මහමහණ නො පැමිණෙන්නොත් හොඳය යි සිතුවේ නො වේ දැ?යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. කාශ්‍යප ලජ්ජා වී, මේ මහණ මහත් වූ සාධි ඇතියෙක, පර සිත් දන්නෙක, එහෙත් ඔහුට අපට මෙන් රහත්කමක් නම් නැත යයි සිතුවේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උරුවෙලකාශ්‍යපයන් පිරිනැමූ අහර වළඳ ඒ වන ලැහැබෙහි ම විසූ සේක.

එක් දවසක් තථාගතයන් වහන්සේට පාංසුකුලයක් ලැබුණේ ය. එය සෝද ගැනීමට තැනක් නො වී ය. එකල්හි සක්දේවරජු තථාගතයන් වහන්සේගේ අදහස දැන එය සේදීම සඳහා පොකුණක් කැණ, ගලක් ද ගෙනවුත් තැබී ය. වස්ත්‍රය සෝද වැනීමට මහ කළුගලක් ද ගෙනවුත් තැබී ය. තථාගතයන් වහන්සේ හට අල්ලා ගෙන පොකුණෙන් ගොඩ වීම සඳහා සම්පයේ කුඹුක්ගසෙහි දෙවියා ඒ ගසේ අත්තක් පොකුණට නමාලී ය.

පසු දින කාශ්‍යප තවුසා බුදුරදුන් වෙත එළඹ වැළඳීමේ කාලය දන්වා, මහමහණ, කලින් මෙහි පොකුණක් නො තිබිණ, මේ ගල ද නො තිබිණ, මේ කුඹුක් අත්ත ද මෙසේ නැමී නොතිබිණ. මේ කීමෙන් දැයි කී ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේට ලැබුණු පාංසුකුලය සෝදන්නට ශක්‍රයා විසින් මේ පොකුණ කණින ලද බවත්, ගල ගෙනැවිත් තබන ලද බවත්, කුඹුක් ගස දෙවියා අත්ත නමාලු බවත් වදළහ. එකල්හි උරුවේලකාශ්‍යප ශක්‍රදේවේන්ද්‍රයාත් වැඩ කර දෙන මේ මහණ මහානුභාව ඇතියෙක, එහෙත් අපට මෙන් රහත් කමක් ඔහුට නැතය යි සිතා ගත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ උරුවේලකාශ්‍යපගේ බෝජනය වළඳා ඒ වන ලැහැබෙහි විසූ සේක.

පසු දින උරුවේලකාශ්‍යප තථාගතයන් වහන්සේ කරා ගොස් උන්වහන්සේට වැළඳීමේ කාලය යි දැන්වූ කල්හි කාශ්‍යප, තෙපි යව, මම එමී යි කියා ඔහු පිටත් කර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දඹදිව මහ දඹගස වෙත ගොස් ඒ ගසින් ගෙඩියක් ගෙන උරුවේලකාශ්‍යපට කලින් ම ගිනිහලට පැමිණ එහි වැඩහුන් සේක. උරුවේලකාශ්‍යප බුදුරදුන් වැඩසිටි වන ලැහැබෙහි සිට පා ගමනින් අවුත් ගිනිහල වැඩහුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක පුදුම වී මහණ, ඔබ කිනම් මහකින් මට පළමු ව මෙහි ආයෙහි දැ? යි කී ය. කාශ්‍යප, මම ඔබ පිටත් කොට, යම් දඹගසක් නිසා මේ දිවයිනට දඹදිවය යි කියත් ද? ඒ දඹගසින් ඵලයක් ද ගෙන මෙහි පැමිණ හිඳ ගනිමි. කාශ්‍යපය, මේ දඹ ඵලය මනා වර්ණයෙන් හා සුවදින් ද රසයෙන් ද යුක්ත ය. ඔබ කැමති නම් මෙය වළඳව යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි කාශ්‍යප මහමහණ, ඔබ ගෙනා දඹඵලය ඔබ ම වළඳන්න යයි කියා මහමහණ මහත් සෘඪී ඇතියෙක, එහෙත් අපට මෙන් අර්හත්වයක් නම් මොහුට නැතය යි සිතුවේ ය.

මෝඩකම ම රහත්බව ලෙස සලකා ගෙන සිටින උරුවේලකාශ්‍යප තවුසාට මෙනෙක් ප්‍රාතිභායඝීය දැක්වීමෙන් ද තමා නො රහත් බව නො වැටහිණ. ඔහු දමනය කරනු වස් තථාගතයන් වහන්සේ පසු දින ඒ දඹගස සමීපයේ තිබෙන

නෙල්ලි ගසින් නෙල්ලි ගෙඩිද, ඊට පසු දින අරළු ගසින් අරළු ගෙඩි ද, ඊට පසු දින තව්නියා දෙවිලොව පරසතු ගසින් මල් ද ගෙනවුත් උරුවේලකාශයට දැක්වූහ. කාශය ප ඒ සෑම අවස්ථාවෙහිම සාධ්යක් මිස තමාට මෙන් රහත් බවක් මහමහණට නැතයයි සිතුවේ ය.

එක් දිනක් තවුසෝ පන්සිය දෙනා ගිනි පුදනු පිණිස දර පලන්තට තැත් කළහ. එක දර කැබෙල්ලකුදු නො පැලෙන්තේ ය. මෙයත් මහමහණහුගේ ප්‍රාතිභායභීයකැයි තවුසෝ සිතූහ. එකල්හි තලාගනයත් වහන්සේ කාශය, දර පලන්ත දැයි අසා වදළහ. පලන්ත මහමහණ යයි ඔහු කී ය. එකෙණෙහි ම දර කොට පන්සියය පැලී ගියේ ය. ඉක්බිති තවුසෝ ගිනි දල්වන්නට තැත් කළහ. කොතෙක් වීයභී කළ ද එක දර කැබෙල්ලකට ද ගිනි නො ඇවිලෙයි. ඔවුහු මෙයත් මහමහණහුගේ සාධ්යකැයි සිතූහ. තලාගනයත් වහන්සේ ගිනි අවුලවන්න ද කාශයයයි වදළහ. එසේය මහමහණ යයි කාශය කී ය. එකෙණෙහි පන්සිය තැනක ගිනි දැල්විණ. තවුසෝ ගිනි පුද ගිනි නිවන්නට උත්සාහ කළහ. කොතෙක් ජලය වත්කළ ද ගිනි නො නිවෙයි. මෙය ද මහමහණහුගේ ප්‍රාතිභායභීයකැයි තවුසෝ සිතූහ. තලාගනයත් වහන්සේ කාශය, ගිනි නිවන්න දැයි වදළහ. එසේය යි කී කල්හි සෑමතැන ගිනි නිවිණ. කාශය පෙරසේ ම සිතුවේ ය.

ශීතසාකුවේ හිම වැටෙන කාලයේ එක් රාත්‍රියක තවුසෝ තේරක්පරා ගංගාවට බැස දියෙහි ගැලීම මතුචීම කරන්නට පටන් ගත්හ. ඔවුනට ගහින් නැගී ගිනි තැපීම සඳහා තලාගනයත් වහන්සේ ගිනිකබල් පන්සියයක් නිර්මාණය කළහ. තවුසෝ මෙයත් මහමහණහුගේ ප්‍රාතිභායභීයක්ම යයි සිතූහ. උරුවේල කාශය ප සිරිත් පරිදි මහමහණ සාධිමතකු වුව ද අපට මෙන් ඔහුට රහත් බවක් නැතැයි සිතුවේ ය.

තලාගනයත් වහන්සේ එහි වෙසෙන සමයෙහි එක් දිනක අකල් වැස්සක් වැස උන්වහන්සේ විසූ පෙදෙස ජලයෙන් යට වී

ගියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ එක් තැනක ජලය ඉවත් කොට විසළි දැලි නඟින්නා වූ බිම සක්මන් කරමින් උන්සේක. උරුවේලකාශයප මහමහණ බේරා ගනිමුයයි තවත් තවුසන් ද සමඟ ඔරුවකට නැගී එහි ගියේ ය. ඔහු ජලමැද විසළි පොළවෙහි සක්මන් කරන තථාගතයන් වහන්සේ දැක විශ්මිත වූයේ මේ මහ මහණදැයි කීය. කාශයප ඒ මමයයි වදාරා තථාගතයන් වහන්සේ අහසට නැගී ඔහුගේ යාත්‍රාවෙහි සිටි සේක. එකල්හි උරුවේල කාශයප පෙර පරිදිම සිටිනා තැනට ජලය පවා ගලා නො එන මේ මහමහණ මහත් සාධි ඇතියෙක, එහෙත් ඔහු අප මෙන් රහත් නො වෙති යි සිතුවේ ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ මේ මෝස පුරුෂයාට සංවේගය ඇති කිරීමට මේ සුදුසු කාලයයි සිතා කාශයප, නුඹට ඇති රහත් කමකුත් නැත, නුඹ රහත් වීමේ මඟට පැමිණියෙක් ද නො වෙතිය. රහත් වීමේ ප්‍රතිපදාවක් නුඹට නැතයයි වදළහ. එකල්හි උරුවේල කාශයපගේ මාතය බිඳී ගොස් දමනය වී ඔහු තථාගතයන් වහන්සේගේ පාමුල වැඳ වැටී ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මාහට ප්‍රවුඡ්‍යාව භා උපසම්පදාව ලැබේවායි ඇයැද සිටියේ ය. කාශයප, නුඹ පන්සියයක් තවුසන්ට නායකයෙක, ඔබ අදහස ඔවුන්ට ද දන්වව, ඔවුහු ද කැමැත්තක් කරන්නාහයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි කාශයප තම ශිෂ්‍යයන් වෙත ගොස් පින්වන්නි, මම මහමහණ වෙත පැවිදි වන්නට කැමැත්තෙමි, නුඹලා ද කැමැත්තක් කරව් යයි කීය. ආවායභීයෙනි, අපි කලක පටන් ම මහාශ්‍රමණයා කෙරෙහි පැහැදී සිටිමු. ඔබ මහාශ්‍රමණයා වෙත පැවිදිවන්නාහු නම් අපිත් එසේ කරමුයි ඔවුහු කීහ. ඉක්බිති ඔවුහු හිසකේ ද ජටා ද පිරිකර කත් ද ගිනි පුදන උපකරණ ද ගහදියෙහි පා කර හැර භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ලබා ගත්හ.

ගහ පහළ අසපුවක තුන්සියයක් තවුසන්ට නායක ව වෙසෙන උරුවේල කාශයපයන්ගේ සහෝදර තවුසා ගහෙහි පාවී යන ද්‍රව්‍ය දැක මාගේ සහෝදරයාට උවදුරක් පැමිණියේදෝයි සිතා ඔහුගේ තතු විමසනු පිණිස ගෝලපිරිස ද සමඟ වහා එහි

ගියේ ය. ගෝල පිරිසත් සමඟ උරුවෙල් කාශ්‍යප බුදුරදුන් යටතේ පැවිදිවී සිටිනු දැක කාශ්‍යපය, කිමෙක් ද මෙය උතුම්දැයි ඇසී ය. ඇවැත්ති, මෙය උතුම්යයි උරුවේලකාශ්‍යප කීය. එකල්හි නදීකාශ්‍යප ද ඔහුගේ පිරිසක් සමඟ හිසකේ ද, ජටා ද, තවුස්පිරිකර කත් ද ගිනිපුදන උපකරණ ද ගඟදියෙහි පාකර හැර තථාගතයන් වහන්සේ වෙත එළඹ පැවිදි විය.

ගඟ අසල අසපුවක දෙසියයක් තවුසන්ට නායක ව වෙසෙන උරුවේලකාශ්‍යපගේ සහෝදරයකු වන ගයාකාශ්‍යප පාවී යන තවුස් පිරිකර දැක කිමෙක් ද මෙතරම් තවුස් පිරිකර ගඟේ පාවී යන්නේ මාගේ සොහොයුරන්ට අන්තරායක් වීමෙන් දෝයි සිතා සිය පිරිස ද සමඟ උරුවේල කාශ්‍යප වෙත ගියේ ය. සිය පිරිස ද සමඟ උරුවේල කාශ්‍යප බුදුරදුන් වෙත පැවිදි වී සිටිනු දැක එය උතුම්දැයි අසා උරුවේල කාශ්‍යප විසින් එසේ යයි කී කල්හි ඔහුද සිය පිරිස සමඟ තථාගතයන් වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ලබා ගත්තේ ය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ පුරාණ තාපසයන් වූ අලුත පැවිදි වූ දහසකට අධික ඒ හික්ෂු පිරිස හා ගයාගීඨියට වැඩම කළ සේක. දැනට එක්තරා ප්‍රමාණයකින් දමනය වී ඇති ඒ හික්ෂුන් හික්මවා අවසන් කරනු පිණිස එහිදී ඒ හික්ෂුන් අමතා **‘සබ්බං හික්ඛවෙ ආදිත්තං’** යනාදි ආදිත්තපරියාය සූත්‍රධර්මය දේශනය කළ සේක. ඒ දේශනය ඇසීමෙන් සෑම දෙනා වහන්සේ ම සවිකෙලෙසුන් නසා අර්හත් ඵලයට පැමිණියෝ ය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ හික්ෂු පිරිස විසින් පිරිවරන ලදුව රජගහනුවරට වැඩම කොට **බිම්සර රජු** ප්‍රධාන කොට තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණි මගධරට වැසි දොළොස් නහුතයක් බ්‍රාහ්මණ ගෘහපතීන් දමනය කළ සේක.

මෙසේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් උන්වහන්සේගේ ජීවිතකාලයේදී දමනය කරන ලද සත්ත්වයෝ ඉතා බොහෝ වූහ. සැවැත්තුවර ම උන්වහන්සේ විසින් දමනය කරන ලදුව ආයඤ්චාවකයන් වී සිටියෝ පන්කෝටියකි. ඔවුන්ගෙන් තුන්ලක්ෂ

පස්පනස් දහසක් දෙනා අනාගාමීහු ය. නැවත එහි ම ගණඩබ්බ වෘක්ෂමූලයේදී යමකප්‍රාතිහායභී දැක්වීමේදී දමිතවූවෝ විසිකෝටියක් වූහ. මංගලසූත්‍රය, මහාරාහුලෝවාද සූත්‍රය, සමචිත්තපරියාය සූත්‍රය, පරාභව සූත්‍රය, පුරාභේද සූත්‍රය, කලහවිවාද සූත්‍රය, චූලබ්‍රහ්‍ම සූත්‍රය, මහාබ්‍රහ්‍ම සූත්‍රය, තුවටක සූත්‍රය, සාරිපුත්ත සූත්‍රය යන සූත්‍ර එක එකක් දේශනය කිරීමේදී අප්‍රමාණ දේවතාවෝ දමිත වූහ.

රජගහනුවර තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දමිත උපාසකෝපාසිකාවෝ තුන්ලක්ෂ පනස්දහසක් වූහ. ධනපාල සමාගමයේදී අනුකෝටියක් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ. පාරායන සමාගමයේදී තුදුස් කෝටියක් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ. ඉන්ද්‍රසාල ගුහාවෙහි සක්කපඤ්ඤ සූත්‍ර දේශනයේදී අසු දහසක් දේවතාවෝ දමිත වූහ. ඉසිපතනයේ ප්‍රථම ධර්මදේශනය කිරීමේදී අටළොස් කෝටියක් බ්‍රහ්මයන් හා ගණන් නැති තරම් දෙවියෝ ද දමිත වූහ. තච්චිසා දෙවිලොව අභිධර්මදේශනයේදී අසුකෝටියක් දෙවියෝ දමිත වූහ. දෙවිලොවින් බට කල්හි සංකස්ස නගරද්වාරයේදී තිස්කෝටියක් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ.

ශාක්‍යරට කපිලවස්තුපුරයේ නිග්‍රෝධාරාමයේ බුද්ධවංශ දේශනයේදී ද, මහාසමය සූත්‍ර දේශනයේදී ද අප්‍රමාණ දේවතාවෝ දමිත වූහ. සුමනමාලාකාර සමාගමය, ගරහදිත්ත සමාගමය, ආනන්දසෙට්ඨී සමාගමය, ජම්බුකාජීවක සමාගමය, මණ්ඩුකදේවපුත්‍ර සමාගමය, මට්ටකුණ්ඩලීදේවපුත්‍ර සමාගමය, සුලසා නගර සෝභනී සමාගමය, සිරිමා නගරසෝභනී සමාගමය, පේසකාර ධිතු සමාගමය, චූලසුභද්දා සමාගමය, සාකේතබ්‍රාහ්මණ සමාගමය, ආලාහන දස්සන සමාගමය, සුනාපරත්තක සමාගමය යන සමාගමයන්හි සුවාසු දහස බැගින් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ.

(මේ ගණන් මිලින්දපඤ්ඤයෙනි.)

මෙසේ බොහෝ සත්ත්වයන් දමනය කළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අනුත්තර සුරිසදම්මසාරථී නම් වෙති.

අනුන්තර පුරිසදම්මසාරථී ගුණය විස්තර කිරීමේදී පණ්ඩිතමානසෙන් මත්ව සිටි සච්චකාදීන් දමනය කළ සැටි ද, කුලමානසෙන් මත්ව සිටි ශාකාඥීන් දමනය කළ සැටි ද, ජාතිමානසෙන් මත්ව සිටි ඇතැම් බ්‍රාහ්මණයන් දමනය කළ සැටි ද, මුළාව මිසඳිටු ගෙන සිටි ඇතැම් තීර්ථකයන් හා ඔවුන්ගේ ශ්‍රාවකයන් දමනය කළ සැටි ද, **අංගුලිමාල - නාලාගිරි - ආලවකාදී** අති වණ්ඩයන් දමනය කළ සැටි ද, අතිසම්මුල්භව සිටි බකබුන්මාදීන් දමනය කළ සැටි ද, **අදින්තපුබ්බක මච්ඡරියකෝසියාදි** මහ මසුරන් දමනය කළ සැටි ද, තවත් දමනයට උෂ්කර පුද්ගලයන් දමනය කළ සැටි ද විස්තර කළ යුතු ය. මේ කුඩා ග්‍රන්ථයෙන් ඒවා විස්තර කළ නොහෙන බැවින් සච්චක දමනය පමණක් මෙහි දක්වනු ලැබේ.

සච්චක දමනය

තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ විසූ කාලයේ වෛශාලිපුරයෙහි **සච්චක** නම් නිගණ්ඨපුත්‍රයෙක් විසි. ඔහුගේ මාපිය දෙදෙනා වාද පන්සියය බැගින් දැන සිටි උගත්තුය. සච්චක ඒ දෙදෙනා දත් සියල්ල ද නොයෙක් ශිල්පශාස්ත්‍ර හා බාහිරසමයයන් ද උගෙන කීර්තිමත් පඩිවරයෙක් විය. ඔහු වෛශාලිසෙහි **ලිච්චචි** කුමාරයන්ට උගන්වා ගුරුවරයා ද විය. තමා තරම් දත්, තමා හා වාදකථා කිරීමට සමත් අනිකකු ලෝකයේ නැතය කියා සිතා ඔහු පණ්ඩිත මානසෙන් මත්ව සිටියේය.

ඔහු වෛශාලිසෙහි ජනයා මැද සිටි මා වාද කළ හොත් වෙවුලා නො යන, කිසිලිවලින් ඩහදිය නො වැගිරෙන පණ්ඩිතයෙක් ගණාවායඹියෙක් නැත. සමාක් සම්බුද්ධය යි කියා ගෙන සිටින්නකු වුව ද මා වාද කළ හොත් වෙවුලා යන්නේ ය. ඔහුගේ කිසිලිවලින් ඩහදිය ගලන්නේ ය යි පුරසාරම් බස් දොඩන්නේ ය.

දිනක් සච්චක වේසාලිසෙහි පාගමනින් ඇවිදිනුයේ එහි පිඬු පිණිස පිවිසි **අස්සථී** මහරහතන් වහන්සේ හමුවී උන්වහන්සේ හා පිළිසඳර කථා කොට පින්වත් අස්පථියනි, කෙසේ ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ ශ්‍රාවකයන් හික්මවත් ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයන් බෙහෙවින් ශ්‍රාවකයන්ට අනුශාසනා කරන්නේ කෙසේදැයි විචාළේ ය.

‘රූපං භික්ඛවෙ අනිච්චං, වෙදනා අනිච්චා, සඤ්ඤා අනිච්චා, සංඛාරා අනිච්චා, විඤ්ඤාණං අනිච්චං, රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා, වෙදනා අනත්තා, සඤ්ඤා අනත්තා, සංඛාරා අනත්තා, විඤ්ඤාණං අනත්තා, සබ්බේ සංඛාරා අනිච්චා, සබ්බේ ධම්මා අනත්තා.’

‘අඟ්ගිවෙස්සන, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ ශ්‍රාවකයන් භික්මවන්නාහ, මෙසේ ශ්‍රාවකයන්ට බෙහෙවින් අනුශාසනා කරන්නාහ’යි අස්සජී තෙරුන් වහන්සේ වදළහ.

එකල්හි සච්චක පින්වත් අස්සජීයනි, නො ඇසිය යුත්තක් ඇසීම්, යම් කිසි විටෙක ඒ හවත් ගෞතමයන් මුණ ගැසී කථා කරන්නට වුව හොත් ඔහු මේ පාප දෘෂ්ටියෙන් මිදවිය හැකි වන්නේ ය’යි කීය.

එසමයෙහි පන්සියයක් ලිච්ඡවීහු යම්කිසි කරුණක් නිසා ඔවුන්ගේ සන්ථාගාරයට රැස්ව හුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා ප්‍රසිද්ධියේ වාද කර උන් වහන්සේ පරදවනු කැමති සච්චක රැස්ව හුන් ලිච්ඡවීන් වෙත ගොස් පින්වත් ලිච්ඡවීන් අප හා එක්වා, අද ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සහ අපත් අතර වාද කථාවක් වන්නේය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ශ්‍රාවකයකු වන අස්සජී භික්ෂුව කී පරිදි ඒ කථාවෙහි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ද එසේ ම පිහිටා සිටිය හොත් මම වාදාරෝපණය කොට වීයඹී ඇති පුරුෂයකු විසින් දික් ලොම් ඇති එඵවකු ලොම් වලින් අල්ලා ඒ මේ අත අදිමින් සොලවන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වාද කථාවෙන් සොලවන්නෙමි. සුරාධුර්තයකු සුරාපානස්ථානයේ එළන කළාලය පිරිසිදු කරනු පිණිස කොනකින් ගෙන ගැඹුරු දියෙහි ගසා හෙලන්නාක් මෙන් සුරාධුර්තයකු සුරා පෙරණ මහ පෙරහනෙහි කසට හරිනු පිණිස දියෙහි ලා කොනකින් ගෙන ගසා හෙලන්නාක් මෙන්, හණ සේදීමේ යෙදෙන අය දියෙහි ලා තුබූ හණමිටි ගෙන ගස ගසා සෝදන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වාදයෙන් සොලවාලමි, ගසාලමි, පින්වත් ලිච්ඡවීනි, වහා එක්වා, අද ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා අපත් අතර වාදකථාවක් ඇතිවන්නේය’යි කීය.

එකල්හි ඇතැම් ලිච්ඡවීහු කීමෙන් ද ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයා හට වාදාරෝපණය කෙරෙත් ද? නැත හොත් සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයෝ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට වාදාරෝපණය කෙරෙත් දැයි කීහ. එය අසා ඇතැම් ලිච්ඡවීහු 'සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වාදාරෝපණය කරන්නට කවරෙක්ද? ඔහුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට වාදාරෝපනය කළ හැකිද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ම සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයා හට වාදාරෝපණය කරන්නාහැයි කීහ.

ඉක්බිති සච්චක තමාගේ සපන්කම් පෙන්වීමට පන්සියයක් ලිච්ඡවීන් ද කැඳවා ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන මහා වනයෙහි කුටාගාර ශාලාව වෙත ගියේ ය. එකල්හි බොහෝ හික්ෂුහු අභ්‍යවකාශයෙහි සක්මන් කරමින් උන්න. සච්චක ඒ හික්ෂුන් වෙත ගොස් 'ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ කොහි වෙසෙත් දැයි ඇසීය. 'මහවෙනෙහි ගසක් මුල තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ සිටිති'යි හික්ෂුහු කීහ. එදින තථාගතයන් වහන්සේ සච්චකයා මහ පිරිසක් සමඟ වාදයට එන බව කලින් ම දැන වදුරා පිරිසට ඉඩ ඇති වනු පිණිස මහවනයෙහි ගසක් මුල වැඩ හුන් සේක.

සච්චක පිරිස සමඟ එහි ගොස් තථාගතයන් වහන්සේ හා පිළිසඳර කථා කොට එකත්පසෙක හිඳගත්තේ ය. ලිච්ඡවීහු ද වාදය බලනු රිසියෙන් තම තමන්ට සුදුසු තැන්වල හිඳගත්හ. ඉක්බිති සච්චක 'පින්වත් ගෞතමයන්ගෙන් අවසර ලැබෙන හොත් යම් කිසිවක් විචාරමි'යි කී ය, 'කැමති නම් අසව අග්ගිවෙස්සන'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ.

එකල්හි සච්චක 'පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ ශ්‍රාවකයන් කෙසේ හික්මවන්නෙහි ද? ඔබ ශ්‍රාවකයන්ට බෙහෙවින් අනුශාසනා කරන්නේ කෙසේදැයි ඇසීය. අස්සඪී තෙරුන්වහන්සේ ඔහුට වදළ ආකාරය මඳකුදු වෙනස් කර තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදළ හොත් පරාජයෙන් පසු අස්සඪී හික්ෂුව කීයේ අනිකක, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කියන්නේ අනිකක, මා ආයේ අස්සඪී හික්ෂුව

කී ලෙස ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කියනහොත් වාදරෝපණය කිරීමටය කියා, සවිචකට ගැලවී යන්නට ඉඩ නො ලැබෙනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ මඳ වෙනසකුදු නො කොට අස්පඪී තෙරුන් වහන්සේ වදළ ලෙසම:-

රූපං භික්ඛවෙ අනිච්චං, වේදනා අනිච්චා, සක්ඛාදා අනිච්චා, සංඛාරා අනිච්චා, වික්ඛාදාණං අනිච්චං, රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා, වේදනා අනත්තා, සක්ඛාදා අනත්තා, සංඛාරා අනත්තා, වික්ඛාදාණං අනත්තා, සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා.

මෙසේ මම ශ්‍රාවකයන් භික්මවමි, ශ්‍රාවකයනට බෙහෙවින් අනුශාසනා කරමි යි වදළ සේක.

එකල්හි සවිචක නිගණ්ඨපුත්‍ර පින්වත් ගෞතමයෙනි, මට උපමාවක් වැටහේය යි කිය. කියව, අග්ගිවෙස්සන යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ, පින්වත් ගෞතමයෙනි, යම් බීජ ජාතියක් පැළ වී ගස්-වැල් වී වැඩෙත් තම් ඒ සියල්ල පොළොව ඇසුරු කොට පොළොවෙහි පිහිටා වැඩෙත් ද, කාය බලයෙන් කරනු ලබන යම් කර්මාන්තයෝ වෙත් ද ඒ සියල්ල පොළොව නිසා පොළොවෙහි පිහිටා කරනු ලැබෙත් ද, එමෙන් රූපය ආත්මකොට ඇති පුද්ගල තෙමේ රූපයෙහි පිහිටා පින් හෝ පව් රැස් කරයි, වේදනාව ආත්ම කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ වේදනාවෙහි පිහිටා පින් හෝ පව් රැස් කරයි, සංඥාව ආත්ම කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ සංඥාවෙහි පිහිටා පිං හෝ පව් රැස් කරයි, සංස්කාරයන් ආත්ම කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ සංස්කාරයන්හි පිහිටා පින් හෝ පව් රැස් කරයි. විඤානය ආත්ම කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ විඤානයෙහි පිහිටා පින් හෝ පව් රැස් කෙරේය යි සවිචක කීය.

අග්ගිවෙස්සන, නුඹ රූපය මාගේ ආත්මය ය. වේදනාව මාගේ ආත්මය ය, සංඥාව මාගේ ආත්මය ය, සංස්කාරයෝ මාගේ ආත්මය ය, විඤානය මාගේ ආත්මය ය යි කියන්නෙහි දැ යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ.

පින්වත් ගෞතමයෙනි, රූපය මාගේ ආත්මය ය, වේදනාව මාගේ ආත්මය ය, සංඥාව මාගේ ආත්මය ය, සංස්කාරයෝ

මාගේ ආත්මය ය, විඤානය මාගේ ආත්මය ය යි මම කියමි. මේ මහජන සමූහය ද එසේ කියති යි සවිචක කිය.

තථාගනයන් වහන්සේ විසින් සවිචකයා කියන දෙය නැවතත් විචාරා ඔහු ඒ කථාවෙහි හොඳට ම පිහිට වූ බැවින් ඔහුට තමාගේ කීමෙහි යම්කිසි වරදක් ඇත්තේද? කියා සැක ඇති විය. ඔහු කෙරාටිකයෙකි. වරදක් ඇතොත් එය තමා පිට පමණක් නො වැටී සැම දෙනා පිටම වැටේවා යි සිතා අතික් අයත් එයට ඇද ගනු පිණිස මේ ජනසමූහයන් එසේ කියන්නාහ යි සවිචක කිය.

කොතරම් කෙරාටිකයකුට වුව ද බුදුරදුන් රවටන්තට නො පිළිවන. මහජනයා පිට වරද පටවා ඔහුට නිදහස් වන්නට ඉඩ නො තබනු පිණිස තථාගනයන් වහන්සේ අග්ගිවෙස්සන, මහජනයාගේ අදහස් කුමට ද? අප හා වාදයට ආවේ මේ ජන සමූහය නොව නුඹය. නුඹේ වාදයම කියව යි වදළන. පින්වත් ගෞතමයෙනි, මම රූපය මාගේ ආත්මය ය, වේදනාව මාගේ ආත්මය ය, සංඤාව මාගේ ආත්මය ය, සංස්කාරයෝ මාගේ ආත්මය ය, විඤනය මාගේ ආත්මය ය යි කියමි යි සවිචක කිය.

අග්ගිවෙස්සන, මම නුඹෙන් මේ කාරණය අසමි. නුඹට වැටහෙන සැටියකට එය විසඳන්න. අග්ගිවෙස්සන, රජයෙහි අභිෂේක ලත් රජෙකුට මේ පසේනදී කොසොල් රජුට මෙන් අජාසත් රජුට මෙන් තමාගේ රටෙහි මරා දැමිය යුත්තන් මරා දැමිය හැකි ලෙසත්, ධනය ගෙන දුප්පත් කළ යුත්තන් දුප්පත් කළ හැකි ලෙසත්, රටෙන් තෙරපිය යුත්තන් තෙරපිය හැකි ලෙසත්, තමාගේ ආධිපත්‍යය තමාගේ අණසක සිය රටෙහි පැවැත්විය හැක්කේ නො වේ දැ යි තථාගනයන් වහන්සේ වදළන.

සවිචකගේ වාදය බිඳලනු පිණිස තථාගනයන් වහන්සේ විසින් ඉදිරිපත් කළ කරුණ කුමට ඉදිරි පත් කරන ලද්දක් දැයි නොදන් සවිචක, තමාගේ බෙල්ල කපන්නාට තමා ම කඩුව මුවහත් කර දෙන්නාක් මෙන් පින්වත් ගෞතමයෙනි, අභිෂේක ලත් රජුට පසේනදී කොසොල් රජුට මෙන් අජාසත් රජුට මෙන්

තමාගේ රටෙහි තමාගේ ආඥාව තමාගේ ආධිපත්‍යය පැවැත්විය හැකි ය. පැවැත්වීමට සුදුසු බවක් ද ඇත්තේ ය. ගෞතමයෙනි, කොසොල් රජුට හා අජාසත් රජුට පමණක් නොව මේ වජ්ජීන්ට හා මල්ලයන්ට ද ඔවුන්ගේ රටවල ආඥාව පැවැත්විය හැකිය. ඔවුන්ටත් එසේ කිරීමට සුදුසු බවක් ද ඇත්තේයයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළ කරුණ වඩාත් වර්ණනා කොට සවිචකයා අනුමත කෙළේ ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක්, 'අග්ගිවෙස්සන, නුඹ රූපය මාගේ ආත්මය යි කියන්නෙහි ය. එය එසේ නම් රජුන්ට සියරටෙහි තමන්ගේ ආඥාව පැවැත්විය හැකි වන්නාක් මෙන් නුඹේ රූපයෙහි නුඹේ ආඥාව ආධිපත්‍යය පැවැත්විය හැකි විය යුතු ය, මාගේ රූපය මෙසේ වේවා, මෙසේ නො වේවා ය කියා නුඹේ රූපය කෙරෙහි නුඹේ ආඥාව ආධිපත්‍යය පැවැත්විය හැකි දැයි වදළ සේක.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ප්‍රශ්නය සවිචකට උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නයක් විය. කෙසේ පිළිතුරු දුන ද ඔහුට ගැලවීමක් නැත. ඉදින් 'රූපයෙහි තමාගේ ආධිපත්‍යය පැවැත්විය හැකිය'යි පිළිතුරු දුන හොත් ලිච්ඡවීහු නැගී සිට 'ආවායඝියෙනි, රූපයෙහි ඔබගේ ආධිපත්‍යය පැවැත්විය හැකි නම් ඔබගේ ඔය විරූප ශරීරය මේ ලිච්ඡවීන්ගේ ශරීර මෙන් ලස්සන කර නොගන්නේ මන්දැයි කියමින් සවිචකයා පෙළන්නාහ. ඉදින් 'රූපය කෙරෙහි ආධිපත්‍යය නො පැවැත්විය හැකිය' පිළිතුරු දුනහොත් 'නුඹ කලින් රූපය මාගේ ආත්මයයි කියා දැන් අනිකක් කියන්නෙහිය'යි තථාගතයන් වහන්සේ වාදාරෝපණය කරන්නාහ. මෙසේ කිව ද ගැලවීමක් නො ලැබිය හැකි බව වැටහී සවිචක තුෂ්ණීම්භුත විය. තථාගතයන් වහන්සේ දෙවනුව ද විචාළහ. සවිචක තුෂ්ණීම්භුත විය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක්, 'අග්ගිවෙස්සන, වහා පිළිතුරු දෙනු, මේ නුඹට තුෂ්ණීම්භුත වීමට කාලය නොවේ. අග්ගිවෙස්සන, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තුන්වන වරටත් විචාළ පසු 'යමෙකු පිළිතුරු නොදී සිටිය හොත් එතැනදී ම ඔහුගේ හිස සත්කඩකට පැලී යන්නේය'යි වදළහ.

තථාගතයන් වහන්සේ ලොච්ඡුරා බුදුබවට පැමිණි අලුත මා විසින් අවබෝධ කරන ලද මේ ගැඹුරු වූ සියුම් වූ ධර්මය දේශනය කළ ද මේ සත්ත්වයනට නො වැටහෙනු ඇතය යි දහම් දෙසීමට මන්දෝත්සාහී වූ දිනයෙහි සක්දෙවර්ෂ මහා බ්‍රහ්මයා හා බුදුරදුන් වෙත පැමිණි 'ස්වාමීනි, දහම් දෙසනු මැනව, නුඹ වහන්සේගේ අණට අකීකරු වන්නවුන් අපි කීකරු කරවන්නෙමුය, නුඹ වහන්සේට ධර්මවක්‍රය වේවා, අපට ආඥාවක්‍රය වේවා' යි කියා කරන ලද ප්‍රතිඥාවක් ඇති බැවින් සවිචක තථාගතයන් වහන්සේගේ අණට කීකරු නොවී සිටින කල්හි ඒ බව සක්දෙවිඳු දැක සවිචක ලවා ප්‍රශ්න විසඳවනු පිණිස එහි පැමිණියේ ය.

ඉක්බිති සක්දෙවිඳු රුදුරු යක් වෙසක් ගෙන ගිනිදැල් විහිදෙන චුද්‍රායුධයක් සවිචකගේ හිසට උරුක්කර ගෙන සිටියේය. යකු පෙනෙන්නේ සවිචකට හා බුදුනට පමණි. යකු දැකීමෙන් සවිචකගේ ඇඟේ ලේ උණු විය. පපුව ගැහෙන්නට විය. කිසිලිවලින් පමණක් නොව නළල් වටින්ද දහඩිය ගලන්නට විය. තමාට යකෙකු පෙනෙන්නේ සෙස්සන්ට යකු නො පෙනෙන බව පිරිස හැසිරෙන ආකාරය බලා සවිචක තේරුම් ගත්තේ ය. යකෙකු ගැන කථා කළ හොත් මෙනෙක් නො පෙනුණු යකුන් නුඹට පෙනෙන්නට පටන් ගත්තේ දැන් ද? කියා සෙස්සෝ ඔහුට පරිභාස කරන්නාහ. ඒ බව දන්නා සවිචක මේ වේලාවේ මට බුදුරදුන්ගේ පිහිට හැර අන් පිහිටක් නැතය යිනා පින්වත් ගෞතමයෙනි, අසනු මැනවි, මම පිළිතුරු දෙමි' යි කීය.

ඉක්බිති බුදුරදුන් හා සවිචක අතර ඇති වූ ප්‍රශ්නෝත්තර කථාව මෙසේ ය.

'අග්ගිවෙස්සන, නුඹ රූපය මාගේ ආත්මය ය යි කියන්නෙහි ය. මාගේ රූපය මෙසේ වේවා! මෙසේ නො වේවා යි රූපය කෙරෙහි නුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?'

'නො හැකියි, ගෞතමයෙනි.'

'කල්පනා කරන්න අග්ගිවෙස්සන, කල්පනාවෙන් කථා කරන්න. නුඹේ පළමු බස හා පසුව කී බස සැසඳෙන්නේ නැත.

අග්ගිවෙස්සන, තුඹ වේදනාව මාගේ ආත්මය යි කියන්නේ නිය, මාහට මෙබඳු වේදනා වේවා, මෙබඳු වේදනා නො වේවා යි වේදනාව කෙරෙහි තුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?

‘නො හැකියි, ගෞතමයෙනි’

‘කල්පනා කරන්න අග්ගිවෙස්සන, කල්පනා කර කථා කරන්න, තුඹේ පළමු කීම හා පසුව කීම නො සැසඳෙයි. අග්ගිවෙස්සන, තුඹ සඤාව මගේ ආත්මයයි කියන්නෙහි ය, මා හට මෙබඳු සංඤා වෙත් වා! මෙබඳු සංඤා නො වෙත්වා යි සංඤාව කෙරෙහි තුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?’

‘නො හැකියි, ගෞතමයෙනි’

‘කල්පනා කරන්න අග්ගිවෙස්සන, කල්පනා කොට කථා කරන්න. තුඹේ පළමු කීම හා පසුව කීම නො සැසඳෙයි, අග්ගිවෙස්සන, තුඹ සංස්කාරයෝ මාගේ ආත්මය යි කියන්නෙහි ය, මට මෙබඳු සංස්කාරයෝ වේවා, මෙබඳු සංස්කාරයෝ නො වේවා යි සංස්කාරයන් කෙරෙහි තුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?’

‘නො හැකි යි, ගෞතමයෙනි’

‘කල්පනා කරන්න අග්ගිවෙස්සන, කල්පනා කොට කථා කරන්න. තුඹේ පළමු කීම හා පසුව කීම නො සැසඳෙයි, අග්ගිවෙස්සන, තුඹ විඤානය මාගේ ආත්මය යි කියන්නෙහි ය, මට මෙබඳු විඤානයක් වේවා. මෙබඳු විඤානයක් නො වේවා යි විඤානය කෙරෙහි තුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?’

‘නො හැකි යි, ගෞතමයෙනි’

‘කල්පනා කරන්න අග්ගිවෙස්සන, කල්පනා කොට කථා කරන්න. තුඹේ පළමු කීම හා පසු කීම සැසඳෙන්නේ නොවේ. අග්ගිවෙස්සන, රූපය නිත්‍ය ද? අනිත්‍ය ද?’

‘ගෞතමයෙනි, අනිත්‍ය යි.’

‘යමක් අනිත්‍ය නම් එය සුඛයක් ද? දුක්ඛයක් ද?’

එය දුඛයක්, ගෞතමයෙනි.

යමක් අනිත්‍ය නම් දුක නම් පෙරළෙන ස්වභාවය ඇත්තේ නම් ඒ දෙය මාගේ ය කියා හෝ එය මමය කියා හෝ එය මගේ ආත්මය කියා හෝ ගැනීම සුදුසු ද?

සුදුසු නො වෙයි, ගෞතමයෙනි.

වේදනා - සංඥා - සංස්කාර - විඤ්ඤාන ගැන විවාද කල්හි ද සවිචක එසේ ම පිළිතුරු දිණ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදරන සේක්, කිමද අඟ්ගිවෙස්සන, යමෙක් පඤ්චස්කන්ධය මාගේය මමය මාගේ ආත්මයයි ගෙන පඤ්චස්කන්ධ සංඛ්‍යාත දුක්ඛයෙහි තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි මාන වශයෙන් ඇලී ගැලී සිටී නම්, ඔහු දුක්ඛය මේය කියා හැදින් ගනී ද දුක් කෙළවර කොට හෝ වෙසේ දැයි විවාදන. පින්වත් ගෞතමයනි, කෙසේ නම් එසේ වේද? නොවේ ම යයි සවිචක කීය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ එසේ නම් අඟ්ගිවෙස්සන, නුඹ දුක ම මාගේය කියා ද මමය කියා ද මාගේ ආත්මය කියා ද ගනිමින් දුකෙහි ම ඇලී ගැලී සිටින්නෙක් නො වෙහිදැයි විවාදන. එසේ ය, ගෞතමයෙනි, යි සවිචක කීය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ අඟ්ගිවෙස්සන හරයක් සොයනු කැමති පුරුෂයකු තියුණු පොරොවක් ගෙන වනයට පිවිස එහි මහත් වූ කෙසෙල් ගසක් දැක එහි මුල කපා අග කපා කඳ ගෙන හරය සොයනු පිණිස එකින් එක පතුරු ගැලවූව හොත් ඔහුට හරයක් ලබා එලයකුදු දක්නට නො ලැබෙන්නේ ය. එමෙන් අප විසින් නුඹේ වාදය එකින් එකට විමසූ කල්හි එහි කිසි හරයක් නො ලැබිණ. නුඹ පරාජිත වූවෙහි ය. අඟ්ගිවෙස්සන, නුඹ වෛශාලියෙහි ජනයා මැද මා වාද කතා කළ හොත් අර්භන් සමාක්සම්බුද්ධ වෙමි යි කියා ගෙන සිටින කෙනෙකු වුව ද වෙවුලා යන්නේ ය, ඔහුගෙන් ඩහදිය ගලන්නට වන්නේ ය. මා වාද කපා කළහොත් සිත් නැති කණුවක් වුවද වෙවුලා යන්නේයයි කියෙහි, එහෙත් දැන් නුඹේ නලලිත් ගලන ඩහදිය නුඹේ උතුරු සඵචට වැටී එය විනිවිද

පොළොවටත් වැටෙන්නේ ය. මාගේ ශරීරයෙහි නම් දහඩිය බිඳකුදු නැතැ යි වදරා සිවුර ද කයින් මඳක් ඉවත් කොට දැක්වූ සේක.

සවිචක සඵඤ භාවය ප්‍රකාශ කර සිටින අන්‍ය ශාස්තෘවරයන් වෙත ගොස් වාද කොට ඔවුන් පරදවා ජය සෝභා කරමින් එන්නෙකි. ඔහු තමාගේ සපත්කම් කියමින් සිටියේ එහෙයිනි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහුගේ වාදයෙහි නිසරු බව දක්වා ඔහු පරාජිත බව පැවසූ කල්හි සවිචක පරාජය පිළිගෙන කර කියාගත හැකි කිසිවක් නැතිව ලජ්ජාවෙන් බිම බලාගෙන හුන්නේ ය.

සවිචක හොඳට ම දමනය වී ලජ්ජාවෙන් මිරිකෙමින් බිම බලාගෙන ඉන්නා කල්හි **දුර්මුඛ** නම් ලිච්ඡවී කුමාරයා භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මට උපමාවක් වැටහේය'යි කීය. 'කියව දුර්මුඛය'යි කථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි දුර්මුඛ ඔහුගේ උපමාව කියනුයේ 'ස්වාමීනි, ගමක් සමීපයේ පොකුණක් ඇත, එහි මහ කකුළුවෙක් ද ඇත. දිනක් ගමේ දරුදැරියන් සමූහයක් එහි ගොස් පොකුණට බැස කකුළුවා ගොඩ දැමීමෝය. උෟ අඩු දිගු කරන්නට පටන් ගත්තේ ය. එකල්හි ගමී දරුවෝ ලී කැබලිවලින් හෝ කැබලිති වලින් හෝ උගේ අඩුටිකද සිඳ දැමීමෝය. උෟ නැවත පොකුණට පැමිණීමට නො සමත් විය. එමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මේ නිගණ්ඨපුත්‍ර සවිචකගේ දෘෂ්ටි තමැති අඩු සිඳලන ලද්දේ ය. එයින් සවිචක නැවත වාද කරනු රිසියෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත නො එන තැනට පැමිණියේය'යි කීය.

ශාස්ත්‍රෝද්‍රහණයේදී සවිචකගෙන් නිග්‍රහ ලැබ ඔහු හා අමනාපයෙන් සිටින ලිච්ඡවී කුමාරයන් බොහෝ දෙනෙක් ද එහි පැමිණ සිටියෝ ය. සවිචකට නිග්‍රහ කිරීමට මේ හොඳම වේලාවයයි ඔවුහු ද දුර්මුඛගේ කථාව අවසන් වන තුරු නො ඉවසිල්ලෙන් සිටියහ. සවිචක ඔවුන් සිටින ආකාරයෙන් ම ඒ බව තේරුම් ගෙන ඔවුන්ට කථා කරන්නට ඉඩ නො ලැබෙනු පිණිස 'නවත්වනු

දුර්වල, නුඹ හා අපගේ කථාවක් නැත. අප මෙහි කථා කරන්නේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සමඟ යයි කියා, නැවතත් බුදුන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්න විචාලේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒවාට පිළිතුරු වදළහ.

ඉක්බිති සවිචක ජිත්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ හා වාදයට ආ අපි ම වරද කරුවෝ වෙමු. මද කිපුණු ඇතකු හා ගැටෙන්නට ගිය එකකුට සෙනක් විය හැකි ය. සෝර විෂැති සර්පයකු හා ගැටුණු එකකුට සෙනක් විය හැකි ය. මහ ගිනි කඳක් හා ගැටුණු එකකුට සෙනක් විය හැකිය. හවත් ගෞතමයන් හා ගැටෙන්නට ආ එකකුට සෙනක් නම් නො වන්නේ ම ය. හවත් ගෞතමයන් හා වාදයට අවුත් අප කළේ වරදකැයි කියා ජිත්වත් ගෞතමයෙනි, සෙට දින හික්ෂුසංසයා ද සමග මාගේ දානය ඉවසනු මැනවැයි ද කිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට අනුග්‍රහ පිණිස තුෂ්ණිමිභාවයෙන් ඉවසා වදළ සේක.

සවිචක, ලිච්ඡවීන් විසින් පුදනු ලබන උසස් පුද්ගලයෙකි. ලිච්ඡවීහු ඔහුට දිනකට බත් සැලි පන්සියය බැගින් යවති. එද ඔහු තමාට එවන බත් සැලි බුදුනට පිරිනැමීමට සුදුසු සේ පිළියෙල කර එවන ලෙස ලිච්ඡවීන්ට දැන්වී ය. ලිච්ඡවීහු පසු දින සුදුසු සේ පිළියෙල කළ පන්සියයක් බත් සැලි සවිචකගේ අරමට යැවූහ. ඔහු සිය අරමෙහි ප්‍රණීත ලෙස දත් පිළියෙල කරවා අසුන් පනවවා බුදුරදුන්ට දන්වා යැවී ය. තථාගතයන් වහන්සේ බික්සහන සමඟ එහි වැඩම කොට ඔහුගේ දානය පිළිගෙන වදළ සේක. වළඳවා අවසානයේදී සවිචක බුදුරදුන් සමීපයේ එක් මිටි අසුනක වාඩිවී ජිත්වත් ගෞතමයෙනි, මේ දානයෙන් වන යම් පිතක් වේ නම් යම් ආනිසංසයක් වේ නම් එය මේ ලිච්ඡවීන්ට වේවායි කිය. එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අචීතරාගී අචීතද්වේෂී අචීතමෝහී නොපට දීමෙන් වන ඵලය දායකයන්ට වන්නේ ය. අපට දුන්නේ නුඹය, අප වැනි චීතරාගී චීතද්වේෂී චීතමෝහී දක්ෂිණාර්භයන්ට දීමෙන් වන ඵලය නුඹට වන්නේයයි සවිචක ඉන් ඵලයක් බලාපොරොත්තු නොවතුදු අනාගත වාසනාව පිණිස දානයෙන් වන ඵලය ඔහුට ම පැවරු සේක.

එද සච්චක බුදුරදුන් හා වාදයට ගොස් පරාජය ලැබ මහජනයා මැද ලජ්ජාවට පත් වුව ද එපමණකින් ඔහු බුදුරදුන් පැරදවීමේ අදහස නො හළේ ය. ඔහු නැවතත් බුදුරදුන් හා වාද කිරීමට නිදාව පිළිබඳ ප්‍රශ්නයක් ගොතා ගත්තේ ය. 'කලින් මා පිරිස කැඳවා ගෙන ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙත යාමෙන් කළේ අනුවණ කමෙක, වාදයට යා යුත්තේ අප්‍රසිද්ධියේ ය. එසේ ගොස් ශ්‍රමණ ගෞතමයා පැරදවිය හැකි වී නම් මාගේ ලබ්ධිය දක්වා ජය ප්‍රකාශ කළ හැකිය. මා පැරදුන ද අඳුරෙහි කළ නැටුමක් සෙයින් කිසිවෙක් නොදැන ගන්නාහැයි සිතා, තථාගතයන් වහන්සේට දෝෂාරෝපනය පිණිස ඔහු තනිව ම ගියේ ය. මහා කාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට දහම් දෙසීමෙන් අනාගතයේ විය හැකි යහපත දැන වදුරා කරුණා පෙරදැරිව සච්චකයා පිළිගෙන ඔහුගේ ප්‍රශ්න විසඳමින් මහාසච්චක සුත්‍ර ධර්මය වදළ සේක. සච්චකගේ නුවණ මෝරා නො තුබුණෙන් සුත්‍ර දෙකක් ම අසා ද ඔහුට ධර්මාවබෝධය නො වී ය. යටත් පිරිසෙයින් අත් ඔසවා වැදීම මාත්‍රයකුදු නො කරන මේ නිගණ්ඨයාට තථාගතයන් වහන්සේ බොහෝ වෙහෙස ගෙන ධර්මදේශනා කරන ලදුයේ අනාගතයේ ඔහුට ලක්දිව ඉපිද පැවිදිව රහත් ව නිවන් දැකිය හැකි වන බව දුටු හෙයිනි.

තථාගතයන් වහන්සේ පිරිනිවන් පා වදළ සේක. සච්චක ද මිනිස් ලොවින් චූතව දෙවිලොව උපන්නේ ය. මෙහි බුදුසසුන පිහිටි පසු සච්චක දෙවිලොවින් චූතව දක්ෂිණගිරි විහාරාසන්නයෙහි ඇමති පවුලක ඉපද පැවිදි වීමට සුදුසු වයසට පැමිණි කල්හි ගිහිගෙන් නික්ම පැවිදි විය. ඔහු **කාලබුද්ධරක්ඛිත** නම් විය. ඒ හික්ෂු තෙමේ ත්‍රිපිටක ධර්මය මැනවින් උගෙන ආවායඝීවරයෙක් වී දිනක් බොහෝ හික්ෂුන් සමග උපාධ්‍යායන් දක්නට ගියේ ය. උපාධ්‍යායයන් වහන්සේ තමන්ගේ සඬිවිහාරිකයා හික්මවන්නට සිතා ත්‍රිපිටකය උගෙන මහපිරිසකුත් සමග පැමිණි කාලබුද්ධරක්ඛිතට මුහුණ නුදුන්න. අන් සැලකිල්ලක් තබා පිළිසඳර කථා මාත්‍රයකුදු නො කළහ. පසු දින උදෑසන බුද්ධරක්ඛිත හික්ෂු තෙමේ උපාධ්‍යායන් වෙත ගොස් වැද 'ස්වාමීනි, මම ත්‍රිපිටක ධර්මය උගෙනීම නිම කොට නුඹ වහන්සේ දක්නට

පැමිණියෙමි. නුඹ වහන්සේ මට මුහුණ දී කථාවකු දු නො කරන සේක. මා අතින් සිදුවී ඇති වරද කිමදැයි කිය. එකල්හි තෙරණුවෝ ඇවැත්ති, බුද්ධරක්ඛිත, ඔබ ත්‍රිපිටකය උගත් පමණින් පැවිදි කිස නිමවී යයි සිතන්නෙහි දැයි කීහ. ඒවාමිනි, කුමක් කරන්නෙමි දැයි බුද්ධරක්ඛිත හික්ෂු නම කිය. පිරිස හැර පළිබෝධ සිදු, **කසිතපබ්බත** විභාරයට ගොස් මහණ දම් කරවයි තෙරුන් වහන්සේ කිය. බුද්ධරක්ඛිත හික්ෂු තෙමේ උපාධ්‍යායන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා මහණදම් පුරා සිවුපිළිසිඹියාවන් සහිතව අර්හත්වයට පැමිණ බොහෝ හික්ෂුන් පිරිවර කොට ඇති රාජ පුජිත තෙරනමක් වී **වේනියපබ්බත** විභාරයෙහි වාසය කෙළේ ය. ඒකාලයේ තිස්ස රජ සිල් සමාදන්ව සැගිරියේ රජලෙණෙහි වාසය කරයි. රජතුමා කාලබුද්ධරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ දහම් දෙසන, ප්‍රශ්න විසඳන අවස්ථාවක් වේ නම් මට දන්වනු මැනවයි තෙරුන් වහන්සේගේ උපස්ථායක හික්ෂුවකට කියා තැබුයේ ය. එක් දිනක් කාලබුද්ධරක්ඛිත තෙරණුවෝ හික්ෂුසංඝයා සමග කණ්ඩක වෛත්‍යය වැද එය සම්පයෙහි කළු තිඹිරිගසක් මුල සිටියහ. එකල්හි එක් පිණ්ඩපාතික තෙරනමක් උන්වහන්සේගෙන් කාලකාරාම සුත්‍රයෙන් ප්‍රශ්නයක් ඇසීය. එය පොහෝ දිනයෙකි. තෙරුන් වහන්සේ අද දහම් අසන දිනය නො වේදැයි හික්ෂුන්ගෙන් අසූහ. හික්ෂුහු එසේයයි පිළිතුරු දුන්හ. එසේ නම් සුටුවක් ගෙනව, අද මෙහි ම දහම් දෙසමියි වදළහ. තෙරුන් වහන්සේ එහි වැඩ හිඳ රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි කාලකාරාම සුත්‍රයෙන් දහම් දෙසූහ.

කාලකාරාමසුත්‍රය, සුත්‍රදේශනා අතුරෙන් ඉතා උසස් සුත්‍රධර්මයෙකි. එය දේශනය කිරීමේදී පස් වරක් පොළොව කම්පිත විය. එය ඇසීමෙන් පත්සියයක් හික්ෂුහු සවිකෙලෙසුන් තසා රහත් වූහ. සුවාසු දහසක් සත්ත්වයනට ධර්මාභිසමය විය. එය බුදුගුණ දැක්වෙන සුත්‍රයෙකි. මේ බුද්ධගුණ කථනස්ථානයේදී එය දැක්වීමට ඉතා යෝග්‍ය සුත්‍රධර්මයක් වුව ද ඉතා ගැඹුරු වූ ඒ සුත්‍රයේ ධර්ම රසය සැමටම ලැබිය නොහෙන බැවින් මෙයට ඇතුළු නො කරනු ලැබේ. එය **අධිගුත්තරනිකායේ වතුෂ්කතිපාතයේ පට්ඨපණ්ණාසකයේ උරුවේලවග්ගයේ** සතරවන සුත්‍රය ය.

කාලබුද්ධරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ දහම් දෙසන බව උපස්ථායක හික්ෂුව නිස්ස රජුට දැන්වීය. තෙරුන් වහන්සේ දහම් දෙසීමේදී පූර්වභාගයේ කියන ගාථා දේශනය කොට නිම වේගන යන කල්හි රජතුමා දහම් අසනු සඳහා එහි ගොස් අප්‍රසිද්ධ වේශයෙන් පිරිස් කෙළවර සිටගෙන රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි ධර්ම ශ්‍රවණය කෙළේ ය. තෙරුන් වහන්සේ ධර්මදේශනය අවසන් කරනු පිණිස 'ඉදමචොව හගවා'යි වදරන කල්හි රජතුමා සාධුකාර දිණ. තෙරුන් වහන්සේ රජුගේ හඬ අසා හැදින 'මහරජ, කොයිවෙලේ ආයෙහිදැ'යි විචාළහ. 'ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේ පූර්ව ගාථා වදරා අවසන් කරන වේලාවෙහිය'යි රජතුමා කීය. 'මහරජ, තුන්යම් රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි සිට ගෙන ම දහම් ඇසීමෙන් ඔබ දුෂ්කර වැඩක් කෙළෙහි ය'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. 'ස්වාමීනි, එය දුෂ්කර දෙයක් නො වේ. ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේ දහම් දෙසීමට ආරම්භ කළ තැන් පටන් එක පදයෙක්හි ද මා අන්‍ය විහිත වී තම් මේ ලක්දිව පොළොවෙන් කෙටිටක් සිටවන තරමේ තැනකුදු මා හට හිමි නො වේවා'යි රජතුමා කී ය.

තෙරුන් වහන්සේ විසින් කළ බුදුගුණ දේශනය ඇසූ රජතුමා 'ස්වාමීනි, බුදුගුණ මෙපමණ ද, තවත් ඇත්දැ'යි කී ය. 'මහරජ, මා කී බුදුගුණවලට වඩා නො කී බුදුගුණ ඉතා බොහෝය'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. 'ස්වාමීනි, උපමාවක් දක්වනු මැනව'යි රජු කීය. 'මහරජ, සියකිරියක් වැපිරෙන කුඹුරක එක් ගොයම් කරලකට ඉතිරි ගොයම් කරල් වැඩි වන්නාක් මෙන් මා කී බුදුගුණ ඉතා මඳය, නො කී බුදුගුණ ම ඉතා බොහෝ වෙතැ'යි තෙරණුවෝ කීහ. 'ස්වාමීනි, තවත් උපමාවක් දක්වනු මැනව'යි රජු කී ය. 'මහරජ, ජලය පිරී දෙගොඩතලා ගලා යන මහා ගංගාවකට ඉදිකටුවක් ඇල්ලුව හොත් එහි මලින් යන ජලය යම් සේ ඉතා මඳවේ ද, ඉතිරි ජලය ම බොහෝ වේ ද එමෙන් මා කී බුදුගුණ ඉතා මඳ වන්නේ ය. නො කී බුදුගුණ ම ඉතා බොහෝ වන්නේය'යි වදළහ. 'ස්වාමීනි, අනිකුදු උපමාවක් වදළ මැනව'යි රජු කී ය. 'මහරජ, අහසෙහි ක්‍රීඩා කරන වාතසකුණු නම් කුඩා පක්ෂි ජාතියක් ඇත. කීමෙක්ද මහරජ, ඒ පක්ෂියකු අහසේ පියාසර කරන කල්හි උගේ පියාපත්වලට වැසෙන අහස වැඩි ද

ඉතිරි අහස වැඩි දැයි තෙරුන් වහන්සේ වදාළහ. 'ස්වාමීනි, කුමක් කියන සේක් ද? ඒ ලිහිණියාගේ පියාපත්වලට වැසෙන අහස ඉතා මද ය. නො වැසෙන අහස ම ඉතා බොහෝ වන්නේ යයි රජු කී ය. 'මහරජ, එමෙන් මා කී බුදුගුණ ඉතා මද ය, නො කී බුදුගුණ ම ඉතා බොහෝ ය. අනන්ත ය. අප්‍රමාණයයි තෙරුන් වහන්සේ වදාළහ. 'ස්වාමීනි, අනන්ත වූ බුදුගුණය අනන්තාකාශයට උපමා කිරීම ඉතා යහපත, මම ආයතීයන් වහන්සේට ප්‍රසන්න වීමි. ආයතීයන් වහන්සේට සුදුසු පූජාවක් කිරීමට මම නො සමත්මි. මාගේ මේ දුප්පත් පඬුර පිළිගන්නා සේක්වා මේ ලක්දිව සියයක් යොදුන් රජය ආයතීයන් වහන්සේට දහම් පඬුරක් වශයෙන් පුදමි'යි රජු කී ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ 'මහරජ, ඔබතුමාගේ පැහැදීම නිසා කළ යුත්ත කෙළෙහිය. අපට දුන් රජය අපි ඔබට ම නැවත දෙමු. දැනුමින් සෙමින් ඔබ ම මේ රජය කරන්නෙහිය'යි තෙරුන් වහන්සේ ඔහුට ම රජය ආපසු දුන්හ.

(මහාසච්චකසුත්තට්ඨකථාවෙන්)

7

ශාස්තෘ ගුණය

සත්වා දේවමනුස්සානං

මහාකාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෘෂ්ටධාර්මිකාර්ථයෙන් ද, සාම්පරාධිකාර්ථයෙන් ද, නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පරමාර්ථයෙන් ද මනුෂ්‍ය-දේව- බ්‍රහ්මයන්ට අනුශාසනා කරන හෙයින් ලෝකයට ශාස්තෘ වන සේක. ඒ ඒ අයට මෙලොව යහපත පිණිස හා පරලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සමත් තවත් බොහෝ අය ඇත්තාහ. බුදුන් වහන්සේ හැර නිර්වාණය පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සමත් අනිකෙක් නැත්තේ ය. බුද්ධිශ්‍රාවකයන් විසින් ද නිර්වාණය පිණිස අනුශාසනය කරන නමුදු ඒ අනුශාසනය ඔවුන්ගේ අනුශාසනයක් නොව බුදුන් වහන්සේගේ ම අනුශාසනය ය. බුදුන් වහන්සේ හැර නිවන පිණිස අනුශාසනය කරන අනිකකු නැත යයි කියේ එහෙයිනි. නොයෙක් විට තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ අයට වර්තමාන භවයේ යහපත පිණිස හා පරලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කරනත් එය අප්‍රධාන කරුණෙකි. උන් වහන්සේගේ විශේෂ අනුශාසනය නිර්වාණය පිණිස කරන අනුශාසනය ය. ජාති- ජරා-ව්‍යාධි-මරණාදී දුඃඛ ස්කන්ධයෙන් මිදීම සඳහා කරන අනුශාසනය ය.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නිවන් ලැබීම සඳහා කරන අනුශාසනය අසා එය අනුව පිළිවෙත් පුරා අසංඛ්‍ය ගණනක්

මනුෂ්‍ය-දේව-බ්‍රහ්මයෝ නිවන් සුවය ලැබුහ. නිවන පිණිස කරන අනුශාසනය තථාගතයන් වහන්සේගේ උසස්ම ප්‍රාතිභායඝීය ය. තථාගතයන් වහන්සේට හා ඇතැම් ශ්‍රාවකයන්ට නොයෙක් ප්‍රාතිභායඝීය ඇති නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ උසස් කොට සලකන්නේ අනුශාසන ප්‍රාතිභායඝීය ය.

තථාගතයන් වහන්සේ නාලන්දාවෙහි **පාවාරිකබ්බ** වනයෙහි වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවක **කේවට්ට** නම් ගෘහපති පුත්‍රයෙක් උන්වහන්සේ වෙත එළඹ ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මේ නාලන්ද නුවර සමෘද්ධිය, බොහෝ ජනයා ඇත්තේ ය. මෙහි මිනිස්සු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි ප්‍රසන්න වූවෝය. ඉදින් එක් හික්ෂුවක් සෘද්ධිප්‍රාතිභායඝී දැක්වීමෙහි යොදවන සේක් නම්, නාලන්ද වැස්සෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි වඩාත් පහදින්නාහයි සැල කෙළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ කේවට්ටය, මම ගිහියනට සෘද්ධිප්‍රාතිභායඝී දක්වන ලෙස හික්ෂුන්ට දහම් නො දෙසමියි වදළහ. කේවට්ට ගෘහපතිපුත්‍ර දෙවනුව ද තථාගතයන් වහන්සේට එසේ සැල කෙළේය. එකල්හි ද තථාගතයන් වහන්සේ ප්‍රතික්ෂේප කළ සේක. තෙවනුව ද කේවට්ට ගෘහපති පුත්‍රයා ඒ කාරණය සැල කෙළේ ය. එකල්හි ද තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට **සෘද්ධිප්‍රාතිභායඝීය - ආදේශන ප්‍රාතිභායඝීය - අනුශාසන ප්‍රාතිභායඝීය** යන ප්‍රාතිභායඝී තුන විස්තර කරමින් දහම් දෙසූ සේක.

ධ්‍යාන වඩා අභිඤා ලැබ එහි බලයෙන් බොහෝ දෙනෙකුන් වීම නොයෙක් වෙස් ගැනීම නොයෙක් රූපයන් මැවීම අහසින් යාම පොළොවෙහි මෙන් ජලයෙහි ද අහසෙහිද ඉරියව් පැවැත්වීම යනාදිය කිරීම **සෘද්ධිප්‍රාතිභායඝීය** ය. යම් කිසි හික්ෂුවක් එසේ කරන කල්හි ඒවා දැක පැහැදුණු කෙනකු ඒ බව සස්තෙහි නො පැහැදුණු එකකුට කිව හොත් සමහර විට ඔහු යහළුව, ඔබ කියන දේවල් කළ හැකි ගන්ධාරී නම් විද්‍යාවක් ඇත්තේ ය. ඔබ වර්ණනා කරන හික්ෂුව **ගන්ධාරී** විද්‍යාව දන්නා කෙනකු විය හැකි යයි කියන්නේය. එයින් කලින් පැහැදුනවුන්ගේ පැහැදීමත් නැති විය හැකිය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සෘද්ධිප්‍රාතිභායඝී

කිරීම පිළිකුල් කරන්නාහ. එය කරන ලෙස ශ්‍රාවකයනට අනුශාසනය නො කරන්නාහ.

අත්‍යයන් සිතු දැ කල්පනා කළ දැ ප්‍රකාශ කිරීම **ආදේශන ප්‍රාතිභායී** නම් වේ. පරසින් දන්නා නුවණ ලබා ඇති හික්ෂුන්ට අනුන්ගේ සිත් අනුන්ගේ කල්පනා කිය හැකිය. හික්ෂුවක් විසින් එසේ කරනු දැක පැහැදුණු කෙනකු බුදුසස්තෙහි නො පහත් අයකුට ඒ බව කියුව හොත් සමහර විට ඔහු විසින් **‘මණිකා’** නම් විද්‍යාවක් ඇත. එය දත් අයට අනුන්ගේ සිත් කිය හැකිය. ඔබ වර්ණනා කරන හික්ෂුව ඒ විද්‍යාව උගත් අයකු විය හැකියයි කියනු ඇත. එයින් බුදුසස්තෙහි පහත් පුද්ගලයන්ගේ සිත් ද කලකිරෙන්නට පිලිවන. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ආදේශන ප්‍රාතිභායී ද පිළිකුල් කරන්නාහ. ඒ ප්‍රාතිභායීය කිරීමෙහි ශ්‍රාවකයන් නො යොදවන්නාහ.

‘මෙසේ කල්පනා කරවි, මෙසේ කල්පනා නො කරවි, මෙසේ මෙනෙහි කරවි, මෙසේ මෙනෙහි නොකරවි, මේවා දුරු කරවි, මේවා වඩවි, උපදවා ගනිවි’යි අනුශාසනය කිරීම **අනුශාසන ප්‍රාතිභායීය** ය. තථාගතයන් වහන්සේ අනුශාසන ප්‍රාතිභායීයෙන් ලෝකයට අනුශාසනය කරන සේක. අනුශාසනයේ ඇති ප්‍රාතිභායී නම්, එය අසා එය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට මනුෂ්‍ය දිව්‍ය සම්පත් හා රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යානයන් හා අභිඥා ද සතර මාර්ග සතරඵල නිර්වාණ යන ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ද නො වරදවා ම ලැබිය හැකි බව ය. මෙයින් වර්ෂ දෙදහස් පන්සියයකට පෙර කරන ලද අනුශාසනයෙන් අදත් ලෝකයෙහි කෝටිසංඛ්‍යාත ජනකායක් බෞද්ධයන් වශයෙන් ජීවත් වෙති. එයම ද මහත් ප්‍රාතිභායීයෙකි. ඇතමෙක් තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය අසා ‘ගිහි ව වෙසෙමින් මේ අනුශාසනය අනුව පිරිසිදු ලෙස සිල් රකිමින් ජීවත් විය නො හැකිය. ගිහිගෙය සමාසක් ප්‍රතිපදාවට බොහෝ බාධක ඇති අවහිර තැනක, කෙලෙස් රජස් නහිනා තැනකැයි අන් කිසිම කරුණකින් නො හරනා බොහෝ ධනය ද, ජීවිතය නිසා ද හැරිය නො හෙන භාය්‍යාවන් හා දු දරුවන් ද, බොහෝ නෑ මිතුරන් ද හැර බුදුසස්තෙහි පැවිදි වෙති. එයම

කෙතරම් ප්‍රාතිභායාසීයක් ද? එසේ පැවිදිවුවන්ගෙන් බොහෝ දෙනෙක් ඇසූ ධර්මය අනුව පිළිවෙත් පුරා අර්භත්ඵලය නැමැති උත්තම ධර්මය ලබා දුකින් මිදී නිවනට පැමිණියෝ ය.

තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය අසා නො පැවිදිව ම මහ පල ලැබූ දෙවිමිනිස්සු ද ඉතා බොහෝය. බුදුරදුන් පිරිනිවීමෙන් පසු ද උන් වහන්සේගේ අනුශාසනයන් අසා බොහෝ සත්ත්වයෝ මහපල ලබා නිවන් දුටහ. අපමණ සත්ත්වයන් හට ජාතිජරාමරණාදී දුක් කෙළවර කරගත හැකිවන බව තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනයෙහි ඇති ප්‍රාතිභායාසීය ය. සෘද්ධිප්‍රාතිභායාසී දැක යමකු පැහැදුණ ද එය ස්ථිර පැහැදීමක් නොවේ. තථාගතානුශාසනය අසා එය තේරුම් ගෙන යමෙක් ධර්මයෙහි නිසැක බවට පැමිණියේ නම්, ඔහුගේ බුදුසස්තෙහි පැහැදීම ස්ථිරය. එවැනි පුද්ගලයාගේ පැහැදීම ශක්‍රයා විසින් බ්‍රහ්මයා විසින් වුවද වෙනස් නො කළ හැකිය. ඒ බව **ධනඤ්ජානි** නම් බැමිණියගේ කථාවෙන් හා **සුප්‍රබුද්ධ** නම් දුගියාගේ කථාවෙන් පැහැදිලිය.

ධනඤ්ජානි බැමිණියගේ කථාව

බුදුරදුන් දිවමත් කල්හි රජගහනුවර භාරද්වාජ ගෝත්‍රයෙහි වූ බමුණකුගේ බිරියක් වන **ධනඤ්ජානි** නම් බැමිණියක් වූවාය. ධනඤ්ජානි යනු උසස් බ්‍රාහ්මණ ගෝත්‍රයෙකි. බ්‍රාහ්මණයෝ බ්‍රහ්මයාගේ මුඛයෙන් උපන්නෝය. ධනඤ්ජානි ගෝත්‍රයෙහි වූවෝ බ්‍රහ්මයාගේ හිස මුදුනෙන් උපන්නෝ ය` යනු ඔවුන්ගේ විශ්වාසය ය. ධනඤ්ජානි බැමිණි තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය අසා සෝවාන් ඵලයට පැමිණ බුද්ධ ධර්ම සංඝ යන රත්තත්‍රයෙහි නොපෙළවෙන පරිදි පැහැදුණු කාන්තාවකි. ඕ දිනක් සිය සැමියා වන භාරද්වාජ ගෝත්‍ර බ්‍රාහ්මණයාට බත් ගෙන යන්නී යම් කිසිවක සැපුණා ය. විපතේදී තමතමන් පිහිට කොට සලකන දේවතාවන් සිහි කිරීම ඔවුනට තමස්කාර කිරීම සිරිතකි. බුද්ධශ්‍රාවිකාවක් වූ ධනඤ්ජානි විපතේදී සිහි කරන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ය. පය සැපී වේදනා ඇති වූ අවස්ථාවෙහි ඕ බුදුරදුන් සිහි කළාය. එපමණින් ම නො නැවතී වේඵවන විහාරය

දෙසට හැරී ඇදිලි බැඳ නමෝ තස්ස හඟවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සයි තෙවරක් කීවා ය. එය ඇසූ බමුණා කීපී මේ වසලී කොහිවත් ඉන්නා මුඩුමහණකුට ගුණ කියමින් වදින්නී යයි තමාගේ කෝපය ප්‍රකාශ කළේ ය. භාරද්වාජ බ්‍රාහ්මණයා බුද්ධ යන වචනය පවා අසනු නො කැමති තද මිසදිටුවෙකි. ඔහු විටින් විට බ්‍රාහ්මණ ධර්මය පරිදි පන්සියය බැගින් බමුණන් සිය නිවසට ගෙන්වා දන් දෙන්නේ ය. බැමිණිය ද විටින් විට බුදුප්‍රාමෝක් මහසභන සිය නිවසට වැඩම කරවා දන් දෙන්නී ය. බැමිණිය තථාගනයන් වහන්සේගේ ධර්මය අසා මසුරුමල දුරු කළ තැනැත්තියකි. කාහට වුව ද දීම යහපත් බව මී දන්නී ය. එබැවින් සැමියා බමුණන්ට දන් දෙන දිනවල මී සියකින් ම ඔවුනට සංග්‍රහ කරන්නී ය. බුදුරදුනට හා සභනට දන් දෙනු බලා සිටිය හැකි තරමට වත් හික්මීමක් බමුණාට නැති බැවින් බැමිණිය දන් දීමට සැරසෙන දිනවල බමුණා උදයෙන් ම ගෙයින් බැහැර යන්නේ ය.

දිනක් බමුණා දන්දීම සඳහා බමුණන් පන්සියයකට ආරාධනා කොට බැමිණියට කියනුයේ සොදුර සෙට මේ ගෙයි පන්සියයක් බමුණෝ වළදන්නාහ. තී වෙනද මෙන් සෙටත් අර මුඩුමහණාට නමස්කාර කළ හොත් තිගේ ඒ ක්‍රියා දක්නා බමුණෝ මිසදිටු ගෙයකට අප කැඳවා ගෙන ආයේය යි අපට ද දොස් නහා අපගේ දානය ද නො පිළිගෙන පෙරළා යන්නාහ. බ්‍රාහ්මණයන් අප හා නො බිඳව, තී කරන නමස්කාරය සෙට එක් දිනකට නවත්වවයි බමුණා කීය. ඔබ බ්‍රාහ්මණයන් හා බිඳුණත් දෙවියන් හා බිඳුනත් මට නම් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිහි වුවහොත් උන්වහන්සේට නමස්කාර නොකොට නො සිටිය හැකියයි බැමිණිය කීවාය. මිනිස්සු නමන් අයත් විශාල ඉඩම් පවා සොර සතුරන් වලකනු පිණිස වැට බැඳ ආරක්ෂා කරති. ඇඟිලි දෙකකින් වසා ගත හැකි තිගේ කට හෙට බ්‍රාහ්මණයන් වළදන ටික වේලාවට වසා ගත නො හැක්කේ මන්ද? යනාදීන් බමුණා නොයෙක් ලෙස කරුණු කීය. එහෙත් බැමිණිය අවනත කර ගත නො හැකි විය. එකල්හි බමුණා කීපී කඩුවක් අතට

ගෙන සෙව බමුණන් පැමිණ ඉන්නා වේලෙහි මුඩු මහණාට නමස්කාර කෙලෙහි නම්, මේ කඩුවෙන් හුණගොබයක් කපන්නාක් මෙන් පාදයන්හි පටන් හිස දක්වා තී කපා මස්ගොඩක් කරමි යි තර්ජනය කෙළේ ය. එහෙත්, බැමිණිය බිය නුචුවා ය. ආයතීශ්‍රාවිකාවෝ මහපොළොව සේ මහමෙර සේ ස්ථිර අදහස් ඇත්තෝ ය. කිසිම බලයකින් වෙනස් කළ නොහැක්කෝ ය. එබැවින් ධණුඤ්ජානී,

**සවෙ මෙ අංගමංගානි
කාමං ජෙජ්ජසි බ්‍රාහ්මණ,
නෙවාහං විරමිස්සාමි
බුධසෙට්ඨස්ස සාසනා'**

යනාදීන් ගාථා පන්සියයක් කීවා ය. එය ධනඤ්ජානිගර්ජිත නම් විය. බ්‍රාහ්මණයා බැමිණියට කිසිවක් කිරීමට අපොහොසත් ව තිගේ කැමැත්තක් කර ගනුවයි කියා කඩුව යහන මත දැමී ය.

බමුණු තෙමේ පසු දින ගෙය සරසවා පන්සියයක් බමුණන්ට සැහෙන පමණට අළුත් ගිතෙල් පැණි සකුරුවලින් යුක්ත කොට ක්ෂීරපායාසයක් පිළියෙල කරවා බමුණන්හට කල් දන්වා යැවී ය. ධනඤ්ජානී බැමිණිය ද උදයෙන් ම සුවද පැණින් නා දහසක් අගනා අලුත් වතක් හැඳ පන්සියයක් අගනා වතක් පොරවා සර්වාලංකාරයෙන් සැරසී රත්සැන්දක් ගෙන බමුණන්ට සංග්‍රහ කළා ය. ඒ අතර අනිසි ලෙස තුබූ භාණ්ඩයක ඇගේ පය සැපී ඇට බලවත් වේදනා ඇති විය. එකල්හි ඇයට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිහි විය. ඕ අත තුබූ කෑම බඳුන බිම තබා වේඵවන විහාරය දෙසට හැරී දොහොත් නඟා වැඳ ගෙන නමොතස්ස හගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස යි නෙවරක් කීවා ය. ඇගේ ක්‍රියාව පැමිණ සිටි බමුණන්හට හිසට පොල්ලකින් ගැසීමක් බඳු විය. අන්‍යලබ්ධිකයන් වෙසෙන ගෙවල් තමන්ට යාමට නුසුදුසු අපච්ත්‍රස්ථානයෝ ය යනු බමුණන්ගේ පිළිගැනීම ය. භාරද්වාජයා විසින් යාමට නුසුදුසු මිසඳිටු ගෙයකට අපි පමුණුවන ලද්දෙමුයි කීපී පැමිණ සිටි බමුණෝ බත් තැටි එතන ම දමා කටට ගත්

බන් ඉවත ලා කෙළ ගසමින් භාරද්වාජට ආක්‍රෝශ කරමින් පලා ගියෝ ය. බමුණා කිපී මට මේ විපත නො කරන ලෙස ඊයේ පටන් කියා ද තිගේ කට නවත්වන්නට නො පිළිවන් විණැයි' බිරිඳට නොයෙක් ලෙසින් ආක්‍රෝශ කොට දඩුවම් වශයෙන් ඇයට කිසිවක් කිරීමට නො සමත්ව මේ විපත වූයේ ශ්‍රමණගෞතමයන් නිසාය'යි සිතා මම තිගේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කරා ගොස් වාදරෝපණය කොට ඔහුටත් පාඩමක් උගන්වමි'යි කිය. එකල්හි බැමිණි බ්‍රාහ්මණය, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වාදාරෝපණය කිරීමට සමතකු දෙවියන් සහිත මරුන් සහිත බ්‍රහ්මයන් සහිත ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයන් සහිත සත්වලෝකයෙහි නො දකිමි ය. බ්‍රාහ්මණය, ඔබ කැමති නම් එහි ගොස් බලන්නය'යි කීවා ය. බමුණා තථාගතයන් වහන්සේට නිග්‍රහ කිරීම පිණිස යන්නේ අතරමඟදී ම උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නයක් ගොතා ගත්තේ ය. ඔහු බුදුරදුන් වෙත ගොස් කෝපය සඟවා ගෙන පිළිසඳර කථා කොට ගොතා ගෙන ආ ප්‍රශ්නය විචාලේය. තථාගතයන් වහන්සේ කිසි පැකිළීමක් නැතිව එක පහරින් ම ඔහුගේ උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නය විසඳ වදළ සේක. ඔහුගේ කෝපය ද සන්සිඳිණ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වැඩිදුරටත් ඔහුට දහම් දෙසූ සේක.

බ්‍රාහ්මණයාට ධර්මය අවබෝධ විය. ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පසසා තෙරුවන් සරණ ගොස් තථාගතයන්වහන්සේ සම්පයෙහි පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ද ලබා නොබෝ කලකින් සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට ද පැමිණියේ ය.

(බ්‍රාහ්මණ සංයුත්තයෙන්)

සුප්‍රබුද්ධ දුගියාගේ කථාව

රජගහනුවර සුප්‍රබුද්ධ නම් කුෂ්ඨරෝගියෙක් විය. කුෂ්ඨයෙන් විරූප වූ සිරුර ඇති ඔහු පරම දුගියෙකි. ගෙයක් පාසා ගොස් අහර සිභා ගෙන ජීවත් වන්නෙකි. මිනිසුන් ඉවත ලූ රෙදි කැබලි අවුලා එක්කොට මසා විලිවසා ගන්නෙකි.

එක් දවසක් තථාගතයන් වහන්සේ රජගහ නුවරට පිඬු පිණිස පිවිස එහිදී ම වළඳ පෙරලා වඩනා සේක්, ඒ නගරය තුළ ම එක්තරා ස්ථානයක නැවතුණු සේක. බොහෝ හික්ෂුහු ද උපාසකෝපාසිකාවෝ ද එතැන්හි රැස්වූහ. එහිදී තථාගතයන් වහන්සේ පැමිණ පිරිසට දහම් දෙසීමට පටන් ගත් සේක. එදින සුප්‍රඥද්ධ ද සාගින්නෙන් පෙළෙනුයේ අහරක් සපයා ගනු පිණිස වීථියට බැස ඇවිදින්නේ දුරදීම ඒ මහාජන සන්නිපාතය දැක, 'එහි ගිය හොත් අහරක් ලැබිය හැකි වෙතැ'යි සිතා ගොස් පිරිස මැද දහම් දෙසමින් වැඩ සිටිනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුටුයේ ය. සුප්‍රඥධ අතීතයෙහි කළ පාපකර්මයක විපාකාවශේෂයෙන් ජනයා විසින් පිළිකුල් කරන කුෂ්ඨරෝගියකු වුව ද පෙර කළ පින් ද ඇතියෙකි. පෙර පිනෙන් මෙහෙයනු ලැබූ සුප්‍රඥධ බඩගිනි ඇත ද ඔහුගේ සිත තථාගතයන් වහන්සේ දෙසන ධර්මය ඇසීමෙහි නැමිණ. 'මෙපමණ ජනයා රැස්ව අසන මේ ධර්මය ඇසීම මට ද හොඳය'යි සිතා ඔහු පිරිස් කෙළවර වාඩි වී තථාගතයන් වහන්සේගේ දේශනයට කන් දුන්නේ ය. දහම් ඇසීමට පැමිණ ඇති පිරිසෙහි ධර්මාවබෝධය කර ගැනීමට සමත් මහපල ලැබීමේ භාග්‍යය ඇති පුද්ගලයෝ කවරහුදැයි බලන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පසින් යට වී ඇති රත් කාසියක් සේ සුප්‍රඥධගේ හෘදයෙහි දිලිසෙන මහපල ලැබීමේ භාග්‍යය පෙනිණ. උන් වහන්සේ එද සුප්‍රඥධ ආරක්ෂා කොට ඔහුට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසූ සේක. දහමට ඇහුන්කන් දීගෙන සිටියා වූ සුප්‍රඥධ වතුස්සත්‍යය අවබෝධ විය. ඔහු එතැනදී ම සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේ ය. තමා ලැබූ ධර්මාවබෝධයෙන් පරම ප්‍රීතියට පත් සුප්‍රඥද්ධට දහම් ඇසීමෙන් තමා ලත් ඵලය තථාගතයන් වහන්සේට සැල කරන්නට සිතුවේ ය. එහෙත් සෑම දෙනා විසින් පිළිකුල් කරනු ලබන ඔහු පිරිස අතරින් තථාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියට යාමට අපොහොසත් විය. ඔහු තථාගතයන් වහන්සේ විහාරයට වැඩ ම කළ පසු තමා ලත් ගුණය උන්වහන්සේට සැල කරනු පිණිස එහි ගියේ ය.

එකල්හි **ශක්‍රදේවන්ද්‍ර** තෙමේ සුප්‍රඥද්ධ කරන්නට යන දෙය දැන ඔහුගේ තතු විමසමි යි එහි ගොස් අහසේ සිට 'සුප්‍රඥද්ධ,

නුඹ මහ දුගියෙකි. නුඹට මම අපරිමත ධනස්කන්ධයක් දෙන්නෙමි, නුඹ බුදුහු බුදු නො වෙති යි ද, ධර්මය ධර්මයක් නො වෙයි යයි ද, සංඝයා සංඝයා නො වෙති යි ද, බුදුන්ගෙන් ධර්මයෙන් සංඝයාගෙන් වැඩක් නැතය යි ද ඡනයාට කියවිය යි කිය. සුප්‍රබුද්ධ මඛ කවරෙහි දැයි ඇසී ය. ශක්‍රතෙමේ මම සක්දෙවි රජයයි කිය. එකල්හි සුප්‍රබුද්ධ කියනුයේ නො කිය යුත්තක් කියන්නා වූ අන්ධබාල මඛ මා හා කථා කිරීමට නුසුදුස්සෙහි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඖරස පුත්‍රයකු වන මම මඛ කියන පරිදි දුගියෙක් නො වෙමි. මම පරම සුඛයට පැමිණ සිටින්නෙමි. ආයඨිධනයෙන් ධනවත් වෙමි යි කිය. මෙසේ ශක්‍රයා විසින් දෙන්නට කථා කරන අපරිමිත ධනස්කන්ධය ගැන කිසිදු තැකීමක් නො කොට සුප්‍රබුද්ධ බුදුරජුන් වෙත ගොස් තමා ලත් ගුණය උන්වහන්සේට සැල කෙළේ ය. තථාගතානුශාසනය ඇසීමෙන් සුප්‍රබුද්ධට ඇති වූ ප්‍රසාදය නැති කිරීමට ශක්‍රයාට ද නුපුළුවන් වූයේ අනුශාසනය ඇසීමෙන් නො වෙනස් වන ප්‍රසාදයක් ඇති වන බැවිනි. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් හික්ෂුන්ට සාධිප්‍රාතිභායඨිය දැක්වීම තහනම් කොට අනුශාසන ප්‍රාතිභායඨිය පමණක් අනුදැන වදරා ඇත්තේ එය ම උසස් ප්‍රාතිභායඨිය වන බැවිනි. බුදුරජුන්ට තමා ලත් ගුණය සැල කොට ගියා වූ සුප්‍රබුද්ධ එදින ම පැටවකු ඇති ගවදෙනක විසින් අණනු ලැබ කඵරිය කොට දෙවිලොව උපන්නේ ය. සෝවාන් වීමට තරම් පින් ඇත්තා වූ සුප්‍රබුද්ධ කුෂ්ඨරෝගියකු හා දුගියකු වූයේ අතීතයෙහි සිටු පුත්‍රයෙක් ව සිටියදී **තගරසිඛී** නම් පසේ බුදුන් වහන්සේට කුෂ්ඨරෝගියෙකැයි ආක්‍රෝශ කිරීමේ පාපයෙනි.

(උදානයෙන්)

බුධානුශාසනය.

තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන පුද්ගලයන්ගේ සිත් බලා අදහස් බලා වර්ත බලා ඒ ඒ පුද්ගලයන්ට සුදුසු පරිදි අනේකාකාරයෙන් අනුශාසනය කරන සේක. මෙලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සුදුස්සන්ට මෙලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කරන්නාහ. පරලොව යහපත පිණිස

අනුශාසනය කිරීමට සුදුසු පුද්ගලයන්ට පරලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කරන්නාහ. දෙලොව ම වැඩ පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සුදුස්සන්ට දෙලොවටම වැඩ පිණිස අනුශාසනය කරන්නාහ. මහ පල ලබා නිවන් ලැබීමේ භාග්‍යය ඇතියවුන්ට ඒ පිණිස අනුශාසනය කරන්නාහ. මහපල ලැබීමට සුදුසු පුද්ගලයන්ට එය සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ ආනුසුබිබිකථාවෙන් අනුශාසනය කරන සේක. එය තථාගතයන් වහන්සේගේ එක් ධර්මදේශනා ක්‍රමයෙකි. තමන් වෙත පැමිණි පුද්ගලයන්ට, දානය සත්ත්වයනට උතුම් පිහිටෙක, සකල සම්පත් ලැබීමට හේතුවක, ස්වර්ගයට යාමට හිණෙක, දානය දුකින් පෙළෙන සත්ත්වයන්ට පරම ප්‍රතිෂ්ඨාවෙක යනාදීන් දනකථාවෙන් පළමු කොට අනුශාසනය කරන සේක. අනතුරුව. මේ ශීලය සැප ලැබීමේ පරම හේතුවක, ශීලයෙන් සත්ත්වයෝ ස්වර්ගයට යන්නාහ, ශීලය සසර සැරිසරන සත්ත්වයනට ආරක්ෂාවෙක යනාදීන් ශීලකථාවෙන් අනුශාසනය කරන සේක. අනතුරුව දානයෙන් ශීලයෙන් පැමිණිය හැකි ස්වර්ගය මේ මේ සම්පත්වලින් යුක්තය යි ස්වර්ගකථාවෙන් අනුශාසනය කරන්නාහ. දිව්‍යසම්පත්තිය ගැන ඇසූ පුද්ගලයාගේ සිත එයට ඇදී යයි. තමා ලබා ඇති තමා උසස් කොට සලකා ගෙන සිටින මනුෂ්‍යසම්පත්තිය පිළිබඳ වූ ඔහුගේ තණ්හාව තුනී වෙයි. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ දිව්‍යසම්පත්තියේ ද අස්ථිරතාව දක්වා කාමයන් නිසා සත්ත්වයනට බොහෝ දුක් ඇතිවීම ආදී කාමයන්ගේ දොස් ද, කාමයන්ගේ ලාමක බව ද, කාමයන් නිසා සත්ත්වයන් කිලිටි වන බව ද, සසර දික් වන බව ද, කාමයන්හි ඇලී ඉන්නා සත්ත්වයන්හට නැවත නැවත ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණාදී දුක් ලැබෙන බව ද දක්වා අනුශාසනය කරන්නාහ. ඒ අනුශාසනය ඇසීමෙන් කාමයන් කෙරෙහි කලකිරී කාම තණ්හාව තුනී වී සිත බොහෝ දුරට පිරිසිදු වී ඇති පුද්ගලයන්ට තථාගතයන් වහන්සේ නෛෂ්කාම්‍යයේ (කාමයන්ගෙන් බැහැර වීමේ කාමයන් අතහැරීමේ) අනුසස් දක්වමින් අනුශාසනය කරන්නාහ. එය අසන්නහුගේ සිත බොහෝ දුරට කෙලෙසුන්ගෙන් පිරිසිදුව නෛෂ්කාම්‍යයට නැමෙන්නේ ය. එසේ පිළිවෙලින් කරන අනුශාසනය අසන්නහුගේ සිත ක්‍රමයෙන් පිරිසිදු වී වතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කර ගත හැකි තත්ත්වයට

සකස් වූ බව පෙනුණු කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට දුෂ්-සමුදය-නිරෝධ-මාර්ග සංඛ්‍යාත චතුස්සත්‍යයන් දක්වමින් අනුශාසනය කරන සේක. එය ඇසීමෙන් අතැමිහු එතැනදී ම මාර්ගඵලවලට පැමිණ නිවන් දක්නාහ. ඇතැම්හු තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදල ශ්‍රේෂ්ඨ වයභාව ගිහිව සිට සම්පූර්ණ කිරීම දුෂ්කර යැයි සලකා උන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලබා මහණදම් පුරා සවිකෙලෙසුන් නසා රහත් ව දුක් කෙළවර කරන්නාහ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය අසා පැවිදි බවට පත්වුවකුට ඒ අනුශාසනය අනුව පිළිපැදීමෙන් කෙටි කලකින් අර්හත් ඵල සංඛ්‍යාත බ්‍රහ්මචර්යභාවසානයට පැමිණ සියලු දුක් කෙළවර කර පරමසන්තුෂ්ටියට පැමිණිය හැකි බව-

අහං බො නිග්‍රොධ එවං වදමි, එතු විඤ්ඤ පුරිසො අසයො අමායාචී උජ්ජානිකො, අහමනුසාසාමි, අහං ධම්මං දෙසෙමි, යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති සත්තවස්සානි නිට්ඨතු නිග්‍රොධ සත්තවස්සානි, එතු විඤ්ඤ පුරිසො අසයො අමායාචී උජ්ජානිකො, අහමනුසාසාමි, අහං ධම්මං දෙසෙමි, යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති, ඡ වස්සානි, පඤ්ච වස්සානි, චත්තාරි වස්සානි, තිණි වස්සානි, ද්වෙ වස්සානි, එකං වස්සං, තිට්ඨතු නිග්‍රොධ එකං වස්සං, එතු විඤ්ඤ පුරිසො අසයො අමායාචී උජ්ජානිකො, අහමනුසාසාමි, අහං ධම්මං දෙසෙමි, යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති, සත්ත

මාසානි, තිට්ඨතු නිග්‍රොධ සත්ත මාසානි, ඡ මාසානි, පඤ්ච මාසානි, චත්තාරි මාසානි, තීණි මාසානි, ද්වෙ මාසානි, එකං මාසං, අධ මාසං, තිට්ඨතු නිග්‍රොධ අධමාසො. එතු විඤ්ඤ පුරිසො අසයො අමායාවී උජ්ජානිකො. අනමනුසාසාමි, අනං ධම්මං දෙසෙමි, යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මවරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සති සත්තාහං.

(දී. නි. උදුම්බරික සුත්ත)

යනුවෙන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේගේ අනුශාසනය පරිදි පිළිපදින්නවුන්ට සතියේ පටන් හත්වස දක්වා ඇති කාලවලින් අර්හත්වයට පැමිණ ශ්‍රමණකෘත්‍යය අවසන් කළ හැකි බව වදරා ඇත්තේ ය. තථාගතානුශාසනය පරිදි පිළිපදින්නවුන්ට අර්හත්වයට පැමිණීමේ කාලය අඩු වැඩි වන්නේ ඔවුන්ගේ පෙර පිත, නුවණ, වීයභීය යන මේවා අනුව ය. පෙර පින් වැඩි නුවණ වැඩි වීයභී වැඩි තැනැත්තාට ඉක්මනින් රහත් විය හැකිය, ඒවා අඩු අඩු තරමට කාලය දික්වේ.

මහපල ලබා දුක් කෙළවර කර ගැනීමට අනුශාසනය කරන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තීථිකයන්ගේ ධර්මය ද ඔවුන් දන්නවාට වඩා හොඳින් දන්නා සේක. බ්‍රාහ්මණයන්ගේ ධර්මය ද බ්‍රාහ්මණයන් දන්නවාට වඩා හොඳින් දන්නා සේක. උන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ධර්මයෙන් කරන අනුශාසනයෙන් ප්‍රයෝජන ලැබීමට නො නිසි ඒ ධර්මය අවබෝධ කිරීමට තරම් නුවණ නැති තීථිකයන්ට ඔවුන්ගේ ධර්මයෙන් ද අනුශාසනය කරන්නාහ. ඔවුන්ගේ ධර්මය නිරවුල් කර පිරිසිදු කර දෙන්නාහ. වතුස්සත්‍ය ධර්මය තේරුම් ගැනීමට තරමට මුහුකුරා ගිය නුවණ නැති බමුණන්ට ද සමහර විට ඔවුන්ගේ ධර්මයෙන් හෝ ප්‍රයෝජනයක් ලබන්වා යි බ්‍රාහ්මණ ධර්මයෙන් ම ද අනුශාසනය කරන්නාහ.

න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක තැනගේ කථාව

එක් සමයෙක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහ නුවර ගිජුකුළු පව්වෙහි වැඩවෙසෙන සේක. එකල්හි උදුම්බරික නම් පිරිවැජි අරමෙහි තුන්සියයක් පමණ පිරිවැජි පිරිසකට නායක වූ **න්‍යග්‍රෝධ** නම් පරිව්‍රාජකයෙක් විය. එක් දිනක භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයකු වන **සන්ධාන** නම් අනාගාමී උපාසකතුමා බුදුරදුන් දක්නා අදහසින් රජගහ නුවරින් නික්ම යන්නේ මේ තථාගතයන් වහන්සේ වෙත යාමට කාලය නොවේ ය යි සිතා ඔහුදුම්බරික පරිව්‍රාජකාරාමයේ න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා වෙත ගියේය. එකල්හි න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක තෙමේ තිරිඹින කථාවෙන් මහත් සෝභාවක් කර පිරිවැජි පිරිසක් හා හුන්නේය. න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක තෙමේ සන්ධාන ගෘහපතිතුමා දුරදී ම දැක හැදින ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ශ්‍රාවකයෝ විචේකයට කැමැත්තෝ ය, ගෝට්ටියට නො කැමැත්තෝ ය. මේ පිරිස සන්සුන් වුවහොත් සන්ධාන ගෘහපති මෙහි පැමිණෙන්නට සිතනු ඇතැයි පිරිසට කියා, පිරිස සන්සුන් කෙළේ ය. සන්ධාන ගෘහපති න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක වෙත ගොස් පිළිසඳර කථා කොට මේ අන්‍ය නිර්ථක පරිව්‍රාජකයෝ මහනඩින් අනේකවිධ තිරිඹින කථා කරමින් කල් ගෙවන්නාහ. අප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි ආරණ්‍යාදී නිශ්ශබ්ද විචේකස්ථානයන් හජනය කරන්නාහ. නිර්ථකයන්ගේ ප්‍රතිපත්තිය අන් ආකාර වන්නේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිය අන් ආකාර වන්නේය යි කී ය. මේ ගෘහපතියා අප ගණන් නො ගෙන අප ඉදිරියේ ද ඔහුගේ ශාස්තෘඛවරයාටම පසසන්නේය යි කීපී, ගෘහපතිය ඔබ පසසන ශ්‍රමණ ගෞතම හා කථා කිරීමට කවරකුට කිනම් කරුණක් ඇත්තේ ද? ඔහු හා කථා කරන්නට දෙයක් නැත. කථා කරන්නට කරුණක් නැති කල්හි කථාවට යන කෙනකු නැති කල්හි ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ කවරකු හා කුමක් කථා කරන්නේ ද? කථාවට සමත් බවක් ශ්‍රමණ ගෞතමට නැත. ඔහුට තුබූ නුවණ ද ශුන්‍යාගාරවල විසීමෙන් මොට වී ඇත්තේ ය. ඔහු පිරිස් හා හැසිරීමට නො සමත් ය. පිරිස් මැදට පැමිණ කථා කිරීමට නො සමත් බැවින් ඔහු ඇසක් අන්ධ වූ ගවයකු මෙන් අයින් වී ඉන්නේ ය. ජන ශුන්‍ය ස්ථානයන්

සේවනය කරන්නේ ය. ශ්‍රමණ ගෞතම මෙහි පැමිණිය හොත් අපි එක් ප්‍රශ්නයකින් ම ඔහු නිහඩ කරන්නෙමු ය. හිස් සැලියක් ලණුවලින් වෙළන්නාක් මෙන් ප්‍රශ්න වලින් ඔහු වෙළන්නෙමුයයි කී ය. සන්ධාන ගෘහපතියා හා න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා අතර කෙරෙන මේ කථාව තථාගතයන් වහන්සේ දිව්‍යශ්‍රෝත්‍ර ධාතුවෙන් ඇසූ සේක. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ ගිජුකළු පව්වෙන් බැස සුමාගධා නම් පොකුණු තෙරට පැමිණ සක්මන් කළ සේක. න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක සක්මන් කරන්නා වූ තථාගතයන් වහන්සේ දැක, සිය පිරිස අමතා 'ආයුෂ්මත්ති, නිශ්ශබ්ද වව, ශ්‍රමණ ගෞතම සුමාගධා තීරයේ සක්මන් කරයි, ඒ ආයුෂ්මතා නිශ්ශබ්දතාවයට කැමැත්තේ ය, නිශ්ශබ්දතාවයෙහි ගුණ කියන්නේ ය, සමහර විට ඔහු නිශ්ශබ්ද වන පිරිස දැක මෙහි පැමිණෙන්නට ද සිතන්නේ ය. ඉදින් ශ්‍රමණ ගෞතම මෙහි පැමිණියේ නම් භාග්‍යවතුන් වහන්ස මඬ වහන්සේ ශ්‍රාවකයන් හික්මවන්නා වූ ධර්මය කවරේද? නුඹ වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් අර්හත්වයට පැමිණ සැනසිල්ල ලබා සිටින්නා වූ ධර්මය කවරේ දැ යි අපි ඔහුගෙන් අසමුය' යි කීය. එසේ කී කල්හි පිරිවැජ් පිරිස සන්සුන් වූහ.

එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා වෙත වැඩම කළ සේක. පිරිවැජ් තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියට ගොස් 'ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, වඩිනු මැනවි, බොහෝ කලකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කළ සේක. ස්වාමීනි, මේ අසුනෙහි වැඩ හිඳිනු මැනව' යි කීය. තථාගතයන් වහන්සේ අසුනෙහි වැඩ සිටි සේක. න්‍යග්‍රෝධ පිරිවැජ්‍යා ද එක්තරා තීවාසනයක හිඳගත්තේ ය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ 'න්‍යග්‍රෝධය, ආයුෂ්මත්ත මෙහි කිනම් කථාවක යෙදී හුන්නෝද? මඬගේ නො නිමි කථාව කවරේ දැ' යි වදළහ. එකල්හි න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක 'ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, අපි නුඹ වහන්සේ සුමාගධා තීරයේ සක්මන් කරනු දැක නුඹ වහන්සේ මෙහි පැමිණිය හොත් නුඹ වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන් හික්මවන ආකාරය, ඔවුන්ට දේශනය කරන ධර්මය විචාරන්නට කථා කරමින් සිටියෙමු' යි කීය. එකල්හි

තලාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක්, 'න්‍යග්‍රෝධය, අන්‍ය දෘෂ්ටියක් ඇත්තා වූ අන්‍ය ධර්මයක් පිළිගන්නා වූ, අන්‍ය ධර්මයක් කැමති වන්නා වූ අන්‍ය ධර්මයක යෙදෙන්නා වූ අන්‍ය ආචාර්ය වරයකු ඇත්තා වූ ඔබට මා ශ්‍රාවකයන් විනයනය කරන ධර්මය තේරුම් ගැනීමට දුෂ්කර ය. ස්වීය ආචාර්ය පරම්පරාවෙන් එන්නා වූ **තපෝජුගුප්සා** නම් වූ ධර්ම ක්‍රමය ගැන විචාරව, කෙසේ වනාහි තපෝජුගුප්සාව සම්පූර්ණ වේ ද, කෙසේ සම්පූර්ණ නොවේදැයි විචාරව' යි වදල සේක. තීර්ථකයන් තපෝජුගුප්සා යන නාමය ව්‍යවහාර කරන්නේ තපසින පවි දුරු කිරීමට ය. පීඩා විඳ පරණ පවි ගෙවා දැමීමෙන් හා අලුත් පවි නො කර හැරීමෙන් දුකින් මිදීමක් ඔවුහු බලාපොරොත්තු වෙති. න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයාට හා ඔහුගේ පිරිසට ඒ ධර්මය ගැන ද තුබුණේ මඳ දැනුමකි.

තලාගතයන් වහන්සේ විසින් න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා හට ඔහුගේ ධර්මය ගැනම අසන්නය යි වදල කල්හි 'පින්වත්නි, ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මහානුභාව ඇත්තෝ ය, පුදුම කෙනෙක, එතුමෝ ස්වීය ධර්මය තබා අනුන්ගේ ධර්මය ගැන ප්‍රශ්න අසන්නට කියන්නාහ'යි සෙසු පිරිවැජ්ඣෝ හඬ නගන්නට වත්හ. න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක පිරිස සන්සුන් කරවා තපෝජුගුප්සාව සම්පූර්ණ වන නො වන ආකාරය තලාගතයන් වහන්සේගෙන් ඇසුවේය. පරිව්‍රාජකයන්ගේ ප්‍රතිපත්තිය පිරිමෙන් ලැබිය හැකි උසස් ම දෙය දිව්‍යවක්ෂුරහිඤානය ය. තලාගතයන් වහන්සේ දිවැස ලැබීම දක්වා පැවැත්විය යුතු පරිව්‍රාජක ප්‍රතිපත්තිය නිරවුල් කොට වදල සේක. ඒ පිරිසෙහි දිවැස් ලැබුවෙකු තබා එතෙක් ප්‍රතිපත්තික්‍රමය අසා ඇතියකුදු නො වී ය. එබැවින් නැවත ද පිරිවැජ්ඣෝ 'අපි මේ කරුණෙන් නටුවෝ වෙමු' යි සෝභා කළහ.

එහිදී සන්ධාන ගෘහපති න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක විසින් තලාගතයන් වහන්සේට අපහාස කරමින් කලින් කළ සිංහනාදය මතු කෙළේ ය. පිරිවැජ් ඉමහත් ලජ්ජාවට පැමිණ තලාගතයන් වහන්සේ ක්ෂමා කර ගත්තේ ය.

(දී. නි. උදුම්බරික සුත්ත)

සුත්‍රනිපාතයෙහි බ්‍රාහ්මණධාර්මික සුත්‍රය තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බ්‍රාහ්මණයන්ට පෞරාණික බ්‍රාහ්මණ ධර්මය දක්වා වදල සුත්‍රයකි. තථාගතයන් වහන්සේ සැවැත්නුවර ජේතවනාරාමයෙහි වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවක කොසොල්ලරට වැසි වෘද්ධ වූ මහාසාල බ්‍රාහ්මණ සමූහයක් බුදුරදුන් දක්නට ගොස් දැනට වෙසෙන බ්‍රාහ්මණයන් කෙරෙහි පෞරාණික බ්‍රාහ්මණධර්මය ඇතිදැ යි අසා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ඒ පෞරාණික බ්‍රාහ්මණධර්මය වර්තමානික බ්‍රාහ්මණයන් කෙරෙහි දක්නට නැති බව වදල කල්හි පෞරාණික බ්‍රාහ්මණධර්මය වදරන ලෙස ආරාධනා කළෝ ය. එකල්හි ඔවුන්ට තථාගතයන් වහන්සේ,

**‘ඉයයො පුබ්බකො ආසුං - සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො,
පඤ්චකාමගුණෙ හිත්වා - අත්තදත්ථමචාරිසුං’**

යනාදී ගාථා දෙතිසකින් යුක්ත වූ බ්‍රාහ්මණධාර්මික සුත්‍රය වදල සේක.

නො වරදින අනුශාසනය

වර්තමාන භවයේදී නොවරදවා ම මහපල ලැබෙන පරිද්දෙන් අනිකකුට අනුශාසනය කළ හැකි වීමට නම් අනුශාසකයා හට ඉමහත් නුවණක් තිබිය යුතුය. අනුශාසනය ලබන්නහුට ඒ ජාතියේදී ම මහපල ලැබීමට නිසි පෙර පින් ඇති-නැති බව දන හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය ලබන්නා ත්‍රිහේතුක පුද්ගලයෙක් ද නැතිදැ යි දන හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය කරනු ලබන්නාගේ නුවණ මහපල ලැබීමට සුදුසු වන තරමට දියුණු වී ඇත ද නැතදැ යි දන හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය ලබන්නහුට මහපල ලැබීමට බාධක කර්මක්ලේශයන් ඇති නැති බව දන හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය කරනු ලබන්නාගේ චරිතය දන හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. ඒ ඒ පුද්ගලයාට සුදුසු කමටහත් තෝරා ගත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. සුදුසු ස්ථානය තෝරාගත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. මේ අංගවලින් සම්පූර්ණ එකම අනුශාසකයා තථාගතයන් වහන්සේ ය.

අනුශාසනා කරනු ලබන්නහුගේ පෙර පින් ඇති නැති බව යනාදී කරුණු සඳහා සඳහන් දැන ගැනීමට නො සමත් බැවින් රහත්හු ද නො වරදින ලෙස අනුශාසනා කිරීමට සමත් නො වෙති. නොයෙක් විට රහතුන්ට ද වරදින් නේ ය. රහත්වීමට පමණක් නොව ශ්‍රාවකයන් අතරින් දෙකරුණකින් අගතැන් ලැබීමට ද නිසි පින් තිබුණු මූලපත්ථක භික්ෂුව අහවා පුද්ගලයකු වන්නට ඇතැයි සිතා ඔබට මේ සසුනෙන් ගත හැකි වැඩක් නැත, සිවුරු හැර ගෙදරට ම යන්නට කියා එක් රහතන් වහන්සේ තමක් විසින් තෙරපා හරින ලද්දේ රහතුන් ද පුද්ගලයන්ගේ තතු හරියට ම දැන ගැනීමට සමත් නො වන නිසා ය. පුද්ගලයන්ගේ තතු දැනීමට සමත් නුවණ ඇති භාග්‍යවතුන් වහන්සේට, සසුනෙන් තෙරපනු ලැබූ මූලපත්ථක එක් වරුවකින් ම අර්හත්වයට පමුණුවා සාධිමත් පුද්ගලයකු කළ හැකි විය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ම ලෝකයෙහි නියම ශාස්තෘවරයා වන සේක. මූලපත්ථක තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව මෙහි අන් නැතක දක්වා ඇත්තේ ය.

ස්වර්ණකාර තෙරුන් වහන්සේ

එක්තරා ස්වර්ණකාර පුත්‍රයෙක් සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේ වෙත පැවිදි විය. තෙරුන් වහන්සේ කරුණයන්ට රාගය උත්සන්න භාවය සලකා ඔහුට අශුභකර්මස්ථානය දුන්න. එහෙත් ඒ කමටහණ ඔහුට සුදුසු නො වී ය. කමටහණ ගෙන ආරණ්‍යයට පිවිස තෙමසක් වියහී කළ නමුත් ඔහුට සිතෙහි එකඟ බවක් පමණකුදු ඇති නො වී ය. ඔහු නැවත තෙරුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ ඒ බව දැන්වී ය. තෙරුන් වහන්සේ මෙ පමණකින් පසුබට වන්නට යුතු නැත ය යි වදනා නැවත ද ඒ කමටහණ ම වඩාත් හොඳට පැහැදිලි කොට කියා දුන්න. දෙවන වරද වනයට වැද වියහී කළ මුත් කිසි අමුත්තක් සිදු නො වී ය. ඔහු නැවත ද තෙරුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ ඒ බව කී ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ කරුණු සහිත ව උපමා සහිත ව ඒ කමටහණ තවත් හොඳින් විස්තර කර කියාදී ඔහු යැවුන. තුන්වන වරද වනයට පිවිස වියහී කළ මුත් ශිෂ්‍ය භික්ෂුවට අමුතු දියුණුවක්

නො වී ය. ඔහු පැමිණ තමාට කමටහණින් වැඩ නො වූ බව තෙරුන් වහන්සේට දැන්වීය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ ශිෂ්‍යයා බුදුරදුන් වෙත කැඳවා ගෙන ගොස් තථාගතයන් වහන්සේට කාරණය දැන්වූහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ චරිතය බලා වදරන සේක්, පිළිවෙලින් පත්සිය වාරයක් ම ඔහු ස්වණිකාර කුලයෙහි ඉපද රත්රන් වලින් ම කර්මාන්ත කළ බව දැක ඔහුගේ සිත මනාප වූ කර්මස්ථානයක මිස අශුභ කර්මස්ථානයක එකඟ කළ හැකි නොවන බව දැන වදරා ශාරිපුත්‍රය, නුඹ කමටහන් දී සාර මසක් වෙහෙසට පත්කළ හික්ෂුව අද මම එක වරුවකින් ම අර්භත්වයට පමුණුවන්නෙමි යයි වදරා තෙරුන් වහන්සේ පිටත් කර රියසකක් පමණ නෙළුම් මලක් මවා පෙතිවලින් හා නටුවෙන් දිය බින්දු ගලන්නක් කොට හික්ෂුවට දී මහණ මෙය, ගෙන ගොස් ආරාමයේ කෙළවරක වැලි ගොඩක් මත සිටුවා වාඩි වී එය බලා රතය, රතය කියා භාවනා කරන්නයයි වදළහ. ශෝභන වූ ඒ අරමුණෙහි තුරුණ හික්ෂුවගේ සිත එකඟ විය. ඔහු ඒ ආරම්භණයෙන් රූපාවචර ධ්‍යාන සතර ම උපදවා ධ්‍යාන ක්‍රීඩාවෙන් වෙසෙන කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ අධිෂ්ඨාන බලයෙන් ඒ පද්මය මලානික කළහ. හික්ෂුවට එය අනුව සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යතාව වැටහිණ. ඒ බව දැන තථාගතයන් වහන්සේ ඒ හික්ෂුව ඉදිරියේ පෙනී සිට,

**'උච්ඡිත්තද සිනෙහමත්තනො
 කුමුදං සාරදිකංව පාණිනො
 සන්තිමග්ගමෙව බුහුස
 තිබ්බානං සුගතෙන දෙසිතං'**

යන ගාථාව වදළ සේක. දේශනාවසානයේ හික්ෂු තෙමේ සවි කෙලෙසුන් නසා අර්භත්ඵලයෙහි පිහිටියේ ය. බුද්ධශ්‍රාවකයන් අතුරෙන් ප්‍රඥාවෙන් අගතැන්පත් සැරියුන් හිමියන්ට සාරමසකිතිදු සමාධි මාත්‍රයක්වත් ලබාදිය නුහුණු ස්වර්ණකාර හික්ෂුවට එක් වරුවකින් අර්භත්ඵලය ලබා දීමට තථාගතයන් වහන්සේ සමත් වූහ. අනුන්ගේ අදහස් දත හැකි ආශයානුශයඥානය ඇත්තේ ලොවුතුරා බුදුවරුන්ට පමණෙකි. එ බැවින් බුදුවරු ම නො

වරදින ලෙස අනුශාසනා කිරීමෙහි සමත් වන්නාහ. ඒ නුවණ නැති බැවින් සැරියුත් තෙරණුවෝ ස්වර්ණකාර හික්ෂුව අර්භත්වයට පැමිණවීමට නො සමත් වූහ.

(ධම්මපදවිධිකථා)

හික්ෂුන් පන්සියයක් රහත්වීම

එක් විශ්කාලයක් සමීපයේ පන්සියයක් හික්ෂු නළාගනයන් වහන්සේගෙන් කමටහන් ලබා ගෙන යෝග්‍ය සේනාසනයක් හා ගොදුරුගමක් සොයන්නාහු අනුක්‍රමයෙන් හිමාලය හා සමීබන්ධ වූ මනරම් ගල්තලා වැලිතලා හා ජලාශයන් ඇති පර්වතයක් දැක එහි වැඩ, පසු දින සමීප ගමකට පිඬු පිණිස ගිය කල්හි ගම් වැසියෝ දන් දී එහි ම වස්කාලයෙහි විසීමට ආරාධනා කොට හික්ෂුන්ට ඒ පර්වතයෙහි වාසස්ථානයන් ද පිළියෙල කර දුන්හ. ඒ වනයෙහි ගස් වල බොහෝ දේවතාවෝ විසූහ. හික්ෂුහු භාවනාව සඳහා ගස් මුල හිඳ ගනිති. දේවතාවෝ සිල්වත් හික්ෂුන් බිම ඉන්නා කල්හි ගස්හි විසීමට අපොහොසත් වූවාහු ගස්වලින් ඉවත් ව විසූහ. 'හික්ෂුහු අද යනි ය සෙට යනිය'යි බලා සිටියා වූ දෙවියෝ ඔවුන් නො යන කල්හි උත්වහන්සේලා බිය ගන්වා වනයෙන් පළවා හරිනු පිණිස රාත්‍රියෙහි හික්ෂුන් භාවනාවෙහි යෙදී ඉන්නා අවස්ථාවට පැමිණ භයානක රූප දක්වන්නට හා ශබ්ද කරන්නට ද පටන් ගත්හ. ඒ රූප දැක ඒ ශබ්ද අසා හික්ෂුන්ට සිත් එකඟ කරන්නට නො පිළිවන් විය. ඒ භය නිසා ක්‍රමයෙන් හික්ෂුන්ගේ ශරීර ද දුබල විය. ඔවුන්ට සිහිය පිහිටුවා ගන්නට ද නො හැකි විය. දෙවියෝ එ පමණකින් නො නවත්වා ඉවසිය නො හෙන දුර්ගන්ධයන් ද එවන්නට වූහ. හික්ෂුහු තම තමන්ට ඇති කරදර අන්‍ය හික්ෂුන්ට ද කියා සැමදෙනා වහන්සේ ම එකතුව මේ කරුණ බුදුරදුන්ට දන්වා අපට සන්ප්‍රායවන අන් සෙනසුනක් තථාගනයන් වහන්සේගෙන් දැන ගෙන අන් සෙනසුනක පසුවස් විසීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් සිදු වූ දෑ සැල කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ හික්ෂුන්ට සන්ප්‍රාය වන අන් සෙනසුනක් බලන සේක්, මුළු පොළොවෙහි ම නො දැක භය දුරු කරවීම සඳහා භාවිත කිරීමට මෛත්‍රිය සුත්‍රය උගන්වා හික්ෂුන් නැවත ඒ

සෙනසුනට ම යැවූ සේක. ඉන් පසු දේවතාවෝ හික්ෂුන් කෙරෙහි පැහැදී උන්වහන්සේලාට උපකාර ද කරන්නට වූහ. සෑම දෙනා වහන්සේ ම එහි වෙසෙමින් මහණදම් පුරා වස්කාලය තුළදී ම රහත් වූහ.

මහාබෝධිමූලයේ වැඩ සිටි භාවනා කිරීමෙන් මිස අන් තැනක භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් ලොවුතුරා බුදු බවට නො පැමිණිය හැකි ය. බෝධිමූලය ම ලොවුතුරා බුදුබව ලැබීමට සුදුසු ස්ථානය ය. එමෙන් රහත් වන්නා වූ පුද්ගලයන්ට ද සුදුසු ස්ථාන ඇත්තේ ය. සුදුසු ස්ථානයේදී ම මිස අන් තැනක මහණ දම් පුරා රහත් වන්නට ද නො පිළිවන, සමහරුන්ට රහත් වීමට සුදුසු ස්ථාන බොහෝ තිබිය හැකි ය. සමහරුන්ට ඇත්තේ එක් ස්ථානයක් පමණෙකි. සත්ප්‍රාය සෙනසුන දත හැකි නුවණ ලොවුතුරා බුදුනට මිස සෙස්සන්ට නැත. එහෙත් ඒ ඒ පුද්ගලයෝ තම තමන්ට සත්ප්‍රාය ස්ථානවලට කර්මානුකූලව පැමිණෙති. ඉහත කී හික්ෂුන් පන්සියය ඒ සෙනසුන හැර ගියාහු නම් ඔවුන්ට රහත් වන්නට නො පිළිවන් වන්නේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය ලැබ පළමු සෙනසුනට ම ආපසු ගිය බැවින් ඒ හික්ෂුහු අරහත් ඵලයට පැමිණියහ. එසේ සුදුසු පරිදි නො වරදනා පරිදි අනුශාසනයට සමත් බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි අග්‍රානුශාසකයන් වහන්සේ වන සේක.

බෝධිසත්ත්වානුශාසනා

අප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බෝධිසත්ත්ව කාලයේදීද නොයෙක් ජාතිවලදී බොහෝ ජනයාට අනුශාසනා කොට ඔවුන්ට වර්තමාන භවයේ යහපත සිදු කර දුන් බව ද බොහෝ ජනයා දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝක වලට යැවූ බව ද ජාතක කථාවලින් පෙනේ.

කුද්දාල පණ්ඩිතයෝ

අතීතයේ මහබෝසතාණෝ එක්තරා දිළිඳු පවුලක ඉපද ගොවිකමින් ජීවත් වූහ. එකල උන් වහන්සේ කුද්දාලපණ්ඩිත නම් වූහ. උන් වහන්සේ එළවලු වවා ඒවා විකුණා ජීවත් වූහ.

එකල උන් වහන්සේ සතුට තුබූ එක ම ධනය උදැල්ලක් පමණකි. උන් වහන්සේ මේ ගිහි ගෙයින් මට කවර ප්‍රයෝජනයක් ද, පැවිදි වන්නෙමි'යි සිතා උදැල්ල සහවා තබා තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වූහ. නොබෝ කලකින් ම නැවත උදැල්ල සිහි වී එහි ලෝභය සිදිය නො හැකි ව නැවත ගිහිව උදැල්ල ගෙන පුරුදු රස්සාව කළහ. ටික කලකදී නැවත ද කලකිරී උදැල්ල සහවා තබා පැවිදි වූහ. උදැල්ල සිහි වී නැවත ද සිවුරු කළහ. නැවත නැවත පැවිදි වෙමින් උදැල්ල නිසා සවරක් ම සිවුරු හළහ. බෝසනාණන්ට සත්වන වරට ද පැවිදි වන්නට සිත් විය. එකල්හි එතුමෝ මා සවරක් ම ගිහි වූයේ මේ උදැල්ල නිසා ය. මෙය තුබුණ හොත් නැවත ද මෙහි එන්නට සිත් විය හැකි ය. එසේ නොවන්නට මේ වර උදැල්ල ගහට දමා යෙමි'යි සිතා ගංතෙරට ගොස් වැටෙන තැන දුටහොත් නැවත ද ගන්නට සිත්විය හැකිය'යි වැටෙන තැන නොපෙනෙනු පිණිස ඇස් පියා ගෙන උදැල්ල මීටෙන් ගෙන හිසවට තුන් වරක් කරකවා හැකිතාක් වේගයෙන් ගහට විසි කොට 'මම දිනිමි, මම දිනිමි' යි තුන් වරක් මහ හඬ නැගූහ. එකෙණෙහි බරණැස් රජු ද ප්‍රත්‍යන්තය සන්සිදුවා ජය ගෙන ඒ නදී තීරයෙහි එමින් සිටියේ ය. එතුමාට බෝසනාණන්ගේ හඬ ඇසී මේ පුරුෂයා 'මම දිනිමි, මම දිනිමි'යි හඬ නගයි. ඔහු දිනුයේ කුමක්දැ'යි විමසිය යුතුය'යි සිතා බෝසනාණන් ගෙන්වා 'පුරුෂය, 'මම නම් දැන් යුදයෙන් දිනා එන්නෙමි ය මම දිනිමි' මම දිනිමි, යි හඬ නඟන නුඹේ දිනුම කුමක්දැ'යි ඇසී ය.

බෝසනාණෝ තමන්ගේ දිනුම විස්තර කරමින් ම ගහ දිය බලා එහි නිමිත්ත ගෙන ධ්‍යාන උපදවා අහසට නැග අහසෙහි සිට රජුට දහම් දෙසූහ. බෝසනාණන්ගේ ධර්මානුශාසනය අසා සිටියදී ම රජු ගෙන් ද තදංග වශයෙන් කෙළෙස් දුරු වී ඔහුගේ සිත ද පැවිද්දට නැමුණේ ය. රජු හා පැමිණ සිටි ජනයාගේ සිත්වලින් ද කෙළෙස් දුරු විය. ඔවුන්ගේ සිත් ද පැවිද්දට නැමුණ. රජු 'ඔබ තුමා දැන් කොහි යන්නෙහි දැ'යි කුද්දල පණ්ඩිතයන්ගෙන් ඇසී ය. බෝසනාණෝ 'මම හිමාලයට ගොස් පැවිදි වන්නෙමි'යි කීහ. එසේ නම් 'මම ද ඔබ හා පැවිදි වෙමි'යි

කියා රජකුමා ද බෝසනාණන් හා යන්නට පිටත් විය. රජු නික්මුණු කල්හි ඔහු හා පැමිණ සිටි සෙනඟ අපි ද පැවිදි වන්නෙමු ය යි නික්මුණාහ. බරණැස් නුවර වැසියෝ ද රජු හා බල සෙනඟ පැවිදි වන්නට ගිය කල්හි අපි මෙහි කුමක් කරමුදැ යි සැම දෙන ම පැවිද්ද සඳහා නික්මුණාහ. බෝසනාණන් හා නික්මුණු පිරිස දොළොස් යොදුනක් තැන් පුරා පැතිර සිටින මහජනකායක් විය. කුද්දාල පණ්ඩිතයෝ ඒ මහ පිරිස ද සමඟ හිමාලය වනයට පිටත් වූහ. කුද්දාල පණ්ඩිතයන්ගේ අභිනිෂ්ක්‍රමණය දුටු සක්දෙව් රජු ඒ පිරිසට අසපුවක් පිළියෙල කිරීම සඳහා විස්කම් දෙව්පුත් එවී ය. විස්කම් දෙව් ඒ පිරිස සඳහා දිගින් නිස් යොදුනක් හා පුළුලින් පසළොස් යොදුනක් ඇති සම බීමක අසපුවක් මැවීය. බෝසනාණෝ පිරිස හා එහි ගොස් පැවිදි ව සෙස්සන් ද පැවිදි කළහ. කුද්දාල පණ්ඩිතයන්ගේ පැවිද්ද ඇසූ අන්රටවල ඡනයා ද පැවිදි වන්නට එහි ගියහ. රාජ්‍ය සතක ඡනයා එහි ගොස් පැවිදි වූහ. නිස්යොදුන් අසපුව පැවිද්දන්ගෙන් පිරිණ. රාජ්‍ය සතක් හිස් විය. බෝසනාණෝ ධ්‍යාන උපදවා ගැනීම සඳහා ඔවුනට අනුශාසනය කළහ. උන් වහන්සේගේ අනුශාසනයෙන් බ්‍රහ්මචිහාර භාවනා කොට සැමදෙන ම ධ්‍යාන ලබා ආයු කෙළවර බඹලොව උපන්න. ඔවුනට උවටුන් කළ පිරිස දෙව්ලොව උපන්න.

(කුද්දාල ඡාතකය)

බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ කුද්දාල පණ්ඩිත කාලයෙහි මෙන් ම පැවිදිව තේමිය කුමාර කාලයේ ද වූලසුතසෝම රාජ කාලයේ ද, අයෝසර කුමාර කාලයේදී ද, හත්ථිපාල කුමාර කාලයේ ද, ජෝතිපාල මානව කාලයේදී ද තමන් වහන්සේ අනුව පැවිදි වූ ලක්ෂසංඛ්‍යාත ඡන සමූහයකට ධ්‍යාන ලබා බඹලොව යා හැකි වන පරිදි අනුශාසනය කළ බව ජාතක අටුවාවෙහි දක්වා ඇත්තේ ය.

අතීතයෙහි ලක්දිව විසූ සුප්‍රසිද්ධ මහාස්ථවිරයන් වහන්සේලා වන පඨවිචාලක ධම්මඉත්ත තෙරණුවෝය කටකන්ධකාරවාසී පුස්සදේව තෙරණුවෝය. උපරි මණ්ඩලායක මලයවාසී මහා සංඝරක්ඛිත තෙරණුවෝ ය. මලිය මහා දේව තෙරණුවෝ ය.

හත්ගිරිවාසී මහාදේව තෙරණුවෝ ය. ගාමන්ත පබ්බතරවාසී මහාසීව තෙරණුවෝ ය. **කාළවල්ලීමණ්ඩපවාසී මහානාග** තෙරණුවෝ ය යන මහා ස්ථවිරවරු කුද්දාල සමාගමය, මූගපක්ඛ සමාගමය, චූලසුතසෝම සමාගමය, අයෝසර පණ්ඩිත සමාගමය, හත්ථිපාල සමාගමය යන බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේගේ මහා සමාගමයන්හි සියල්ලට පසුව පැවිදි වූවෝය යි **හත්ථිපාල ජාතක** අටුවාවෙහි දක්වා තිබේ.

හත්භැවිරිදි සම්භව කුමාරයන්ගේ ධර්මානුශාසනය

අතීතයෙහි කුරුරට ඉන්දපන්න නගරයෙහි **ධනඤ්ජය කෝරවා** නම් රජෙක් විය. **සුවීරන** නම් බ්‍රාහ්මණයෙක් ඔහුගේ පුරෝහිත විය. රජතුමා දානාදි පින්කම් කරමින් දැහැමින් රජය කරයි. එක් දවසක් රජු ධම්මයාග නම් ප්‍රශ්නයක් පිළියෙල කොට සුවීරන බමුණාට සත්කාර කොට ඒ පැනය විචාළේය. සුවීරන බොරු නො කොට එය තමාට අවිෂය බව, තමා විසින් විසඳිය නො හෙන පැනයක් බව පවසා මේ ප්‍රශ්නය විසඳීමට බරණැස් රජුගේ පුරෝහිත **විදුර** බ්‍රාහ්මණයා හැර අනිකෙක් සමත් නො වෙති යි කී ය. එකල්හි රජතුමා ඒ ප්‍රශ්නය විසඳ ගෙන ආනු පිණිස පුරෝහිත බමුණා ම එහි පිටත් කෙළේ ය. සුවීරන කෙළින් ම බරණැසට නො ගොස් දඹදිව ඇවිද බොහෝ පඩිවරුන්ගෙන් ඒ ප්‍රශ්නය විචාළේ ය. විසඳීමට කිසිවෙක් සමත් නො වී ය. ඉක්බිති සුවීරන බමුණා ක්‍රමයෙන් බරණැස් නුවරට ගොස් බරණැස් රජුගේ පුරෝහිත විදුර බ්‍රාහ්මණයාගෙන් ධර්මයාග ප්‍රශ්නය විචාළේ ය. ඔහු එය නො විසඳ මාගේ පුත්‍ර වූ **හදුකාර** පණ්ඩිතයෙක, මට වඩා නුවණැතියෙක, මේ ප්‍රශ්නය ඔහු විසඳනවා ඇත. ඔහු වෙත ගොස් අසන්නය යි කීය.

බ්‍රාහ්මණ තෙමේ හදුකාර වෙත ගොස් ප්‍රශ්නය විචාළේ ය. මේ කාලයේ නො මනා ක්‍රියාවක යෙදීමෙන් මාගේ සිත ව්‍යාකූල වී ඇත්තේ ය. ඒ නිසා මෙය මට විසඳිය නො හැකි ය. මාගේ සහෝදර **සඤ්ජය** කුමාරයා ඉතා නැණවතෙක, ඔහුගෙන් මේ ප්‍රශ්නය අසන්න, ඔහුගෙන් මේ ප්‍රශ්නය විසඳා ගත හැකි වන්නේ ය යි හදුකාර කීය.

සුවීරන බ්‍රාහ්මණ තෙමේ සඤ්ජය වෙත ගොස් ප්‍රශ්නය විචාළේය. ඒ කාලයේදී පරදාරාවන් සේවනය කිරීමෙන් සඤ්ජයගේ සිත ද ආකූල ව පැවැත්තේ ය. එබැවින් ඔහු ප්‍රශ්නය නො විසඳු මගේ බාලසහෝදර සන්ඤ්චුරුදු විශේහි සිටින සම්භව කුමාර තෙමේ අපට වඩා බොහෝ නුවණැතියෙක, ඔබගේ ප්‍රශ්නය විසඳීමට ඔහු සමත් වනු ඇත. ඔහු කරා ගොස් ප්‍රශ්නය අසන්නයයි සඤ්ජය කීය. එකල්හි සුවීරන පියාය වැඩිමහලුපුත්‍රයන් දෙදෙනාය යන නිදෙනාට ම විසඳිය නුහුණු ප්‍රශ්නය බාලකුමාරයා කෙසේ විසඳන්නේදැයි කී ය. සම්භව කුමාරයෝ බෝධිසත්ත්වයෝ ය. සඤ්ජය කුමාර තෙමේ තමාගේ මලණුවන් වන සම්භව කුමාරයන්ගේ ගුණ වැණු කල්හි සුවීරන බ්‍රාහ්මණ තෙමේ සම්භව කුමාරයන් වෙත ගියේ ය. එකල්හි සම්භව කුමාරයන් හුන්තේ විදියෙහි කුමරුවන් හා ක්‍රීඩා කරමිනි.

බෝධිසත්ත්වයන් විසින් ආ කරුණ විචාළ කල්හි සුවීරන මෙසේ කීය. 'මම කෝරව්‍ය රජකුමා විසින් එවන ලද දූතයෙකිමි. අපගේ රජකුමා අර්ථයන් ධර්මයන් දැනගනු කැමැත්තේ ය. අර්ථයන් ධර්මයන් කරනු කැමැත්තේ ය. එකුමා අර්ථයන් ධර්මයන් විචාරන්නේ ය. එකුමාට අර්ථයන් ධර්මයන් පහද කියනු මැනව.'

බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ සුවීරන හට අර්ථයන් ධර්මයන් මෙසේ පැවසූහ.

අජ්ජ සුවෙති සංසෙය්‍ය - රඤ්ඤා පුට්ඨො සුවීරන
 මා කත්වා අවසී රාජා - අත්ථෙ ජාතෙ යුධට්ඨිලො.

අජ්ඣධත්තඤ්ඤෙව සංසෙය්‍ය - රඤ්ඤා පුට්ඨො සුවීරන,
 කුම්මග්ගං න නිසෙවෙය්‍ය - යථා මුළ්භො අවෙනසො.

අත්තානං නාතිවත්තෙය්‍ය - අධම්මං න සමාවරෙ,
 අතිත්ථෙ නප්පතාරෙය්‍ය - අනත්ථෙ න යුතො සියා.

යො ච එතානි ධානානි - කත්තුං ජානානි ඛත්තියො,
 සද්ද සො වඩ්ඪිපතෙ රාජා - සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා.

ඤාතිතඤ්ඤව පියො හොති - මිත්තෙසු ච විරොචති,
 කායස්ස හෙද සප්පඤ්ඤො - සග්ගං සො උපපජ්ජති.'

ගාථාවල අදහස:-

ඔබගේ රජුට යම් කිසි කුශල ක්‍රියාවක් කරනු කැමැත්ත ඇති වී අද මෙය කරමු දැයි ඇසූ කල්හි මහරජ, අද දඩයම් කරමුය, මත්පැන් බොමුය, ක්‍රීඩා කරමුය. ඒ පින්කම සෙට කරමුය යි කොතරම් උසස් කෙනකුත් විසින් කිව ද එයට අනුකූල නො වී අදහස් කළ පුණ්‍ය කර්මය එදිනම කෙරේවා. ඒ බව ඔබගේ රජුට කියනු. ධර්මයාග ප්‍රශ්නය ගැන සම්භව පණ්ඩිතයන් කුමක් කියේ දැයි අසන ඔබ රජුට මේ පැවැත්විය යුතුය ඇති වැනි වන අනිත්‍ය දෙයකැයි කියව. මුළු වූ අන්ධ පෘථග්ඡනයන් මෙන් ද්වාෂ්ඨී දෘෂ්ඨී සංඛ්‍යාත අමාර්ගය ඔබ රජු සේවනය නො කෙරේවා, ත්‍රිවිධ කුලසම්පත්තියෙන් හා දේවසම්පත්තියෙන් පිරිහෙන පවිකම් ඔබ රජ නො කෙරේවා. ඔබ රජ මහජනයා ද්වාෂ්ඨී දෘෂ්ඨී සංඛ්‍යාත අකීර්ථයට නො පමුණුවාවා, අකාරණයෙහි නො යෙදේවා. බ්‍රාහ්මණය, ඔබ රජ ධර්මයාග ප්‍රශ්නයෙහි පවතිනු කැමැත්තේ නම් මේ අනුශාසනයෙහි පිහිටාවා. යම් රජෙක් කියන ලද දේවල් කරන්නට දන්නේ නම් කෙරේ නම් ඒ රජ ශුක්ලපක්ෂයේ වන්ද්‍රයා මෙන් වැඩෙන්නේ ය. නෑයන්ට ප්‍රිය වන්නේ ය. මිත්‍රයන් අතර බබලන්නේ ය. මරණින් මතු දේවලොව උපදනේ ය.

සුචරිත බ්‍රාහ්මණ තෙමේ බෝසතාණන්ගේ අනුශාසනය රත්පතෙහි ලියාගෙන ගොස් කෝරව්‍ය රජුට ධර්මයාග ප්‍රශ්නය පහද දුන්නේ ය. රජතුමා එය අනුව ක්‍රියා කොට ස්වර්ගපරායන විය.

බෝසතාණන් වහන්සේ නිරිසන් ජාතිවල ඉපද සිටියදී ද නොයෙක් වර රජුන්ට පවා අනුශාසනය කරන ලද බව බොහෝ ජාතක කථාවලින් පෙනේ. සුකරව උපන් කලක කළ ධර්මානුශාසනය මිනිසුන් අතර අවුරුදු සැටදහසක් කල් පැවති බව ද, ජම්බුක නම් පක්ෂියකු ව සිටියදී කළ අනුශාසනය අවුරුදු හතළිස් දහසක් කල් පැවති බව ද ජාතක අටුවාවෙහි දක්වා ඇත්තේ ය.

8

බුද්ධ ගුණය

සම්මාසම්බුද්ධ - බුද්ධ යන දෙපදයෙහි අර්ථ එකිනෙකට වැඩි වෙනසක් නො මැත. ඒ පද දෙකින්ම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කළ බව කියැවේ. සම්මාසම්බුද්ධ පදයෙන් පරෝපදේශ රහිතව ස්වශක්තියෙන් මැනවින් අවබෝධ කළ බව විශේෂයෙන් කියැවේ. එසේ තිබියදී මේ බුද්ධගුණ පාඨයට බුද්ධ යන පදය නැවත ද ඇතුළු කර ඇත්තේ, චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කරගැනීමෙන් පමණක් නො නැවති ඒ ධර්මය අන්තඃසන්ධි ද අවබෝධ කරවීම වූ ගුණය දැක්වීම සඳහා විය යුතු ය. බුද්ධ යන පදයෙන් අවබෝධ කරවීම ද කියැවේ. ධර්මය අවබෝධ කරගත් සෑම දෙනම ඒ ධර්මය අනුන්ට අවබෝධ කරවීමට සමත් නො වෙති. පසේබුදුහු ද චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කර ගනිති. එහෙත් ඔවුහු ඒ ධර්මය සෙස්සන්ට අවබෝධ කරවීමට සමත් නො වෙති. ලොවුතුරා බුදුහු තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කළ ධර්මය සෙසු දෙවිමිනිසුන්ට ද අවබෝධ කරවා බොහෝ සත්ත්වයන් දුකින් මුදවති. බොහෝ සත්ත්වයන් නිවනට පමුණුවති. ලොවුතුරා බුදුන්ට අන්‍යයන්හට චතුස්සත්‍යය අවබෝධ කරවීමෙහි ඇති සාමර්ථ්‍යය පූර්වපදම්මසාරථී සත්ථාදෙවමනුස්සානං යන ගුණ පද විස්තර කිරීමෙහිදී දැක්විණ. මෙතැනින් විශේෂයෙන් විස්තර කළ යුත්තේ තමා ලත් දෙය දොර වසා ගෙන අනුභව කරන මසුරකු මෙන් තමන් වහන්සේ අවබෝධ කළ ධර්මය සභවා ගෙන ආත්මාර්ථය

පමණක් බලා ගෙන සුවසේ නො සිටි නවාගතයන් වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේ අවබෝධ කරගත් ධර්මය මහෝත්සාහයෙන් සෙසු දෙවිමිනිසුන්ට ද බෙදා දෙන බව ය.

‘සබ්බද සබ්බසත්තානං - හිතාය ව සුඛාය ව උප්පුක්කො අකිලාසු ව - අහො අච්ඡරියො ජිනො’

යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි නවාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ ලොවුතුරා බුදුව ජීවත් වූ පන්සාලිස් වස මුළුල්ලෙහි ම දෙවිමිනිසුන්ට ධර්මය අවබෝධ කර දීමෙහි - ඔවුන් දුකින් මිදවීමෙහි - ඔවුන්ට නිවන දැක්වීමෙහි මහෝත්සාහයෙන් යෙදුන සේක. උන් වහන්සේ ඒ ඒ දිනයන්හි ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමට සමත් වන්නෝ කවරහුදැයි බලා ඔවුන්ට තමන් වහන්සේ අවබෝධ කර ඇති ධර්මය දේශනය කළ සේක. ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමට සමත් සත්ත්වයන් දැක උන්වහන්සේ ඔවුන් කරා බොහෝ දුර පාගමනින් ම වැඩම කළ සේක. එක් වරක් යාමෙන් ධර්මාවබෝධය කර දිය නො හෙන ඇතැම් පුද්ගලයන් කරා උන්වහන්සේ නොයෙක් වර වැඩම කොට ඔවුන්ට වතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කර වූ සේක. එක් මිසදිටු බමුණකුට ඔහු මිත්‍ර කර ගෙන ධර්මය අවබෝධ කරවීම සඳහා නවාගතයන් වහන්සේ ඔහු වෙත බොහෝ වාර ගණනක් වැඩම කළ සේක. **මහාකප්පින** රජු හා ඔහුගේ පිරිසට දහම් දෙසනු පිණිස නවාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ පාසිවුරු තමන් වහන්සේ විසින් ම ගෙන එක්සිය විසියොදුන් මහ ගෙවා එකලාව වැඩම කළ සේක. **පුක්කුසාති** රජු පැවිදි වී බුදුරදුන් සොයා එන කල්හි තමන් වහන්සේ විසින් ම පා සිවුරු ගෙන පන්සාලිස් යොදුන් මහ පාගමනින් ම වැඩම කොට ඔහු හා කුම්භකාරශාලාවෙක්හි රාත්‍රිය ද ගත කළ සේක. පිරිනිවන් පානා දිනයෙහි පිරිනිවන් මඤ්චකයෙහි සයනය කරමින් **සුභද්‍ර** නම් පිරිවැජියාට දහම් දෙසූ සේක.

මිසදිටු බමුණාගේ කථාව

එක් මිසදිටු බමුණෙක් ගංතෙරක කුඹුරක් සකස් කෙළේ ය. බුදුන් වහන්සේ ඔහුගේ උපනි:ශ්‍රය සම්පත්තිය දැක ඔහු කුඹුර

සකස් කරන තැනට වැඩ වදල සේක. ඔහු තථාගතයන් වහන්සේ දැක ද තමා කරන දෙය ම කළා මීස උන්වහන්සේ ගැන සැලකිල්ලක් නො කෙළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ම බ්‍රාහ්මණය, කුමක් කරන්නෙහි දැයි අසමින් ඔහු හා පළමුවෙන් කථා කළහ. ගෞතමයෙනි, කුඹුර ශුද්ධ කෙරමි යි බමුණා කීය. එදින කථාව එ පමණින් කෙළවර විය. පසු දින බමුණා කුඹුර සෑමට ගියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ද එහි වැඩම කොට ගෞතමයෙනි, කුඹුර සාමීයි බමුණා කීය. කුඹුර වපුරන දිනයෙහි ද තථාගතයන් වහන්සේ එහි වැඩම කොට බ්‍රාහ්මණය, කුමක් කරන්නෙහි දැයි වදළහ. ගෞතමයෙනි, කුඹුර වපුරමියි බමුණා කීය. තථාගතයන් වහන්සේ නැවත නැවත ද කුඹුරට වැඩම කළහ. එයින් බමුණාගේ රෝද ගතිය ක්‍රමයෙන් නැති විය. මදින් මද ඔහු තථාගතයන් වහන්සේට මිත්‍ර විය. දිනක් තථාගතයන් වහන්සේ එහි වැඩම කළ කල්හි බ්‍රාහ්මණයා පින්වත් ගෞතමයෙනි, මා බිම සකස් කිරීමට පටන් ගත් තැන පටන් ම ඔබ මෙහි පැමිණෙන්නෙහි ය, ඉදින් මේ ගොයම හරි ගියහොත් ඔබට ද මෙයින් දෙන්නෙමිය, මම මෙය තනිව නො කමිය, මෙතැන් පටන් ඔබ මගේ යහළුවෙකැයි කීය. ගොයම හොදින් වැඩි පැසුණේ ය. බ්‍රාහ්මණයා ගොයම හොදින් වැඩි ඇති බව ගැන ඉමහත් සතුටින් සිටියේ ය. සෙට ගොයම කපමි යි සුදුනම් ව සිටි දින රාත්‍රියෙහි මහ වැසි වැස ගහ ගලා ගොයම ඉදිරි ගහ දියෙහි පාවී ගියේ ය. කුඹුර උදලුගැ තැනක් මෙන් දිස්විය. බමුණා පසු දින කුඹුර බැලීමට ගියේ ය. එකම ගොයමී ගසකුදු නො මැතිව උදලුගැ බිමක් මෙන් වී තුබුණු කුඹුර දුටු බමුණාට දැරිය නො හෙන ශෝකයක් ඇති විය. ඔහු ගෙට අවුත් ඇඳකට වී ආහාර ගැනීම ද හැර නිද සිටියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ බ්‍රාහ්මණයාගේ කුඹුර පාළු වන බව කලින් ම දැන සිටියහ. උන් වහන්සේ ඔහු වෙත නැවත නැවත වැඩ වදලේ මේ අවස්ථාවේ දී ඔහුට පිහිට වනු පිණිස ය. එද තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ දොරකඩට ම වැඩම කළහ. බමුණා බුදුරදුන් පැමිණි බව අසා මාගේ යහළුවා ගේ තුළට කැඳවා වාඩි කරවවි ය යි කීය. ගෙහි විසුවෝ එසේ කළහ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බ්‍රාහ්මණයා කැඳවූ කල්හි ඔහු පැමිණ උන්වහන්සේ සමීපයෙහි

හිඳ ගත්තේ ය. 'කිමෙක් ද බ්‍රාහ්මණය' යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළ කල්හි බ්‍රාහ්මණයා කියනුයේ 'පින්වත් ගෞතමයෙනි, මා කුඹුරේ වැඩ පටන් ගත් තැන සිටම ඔබ වහන්සේ ද කුඹුරට පැමිණියහු ය. කුඹුර හරි ගිය කල්හි මම ඔබ වහන්සේට ද දෙමිය යි කීමි. මාගේ ඒ අදහස වාර්ථ වී ගියේ ය. එයින් මට මහත් ශෝකයක් හටගති. මට දැන් ආහාර ද නොගත හැකි ය' යි කීය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'බ්‍රාහ්මණය නුඹට මේ ශෝකය ඇති වූයේ කුමක් නිසාදැයි දන්තෙහිදැ' යි වදළහ. 'පින්වත් ගෞතමයෙනි, මම නොදනිමි, ඔබ වහන්සේ ඒ කාරණය දන්නහු දැ' යි බමුණා කීය. තථාගතයන් වහන්සේ 'බ්‍රාහ්මණය, මම ඒ කරුණ දනිමි. සත්ත්වයනට ශෝකයක් හෝ හයක් හෝ උපන්නේ නම් තණ්හාව නිසා ම ය' වදරා,

**'තණ්හාය ජායති සොකො - තණ්හාය ජායති හයං
තණ්හාය විප්පමුක්කස්ස - තත්ථි සොකො කුකො හයං'**
(ධම්මපද)

යන ගය වදළ සේක.

තථාගතයන් වහන්සේගේ දේශනාවසානයේ චතුස්සත්‍යයන් අවබෝධ වී බමුණා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේ ය. මෙසේ තථාගතයන් වහන්සේ අත්‍යයන්ට ධර්මය අවබෝධ කිරීම සඳහා නිරන්තරයෙන් උත්සාහ ගන්නා සේක.

බුඩඥාන තුදුස

බුඩඥාන නමින් ඥාන තුදුසක් පටිපමිහිදුමගයෙහි වදරා ඇත්තේ ය. තුදුස් බුදු නැණින් යුක්ත වන බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ බුඩ නම් වෙති. බුඩඥාන තුදුස මෙසේ වදරා ඇත්තේ ය.

'වුද්දස බුඩ ඤාණානි, දුක්ඛෙ ඤාණං බුඩ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාතං බුඩඤාණං, දුක්ඛ නිරොධෙ ඤාණං බුද්ධකැණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදය ඤාතං බුද්ධකැණං, අත්ථපටිපමිහිදෙ ඤාණං බුද්ධකැණං, ධම්මපටිපමිහිදෙ ඤාණං'

බුද්ධඤ්ඤාණං, නිරුත්තීපට්ඨමිහිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, පටිභානපට්ඨමිහිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධ ඤ්ඤාණං, ඉන්ද්‍රියපරොපරියන්තෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, සන්තානං ආසයානුසයෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, යමකපාටිභාරියෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, මහාකරුණාසමාපන්නියා ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, අනාවරණ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, ඉමානි වුද්දස බුද්ධඤ්ඤාණානි ඉමෙසං වුද්දසන්තං බුද්ධඤ්ඤාණානං අට්ඨඤ්ඤාණානි සාවකසාධාරණානි, ඡ ඤ්ඤාණානි අසාධාරණානි සාවකෙහි

(පට්ඨමිහිදමග්ග)

චතුර්දශ බුද්ධඤ්ඤාණයන් අතුරෙන් සත්‍යඤ්ඤාණ සතර දැක්වීමට චතුස්සත්‍යය විස්තර කළ යුතු ය. චතුස්සත්‍යය සම්මාසම්බුද්ධගුණය විස්තර කිරීමෙහිදී සැකෙවින් දක්වා ඇත. විස්තර වශයෙන් දනු කැමැත්තෝ අප විසින් සම්පාදිත **චතුරායී සත්‍යය** නමැති ග්‍රන්ථය කියවන්නවා.

පට්ඨමිහිද ඤ්ඤාණ

ඤ්ඤාණය වනාහි සාමාන්‍යයෙන් දන්තා ඤ්ඤාණය, ප්‍රභේද සහිතව විස්තර වශයෙන් දන්තා ඤ්ඤාණය යි දෙවදැරුම් වේ. ගසක්, ගසක් වශයෙන් දැනීම සාමාන්‍ය ඤ්ඤාණය ය. මුල්-සුඹුලු-පොතු-ඵලය-අරටුව-බඩය-අතු රිකිලි-කොළ මල්-ගෙඩි, ඒවායේ පැහැය-සටහන-ගන්ධය-රසය යන විශේෂ විභාග සියල්ල දැනීම ප්‍රභේද සහිතව විස්තර වශයෙන් දැනීම ය. ඒ ඒ දේවල් ප්‍රභේද සහිතව විස්තර වශයෙන් දන්තා ඤ්ඤාණය **පට්ඨමිහිද ඤ්ඤාණ** නම් වේ. ඒ ඒ ධර්මය පිළිබඳ වූ දැනුම ඤ්ඤාණ වශයෙන් එකක් වුව ද දැන ගන්නා වූ ධර්ම අනුව ඒ ඤ්ඤාණය ඤ්ඤාණ සතරක් කොට දක්වා තිබේ. **අත්ථපට්ඨමිහිද ඤ්ඤාණය, ධම්ම පට්ඨමිහිද ඤ්ඤාණය, නිරුත්තීපට්ඨමිහිද ඤ්ඤාණය, පටිභාන පට්ඨමිහිද ඤ්ඤාණය** යනු ඒ ඤ්ඤාණ සතරය.

ප්‍රභේද සහිතව විස්තර සහිතව හේතූන්ගේ ඵල දන්තා නුවණ **අත්ථපට්ඨමිහිද ඤ්ඤාණ** නම් වේ. ජනක හේතුය, සම්පාපක හේතුය, ඤ්ඤාණ හේතුය යි හේතු තුන් වර්ගයකි. ගස, ගෙඩි

උපදවන්නාක් මෙන් නො තුබූ යම් කිසිවක් ඇති කරන්නා වූ හේතුව ජනක හේතු නම් වේ. අවිද්‍යා තෘෂ්ණා කර්මාදීහු ජනක හේතුහු ය. ජනක හේතූන් විසින් උපදවන ලද නාමරූප ධර්මයෝ අත්ථ නම් වෙති. නැව මෙතෙර සිටියවුන් එතෙරට පමුණුවන්නාක් මෙන් ඇත්තා වූ යම් කිසිවකට පමුණුවන හේතුව සම්පාපකහේතු නම්, අයඝීමාර්ගය සත්ත්වයන් නිවනට පමුණුවන බැවින් සම්පාපක හේතුවකි. නිවන එහි ඵලය ය. සම්පාපකහේතුවගේ ඵලභාවයෙන් නිවන ද අත්ථ නම් වේ. දුම ගින්නක් ඇති බව අවබෝධ කරවන්නාක් මෙන් යම් කිසිවක් අවබෝධ කරවන හේතුව ඥපකහේතු නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ත්‍රිපිටක ධර්මය අසන්නවුන්ට නොයෙක් කරුණු අවබෝධ කරවන බැවින් ඥපකහේතුවකි. පිටකත්‍රය ධර්මය අනුව අවබෝධවන්නා වූ අර්ථයෝ, ත්‍රිපිටක ධර්මය ඇසීමෙන් දැනෙන්නා වූ අවබෝධ වන්නා වූ කරුණු ත්‍රිපිටකධර්මයාගේ ඵලභාවයෙන් අත්ථ නම් වෙති. අවිද්‍යා තෘෂ්ණා කර්මාදි ප්‍රත්‍යයන් විසින් උපදවන නාමරූපයෝය, අයඝීමාර්ගයෙන් පැමිණෙන නිවනය, ත්‍රිපිටක ධර්මය ඇසීමෙන් දැනෙන කරුණුය යන මේ අර්ථයන් ප්‍රභේද වශයෙන් දන්නා ඥානය අත්ථපටිසම්භාදකුණ නම්. මේ කුණය ඇතියහුට හේතූන්ගේ ඵල වන නාමරූප ධර්මයන් විස්තර වශයෙන් දන හැකි ය. අත්‍යයන්ට තේරුම් කර දිය හැකි ය. බුදුරදුන් දේශිත ධර්මවල අර්ථය ද නො වරදවා තේරුම් කර දිය හැකි ය.

ධම්මපටිසම්භිදු කුණ යනු අනේක නාමරූප ධර්මයන් උපදවන්නා වූ අවිද්‍යා තෘෂ්ණා කර්මාදි හේතූන් ද, නිවනට පමුණුවන ආර්යමාර්ගසංඛ්‍යාත සම්පාපක හේතුව ද, කුශලාකුශලාදි අනේක ධර්මයන් අවබෝධ කරවන පිටකත්‍රය සංඛ්‍යාත ඥපක හේතුව ද, ප්‍රභේද වශයෙන් විස්තර වශයෙන් දන්නා ඥානය ය. එය ඇතියහුට හේතුධර්ම විස්තර වශයෙන් මැනවින් දන හැකි ය. අත්‍යයන්ට අවබෝධ වන පරිදි කිය හැකිය.

ඉහත දැක්වූ අත්ථපටිසම්භිදු කුණයෙන් දන යුතු වන ඵලධර්මයන් පිළිබඳ වූ ද, ධම්මපටිසම්භිදු කුණයෙන් දන යුතු

වන හේතුධර්මයන් පිළිබඳ වූ ද, ඒ ධර්මයන් හා නියත සම්බන්ධය ඇත්තා වූ ස්වභාව නිරුක්ති තම වූ මාගධභාෂාව මැනවින් දන්නා වූ නුවණ **නිරුක්තිපටිසම්භිද්ද ඤාණ** නම්. නිරුක්ති පටිසම්භිද්ද ඤාණය ඇත්තේ, අර්ථධර්මයන් පිළිබඳ වූ මාගධභාෂා ව්‍යවහාරය දන්නේ ය. 'ඵස්සො, වෙදනා' යනාදි ශබ්ද ඇසුණු කල්හි ඔහු ඒවා ස්වභාව නිරුක්තිය යි දන්නේය. 'ඵස්සා, වෙදනෝ' යනාදි වචන ඇසුණු හොත් ඒවා ස්වභාව නිරුක්ති නොවේ ය යි දන්නේ ය. මේ ශබ්දය නැතහොත් වචනය මේ අර්ථය සඳහා ය යි කිසිවකුගේ පැනවීමක් නියම කිරීමක් නැතිව ස්වභාවයෙන් ඒ ඒ අර්ථයන් හා සම්බන්ධව සිද්ධ වචන ස්වභාව නිරුක්ති තම වේ. මාගධභාෂාව ස්වභාව නිරුක්තිය යි කියනු ලැබේ. එය සකල සත්ත්වයන්ගේ ම මූලභාෂාවය යි ද, වෙනස් නො වන භාෂාවය යි ද, දේව බ්‍රහ්මයන් බෙහෙවින් ව්‍යවහාර කරන භාෂාවය යි ද කියනු ලැබේ. ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ස්වභාව නිරුක්තිය වූ මාගධභාෂාවෙන් ත්‍රිපිටකධර්මය තබන ලද්දේය යි ද දේශනය කරන ලද්දේය යි ද කියා තිබේ. නිරුක්තිපටිසම්භිද්ද ඤාණය ලබා ඇති ආර්ය්‍ය ශ්‍රාවකයන්ට මාගධභාෂාවෙන් දේශිත ධර්ම වෙහෙසක් නැතිව අවබෝධ වන්නේ ය.

අත්ථපටිසම්භිද්ද ධම්මපටිසම්භිද්ද - නිරුක්තිපටිසම්භිද්ද යන ඥානත්‍රය මැනවින් දන්නා වූ ඥානය **පටිභානපටිසම්භිද්ද ඤාණ** නම්. පටිභානපටිසම්භිද්ද ඤාණය ඇති කල්හි පැමිණෙන කරුණු අනුව ඉහත කී ඥානත්‍රය යොදා ක්‍රියා කළ හැකි ය. ඉහත කී ඥානයන්ගෙන් දැනගන්නා ධර්ම උපමා හේතු උදාහරණ සහිතව මැනවින් විස්තර කළ හැකි ය. විභාග කළ හැකි ය. **විභංගපාළියෙහි** පටිසම්භිද්දඤාණයන් මෙසේ දක්වා ඇත්තේ ය.

අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිද්ද, ධම්මේ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිද්ද, තත්‍ර ධම්මනිරුක්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුක්තිපටිසම්භිද්ද, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද්ද.

ඉධ භික්ඛු ධම්මං ජානාති, සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදනං ඉතිච්ඡිත්තකං ජාතකං

අඛණ්ඩධර්මය වෙදල්ල, අයං වුවුවනි ධම්මපටිසම්භිද, යො තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථොති අයං වුවුවනි අත්ථපටිසම්භිද, තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ සුඤ්ඤා නිරුත්තීපටිසම්භිද, සුඤ්ඤා පටිභාන පටිසම්භිද.

ප්‍රතිසංවිත්ඤාන පෘථග්ජනයන්ට නො ලැබෙන ආයඨියන්ට පමණක් ආයඨිමාර්ගානුභාවයෙන් ලැබෙන ඤාන විශේෂයෙකි. පටිසම්භිදලාභි පෘථග්ජනයෝ නැතහ. පටිසම්භිදවට නො පැමිණි ආයඨියෝ ද නැතහ. එහෙත් ආයඨිඵලයට පැමිණීමෙන් ලැබෙන පටිසම්භිදසුඤ්ඤා සියලු ම ආයඨියන්ට ප්‍රබෝධ වන්නේ නො වේ. එය දියුණු වුවෝ පටිසම්භිදපත්ත යන විශේෂනාමයෙන් හඳුන්වනු ලැබෙත්. පටිසම්භිදපත්ත යන නාමයෙන් හඳුන්වන ආයඨියෝ බුද්ධකාලයෙහි ද සුලභ නො වූහ. ඇතැම් ආයඨියන් හට ශෛක්ෂ කාලයේදී ම ද පටිසම්භිදසුඤ්ඤා ප්‍රබෝධ වේ. දියුණු වේ. ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ, විත්‍ර ගෘහපති, ධම්මික උපාසක, උපාලි ගෘහපති, බුද්ධජන්තරා යන අයට ශෛක්ෂකාලයේදී ම පටිසම්භිදව දියුණු විය. ශාරිපුත්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේ, මුගලන් තෙරුන් වහන්සේ, මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ, මහාකච්චායන තෙරුන් වහන්සේ, මහාකොට්ඨික තෙරුන් වහන්සේ ඇතුළු මහාශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට රහත් වීමෙන් පටිසම්භිදසුඤ්ඤා ප්‍රබෝධ විය. ඉන්ද්‍රියපරෝපරියන්තසුඤ්ඤා, ආසයානුසයසුඤ්ඤා යන බුද්ධසුඤ්ඤා දෙක සම්මාසම්බුද්ධගුණය වර්ණනාවෙහි විස්තර කරන ලදී.

යමකප්‍රාතිභාර්ය්‍ය ඥානය

එකවර ප්‍රාතිභායඨි දෙකක් දක්වන ඥානය **යමක ප්‍රාතිභාර්ය්‍ය ඥාන** නම් වේ. එය ශ්‍රාවකයන් විසින් නො ලැබිය හැකි ලොච්ඡුරා බුදුවරුන්ට පමණක් ලැබෙන විශේෂ ඥානයෙකි. ප්‍රාතිභාර්ය්‍ය කිරීම උෂ්කර වැඩකි. එය රහතුන්ට අර්හත්වයේ අනුභවයින් කළ හැකියක් නො වේ. රහත්වීමේ මාර්ගය අනිකකි. ප්‍රාතිභාර්ය්‍ය කිරීමේ මාර්ගය අනිකකි. එබැවින් සියලු රහත්හු ප්‍රාතිභාර්ය්‍ය

කරණයට සමත් නො වෙති. ධ්‍යානලාභීවූ ඇතැම් පෘථග්ඡනයෝද ප්‍රාතිහාර්ය කිරීමට සමත් වෙති. ධ්‍යාන ලැබූ තරමින් ම ද ප්‍රාතිහාර්ය නො කළ හැකිය. ප්‍රාතිහාර්ය කළ හැකි වීමට පළමුවෙන් අෂ්ටසමාපත්ති උපදවා ඒවා නැවත තුදුස් ආකාරයකින් පුරුදු කළ යුතු ය. සෘද්ධිප්‍රාතිහාර්ය කළ හැකි තත්ත්වයට සමාපත්ති දියුණු කර ගත් පුද්ගලයෝම ඒවා කිරීමට සමත් වෙති. ප්‍රාතිහාර්ය කරන්නේ තුදුස් ආකාරයෙන් පුරුදු කොට දියුණු කරගත් රූපාවචර පඤ්චමධ්‍යාන චිත්තයේ බලයෙනි. එසේ දියුණු කළ පඤ්චමධ්‍යාන චිත්තය අභිඥා චිත්ත නම් වේ. යමක ප්‍රාතිහාර්ය ඤාණය යි කියනුයේ ලොචතුරා බුදුවරුන්ගේ අභිඥාචිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ඥානයට ය. අභිඥාලාභියකුට මෙබඳු දෙයක් වේවා යි නිකම්ම සිතිම් මාත්‍රයෙන් යම් කිසි ප්‍රාතිහාර්යයක් නොකළ හැකිය. ඒ ඒ ප්‍රාතිහාර්යයන් කිරීමට ද වෙන වෙන ම පුරුදු කළ යුතු ය. යම් කිසි ප්‍රාතිහාර්යයක් කිරීමට වුවමනා ඒ ඒ කරුණ සිදු කිරීමට නිසි කසිණයෙක්හි පඤ්චමධ්‍යානයට සමවැදිය යුතු ය. පට්ඨකසිණ සමාපත්තියෙන් ගින්නක් හෝ දියක් ඇති කළ නො හැකි ය. ගින්නක් මැවීමට නම් එයට නිසි තේජෝකසිණපඤ්චමධ්‍යානයට සමවැදිය යුතු ය. ජලයක් මැවීමට නම් එයට නිසි ආපෝකසිණසමාපත්තියට සමවැදිය යුතුය. මෙසේ ඒ ඒ ප්‍රාතිහාර්යය කිරීමේදී ඒ ඒ දෙයට නිසි සමවනකට සමවැදී ඉන් නැගීමට අධිෂ්ඨාන චිත්තයට බලය ගත යුතු ය.

ඉක්බිති තමා කරන්නට යන ප්‍රාතිහාර්යය සිතින් සලකා මෙනම් දෙයක් වේවා යි පරිකම් කළ යුතු ය. එසේ කරන කල්හි බලාපොරොත්තු වන දෙය සිදු කරන අභිඥාභාවයට පැමිණි රූපාවචර පඤ්චමධ්‍යාන චිත්තය නැවත ඇති වේ. ඒ සිත ඇතිවනු සමග අදහස් කළ දෙය නිර්මාණය වේ. ධ්‍යානයෙහි වගි භාවය මඳ පුද්ගලයන්ට යම් කිසි ප්‍රාතිහාර්යයක් කිරීමට බොහෝ කල් ගත වේ. වගිභාවය වැඩි පමණට ඉක්මනින් ප්‍රාතිහාර්යය කළ හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේට සමාපත්ති විෂයෙහි අධික වගිභාවයක් ඇති බැවින් ඉතා ඉක්මනින් ප්‍රාතිහාර්යය කළ හැකි ය. ධ්‍යානයන්හි අතිශය වගිභාවයක් ඇත්තා වූ තථාගතයන් වහන්සේට ඉතා උච්චයෙන් ඒ ඒ සමවත්වලට සමවැදීම නැගීමට අධිෂ්ඨාන කිරීම කළ හැකි

නිසා ශරීරයේ එක් තැනකින් ජල ධාරාවක් පිට කරමින් ම අන් තැනකින් ගිනි කඳක් පිට කළ හැකි ය. එය යමකප්‍රාතිභායඝීය ය. එය කළ හැකි නුවණ **යමකප්‍රාතිභායඝීඥානය** ය.

මහාකරුණාසමාපත්ති ඥානය.

කරුණාගුණය බුද්ධගුණවලින් ඉතා මහත් වූ ද, උසස් වූ ද ගුණයෙකි. බුදුබැවිහි පදනම ද කරුණා ගුණය ය. එය පිළිබඳ සෑහෙන විස්තරයක් කළ හැක්කේ එය ගැන ම විශාල ග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කළ හොත් ය. රත්නත්‍රයේ සියලු ගුණ දැක්වීම සඳහා සපයන මේ ග්‍රන්ථයෙන් කළ හැක්කේ ඒ මහත් වූ ගුණය ඉතා කොටින් දැක්වීමකි.

දුඛිත සත්ත්වයන් ගැන කම්පාවන ඔවුන්ගේ දුක් නො ඉවසන ස්වභාවය, දුඛිතයන් දුකින් මිදවීමේ කැමැත්ත කරුණා නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව ඉතා මහත්ය. එබැවින් එයට මහා කරුණාව යයි කියනු ලැබේ. ඒ කරුණාව මහත් වන්නේ කෙසේ ද? යනු මෙහි ලා දන යුතු ප්‍රධාන කරුණ ය. කරුණාව සෑමදෙනා තුළ ම ඒ ඒ ප්‍රමාණයෙන් ඇති වන වෛතසික ධර්මයෙකි. මා පියෝ කරුණාවන්හු ය යි ප්‍රසිද්ධයන. ඔවුන්ගේ ඒ කරුණාව තමන්ගේ දරුවන්ට පමණක් සීමා වුවකි. තමන්ගේ දරුවන්ට මෙන් අන්‍යයන්ගේ දරුවන්ට මාපියන්ගේ කරුණාවක් නැත. මාපිය යුවලකට දරුවන් ඇත්තේ ටික දෙනෙකි. ටිකදෙනකු සම්බන්ධයෙන් ඇති කරුණාව සුළු දෙයකි. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව සකල සත්ත්වයන් ගැන මය. ලෝකයෙහි අනන්ත සත්ත්වයෝ ඇතහ. සත්ත්වයන් අනන්ත බැවින් ඒ අනන්ත සත්ත්වයන් අනුව තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව අනන්ත ය. තථාගතයන් වහන්සේ ගේ කරුණාව හා මවු කෙනකුගේ පිය කෙනකුගේ කරුණාව සංසන්දනය කරන්නට උපමාවකුදු නැති තරම් ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ මහාකරුණාව සාගර ජලයටත් මවුකෙනකුගේ කරුණාව එක දිය බිඳකටත් උපමා කළ ද උපමාව යහපත් නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව මහ පොළොවට ද මවුකෙනකුගේ කරුණාව වැලි කැටයකට ද උපමා කළත් උපමාව සුදුසු නැත. සාගර ජලයෙහිත්

පොළොවෙහිත් ප්‍රමාණයක් ඇත. අනන්ත කරුණාව ඒවාට උපමා කිරීම ඒ කරුණාව සුළු කොට දැක්වීමකි.

එක් එක් පුද්ගලයකු සම්බන්ධයෙන් ඇත්තා වූ කරුණාවෙහි කුඩා - මහත් බව ප්‍රමාණ කළ යුත්තේ කරුණාවට ලක්වන පුද්ගලයා සුවපත් කිරීම සඳහා කළ හැකි පරිත්‍යාගයන් අනුව ය. මැරෙන්නට යන දරුවකු බේරා ගැනීම සඳහා මවු කෙනකු විසින් තමාට ඇතිතාක් ධනය වුව ද පරිත්‍යාග කිරීමට ඉදිරිපත් වනු ඇත. එහෙත් තමා වාසය කරන ගෙය හා ඉඩමත් ඒ සඳහා පරිත්‍යාග කරන්නට කියුව හොත් දරුවා මැරෙන්න හරිතවා මිස එය කිරීමට ඉදිරිපත් නො වනු ඇත. තවාගනයන් වහන්සේ සත්ත්ව කරුණාව නිසා නො කළ පරිත්‍යාගයක් නැත. ලොවුතුරා බුදුබව ලැබ අසරණ සත්ත්වයන්ට පිහිට වනු සඳහා බෝසත් කාලයේදී උන් වහන්සේ විසින් කරන ලද ධන පරිත්‍යාගයට උපමා නැත.

**‘සො සාගරෙ ජලධිකං රුධිරං අදසි
භූමිං පරාජිය සමංසමදසි දානං
මෙරුජ්ජමාණමධිකස්ථ සමොලිපිසං
බෙ තාරකාධිකතරං නයනං අදසිං’**

යනුවෙන් අප මහ බෝසතාණන් වහන්සේ අසරණ සත්ත්වයන්ට පිහිට වනු පිණිස දානපාරමිතාව පිරිමි වශයෙන් සාගරජලය පරදවා තමන්ගේ සිරුරෙන් ලේ දුන් බව ද, මහපොළොව පරදවා ඇඟමස් දුන් බව ද, මහමෙර පරදවා ඔටුණු පලන් හිස් දුන් බව ද, අහසේ තරු පරදවා තෙත් දුන් බව ද කියා තිබේ. අන්‍යයන් සඳහා තවාගනයන් වහන්සේට මේ බඳු මහා පරිත්‍යාගයක් කළ හැකි වූයේ කරුණාවෙහි මහත්වය නිසා ය. මේ කාරණය අනුව සලකා බැලූව ද මාපියාදී සෙස්සන්ගේ කරුණාව ඉතා සුළු ය. බුද්ධකරුණාව ම ඉතා මහත් ය.

කරුණාව දුෂ්ඨ සත්ත්වයන් අරමුණු කොට ඇති වන ධර්මයෙකි. සත්ත්වයන්ගේ දුක් දත හැකි වීමට නුවණ තිබිය යුතු ය. නුවණ මඳ අයට දැනෙන්නේ සත්ත්වයන්ගේ දුක්වලින්

ඉතා සුළු කොටසකි. සුගති වශයෙන් සලකන මනුෂ්‍ය දිව්‍ය බ්‍රහ්ම යන ලෝකත්‍රයෙහි වෙසෙන සකල සත්ත්වයෝ ම දුඃඛිතයෝ ය. සර්වාකාරයෙන් සුඛිත සත්ත්වයෙක් හවත්‍රයෙහි කොන්‍යනකවත් නැත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව සකල සත්ත්වයන් සම්බන්ධයෙන් පවත්නේ ඒ නිසා ය. ධනය ඇතිව අඹුදරුවන් ඇතිව නෑ මිතුරන් ඇතිව සේවකයන් ඇතිව වුවමනා තරම් ආහාරපාන වස්ත්‍රයානවාහනාදිය ඇතිව ගරුබුහුමන් ඇතිව නිරෝගීව ජීවත් වන අය සාමාන්‍ය ලෝකයාට පෙනෙන්නේ සුඛිතයන් ලෙස ය. සාමාන්‍ය ජනයා විසින් දේව බ්‍රහ්මයන් සලකන්නේ පරම සුඛිතයන් ලෙස ය. ඔවුන්ට ඇත්තා වූ මහාදුඃඛස්කන්ධය දැකිය හැකි තරමේ නුවණක් සාමාන්‍ය ජනයාට නැත. සුඛිතයන් වශයෙන් සලකන ඒ සුද්ගලයන් සම්බන්ධයෙන් සාමාන්‍ය ජනයාට කරුණාවක් ඇති නොවේ. ඔවුන් සම්බන්ධයෙන් ඇති වෙතොත් ඇති වන්නේ ඊෂ්ඨාව හෝ මුදිතාව ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ නුවණට ඔවුන්ට ඇත්තා වූ මහාදුඃඛස්කන්ධය පෙනෙන බැවින් සකල සත්ත්වයන් ගැන ම උන් වහන්සේට කරුණාව ඇති වේ. එක් එක් සත්ත්වයකුට ඇති මහත් වූ දුක්ඛස්කන්ධයක් පෙනෙන බැවින් එක් එක් සත්ත්වයකු සම්බන්ධයෙන් ම මහත් වූ කරුණාවක් තථාගතයන් වහන්සේට ඇති වේ. ඒ කරුණාව දුක් දන්නා නුවණ අනුව ඇති වන බැවින් නුවණ පමණට ම තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව ද මහත් වන්නේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් සත්ත්වයන්ගේ දුක් එකුත්අනු අසුරකින් දක්නා බව **පටිසම්භිදමග්ගයේ** දක්වා තිබේ. ඒ ඒ ආකාරයෙන් සත්ත්වයන්ගේ දුක් බලා උන් වහන්සේ මහාකරුණාසමාපත්තියට සමවදිති. මහාකරුණාසමාපත්තිය යනු දුඃඛිත සත්ත්වයන් අරමුණු කරන කරුණාධ්‍යානය ය. අනේකාකාරයෙන් දුක් දන්නා වූ කරුණාධ්‍යානයට හේතු වන ඥානයත් කරුණාධ්‍යාන වින්තසම්ප්‍රයුක්ත ඥානයත් මහාකරුණාසමාපත්තිඥානය ය.

තමන් වහන්සේගේ විමුක්තිය සඳහා කළ යුතු සියල්ල නිමවා සිටින්නා වූ අනේක සමාපත්තිලාභී වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ලෝකය ගැන සෙවීමක් නො කොට ධ්‍යානසමාපත්ති

එලසමාපන්නි නිරෝධසමාපන්නි සුඛයන් රිසි සේ වළඳමින් එක් තැනකට වී බුන්මොරාජයකු සේ කල් යැවිය හැකි ය. තමන් වහන්සේ කෙරෙහි පැවති මහා කරුණාව නිසා තථාගතයන් වහන්සේ ආත්මාර්ථය පමණක් සලකා ගෙන නො සිට පරහිත කරණයෙහි නිරත වූහ. උන් වහන්සේ ජනයාට සෙන සලසනු පිණිස වර්ෂයකට සාරමස පස්මස සමස සත්මස අටමස බැගින් දනවී සැරිසරා වැඩම කළහ. ඇතැම් වර්ෂවල නව මසක් ම දනවී සැරිසරා වැඩම කළහ. මහාමණ්ඩලය මධ්‍යමණ්ඩලය අන්තෝමණ්ඩලයයි තථාගතයන් වහන්සේ දනවී සැරිසරා වඩනා මාර්ග තුනක් ඇත්තේ ය. ඉන් මහාමණ්ඩලය යොදුන් නවසියයකි. මධ්‍යමණ්ඩලය යොදුන් සසියයකි, අන්තෝමණ්ඩලය යොදුන් තුන්සියයකි. තථාගතයන් වහන්සේ ජනයන්ට අනුග්‍රහ කරමින් ඒ මාර්ගවල දිනකට යොදුන අඩයොදුන බැගින් ගමන් කළ සේක.

ජනානුග්‍රහයේ දී තථාගතයන් වහන්සේට සතුරු මිතුරු වෙනසක් නැත. උන් වහන්සේ සතුරන්ට ද අනුකම්පා කරන්නාහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ගිජුකුළු පව්වෙහි වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවක උන් වහන්සේ මැරීම සඳහා දෙවිදන් දුනුවායකු යැවී ය. ඔහු බුදුරදුන් විදිනු පිණිස රිය දුන්නෙහි තබා දුනුදිය ඇද්දේ ය. බුදුවරුන්ගේ ජීවිතය කවරකුටවත් උපක්‍රමයකින් නැසිය නො හැකි ය. බුද්ධගරීරය උන් වහන්සේ නො කැමැත්තෙන් තුවාල කළ නො හැකි ය. දුනුදිය ඇද්ද මිස දුනුවායාට එය නො හළ හැකි විය. ඔහුගේ ශරීරය ගල් ගැසුණේ ය. යන්ත්‍රයක ලා අඹරන කලෙක මෙන් ඔහුගේ ශරීරයෙහි දුඃඛවේදනා හටගනී. ඔහුට මහා හයක් ඇති විය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු දැක කාරුණික මවක් දරුවකු අමතන්නාක් මෙන් බිය නො වෙව, මෙහි එවැනි මෘදු ලෙස අමතා වදළහ.

එකල්හි ධනුර්ධරයා ආයුධ ඉවත දමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් වැද වැටී ස්වාමීනි, නො දැනීම නිසා මා අතින් වරදක් සිදුවිය. මෝඩ වූ මම නුඹ වහන්සේගේ ගුණ නො දැන දෙවිදන්ගේ කීමට නුඹ වහන්සේ මරන්නට ආමි. ස්වාමීනි, මට

ක්ෂමා වුව මැනවැයි කියා සම්පයෙහි වාඩි විය. සතුරාට ද නො වෙනස්ව අනුක්‍රමිතා කරන්නා වූ මහාකාරුණිකයන් වහන්සේ ධර්මදේශනයෙන් ඔහු සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටවා දේවදත්ත කී මහින් නො ගොස් අන් මහකින් යවැයි කියා ඔහු පිටත් කළහ. තථාගතයන් වහන්සේ මැරීම සැඟවීම පිණිස, බුදුනට විද එන ධනුර්ධරයා විද මැරීම සඳහා දෙවිදන් විසින් නවත්වන ලද ධනුර්ධරයන් දෙදෙනෙක් ඔහු එනු බලා මහරැක සිටියෝ ය. බුදුන් වහන්සේ ඔහුට අන් මහකින් යන්නය යි වදලේ ඒ නිසා ය. මහාකාරුණිකයන් වහන්සේ තමන් මරන්නට ආ සතුරාගේ ජීවිතය රැක දුන්න. බෝසත් කාලයේදී ද උන්වහන්සේ නොයෙක් වර සතුරන්ට යහපත සිදු කර ඇත්තේ ය.

මහාකාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිනකට දෙවරක් මහා කාරුණාසමාපත්තියෙන් නැඟී ලොව බලා වදරන්නාහ. අලුයම වක්‍රවාටාත්තයේ පටන් ගඳකිලි දොරකඩ දක්වා නුවණ පතුරවා ලොව බලන සේක. සවස් කාලයේ ගඳකිලි දොරකඩ පටන් වක්‍රවාටාත්තය දක්වා ලොව බලා වදරන්නාහ. එසේ බලා වදරා ඒ ඒ දිනයෙහි උපකාර කළ හැකි පුද්ගලයන්ට කොතෙක් දුර වුව ද ගොස් උන් වහන්සේ උපකාර කරන සේක.

පුතිගත්ත තිස්ස තෙරණුවෝ

සැවැත්නුවර වැසි එක් කුලපුත්‍රයෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය අසා බුදුසස්තෙහි පැවිදිව උපසම්පදව ද ලබා විසුයේය. ඒ ස්ථවිරතුමා තිස්ස ස්ථවිර නම් විය. පසු කලෙක ඒ ස්ථවිරතුමා රෝගාතුර විය. එතුමාගේ ශරීරයෙහි කුඩා බිබිලි සැදී ක්‍රමයෙන් ඒවා නෙල්ලිගෙඩි දෙහිගෙඩි, දොඩම්ගෙඩි බෙලිගෙඩි පමණ මහත් වී පැසව පැසවා පුපුරන්නට විය. කාරුණික හික්ෂුහු ආහාර බෙහෙත් සපයා දීමෙන් ද සිවුරු හා වාසස්ථානය පවිත්‍ර කිරීමෙන් ද තිස්ස ස්ථවිරයන්ට උපස්ථාන කළහ. කල් යාමෙන් මුළු සිරුර ම කුණු වී ගියෙන් තිස්ස ස්ථවිරතුමාගේ නම ද වෙනස් විය. ශරීරය කුණුවී ඇති බැවින් එතුමා **පුතිගත්තතිස්ස** යන නමින් හඳුන්වන්නට විය. හික්ෂුන් වහන්සේලා කොතෙක් උපස්ථාන කළ ද රෝගය මඳකුදු අඩු කළ නො හැකි විය. කල්යාණේදී

එතුමාගේ ශරීරයේ ඇට ද බිඳෙන්නට විය. ඇට බිඳීමෙන් නිස්ස තෙරණුවන්ට නැගිටින්නට වාඩි වන්නට තබා හැරෙන්න පෙරළෙන්නට ද නො පිළිවන් විය. නිස්ස ස්ඵවිර තුමාගේ සිරුර ජීවමාන මලකුණක් විය. අධික දුර්ගන්ධය නිසා කෙනකුට ළං නො විය හැකි විය. උපස්ථාන නො කළ හැකි තත්ත්වයට පැමිණි බැවින් උපස්ථායක හික්ෂුහු අත්හැර දැමූහ. නිස්ස ස්ඵවිර ලේ සැරව ගොඩේ අනාථව සයනය කළේය. තථාගනයන් වහන්සේ ලොව බලාවදාරන සේක්:- අනාථව ශයනය කරන නිස්ස ස්ඵවිර දුටු සේක. උන්වහන්සේ දැන් මා හැර මේ හික්ෂුවට අත් පිහිටක් නැත ය යි ගදකිළියෙන් නික්ම විහාර වාරිකාවෙහි හැසිරෙන සේක්, ගිනිහල් ගෙට වැඩම කොට වතුර සැලියක් ලිප තබා එය හුණු වන තුරු එහි ම වැඩ සිට වතුර හුණු වූ පසු රෝගී හික්ෂුව වෙත වැඩම කොට ඒ හික්ෂුව ඇඳත් සමඟ ඔසවා ගිනිහල්ගෙට ගෙන එනු පිණිස ඇඳේ පසකට අත තැබූහ. එකල්හි හික්ෂුහු අපි ගෙන යන්නෙමු යි තථාගනයන් වහන්සේට ඉවත් වන්නට කියා ඇඳ ඔසවා ගිනිහල්ගෙට රෝගී හික්ෂුව ගෙන ගියහ. ඉක්බිති තථාගනයන් වහන්සේ රෝගී හික්ෂුවගේ අපවිත්‍රව තිබූ සිවුරු සෝදවා හික්ෂුව උණුදියෙන් සියනින් ම තහවා පිරිසිදු කොට සේදූ සිවුරු පෙරවූහ. රෝගී හික්ෂුවට එයින් මහත් සැනසිල්ලක් ලැබී සිත එකඟ කර ගත හැකි විය.

එකල්හි තථාගනයන් වහන්සේ හික්ෂුවගේ හිස සමීපයෙහි සිට ධර්මදේශනා කළහ. දේශනාවසානයෙහි සියල්ලන් විසින් හැර දමා සිටි පුතිගත්ත නිස්ස තෙරණුවෝ සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණියහ. එක් වරෙක සැලකීමට කෙනකු නැතිව සිටි උදරාබාධයකින් පෙළුණු හික්ෂුවකට ද තථාගනයන් වහන්සේ ආනන්ද ස්ඵවිරයන් වහන්සේ සමඟ ගොස් උණු පැනින් තහවා උපස්ථාන කළ බව ද විනය පිටකයේ මහාවග්ගපාලියේ සඳහන්ව ඇත්තේ ය.

සෝපාක දරුවාට අනුග්‍රහ කිරීම

සෝපාක රහත්වීමට නිසි පින් ඇති දරුවෙකි. එහෙත් අන්තිම ජාතියේ උපන්නේ රජගහ නුවර පහත් කුලයක ය. ඉපද

සාරමසකින් ඔහුගේ පියා මළේය. ඉන් පසු සුළු පියා ඔහු පෝෂණය කළේය. ඔහු සත් අවුරුදු වයසට පැමිණි පසු දිනක් සුළු පියා ඔහුගේ දරුවන් හා කෝලාහල කළේය යි කිසි සෝපාක අමුසොහොනකට ගෙන ගොස් දෙ අත් එක් කොට තදින් බැඳ මු හිවලුන් විසින් කා දමනු ලබාවායි ඒ රැහැනින් ම මළමිනියක බැන්දේ ය. පශ්චිමභවිකයන් නො මැරිය හැකි ය. එබැවින් සතුන්ගෙන් හෝ අමනුෂ්‍යයන්ගෙන් හෝ ඔහුට පීඩාවක් නො විය. මධ්‍යම රාත්‍රියේ ඔහු විලාප කියමින් හැසී ය. එවෙලෙහි තථාගතයන් වහන්සේ ලොව බලා වදාරන සේක්, ඔහු දැක විහාරයෙහි සිට ම ආලෝකය යවා ඔහුට පෙනී සිට:

**‘එහි සොපාක මා භායී - ඔලොකස්සු තථාගතං
අභං තං තාරයිස්සාමි - රාහුමුඛෙව චන්දිමං’**

යන ගය වදළ සේක. සෝපාක සෝවාන් ඵලයට පැමිණ එකෙණෙහි බුද්ධානුභාවයෙන් බන්ධනයෙන් මිදී තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන ගඳකිලිය ඉදිරියට පැමිණියේ ය. සෝපාකගේ මව පසු දින ඔහු නො දැක ඔහු ගැන කිසි තොරතුරක් සුළු පියාගෙන් ද දැන ගන්නට නො ලැබී දරුවා සොයා ඇවිදින්නී බුදුරදුන් වෙත පැමිණ උන් වහන්සේගෙන් දරුවා ගැන විමසුවා ය. තථාගතයන් වහන්සේ සාධිබලයෙන් දරුවා නො පෙනෙන පරිදි කොට ඇයට දහම් දෙසූහ. මී තොමෝ දහම් අසා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියා ය. සෝපාක එය අසා අර්භන්වයට පැමිණියේ ය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ සාධිය ඉවත් කළ සේක. මව දරුවා දැක ඉමහත් සොම්නසට පැමිණ සෝපාක අර්භන්වයට පැමිණ සිටිනු අසා තථාගතයන් වහන්සේ සම්පයෙහි පැවිදි කරවා ගියා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ සත් හැවිරිදි සාමණේර නමගෙන් ‘එක නාම කිං යනාදීන් ප්‍රශ්න දශයක් අසා වදරා ඒවාට පිළිතුරු දීමෙන් පසු කුඩා සාමණේර නමට උපසම්පදව දුන් සේක.

සර්වඥතාඥනය

‘සබ්බං සංඛතමසංඛතං අනවසෙසං ජානාතී ති සබ්බස්සදුතස්සං’ යනුවෙන් පටිසම්භිදමග්ගයෙහි දක්වා ඇති

පරිදි සංඛත වූද අසංඛත වූ ද සකල ධර්ම සමූහය නිරවශේෂයෙන් දන්නා ඥානය සර්ඤ්ඤාඥානය ය. එය ලොවුතුරා බුදුන්ට අර්හත්මාර්ගචිත්තය ඇති වීමෙන් ම ලැබෙන විශේෂ ඥානයකි. අර්හත්මාර්ග චිත්තය ශ්‍රාවකයෝ ද ලබති. එහෙත් ඔවුන්ට සර්වඥා ඥානය නො ලැබේ. බුදුවරුන්ගේ අර්හත්මාර්ගචිත්තයෙහි ඇති විශේෂය එහි ඇති වීමෙන් සර්වඥාඥානාදි සකල බුද්ධගුණයන් ද ලැබීම ය. සංඛත යනු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්නා නාමරූප ධර්මයෝ ය. රූප වේදනා සංඥා සංකාර විඥන යන පඤ්චස්කන්ධය සංඛත ය. ඒවාට සංස්කාරයෝ ය යි ද කියනු ලැබේ. ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගැනීමක් නැතිව ඇත්තා වූ නිව්වාණය හා ප්‍රඥප්තීනු අසංඛතයෝ ය. ලෝකයෙහි යමක් ඇති නම් ඒ සියල්ල ම සංඛත අසංඛත දෙපක්ෂයෙන් එකකට අයත් වන්නේ ය. සර්වඥාඥානයට ඒ සියල්ල ම දැනෙන්නේ ය. ඒවා යම්තමකට දැනෙනවා නොව ඒ ඒ ධර්මයට අයත් වෙන් වෙන් වූ ලක්ෂණයන්ගේ වශයෙන් ද අනිත්‍යාදි සාමාන්‍ය ලක්ෂණ වශයෙන් ද දැනෙන්නේ ය. නිවන ද සුඤ්ඤාදි වශයෙන් අනේකාකාරයෙන් දැනෙන්නේ ය. ප්‍රඥප්තීන් ප්‍රඥප්ති වශයෙන් දැනෙන්නේ ය.

තත්ථි තස්ස හගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය, අනීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදාය සබ්බේ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස හගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති, යං කිඤ්චි නෙය්‍යං නාම අත්ථි තං සබ්බං ජානිතබ්බං, අත්තත්ථො වා පරත්ථො වා උභයත්ථො වා දිට්ඨම්මිකො වා අත්ථො සම්පරායිකො වා අත්ථො උත්තානො වා අත්ථො ගම්භිරො වා අත්ථො ගුළ්හො වා අත්ථො පටිච්ඡන්තො වා අත්ථො නෙය්‍යො වා අත්ථො නීතො වා අත්ථො අනවඡ්ඡො වා අත්ථො, නික්කෙලෙසො වා අත්ථො වොදනො වා අත්ථො, පරමත්ථො වා අත්ථො සබ්බං තං අත්තො බුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති.

(පටිසම්භිදු මග්ග)

කේරුම:-

පාරමිතා පුණ්‍යබලයෙන් ඇති වූ අර්හත්මාර්ගඥනයෙන් සකල ධර්මවිෂයෙහි පැවති සම්මෝහය දුරු කළා වූ ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නො දන්නා ලද්දක් නො දක්නා ලද්දක් ඥනයෙන් නො පැමිණෙන ලද්දක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලද්දක් ප්‍රඥවෙන් ස්පර්ශ නො කරන ලද්දක් නැත. අනීත වූ ද අනාගත වූ ද වර්තමාන වූ ද සකල ධර්මයෝ සර්වාකාරයෙන් භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥානාභිමුඛයට පැමිණෙති. ආත්මාර්ථ වූ ද පරාර්ථ වූ ද උභයාර්ථ වූ ද දෘෂ්ටධාර්මිකාර්ථ වූ ද සාම්පරාධිකාර්ථ වූ ද උත්තානාර්ථ වූ ද ගම්භීරාර්ථ වූ ද ගුසාර්ථ වූ ද ප්‍රතිවිෂන්තාර්ථ වූ ද නෙය්‍යාර්ථ වූ ද නීතාර්ථ වූ ද නිරවද්‍යාර්ථ වූ ද නික්ලේශාර්ථ වූ ද පරිශුද්ධාර්ථ වූ ද පරමාර්ථ වූ ද යම් දතයුත්තක් වේ නම් ඒ සියල්ල බුදුන් වහන්සේගේ ඥානය තුළ ඒ ඥානයට හසුව පවත්නේ ය.

අනිතේ බුද්ධස්ස හගවතො අප්පටිහනං ඤාණං,
 අනාගතෙ බුද්ධස්ස හගවතො අප්පටිහනං ඤාණං,
 පච්චුජ්ජන්තෙ බුද්ධස්ස හගවතො අප්පටිහනං ඤාණං,
 යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං
 තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං
 ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අනික්කමිත්වා ඤාණං
 නප්පවත්තති, ඤාණං අනික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො තත්ථී,
 අඤ්ඤමඤ්ඤ පරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා.

(පටිසම්භිද මග්ග)

කේරුම:-

භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥානය අනීතයට යවන කල්හි එහි සැපෙන පැකිලෙන තැනක් නැත. අනාගතයට යවන කල්හි එහි සැපෙන පැකිලෙන පවතින තැනක් නැත. වර්තමානයෙහි ද භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ නුවණ ඉදිරියට යන්නට අසමර්ථ වී සැපෙන තැනක් නැත. දතයුත්තයම් පමණ ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඥානය එපමණ වන්නේ

ය. ඥානය යම් පමණ ද දතයුත්ත ද එපමණ ම වන්නේ ය. දතයුත්ත ඉක්මවා ඥානය නො පවතී. ඥානය ඉක්මවා දතයුතු දෑ නැත. ඥානය දතයුත්ත යන මේ දෙක ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට පවත්තේ ය.

යාවතා සද්දේවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්බමකස්ස සස්සමණබ්බාන්මණියා පඡාය සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවච්චරිතං මනසා. තං සබ්බං ඡානාතීති සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤං.

(පටිසම්භිද)

තේරුම:-

දෙවියන් සහිත මරුන් සහිත බ්‍රහ්මයන් සහිත ලෝකයා විසින් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් සහිත දෙවිමිනිසුන් සහිතව සත්ත්ව සමූහයා විසින් දක්නා ලද අසන ලද ස්‍රාණ ජීවිතා කාය විඤ්ඤායන් කරණකොට ගන්නා ලද මනෝද්වාරයෙන් ගන්නා ලද පැමිණෙන ලද සොයන ලද සිත හසුරවන ලද යමක් වේ ද, යම් ඥානයක් වේද ඒ සියල්ල දැනී ද, ඒ ඥානය සර්වඤ්ඤාඥානයය.

ඒ පාඨයේ අදහස මේ සත්ත්වයා මේ පුද්ගලයා රූපාදි ආරම්භණයන් අතුරෙන් මෙතම් අරමුණක් දැක මෙතම් අරමුණක් දැන දැන් සතුටෙන් හෝ නො සතුටින් හෝ මැදඟත්ව හෝ සිටින්නේ ය. මොහු මෙබඳු කල්පනාවකින් සිටින්නේ ය. මොහුගේ සිත මෙසේ ය, මොහුගේ සිත මෙතම් දෙයක පවත්තේ ය කියා අනන්තලෝකධාතුචල වෙසෙන සත්ත්වයන් ගැන හා ඔවුන්ගේ සිත්වලට අරමුණු වන සියල්ල ද දන්නා ඥානය සර්වඤ්ඤාඥානය යනු යි.

ලෝකය ඉතා විශාල ය. ලෝකධාතුහු ම අනන්තයහ. එක් එක් ලෝකධාතුවෙක ඇති සත්ත්වසංස්කාරයෝ ඉතා බොහෝ ය. ඒ සියල්ල එක විට දැකිය හැකි නුවණක් ඇතිවිය නො හැකි ය. එබැවින් එක විට සියල්ල දැක සර්වඤ්ඤත්වයට නො පැමිණිය හැකි ය. අනන්තලෝකධාතුගත අනන්තසත්වසංස්කාරයන් එකින් එක බලා එකින් එක දැන කිසි කලෙක අවසන් නො කළ හැකිය. එබැවින් එකින් එක බලා අවසන් කොට ද කිසිවකුට

සර්වඥත්වයට නො පැමිණිය හැකි ය. අතීතයෙහි ඇතැම් කීටීකයෝ යන එන සිටින හිඳින නිදන නො නිදන සෑම වේලේ ම සියල්ල පෙනෙන නුවණක් ඔවුනට ඇතය යි කීහ. එබඳු දර්ශනයක් නො විය හැකි බැවින් ඔවුන්ගේ කීම මිථ්‍යාවෙකි. සර්වඥතාඥනය යි කියනුයේ වුවමනා විටෙක වුවමනා දෙය දැකිය හැකි නුවණකට ය. සෑම නුවණකට ම සියල්ල නො දැනේ. ඒ ඒ නුවණට විෂය දෙය පමණක් දැනේ. අවිෂය දෙය නො දැනේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ සඵඥතාඥනයට නො දැනෙන නො හසුවන දෙයක් නැත. එබැවින් එයට සඵඥතාඥනය ය යි කියනු ලැබේ. ඒ නුවණ ඇති බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සඵඥ නම් වෙති. සඵඥතාඥානය ඇතය කියා උන් වහන්සේට නිරතුරු සියල්ල පෙනී ඇත්තේ නො වේ. ආචර්ජනය කළ හොත් නො පෙනෙන දෙයක් ද නොවේ.

අනාවරණ ඥානය

ඇසට පෙනෙන්නේ හිත්තාදියෙන් ආවරණය වුවහොත් නො පෙනේ. පොල් ගෙඩියක් දෙස බලන විට එහි පිට පොත්ත පෙනේ. පිටපොත්තෙන් වැසුණු පොල් කෙඳි, කොහුබත් නො පෙනේ. පොල් ලෙල්ලෙන් වැසෙන නිසා පොල්කටු නො පෙනේ. මෙසේ පෙනෙන හරියේ ඇති දෙය ඇසට ආවරණය වන්නාක් මෙන් සඵඥතාඥානය ආවරණය කරන දෙයක් නැත. කාලය හෝ හිත්තිප්‍රාකාරපඵතාදිය සඵඥතා ඥානයට ආවරණය නොවේ. ඉදිරියෙහි කොතෙක් දේ ඇත ද ඒවායෙහි පැකිළීමක් නැතිව සඵඥතාඥානය වුවමනා තැනට ගමන් කරන්නේ ය. එයට ආවරණයක් නැත. එබැවින් සඵඥතාඥානයට අනාවරණ ඥානය යි ද කියනු ලැබේ. ඒ බව පටිසම්භිදාමග්ගයෙහි **‘සබ්බං සඨ්ඛකමසඨ්ඛකං ජානාතීති සබ්බස්සුතඤාණං, තත්ථ ආවරණං තත්ථීති අනාවරණඤාණං’** යනුවෙන් ප්‍රකාශිත ය.

බුද්ධපදාර්ථය

‘බුද්ධොති කෙනටියෙන බුද්ධො? බුද්ධිතා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙනා පජායාති බුද්ධො, සබ්බස්සුතාය බුද්ධො,

සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො, අනක්ඛන්දනයාය බුද්ධො, විසවිතාය බුද්ධො, බිණ්ණාසවසංඛාතෙන බුද්ධො, නිරුපලෙපසංඛාතෙන බුද්ධො, එකන්ත චීතරාගොති බුද්ධො, එකන්ත චීතදොසොති බුද්ධො, එකන්තචීතමොහොති බුද්ධො, එකන්තනික්කිලෙසොති බුද්ධො, එකායන මග්ගං ගතොති බුද්ධො, එකො අනුත්තරං සම්මා සම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො. අබුද්ධිච්චත්තන්තා බුද්ධිපට්ටාහා බුද්ධො.

බුද්ධොති නෙතං නාමං මාතරා කතං න ජීතරා කතං න භාතරා කතං න හගිනියා කතං, න මීත්තාමච්චෙති කතං න ඤාතිසාලොභිතෙහි කතං, න සමණ ඛාන්මණෙහි කතං, න දේවතාහි කතං, විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං හගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බක්ඛන්ත ඤාණස්ස පට්ටාහා සවිජ්ජාපක්ඛන්ති යදිදං බුද්ධොති

මේ පටිසම්භිද්ධමග්ගයෙහි බුද්ධ යන පදය විචරණය කර ඇති ආකාරය ය. එහි තේරුම මෙසේය.

කචරාර්ථයකින් බුද්ධ නම් වේද යත්?

චතුස්සත්තයන් අවබෝධ කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

චතුස්සත්තයන් සත්වයනට අවබෝධ කරවන බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

සියල්ල දත් බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

සියල්ල දක්නා බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

අත්තයන් විසින් අවබෝධ කරවිය යුත්තකු නොවන බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

නා නා ගුණයන් වූස්සෙන බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

කාමාදි ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

උපක්ලේශ විරහිත බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් රාගය දුරු කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් ද්වේෂය දුරු බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් මෝහය දුරු කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් නික්ලේශී බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකායන මාර්ගයෙහි ගිණිකුසි බුද්ධ නම් වේ.

එකලාව අනුන්තර සමාසක් සම්බෝධිය අධිගමනය කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

අබුද්ධිය නැසූ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

බුද්ධ යන මේ නාමය මව විසින් තබන ලද්දේ නො වේ, පියා විසින් තබන ලද්දේ නො වේ, සහෝදරයන් විසින් තබන ලද්දේ නො වේ. සහෝදරියන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ. මිත්‍රාමාත්‍යාදීන් විසින් තබන ලද්දේ නො වේ. නෑයන් සහලේ නෑයන් විසින් තබන ලද්දේ නො වේ. ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ. දවියන් විසින් තබන ලද්දේ නො වේ. බුද්ධ යන මේ නාමය සර්වඥයන් වහන්සේට අර්භන් මාර්ගසංඛ්‍යාත විමෝක්ෂයාගේ කෙළවර ලබන සර්වඥත්වාදී ගුණයන් නිසා ලැබෙන නාමයෙකි. භාග්‍යවත් චරිතයන් විහන්සේට බෝධිමුලයේදී සර්වඥතාඥානය ලැබීම නිමිත්ත කොට ලැබෙන ප්‍රඥප්තියකි.

9

හගවත් ගුණය

හගවා යනු ද බුදුරජුන්ගේ නම් අතරින් එක්තරා ප්‍රසිද්ධ නාමයෙකි. එය යම් කිසිවකු විසින් තබන ලද නාමයක් නොව, බෝධිමූලයේදී අර්භන්මාර්ගසංඛ්‍යාත විමෝක්ෂයාගේ අන්තයෙහි ලැබුණු මහාගුණස්කන්ධය අනුව සිද්ධ නාමයකි. එබැවින් මහානිද්දේසයේ පුරා හේදසුන්ත නිද්දේසයෙහි :- **විමෝක්ඛන්තිකඤාණමෙතං බුද්ධානං හගවත්තානං බෝධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤතඤාණස්ස පටිලාභා සවිජ්ජාපඤ්ඤාති යදිදං හගවාති** යනු වදන ලදී.

හගවා යන වචනයෙහි බොහෝ අපී ඇත්තේ ය. එය පැරණියන් විසින් අනේකාකාරයෙන් වර්ණනා කර ඇත්තා වූ ද, අනේකාකාරයෙන් වර්ණනා කළ හැකි වූ ද වචනයෙකි. අරභං ආදී ගුණ පද නවය අතුරෙන් අත් සියල්ලට ම වඩා විස්තර කළ යුතු කරුණු හගවා යන මේ පදය හා සම්බන්ධව ඇත්තේ ය. කුඩා ග්‍රන්ථයකින් මේ පදය සර්වාකාරයෙන් විස්තර කළ නොහෙන බැවින් මෙහි සුළු විස්තරයක් කරනු ලැබේ.

**‘හගවාති වචනං සෙවිධං - හගවාති පදමුත්තමං,
ගරුගාරවසුත්තො සො - හගවා තෙන වුවිච්චි.’**

යනුවෙන් පැරණියන් විසින් අර්ථවිවරණය කර ඇති පරිදි හගවා යනු ශ්‍රේෂ්ඨ පුද්ගලයකු, උත්තම පුද්ගලයකු, ගරු කළ

යුතු පුද්ගලයකු දැක්වීම සඳහා භාවිතා කරන වචනයෙකි. ලෝකයෙහි කිසිම ගුණයකින් තර්කාගතයන් වහන්සේට වැඩි කෙනකු තබා සම කෙනෙක් ද නැත. තර්කාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි සැමට ම ශ්‍රේෂ්ඨ වන සේක. උත්තම වන සේක. සෑමදෙනා විසින් ම ගරුබුහුමන් කිරීමට සුදුසු වන සේක. එබැවින් මනුෂ්‍යයෝ ද මනුෂ්‍යයන් විසින් ගරු බුහුමන් කරන ශක්‍යාදී දේවතාවෝ ද බ්‍රහ්මයෝ ද තර්කාගතයන් වහන්සේට ගරුබුහුමන් කරති. උත්වහන්සේගේ පා වදිති.

බුදුරජාණන් වහන්සේ බිම්බිසාර රජුට කලින් දී තුබූ ප්‍රතිඥාව අනුව ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණි පසු පුරාණ ජටිල වූ උරුවේලකාශාපාදී දහසක් රහතුන් සමග රජගහනුවරට වැඩ වදළ සේක. බිම්බර රජතුමා දොළොස් නහුතයක් බ්‍රාහ්මණ - ගෘහපතීන් ද සමග තර්කාගතයන් වහන්සේ වෙත ගොස් දහමි අසා පැහැදී තෙරුවන් සරන ගොස් උපාසකත්වයට පැමිණ, පසු දින දහයට ද ආරාධනා කර ගියේ ය. පසු දින තර්කාගතයන් වහන්සේ රජගෙට වඩනා කල්හි උත් වහන්සේ දක්නට පැමිණියා වූ මහා ජනකාය නිසා මාර්ගය අවහිර විය. එකල්හි සක්දේවරජ තරුණ මිනිස් වෙසක් මවා ගෙන,

**‘දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි
 විජපමුක්කො විජපමුක්තෙහි,
 සිංගිතික්ඛස වණ්ණො
 රාජගහං පාවිසි භගවා.’**

යනාදී ගාථා සයක් ගායනය කරමින් ජනයා ඉවත් කරමින් තර්කාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියේ ගමන් කෙළේය. එකල්හි බුදුගුණ ගයමින් ගමන් කරන, නුදුටුවිරු ඒ තරුණයා දැක ඇතැම්හු දර්ශනීය වූ මේ තරුණයා කාගේදැ යි කීහ. එකල්හි සක්දේව රජු,

**‘යො ධීරො සබ්බධී දන්තො - සුඛො අජපටිපුග්ගලො,
 අරහං සුගතො ලොකෙ - තස්සාහං පරිවාරකො.’**

යනුවෙන් යම් නුවණැත්තෙක් වක්ෂුරාදි සකල ස්ථානයන්හි දැමුණේ ද, ක්ලේශයන්ගෙන් පිරිසිදු වූයේ ද, ලෝකයෙහි අප්‍රතිපුද්ගල වූයේ ද, රහත් වූයේ ද, සුමග ගමන් කළේ ද මම ඔහුගේ මෙහෙකරුවෙක්මි ි යි කීය. බොහෝ දෙවිමිනිසුන් ගරු කරන සක්දේවිඳු තථාගතයන් වහන්සේට ගරු කරන සැටි ඒ පුවතෙන් දත යුතුය.

තථාගතයන් වහන්සේ බුදුබවට පැමිණි අලුත අප්පාලනයග්‍රෝධ මූලයෙහි වැඩවෙසෙන කල්හි සහම්පතී නම් බ්‍රහ්මයා උන් වහන්සේ වෙත පැමිණ උතුරුසඵච ඒකාංශ කොට දකුණු දණ බිම ගසා දෙ අත් ඔසවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැඳ ගෙන:

‘දෙසෙනු හන්තෙ හගවා ධම්මං, දෙසෙනු සුගතො ධම්මං, සත්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා, අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිභායන්ති, හවිස්සන්ති ධම්මස්ස අක්කදාතාරො.’

යනුවෙන් දහම් දෙසනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේට ආරාධනා කෙළේ ය. මිනිසුන් විසින් තබා දෙවියන් විසින් ද ගරුබුහුමන් කරන බ්‍රහ්මයන් බුදුරදුන්ට ගරු කරන අයුරු ඒ පුවතින් දත හැකිය.

‘යස්මා ච ලොකෙ ඉස්සරිය ධම්ම යස සිරි කාම පයනනේසු ඡසු ධම්මෙසු හගසද්දෙ පවත්නති’ යනුවෙන් හග යන වචනයෙන් **ඵෙශ්වයඨීය ධර්මය යශසය ශ්‍රීය කාමය ප්‍රයත්නය** යන අර්ථ සය දැක්වෙන බව විශුද්ධිමාර්ගයෙහි දක්වා ඇත්තේය. ඒ ධර්ම සයෙන් යුක්ත වන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ හගවා නම් වන සේක.

1. ඵෙශ්වයඨී භාග්‍යය.

ඵහි ඵෙශ්වයඨීය යනු ඉසුරු බව ය, එනම්, තමාගේ සිත හා අන්‍ය පුද්ගලයන් හා වස්තූන් ද ස්ව වශයෙහි පැවැත්විය හැකි බව ය. රියැදුරකුට රිය තමාට රිසි පරිදි ගමන් කරවිය හැකි වන්නාක් මෙන්, තමන් වහන්සේගේ සිත හා ලෝකයෙහි

වෙසෙන අන්‍ය සත්ත්වයන් හා ලෝකයෙහි ඇති වස්තූන් ද තථාගතයන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ වශයෙහි පැවැත් විය හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ සිතට ඉසුරු බැවින් චිත්තේශ්වර වන්නාහ. ධ්‍යාන සමාපත්තීන් ස්ව වශයෙහි පවත්වන බැවින් සමාධිසමාපත්තීශ්වර ද වන්නාහ. අනේකප්‍රකාර සාද්ධිත්ති වශීභාවය ඇති බැවින් සාධීශ්වර ද වන්නාහ. ධර්මයට අධිපති බැවින් ධර්මේශ්වර ද වන්නාහ. සංඝයාට අධිපති බැවින් සංඝේශ්වර ද වන්නාහ. නානාගුණයන්ට අධිපති බැවින් ගණේශ්වර ද වන්නාහ. ලෝකයට ම අධිපති බැවින් ලෝකේශ්වර ද වන්නාහ.

චිත්තේශ්වර ගුණය ඉතා උසස් ගුණයෙකි. එය නොයෙක් කරුණු පිළිබඳ ඊශ්වරත්වය ඇත්තා වූ ද කෙලෙස් සහිත වූ රජුන්ට දේවබ්‍රහ්මයන්ට සාද්ධිමත් ශ්‍රමණයන්ට නැති ගුණයෙකි. කෙලෙස් සහිත පුද්ගලයන්ගේ සිත්, මුහුදෙහි දී කුඹගස් කැඩී ගිය, සුක්කානම බිඳී ගිය ජලයාත්‍රාව, සුළං යන යන අතට රළපහර දියපහර යන යන අතට ඇදී යන්නාක් මෙන් ලාභාලාභ යශායස නින්දප්‍රශංසා සුබදුඃඛ යන අෂ්ට ලෝකධර්මය අනුව විපයභීසවීම් වශයෙන් ඒ ඒ අතට යන්නේ ය. අෂ්ටලෝකධර්ම නමැති සැඩසුළං පහරට සැඩ රළපහරට එඩිතර වූ ද රාජාදීන්ගේ සිත් මරොත්තු නො දෙන්නේ ය. රාජාදීහු ඇතැම් කරුණුවලදී බිය වී වෙවුලති. ඇතැම් කරුණුවලදී හඩති. ඇතැම් කරුණුවල දී කිපෙති. ඇතැම් කරුණුවලදී බැගෑපත් වෙති. ඇතැම් කරුණුවලදී උමතු වෙති. ඇතැම් කරුණුවලදී දිවි නසා ගනිති. ස්වර්ණතිලකා නම් වණ්ඩාල තරුණිය දැක හටගත් චිත්තවිපර්යාසයෙන් රජුන් පස්දෙනකු දිවි නසා ගත් බව රසවාහිනියේ කියා තිබේ. ඇතැම් රජුන් ධනාශාවෙන් රෝගාතුර වූ බව ද, ඇතමුන් යම් යම් කරුණු නිසා උමතු වූ බව ද ජාතක කථාදියෙහි දක්වා ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ සිතට ඉසුරු බැවින් උන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ සිත ඉෂ්ටානිෂ්ටාරම්මණ දෙපක්ෂය සම්බන්ධයෙන් ම සමච තබා ගත හැකිය. ඕනෑම ඉෂ්ටාරම්මණයක් උන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ කැමැත්ත අනුව අනිෂ්ටාරම්මණයක් වශයෙන් වුව ද මධ්‍යස්ථාරම්මණයක් වශයෙන්

වුව ද සැලකිය හැකි ය. අනිෂ්ඨාරම්මණයන් ද කැමැත්ත අනුව ඉෂ්ට වශයෙන් හෝ මධ්‍යස්ථ වශයෙන් සැලකිය හැකි ය. ඕනෑම පුරුෂයකුගේ සිත විපර්යාස කර දැමීමට සමත්, ඕනෑම පුරුෂයකු කාමබන්ධනයෙන් බැඳ ගැනීමට සමත් මාරදුහිතඝෘතට බුදුරදුන් කාමබන්ධනයෙන් බැඳ ගැනීමට හැකිතාක් උත්සාහ කොට අත්කිමේදී පැරද පලායන්නට සිදුවූයේ තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ සිතට ඉසුරු බැවිනි. මැරී දින ගණනක් ගත වී හොඳට ම කුණු වී මිනිසකුට ළං විය නො හෙන තත්ත්වයට පැමිණ අමුසොහොනෙහි තුබූ **පුණ්ණ** නම් දාසියගේ මළසිරුර වෙත වැඩම කොට මළසිරුරට පොරවා තුබූ පණුවන්ගෙන් ගැවසී තුබූ වස්ත්‍රය තිඹක් පමණ පණුවන් ඉවත් කොට ගෙන සියතින් ම සෝද වීචරයක් කොට කිසිදු පිළිකුලක් නැතිව තථාගතයන් වහන්සේට පරිභෝග කළ හැකි වූයේ ද චිත්තේශ්වර භාවය නිසා ය. **මාගන්ධියා** දේවිය මිනිසුන්ට අල්ලස් දී ඔවුන් ලවා තථාගතයන් වහන්සේට අපහාස කරවන්නට පටන් ගත් කල්හි ද, තීර්ථකයන් විසින් සුන්දරිය මරා දමා අපහාස කරවන්නට පටන් ගත් කල්හි ද **විඤ්චමානවිකාව** ඉදිරියට ම පැමිණ වෝදනා කළ කල්හි ද, මරහු පැමිණ මහාසංග්‍රාමය කළ කල්හි ද, නාළාගිරි ඇතු පැමිණ කල්හි ද චිත්තේශ්වර භාවය ඇති නිසා තථාගතයන් වහන්සේගේ සිත ප්‍රකෘති ස්වභායෙන් ම පැවැත්තේ ය. තව ද ලෝකයෙහි ඇතැම් උසස් ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයන්ට තුබුණේ ය යි කියන,

**‘අණිමා මහිමා පත්ති - පාකම්මං ලඝිමා තථා,
රීසිතා ච වසීතා ච - යත්ථ කාමාවසායිතා.’**

යනුවෙන් දක්නා සෘඪිබල අට ද තථාගතයන් වහන්සේට ඉතා උසස් ලෙසින් ඇත්තේ ය.

අණිමා යනු ශරීරය කුඩා කිරීම ය. අෂ්ටපරිෂ්කාරධරව අබැටක් තුළ සතර ඉරියව්ව ම පැවැත්විය හැකිතරමට ද, අෂ්ටපරිෂ්කාරධරව මිනිසකුගේ ඇස්පිය රෝමයක සක්මන් කළ හැකි පමණට ද ශරීරය තථාගතයන් වහන්සේට කුඩා කළ හැකි බව කියා තිබේ.

මහිමා යනු ශරීරය මහත් කිරීම ය. තථාගතයන් වහන්සේට කැමති පමණකට ශරීරය මහත් කර ගත හැකි ය. උන් වහන්සේ තීර්ථක මථනය පිණිස යමකප්‍රාතිභායඝීය කොට සත්වන වස විසීම සඳහා තව්තිසා දෙව්ලොවට වැඩම කළහ. ශක්‍රයා උන් වහන්සේ දැක 'තථාගතයන් වහන්සේ' පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනයෙහි වස් එළඹෙනු පිණිස වැඩම කළහ යි සිතමි. මේ පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනය විශාල ය. දිගින් සැට යොදුනක, පළලින් පනස් යොදුනක, සතින් පසළොස් යොදුනක. තථාගතයන් වහන්සේ මෙහි වැඩසිටිනා කල්හි අතිකකුට එහි අත තැබීමට ද නො ලැබෙන්නේ ය. උන් වහන්සේ මෙහි වැඩසිටිනා කල්හි අස්ත හිස් වන්නේ යයි සිතුවේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ සිත දැන තමන් වහන්සේගේ සහළ සිවුර සතරට නමා සැටයොදුන් ශෛලාසනය මත හෙළු සේක. සිවුරක් එළු කලෙක කුඩා පුටුවක් වැසෙන්නාක් මෙන් ශෛලාසනය සිවුරෙන් වැසී ගියේ ය. සක්දෙවරජු ශෛලාසනය සිවුරෙන් වැසුණ ද බුදුරදුන් එහි සුළු තැනක හිඳිනු ඇතැයි සිතුවේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ සැටයොදුන් අසුන පුරා වැඩ සිටි සේක. මහා පාංසුකුලිකයකු කුඩා පුටුවක හිඳගත් කල සිවුරෙන් පුටුව වැසෙන්නාක් මෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ සිවුරෙන් පාණ්ඩුකම්බලශෛලාසනය වැසී ගියේ ය.

(ධම්මපදවිටකථා 452)

රජගහ නුවර විසූ බ්‍රාහ්මණයෙක් ශ්‍රමණගෞතමයන්ගේ ප්‍රමාණය නො ගත හැකි ය යි අසා විමසනු පිණිස උන් වහන්සේ පිඬු පිණිස නගරයට පිවිසෙන කල්හි සැටරියන් හුණගසක් ගෙන මග සිටියේ ය. ඔහුගේ හුණගස තථාගතයන් වහන්සේගේ දණ පමණ විය. බ්‍රාහ්මණයා පසු දින හුණගස දෙකක් එක් කොට බැඳ ගෙන මග සිටියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ හුණගස දෙකින් උඩ තවත් උණගස දෙකක් පමණ උසින් පෙනී සිටි සේක. 'බ්‍රාහ්මණය, නුඹ කුමක් කරන්නෙහි දැයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. 'නුඹ වහන්සේගේ ප්‍රමාණය ගනිමි'යි බලුණා කී ය. එ කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'බ්‍රාහ්මණය, මා සාරාසංඛ්‍ය කල්පලක්ෂයක් පෙරුම් දහම් පිරුයේ මාගේ

ප්‍රමාණය අනුන්ට ගත හැකි වනු පිණිස නො වේ ය. බ්‍රාහ්මණය, තථාගතයන් වහන්සේ අප්‍රමේයයෝ යයි වදන.

(සුමංගල විලාසිනී 200)

පක්ති යනු කොතෙක් දුරකට වුව ද සැණෙකින් යා හැකි බව ය. තථාගතයන් වහන්සේට දෙවිලොවට බඹලොවට වුව ද අත් සක්වලකට වුව ද වක් කළ අත දිගු කරන්නාක් මෙන් සැණෙකින් යා හැකිය.

‘අඵබ්බාහං භික්ඛවෙ, බකස්ස බ්‍රහ්මුනො වෙනසා වෙනො පරිචිතක්කමඤ්ඤාය, සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරියො සම්මිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය පසාරිතං වා බාහං සම්මිඤ්ජෙය්‍ය ඵවමෙවං උක්කට්ඨායං සුභගවනෙ සාළරාජමුලෙ අත්තරහිනො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසිං’

යනුවෙන් මජ්ඣිමනිකායේ බ්‍රහ්මනිමත්තණ්ඤික සූත්‍රයෙහි තථාගතයන් වහන්සේ උක්කට්ඨා නම් ජනපදයෙහි සුභග වනයෙහි වැඩ සිට බකබ්‍රහ්මයා වෙසෙන බඹලොවට බලවත් පුරුෂයකු වක්කළ අත දිගු හරිත තරම් කාලයේදී වැඩම කළ බව වදාරා තිබේ.

‘බොධනෙය්‍යං ජනං දිස්වා - සතසහස්සෙපි යොජනෙ බණෙන උපගන්ත්වාන - බොධෙති තං මහාමුනි’

යනුවෙන් ‘මහාමුනින්ද්‍රයන් වහන්සේ ධර්මය අවබෝධ කරවිය හැකි ජනයකු දැක යොදුන් ලක්ෂයක් දුර වුව ද සැණෙකින් ගොස් ඔහුට ධර්මය අවබෝධ කරවනි’යි බුද්ධවංස පාළියෙහි ද වදාරා ඇත්තේ ය.

පාකම්ම යනු සෘද්ධිබලයෙන් නානාරූපයන් හා ගිනි දිය සුළං ආදී දේවල් නිර්මාණය කිරීමේදී පමාවක් නැතිව සිතූ සැටියේ ම නිර්මාණය කළ හැකි බව ය. තථාගතයන් වහන්සේට යමකප්‍රාතිභායභීය කළ හැක්කේ ඉතා ඉක්මනින් ඒ ඒ දෙය මැවිය හැකි ශක්තිය ඇති නිසා ය.

ලසිලා යනු කය, සිතට අනුකූල කොට සිත මෙන් ලැහැල්ලු බවට වේගවත් බවට පත් කිරීම ය. තථාගතයන්වහන්සේට පොළොවෙහි මෙන් අහසෙහි ද ගමනාදී ඉරියව් පැවැත්විය හැක්කේ, දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝකවලට සැණෙකින් යා හැක්කේ සිත අනුව කය ලැහැල්ලු කළ හැකි බැවිනි.

. **රීසිකා** යනු රීශ්වරභාවය ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ සිත හා ලෝකයන් ස්වච්ඡයෙහි පැවැත්වීමට සමත් වන සේක. එබැවින් මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්මාදීහු තථාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියට පැමිණි කල්හි ඉතා ගෞරවයෙන් හැසිරෙති.

වසිකා යනු ධ්‍යානසමාපත්තිවලට රිසියේ සමවැදීම නැගිටීම කළ හැකි බව ය. තථාගතයන් වහන්සේට මූල සිට අගට වුව ද අග සිට මූලට වුව ද කැමති කැමති කසිණාරම්මණයන්හි ඉතා සීඝ්‍රයෙන් ධ්‍යානවලට සම වැදීම නැගී සිටීම කළ හැකි ය. ඒ නිසා කැමති ප්‍රාතිභායභීයක් ඉක්මනින් කළ හැකි ය.

යත්ථකාමාවසායිකා යනු සාද්ධිප්‍රාතිභායභී කිරීමෙහිදී නියමිත ප්‍රදේශයෙහි නියමිත කාලයක් මුළුල්ලෙහි ප්‍රාතිභායභීය පැවැත්විය හැකි බව ය. අණිමා මහිමාදී මේ බලවිශේෂ අට ද තථාගතයන් වහන්සේගේ ඵෙශ්වයභී ගුණයට අයත් වන්නේ ය.

2. ධර්මභාග්‍යය

ෂට්භාග්‍ය ගුණයන්හි ධර්ම යනු තථාගතයන් වහන්සේට ඇත්තා වූ ලෝකෝත්තර ධර්ම හා උත්තරීතර ශීලාදී ගුණයෝ ය. ලෝකික ධර්මයන් අතුරෙන් උසස් ධර්මයෝ ධ්‍යානාභිඥාවෝය. ලෝකෝත්තර ධර්මයන් අතුරෙන් අර්හත්ඵලය හා නිර්වාණය උසස් ධර්මයෝ ය. ඒවා ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ හඟවා නම් වෙති. අසාධාරණඥන සය ද තථාගතයන් වහන්සේගේ විශේෂ ධර්ම සයකි.

3. යශ භාග්‍යය.

යශසය යනු පිරිවරය, කීර්තියය යන අර්ථ දෙක ම කියැවෙන වචනයෙකි. මහාපරිවාර ජන සමූහයක් ඇති බැවින්

ද, ලෝකත්‍රයෙහි පතල මහත් කීර්තියක් ඇති බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ හඟවා නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේට පමණ මහත් වූ ද උසස් වූ ද පිරිවරක් ලෝකයෙහි කිසිවකුට නො වූහ. තථාගතයන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණීමෙන් පසුව 'ම නො ව මවුකුස පිළිසිඳ ගත් තැන් සිට ම පරිවාර සම්පන්නියෙන් යුක්ත වූහ. මහාපුරුෂයාණන් මවුකුස පිළිසිඳ ගත් කල්හි දේව පුත්‍රයෝ සතර දෙනකු පැමිණ සතර දිග අරක් ගත්හ. මහාසත්ත්වයන් මවුකුසින් බිහිවන වේලාවෙහි ද බොහෝ දේවබ්‍රහ්මයෝ එහි පැමිණියහ. මවුකුසින් බිහි වන්නා වූ බෝසත් කුමරුන් මිනිසුන් අතට පත්වන්නට කලින් ම බ්‍රහ්මරාජයෝ සතර දෙනෙක් ඔවුන් රන් දැලින් පිළිගත්හ. ඔවුන් අතින් බෝසත් කුමරුන් වරම් දෙවරදුන් සතරදෙනා මංගලසම්මත අදුන් දිවිසමින් පිළිගත්හ. බෝසත් කුමරුන් මිනිසුන් පිළිගත්තේ ඔවුන් අතිනි. මිනිසුන් අතින් පොළොවට බට බෝසතාණෝ පොළොවෙහි සිට නැගෙනහිර දිග ලෝකධාතුව බැඳූහ. දසදහසක් සක්වල එක මිදුලක් මෙන් වී පෙනිණ. එදිග විසූ මනුෂ්‍යදේවබ්‍රහ්මයෝ සුවඳමල් ආදියෙන් පුදමින් 'මහාපුරුෂයාණෙනි, ඔබ හා සම කෙනෙක් මෙහි නැත ය'යි බෝසතාණන්ට සැල කළහ. ඉතිරි දිග බැඳු කල්හි එහි වුවෝ ද එසේ ම සැල කළහ. එයින් එකෙණෙහි ම දසදහසක් සක්වල බොහෝ මනුෂ්‍යදේවබ්‍රහ්මයන් උන් වහන්සේගේ පිරිවර වූ බව කිය යුතු ය. බෝසතුන් උපන් පස්වන දින නම් තැබීමේ උත්සවයේදී ශාස්ත්‍රවේදී බමුණෝ 'මේ කුමාරයෝ සක්විතිරජ හෝ වන්නාහ. පැවිදිව ලොවුතුරා බුදු හෝ වන්නාහ'යි පැවසූහ. එකල්හි එහි රැස්වූ අසූදහසක් ක්ෂත්‍රියයෝ 'මේ කුමරා බුදුවෙතොත් බුදු වේවා, රජ වෙතොත් රජ වේවා, කුමක් වුවත් මොහුට පිරිවර පිණිස අපි එක් පුත්‍රයකු බැගින් දෙන්නෙමු'යි පැවසූහ. සිද්ධාර්ථකුමාරයන් ටැබිවිය පැමිණ ශිල්ප දැක්වීමෙන් පැහැදුණා වූ ශාක්‍යයෝ ඔවුන්ගේ තරුණ දුන් සතළිස් දහසක් එතුමන්ට පිරිවර පිණිස යැවූහ. ඉන්පසු රාජ්‍යයෙහි අභිෂේක කරන ලදුව ඉමහත් යස ඉසුරෙන් වැජඹුණු බෝසතාණන් එකුත්තියේ වියේදී මහබිනික්මන් කොට ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණියේ මහපිරිවරිනි. මහබෝසතාණන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණෙන

දින බෝධිමූලයේ වැඩ සිටින අවස්ථාවෙහි බුද්ධමංගලය සඳහා බොහෝ දේවබ්‍රහ්මයානි පැමිණි බාසතුන් පිරිවරා ගත්හ. සක්දේවරජු එහි පැමිණි විජයන්තර නම් සක පිම්බේ ය. පක්ඛසිඛ නම් ගාන්ධර්ව දේවපුත්‍රයා පැමිණි විණාවාදනය කරමින් තුනී ගී ගායනය කෙළේ ය. සුයාම දේවරජ බෝසතාණන් වහන්සේට පවත් සැලී ය. සහම්පති බ්‍රහ්මරාජතෙමේ බෝසතාණන්ට සේසත් දැරී ය. මහාකාල නම් නාරජ අසු දහසක් නාටකයන් හා පැමිණි ස්තූති ගී ගයමින් බෝසතාණන්ට ගෞරව කෙළේ ය. දසදහසක් සක්වළින් පැමිණි බොහෝ දේවබඹහු සුවද මල් ආදියෙන් පුදමින් සාධුනාද පැවැත්වූහ. එසේ දෙවි බඹුන් උත්සව පවත්වද්දී මහබෝසතාණෝ ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණි වදලහ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිවර වන මිනිස් පිරිස හික්ෂු හික්ෂුණි උපාසකෝපාසිකා වශයෙන් සිටු කොටසකි. හික්ෂුහුද ඒහිහික්ෂුභාවයෙන් උපසම්පදාව ලද්දෝය. අත් ක්‍රමවලින් උපසම්පදාව ලද්දෝ ය යි දෙකොටසක් වෙති. අක්කාකොණ්ඩක්කාදි පක්ඛවග්ගිය තෙරුන් වහන්සේලාය, වංගීස තෙරුන් වහන්සේය, යස තෙරුන් වහන්සේය, උන් වහන්සේගේ යහළුවන් වූ විමල - සුබාහු - පුණ්ණී - ගවම්පතී යන තෙරුන් වහන්සේ සතර නමය, උන් වහන්සේගේ ම යහළුවන් වන පනස් නමක් තෙරුන් වහන්සේය, හද්දවග්ගිය තෙරවරුන් තිස්නමය, උරුවේලකාශපයන් ප්‍රධාන දහසක් පුරාණ ජටිල තෙරවරුය. අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේ දෙනමය, උන් වහන්සේලාගේ පිරිවර වන එක්දහස් දෙසිය පනස් නමක් වන පුරාණ පරිව්‍රාජක ස්ථවිරවරුය, සේලබ්‍රාහ්මණයා හා ඔහුගේ අත වැසි බ්‍රාහ්මණයන් තුන්සියදෙනාය, මහාකප්පින රජුය, ඔහුගේ පිරිවර වූ දහස් දෙනාය, සුදොවුන් රජතුමා විසින් බුදුරජුන් වෙත යැවූ පුරුෂයන් දසදහසය, බාවාරි තවුසාගේ අතවැසියන් වන සොළොස් දහසක් තවුසෝ ය යනාදීහු ඒහිහික්ෂුභාවයෙන් තථාගතයන් වහන්සේගෙන් ම පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලත් ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා ය. සෙස්සෝ සරණගමනය, ප්‍රශ්න විසඳීම, අවවාද පිළිගැනීම, සංඝයා විසින් කර්මාවාක්‍යයෙන් සම්මත කිරීමය යන ක්‍රමවලින් උපසම්පදාව ලත් ශ්‍රාවකයෝ ය. අසුනමක්

රහතන් වහන්සේ තථාගතයන් වහන්සේගේ මහාශ්‍රාවකයෝ ය. උන් වහන්සේලාගේ නම් මෙසේය.

1. අක්කොකොණ්ඩක්ක 2. වජ්ජ 3. හද්දිය 4. මහානාම
5. අස්සජී 6. නාළක 7. යස 8. විමල 9. සුඛානු 10. පුණ්ණජී
11. ගවම්පතී 12. උරුවේලකස්සප 13. නදීකස්සප
14. ගයාකස්සප 15. සාරිපුත්ත 16. මොග්ගල්ලාන
17. මහාකස්සප 18. මහාකච්චායන 19. මහාකොට්ඨිත
- 20 මහා කප්පිත 21. මහාචුන්ද 22. අනුරුද්ද 23. කංඛාරෙවත
24. ආනන්ද 25. නන්දක 26. හගු 27. නන්ද 28. කිම්බිල
29. හද්දිය 30. රාහුල 31. සීවලී 32. උපාලි 33. දබ්බ
34. උපසේන 35. බදිරවනිය රේවත 36. මන්තානිපුත්ත පුණ්ණ
37. සුනාපරත්ත පුණ්ණ 38. සෝණ කුට්ඨකණ්ණ 39. සෝණ කෝලිවිස
40. රාධ 41. සුභුතී 42. අංගුලිමාල 43. වක්කලි
44. කාළද්ධි 45. මහාඋද්ධි 46. පිලිත්ථිවච්ඡ 47. සෝභිත
48. කුමාරකස්සප 49. රට්ඨපාල 50. චංගිය 51. සහිය 52. සේල
53. උපවාණ 54. මේහිය 55. සාගත 56. නාගිත 57. ලකුණ්ඨක හද්දිය
58. පිණ්ඩෝලභාරද්වාජ 59. මහාපත්ථක 60. චූලපත්ථක
61. බක්කුල 62. කොණ්ඩධාන 63. දාරවීරිය 64. යසෝජ
65. අජිත 66. තිස්ස මෙන්තෙය්‍ය 67. පුණ්ණක 68. මෙන්තගු
69. ධෝතක 70. උපසීව 71. නන්ද 72. හේමක 73. තෝදෙය්‍ය
74. කප්ප 75. චතුකණ්ණි 76. හද්‍රාවුධ 77. උදය 78. පෝසාල
79. මෝසරාජ 80. පිංගිය.

අග්‍රශ්‍රාවකයෝය, මහාශ්‍රාවකයෝය, ප්‍රකෘතිශ්‍රාවකයෝය යි ශ්‍රාවකයෝ තුන් කොටසකි. ශාරීපුත්‍ර මොද්ගල්‍යාන දෙනම අග්‍රශ්‍රාවකයෝ ය. උන්වහන්සේලා ද සමඟ ඉහත කී අසුනම මහාශ්‍රාවකයෝය. සෙස්සෝ ප්‍රකෘති ශ්‍රාවකයෝ ය. මේ ශ්‍රාවක හේදය වන්නේ ඒ ඒ අයගේ අතීත පාරමිතාව අනුවය.

බුදුරදුන් ජීවමාන වූ පන්සාලිස් වසර තුළ බුදු සස්තෙහි පැවිදි වූවෝ බොහෝය. ඔවුන්ගේ සංඛ්‍යා නියමයක් සඳහන් වී නැත. බුදුරදුන්ගේ පරිනිර්වාණයට ගණන් ගත නො හෙන

තරමේ විශාල හික්ෂු පිරිසක් පැමිණි බව කියා තිබේ. අශෝකරජුගේ කාලයෙහි සැටලක්ෂයක් හික්ෂුන් විසූ බව කියා තිබේ. මිලිදු රජුගේ කාලයේ හිමාලය වනයෙහි රක්ඛිත තලයට කෝටි සියයක් රහතුන් රැස්වූ බව මිලින්දපක්ෂ්මයෙහි සඳහන් වේ. ස්වර්ණමාලි වෛතෘරාජයාගේ ධාතු නිධානෝත්සවයට -

**‘අරහන්කො ජන්නවුති - කොටියො උපමුක්තමං,
සමන්තා පරිවාරෙක්වා - අට්ඨංසු කතපක්ෂප්ඵී.’**

යනුවෙන් සයානුකෝටියක් රහතුන් රැස් වූ බව මහාවංසයෙහි කියා තිබේ. මේ ගණන් අනුව සලකන විට තථාගතයන් වහන්සේගේ හික්ෂු ශ්‍රාවක පිරිස ඉතා මහත් බව කිය යුතු ය. බුදුරජුන් ජීවමාන කාලයේ පටන් අද දක්වා බුදුසස්තෙහි පැවිදි වූ පිරිස ඉතා විශාලය, ගණනින් ප්‍රමාණ නො කළ හැකි ය. අනාගතයෙහි ද විශාල පිරිසක් පැවිදිවන්නාහ. ඒ සියල්ලෝම තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිවරය. දැනට හික්ෂුණින් නැත ද අතීතයෙහි විශාල හික්ෂුණි පිරිසක් ද වූහ. ඔවුහු ද තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිවරය. බුදුරජුන්ගේ කාලයේ පටන් අද දක්වා තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසක උපාසිකා පිරිස ද අනාගතයෙහි තෙරුවන් සරණ යන උපාසක උපාසිකා පිරිස ද ගණනින් ප්‍රමාණ කළ නො හැකිය. ඒ පිරිස තථාගතයන් වහන්සේගේ ගිහි පිරිවර ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ දේව බ්‍රහ්ම පිරිවර දසදහසක් සක්වළ ම පැතිර ඇත්තාහ. ඒ පිරිස ඉතා විශාල ය. සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණය සිදු වූයේ ද එද උන් වහන්සේ පිරිවරා සිටි ප්‍රමාණ කළ නො හෙන මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්ම මහාජන සමූහයක් මධ්‍යයේ ය. තථාගත පරිනිර්වාණය කලින් ප්‍රසිද්ධියට පැමිණ තුබූ බැවින් උන්වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ අපමණ හික්ෂුහු ද කුසිනාරාවට පැමිණ සිටියෝය. බොහෝ කුසිනාරා නුවර වැස්සෝ ද එද රාත්‍රියේ තථාගතයන් වහන්සේ අත්තිම වරට දක්නට පැමිණ සිටියෝය. අප්‍රමාණ දේවබ්‍රහ්මයෝ දස දහසක් සක්වලින් ම පැමිණියෝ ය. එද පැමිණ තථාගතයන් වහන්සේට පූජා පැවැත් වූ දේවබ්‍රහ්ම පිරිස බලා උන් වහන්සේ,

‘යෙහුයෙහන ආනන්ද, දසසු ලෝකධාතුසු දෙවතා සන්තිපතිතා තථාගතං දස්සනාය, යාවතා ආනන්ද, කුසිනාරා උපචත්තනං මල්ලානං සාළචනං සමන්තා ද්වාදසා යොජනාති, තත්ථි සො පදෙසො වාළග්ගකොට්ඨි නිකුදන මත්තාපි මහෙසක්ඛාහි දෙවතාහි අප්ඵටො’

යනුවෙන් ආනන්ද, මේ සල්චනය අවට දොළොස් යොදුනක් පමණ තැන මහේශාකාස දෙවියන් නො සිටින ඉඳිකටු තුඩක් පමණ තැනකුදු තැනය යි වදාළහ.

දෙව් මිනිසුන් විසින් පිරිවරන ලදුව පිරිනිවන්පා වදලා වූ තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහයට දස දහසක් සක්වළින් පැමිණ දෙව් බඹුන් හා මනුෂ්‍යයෝ සතියක් මුළුල්ලෙහි සුවඳ සුණු සුවඳ මල් කොඩි සේසත් ගී නැටුම් ආදියෙන් පූජා පැවැත්වූහ. ආදහන කිරීමෙන් පසු ශේෂ වූ ධාතුන් වහන්සේට අද දක්වා ම දෙව් මිනිස්සු පූජා පවත්වති. ලෝකයෙහි ඒ සර්වඥ ධාතුන් වහන්සේ වැඩවෙසෙන තුරු එසේම මහජනයා පූජා පවත්වන්නාහ. ඒ පූජා පවත්වන සෑම දෙනාම තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිසය. තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිවරය. තථාගතයන් වහන්සේට පමණ මහත් පිරිවරක් ලෝකයෙහි අන් කිසිවකුට නැත්තේ ය.

යම් කිසිවකු පිළිබඳව කටිත් කට පැතිර යන තැන තැන කියැවෙන ගුණකථාව කීර්ති නම් වේ. කීර්තිමත් පුද්ගලයන් අතුරෙහුදු තථාගතයන් වහන්සේ ම අග්‍ර වන්නාහ. මනුෂ්‍යයන් පමණක් නොව දේව බ්‍රහ්මයෝ ද තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණ උන් වහන්සේ බුදුවීමටත් පෙර සිට අද දක්වා ම කියන්නාහ. ලෝකයෙහි බුදුගුණ නො කියැවෙන දිනයක් නැත. සාමාන්‍ය දිනවලදී ලක්ෂසංඛ්‍යාත ජනකායක් ද, විශේෂ දිනවලදී කෝටිසංඛ්‍යාත ජනකායක් ද, අදත් බුදුරුදුන්ගේ ගුණ කියති. ‘නමෝ තස්ස හගචතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස’ යන පාඨයෙන් ද ‘ඉතිපි සෝ හගචා’ යනාදි පාඨයෙන් ද කියැවෙන්නේ බුදුගුණ ය. දිනකට ලක්ෂ ගණනක් මුවවලින් අදත් ඒවා කියැවෙන්නේය. මතු වට ද කියැවෙන්නේ ය. දේශකයෝ අන්තකාරයෙන් තැන තැන බුදුගුණ දේශනය කරති. ගත්කරුවෝ

ග්‍රන්ථමාර්ගයෙන් බුදුගුණ පතළ කෙරෙහි. කවීහු කාව්‍ය කරණයෙන් බුදුගුණ පතළ කරති. ගායකයෝ ගැයුමෙන් බුදුගුණ පතුරුවති. වාදකයෝ වැයුමෙන් බුදුගුණ පතළ කරති. නළුවෝ නෘත්‍යයෙන් බුදුගුණ පතළ කරති. සෙස්සෝ ද නමන්ට හැකි ආකාර වලින් තමන්ගේ වියත්කම් අනුව බුදුගුණ පතළ කෙරෙහි.

පිලෝතිකා පිරිවැජියාගේ බුද්ධ ගුණ කථනය.

බුදුරදුන් සැවැත්නුවර ජේතවනාරාමයෙහි වැඩ වෙසෙන කල්හි රත්නත්‍රය කෙරෙහි ප්‍රසන්න වූ නිතර දෙවරම්වෙහෙරට යන එන **පිලෝතිකා** නම් තරුණ පිරිවැජියෙක් විය. දිනක් ඔහු දෙවරම් වෙහෙරට ගොස් බුදුරදුන් දැක සැවැත්නුවරට පිවිසියේය. එදින සුදුවෙළඹුන් සිටුවූ දෙනකුන් යෙදූ රිදියෙන් නිර්මිත රථයකින් මහත් වූ ශ්‍රී විභූතියෙන් තගර සඤ්චාරය කරන්නා වූ **ජානුස්සෝණී** නම් බ්‍රාහ්මණයා ඉදිරියට පැමිණි පිලෝතිකා පිරිවැජියා දැක හැදින 'පින්වත් වාත්සායන, මේ මහදවාලෙහි කොහි සිට එන්නේදැ'යි ඇසීය. 'පින්වත, මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙතින් එම'යි පිරිවැජී කීය. එකල්හි ජානුස්සෝණී බ්‍රාහ්මණ තෙමේ 'පින්වත් වාත්සායනය, ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණේ තරාතිරම කෙසේද? ඔහු පණ්ඩිත දැ'යි ඇසීය. එකල්හි පිලෝතිකා පිරිවැජී කියනුයේ 'පින්වත, ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණේ තරම කීමට මම කවරෙක් වෙමි ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණෙහි තරම දත හැක්කේ ඔවුන් වැනි කෙනකුට මය'යි කීය. එකල්හි ජානුස්සෝණී බ්‍රාහ්මණ තෙමේ 'ඔබ ඉතා උසස් පැසසීමකින් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට ප්‍රසංශා කරන්නෙහිය. ඔබ කුමක් දැක ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කෙරෙහි මෙතරම් පැහැදුණෙහි දැ'කීය. 'බ්‍රාහ්මණය, හස්ති ශිල්පය දකුවකු ඇතුන් වෙසෙන වනයට පිවිස විමසන කල්හි එහි දික් වූ ද, පුළුල් වූ ද ඇත් පිය සටහනක් දුට හොත් එයින් ඔහු විශාල ඇතකු ඇතය යි විනිශ්චයට පැමිණෙන්නේය, එමෙන් මම ද ඒ ශ්‍රමණගෞතමයන්ගේ ප්‍රඥා නමැති පිය තැබූ සටහන් සතරක් දැක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමයක් සම්බුද්ධය, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය යහපත්ය.

ශ්‍රාවක සංඝයා සුප්‍රතිපත්තය යි නිශ්චයට බැස ගනිමි'යි පිරිවැරි තෙමේ කිය. ඉක්බිති ඔහු එය මෙසේ විස්තර කෙළේ ය.

'පින්වත් බ්‍රාහ්මණය, මේ ලෝකයෙහි සියුම් නුවණ ඇත්තා වූ අන්‍යයන්ගේ වාද දන්තා වූ වාද කිරීමේ පුරුදුකම් ඇත්තා වූ දුර පිහිටි ඉතා කුඩා දෙයට නො වරදවා විදින වාලවේධී ධනුර්ධරයන් මෙන් අන්‍යන්ගේ සියුම් වූ ද දෘෂ්ටිත් ප්‍රඥාවෙන් බිඳලීමට සමත් වූ ඇතැම් ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතයෝ ඇත්තාහ. ඔවුහු ශ්‍රමණගෞතමයෝ අසවල් තැන වෙසෙතියි අසා කෙසේ විසඳුව ද දොස් දැක්විය හැකි උභතෝකෝටික ප්‍රශ්න ගොතා මේ ප්‍රශ්නයට මෙසේ පිළිතුරු දුන හොත් මෙසේ වාදරෝපණය කරමිය, මෙසේ පිළිතුරු දුනහොත් මෙසේ වදරෝපනය කරමිය'යි කලින් ම සිතාගෙන ඒ ප්‍රශ්න ඇසීමට ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ වෙත යන්නාහ. ඔවුනට ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ දැහැමි කථාවෙන් දෘෂ්ටධාර්මික සාම්පරාධිකාර්ථයන් දක්වති. කුශල ධර්මයන් සමාදන් කරවති. කුසල් කිරීමෙහි ඔවුන් උත්සාහවත් කරවති. ඔවුන්ගේ සිත් සතුටු කරවති. ඔවුන්ගේ සිත් දන්තාවූ ශ්‍රමණගෞතමයෝ ධර්මකථාව කරන අතර ම ඔවුන්ගේ ප්‍රශ්න ද දක්වා ඒවායේ ඇති වරද දක්වති. ශ්‍රමණගෞතමයන් විසින් ධර්මය පිළිගන්වන ලද්දා වූ ධර්මයෙහි පිහිටවන ලද්දා වූ ඒ පණ්ඩිතයෝ ශ්‍රමණගෞතමයන් හා වාද කරනු තබා ප්‍රශ්න ද නො අසති. ඔවුහු ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ම ශ්‍රාවකත්වයට පැමිණෙති. මම ශ්‍රමණගෞතමයන්ගේ මේ පළමුවන පියසටහන දැක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්‍යක්සම්බුද්ධයහ. ධර්මය ස්වාක්ඛාතය, සංඝයා සුප්‍රතිපත්තය යි නිශ්චයට පැමිණියෙමි ය. එබඳු බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතයන් ද ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙත ප්‍රශ්න ගොතා ගෙන ගොස් අන්තිමේදී ඔවුන්ගේ ම ශ්‍රාවකයන් වනු දක්නා ලදී. එය මා දුටු ශ්‍රමණගෞතමයන්ගේ දෙවන පිය සටහනය. එබඳු ම වූ ගෘහපති පණ්ඩිතයන් ද ප්‍රශ්න ගොතා ගෙන ශ්‍රමණගෞතමයන් වෙත ගොස් අන්තිමේ දී ඔවුන්ගේ ම ශ්‍රාවකවනු දක්නා ලදී. එය මා දුටු ශ්‍රමණගෞතමයන්ගේ තුන්වන පිය සටහනය. එබඳු වූ ම ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයෝ ප්‍රශ්න ගොතා ගෙන ශ්‍රමණගෞතමයන් වෙත ගොස් උන් වහන්සේගේ ධර්මය

අසා ප්‍රශ්න ඇසීම තබා තමන්ගේ පළමු පැවිද්ද හැර උන් වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ලබා නොබෝ කලකින් සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණ, අපි පෙර අශ්‍රමණුව ම ශ්‍රමණ වෙමු යි කියා ගෙන, අබ්‍රාහ්මණුව ම බ්‍රාහ්මණය යි කියා ගෙන, නො රහත්ව ම රහත් වෙමු යි කියාගෙන විසුවෙමු ය. දැන් නම් අපි ශ්‍රමණයෝ වෙමු ය. බ්‍රාහ්මණයෝ වෙමු ය. රහත් වෙමුය යි පවසති. මේ මා දුටු ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ සතර වන පා සටහනය. එය දැක මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමාසක් සම්බුද්ධයහ. උන් වහන්සේගේ ධර්මය යහපත්ය, ශ්‍රාවක සංඝයා සුප්‍රතිපත්තය යි නිශ්චය කර ගතිමිය.

පිලෝතිකා පිරිවැජී විසින් කළ බුඩගුණකථාව ඇසූ ජානුස්සෝති බ්‍රාහ්මණ තෙමේ රියෙන් බැස උතුරු සඵව එකස්කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙසෙන දිශාවට දෝත් නගා වැද ගෙන 'නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස' යි තෙවරක් ප්‍රීතිවාක්‍යය කියා 'යම් කිසි විටෙක ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් මුණගැසුණ හොත් ඔවුන් හා කථා කරන්නට ලද හොත් ඉතා යහපත් වන්නේය' යි ද කීය. පසු කලෙක ජානුස්සෝති බ්‍රාහ්මණ බුදුරදුන් වෙත ගොස් දහම් අසා උපාසකත්වයට පැමිණියේ ය.

(බුදුහත්පීඨදෝපම සු.)

පිංගියාති බ්‍රාහ්මණයාගේ බුදුගුණ කීම.

තථාගනයන් වහන්සේ වෛශාලී නගරාසන්න මහවෙතෙහි කුටාගාර ශාලාවෙහි වැඩවෙසෙන සමයෙකිහි බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්පයෙහි සිට ගිය **පිංගියාති** නම් බ්‍රාහ්මණයා ලිච්ඡවීන්ගේ කර්මාන්ත කරවමින් සිටි **කරණපාලී** නම් බ්‍රාහ්මණයාට හමුවී 'මේ මහ දවාලෙහි පිංගියාති, කොහි සිට එන්නේද' යි ඔහු ඇසීය. 'බ්‍රාහ්මණය, මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සම්පයෙහි සිට එමි' යි පිංගියාති කීය. එකල්හි කරණපාලී බ්‍රාහ්මණ තෙමේ 'පින්වත් පිංගියාති, ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණෙහි තතු කෙසේ ද? ඔබ ඔහු පණ්ඩිතය යි සිතන්නෙහිදැ' යි කීය. එකල්හි පිංගියාති කියනුයේ 'මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණ මැනීමට කවරෙක්

වෙමි ද? යමෙක් ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණෙහි තරම දන්නේ නම් ඔහුත් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වැනියෙක් වන්නේයයි කිය. පින්වත් පිංගියානි, උසස් ප්‍රශංසාවකින් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට පසස්තේය යි කරණපාලි බ්‍රාහ්මණ කිය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට ප්‍රශංසා කිරීමට මම කවරෙක් ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සකල ලෝකයා විසින් ප්‍රශස්ත වූ ඔවුන්ගේ උත්තම ගුණවලින් ම ප්‍රශස්තයෝ ය. සියලු දෙවිමිනිසුන්ට ශ්‍රේෂ්ඨයෝයයි පිංගියානි කිය. එකල්හි කරණපාලි බ්‍රාහ්මණ ඔබ කුමක් දැක කිනම් කරුණකින් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට මෙතරම් පැහැදුණෙහිදැයි ඇසීය. එකල්හි පිංගියානි බ්‍රාහ්මණයා තලාගතයන් වහන්සේගේ ගුණ මෙසේ වර්ණනා කෙළේය.

අග්‍රරස ඇති හෝජනයන් කුසපුරා වළඳ තෘප්තියට පත්ව සිටින්නකුට තීරස හෝජනයන් ප්‍රිය නො වන්නාක් මෙන් ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය ඇසූ පසු අන්‍ය ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ වාද අන්‍ය ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ ධර්ම අප්‍රිය වන්නේය. සාගින්නෙන් පෙළෙන්තකුට චතුමධුරයන් යොද පිළියෙල කළ අග්ගලා ගෙඩියක් ලැබී වළඳනා කල්හි එය කොතැනකින් වැළඳුව ද මිහිරි රසයක් ලැබෙන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය කොතැනකින් ඇසුව ද, සුත්‍රයෙන් ඇසුවද, ගෙයයෙන් ඇසුව ද, වෙය්‍යාකරණයෙන් ඇසුව ද, අද්ද්‍රතධර්මයෙන් ඇසුව ද, සතුටක් ලැබෙන්නේය. පැහැදීමක් ඇති වන්නේය. රත්වත් සඳුන් ගැටයක් හෝ රත් සඳුන් ගැටයක් හෝ ලත් කෙනකුට එය කොතැනකින් ආසාදනය කළත් සුමිහිරි සුවඳක් ලැබෙන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය අසන්නකුට සුත්‍රයෙන් හෝ වේවා. ගෙයයෙන් හෝ වේවා, වෙය්‍යාකරණයෙන් හෝ වේවා, අද්ද්‍රතධර්මයෙන් හෝ වේවා, කුමකින් කොතැනින් ඇසුව ද සතුටක් ලැබෙන්නේය. යම්කිසි රෝගයකින් පෙළෙන්තකුට දක්ෂ වෛද්‍යයකු විසින් ප්‍රතිකාර කරන කල්හි ක්‍රමයෙන් රෝගය දුරු වී යන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය නොතැනකින් හෝ අසන්නහුගේ ශෝක පරිදේව දුඃඛ දොම්නස උපායාසයෝ නැති වන්නාහ. ශ්‍රීෂ්මයෙන් හා පිපාසාවෙන් පීඩිතයකු සුමිහිරි

සිහිල් දියෙන් පිරුණු පොකුණකට බැස පැත් බි දිය නෑම කරන කල්හි ඔහුගේ ශ්‍රීෂ්මය පිපාසාව ක්ලාන්තය සන්සිඳී යන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය කොතැනකින් හෝ අසන්නහුට ඔහුගේ සියලු පීඩා වෙහෙසීම් දැවීම් සන්සිඳෙන්නේය.

මෙසේ පිංගියානි බුදුරදුන්ගේ ගුණ වර්ණනා කළ කල්හි කරණපාලි බ්‍රාහ්මණ තෙමේ අසුනෙක් නැගිට උතුරු සළුව ඒකාංස කොට දකුණු දණ බිම හැණ බුදුරදුන් වැඩ වෙසෙන දිශාවට දෝත් නභා වැද නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්සයි තෙවරක් උදන් අනා පිංගියානිට ස්තුති කොට රත්තත්ත්‍රය සරණ ගියේය.

(අංගුත්තර පඤ්චක නිපාත)

දෙව්ලොව බුදුගුණ වැනුම

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහනුවර ගිජුකුළු පව්වෙහි වැඩ වෙසෙන සමයෙහි **පඤ්චසිඛ** නම් ගාන්ධර්ව දේවපුත්‍රයා උන්වහන්සේ වෙත පැමිණ ස්වාමීනි, මම තව්නිසා දෙවියන්ගෙන් අසන ලද්දක් නුඹ වහන්සේට සැල කරමියි කීය. කියව පඤ්චසිඛයයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි ඔහු මෙසේ කීය.

ස්වාමීනි, ඉකුත් පසළොස්වක් පොහෝ දින රාත්‍රියෙහි තව්නිසා දෙව්ලොව සුධර්මා නම් ශාලාවට සියලු තව්නිසා වැසි දෙවියෝ රැස්වූහ. මහත් වූ දෙවි පිරිසක් ශාලාව අවට ද රැස්ව හුන්නහ. සතර දිග සතර වරම් මහ රජහු උන්හ. පෙරදිග **ධකරවිය** නම් මහදෙවරජ බස්නාහිරට මුහුණ ලා දෙවියන් පෙරටු කොට හුන්නේය. දකුණු දිග **විරුළුහක** නම් මහ දෙවරජ උතුරට මුහුණ ලා දෙවියන් පෙරටු කොට හුන්නේය. පැදුම්දිග **විරූපක්ෂ** නම් මහදෙවරජ නැගෙනහිරට මුහුණ ලා දෙවියන් පෙරටුකොට හුන්නේය. උතුරු දිග **වෙස්සවණ** නම් මහදෙවරජ දකුණට මුහුණ ලා දෙවියන් පෙරටු කොට හුන්නේ ය. මේ දෙව්වරුන්ගේ පසු පස අපට අසුන් ලැබුණේ ය. ස්වාමීනි, ඒ දේවසභාවෙහි නුඹ වහන්සේගේ ශාසනයෙහි ශ්‍රේෂ්ඨවයඹාවෙහි හැසිර අලුත තව්නිසා

දෙවිලොව උපන් දෙවියෝ වර්ණයෙන් හා යසසින් පරණ දෙවියන් ඉක්මවා සිටියෝ ය. ස්වාමීනි, ඒ කරුණෙන් තව්නියා වැසි දෙවියෝ දෙවිලොව පිරෙන්තේ ය. අසුර ලොව පිරිහෙන්නේ යයි ප්‍රීති වූවෝ ය, සොම්නසට පැමිණියෝ ය. ස්වාමීනි, එකල්හි සක්දෙවිරජ දෙවියන්ගේ සතුට දැන මේ ගාථාවන් කියා දෙවියන්ගේ ප්‍රීතිය අනුමෝදන් විය.

**මොදන්ති වත හො දෙවා - තාවතිංසා සහින්දකා.
තථාගතං නමස්සන්තා - ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.**

**තවෙ දෙවෙව පස්සන්ත - වණ්ණවන්තෙ යසස්සිනෙ,
සුගතස්සම් - බුභ්මවරියං - වරිත්වාන ඉධාගතෙ.**

**තෙ අඤ්ඤෙ අතිරොචන්ති - වණ්ණෙන යසසායුතා,
සාවකා භරිපඤ්ඤස්ස - විසෙසුපගතා ඉධ.**

**ඉදං දිස්වාන නන්දන්ති - තාවතිංසා සහින්දකා,
තථාගතං නමස්සන්තා - ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.**

සක්දෙවිරජු කී ගාථා ඇසූ දෙවියෝ දෙවිලොව පිරෙන්තේ ය. අසුරකායය පිරිහෙන්නේ යයි වඩාත් සතුටට පත්වූහ. දෙවියන්ගේ සතුට දත් සක්දෙවිරජ දෙවියන් අමතා ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සත්‍ය වූ ගුණ අටක් අසන්නට කැමත්තහු දැයි ඇසී ය. දෙවියන් ඒ ගුණ ඇසීමට කැමැත්ත ප්‍රකාශ කෙළේත් සක්දෙවි රජ මෙසේ ඒ ගුණ අට ප්‍රකාශ කෙළේ ය.

1. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහෝ ජනයාට හිත පිණිස පිළිපත් සේක. බොහෝ ජනයාට සැප පිණිස පිළිපත් සේක. ලෝකයාට අනුකම්පාව පිණිස දෙවිමිනිසුන්ගේ අර්ථය පිණිස හිතය පිණිස සැපය පිණිස පිළිපත් සේක. මේ අංගයෙන් සම්පූර්ණ වූ ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි ද නො දකිමු. දැනුදු ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

2. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ධර්මය මනා කොට දේශනය කරන ලද්දේ ය. ඒ ධර්මය සාන්දෘෂ්ටිකය, අකාලිකය,

ඒහිපස්සිකය, නමාගේ සත්තානයට පමුණුවා ගැනීමට සුදුසු ය. නුවණැතියන් විසින් ස්ව සත්තානයෙන්ම දන යුතුය. මෙසේ සත්ත්ව සත්තානයට පමුණුවා ගත යුතු වූ සත්ත්වසත්තානයෙහි පැවැත්විය යුතු ධර්මයක් දේශනය කරන අත් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

3. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කුශලය යි මැනවින් පනවන ලද්දේය. මේ අකුශලය යි මැනවින් පනවන ලද්දේ ය. මේ සාවද්‍යය, මේ නිරවද්‍යය, මේ සේවනය කළ යුතුය, මේ සේවනය නො කළ යුතුය, මේ හීනය, මේ ප්‍රණීතය, මේ කෘෂ්ණය, මේ ශුක්ලය යි මැනවින් පනවන ලද්දේ ය. මෙසේ කුශලාකුශලාදි ධර්මයන් මැනවින් පනවන අත් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

4. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයනට පනවා ඇති නිර්වාණගාමිනී ප්‍රතිපදාව ඉතා යහපත් ය, නිර්වාණය හා ප්‍රතිපදාව ගංගාජලය හා යමුනාජලය මෙන් සංසන්දනය වන්නේ ය. සම වන්නේ ය. එබඳු යහපත් නිර්වාණගාමිනී ප්‍රතිපදාවක් පැන වූ ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

5. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට බොහෝ ලාභ ඇති විය. ඉමහත් කීර්තියක් ඇති විය. ක්ෂත්‍රිය බ්‍රාහ්මණාදීහු උන් වහන්සේට පැහැදී සිටිති. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒවායින් මත් වීමක් නැතිව ආහාරය වළඳන්නාහ. මේ අංගයෙන් ද යුක්ත ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

6. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිවෙත් පුරන්නා වූ ද අර්හත්වයට පැමිණීමෙන් පිළිවෙත් පිරීම අවසන් කලා වූ ද බොහෝ ශ්‍රාවකයන් ඇත්තෝ ය. එහෙත් උන් වහන්සේ ඔවුන් කෙරෙහි නො ඇලී ඔවුන් අතර ම එකලාව වාසය කරන සේක.

එසේ එකලාව වෙසෙන අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

7. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කියන පරිදි ම කරන සේක. කරන පරිදි ම කියන සේක. එසේ ධර්මය අනුව පිලිපදින අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

8. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එතෙර කරන ලද විචිකිත්සා ඇති සේක. මෙය එසේ ද මෙසේ ද කියා සැක කරන ස්වභාවය ඉක්මවා සිටින සේක. බලවත් වීයඝීයෙන් පෞරාණික ආයඝීමාර්ගයෙන් සඵඤ්චයට පැමිණ අදහස් මුදුන්පත් කර සිටි සේක. ඒ අංගයෙන් සමන්වාගත අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

ස්වාමීනි, මෙසේ සක්දෙවරජු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සත්‍ය වූ මේ ගුණ අට ප්‍රකාශ කළ කල්හි තච්චිසා දෙවියෝ වඩාත් ප්‍රීතිමත් වූහ. අතිශයින් සතුටට පත් වූ ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් 'අහෝ ලොවට බුදුවරුන් සතර නමක් ඇතිවුව හොත් කොතරම් යහපතක්දැ' යි කීහ. අතැමිහු 'සතර නමක් නොව තෙතමක්වත් ඇති වුව හොත් කොතරම් යහපතක් දැ' යි කීහ. ඇතැමිහු බුදුවරුන් දෙනමක් වත් ඇති වුව හොත් කොතරම් යහපතක් දැ යි කීහ. එකල්හි සක්දෙව් රජ තෙමේ දෙවියන් අමතා 'පින්වත්නි, එක් ලෝකධාතුවෙක්හි එකවර 'බුදුවරු දෙනමක් පහළවීම සිදු නො වන්නේ ය. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිරෝගීව චිරකාලයක් ජීවමාන වුව හොත් ඉතා යහපතැයි' කී ය.

දේව සභාවේ වැඩ අවසන් වූ සැටියේ ම **සනත්කුමාර ඉන්ම තෙමේ** එහි පැමිණියේ ය. දෙවියෝ සැම දෙන ඔහුට වැද ගෙන තුම තමන්ගේ අසුන්වල ම හුන්හ. ඔහු ද තච්චිසා දෙවියන්ගේ චිත්තප්‍රසාදය දැන 'මොදන්හි වත හො දෙවා' යනාදි ගාථා තුන කියා ඒ ප්‍රීතිය අනුමෝදන් විය. ඉක්බිති සනත්කුමාර ඉන්ම තෙමේ සක් දෙව් රජුගෙන් බුදුගුණ අට අසා සතුටුව ඔහු

ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රඥා සම්පන්නිය දැක්වීම පිණිස මහාගෝවින්ද වර්තය කිය.

(මහාගෝවින්ද සුත්ත)

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බරණැස ඉසිපතනයේදී දම්සක් පැවැත්වූ අවස්ථාවෙහි බුමාටු දෙවියන්ගේ පටන් අකණ්ඨා බඹලොව බ්‍රහ්මයන් දක්වා ඒ ඒ දේවලෝක බ්‍රහ්මලෝකවාසිහු ඵනං හගවතා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදයෙ අනුත්තරං ධම්මවක්කං පවත්තිතං අප්පතිවත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනවි වා ලොකස්මිංසි ස්තුතිසෝෂා පැවැත්වූහ. ඒ සෝෂය සැණෙකින් අකනිටා බඹලොව දක්වා පැන නැංගේය. දස දහසක් සක්වල පැතිර ගියේය.

බුදුන් වහන්සේ මව්කුස පිළිසිඳීම, මවුකුසින් බිහිවීම, බුද්ධත්වයට පැමිණීම යනාදි විශේෂ අවස්ථාවන්හි අවිඤානක වස්තුහු ද නිමිති පහළ කිරීම් වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ කීර්තිය පතළ කළහ. ඒ අවස්ථාවලදී මහපොළොව මහකඳු ගුගුරු ගුගුරා කම්පාවීම් වශයෙන් ද, ගංගා සාගර නිශ්චලවීම් වශයෙන් ද, ගස්වැල් මලින් සැරසීම් වශයෙන් ද, රත්තජාකීහු දිලිසීම් වශයෙන් ද, තුය්භාණ්ඩ වාදනයක් නැතිව ම හඬනැගීම් වශයෙන් ද තථාගතයන් වහන්සේගේ කීර්තිය පතළ කළහ.

බුදුරදුන්ගේ කීර්තිය මිනිස්ලොව බුදුසස්න පවත්නා වර්ෂ පන්දහසේ ම පවත්නේ ය. දෙවියන්ගේ ආයුෂය දික් බැවින් ඉදිරියට ද වර්ෂ කෝටි ගණනක් දෙවිලොව තථාගතයන් වහන්සේගේ කීර්තිය පවත්නේ ය. බ්‍රහ්මයන්ගේ ආයුෂ ඉතා දික් බැවින් බ්‍රහ්මලෝකවල කල්ප බොහෝ ගණනක් යන තුරු ද බුදුරදුන්ගේ කීර්තිය පවත්නේ ය.

4. ශ්‍රී භාග්‍යය

දක්නවුන්ට සතුට ඇති කරන්නා වූ නැවත නැවත දැකීමේ ආශාව ඇති කරන්නා වූ රූප ශෝභාව හා ශරීරය වස්ත්‍ර වාසස්ථාන පරිභෝග භාණ්ඩ යන මේවායේ පිරිසිදුබව ගමනාදි ඉරියව් පැවැත්වීමේ ශෝභනත්වය කථා කිරීම් බැලීම් සිනාසීම්

ආදී ක්‍රියාවන්ගේ ශෝභනත්වය යනාදිය ශ්‍රී නම් වේ. දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් හා අසූ අනුවාසැඡන ලක්ෂණයෙන් ද කේතුමාලා ව්‍යාමප්‍රභා අශීතිහස්තප්‍රභා යන රශ්මීන්ගෙන් ද යුක්ත වන තථාගත දේහය ඉතා ශ්‍රීමත්ය. අත් මිනිසකුට තබා දෙවියකුට බ්‍රහ්මයකුට ද එබඳු ශ්‍රීමත් ශරීරයක් නැත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කීර්ථකමථනය පිණිස යමාමහ පෙළහර කොට තච්චිසා දෙවිලොවට වැඩ වදරා සක්දෙවි රජුගේ පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනයෙහි අබ්දම් දෙසීම සඳහා වැඩහුන් කළේනි දස දහසක් සක්වළින් ම පැමිණ දේව බ්‍රහ්මයෝ උන් වහන්සේ වටා සිට ගත්හ. ඒ මහ පිරිසෙහි රූප ශෝභාවෙන් තථාගතයන් වහන්සේ යට පත් කළ හැකි එක දෙවියකු එක බ්‍රහ්මයකු නොවූ බවත් සකල දේව බ්‍රහ්මයන්ගේ රූප ශෝභාව ඉක්මවා තථාගතයන් වහන්සේ ම බැබළුණු බවත්-

**තාවතිංසෙ යද බුධො - සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙ,
පාරිච්ඡක්කමුලමිහි - විහාසි පුරිසුක්කමො,**

**දසසු ලොකධාතුසු - සත්තිපතිත්ථාන දෙවතා,
පයිරූපාසන්ති සම්බුද්ධං - වසන්තං නගමුද්ධති.**

**න කොච්චි දෙවො වණ්ණෙන - සම්බුද්ධං අතිරොචති
සබ්බෙ දෙවෙ අධිග්ගය්හ - සම්බුද්ධොච්චි විරොචති.**

(ධ. අ. 453)

යනුවෙන් ප්‍රකාශිතය.

තථාතයන් වහන්සේගේ දේහයෙහි අන්‍යයන්ගේ සිත් ඇද ගන්නා ශක්තිය කොතරම් ද කියන හොත් උන් වහන්සේ පිඬු සිභා වචනා දුටු **වක්කලී** නම් බ්‍රාහ්මණයා උන් වහන්සේගේ රූසිරි බල බලා සිටීමේ ආශාවෙන් ම පැවිදි විය. පැවිදි වූ **වක්කලී** අන්‍ය හික්ෂුන් මෙන් කමටහන් වැඩීම ආදියෙහි නො යෙදී තථාගතයන් වහන්සේ දැකිය හැකි තැන්වල ම වෙසෙමින් උන් වහන්සේගේ රූසිරි බැලීමෙහි ම යෙදුනේය. තථාගත දේහය හොබවන මහාපුරුෂලක්ෂණ දෙතිස මෙසේ **ලක්ෂණ සූත්‍රයෙහි** වදරා ඇත්තේ ය.

(1) ඉඳ හික්බවේ, මහාපුරියො සුප්පතිට්ඨින පාදො හොති, යම්පි හික්බවේ මහාපුරියො සුප්පතිට්ඨින පාදො හොති, ඉදම්පි හික්බවේ, මහාපුරියස්ස මහාපුරිය ලක්ඛණං හවති.

(2) සුත ව පරං හික්බවේ, මහාපුරියස්ස හෙට්ඨා පාදනලෙසු වක්කාති ජාතාති හොන්ති සහස්සාරාති සනෙමිකාති සනාහිකාති සබ්බාකාර පරිපුරාති, යම්පි හික්බවේ, මහාපුරියස්ස හෙට්ඨාපාදනලෙසු වක්කාති ජාතාති හොන්ති සහස්සාරාති සනෙමිකාති සනාහිකාති සබ්බාකාරපරිපුරාති, ඉදම්පි හික්බවේ, මහාපුරියස්ස මහාපුරියලක්ඛණං හවති.

(3) සුත ව පරං හික්බවේ, මහාපුරියො ආයතපණ්ඨි හොති. (4) දීසංගුලී හොති, (5) මුදුනගුන හත්ථපාදො හොති. (6) ජාලහත්ථපාදො හොති, (7) උස්සංඛපාදෙ හොති (8) එණ ජංසො හොති, (9) ධීතකොච අනෝනමන්තො උහොහි පාණ්ණලෙහි ජණ්ණකාති පරිමසති පරිමජ්ජති, (10) කොසොහිත-වත්ථගුය්හො හොති, (11) සුවණ්ණවණ්ණො හොති, කඤ්චනසන්තිහත්තවො, (12) සුඛමච්ඡවී හොති, සුඛමන්තා කායෙ රජොජල්ලං න උපලිම්පති, (13) එකෙක ලොමො හොති එකෙකාති ලොමාති ලොමකුපෙසු ජාතාති, (14) උද්ධග්ගලොමො හොති උද්ධග්ගාති ලොමාති ජාතාති, නීලාති අඤ්ජනවණ්ණාති වත්තාති දක්ඛිණාවත්තජාතාති(15) බ්‍රහ්මජ්ජගන්තො හොති,(16) සත්තුස්සදෙ හොති, (17) සීහපුබ්බධ කායො හොති, (18) චිත්තන්තරංසො හොති, (19) නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො හොති යාවතක්චස්ස කායො නාවතක්චස්ස බ්‍යාමො, යාවතක්චස්ස බ්‍යාමො නාවතක්චස්ස කායො හොති, (20) සමචත්තක්ඛන්ධො හොති, (21) රසග්ගසග්ගී හොති, (22) සීහහනු හොති. (23) වත්තාළීස දන්තො හොති, (24) සමදන්තො හොති, (25) අච්චරදන්තො හොති, (26) සුසුක්කදායො හොති, (27) පහුතජීවිහො හොති, (28) බ්‍රහ්මස්සරො හොති, කරචීකභාණී, (29) අහිනීල නෙත්තො හොති, (30) ගොපඛුමො හොති. (31) උණ්ණා හමුකන්තරෙ ජාතා හොති, ඔදනා මුදුතුලනිහා ඉදම්පි හික්බවේ මහාපුරියස්ස මහා පුරියලක්ඛණං හවති, (32) සුත ව පරං මහාපුරියො

උණහිසසීහො හොති, යම්පි හික්ඛවෙ මහාපුරිසො උණහිසසීසො හොති, ඉදම්පි හික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති, ඉමානි බො තානි හික්ඛවෙ ද්වන්තිංස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණානි,

1. සුප්පතිට්ඨිතපාදො.

සාමාන්‍ය ජනයා පය බිම තබන කල්හි පයෙහි අග හෝ විලුඹ හෝ පාර්ශ්වයක් හෝ පළමුවෙන් පොළොවට පැමිණේ. බිම තැබූ කල්හි ද මැද පොළොවෙහි නො සැපී උස්ව සිටී. තථාගතයන් වහන්සේ පය බිම තබන කල්හි සෑම තැන එක වර පොළොව ස්පර්ෂ කරයි. මැද උස්ව නොසිටී, මේසෙන් හැන්දක් මෙන් සෑම තැනින් පොළොව ස්පර්ශ කර ගෙන සිටී. මේ සුප්පතිට්ඨිතපාදතා නම් මහා පුරුෂ ලක්ෂණය ය.

2. හෙට්ඨාපාදතලෙසු වක්කානි ජාතානි.

තථාගතයන් වහන්සේගේ යටි පතුල් යුවලෙහි දහසක් දැවී ඇති වක්‍රසටහන් යුවලක් පිහිටා ඇත්තේය. මේ එක් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙකි. එය වටා ස්වස්තිකය ශ්‍රීවත්සය, නන්ද්‍යාවර්තය, සෞචස්තිකය, අවතංසය යනාදී මහල් ලකුණු බොහෝ ගණනක් පිහිටා ඇති බව අටුවාවල කියා ඇත්තේ ය.

3. ආයතපණ්ඨි

දික් වූ විඵම් ඇති බව එක් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙකි. සාමාන්‍ය ජනයන්ගේ අක් පතුල් දිගය. විඵම් මත සිහින් කකුල් පිහිටා ඇත්තේය. ඇතැමුන්ගේ විලුම් මඳක් ඇත්තේ ය. ඇතැමුන්ගේ විලුම් සැසැදැමුවාක් මෙන් පෙනෙන්නට තැන. තථාගතයන් වහන්සේගේ පතුලෙන් දෙකෙන් කොටසක් ඉදිරියට ඇත්තේ ය. තුන් වන කොටසෙහි සිහින් කකුල් පිහිටා ඇත්තේ ය. ඉන් පස්සට විලුම් පතුලෙන් සතරෙන් කොටසක් ඇත්තේ ය. එය ලියවන ලද්දක් සේ ශෝභන ලෙස පිහිටා තිබේ.

4. දිඤ්ඤා

සෙස්සන්ගේ ඇහිලි සමහරක් දික් ය. සමහරක් කෙටි ය. බුදුරදුන්ගේ අත් පාවල ඇහිලි මුල මහත්ව අග සිහිත්ව දිගින් සමච පිහිටා ඇත්තේ ය.

5. මුදුනානුභවපාදෙ

බුදුරදුන්ගේ අතුල් පතුල් උපන් සැටියේ දරුවකුගේ අතුල් පතුල් මෙන් මෘදුව ඇත්තේ ය.

6. ජාලගත්ථ පාදෙ

බුදුරදුන් අනෙහි ඇහිලි සතර හා පයේ ඇහිලි පස දක්ෂ ශිල්පියකු විසින් ලිය වූ පොළා යොද කළ කවුළුවක අක්මුල් හා ගැට එක පෙළට පවත්නාක් මෙන් අක්මුල් හා සන්ධිස්ථාන එක පෙළට සමච පිහිටා ඇත්තේය.

7. උස්සංඛ පාදෙ

බුදුරදුන්ගේ පාදයන්හි ගොප් ඇට අන්‍යයන්ගේ ගොප් ඇට පිහිටි තැනට ඉහළින් පිහිටා ඇත්තේය. සෙස්සන්ගේ ගොප් ඇට පයේ පහළ පිහිටා ඇති බැවින් පතුල් තද වී ඇත්තේ ය. පහසුවෙන් ක්‍රියා කරවිය නො හැකිය. බුදුරදුන්ගේ පාවල ගොප් ඇට ඉහළින් පිහිටා ඇති බැවින් පතුල් පහසුවෙන් ක්‍රියා කරවිය හැකි ය. ගමන් කරන කල්හි සෙස්සන්ගේ පතුල් ඇතුන්ගේ මෙන් පිටිපසට පමණක් පෙනේ. ඉදිරියෙන් නො පෙනේ. බුදුරදුන් වඩනා කල්හි උත්චහන්සේ ගේ පතුල් ඉදිරි, පසු දෙපසින් ම දැකිය හැකිය.

8. එණිචංඝො

සෙස්සන්ගේ සිහින් කකුල් පිටිපසින් මස් ගොබයකින් යුක්ත වී ඉදිරිපස ඇට මතු වී ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ජංඝාවෝ එණි නම් මාගයන්ගේ ජංඝා මෙන් මසින් වට වී ඇත්තාහ.

9. සීතකොච අනොනමන්තො උභොගි පාණිතලෙගි ජණ්ණකානි පරිමසති, පරිමජ්ජති.

සෙස්සන්ට සිට ගෙන තමන්ගේ දණ නො නැමී අත නො ගැ හැකි ය. තථාගත ශරීරය සිට ගෙන නො නැමී දණ අතින් පිරිමැදිය හැකි පරිදි පිහිටා ඇත්තේ ය. එය පමණකට වඩා අත් දික්ව පිහිටීමක් ලෙස නො සැලකිය යුතු ය. එයට සුදුසු වන පරිදි තථාගත ශරීරය පිහිටා ඇති බැවින් උන් වහන්සේට එසේ කළ හැකි ය.

10. කොසොගිත වත්ථගුය්හො.

තථාගතයන් වහන්සේගේ පුරුෂවාසඤ්ජනය ගවයන්ගේ ඇතුන්ගේ මෙන් කෝෂයකින් වැසී ඇත්තේ ය.

11. සුවණ්ණාවණ්ණො.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහය ඔපලා ඇති ස්වර්ණයක් මෙන් ස්වර්ණ වර්ණ වන්නේ ය.

12. සුබ්බමච්ඡවි.

තථාගතයන් වහන්සේගේ සම ඉතා සියුම් ය. එබැවින් එහි ධූලි ආදිය නො තැවරෙයි. නෙළුම් පතට වැටෙන දියබිත්දු එහි නො ඇලී පෙරළී යන්නාක් මෙන් තථාගත ශරීරයට පැමිණෙන ධූලි එහි නො ඇලී ඉවත් වෙයි. එබැවින් තථාගත ශරීරය සැම කල්හි පවිත්‍රව පවත්නේ ය. උන් වහන්සේ අත් පා සේදීම කරන්නේ ජලස්නානය කරන්නේ කය සිසිල් කිරීම පිණිස හා දයකයන්ට පින් සිදුවීම පිණිස ය.

13. එකෙක ලොමො.

සෙස්සන්ගේ එක ලෝමකුපයක සමහර විට ලොම් දෙක තුන බැගින් ද වෙයි. තථාගත ශරීරයෙහි ඇත්තේ එක් ලෝමකුපයක එක් ලෝමයක් බැගිනි.

14. උඩග්ග ලොමො.

සෙස්සන්ගේ ශරීරවල ලොම් නන් අයුරින් පිහිටා තිබේ. තථාගත ශරීරයේ ලොම් සියල්ල දකුණතට කරකැවී අග උඩ බලා සිටින සිටින සේ පිහිටා ඇත්තේ ය.

15. බ්‍රහ්මජ්ජගත්තො.

බොහෝ දෙනාගේ ශරීර ඉදිරියට හෝ පස්සට නැමී බර වී තිබේ. සමහරුන්ගේ ශරීර පැත්තට ද නැමී පවතී. ඇතැම්හු පස්සට නැමුණු ශරීරය ඇති නිසා නිතර උඩ බලා සිටිති. උඩ බලා ගමන් කරති. මහාපුරුෂ ශරීරය බ්‍රහ්මයාගේ ශරීරය මෙන් සෘජුව පවතී. තථාගතයන් වහන්සේගේ දේහය එසේය.

16. සත්තුස්සදො.

පිටිඅත් දෙක පිටිපතුල් දෙක උරහිස් දෙක ස්කන්ධය යන සත්තූන ම තථාගත ශරීරයෙහි ඇට නහර මතු නොවී පිරී පවතී. එය සත්තුස්සද නම් මහාපුරුෂ ලක්ෂණය ය. බොහෝ දෙනාගේ ශරීරවල ඒ ස්ථානයන්හි ඇට නහර මතු වී ඇත්තේ ය.

17. සිහප්‍රබ්බද්ධ කායො.

සිංහ ශරීරයේ පූර්වාර්ධය පරිපූර්ණ ය. පිටිපස අපරිපූර්ණ ය, දුබල ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ සකල ශරීරය ම සිංහ ශරීරයේ පූර්වාර්ධය සේ පරිපූර්ණ ය.

18. විතන්තරංසො

සෙස්සන්ගේ පිට මැදින් වළගැසී දෙකට බෙදී ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ පිට මසින් පිරි ලෑල්ලක් සේ සමච පිහිටා ඇත්තේ ය.

19. තිග්‍රොධ පරිමණ්ඩලො

නුග ගස සැට රියනක් උස නම් සැටරියනක් පුළුල් වන්නේ ය. අසුරියනක් උස නම් අසුරියනක් පුළුල් වන්නේ ය. දිග

පුළුලින් සමවන නුගරුකක් මෙන් තථාගත ශරීරය ද සමව පිහිටා ඇත්තේය. තථාගත දේහයේ උස යම් පමණ නම් බඹය ද එපමණ ම වේ. බඹය යම් පමණ නම් උස ද එපමණ වේ. උසත් බඹයත් සමව පිහිටා ඇත්තේ ය. සෙස්සන්ගේ බඹය හෝ දික්වෙයි. ශරීරය හෝ දික්වෙයි. ශරීරයත් බඹයත් සම නො වේ.

20. සමවත්තක්ඛන්ධො.

ඇතැම්හු කොකුන් මෙන් දිග් ගෙළ ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු වක් වූ ගෙළ ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු පුළුල් ගෙළ ඇත්තෝ ය. කථා කිරීමේ දී ඔවුන්ගේ ගෙළෙහි තහර මතුවෙයි. හඬ මහත්ව මිහිරිව නො නැගෙයි. තථාගතයන් වහන්සේගේ ගෙළ රත්කලසක කර සෙයින් වටවී පිහිටා ඇත්තේ ය. කථා කිරීමේදී තහර මත නොවේ. එයින් මහත් වූ ද මිහිරි වූ ද හඬ නැගෙයි.

21. රසග්ගසග්ගි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සන්සියයක් රස තහර (ආහාර ඕජාව ශරීරයේ පතුරුවන තහර) උඩුකුරුව ගොස් ශ්‍රීවයට අක් පැමිණ පිහිටා තිබේ. එබැවින් තල ඇටයක් පමණ වූ ද ආහාරයක් දිවෙහි නැඹුව හොත් එහි රසය සකල ශරීරයෙහි ම පැතිර යයි. දුෂ්කර ක්‍රියා කාලයේදී බෝසතාණන්ට එක් බත් ඇටයකින්, මුං නැම්බූ දිය ස්වල්පයකින් යෑපිය හැකි වූයේ මේ මහාපුරුෂ ලක්ෂණය නිසා ය. සෙස්සන්ගේ රස තහර එසේ පිහිටා නැති බැවින් ඔවුන් ගන්නා ආහාරයේ ඕජාව සකල ශරීරයේ නො පැතිරෙයි. එබැවින් ඔවුහු රෝග බහුලයෝ වෙති.

22. සීහහනු.

සිංහයාගේ යටිහක්ක සම්පූර්ණ ය. උඩුහක්ක අසම්පූර්ණ ය. සිංහයාගේ යටිහනුව මෙන් මහා පුරුෂයාණන්ගේ උඩු යටි හනු දෙක ම පුර පසළොස්වක දිනයේ සඳ මෙන් සම්පූර්ණව ඇත්තේ ය.

23. වත්තාලීය දන්තො

සෙස්සන්ගේ හනු අපරිපූර්ණ බැවින් ඔවුන්ට දන් දෙකිසක් වුවද, තිසක් වුවද, විසිඅටක් වුවද ප්‍රමාණ වන්නේය. තථාගතයන් වහන්සේගේ හනු පරිපූර්ණ බැවින් එක් එක් හනුවක දන් විස්ස බැගින් දන් සතළිසක් ඇත්තේ ය.

24. සමදන්තො.

සෙස්සන්ගේ ඇතැම් දන් මිටිව ද ඇතැම් දන් උස්ව ද නොසම ලෙස පිහිටා ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ සමසතළිස් දන්තයෝ උස් මිටි නැතිව එක් පෙළට මැනවින් පිහිටා සිටින්නාහ.

25. අච්චරදන්තො.

බොහෝ දෙනාගේ දන් එකිනෙක බැඳී පිහිටා නැත්තේ ය. ආහාර ගන්නා කල්හි දන් අතර අතර රැඳේ. ඒවා පසුව ඉරටු ආදියෙන් බැහැර කළ යුතු වෙයි. තථාගතයන් වහන්සේගේ දන්තයෝ එකිනෙක බැඳී පිහිටා සිටිති. ආහාරවලට රැඳී සිටීමට තැනක් උන් වහන්සේගේ දන්තයන් අතර නැත්තේ ය.

26. සුසුක්ක දයො

දයා යනු තොල් කෙළවර පිහිටා ඇති වට දන් සතර ය. ඇතමුන්ගේ දයාවෝ විවණී වෙති. තථාගතයන් වහන්සේගේ සතර දයාවෝ පහන් තරුව සේ ඉතා සුදු ය. උන් වහන්සේ සිතාසෙන කල්හි ඒවායින් සුදු රැස් විහිදෙන්නේ ය.

27. පගුත පිටිගො.

ඇතමුන්ගේ දිව පමණට වඩා සන හෝ වෙයි, කුඩා හෝ වෙයි. ඉක්මනින් ක්‍රියා කරවිය නොහෙන පරිදි තද හෝ වෙයි. ඔවුන්ට පිරිසිදු ලෙස උච්චාරණය නො කළ හැකි ය. ඇතැම් අකුරු උච්චාරණය නො කළ හැකි ය. බුදුරදුන්ගේ දිව වනාහි දිග් ද පුළුල් ද මෘදු ද සම ද වණිවත් ද වේ. එබැවින් උන් වහන්සේගේ ස්වරය මිහිරි ය. සෙස්සන් කීමට පැය ගණනක්

කාලය ගන්නා දෙය උන් වහන්සේට අසනුවන්ට පැහැදිලි ලෙස තේරුම් යන පරිදි විනාඩි ගණනකින් කිය හැකි ය. දිව මාදු බැවින් තථාගතයන් වහන්සේට එය හකුළුවා පන්තිදක් සේ කොට නාස්පුඩු පිරිමැදිය හැකි ය. කන් සිදුරු පිරිමැදිය හැකි ය. පුළුල් කොට තලල වැසිය හැකි ය.

28. බුන්මස්සරො ගොති කරවිකභාණි.

ඇතමකුගේ හඬ වඩුවන් ඇණ ගසන හඬ සේ ටින් කබල්වලට තවටු කරන හඬ සේ දර පලන හඬ සේ කවුඩු හඬ සේ රඵය. අමිහිරිය. පින් සෙම් ආදියෙන් අවහිරයක් නැතිව නැහි එන තථාගතයන් වහන්සේගේ ස්වරය බුන්මයාගේ ස්වරය බදු ය. අෂ්ටාංගයකින් යුක්ත ය. ස්වරයෙහි අංග අට,

**‘විස්සවධි මඤ්ජු විඤ්ඤෙය්‍යා - සවනීයා වීසාරිනො
බින්දු ගමිහිර නින්තාදි - තොව අට්ඨංගිකො සරො’**

යනුවෙන් අභිධානපදදීපිකාවෙහි දක්වා ඇත්තේ ය. සිහිදු බවය, මිහිරි බවය, පහසුවෙන් තේරුම් ගත හැකි බවය, කනට සැප බවය, අවුල් නැති බවය, එකතු වී ඇති බවය, ගැඹුරු බවය, නින්තාද ඇති බවය යන මේ අට ස්වරයෙහි අංගයෝ ය. අෂ්ටාංගයෙන් යුක්ත වන බුදුරදුන්ගේ හඬ කුරවිකෙවිල්ලන්ගේ හඬ සේ මධුර ය.

කුරවිකෙවිල්ලා හිමාලය වනයෙහි වෙසෙන පක්ෂියෙකි. ෬. ඉදුණු අඹවලින් වැස්සෙන පැණි බී තෘප්තව පියාපත් ගසමින් නාද කරන්නට පටන් ගනී. උගේ හඬ කොතරම් මිහිරි ද කියන හොත්, ඒ හඬ කන හුණු මාගපක්ෂිහු මත්වුවන් මෙන් එයට ඇහුම්කන් දෙන්නට පටන් ගනිති. තණ කන මාගයෝ කටට ගත් තණ බිම හෙලා එයට ඇහුම්කන් දෙමින් එහි රස විඳින්නට පටන් ගනිති. කුඩා සතුන් ලුහුබැඳ දුවන සිංහවායාසුාදීහු එස වූ පා බිම නො තබා එයට ඇහුම්කන් දෙති. මරණ බියෙන් දුවන කුඩා සත්තු නැවතී ඒ හඬට ඇහුම්කන් දෙති. පියාසර කරන පක්ෂිහු පියාපත් නොගසා ඒ හඬ අසති. දියෙහි මස්හු වරල්

නො ගසා ඒ හඬ අසති. කරවික පක්ෂියාගේ හඬට වඩා සියගුණයෙන් දහස් ගුණයෙන් ත්වාගනයන් වහන්සේගේ නාදය වූ බුන්මසෝභාව මිහිරි ය.

කරවික පක්ෂියාගේ හඬ ගැන **බුන්මායු සුත්‍ර අටුවාවෙහි** සඳහන් කථාවක් මෙසේ ය. **අසන්ධිමිත්‍රා** නම් වූ ධර්මාශෝක රජුගේ දේවිය ස්වාමිනි, ත්වාගනයන් වහන්සේගේ හඬ බඳු හඬක් කාහටවත් ඇත්තේ දැයි මහාසංඝයාගෙන් විචාලා ය. එබඳු හඬක් කරවික පක්ෂියාට ඇතය යයි මහාසංඝයා වහන්සේ වදළහ. ඔවුහු කොහි වෙසෙත් දැයි දේවිය ඇසුවා ය. හිමාලය වනයෙහි වෙසෙන බව මහාසංඝයා වදළහ. දේවිය කරවික පක්ෂියකු බලන්නට කැමති බව රජ කුමාට කිය. රජු මේ කුඩුවෙහි හිඳ කරවික පක්ෂියෙක් ඒවායි රන්කුඩුවක් යැවී ය. එය අහසින් ගොස් එක් කරවික පක්ෂියකු ඉදිරියේ නැවතිණ. පක්ෂියා එය තුළට වත් කල්හි කුඩුව පෙරළා අවුත් රජු ඉදිරියේ නැවතිණ. එහෙත් උතුරු ලවා නාද කරවන්නට නො පිළිවත් විය. එකල්හි රජු මේ පක්ෂියා හඬන්නේ කෙසේදැයි ඇසී ය. දේවියත් වහන්ස, නැයන් දුටු කල්හි මොවුහු හඬ නගන්නාහැයි දන්නෝ කීහ. රජතුමා කුඩුව වටා කන්නාඩි තැබවී ය. පක්ෂියා උගේ ඡායාව දැක නැයන් පැමිණියේ ය යි සිතා නාද පවත්වන්නට විය. සකල නගරයේම මනුෂ්‍යයෝ ඒ හඬ අසා මත් වූහ. අසන්ධිමිත්‍රා දේවිය මේ තිරිසන් සතාගේ ස්වරය මෙතරම් මිහිරි නම් සච්ඤානාන්තරයට පත් ත්වාගනයන් වහන්සේගේ ස්වරය කොතරම් මිහිරි වන්නට ඇද්දැයි බුද්ධාලම්බණ චූනිය උපදවා ඒ චූනියෙන් ම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියා ය.

29. අභිනිල නෙත්තො

බොහෝ දෙනාගේ නෙත් දුඹුරු පැහැ ඇත්තේ හෝ බොරපැහැ ඇත්තේ හෝ වෙයි. ත්වාගනයන් වහන්සේගේ නේත්‍රයන්ගේ මධ්‍යමණ්ඩලයෝ දිය බෙරලිය මල් සෙයින් නිල්පැහැ ඇත්තාහ. තවද ඒවායේ රන්වත් විය යුතු තැන් කිණිහිරිමල් සෙයින් රන්වත් ය. රතු විය යුතු තැන් බඳුවද මල් මෙන් රතු ය.

සුදු විය යුතු තැන් ඔප ලූ සක් මෙන් සුදු ය. කළු විය යුතු තැන් අඳුන් සේ කළු ය.

30. ගොපචුමො

බොහෝ දෙනාගේ ඇස් පමණට වඩා මහත් හෝ කුඩා හෝ වෙයි. ඉදිරියට නෙරා හෝ ගිලී හෝ ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ අක්ෂිගුලයෝ එකෙණෙහි උපන් රතු වස්සන්ගේ ඇස් මෙන් ප්‍රසන්න වන්නාහ. ඔප දමා ඇති මැණික් ගුලි සේ සිතිඳු ද පැහැපත් ද වන්නාහ.

31. උණ්ණා හමුක්කන්තරෙ ජාතා

තථාගතයන් වහන්සේ ගේ දෙබැම අතර නළල මැද දක්ෂිණාවර්ත ශුභ්‍රවර්ණ රෝමයක් පිහිටා ඇත්තේ ය. එය උණ්ණරෝම නම් වේ. එය අගිත් ගෙන ඇද්ද හොත් බාහුවෙන් අඩක් පමණ වන්නේ ය. ගිනෙල් ගැල්වූ සියවර පෙළු පුළුන් රොදක් සේ මෘදු වූ ඒ රෝමය එක් මහාපුරුෂ ලක්ෂණයකි. එය රන් තැටියක රිදී බුබුලක් සේ බබලන්නේ ය.

32. උණ්භීස සීසො

දෙකන්සිළු දක්වා නළල වසා සිටින සෙස්සන්ට තැනි විශේෂ මාංසපටලයක් තථාගතයන් වහන්සේගේ නළලෙහි ඇත්තේය. එය උණ්භීස නම් වේ. එය රජුන් බඳින නළල් පටක් සේ දිලෙයි. පශ්චිමභවික මහාබෝසතුන්ගේ ඒ මහාපුරුෂ ලක්ෂණය අනුව රජුන් නළල් පටක් පළඳින්නට පටන් ගත් බව ද කියා තිබේ.

මේ මහා පුරුෂ ලක්ෂණ දෙකියෙන් යුක්ත වූයේ ගිහිව සිටියේ සතර මහාද්වීපයන්ට අධිපති වකුරන්තාදී සප්ත රත්තයන් ඇති සක්විති රජෙක් වේ. පැවිදි වූයේ නම් ලොවුතුරා බුදු වේ. මේ මහා පුරුෂ ලක්ෂණවලින් ඇතැම් ලකුණු සමහර උසස් පුද්ගලයන්ට ද ඇති වේ. **බාවරී** තවුසාට මහ පුරිස් ලකුණු තුනක් තුබූ බව කියා තිබේ. බොහෝ බමුණන් බුදුරදුන් බුදුකෙනකුන් ලෙස පිළිගත්තේ උන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහයෙහි පිහිටි මහා පුරුෂ ලක්ෂණයන් දැකීමෙනි. බුදු කෙනකුන් ලොව

පහළ වන්නට සමීප වූ කල්හි මිනිස්තට බුදුන් හැදින ගත හැකි වනු පිණිස ශුද්ධාවාස බ්‍රහ්මයන් මිනිස් ලොවට පැමිණ බමුණු වෙසින් සිට මහා පුරුෂ ලක්ෂණයන් ඇතුළත් කොට වේදය උගන්වන බවත්, බුදුරදුන් පිරිනිවීමෙන් පසු ඒ කොටස ක්‍රමයෙන් වේදයෙන් ගිලිහී යන බවත්, දැනට ඒ කොටස වේදයෙහි නැති බවත් **බ්‍රහ්මායුසුත්‍ර අටුවාවෙහි** දක්වා තිබේ.

මහ බෝසතාණන් මවු කුසින් බිහිව පස් වන දිනයෙහි උන්වහන්සේට නම් තැබීම සඳහා රජ මැදුරට කැඳවූ බමුණන්ගෙන් සත් දෙනකුත් මේ කුමරු ගිහි ගෙයි විසුව හොත් සක්විති රජ වන්නේ ය යි ද, පැවිදි වුවහොත් කෙලෙස් වැස්ම නැති කොට ලොවුතුරා බුදු වන්නේ ය යි පැවසුවේ ද, සෑම දෙනට බාල කොණ්ඩක්කු නම් බමුණා මේ කුමරු ගිහිගෙයි නො වෙසෙන්නේ ය. ඒකාන්තයෙන් පැවිදිව බුදුවන්නේ ය යි කීයේ ද, වේදයෙහි එන මහපුරිස් ලකුණු බෝසත් කුමරුගේ දේහයෙහි තිබෙනු දැකීමෙනි. කොණ්ඩක්කු බ්‍රාහ්මණයා විසින් ඒ ප්‍රකාශය කෙළේ කිනම් ලකුණක් දැකීමෙන් ද යන බව අටුවා ටීකා පොත්වල දක්වා තැන. සිදුහත් කුමරුගේ පතුල්වල සජ්ත රත්නයන් සහිත සක්විති රජුගේ රූ සටහන පිහිටා තුබුණේ ය. පතුලෙහි ඒ ලකුණු පිහිටා ඇති අයකු සක්විති රජ නොවිය හැකි ය. ඒ තැනැත්තා සුදුසු වන්නේ සක්විති රජුට වඩා උසස් කෙනකු වීමට ය. ඒ ලකුණු දැක කොණ්ඩක්කු බ්‍රාහ්මණයා මේ කුමරා ඒකාන්තයෙන් බුදු වන්නේය යි කීයේය යි **සායන සම්පත්ති දීපනී** නමැති බුරුම ග්‍රන්ථයෙහි කියා තිබේ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ දේහශ්‍රීය වර්ධනය කරන අනුවාසක්ෂන නාමයෙන් හඳුන්වන ලක්ෂණ අසුවක් ද උන් වහන්සේගේ දේහයෙහි ඇත්තේ ය. ග්‍රන්ථය මහත් වන බැවින් ඒවා මෙහි නො දක්වනු ලැබේ.

දේහරශ්මිහ

දෙතිස් මහා රූප ලක්ෂණයෙන් අශීතානුවාසක්ෂනයෙන් ශෝභමාන වූ තථාගත දේහයෙන් නික්මෙන්නා වූ ව්‍යාමප්‍රහා,

අශීතභස්තප්‍රභා, අනන්තප්‍රභා, කේතුමාලා උෂ්ණිරෝම ප්‍රභා, දයාප්‍රභා යන බුධ රශ්මිහු තථාගත දේහය අතිශයින් ශෝභාවත් කෙරෙති. ශ්‍රීමත් කෙරෙති.

තථාගත දේහය වටා සතර රියනක් තැන් පැතිර සිටින රශ්මි මණ්ඩලය **ව්‍යාමප්‍රභා** නම් වේ. ඒ සේම තථාගත දේහය වටා අසූරියනක් තැන් පැතිර සිටින රශ්මි මණ්ඩලය **අශීතභස්තප්‍රභා** නම් වේ. අහසෙහි සඳ මඬල ඇති දිනවල වන්ද්‍රයාගේ ඒ මණ්ඩලාකාර රශ්මිය හා ඉන් ඔබ අහසෙහි පැතිරී වන්ද්‍ර රශ්මිය වෙන් වෙන්ව පෙනෙන්නාක් මෙන් තථාගතයන් වහන්සේ අවට පැතිර සිටින ව්‍යාමප්‍රභාව හා අශීතභස්තප්‍රභාව වෙන් වෙන්ව පෙනෙන්නේ ය. ඒ රශ්මි මණ්ඩල දෙක නිසා රත්ත ප්‍රාකාර දෙකකින් වට වූ ස්වර්ණ පර්වතයක් සේ තථාගත දේහය ශ්‍රීමත් වන්නේ ය.

ලොවුතුරා බුදු බව ලැබීමෙන් සතර වන සතියෙහි රතනසරයෙහි වැඩ සිට අනන්ත නය සමන්වාගත ප්‍රස්ථාන මහා ප්‍රකරණය මෙනෙහි කිරීමේදී තථාගත ශරීරයෙන් නික්ම අනන්ත ලෝක ධාතුවෙහි පැතිර ගිය ඡටි වර්ණ බුද්ධ රශ්මිය **අනන්තරශ්මි** නම් වේ.

එද තථාගත ශ්‍රී දේහයේ නිල් තැන් වන හිසකේ රැවුල් ලොම් වලින් හා නේත්‍රයන්ගෙන්ද නීල කාන්තිය විහිදෙන්නට විය. එයින් අභස් තලය නිල් මල් විසුරුවන ලද කලෙක මෙන් ද, නිල්වත් දිගහැර සැලෙන්තට සැලැස්වූ කලෙක මෙන්ද, ලක්ෂ ගණනක් කෝටි ගණනක් මිණි තල් වැට සැලෙන්තට පටන් ගත් කලක් මෙන් ද නීල වර්ණයෙන් බැබලිණ.

සමෙන් හා නෙත්වල ජීනස්ථානයන්ගෙන් ද, ජීන රශ්මීන් නික්මෙන්නට විය. ඒ රශ්මීන් කරණකොට දිශාවෝ රන්මල් වස්තා කලෙක මෙන් ද, සෑම තැන රන්වත් කොඩි වැල් දැමූ රන්වත් කොඩි එසවූ කලෙක මෙන් ද බබලන්නට වූහ.

තථාගයන් දේහයේ ලේ මස් වලින් හා නෙත්වල රතු තැන් වලින් ලෝහිත රශ්මි ධාරාවෝ නික්මුණාහ. ඒ රශ්මීන් කරණ

කොට දිශා භාගයෝ රත් පියුම් පෙනි වදමල් පෙනි පතුරවා ලූ කලෙක මෙන් ද, රතු කොඩි වැල් ඇද රතු කොඩි එස වූ කලෙක මෙන් ද, රක්ත වණියෙන් බබලන්නට වූහ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ අස්ථිත්තෙන් හා දන්තයන්ගෙන් ද, තේත්‍රයන්ගේ ශ්වේතස්ථාන වලින් ද ඕදන රශ්මිහු නික්මුණහ. ඒ රශ්මීන් කරණ කොට ඉද්ද මල් කොඳ මල්, සුදු නෙළුම් මල්, වසින්තාක් මෙන්ද, සුදු කොඩි නංවා සුදු කොඩි වැල් ඇද සරසන ලද්දාක් මෙන්ද, රිදී කලවලින් කිරි විසුරවන්නාක් මෙන් ද, දහස් ගණන් දස දහස් ගණන් රිදී තල් වැට එක විට සැලෙන්නාක් මෙන් ද දිශාභාගයෝ බැබලුණහ.

තථාගත දේහයේ ඒ ඒ තැන් වලින් මාඤ්චිකාප්‍රභාස්වර රශ්මිහු නික්මුණහ. ඒ රශ්මීන් කරණ කොට එක විට දෙවිදුහු දහස් ගණනක් පහළ වූවාක් මෙන් ද, හිර සඳ දහස් ගණනක් උදවූවාක් මෙන් ද, ලෝකය ආලෝකවත් විය. එද ලෝක ධාතුන්හි බුදුරැස් පැතිරෙන කල්හි දිව්‍ය ලෝකවල දෙවියන්ගේ හා ඔවුන්ගේ විමානාදියේ ආලෝකයෝ හිරු රැසට කණ මැදිරියන්ගේ එළිය යට වන්නාක් මෙන් යට වී ගියහ. එක විට දහ දහසක් ලෝක ධාතුන්හි ආලෝකවත් කිරීමට සමත් මහා බ්‍රහ්මයෝ එද හිරු උදවන කල කණමැදිරියන් මෙන් වූහ. වන්දු සුයඹාලෝකයෝ බුදු රැසින් වැසී ගියහ. එද තථාගත ශ්‍රී දේහයෙන් නික්මුණ රශ්මිහු අද දක්වාත් ඇත ලෝක ධාතුවල හා අජටාකාශයෙහි දශ දිශාවෙහි ම ගමන් කරන බව කියා තිබේ.

‘අයඤ්ච නෙව බුධානං අධිට්ඨානිද්ධිං, න භාවනාමයිසී, සණ්ඨසුඛුමධම්මං පන සම්මසනො ලොකනාථස්ස ලොහිතං පසීදි වත්ථුරුපං පසීදි. ඡච්චණ්ණො පසීදි. චිත්තසමුට්ඨානා වණ්ණධාතු සමන්තා අසීතිහත්ථමත්තෙ පදෙසෙ නිච්චලාව අට්ඨාසි.’

(ධම්මසංගණී අට්ඨකථා 12)

‘මේ බුද්ධරශ්මීන් නික්මීම බුදුරුදුන්ගේ අධිෂ්ඨානිර්ධියක් ද නොවේ. භාවනාමයිර්ධියක් ද නොවේ. සණ්ඨසුක්ඡමධර්මය

සම්මර්ශන කරන්නා වූ ලෝකනාථයන් වහන්සේගේ රුධිරධාතුව පැහැදිණ. හෘදය වස්තු රූපය පැහැදිණ. ඡවිවරණය පැහැදිණ. එයින් ශරීරයෙන් ඡවිවරණ රශ්මිහු නික්මුණාහුය. තථාගත දේහය භාත්පස අසුරියනක් තැන රශ්මිය නිශ්චලව පිහිටා සිටියේ ය යනු එහි තේරුම ය.

කේතුමාලාරශ්මිය යනු තථාගතයන් වහන්සේගේ ශීර්ෂයෙන් අසුරියන් උසට නැග සිටින රශ්මියෙකි. සිද්ධාර්ථකුමාරයන් තේරුණුපුරා නදීතීරයේ දී පැවිදි වනු සඳහා හිසකේ සියල්ල එකතු කොට අල්ලා කඩුවෙන් කැපූ පසු හිස ඉතිරි වූ කේශයෝ දක්ෂිණාවර්තව හිසට ඇලී බුබුළු වශයෙන් සිට ගත්හ. ඒවා නැවත නො වැසී එපමණින් ම සිට ගත්හ. බුදුවීමෙන් පසු ඒ කේශධාතූන්ගෙන් අසුරියනක් උසට නිලවරණ රශ්මියක් විහිදෙන්නට විය. එයට කේතුමාලාව ය යි කියනු ලැබේ. ඡවිවරණරශ්මිධාරාවන් ද එකතු වී පවත්නා වූ ඒ කේතුමාලාව සත්රුවනින් සැරසූ නිල්මිණි ඔටුන්නක් සේ ලෝකනාථයන් වහන්සේගේ හිසමත බබලන්නේ ය.

බුදුරදුන්ගේ දෙබැම අතර නළල්තලයෙහි පිහිටි ඌර්ණරෝම ධාතුවෙන් විහිදෙන ශ්වේතරශ්මිය **ඌර්ණරෝමප්‍රභා** නම් වේ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මුඛයෙහි පිහිටි සතර දඬාධාතූන්ගෙන් නික්මෙන්නා වූ රශ්මිය **දඬාධාතූ** නම්, තථාගත ශ්‍රී මුඛයේ දඬාධාතූන් නොල් සහලින් වැසී පවත්නා බැවින් නිතර නො දැකිය හැකි ය. උන් වහන්සේ සිතා පහළ කරන අවස්ථාවලදී ඒවායේ අග විවෘත වන්නේය. විවෘත වනු සමග ම ඒවායින් විදුලිය බඳු ශුභ්‍රවරණරශ්මි මාලාවෝ නික්ම තථාගතයන් වහන්සේගේ මුඛශෝභාව වර්ධනය කරන්නාහ.

දෙනිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් හා අසු අනුවාඤ්ඡන ලක්ෂණයෙන් ද අනේක රශ්මීන්ගෙන් ද ශෝභන වූ බුදුරදුන්ගේ දේහශ්‍රීය ඇති සැටියට වර්ණනා කිරීමට අපට වචන නැත්තේ ය. උපමා නැත්තේ ය. පරමරූපශ්‍රීයෙන් යුක්ත වන තථාගත දේහය පමණ දෙවිමිනිසුන්ගේ නෙන් සිත් පිනවන අන් වස්තුවක් නැත්තේ

ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහය මිනිසා දුටු විට බිය වී පලා යන තිරිසන් සතුන්ගේ ද තෙත් පිනවන්නකි. තථාගත දේහය දුටු විට සෙසු මිනිසුන් දුටු විට බිය වී පලා යන තිරිසන් සත්වු ද ඇසි පිය නො හෙලා බලා සිටිති. ඒ තථාගත දේහශ්‍රීය දෙවිමිනිසුන්ගේ තෙත් සිත් පිණවීම ගැන කවර කථා ද? මෙතෙකින් විස්තර කරන ලද්දේ තථාගතයන් වහන්සේගේ දේහශ්‍රීය පමණෙකි. උන් වහන්සේගේ ශ්‍රී ගුණය විස්තර කිරීමේ දී ගමනශ්‍රීය ධර්මදේශනාශ්‍රීය, ඉරියව් පැවතීමේ ශ්‍රීය, අනේක ක්‍රියා සිදු කිරීමේ ශ්‍රීය, අනන්තඥානශ්‍රීය, මෙත්‍රී කරුණාදි අනන්තගුණ ශ්‍රී ය යන මේවා ද විස්තර කළ යුතු ය. අනන්තශ්‍රී සංඛ්‍යාත භාග්‍යයෙන් යුක්තවන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ හඟවා නම් වෙති.

5. කාම භාග්‍යය.

ප්‍රාර්ථනා කරන සිදු කිරීමට බලාපොරොත්තු වන සිදු කිරීමට උත්සාහ කරන ආත්මාර්ථපරාර්ථයන්ගේ සිද්ධිය **කාමභාග්‍ය** නම් වේ. තමාගේ යහපත පිණිස හෝ පරාගේ යහපත පිණිස හෝ සිදු කිරීමට බලාපොරොත්තු වන දේවල් බලාපොරොත්තු වන සැටියට සැමට ම සිදු නොවේ. සිදු කිරීමට සැම දෙනම සමත් නො වෙති. මහඛෝසනාණෝ දීපංකර බුදුරදුන් හමුවේදී ලොචතුරා බුදුබවට පැමිණීම වූ මහත් වූ අර්ථයක් පැතුහ. උන්වහන්සේට පැතු පරිදි එය සිදු විය. එය සිදු කර ගැනුමට උන් වහන්සේ සමත් වූහ. ලොචුතුරා බුදුබවට පැමිණ තමන් වහන්සේ සසරින් එතර වී තවත් සත්ත්වයන් සසරින් එතර කරවීමට උන් වහන්සේ බලාපොරොත්තු වූහ. සුවිසි අසංඛ්‍යයක් සත්ත්වයන් සසරසයුරෙන් එතර කරවිය හැකි වීමෙන් උන් වහන්සේගේ බලාපොරොත්තුව ද එසේම සිදු විය. සසරින් එතර වූ සුවිසි අසංඛ්‍ය හැර තවත් අප්‍රමාණ සත්ත්වයනට මනුෂ්‍ය දිව්‍යබ්‍රහ්මසම්පත් ද උන් වහන්සේට ලබාදිය හැකි විය. අපායට වැටෙන්නට සිටි අපමණ සත්ත්වයෝ උන් වහන්සේ නිසා අපායෙන් මිදී ස්ථිර සම්පත් ලබාගත්හ. දැනුදු ලබාගන්නාහ. අනාගතයෙහි ද ලබාගන්නාහ. අදහස් කරන පරිදි ආත්මාර්ථපරාර්ථ සිද්ධිය වූ කාමභාග්‍යයෙන් යුක්ත වන බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ හඟවා නම් වන සේක.

6. ප්‍රයත්න භාග්‍යය

ආත්මාර්ථ පරාර්ථසාධනය පිළිබඳ වූ බලවත් චීර්යය ප්‍රයත්න භාග්‍යය ය. සිදු කරන අර්ථයෙහි විශාලත්වය අනුව ඒ ඒ දෙය සිදු කිරීමට මහත් වීයඝීයක් වුවමනා ය. බුද්ධත්වය පමණ මහත් වූ උසස් වූ අන් තත්ත්වයක් නැත. ඒ උසස් තත්ත්වවලට පැමිණීමට එයට සුදුසු මහත් චීර්යයක් වුවමනාය. බෝධි සත්ත්වයන් වහන්සේගේ වීයඝීපාරමිතා සංඛ්‍යාත වීයඝීය තුබූ නිසා නිසා උන් වහන්සේට ලොවුතුරා බුදු බව ලැබිය හැකි විය. තථාගතයන් වහන්සේ ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණ පන්සාලිස් වසක් මුළුල්ලෙහි බුඬකෘත්‍යය සිදු කළ සේක. ලෝකයෙහි ඇති කෘත්‍යයන් අතරින් සියල්ලට ම මහත්වූ කෘත්‍යය බුද්ධකෘත්‍යය ය. දහස් ගණනක් ජනයා සේවයෙහි යොදවා ගෙන කරන කර්මාන්තයක් වේ නම් එය මහත් වූ කෘත්‍යයෙකි. එය සිදු කිරීමට එයට ප්‍රමාණවත තරමට මහත් ප්‍රයත්නයක් ද තිබිය යුතු ය. රටක් පාලනය කිරීම එයට වඩා විශාල කෘත්‍යයෙකි. එය සිදු කළ හැකි වීමට ආයතනයක් පාලනය කිරීමේ ප්‍රයත්නයට වඩා මහත් ප්‍රයත්නයක් තිබිය යුතු ය. රටවල් ගණනක් පාලනය කරනවා නම් එය ඉතා මහත් කෘත්‍යයක් වන බැවින් එයට විශාල ප්‍රයත්නයක් තිබිය යුතු ය. නැතහොත් එය නො කළ හැකි ය. දිව්‍යබ්‍රහ්මලෝක සහිත සක්වල දස දහසක් සත්ත්වයනට යහපත සිදු කිරීම බුඬකෘත්‍යය ය. එබඳු මහත් කෘත්‍යයක් රාජාදී අන් කිසිවකුට නැත. රටවල්ගණනක් පාලනය කරන රජකුගේ කෘත්‍යය බුඬකෘත්‍යය හා සසඳනහොත් ඉතා සුළු ය. දසදහසක් ලෝක ධාතු වල එද එදට ධර්මය අවබෝධ කළ හැකි පමණට නුවණ මුහුතුරා ගියවුන් සොයා බලා ඔවුනට වතුස්සත්‍යය අවබෝධ කරවීම බුඬකෘත්‍යයෙකි. රත්නත්‍රය කෙරෙහි පහදවා තිසරණයෙහි පඤ්චශීලයෙහි පිහිටවිය හැකියවුන් බලා එසේ කිරීම බුද්ධකෘත්‍යයෙකි. දනාදි පින්කම්වල යෙදෙවිය හැකි පුද්ගලයන් බලා ඔවුන් ඒවායේ යෙදවීම බුඬකෘත්‍යයෙකි. පැවිද්දට සුදුස්සන් සොයා බලා දහම් දෙසා ඔවුන් පැවිද්දෙහි යෙදවීම බුද්ධකෘත්‍යයෙකි. සුදුසු කල් බලා පැවිද්දන්ට සිකපද පැනවීම බුද්ධකෘත්‍යයෙකි. පැවිදි වූවන්ට අර්හත්වයට පැමිණිය හැකිවීම

පිණිස ඒ පුද්ගලයන්ට සුදුසු කමටහත් කියා දීම බුද්ධකාන්තයෙකි. කමටහත් ගෙන ආරණ්‍යාදි විවේකස්ථානවල මහණදම් පුරන පැවිද්දන්ගේ තතු සොයා බලා ඔවුන්ට සුදුසු උපදෙස් දීම බුද්ධකාන්තයෙකි. හේද වුවත් සමගි කිරීම බුද්ධකාන්තයෙකි. පැවිද්දන්ට පිණිඩපාතය සුලභ කිරීම බුද්ධකාන්තයෙකි. ආයු ගෙවී ඇති එදිනෙදා මිය අපායට යන්නට සිටින්නවුන් වෙත ගොස් ඔවුන්ට සුගතියෙහි ඉපදීමට සැලැස්වීම බුද්ධකාන්තයෙකි. මිථ්‍යාධර්මී පතුරුවා ජනයා නො මහ යවන ජනයන් අපාමභට පමුණුවන, ජනයාට සගමොක් මහ වසන මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකයන් මැඩලීම බුද්ධකාන්තයෙකි. මිථ්‍යාධර්මී අසා මිසදිටු ගෙන සිටිනා ජනයා සමයක්දෘෂ්ටියෙහි පිහිටවීම බුද්ධකාන්තයෙකි. විපතට පත්වන්නට යන ජනයා ඉන් මුදලීම බුද්ධකාන්තයෙකි. තථාගතයන් වහන්සේ දිවා රාත්‍රී දෙක්හි අනසලව පසුබැස්මක් නැතිව මහත් උත්සාහයෙන් ඒ බුද්ධකාන්තයන් සිදු කරන සේක. බුද්ධකාන්තයන් සඳහා යොදුන් ගණන් දුර මග ගෙවා පා ගමනින්ම ද වැඩ ම කරන සේක. රජුන්ගෙන් සිටුවරුන්ගෙන් මහධනපතීන්ගෙන් ලැබෙන ප්‍රණීත භෝජනයන් හැර දුගියන්ට අනුකම්පාවෙන් ඔවුන් පිරිනමන තීරස බොජුන් වළඳනා සේක. දෙවිවිමනක් බඳු මනරම් ගඳකිළියක් තිබිය දී මැසි මදුරුවන් ගහන කැලෑවල වැඩ වෙසෙන සේක. රුක්මුල්හි වැඩ වෙසෙන සේක. කිසිදු සෙවනක් නැති පිට්ටනි වල ද රාත්‍රිය ගත කරන සේක. ගුහාවල මඩුවල රාත්‍රිය ගත කරන සේක. මාරාන්තික රෝගයකින් පෙළෙමින් අතිශයින් දුබලව විසූ පිරිනිවන් පානා දින රාත්‍රියේ ද ඒ මහා චීරයන් වහන්සේ අවසන් මොහොත පැමිණෙන තෙක් ම චීරයාය නො හැර බුද්ධ කාන්තය සිදු කළ සේක. පිරිනිවන් මඤ්චකයෙහි සැතපුණු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේට හා පැමිණ සිටි හික්ෂුන්ට දහම් දෙසූ සේක. දීර්ඝ සූත්‍ර දේශනයක් වන මහා සුදර්ශන සූත්‍රය ඒ රාත්‍රියේදී ම දේශනය කළ සේක. සුහද නම් පිරිවැජියාට දහම් දෙසා ඔහුගේ සැක දුරු කරවා සස්තෙහි පැවිදි කරවූ සේක. ලොචිතුරා බුදු බව ලබා දීමට සමත් වූද, සකල බුද්ධ කාන්තයන් සිදු කිරීමට සමත් වූ ද, සමයක් ව්‍යායාම සංඛ්‍යාත මහා ප්‍රයත්නය ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ භගවා නම් වන සේක.

සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේගේ අර්ථ විවරණය

දම් සෙනෙවි සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේ විසින් **නිදදේස පාළියෙහි** හඟවා යන පදයෙහි අර්ථ විවරණය මෙසේ කර තිබේ.

හඟවාති ගාරවාධි වචනං, අපිච හග්ගරාගොති හඟවා, හග්ගදෙසොති හඟවා, හග්ගමොහොති හඟවා, හග්ගමානොති හඟවා, හග්ගදිට්ඨිති හඟවා, හග්ගකණ්ඨකොති හඟවා, හග්ගකිලෙසොති හඟවා, හජී විහජී ධම්මරතනන්ති හඟවා, හවානං අත්තකරොති හඟවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති හඟවා, හජී වා හඟවා, අරඤ්ඤෙ වනපත්ථානි පත්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දන් අප්පනිග්ගොසානි මනුස්සරාහසෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානිති හඟවා, භාගී වා හඟවා චීවර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානප්පච්චය හෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති හඟවා, භාගී වා හඟවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුක්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති හඟවා, භාගීවා හඟවා චතුත්තං ඤානානං චතුත්තං අප්පමඤ්ඤාණං චතුත්තං අරුපසමාපත්තිනන්ති හඟවා, භාගී වා හඟවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිභායනනානං නචන්තං අනුපුබ්බවිභාරසමාපත්තිනන්ති හඟවා, භාගී වා හඟවා දසන්තං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්තං කසිණසමාපත්තිනං ආනාපානසතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති හඟවා, භාගී වා හඟවා චතුත්තං සතිපට්ඨානානං චතුත්තං සම්මප්පධානානං චතුත්තං ඉඨිපාදනං පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්තං බලානං සත්තන්තං බොජ්ඣංගානං අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්සාති හඟවා, භාගී වා හඟවා දසන්තං තථාගතබලානං චතුත්තං වෙසාරජ්ජානං චතුත්තං පටිසම්භිදනං ඡන්තං අභිඤ්ඤානං ඡන්තං බුද්ධ ධම්මානන්ති හඟවා,

හඟවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න හගිනියා කතං, න මිත්තාමච්චේහි කතං, න ඤ්ඤිසාලොහිතෙහි කතං, න සමණඛ්‍යාත්මණෙහි කතං, න දෙවතානි කතං, විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුධානං හගවන්තානං බෝධියාමුලෙ සහසබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාස්ස පටිලාභා සච්ඡිකාපඤ්ඤන්ති යදිදං හගවාති.

(තිස්සමෙන්තෙය්‍ය සුත්තනිද්දෙස)

තේරුම:

හඟවා යනු ගරු කළ යුතු උත්තම පුද්ගලයන්ගේ ගරු කළ යුතු භාවය පැවසෙන වචනයෙකි. තවද තථාගතයන් වහන්සේ රාගය නැසූ බැවින් හඟවා නම් වෙති. ද්වේෂය නැසූ බැවින් හඟවා නම් වෙති, මෝහය නැසූ බැවින් හඟවා නම් වෙති. දෘෂ්ටිත් නැසූ බැවින් හඟවා නම් වෙති, කෙලෙස් නැමැති කටු නැසූ බැවින් හඟවා නම් වෙති, කෙලෙස් නැසූ බැවින් හඟවා නම් වෙති, ධර්මරත්නය උද්දේශ වශයෙන් විභාග කළ බැවින් නිර්දේශ වශයෙන් අනේකාකාරයෙන් විභාග කළ බැවින් ප්‍රතිනිර්දේශ වශයෙන් අනේකප්‍රකාරයෙන් විභාග කළ බැවින් හඟවා නම් වෙති, කාම හවාදි හවයන් කෙළවර කළ බැවින් හඟවා නම් වෙති, කරන ලද කායභාවනා ඇති බැවින් සීල භාවනා ඇති බැවින් චිත්තභාවනා ඇති බැවින් ප්‍රඥා භාවනා ඇති බැවින් හඟවා නම් වෙති. ශබ්ද නැති සෝෂා නැති ජනයාගේ ශරීරවල සැපී එන වාතය නැති මිනිසුන්ගේ රහස් වැඩට යෝග්‍ය වූ විවේකීව විසීමට යෝග්‍ය වූ නගරග්‍රාමයන්ට දුර වූ අරණ්‍යයෙහි වූ සෙනසුන් හජනය කළ බැවින් හඟවා නම් වෙති. චීවර පිණ්ඩපාත සේනාසන ගිලානප්පච්චය යන ප්‍රත්‍යයන් ලබන බැවින් හඟවා නම් වෙති. අර්ථරස ධර්මරස විමුක්තිරස අධිශීල අධිචිත්ත අධිප්‍රඥාවන් ලබා ඇති බැවින් හඟවා නම් වෙති. සතරක් වූ ධ්‍යානයන් සතරක් වූ ඛුන්ම විභාරයන් සතරක් වූ අරුපසම්මාපන්තීන් හජනය කළ බැවින් හඟවා නම් වෙති. අටක් වූ විමෝක්ෂයන් අටක් වූ අභිභායතනයන් නවයක් වූ අනුසුර්ව

විහාර සමාපත්තීන් ඇති බැවින් හඟවා නම් වෙති. දශයක් වූ සංඥාභාවනාය දශයක්වූ කසිණ සමාපත්තිය ආනාපානසති සමාපත්තිය අසුභසමාපත්තිය යන මේවා ඇති බැවින් හඟවා නම් වෙති. සතරක් වූ සතිපට්ඨානයන් සතරක් වූ සම්මප්පධානයන් සතරක් වූ සාධිපාදයන් පසක් වූ ඉන්ද්‍රියයන් පසක් වූ බලයන් සතක් වූ බෝධාංගයන් හා ආයඝී අෂ්ටාංගික මාර්ගය හජනය කළ බැවින් හඟවා නම් වෙති. දශයක් වූ තථාගත බලයන් සතරක් වූ වෛශාරද්‍යඥනයන් සතරක් වූ පටිසම්භිදුවන් සයක් වූ අභිඥවන් සයක් වූ බුද්ධ ධර්මයන් ඇති බැවින් හඟවා නම් වෙති.

හඟවා යන මේ නාමය මව විසින් කරන ලද්දක් ද නොවේ. පියා විසින් කරන ලද්දක් ද නො වේ. සහෝදරයා විසින් සහෝදරිය විසින් මිත්‍රයන් විසින් සමඟ වාසය කරන්නන් විසින් නෑයන් සහලේ නෑයන් විසින් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් විසින් දෙවියන් විසින් කරන ලද්දක් ද නො වේ. හඟවා යන මේ නාමය ලොචුතුරා බුදුවරුන්ට අර්භත්ඵලයාගේ කෙළවරදී ලැබෙන නාමයකි. ලොචුතුරා බුදුවරුන්ට බෝධිමූලයේදී සර්වඥතාඥනය ලැබීම හේතු කොට ලැබෙන නාමයෙකි.

මේ මහානිද්දේස පාඨය විස්තර කරනහොත් මහා ග්‍රන්ථයක් සැපයීමට තරම් කරුණු එයට ඇතුළත් වී ඇත්තේ ය. තවත් නොයෙක් ආකාරවලින් ද හඟවා යන පදය වර්ණනා කර ඇත්තේ ය.

බුදුගුණවලින් අප දන්නේ ස්වල්පයකි. ඒ අප දන්නා බුදුගුණ වුව ද ලියක හොක් ලිවීමට අපේ ආයුෂ මඳය යි සිතමු. සජ්ජනයන්ට බුද්ධරත්නය කෙරෙහි ප්‍රසාදය ඇති කර ගැනීමට මේ ග්‍රන්ථයෙහි දැක්වුණු බුදුගුණ ප්‍රමාණවත් බැවින් බුද්ධගුණ වණිනාව මෙතෙකින් අවසන් කරනු ලැබේ.

ධම් රත්නය

ධම්ම යනු පිටකත්‍රයෙහි ඉතා සුලභ දහස් ගණන් තැන්වල දක්නට ලැබෙන වචනයෙකි. එහි අනේකාර්ථ ඇත්තේ ය. බොහෝ අර්ථ ඇත්තේ ය. ධම්ම යන පදය දුටු කල්හි සැම තැනදී ම එක් අර්ථයක් ම නො ගෙන තැනට සුදුසු අර්ථය ගත යුතු ය. මෙහි අප විසින් විස්තර කරන්නට යන්නේ 'ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි' යන වැකියෙහි ධම්ම යන වචනයේ අර්ථය ය. ඒ වචනයෙන් කියැවෙන්නේ පයඝාප්ති ධර්මය හා නව ලෝකෝත්තර ධර්මය ද යන සත්ත්වයනට පිහිට වන දස වැදෑරුම් ධර්මය ය.

සියල්ල දන්නා වූ මහාකාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ලෝකානුකම්පාවෙන් පන්සාළිස් වසරක් මුළුල්ලෙහි ඒ ඒ තැන්වලදී වදල සුපරිශුද්ධ බ්‍රහ්මවයඝීය දක්වන්නා වූ බුද්ධවචන රාශිය පර්යාප්ති ධර්ම නම් වේ. එය ධර්ම විනය වශයෙන් දෙවැදෑරුම් වේ. බුද්ධවචන සමූහයෙන් විනය පිටකය විනය නම් වේ. අන් බුද්ධවචන සියල්ල ධර්ම නම් වේ. තවද ඒ බුද්ධවචන රාශිය ප්‍රථම බුද්ධවචන, මධ්‍යම බුද්ධ වචන, පශ්චිම බුද්ධවචන වශයෙන් ත්‍රිවිධ වේ. අප මහබෝසතාණන් වහන්සේ වෙසක්මස පූණ්‍යපොහෝ දිනයක සන්ධ්‍යාකාලයේ චතුරංගවීයඝාධිෂ්ඨාතයෙන් මහාබෝධිමූලයේ වැඩ හිඳ යුදයට පැමිණි වසවත් මරු හිරු අවර වන්නට පළමුව ම පරාජය කොට භාවනාවෙහි යෙදෙන සේක්, ඒ රාත්‍රියේ ප්‍රථමයාමයේදී පෙර විසූ අන්ඛැවි පිලිවෙල දැකිය හැකි පූර්වේතිවාසානුස්මෘතිඥාන උපදවා මධ්‍යමයාමයෙහි ලෝකයෙහි ඒ ඒ තැන මැරෙන උපදින

සත්ත්වයන්ගේ මරණෝත්පත්ති දක්නා දිව්‍යචක්ෂුරහිඤානය උපදවා, පශ්චිමයාමයෙහි අනුලෝම ප්‍රතිලෝම වශයෙන් ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාදය සම්මර්ශනය කොට අනතුරුව ආනාපාන චතුර්ථධ්‍යානය උපදවා, විදර්ශනා කොට මහපල පිළිවෙළින් අරුණෝද්ගමනයේදී අර්හත්වයට පැමිණ ලොවුතුරා බුදුවන ලබා සියලු බුදුවරුන්ගේ සිරිත පරිදි උදන් ඇතිම් වශයෙන්,

**අනෙකථාතිසංසාරං - සන්ධාවිස්සං අතිබ්බිසං,
ගහකාරකං ගවෙසන්තො - දුක්ඛා ථාති පුනප්පුනං.**

**ගහකාරක දිට්ඨොසි - පුන ගෙහං න කාහසි
සබ්බා කෙ ඵාසුකා හත්ථා - ගහකුටං විසංඛිතං.
විසංඛාර ගතං චිත්තං - තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා.**

යන දෙ ගය වදළ සේක. ඒ ප්‍රථම බුද්ධච්චනය ය. එතැන් පටන් පත්සාළිස් වසරක් ලෝවැඩ කෙරෙමින් වැඩ වදළා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් මඤ්චකයෙහි සැනපී හික්ෂුන් අමතා අන්තිමට ම වදළ **‘හන්දදුති හික්ඛවෙ ආමන්තයාමී වො, වයධම්මා සංඛාරා අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ’** යන වදන පශ්චිම බුද්ධච්චනය ය. එදැතුරෙහි වදළ බුදුවදන් සියල්ල මධ්‍යමබුද්ධච්චන නම් වේ.

බුදු වදන් සියල්ල විනය පිටකය, සුත්‍රපිටකය, අභිධම් පිටක යයි පිටක වශයෙන් ත්‍රිවිධ වේ. සමාන ලක්ෂණ ඇති බුධ ච්චන සමූහයෝ පිටක නම් වෙති. ප්‍රාතිමෝක්ෂ දෙකය, විභංග දෙකය, බන්ධක දෙවිස්සය. පරිවාර සොළසය යන මෙය විනය පිටකය නම් වේ. දීඝනිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, සංයුත්ත නිකාය, අංගුත්තර නිකාය, බුද්දකපාඨ - ධම්මපද - උදන - ඉතිචුත්තක - සුත්ත නිපාත - විමානචන්ද්‍ර - ජේතචන්ද්‍ර - ථෙරගාථා - ථෙරිගාථා - ජාතක - නිද්දේස - පටිසම්භිද - අපදන - බුද්ධ වංස - වරියාපිටක යන මොවුන්ගේ වශයෙන් පසළොස් වැදෑරුම් බුද්දක නිකාය යන මේ ධර්ම රාශිය සුත්‍රපිටක නම් වේ. ධම්ම සංගණී - විභංග - ධාතු කථා - පුග්ගල පඤ්ඤානි - කථාචන්ද්‍ර - යමක - පට්ඨාන යන ප්‍රකරණ සහ අභිධර්ම පිටකය ය.

තවද පයඝාතී ධර්මය නිකාය වශයෙන් දීඝනිකාය මජ්ඣිමනිකාය සංයුත්තනිකාය අංගුත්තරනිකාය බුද්දකනිකාය ය යි පසකට ද බෙද තිබේ.

දීර්ඝ වූ සූත්‍රයන්ගේ සංග්‍රහය දීඝනිකාය නම් වේ. එහි ශීලස්කන්ධ වර්ගය මහාවර්ගය පාඨෙය්‍ය වර්ගය යි වර්ගත්‍රයක් හා සූත්‍ර සූතිපක් ඇත්තේය.

‘වතුත්තිංසෙව සුත්තන්තා - තිවග්ගො යස්ස සංගහො, එස දීඝනිකායොති - පඨමො අනුලොමිකො.’

මධ්‍යම ප්‍රමාණ සූත්‍රයන්ගේ සංග්‍රහය මජ්ඣිමනිකාය නම් වේ. එහි වර්ග පසළොස්කින් සංගෘහිත සූත්‍ර එකසිය පනස් දෙකක් ඇත්තේ ය.

‘දියඨිඨසත සුත්තන්තා - දවේව සුත්තාති යත්ථ යො නිකායො මජ්ඣමො පඤ්ච - දසවග්ගපරිග්ගහො.’

දේවතා සංයුත්තාදි වශයෙන් සිටි මිඝතරණ සූත්‍රය ආදි කොට ඇති සත් දහස් සත්සිය සෑට දෙකක් සංග්‍රහය සංයුත්තනිකාය නම් වේ.

සත්ත සුත්ත සහස්සාති - සත්තසුත්ත සතාති ච, ද්වාසට්ඨි වේව සුත්තන්තා - එසො සංයුත්තසංගහො

එක් එක් අංගය අතිරේක වශයෙන් සිටියා වූ චිත්තපයඝාදන සූත්‍රාදි නව දහස් පන්සිය පනස් සතක් වූ සූත්‍රයන්ගේ සංග්‍රහය අංගුත්තර නිකාය නම් වේ.

තවසුත්ත සහස්සාති - පඤ්චසුත්ත සතාති ච, සත්තපඤ්ඤාස සුත්තාති - සංඛා අංගුත්තරෙ අයං

දීඝනිකායාදි නිකාය සතර හැර ඉතිරි බුදු වදන් සියල්ල බුද්දක නිකාය නම් වේ. විනය පිටකය හා අභිධර්ම පිටකය නිකාය වශයෙන් ධර්මය බෙදීමේදී බුද්දකනිකායට අයත් වේ.

**යාපෙත්වා චතුරො පෙනෙ - නිකායෙ දීඝ ආදිකෙ
 තදක්ඤං බුධි වචනං - නිකායො බුද්දකො මනො,**
 (සමන්තපාසාදිකා)

පයඝාජනි ධර්ම සංඛ්‍යාත බුධි වචන සමුහය ධර්මස්කන්ධ වශයෙන් සුවාසු දහසක් වන්නේය. මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රාදී එක් අනුසන්ධියක් ඇත්තා වූ සූත්‍රයක් එක් ධර්මස්කන්ධයකි. 'එකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො සත්තානං විසුඬියා' යනාදීන් සතිපට්ඨානයන් සැකෙවින් දක්වා ඒවාම විභාග කරන බැවින් සතිපට්ඨාන සූත්‍රය ඒකානුසන්ධික සූත්‍රයෙකි. අනේකානුසන්ධික සූත්‍රයන්හි අනුසන්ධික ගණන අනුව ධර්මස්කන්ධ ගණන් ගනු ලැබේ. ගාථාවන්හි ප්‍රශ්න ඇසීම එක් ධර්මස්කන්ධයක් වශයෙන් ද පිළිතුරු දීම අනික් ධර්මස්කන්ධයක් වශයෙන් ද ගණන් ගනු ලැබේ.

**'කති ඡිත්ඳෙ කති ජහෙ - කති චුත්තරි භාවයෙ,
 කති සංගාතිගො භික්ඛු - ඔඝතිණ්ණොති වුච්චති'**

මේ ප්‍රශ්න ගාථාව එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි.

**'පඤ්ච ඡිත්ඳෙ පඤ්ච ජහෙ-පඤ්ච චුත්තරි භාවයෙ,
 පඤ්ච සංගාතිගො භික්ඛු - ඔඝතිණ්ණොති වුච්චති.'**

මේ විසර්ජනය එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි. අභිධර්මයෙහි එක් එක් නික දුක විභාගයක් එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි. එක් එක් විත්තචාර විභාගයක් එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? තීණි කුසලමුලානි අලොහො අදොසො අමොහො නං සම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො සක්ඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරක්ඛන්ධො වික්ඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නං සමුට්ඨානං කායකම්මං වචිකම්මං මනොකම්මං ඉමෙ ධම්මා කුසලා, කතමෙ ධම්මා අකුසලා? තීණි අකුසලමුලානි ලොහො දෙසො මොහො තදෙකට්ඨා ව කිලෙසා නං සම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- මනොකම්මං, ඉමෙ ධම්මා අකුසලා, කතමෙ ධම්මා අච්ඡාකතා? කුසලාකුසලානං

ධම්මානං විපාකා කාමාවචරා රූපාවචරා අරූපාවචරා අපරියාපන්නා වේදනාක්ඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, යෙ ව ධම්මා ක්‍රියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ව කම්ම විපාකා සබ්බඤ්ච රූපං අසංඛතා ව ධාතු ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා.

මේ අභිධර්මයෙහි එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි.

විනයෙහි සිකපද පිළිබඳ වස්තු ඇත්තේය, මානිකා ඇත්තේ ය, පදභාජනිය ඇත්තේය, අන්තරාපන්නි ඇත්තේය, අනාපන්නි ඇත්තේය, ත්‍රිකපරිච්ඡේද ඇත්තේය, ඒ එක් කොට්ඨාසයක් එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි. එහි වස්තු නම් ඒ ඒ සිකපද පැනවීමට නිමිත්ත වූ සුදිත්තකථාදිය ය. මාතෘකා යනු 'යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාථීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛාය' යනාදී සිකපදයෝය. පදභාජනිය යනු සිකපදයේ වචන විස්තර කිරීමය. අන්තරාපන්නි යනු සිකපද ඇතළුන ම පනවා ඇති කුඩා සිකපදයෝය. අනාපන්නි යනු සිකපදය සම්බන්ධයෙන් ඇවැත් නො වීම දක්වන 'අනාපන්නි අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්ස උම්මන්තකස්ස බිත්තවිත්තස්ස වෙදනට්ඨස්ස ආදිකම්මිකස්ස' යනාදී ඇවැත් නො වීම දක්වන කොටස ය. ත්‍රිකපරිච්ඡේද යනු 'දසභාතික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, දසාභාතික්කන්තෙ වෙමතිකො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, දසාභාතික්කන්තෙ අනතික්කන්තසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං' යනාදී ත්‍රිකපාවිත්ති ත්‍රිකඋෂ්කෘතාදී ප්‍රභේදය දක්වන කොටස ය. මෙසේ වූ ධර්මස්කන්ධ විසි එක් දහසක් විනය පිටකයෙහි ඇත්තේ ය. සූත්‍ර පිටකයෙහි ද විසි එක් දහසක් ඇත්තේය. අභිධර්ම පිටකය විශාලය. එහි ධර්මස්කන්ධ සතළිස් දෙදහසක් ඇත්තේ ය. මුද්‍රිත පොත් බැලුවාම අභිධර්ම පිටකය කුඩා සේ පෙනෙන්නේ එය 'පේයාල' යොදා කෙටිකර ඇති බැවිනි.

නවලෝකෝත්තර ධර්මය

සෝවාන මාර්ගය සකෘදගාමීමාර්ගය අනාගාමීමාර්ගය අරහත්මාර්ගය යන ආයතීමාර්ග සතරය, සෝවාන්ඵලය

සකාදගාමීඵලය අනාගාමීඵලය, අර්හත්ඵලය යන ආයඝී ඵල සතරය, නිර්වාණ ධාතුවය යන ධම් නවය නවලෝකෝත්තර ධර්ම නම් වේ. ලෝකෝත්තර ධර්මයෝ ය යන්නෙහි තේරුම සත්ත්වයන් ලෝකයෙන් එතෙර කරවන්නා වූ ද ලෝකය ඉක්මවා සිටින්නා වූ ද ධර්මයෝය යනුයි. නවලෝකෝත්තර ධර්මයන් අතුරෙන් ආයඝී මාර්ග සතර හා ආයඝී ඵල සතර පිළිවෙත් පිරිමෙන් තම තමන් කෙරෙහි වෙන වෙනම උපදවා ගත යුතු ධර්මයෝ ය. නිර්වාණය ලෝකෝත්තර ඥානවලින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත යුතු ධර්මයෙකි. පයඝීප්ති ධර්මය අසා බලා දැරිය යුතු ධර්මයෙකි.

ලෝකෝත්තර මාර්ගයන්ගේ බලය

යමෙක් ප්‍රථම ආයඝී මාර්ගය වූ සෝවාන්මාර්ගය සිය සතන්හි උපදවා ගන්නේ වේ නම් එහි බලයෙන් ඔහුගේ සත්තානයෙහි දෘෂ්ටි විචිකිත්සා මතු කිසිම කලෙක අන් ජාතියකදී වුවද නුපදනා පරිදි දුරුවන්නේය. අපායෝත්පත්තියට හේතුවන කර්මයන් කරන තරමට මෘදුරික වූ ලෝභාදී අන්‍ය ක්ලේශයෝ ද දුරුවෙති. එබැවින් වර්මාන ජාතියේ තබා අනාගත ජාතිවලදී ද අපායෝත්පත්තියට හේතුවන තරමට බලවත් වූ පච්චම් ඔහු අතින් නො කෙරෙන්නේය. සත්ත්වයා අපායෙහි උපදින්නේ සක්කාය දෘෂ්ටිය ඇතිනාක් පමණෙකි. සක්කාය දෘෂ්ටිය ප්‍රතිණ බැවින් ඔහුට ඇති අතීත අකුශලකර්මයෝද ඔහු අපායෙහි උපදවාලීමට සමත් නො වෙති. ප්‍රථම මාර්ගයේ බලයෙන් ඔහු කිසි කලෙක අපායෙහි නුපදනා පුද්ගලයෙක් වෙයි. ප්‍රථම මාර්ගඥානය උපදවා චතුස්සත්‍යයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ පුද්ගලයාගේ සත්තානයෙහි එහි අනුභාවයෙන් බෝධිපාක්ෂිත ධර්මයෝ ක්‍රමයෙන් වැඩෙති. ක්ලේශයෝ පිරිහෙති. ඔහු නිවන් මඟ ඉදිරියට ම යන්නේ ය. ආපසු නො එන්නේය. එබැවින් ඔහු සසර පමා වුව ද ජාති සතකදී සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණ නිවනට පැමිණෙන්නේය.

සකාදමී මාර්ග නම් වූ ද්විතීය අයඝීමාර්ගය උපදවා ගත් කල්හි එහි බලයෙන් සෝවාන්මාර්ගයෙන් ප්‍රභාණය නොවී ඒ

පුද්ගලයාගේ සන්තානයෙහි ඉතිරිව තිබූ කාමරාගාදීහු තුනී වෙති. තුනී වීම යනු නිතර නුපදනා බවට පැමිණීම හා කලාතුරකින් උපතද සියුම් ලෙස පමණක් උපදනා බවට පත්වීමය. කාමරාගය අප්‍රතිණ බැවින් සෝවාන් පුද්ගලයෝ මෙඋන්න සේවනය ද කෙරෙති. සකාදගාමී පුද්ගලයනට කාම රාගය කලාතුරකින් ඇති වුවද ග්‍රාමධර්මයෙහි යෙදෙන තරමට ඔදාරිකව නුපදී. සකාදගාමී මාර්ගයේ බලයෙන් බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් වැඩීමේ වේගයද බලවත් වේ. එබැවින් සකාදගාමී පුද්ගලයා ප්‍රමාද වුවද ඉපදීම් වශයෙන් මේ ලෝකයට එක් වරකට වඩා නො පැමිණේ.

අනාගාමී මාර්ග නම් වූ තුන්වන ලෝකෝත්තර ආයතී මාර්ගය ඇති වූ කල්හි එහි බලයෙන් ඒ පුද්ගලයාට කාමරාගය හා ව්‍යාපාදය සම්පූර්ණයෙන් දුරු වන්නේ ය. එබැවින් ඔහු කාමලෝකයෙහි නැවත නුපදින්නේ ය.

අර්හත් මාර්ග සංඛ්‍යාත සතරවන ආයතී මාර්ගය උපදනා කල්හි එහි බලයෙන් ඒ පුද්ගලයාට ඉතිරිව තුබූ සකලක්ලේශයෝ ප්‍රතිණ වෙති. ඔහු සසර මතු නුපදනේ ය. ආයතී ඵලයන්ගෙන් සිදුකරන විශේෂ කෘත්‍ය නැත්තේ ය. ඔවුහු මාර්ගයන් අනුව පවත්නෝය. ඒවාට පැමිණි ආයතී පුද්ගලයන්ට එලසමාපත්ති සුඛය ලැබිය හැකිය.

නිර්වාණධර්මයාගේ ආනුභාවය, ස්ථිරත්වය හා කෙලෙස් නැසීමට ආයතී මාර්ගයන්ට සහාය වීමය. ලෝකයෙහි ඇති අත්‍යවස්තුහු පරණ වීමෙන් තරක් වෙති. කලෙකදී සම්පූර්ණයෙන් ම විනාශ වෙති. පරණ වීමෙන් තරක් වන ස්වභාවය හා නැසෙන ස්වභාවය නිවනට නැත. එබැවින් රහත්ව පිරිනිවන් පාන්නා වූ පුද්ගලයාට නිවීම නැති වී ගොස් නැවත සසරට එන්නට සිදු නො වේ.

තවත් ක්‍රමයකින් ධර්ම විභාගය

පයඝාප්ති ධර්මය, ප්‍රතිපත්ති ධර්මය, ප්‍රතිවේධ ධර්මය කියා ද ධර්මය තුන් ආකාර වේ. සුත්‍රාහි ධර්ම විනය සංඛ්‍යාත

පිටකත්‍රය පයඝාප්ති ධර්ම නම් වේ. එහි ශ්‍රාවකභාෂිත - සෘෂිභාෂිත - දේවභාෂිතයෝ ද ඇත්තාහ. අනංගණසූත්‍රය, සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රය, අනුමාන සූත්‍රය, චූලවේදල්ල සූත්‍රය, මහාවේදල්ල සූත්‍රය යනාදීහු ශ්‍රාවක භාෂිතයෝය. බාහිර තවුසන්ගේ භාෂිතයෝ සෘෂි භාෂිතයෝ ය. මජ්ඣිමනිකායේ පරිබ්බාප්ක වග්ගයෙහි හා සූත්‍ර නිපාතයේ පාරායන වග්ගයෙහි ද තවත් සමහර තැන්වල ද සෘෂිභාෂිත ඇත්තේ ය. දේවතා සංයුක්ත දේවපුත්තසංයුක්ත මාරසංයුක්ත බ්‍රහ්මසංයුක්ත සක්කසංයුක්තාදියෙහි දේවභාෂිතයෝ ඇත්තාහ. ශ්‍රාවක භාෂිත ධර්මවලින් සමහරක් බුදුරදුන් විසින් අනුමත කරන ලද බැවින් ද, සමහරක් බුදුරදුන්ගේ ධර්මයට අනුකූල බැවින් ද පිටකත්‍රයට ඇතුළු කර ගත්තේය. දේවතාදීන් විසින් විවෘල ප්‍රශ්නයන් විසඳීමේ වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ වදළ සූත්‍රධර්මයන් සම්පූර්ණ වීමට ඒ ප්‍රශ්න ද ඇතුළත් විය යුතු බැවින් බොහෝ දේවභාෂිත සෘෂිභාෂිතයන් පිටකත්‍රයට ඇතුළත් කර තිබේ. ඇතැම් දේව භාෂිතයන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නැවත වදළ බැවින් පිටකත්‍රයට ඇතුළත් කර තිබේ. පිටකත්‍රය ධර්මයේ අර්ථවිචරණය කරන නොයෙක් භාෂාවලින් සම්පාදනය කර ඇති අටුවා ටීකා සන්න ගැටපද ග්‍රන්ථයෝ ද බුද්දසික්ඛා මූලසික්ඛා අභිධම්මන්ථසංගහ අභිධම්මාවතාර ආදී සංග්‍රහ ග්‍රන්ථයෝ ද, එක් එක් ධර්ම කොට්ඨාසයක් විස්තර කරන ග්‍රන්ථයෝ ද පිටකත්‍රයේ පරිවාර ග්‍රන්ථයෝ ය. ඒවා ද **පයඝාප්ති ධර්මය** ලෙස සැලකිය යුතුය.

සතර අපායෙන් මිදීම සඳහා ද, දෙවිමිනිස් සැප හා නිවන් සැප ලැබීම සඳහා ද, පිරිය යුතු ශාසනික ප්‍රතිපත්තිය **ප්‍රතිපත්තිධර්මය** ය. ගිහියන් විසින් ඔවුන්ට සුදුසු පරිදි ද පැවිද්දන් විසින් පැවිද්දන්ට සුදුසු පරිදි ද පිළිවෙත් පිරිය යුතුය. දන්දීම, මාපියනට ගිලනුන්ට මහල්ලන්ට සිල්වතුන්ට උවටුන් කිරීම, ජනෝපකාරී ක්‍රියා කිරීම, වත් පිළිවෙත් කිරීම, පඤ්චශීලය, අෂ්ටාංගශීලය, දසශීලය, සාමණේර ශීලය, උපසම්පද ශීලය, තෙළෙස් ධුතාංග, ඉන්ද්‍රිය සංවරය, ආජීවපාරිශුද්ධි ශීලය,

ප්‍රත්‍යසන්නිශ්‍රිත ශීලය, නීවරණ ප්‍රභාණය, ජාගරියානුයෝගය, ශමඵ විදර්ශනා භාවනා, රූපවචරාරූපාවචරසමාපන්නි යනාදීහු ශාසනික ප්‍රතිපත්තිහුය. ආයතීමාර්ග සතර ආයතීඵල සතර නිර්වාණය යන නව ලෝකෝත්තර ධර්ම ප්‍රතිවේධ ධර්මය ය.

ධම්ම යන වචනයේ තේරුම

අත්තානං ධාරෙන්තෙ චතුසු අපායෙසු වට්ටදුක්ඛෙසු ච අපතමානෙ කත්වා ධාරෙතීති ධම්මො යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි දරන්නා වූ අර්ථයෙන් ධර්ම නම් වේ. දැරීම නම් සතර අපායට වැටෙන්නට නො දී සංසාරදුඃඛයට වැටෙන්නට නො දී රැකීම ය. පයතීප්ති ධර්මය අපා බලා සිතින් දරන්නා වූ ධර්මයට අනුව පිළිවෙත් පුරන්නෝ ද ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ප්‍රතිවේධ කළෝ ද ධර්මය දරන්නෝ ය. ධර්මය තමා දරන්නවුන් සතර අපායටත් සංසාරදුඃඛයටත් වැටෙන්නට නො දී ආරක්ෂා කෙරේ. සත්ත්වයන් දැරීම විශේෂයෙන් කුරෙහුයේ ආයතීමාර්ග නිර්වාණ යන ලෝකෝත්තර ධර්ම පසෙනි. ලෝකෝත්තර මාර්ගවලින් ඒවා ඇති කරගත් පුද්ගලයන් දුක්ඵලින් මිදවීම ඉහත දක්වන ලදී. ලෝකෝත්තර මාභීවලින් කෙලෙස් දුරු කර සත්ත්වයන් දුකින් මුදවන්නේ නිර්වාණ ධර්මයේ ද සහායත්වය ඇතිව ය. එබැවින් සතරමාභී නිර්වාණ යන ධම් පස කෙලින් ම සත්ත්වයන් දුකින් මුදවන ධම්ය යි කියනු ලැබේ. පයතීප්ති ධම්යෙන් කෙරෙන්නේ සත්ත්වයා හට දුකින් මිදීමේ මාභීය දැක්වීම ය. ප්‍රතිපත්තිධම්යෙන් සත්ත්වයා අපායෙන් මිදවීමත් සුගතියට පැමිණ වීමත් මාභීඵලනිර්වාණයන් ලබාදීමත් කරනු ලැබේ.

ධර්මයේ ගුණ

ස්වාක්ඛාකො භගවතා ධම්මො, සන්දිට්ඨිකො, අකාලිකො, ඵහිපස්සිකො, ඔපනයිකො, පච්චත්තං වෙදිතඛිබො විඤ්ඤුභිති. මේ බොහෝ සුත්‍ර දේශනාවල දක්නට ලැබෙන ධම්මගුණ පාඨය ය. එයින් ධම්මයේ ගුණ සයක් දැක්වේ. එහි තේරුම මෙසේ ය.

1. ස්වාක්ඛාතො හභවතා ධම්මො,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ධම්ම මූල මැද අග යන තුන් තැන ම යහපත් වන පරිදි මනාකොට දේශනය කරන ලද්දේ ය.

2. සන්දිට්ඨිකො,

ඒ ධම්ම නෙමේ එය අනුව පිළිපදින්නා වූ සත්පුරුෂයනට වර්තමාන හවයේදීම ප්‍රත්‍යක්ෂ වන ගුණවලින් යුක්ත වන්නේ ය.

3. අකාලිකො,

ඒ ධම්ම නෙමේ එය අනුව පිළිපදින්නා වූ හෙවත් ඒ ධම්ම ක්‍රියාවෙහි යොදවන්නා වූ සත්පුරුෂයනට වෂීගණන් මාසගණන් ගත වීමෙන් නොව ඵදිනෙද ම ලැබිය හැකි ගුණවලින් යුක්ත වන්නේ ය.

4. එහිපස්සිකො,

ධම්ම නෙමේ ඇවිත් මේ සසුනෙහි පිළිවෙත් පුරා බලන්නය යි අන්‍යයන්ට නිර්භීතව කිය හැකි අන්‍යයන් ඇද දැමීමට සුදුසු ගුණ ඇත්තේ ය.

5. ඕපනයිකො

මේ ධම්ම නෙමේ, අන් හැම වැඩක් ම පසුව කරන්නට තබා සැම වැඩකට ම කලින් තමාගේ සිතෙහි පිහිටුවීමට සුදුසු වන්නේ ය.

6. පච්චක්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤුහි,

ධම්ම නෙමේ එය අනුව පිළිපදින්නා වූ සත්පුරුෂයනට අන්තැනකින් නොව තමන්ගේ සිත් තුළින් ම අහෝ සැපය, අහෝ යහපත්ය කියා දැනෙන ගුණයෙන් යුක්ත වන්නේ ය.

10

ස්වාක්ඛාත ගුණය

ධර්මගුණයන් අතුරෙන් ස්වාක්ඛාත ගුණය බෙහෙවින් කිය යුත්තේ පයඝාප්තිධර්මය සම්බන්ධයෙනි. ලෝකයෙහි අනේක ශාස්තෘන් විසින් ප්‍රකාශිත එකිනෙකට වෙනස් බොහෝ ධර්ම ඇත්තේ ය. යම් ශාස්තෘවරයකුගේ ධර්මයෙහි ඇතය යි කී දෙය ඒකාන්තයෙන් ඇති නම්, නැතයයි දැක් වූ දෙය ඒකාන්තයෙන් නැති නම්, යමකින් සිදුවෙනු යි දැක්වූ ඉෂ්ට වූ හෝ අනිෂ්ට වූ හෝ ඵලයන් ඒකාන්තයෙන් ඇති වේ නම්, පුරවත්තට අඩු තැන් නැති නම්, වැරදුණු තැන් නැති නම්, මූල මැද අග යන තුන් තැන ම යහපත් නම් ඒ ධර්මය ඒකාන්ත සත්‍ය ධර්මයෙකි. එබඳු ධර්මයක් වේ නම් ඒ ධර්මය ඒකාන්තයෙන් යහපත් වූ ධර්මයෙකි. ඒ සච්චාර සුන්දරත්වය ධර්මයේ ස්වාක්ඛාත ගුණය ය.

ඇතැම් ශාස්තෘන් විසින් ධර්මය දේශනය කර තිබෙන්නේ ඒ දේශනය කරන කාරණය ගැන හරි දැනීමකින් දැකීමකින් නොව පරිකල්පනයෙනි. අනුමානයෙනි, ලෝකය ගැන කල්පනා කරන්නා වූ ඇතැම්හු, පුටුවක් ඇත්තේ මේසයක් ඇත්තේ ගෙයක් ඇත්තේ රියක් ඇත්තේ ඒවා තනන්නන් ද ඇති නිසාය. තනන්නවුන් නැතිව ඒවා කවරාකාරයකින්වත් ඉබේ ඇතිවන්නේ නැත. එමෙන් සමබ්බිමි-කඳු-හෙල් සහිත වූ, ගං-හෝ-විල්-මුහුදු සහිත වූ, ඉර-සඳ-තාරකා සහිත වූ, රන්-රිදී-මුතු-මැණික් ආදී නොයෙක් වස්තු සහිත වූ, අනේකප්‍රකාර වෘක්ෂ ලතා සහිත වූ, අනේක සත්ත්වයන්

සහිත වූ, ඉතා විචිත්‍ර වූ මේ ලෝකය තනන්තකු නැතිව ඉබේ ඇතිවිය නො හැකිය. මෙය තැනූ කෙනකු ද විය යුතුයයි සිතති. මේ විශාල ලෝකය සුළු බලයකින් සුළු දැනුමකින් නො තැනිය හැකිය. ලෝකයක් තැනිය හැකි වීමට ඕනෑ ම දෙයක් සිතීම් මාත්‍රයෙන් ම නිර්මාණය කළ හැකි පුදුම බලයක් ඇති සියල්ල ගැන ම දැනුම ඇති සර්වබලධාරීසඵ්‍රීඥයකු සිටිය යුතුය යි සිතති. එබඳු පුද්ගලයකු පොළොවෙහි දක්නට නැති බැවින් මැවුම් කරු අහසෙහි අන්ලොවක ඇතය යි සිතති. එතරම් බලයක් ඇති පුද්ගලයා මිනිසුන් සේ දිරන්තකු මැරෙන්තකු නොවී හැම කල්හි ජීවත් වන්නකු කොට සිතති. මිනිස්ලොව නොයෙක් දුක් කරදර දක්නා වූ ඔවුහු සඵ්බලධාරී දෙවියන් වෙසෙන තැන නිදුක් තැනකැයි කල්පනා කරති. දෙවියන් කෙරෙහි හක්නීමත් ව විසීමෙන් හා පුදපුජා කිරීමෙන් දෙවියන් සතුටු කිරීම එහි යාමේ උපායය යි කල්පනා කරති. මෙසේ කල්පනා කොට අනුමානයෙන් පවසන මුල මැද අග යන තුන් තැනින් එක් තැනකදු යහපත් නො වන අසත්‍ය ධර්මයෝ දුරාඛ්‍යාත ධර්මයෝ ය.

‘දුරක්ඛාතෙ භික්ඛවෙ, ධම්මචිනයෙ යො ව සමාදපෙති යං ව සමාදපෙති යො ව සමාදපිනො තථත්තාය පටිපජ්ජති, සබ්බෙ තෙ බ්‍රහ්ම අපුඤ්ඤං පසචන්ති’

(අංගුත්තර ඵ්කක)

‘මහණෙනි, දුරාඛ්‍යාත ධර්මචිනයෙහි යමෙක් ඒ ධර්මය සෙස්සන්ට පිළිගන්වයි ද යමකුට පිළිගන්වයි ද යමෙක් පිළිගෙන පිළිපදී ද ඒ සියල්ලෝම බොහෝ අකුසල් රැස් කෙරෙහිය’ යනු එහි තේරුම ය.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ධර්මය මෙසේ විය හැකිය යි හේතු යුක්ති පරිකල්පනයෙන් අනුමානයෙන් දේශනය කරන ලද්දක් නොව සර්වඥතාඥනයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැන, ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැක දේශනය කරන ලද්දකි. අතීත කල්ප පරම්පරාවෙහි අනන්තලෝකධාතු ගත සත්ත්වයනට ඉෂ්ට විපාක ගෙන දුන් කර්මයන් මේවාය යි සර්වඥතාඥනයෙන්

හරියට ම දැක තථාගතයන් වහන්සේ කුශලයන් පනවා වදලහ. එසේ ම අනිත කල්ප පරම්පරාවෙහි සත්ත්වයන්ට අනිෂ්ට විපාකයන් ඇති කළ කර්මයන් සර්වඥතාඥානයෙන් හරියට ම දැන වදරා මේ මේ ධර්මයෝ අකුශලයෝ ය යි අකුශලයන් පනවා වදාලහ. ඒ ඒ පුද්ගලයන්ට අන්තරාය වූ ධර්මයන් හරියට ම දැක මේ ධර්මයෝ අන්තරායිකයෝය යි අන්තරායික ධර්ම පනවා වදලහ. පින් කළ සත්ත්වයන්ගේ වාසභූමි වන දිව්‍යබ්‍රහ්ම ලෝකයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැක ඒවා ප්‍රකාශ කළහ. එසේ ම පවි කළ සත්ත්වයන්ගේ වාසභූමි වන සතර අපාය ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැක ප්‍රකාශ කළහ. කාම රූප අරූප සංඛ්‍යාත භවත්‍රයෙහි ස්ථිර කිසිවක් නැති බව ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැක ම අනිත්‍ය ධර්මය ප්‍රකාශ කළහ. එසේ ම ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැක ම ලෝකයේ දුඃඛස්වභාව හා අනාත්මස්වභාව වදලහ. සසර දුක ඉන් මිඳෙනු පිණිස අනිත බුදු පසේබුදු මහරහතන් වහන්සේ විසින් පිවිස වදල නිත්‍යසුඛය වූ ලෝකෝත්තර නිර්වාණ ධාතුව උන් වහන්සේලා දුටු පරිදි ම ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැක වදරා නිර්වාණ ධර්මය ප්‍රකාශ කළහ. නිර්වාණ මාර්ගය වූ සතර සතිපට්ඨාන - සතර සම්‍යක්ප්‍රධාන - සතර සෘඪිපාද - පඤ්චේන්ද්‍රිය - පඤ්චබල - සප්තබෝධ්‍යාංග - ආර්යඅෂ්ටාංගික මාර්ගය යන සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැන ම වදලහ. පඤ්චස්කන්ධය - ද්විපාදසායනනය - අටළොස් ධාතු - දෙවිසි ඉන්ද්‍රිය - ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පාදය - චතුරාර්යසත්‍යය යනාදි ධර්මයන් අනුමානයෙන් තොරව ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැන වදලහ. ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැන වදල බැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය සර්වාකාරයෙන් ම සත්‍ය ධර්මයෙකි. දිනක් **ගෝතමක වේනිය** නම් ස්ථානයේදී තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ විසින් දේශනය කරන ධර්මය මෙසේ සහතික කොට වදල සේක.

අභිඤ්ඤායානං භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි නො අනභිඤ්ඤාය,
 සනිදනානං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි නො අනිදනං,
 සප්පට්ඨාරියානං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි නො අප්පට්ඨාරියං,

තස්ස මය්තං හික්ඛවෙ අභිඤ්ඤාය, ධම්මං දෙසයනො නො අනභිඤ්ඤාය, සනිදනං ධම්මං දෙසයනො නො අනිදනං, සප්පට්ඨාරියං ධම්මං දෙසයනො නො අප්පට්ඨාරීං, කරණියො ඔවාදො, කරණියා අනුසාසනී, අලං ච පන වො තුට්ඨියා අලං අත්තමනතාය අලං සොමනස්සාය සම්මාසම්බුධො චත භගවා ස්වාක්ඛානො ධම්මො සුපට්ඨන්තො සංඝොති

(අධිගුන්තර නිකතිපාත)

‘මහණෙනි, මම ස්කන්ධායතනධාත්වාදී ධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැන ම දේශනය කරමි. නො දැන දේශනය නො කරමි. හේතු සහිත ව දේශනය කරමි. හේතු රහිතව නො දෙසමි. විරුද්ධවාදීන් බැහැර කිරීම් වශයෙන් ප්‍රාතිහාර්ය සහිතව ම ධර්මය දේශනය කරමි. ප්‍රාතිහාර්ය රහිතව නො දෙසමි. මහණෙනි, එසේ ධර්මය දේශනය කරන්නා වූ මාගේ අවවාදය අනුශාසනය කළ යුතු ය. මහණෙනි, තොපට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒකාන්තයෙන් සමාක්සම්බුධයහ. ධර්මය ස්වාක්ඛ්‍යාතය, සංඝයා සුප්‍රතිපත්තය යි සතුටු වීමට සුදුසු ය’ යනු එහි තේරුමය. මේ දේශනය කළ කල්හි දහසක් ලෝකධාතු කම්පිත විය.

පරම සත්‍යය වූ තථාගත ධර්මය කිසිවකුට බොරු කළ නො හැකි ය. වාද කොට ධර්මය බොරු කිරීමේ අදහසින් බොහෝ ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතයෝ ද, බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතයෝ ද, ගෘහපති පණ්ඩිතයෝ ද, ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයෝ ද බුදුරදුන් වෙත පැමිණියෝ ය. ඔවුන්ගෙන් ඇතැමෙක් පරාජයට පත්ව පළා ගියහ ඇතැමෙක් තථාගතයන් වහන්සේගේ ම ශ්‍රාවකයෝ වූහ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය පරම සත්‍යයක් වන බැවින් ද, මූල මැද අග යන තුන් තැනින් කොතනකවත් පිරවිය යුතු අඩුවක් තැනි බැවින් ද, සකස් කළ යුතු තැනක් තැනි බැවින් ද, නිෂ්ඵලය වැඩිය කියා බැහැර කළ යුත්තක් තැනි බැවින් ද, ඒ ධර්මයෙන් අපාය දුඃඛයෙන් සංසාර දුඃඛයෙන් මිදී සගමොක් සැප ලැබීමේ නො වරදින ප්‍රතිපදාවක් දක්වන බැවින් ද, ඒ ධර්මය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට ඒ පිළිපැදීමෙන් ලොකික ලෝකෝත්තර සකල සම්පන්නීන් ම ලැබිය හැකි වන බැවින් ද

ඒ ධර්මය ස්වාධ්‍යාත ධර්මයක් වන්නේ ය. මෙතෙකින් දක්වන ලද්දේ පයඝාප්ති ධර්මයාගේ ස්වාධ්‍යාත ගුණය ය. පයඝාප්ති ධර්මය ස්වාධ්‍යාත වන කල්හි ඒ ධර්මයෙන් දක්වන උසස් දෙය වූ නවලෝකෝත්තර ධර්මය ද ස්වාධ්‍යාත වන්නේ ය. ධර්මයාගේ ස්වාධ්‍යාත ගුණය විශුද්ධිමාර්ගාදියෙහි නොයෙක් ක්‍රමවලින් දක්වා ඇත්තේ ය.

ධර්මගුණ ගාථා

1. ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො
තරණීච සංසාර මහණ්ණචස්ස,
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සතීයො
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.
2. මහාගදො මච්චුජරා පභානො
සබ්බිත්තාසාය විසෙසමන්තො,
සබ්බත්ථ දානෙන ච කප්පරුක්ඛො
චිත්තාමණි හද්දසටොච ධම්මො,
3. ධම්මං චිතා නන්ථි පිතා ච මාතා
තමෙච තාණං සරණං පතිට්ඨා
තස්මා හි හො කිච්චමඤ්ඤප්පභාය
සුණාථ ධාරෙථ වරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිතී)

කේරුම:-

(1) සුගතයන් වහන්සේ විසින් පසස්තා ලද මේ ධර්මය සංසාරමහාරණචයට පසුරක් වැනිය. බ්‍රහ්මාසුරාදීන් විසින් නමස්කාර කළ යුතු වූ මේ ධර්මය තුන්ලොව ම ඇති රසයන් අතුරෙන් උත්තම රසය ය.

(2) මේ ධර්මය ජරාමරණයන් නැති කරන මහොෂධියෙක. සියලු උචුරු දුරු කරන විශේෂ මන්ත්‍රයෙක, මේ ධර්මය සකලාර්ථයන් ප්‍රදානය කරන බැවින් කප්පරුකක් සිතූමිණක් හදුසටයක් වැනිය.

(3) ධර්මය හැර සත්වයනට මවක් පියෙක් නැත. ඒ ධර්මය ම සත්වයනට ආරක්ෂාවය, සරණයය, ප්‍රතිෂ්ඨාවය. පින්වත්ති, එබැවින් අන් සියළු වැඩ නවත්වා ඒ දහම අසව්. දරව්, ධර්මයෙහි හැසිරෙව්.

තථාගත ධර්මය අනුව පිළිපැද දෙවිමිනිස් සැප හා නිවන් සැප ලැබුවෝ ඉතා බොහෝය. පිළිපැදීමක් නැතිව පහත් සිතින් ඒ ධර්මය ඇසීම මාත්‍රයෙන්ම ද දෙවිමිනිස් සැප ලැබූ තිරිසන් සතුන් පිළිබඳ කථා ද බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දක්නා ලැබේ. ඉන් යිහිපයක් මෙසේය.

මණ්ඩුක දේවපුත්‍ර

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වම්පානුවර ගන්ගරා නම් පොකුණ සමීපයේ දහම් දෙසූ අවස්ථාවක ඒ පොකුණෙහි විසූ මැඩියෙක් ගොඩ වී දහම් අසන පිරිස කෙළවර බුදුරදුන්ගේ මිහිරි දහම් හඬට කන් දීගෙන සිටියේය. කෙටිටක් ද අනේ ඇතිව ගොපල්ලෙක් එහි පැමිණ සන්සුන්ව දහමට කන් දී සිටින මහ පිරිස දැක තෙමේ ද පිරිස් කෙළවරට ගොස් කෙටිට බිම හැණ එහි නැවතිණ. ඔහුගේ කෙටිට කොන පිහිටියේ බණට කන් දීගෙන සිටි මැඩියාගේ හිස මතය. උෟ එකෙණෙහි ම මැරී බණට කන් දීගෙන සිටීමේ පිනෙන් තවුනිසා දෙවිලොව දොළොස් යොදුන් රන් විමනක උපන්නේය. තමාට මේ මහත් වූ සම්පත්තිය කෙසේ ලැබුණේ දැයි විමසන්නේ බණ ඇසීමේ පිනෙන් ම ලද බව දැන ඉමහත් සතුටට පැමිණ කාරණය බුදුරදුන්ට දන්වනු පිණිස එකෙණෙහි ම විමානයන් සමග ම මිනිස් ලොවට අවුත් මහජනයා බලාසිටියදී ම සිය පිරිවරන් සමග විමානයෙන් බැස භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පා වැඳ තමා හඳුන්වා දුන්නේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහුට ධර්ම දේශනය කළ සේක. මණ්ඩුක දේවපුත්‍ර සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියේ ය. ඒ සමාගමයේ දී සුවාසූ දහසක් සත්වයනට ධර්මාහිසමය විය.

(විමානවත්ථු)

බණ ඇසු ගැරඬියා

ලක්දිව රුහුණු ජනපදයෙහි මාගම කාවන්තිස්ස රජු රජය කරවන කල්හි තලංගරතිස්ස පබ්බතවාසී මහාධම්මදින්න තෙරණුවෝ මහාරබ්භක නම් ලෙණෙහි වාසය කළහ. ඒ ලෙණ සම්පයේ තුඹසක ගැරඬියෙක් වාසය කෙළේය. පසු කලෙක උතුරු අන්ධව තුඹසින් පිටතට වී ගොදුරු සොයා යා නොහැකිව තිරාහාරව දරණ ලා ගෙන සිටියේ ය. මහාධම්මදින්න තෙරණුවෝ එසේ හොත් අසරණ සතා දැක අනුකම්පාවෙන් උතුරු ඇසෙන සේ මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍ර ධර්මය සජ්ඣායනා කළහ. අසරණ සතා ඒ හඬ සිත පහද ගෙන ඇසුවේය. එකෙණෙහි කබරගොයෙක් එහි පැමිණ ගැරඬියා මරා කෑවේය. බණට සිත පහද ගෙන සිටීමේ පිනෙන් ගැරඬියා අනුරාධපුරයේ දුටුගැමුණු රජුගේ ඇමතියකුගේ ගෙයි ඉපද තිස්ස නම් ඇමතියෙක්ව බොහෝ සම්පත් ඇතිව සිට බොහෝ පින් කොට ආයු කෙළවර තවතිසා දෙව්ලොව උපන්නේ ය.

(රසවාහිනී)

සාදකාර දීම

සැවැත් නුවර විසූ එක් රූපත් කාන්තාවකගේ සැමියා තථාගතයන් වහන්සේගෙන් බණ අසා ගිහිව සිට මේ ධර්මය අනුව නො පැළිපැදිය හැකිය යි සිතා විහාරයට ගොස් එක්තරා පිණිඬපාතික තෙරනමක් සම්පයෙහි පැවිදි විය. පසේනදී කොසොල් රජතුමා අස්ථාමික වූ ඒ කාන්තාව ස්වකීය අන්තඃපුරයට ගෙන්වා ගත්තේ ය. දිනක් රජතුමා නිලපුල් මල් මිටියක් ගෙන අන්තඃපුරයට පිවිස එක් ස්ත්‍රියකට එක මල බැගින් දුන්නේ ය. ඒ කාන්තාවට මල් දෙකක් ම ලැබුණේ ය. ඕ ඉමහත් ප්‍රීතියකින් ඒ මල් ගෙන සිප මුවින් මානෙල් මල් සුවඳ විහිදෙන ඇගේ සැමියා සිහි වී හැඬුවා ය. රජතුමා ඇගේ ක්‍රියාව දැක ඇය ගෙන්වා කරුණු විචාලේය. මේ නොමෝ මුවින් මානෙල් මල් සුවඳ විහිදෙන ඇගේ පුරාණ සැමියා සිහි වී හැඬූ බව රජුට දැන්වුවාය. රජුට එය නො පිළිගත හැකි විය. දෙතුන් වරක් ඇය කී නමුත් රජු

එය විශ්වාස නො කෙළේය. රජතුමා ඇගේ කීම විමසනු පිණිස පසු දින සියලු ම සුවඳ වර්ග රජගෙයින් ඉවත් කරවා අසුන් පතවා බුදුපාමොක් මහසහන වැඩම කරවා දන් දී ස්ත්‍රියගෙන් ඒ හික්ෂුව අසා දැනගෙන බුදුරදුන් වෙත එළඹ ස්වාමීනි, අපට අනුමෙවෙනි බණ කීමට අසවල් හික්ෂුන් වහන්සේ නවත්වා තුඹ වහන්සේ සෙසු හික්ෂුන් සමග විහාරයට වැඩම කරන සේක්වායි සැල කෙළේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂුන් සමග විහාරයට වැඩම කළ සේක. තෙරණුවන් දහම් දෙසුම අරඹනු සමගම රජගෙය සුවඳ දැයින් පිරිගියාක් මෙන් විය. රජතුමා කාන්තාවගේ කීම සැබෑය යි පැහැදී පසු දින භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ තෙරණුවන්ගේ මුවින් සුවඳ විහිදීමේ හේතුව විචාළේය. මහරජ, ඒ හික්ෂුව අතීතයෙහි දහම් අසමින් ප්‍රීතියෙන් සාදුකාර දුන්නේ ය. ඒ පිනෙන් ඒ හික්ෂුවගේ මුවින් සුවඳ විහිදෙන්නේය යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

**සද්ධම්ම දෙසනාකාලෙ - සාධුසාධුකී භාසනො,
මුඛතො වායතෙ ගන්ධො - උප්පලං ච යථොදකෙ.**

(මනෝරථසුරඡී)

තථාගත ධර්මය ඇසීම් මාත්‍රයෙන් හා සාදුකාරදීම් මාත්‍රයෙන්ද එසේ කරනුවන්ට නොයෙක් අනුසස් ලැබෙන්නේ ඒ ධර්මයේ යහපත් බව හෙවත් ස්වාඛ්‍යාත භාවය නිසාය.

11

සන්දිට්ඨික ගුණය

සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො, එහිපස්සිකො, ඔපනයිකො, පච්චත්තං වෙදිතඛිබො විඤ්ඤුහි යන පදවලින් කියැවෙන ගුණ පස විශේෂයෙන් ඇත්තේ ලෝකෝත්තර ධර්මයන්හිය.

සන්දිට්ඨිකො යන වචනයෙහි තේරුම, අනුන් කියනු අසා එබඳු දෙයක් ඇතය යි අනුමානයෙන් සිතා ගන්නා දෙයක් නොව, මේ නවලෝකෝත්තර ධර්මය තම තමන් විසින් ම දැක තමන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකි ධර්මයක්ය යනුයි.

වෛද්‍යයකු විසින් වර්ණනා කරන බෙහෙතක් සෙස්සන් විසින් නො ලැබිය හැකි - ලබා වැළඳුව ද කියන ගුණ නො දැකිය හැකි දෙයක් වේ නම්, එය පිළිගත හැකි උසස් කොට සැලකිය හැකි බෙහෙතක් නොවේ. යමකු යම් ධර්මයක් තමා තුළ ඇති කර ගෙන එයින් උසස් ඵල ලබා සිටිමි යි කිව ද එය සෙස්සන්ට තම තමන් තුළ ඇති කර ගත නො හෙන ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැකිය නො හෙන ධර්මයක් වේ නම් එද උසස් කොට සැලකිය හැකි පිළිගත හැකි ධර්මයක් නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශ කරන සතරමාර්ග සතරඵල ධර්ම සෙස්සන්ටත් තම තමන් තුළ උපදවා ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකිය. නිර්වාණ ධර්මය ද ලෝකෝත්තර ඥානයෙන් සෙස්සන්ට ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකිය. කෙනකු දෙදෙනකු විසින් පමණක් දැන සිටිනවාය කියන දෙය අසත්‍යය ද විය හැකිය. සත්‍ය වුව

ද නිසැකව පිළිගැනීමට උෂ්කරය. බොහෝ දෙනෙකුන් දැන ඇති, දැක ඇති, ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති, ධර්මයක් වේ නම් ඒ ධර්මය ප්‍රත්‍යක්ෂ කර නොගත් අය විසින් ද එය පිළිගත හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශනය කරන නවලෝකෝත්තර ධර්මය උන් වහන්සේ විසින් පමණක් නොව තවත් බොහෝ දෙනෙකුන් විසින් ද තම තමන් තුළ උපදවා ගෙන ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගෙන සිටින ධර්මයෙකි. එබැවින් ඒ ධර්මය පිළිගැනීමට සුදුසු පිළිගත හැකි ධර්මයකි. අර්හත්වය සෙස්සන් විසින් ලැබිය හැකි නො ලැබිය හැකි බව පිළිබඳ බුදුරජුන් හා වච්ඡ නම් තවුසා අතර ඇති වූ සාකච්ඡාවක් මෙසේය:-

‘පින්වත් ගෞතමයෙනි, මා මේ කථා කරන්නේ ඔබ වහන්සේ ගැන නොවෙයි. ඔබ වහන්සේ විසින් පවසන කාමාදී ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට පැමිණෙන අර්හත්වයට පැමිණ සිටින ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ එක් හික්ෂුවකුදු ඇත්තේ ද?’

‘වච්ඡ, සියයකුත් නොවෙයි, දෙසියයකුත් නොවෙයි, තුන්සියයකුත් නො වෙයි, සාරසියයකුත් නො වෙයි, පන්සියයකුත් නො වෙයි, මාගේ ශ්‍රාවක වූ බොහෝ හික්ෂුහු ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට අර්හත්වයට පැමිණ සිටින්නාහ.’

‘පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවිකාවන් වන හික්ෂුණින් අතර ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට අර්හත්වයට පැමිණ ඇති එක් හික්ෂුණියකුදු ඇත්ති ද?’

‘වච්ඡ, සියයකුදු නො වේ, දෙසියයකුදු නො වේ, තුන්සියයකුදු නො වේ. භාරසියයකුදු නො වේ, පන්සියයකුදු නො වේ. මාගේ ශ්‍රාවිකාවන් වූ බොහෝ හික්ෂුණිහු අර්හත්වයට පැමිණ ඇත්තාහ.’

‘පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ වහන්සේගේ උපාසකයන් අතර පක්ඛෝරම්භාගිය සංයෝජනයන් ප්‍රභාණය කොට මරණින් මතු බඹලොව ඉපද එහි ම පිරිනිවේනා වූ නැවත මේ ලෝකයට නො පැමිණෙන්නා වූ බ්‍රහ්මචාරී ගෘහස්ථ ශ්‍රාවකයෙක් ඇත්තේ ද?’

‘වච්ඡය, සියයක්, දෙසියයක්, තුන්සියයක්, සාරසියයක්, පන්සියයක් නො වේ. මාගේ එබඳු බොහෝ ගෘහස්ථ ශ්‍රාවකයෝ ඇතහ.’

‘පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ වහන්සේගේ අවවාදනුශාසනා පිළිපදින්නා වූ සියලු සැක දුරු කර ගෙන සිටින්නා වූ නුඹ වහන්සේගේ සසුනෙන් පිටතින් පිහිටක් නො සොයන නුඹ වහන්සේගේ ධර්මය ස්ථිර වශයෙන් ම පිළිගෙන සිටින ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවක කාමභෝගී එක් ගෘහස්ථ උපාසකයෙකුදු ඇත්තේ ද?’

‘වච්ඡ, සියයක්, දෙසියයක්, තුන්සියයක්, සාරසියයක්, පන්සියයක් නො වේ. මාගේ ශ්‍රාවක වූ එබඳු ගෘහස්ථෝපාසකයෝ බොහෝ ඇත්තාහ.’

‘පින්වත් ගෞතමයෙනි, පඤ්චෝරම්භාගිය සංයෝජනයන් ප්‍රභාණය කොට මරණින් මතු බඹලොව උපදනා වූ එහි ම පිරිනිවේන්නා වූ නැවත මේ ලෝකයට නො එන්නා වූ ගෘහස්ත වූ එක් උපාසිකාවකුදු ඇත්තේ ද?’

‘වච්ඡ, සියයක්, දෙසියයක්, තුන්සියයක්, සාරසියයක්, පන්සියයක් නො වේ. මාගේ එබඳු බොහෝ ගෘහස්ථ ශ්‍රාවිකාවෝ ඇතහ.’

‘පින්වත් ගෞතමයෙනි, නුඹ වහන්සේගේ අනුශාසනය අවවාදය පිළිපදින්නා වූ සියලු සැක දුරු කරගෙන සිටින්නා වූ නුඹ වහන්සේගේ ධර්මය ස්ථිර වශයෙන් ම පිළිගෙන සිටින්නා වූ නුඹ වහන්සේගේ සසුනෙන් පිටතින් පිහිටක් නො සොයන්නා වූ ගෘහස්ථ වූ කාමභෝගීනී වූ නුඹ වහන්සේගේ එක් ශ්‍රාවිකාවකුදු ඇත්තී ද?’

‘වච්ඡ, සියයක් දෙසියයක් තුන්සියයක් භාරසියයක් පන්සියයක් නො වේ. මාගේ එබඳු ගෘහස්ථ ශ්‍රාවිකාවෝ බොහෝ ඇත්තාහ.’

මේ කථාවෙන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශ කරන ධර්මය කාහටත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකි ධර්මයක් බව දැන පැහැදුනා වූ වච්ඡ පිරිවැනී තෙමේ බුදු සසුනෙහි පැවිදිව තථාගතයන් වහන්සේගේ අවවාදානුශාසනයන් අනුව පිළිපැද සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණ නවලෝකෝත්තර ධර්මය තමා විසින් ම දැක ගත්තේය. ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත්තේ ය.

(මජ්ඣිම නිකාය මහාවච්ඡගොත්ත සූත්‍රය)

ලෝකෝත්තර ධර්මයේ වනාහි ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමෙන් ම ප්‍රයෝජන ලැබිය යුත්තේ ය. එකකුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් අතිකකුට ප්‍රයෝජනයක් නො ලැබිය හැකිය. ගුරුවරයා ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් ගෝලයාට හෝ පැවිද්ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් ගිහියාට හෝ දේශකයා විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් ශ්‍රාවකයාට හෝ ප්‍රයෝජනයක් නැත. ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනුමෙන් ම ප්‍රයෝජනය ලැබිය යුතු බැවින් ද නව ලෝකෝත්තර ධර්මය සන්දිට්ඨික නම් වේ. පයඝාප්ති ප්‍රතිපත්ති ධර්ම දෙක්හි ද එක්තරා ප්‍රමාණයක සාන්දෘෂ්ටික ගුණයක් ඇත්තේය.

පයඝාප්ති ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ගුණය.

අසන දරන සිහි කරන සන්පුරුෂයනට රෝග ශෝක හයාදිය දුරුවීම ආයුරාරෝග්‍යාදි සම්පත් ලැබීම යනාදිය පයඝාප්ති ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ගුණය ය. ඒ ගුණය පිරිත් දහමෙහි විශේෂයෙන් ඇත්තේ ය. වෛශාලිපුරයෙහි පැවති රෝග හය, අමනුෂ්‍ය හය, දුර්භික්ෂ හය රතනසූත්‍රය දේශනය කිරීමෙන් දුරුවිය. අදත් ඒ සුතුරෙන් බොහෝ දෙනාට රෝගාදිය දුරු වේ. එය එහි සාන්දෘෂ්ටික ගුණයය. මෛත්‍රීසූත්‍රය සජ්ඣායනා කිරීමෙන් හික්ෂුන් පන්සිය නමකට පැමිණ තුබූ අමනුෂ්‍ය උපද්‍රවය නැති විය. ඔවුන්ට කලින් කරදර කළ අමනුෂ්‍යයන්ගෙන් උපකාර ද ලැබෙන්නට විය. එය ඒ සූත්‍ර ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයකි. දිඝවාපී වෛත්‍යයෙහි සුණුපිරියම් කරන කාලයේ යම් කිසි

කටයුත්තකට සෑයට නැහි හික්ෂුවක් වෛනය ගර්භයේ ලෙස්සා ආයේය. එය දුටු යට සිටි හික්ෂුහු 'ඇවැත්නි, ධජග්ගපරිත්තය සිහිකරව'යි කීහ. ලෙස්සා එන හික්ෂුව මරණ හයින් 'ධජග්ග පිරිත මා රකිවා'යි කීය. එකෙණෙහි වෛනය ගර්භයෙන් ගඩොල් කැට දෙකක් නික්ම, වැටෙන හික්ෂුවට පිහිට විය.

(සංයුත්තවිධකථා)

දරුවන්ගේ හා මාපියන්ගේ මරණයෙන් හට ගත් ඉමහත් ශෝකයෙන් උමතු ව සිටි පටාවාරාගේ ශෝකය දහම් ඇසීමෙන් සන්සිඳිණ. ඉක්බිති 'නසන්ති සුත්තා තාණාය' යනාදි ගාථා අසා මී සෝවාන් ඵලයට ද පැමිණියා ය.

සුබ්බමා නමැති දේවපුත්‍රයාට පැමිණ තුබූ මරණහය -

**'නාඤ්ඤත්‍ර ඛොඡ්ඤංගා තපසා - නාඤ්ඤත්‍රිත්ථියසංවරා
නාඤ්ඤත්‍ර සබ්බනිස්සග්ගා - සොත්ථිං පස්සාමි පාණිනං'**

යන ගය ඇසීමෙන් දුරු විය. ඔහු සෝවාන් ඵලයට ද පැමිණියේ ය. නමාගේ ආයුෂය ගෙවී ගොස් ඇති බව දැන බියපත් වූ සක්දෙව් රජුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ දහම් ඇසීමෙන් නැවත ද ආයු ලබා ගත හැකි විය. මේවා පසුභාෂිතී ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයෝ ය.

ප්‍රතිපත්තිධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵල

දාන ශීල භාවනා යන මේවා ප්‍රතිපත්තිහුය. සර්වඥයන් වහන්සේ වේසාලියෙහි මහාවනයේ කුටාගාරශාලාවෙහි වැඩ විසූ විටෙක සීහ නම් සෙනෙවියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ, 'ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, සාන්දෘෂ්ටික දාන ඵලයක් දැක්විය හැකිදැ'යි විචාලේ ය. එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදළ සේක.

'දායකො සීහ, දානපති බහුනො ජනස්ස පියො හොති මනාපො, යම්පි සීහ, දායකො දනපති බහුනො ජනස්ස පියෝ හොති මනාපො, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං දනඵලං.'

සුන ව පරං සීහ, දායකං දානපතිං සන්තො සප්පුරිසා
හජන්ති, යම්පි සීහ, දායකං දානපතිං සන්තො සප්පුරිසා
හජන්ති, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං දානඵලං.

සුන ව පරං සීහ, දායකස්ස දානපතීනො කල්‍යාණො
කිත්තිසද්දො අබ්බුග්ගච්ඡති, යම්පි සීහ දායකස්ස දානපතීනො
කල්‍යාණෝ කිත්තිසද්දෝ අබ්බුග්ගච්ඡති, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං
දානඵලං.

සුන ව පරං සීහ, දායකො දානපති යඤ්ඤදෙව
පරිසං උපසංකමති, යදි ඛන්තිය පරිසං යදි බ්‍රාහ්මණ
පරිසං උපසංකමති, යදි ඛන්තිය පරිසං යදි බ්‍රාහ්මණ
පරිසං යදි ගහපති පරිසං යදි සමණ පරිසං විසාරදොව
උපසංකමති අමංකුභුතො, යම්පි සීහ, දායකො දානපති
යඤ්ඤදෙව පරිසං උපසංකමති යදි ඛන්තියපරිසං යදි
බ්‍රාහ්මණ පරිසං යදි ගහපතිපරිසං යදි සමණපරිසං
විසාරදොව උපසංකමති අමංකුභුතො, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං
දානඵලං.

(අංගුත්තර නි. ප.)

කේරුම:-

සීහය, දානපති වූ දායක තෙමේ බොහෝ ජනයාට ප්‍රිය වේ,
මනාප වේ. සීහය, දානපති වූ දායකයාගේ යම් බොහෝ ජනයාට
ප්‍රියමනාප වීමෙක් වේ ද මේ සාන්දෘෂ්ටික දානඵලයෙකි.

සීහය, දානපති වූ දායකයා සන්පුරුෂයෝ හජනය කෙරෙති.
සීහය, දායකයා සන්පුරුෂයන් විසින් හජනය කරනු ලැබීම
සාන්දෘෂ්ටික දානඵලයෙකි.

සීහය, දානපති වූ දායකයාහට යහපත් කීර්ති ශබ්දයන්
පැන නැගෙයි. සීහය, දායකයාහට යහපත් කීර්ති ශබ්දයක්
පැන නැගීම සාන්දෘෂ්ටික දානඵලයෙකි.

සීහය, දායක තෙමේ ක්ෂත්‍රීය වූ හෝ බ්‍රාහ්මණ වූ හෝ
ගෘහපති වූ හෝ ශ්‍රමණ වූ හෝ යම් පිරිසකට ඵලඹේ නම් ඔහු

නිර්භීතව තේජාන්විතව සොම්නසින් යුතුව ඵලඹෙන්තේ ය, සීහය, එද දානයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයෙකි.

දානයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵල දැක්වෙන බොහෝ කථා බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි ඇත්තේය. ඒවායින් කීපයක් අරභං ගුණ කථාවෙහි දී දක්වා ඇත. එබඳු කථා ප්‍රතිපත්තිධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ගුණ වශයෙන් ද දැක්විය යුතුය.

බොහෝ ජනයාට ප්‍රියවීම ආදී දානයාගේ සාන්දෘෂ්ටිකඵල වශයෙන් වදුරා ඇති කරුණු සතර ශීලයේ සාන්දෘෂ්ටිකඵල වශයෙන් ද කිය යුතු ය. ප්‍රාණඝාතාදී පවිකම් කරන්නවුන්ට සමහර විට වතීමානභවයේදී ම නොයෙක් දඬුවම් ලැබෙන්නේ ය. පවිකම් වලින් වැළකී සිටින්නවුන්ට ඒ විපත් නැත. එය ද ප්‍රතිපත්තිධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයකි. බොහෝ දෙනාගෙන් ගරුබුහුමන් පූජාසත්කාර ලැබීම ද ශීලයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයෙකි.

සක්දෙවිඳුගේ නමස්කාරය

දිනක් සක්දෙවිරජ උයන්සිරි දක්නට යාමට සැරසී විජයොත්පභයෙන් බැස රථයට නැගීමට කලින් සතර දිගට නමස්කාර කෙළේ ය. එය දුටු මාතලී දෙවිපුත් 'දේවෙන්ද්‍රයෙනි, ඔබට, ත්‍රිවිද්‍යා ඇත්තෝ ද සකල භූමස්ථයෝ ද ක්ෂත්‍රියයෝ ද සිවුවරම් රජහු ද යශස් ඇති දෙවියෝ ද නමස්කාර කරති, එසේ වූ ඔබ නමස්කාර කරන්නේ කවුරුන්ට දැයි ඇසී ය. එකල්හි සක්දෙවි රජ:-

**අභඤ්ච සීලසම්පන්නෙ - විරරත්තසමාහිකෙ,
සම්මා පබ්බජිකෙ චන්දෙ - බ්‍රහ්මචරිය පරායනෙ.**

**යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරා - සීලවන්තො උපාසකා
ධම්මෙන දුරං පොසෙත්ති - කෙ නමස්සාම් මාතලී.'**

මාතලී, මම ද සිල්වත් වූ බොහෝ කලක් සන්සුන් කළ සිත් ඇත්තා වූ උතුම් පැවතුම් ඇත්තා වූ යහපත් පැවිද්දන් නමදිමි. පින් කරන්නාවූ සිල්වත් වූ යම් ගෘහස්ථ උපාසක

කෙනෙක් දැනුමින් අඹුවන් පෝෂණය කෙරෙත් ද ඔවුන්ට නමස්කාර කරමි යි කිය.

(සක්ක සංයුත්ත)

ශීලගුණය ඇතියවුන්ට සක්දෙවිඳු පවා නමස්කාර කරන බව මේ කථාවෙන් පෙනේ.

පිඹුරාට හඳු වූ ගොවියා

පෙර ලක්දිව එක් ගොවියෙක් **අම්බරියවිහාරවාසී පිංගල බුද්ධරක්ඛිත** තෙරුන් වහන්සේ වෙතින් පන්සිල් සමාදන්ව ගොවිකමින් ජීවත් වෙයි. දිනක් කුඹුරේ වැඩට ගෙන ගිය ගොණුන් නැති වී උන් සොයනු පිණිස ගොවියා **උත්තරවර්ධමාන පර්වතයට** නැංගේ ය. එහිදී ඔහු පිඹුරකු විසින් වෙලාගනු ලැබී ය. ගොවියා අත හොඳින් කැපෙන වෑයක් ද විය. ඔහුට පිඹුරාගේ හිස සිඳ දමා ගැලවී යන්නට සිතිණ. නැවත ඔහුට, ගරු කළ යුතු උතුමකුගෙන් සමාදන් වූ සිකපද බිඳීමේ නුසුදුසු ය යි සිතී, අදහස වෙනස් කර ගත්තේ ය. පිඹුරා වෙළුම් තවත් තද කෙළේ ය. ගොවියාගේ වේදනාව තවත් බලවත් විය. ඔහුට නැවත ද අත ඇති අවියෙන් හිස සිඳ පිඹුරා මරා දමන්නට සිත් විය. ඉක්බිති සිකපද බිඳීමේ නුසුදුසු බව සිතා අදහස වෙනස්කර ගත්තේ ය. පිඹුරා තවත් වෙළුම් තද කෙළේ ය. වේදනාව බලවත් වීමෙන් ගොවියාට තුන්වන වරද පිඹුරා මරා දමන්නට සිතිණ. ඔහුට නැවතත් තමාගේ ශීලය සිහිවිය. තුන්වන වාරයේදී උපාසක තැන මේ නපුරු අදහස මට නැවත නැවත පහළ වන්නේ මේ වෑය නිසාය. දිවි නැසෙන්නේ මම ශීලය නො බිඳිමි යි සිතා ඔහු අත තුබූ වෑය දුරට විසි කෙළේ ය. එකෙණෙහි පිඹුරා ද උපාසකයා හැර ගියේ ය. මේ ශීලයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයෙකි. **අජාසත්** රජතුමා පැවිද්දෙහි සාන්දෘෂ්ටික ඵල බුදුරදුන්ගෙන් ඇසීය. තථාගනයන් වහන්සේ පැවිදිබැවිහි ඇති සාන්දෘෂ්ටික ඵල දැක්වීමිවස් ඔහුට **සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රය** දේශනය කළහ. එහි පැවිදි බැවිහි ඇති සාන්දෘෂ්ටික ඵල බොහෝ ගණනක් දක්වා ඇත්තේ ය. එද මෙතැන්හි දැක්වීමට සුදුසුම වුවද සූත්‍රය ඉතා දීර්ඝ බැවින් මෙහි නො දක්වනු ලැබේ. එය දීඝනිකායේ දෙවන සූත්‍රය ය. වුවමනා අය දියුනිකායෙන් බලාගනිත්වා.

12

අකාලික ගුණය

දින ගණනක් මාස ගණනක්, වර්ෂ ගණනක් ඉක්මිමෙන් පසු හෝ අනාගත හවවලදී ඵලය බලා පොරොත්තු විය යුතු, ඵල දෙන අනාගත කාලයක් ඇති ධර්මයෝ කාලික නම් වෙති. කුඹුරක් වසුළහුට එහි ඵල ලැබෙන්නේ මාස ගණනකට පසුවය. පොල් ගසක්, කොස් ගසක් සිට වූ නැනැන්තාට එයින් පල ලැබෙන්නේ වර්ෂ ගණනකට පසුව ය. ශිල්පයක් ශාස්ත්‍රයක් උගත් නැනැන්තාට එයින් පල ලැබෙන්නේ කලක් ගතවීමෙනි. යම් සේවාචක් කළහුට ද එයින් ඵල ලැබෙන්නේ කලක් ගතවීමෙනි. එබැවින් ඒවා කාලිකයෝ ය. දින, මාස, වර්ෂ ගත නො වී යමක ඵලය එවිලේම ලැබේ නම් එය අකාලික නම් වේ.

සර්වඥයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශිත ධර්මය අකාලික ගුණයෙන් යුක්තය. ලෝකෝත්තර ධර්මයන් අතුරෙන් අකාලික ගුණය විශේෂයෙන් ඇත්තේ සෝවාන්, සකෘදාගාමී, අනාගාමී, අර්හත් යන ලෝකෝත්තර මාගී සතරෙහි ය. සෝවාන් ඵලය, සකෘදාගාමී ඵලය, අනාගාමී ඵලය, අර්හත් ඵලය යන මේ ලෝකෝත්තර ධර්මයෝ සතර දෙන සතර මාගීයන්ගේ ඵලයෝ ය. තිච්ඡාණ සංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය යම් කිසි හේතුවකින් හටගන්නා ඵලධර්මයන් නො වන නමුත්, ආයඨිමාගීයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ යුතු බැවින්, ආයඨි මාගීයට පැමිණීමෙන් ලැබිය යුතු බැවින්,

එලඬමියක් ලෙස සැලකිය යුතුය. ආයතීඵල සතර ආයතී මාර්ග සතරින් උපදවන එලයෝය. නිව්ණය ආයතීමාගීයන් නිසා ලබන එලයකි. ඒවායේ නැවත එල දානයක් නැති නිසා ඒ ධර්මයෝ අකාලිකය යි නො කිය යුක්තෝ ය. එලවලින් ද කල්ගත වී ලැබෙන එලය කාලිකය යි ද, එකෙණෙහි ම ලැබෙන එලය අකාලිකය යි ද කිය හැකිය. කල් ගත නො වී එවේලේ ම ලැබෙන එලයෝය යන අථයෙන් ආයතීඵල සතර හා නිවන අකාලික ධර්මයෝය යි කිය හැකිය. මෙසේ අකාලික යන වචනයේ අථය දෙයාකාරයෙන් ගෙන නවලෝකෝත්තර ධර්මය ම අකාලික ගුණයෙන් යුක්තය යි කිය හැකිය.

යමකුගේ සන්තානයෙහි සෝවාන් මාගී චිත්ත සංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය ඇති වුවහොත් එය නිරුද්ධ වනු සමග ම අතර කාලයක් නො තබා සෝවාන්එලචිත්තය පහළ වේ. ඒ පුද්ගලයා ද ලාමක වූ පෘථග්ජන භාවයෙන් මිදී ආයතීපුද්ගලයෙක් වේ. අනාදිමත් කාලයක පටන් ඔහුගේ සන්තානයෙහි පැවත ආ දෘෂ්ටි - විචිකිත්සා නමැති ක්ලේශ දෙක සහමුලින් දුරුවේ. අපායෝත්පත්තියට හේතු වන තරමේ පවිකම් කිරීමට හේතුවන ඖදාරික ක්ලේශයෝ ද ඔහුගෙන් දුරුවෙති. ඔහු විසින් අතීතයේ කර ඇති අකුලකර්මයන්ගේ අපායට පැමිණවිය හැකි ශක්තිය ද නැති වේ. ඔහු සම්පූර්ණයෙන් සතර අපායෙන් මිදුණු කෙනෙක් වේ. සත් හවයකින් මතුයෙහි ලබන්නට තුඬු සකල සංසාර දුක්ඛයෙන් ද ඔහු මිදේ. මේ එල සියල්ල ම සෝවාන්මාර්ග චිත්තය ඇති වූ කෙණෙහි ම ඇති වේ. එබැවින් ඒ සෝවාන් මාර්ගසංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය අකාලිකය යි කියනු ලැබේ. මේ නයින් සකෘදාගාමී මාගීය, අනාගාමී මාර්ගය, අර්හත් මාගීය යන ලෝකෝත්තර ධර්ම තුනෙහි අකාලික භාවය ද විස්තර කළ යුතුය. කුඹුරක් වපුළ නැතැත්තාට සමහර විට එහි එලය නො ලැබී ද යන්නේ ය. පොල් පැළයක් කොස් පැළයක් සිටවූ නැතැත්තාට සමහර විට ඒවායේ එල නො ලැබී ද යන්නේ ය. ලෝකෝත්තර ධර්මයන්ගේ පලදීම පිළිබඳව

අනියතත්වයක් නැත. ලෝකෝත්තර මාගීයක් ඇති වුව හොත් එහි ඵලය ඇතිවීම නියතය.

ලෝකිකවූ ද ශාසන ධර්මවල එක්තරා ප්‍රමාණයක අකාලික ඵලයක් දැක්විය හැකිය. කාමයන් හැර ගිහිගෙයින් බැහැරව බුදු සස්තෙහි පැවිදිවීම එක් ප්‍රතිපත්ති ධර්මයෙකි. කාමයන් කෙරෙහි ඇලී ගැලී ගිහිගෙයි වෙසෙනුවන්ට කාමයන් හේතු කොට ගෙන මහා දුඃඛස්කන්ධයක් ඇති වේ. භාය්‍යාව, ගිහිගෙයි වෙසෙනුවන්ට ඇති, ඉතා උසස් කොට සලකන කාම වස්තුවකි. බිරිය නමැති උසස් කොට සලකන කාම වස්තුවට ඇලුම් කෙරෙමින් බිරියක් රක්ෂා කරන්නා වූ පුරුෂයා හට ඇයට ආහාරපාන වස්ත්‍රාභරණාදිය සැපයීමට හා ඇගේ නොයෙක් වුවමනා ඉටු කරදීමටත් බොහෝ වෙහෙසෙන්තට සිදු වේ. රෑ දාවල් දෙකේහි වැඩ කරන්නට සිදුවේ. එය ඉමහත් දුකකි. කොතෙක් මහත්සි ගත ද සමහර විට ඇගේ වුවමනා සම්පූර්ණ කරන්නට නො පිළිවන් වෙයි. එයින් පුරුෂයාට මහත් වූ මානසික දුඃඛස්කන්ධයක් ඇති වේ. බිරියගේ වුවමනා සම්පූර්ණ කරන්නට නො පිළිවන් වූ කල්හි ඇ නොයෙක් ලෙස පුරුෂයාට අපහාස කරන්නට පටන් ගනී. සමහර විට අනේ මේ මිනිසකු හා ඇවිත් මට වූ විපත, උදව්වට කිසිවකු නෑ. වැඩ කර ඉවරයක් නෑ. කටට රසට කෑමක් නෑ. දොරට බසින්නට ඇදුමක් නෑ. නෑයකු මිනරකු පැමිණි විට සංග්‍රහ කරන්න දෙයක් නෑ, ගමනක් යන්න වියදම නෑ යනාදීන් අදෝනා බස් කියයි. ඒවා ඇසෙන විට පුරුෂයකුට ඇතිවන සිතේ අමාරුව ඉතා මහත්ය. රාගය අතෘප්තිකරය. සැමියා විසින් බිරියට කොතෙක් සැලකුව ද, කිසි අඩුවක් නැතිව ඇගේ වුවමනා සියල්ල සම්පූර්ණ කර දුන ද ස්ත්‍රිය තවත් පුරුෂයන්ට කැමති වන්නී ය. එබඳු කරුණු දැනගන්නට ලැබුණු විට පුරුෂයකුට ඇතිවන සිතේ අමාරුව ඉතා මහත්ය. බිරියන් සම්බන්ධයෙන් ඇති වන මේ දුඃඛස්කන්ධය පැවිද්දන්ට නැත. එය මහත්වූ නිරාමිශ සුඛයෙකි. කාමයන් හැර පැවිදි වන්නකුට ඒ සුවය කල් ගොසින් නොව පැවිදි වූ කෙණෙහි ම ලැබෙන්නේ ය. එය පැවිද්දෙහි අකාලික ඵලයෙකි. දු දරුවන් නිසා වන දුඃඛස්කන්ධය ද, බිරියන් නිසා වන දුඃඛස්කන්ධය සේ ම මහත්

ය. එයින් නිදහස් වීම ද පැවිද්දෙහි අකාලික ඵලයෙකි. දු දරුවන් පෝෂණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් ද ගිහියන්ට මහත්වූ දු:බස්කන්ධයක් ඇත්තේ ය. ගිහියා විසින් ධන සැපයීමට ද බොහෝ වෙහෙසිය යුතු ය. ලැබූ ධනය ආරක්ෂා කිරීමටත් බොහෝ වෙහෙසිය යුතු ය. ධනය විනාශ වීමෙන් ද ඔහුට නොයෙක් විට දුක් ඇති වන්නේ ය. පැවිද්දාට ඒ දු:බස්කන්ධය නැත. එය පැවිද්දෙහි අකාලික ඵලයෙකි. මෙසේ තථාගනයන් වහන්සේගේ ධර්මය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට එකෙණෙහි ම ලැබෙන බොහෝ අනුසස් ඇත්තේ ය.

මැවුම්කාර දෙවියන් කෙරෙහි හක්තිමත්ව වාසය කොට ඔවුන්ට ගරුබුහුමන් කිරීමෙන්, ඔවුන්ගේ ගුණ කීමෙන්, ඔවුන්ට සම්පත් පුදපූජා කිරීමෙන්, ඔවුන් සතුටු කොට ඔවුන්ගේ බලයෙන් මරණින් මතු ඔවුන් වෙසෙන දිව්‍යලෝකවලට ගොස් සැප සම්පත් විඳීම පිළිබඳව ඇතැමුන් විසින් පරිකල්පනය කොට ප්‍රකාශිත ධර්මයෝ කල් ගතවී මරණින් පසු ලබන දෙයක් පිළිබඳ වූ ධර්ම වන බැවින් ඒවා කාලික ධර්මයෝ ය. ඒ ධර්ම වලට අනුව පුරන ප්‍රතිපත්තිහු ද කාලික ධර්මයෝ ය. ඒවාට කාලික ධර්ම වශයෙන් කියනුයේ ද ඔවුන්ගේ අදහස් අනුවය. ඔවුන් ඇතය යි සිතන මැවුම් කරුවන් හා ඔවුන් වෙසෙන ස්වර්ග ද සත්‍ය වශයෙන් නැති බැවින් ඒවා නිෂ්ඵල ධර්මයෝ ය.

මරණින් මතු දෙවිමිනිස් සැප ලැබීම සඳහා ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණ, දුගී, මගී, යාවකාදීන්ට දන් දීම, පඤ්චශීලාදී ශීලයන් රක්ෂා කිරීම, මාපිය උපස්ථානය යනාදී පින්කම් කළ යුතු බව බුදුරජුන් විසින් ද වදාරා ඇත්තේ ය. ඒවා කාලික ධර්මයෝ ය. බුදු වරුන් ලොව පහළ වීමේ පරමාර්ථය සත්ත්වයාට දෙවි - මිනිස් සැප ලබා දීම නොව, ඔවුන් ලෝකයෙන් එතෙර කරවීම ය. එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහණෙහි, මම භවය මඳකුදු වර්ණනා නො කරමි යි වදළහ. දෙවි - මිනිස් සැප ලැබීමේ කාලික ධර්ම ක්‍රමය බුදුවරුන් ඇතත් නැතත් ලොව සැමකල්හි පවත්නේ ය. බුද්ධ ශුන්‍ය කාලවලදී දිව්‍යලෝක මනුෂ්‍ය ලෝකයන් හිස් නො වී පවත්නේ, ඒ ධර්මයන් ලොව පවත්නා නිසාය. පවිකම් කොට

අපායට යාමට වඩා දානාදී පින්කම් කොට සුගතියට යාම යහපත් නිසා මාර්ගබුන්මවයඝීය සපුරා නිවන් දැකීමට අපොහොසත් අභව්‍ය පුද්ගලයන්ගේ යහපත පිණිස නලාගනයන් වහන්සේ කාලික ධර්ම වූ ස්වර්ග මාර්ගය දේශනය කළ සේක. බුදුවරුන්ගේ ප්‍රධාන ධර්මය මාර්ගබුන්මවයඝීය දක්වන දේශනාව ය. අකාලික වූ ලෝකෝත්තර මාර්ගයට පැමිණීමේ ක්‍රමය ලෝකෝත්තර මාර්ගය සිය සතන්හි ඇතිකර ගැනීමේ ක්‍රමය, දක්වන ඒ ධර්මය අකාලික ධර්මයෙකැ යි කිය යුතුය. ඒ ධර්මයෙන් දක්වන තිසරණ සමාදානයේ පටන් සකල ප්‍රතිපත්තිය ද අකාලික වූ ලෝකෝත්තර මාර්ගය සඳහා පුරන පිළිවෙතක් වන බැවින් අකාලික ධර්මයක් බව කිය යුතුය.

නලාගනයන් වහන්සේ ශාක්‍ය රට **සිලාවකි** නම් ස්ථානයෙහි වැඩවෙසෙන සමයෙහි උන්වහන්සේට නුදුරු තැනක, මැනවින් මහණදම් පුරන තරුණ හික්ෂු පිරිසක් වූහ. මාරයා ඒ හික්ෂුන් මූලා කරවන්නට සිතා මහලු බමුණු තවුසකුගේ වේශයෙන් ඔවුන් වෙත ගොස් මෙසේ කීය. 'භවත්ති, යුෂ්මත්භු තරුණයෝ ය. කළු කෙස් ඇත්තෝ ය. තවම ප්‍රථම වයසෙහි සිටින්නෝය. කාමක්‍රීඩාවෙහි යෙදී නැත්තෝ ය. යුෂ්මත්භු මානුෂික කාමයන් වළඳන්නවා, සාන්දෘෂ්ටික වූ කාම සුව හැර කාලික සුඛයකට (කලක් ගත වී ලබන සුවයකට) සිත් යොමු නො කෙරෙන්නවා! එකල්හි ඔහුට හික්ෂුහු මෙසේ කීය.

‘න ඛො මයං බ්‍රාහ්මණ, සන්දිට්ඨිකං හිත්වා කාලිකං අනුධාවාම. කාලිකඤ්ච ඛො මයං බ්‍රාහ්මණ, හිත්වා සන්දිට්ඨිකං අනුධාවාම, කාලිකා හි බ්‍රාහ්මණ කාමා චුත්තා භගවතා බහු දුක්ඛා බහුපායාසා ආදීනවො එත්ථ හියොහා. සන්දිට්ඨිකො අයං ධම්මො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤති.

(මාර සංයුත්ත)

කේරුම:-

‘බ්‍රාහ්මණය, අපි ඇස් ඉදිරියේ ඇති දෙය හැර කල් ගත වී ලබන දෙයකට සිත නො යවමු. බ්‍රාහ්මණය, අපි කල් ගත වී

ලබන දෙය හැර ඇස ඉදිරියේ ඇති දෙයකට සිත යොමු කරමුය, බ්‍රාහ්මණය, කාමයෝ කාලිකයෝ ය යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළහ. බොහෝ දුක් ඇත්තෝය. බොහෝ වෙහෙසීම ඇත්තෝය. එහි ආදීනව බොහෝය යි වදාළහ. මේ ධර්මය සාන්දෘෂ්ටිකය, අකාලිකය, ඒහිපස්සිකය, මිපනයිකය, විඤයන් විසින් ස්වසන්තානයෙහි වෙන වෙනම උපදවා දන යුතුය.

මාරයා ඒ හික්ෂුන්ට ඉදිරිපිට ඇති සැප හැර මතු හවයකදී ලැබෙන දෙයක් ගැන නො සිතන්නය යි අනුශාසනය කෙළේ, හික්ෂුන් මතු දෙව්ලොව ඉපද දෙව්සැප විදිනු පිණිස මහණදම් පුරතියි සිතා ය. හික්ෂුන් මේ ධර්මය සාන්දෘෂ්ටිකය, අකාලිකය යි කීයේ බුදුරදුන් දෙසු දහම හා ඔවුන් පුරන ශ්‍රමණධර්මය ගැනය. හික්ෂුහු ඒ කරුණ බුදුරදුන්ට ද සැලකළෝ ය. ඔවුන්ගේ ප්‍රකාශනය බුදුරජහු ද පිළිගත් සේක. මේ කරුණු අනුව පයඝීප්ති ප්‍රතිපත්ති ධර්ම දෙකේහි අකාලික ගුණය ඇති බව පිළිගත යුතු ය.

13

ඒහිපස්සික ගුණය

ඒහිපස්සිකො යන්නෙහි තේරුම, 'එන්නය, මේ ධර්මය අසන්නය, මේ ධර්මය අනුව ක්‍රියා කර බලන්නයයි අන්‍යයන්ට කීමට - අන්‍යයන් මෙහෙයවීමට, අන්‍යයන්ට බලකිරීමට වුවද මේ ධර්මය සුදුසුය' යනුයි. ඉදිබුලොමී - කවුඩු දන්-සා අං ආදිය නැති නිසා ඇවිත් බලන්නය යි ඒවා නො දැක්විය හැකිය. තීර්ථකයන් විසින් පරිකල්පිත ධර්ම ද සත්‍යවශයෙන් නැති බැවින් ඇවිත් බලන්නය කියා නො දැක්විය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත සතර මාර්ග සතරඵල නිව්වාණසංඛ්‍යාත නවලෝකෝත්තර ධර්මය උන්වහන්සේ විසින් දේශනය කළේ පළමු කොට තමන් වහන්සේගේ සන්තානයෙහි ඒ ධර්මයන් උපදවාගෙන හා ඥානයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගෙනය. ඒ ධර්මයන් උපදවා ගත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත් බොහෝ බුද්ධ ශ්‍රාවකයෝ ද වූහ. එබැවින් ඒ නවලෝකෝත්තර ධර්මය ගැන සැක කළ යුත්තක් නැත. මේ සසුනට ඇවිත් පිළිවෙත් පුරා ඒ ධර්මයන් ලබා ගන්නය යි සෙස්සන්ට කීමට බියවිය යුත්තක් නැත. ඒ නවලෝකෝත්තර ධර්මය ඒහිපස්සික ගුණයෙන් යුක්තය.

යමක් ඇසීමෙන් දැකීමෙන් කිරීමෙන් ප්‍රයෝජනයක් නැති නම් නපුරක් හෝ වේ නම් ඒ දෙස ඇසීමෙහි දැකීමෙහි කිරීමෙහි සෙස්සන් යෙදවීම නුසුදුසු ය. යම් ධර්මයක් ඇසීමෙන් කල්පනා කිරීමෙන් එයට අනුව ක්‍රියා කිරීමෙන් වන ප්‍රයෝජනයක් නැති

නම්, නසුරක් විය හැකි නම් ඒ ධර්මය ඇසීමෙහි ඒ ධර්මය අනුව පිළිපැදීමෙහි අන්‍යයන් යෙදවීම නුසුදුසු ය. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය යමකු පහත් සිතින් අසනවා නම් එයින්ද ඔහුට යහපතක් වේ. ඇතැම්හු ඒ පිනෙන් ම ද මරණින් මතු දෙවිලොව උපදිති. ඉතා ම පහත් දෙවිලොව වූ වාතුර්මනාජිකයෙහි දෙවියන්ට අවුරුදු අනුලක්ෂයක් ආයු ඇත්තේ ය. ඔවුන්ට ආහාරපානවස්ත්‍රාදී සියල්ල පින් බලයෙන් නිරායාසයෙන් ම ලැබේ. ඒවා ලැබීම සඳහා මිනිස් ලොව මෙන් වැඩ කළ යුතු බවක් දෙවිලොව නැත. අසවල් දෙය නැත, අසවල් දෙය විනාශ වූනාය, අසවල් අලාභය විය කියා තැවීමක් ඔවුන්ට නැත. ලෙඩ සෑදී දුක් විඳීමක් ලෙඩට ප්‍රතිකාර ගැනීම සඳහා වෙහෙසීමක් ඔවුන්ට නැත. මිනිසුන්ගේ ශරීර මෙන් පරණව ඔවුන්ගේ ශරීර දිරායාමකුත් නැත. ආයු කෙළවර වීමෙන් ඔවුන් මිය ගිය පසු මළසිරුරක් ද ඉතිරි නො වේ. එබැවින් මළසිරුරු එසවීමක් ද නැත. බුදුරජුන්ගේ ධර්මය අනුව වැඩිදුරට පිළිපදින්නා වූ තැනැත්තාට රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යාන ලබා ගත හැකිය. ධ්‍යාන සුඛය දෙවිලොව මිනිස්ලොව ඇති කාමසුඛයන්ට දහස් ගුණයෙන් උසස් ය. ප්‍රණීත හෝජන වළඳන රජකුට වණ්ඩාලහෝජනය පිළිකුල් වන්නාක් මෙන් අතිප්‍රණීත ධ්‍යානසුඛය ලබා ඇතියවුන්ට කාමසුඛය පිළිකුල් දෙයකි. ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්ත ජීවිතය ද එසේ ම අතිප්‍රණීතය. ධ්‍යානලාභීන්ට මෙලොව අතිප්‍රණීතසුඛයෙන් හා ජීවිතයෙන් කල් යවා මරණින් මතු බ්‍රහ්මලෝකයෙහි ඉපදිය හැකිය. ඔවුන්ට එහි ධ්‍යානසුඛයෙන් කල්ප ගණනක් ජීවත්විය හැකිය. නව. දුරටත් ඒ ධර්මය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට සෝවාන් - සකාදාගාමී - අනාගාමී - අරහත් යන සතරමාර්ග සතර ඵලයන්ට පැමිණ දුක් කෙළවර කර ගත හැකිය. නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පරමසුන්දර සුඛය වූ පරණ වීමෙන් තරක් නොවන, කිසි කලෙක නැති නොවන සුඛය ලැබිය හැකිය. බුදුරජුන්ගේ ධර්මය ඇසීමෙහි දැරීමෙහි එය අනුව පිළිපැදීමෙහි මෙසේ බොහෝ අනුසස් ඇති බැවින් රජකුට වුවද රජසම්පත් හැර මේ ධර්මය ඇසීම, මේ ධර්මය අනුව පිළිපැදීම සුදුසු ය. සක්විතිරජකුට වුව ද සුදුසු ය. නටාගනයන් වහන්සේ දායාද

ඉල්ලු රහල්කුමරුන් විහාරයට කැඳවාගෙන ගොස් පැවිදි කර වූයේ ද අභිෂේක මංගලය, ගෘහප්‍රවේශ මංගලය, විවාහ මංගලය යන තුන් මහල් සිදු කිරීමට සැරසී සිටි තැනැ කුමරුන් ඒ මහල් දිනයේ ම විහාරයට කැඳවාගෙන ගොස් පැවිදි කර වූයේ ද මේ ධර්මයෙහි ඇති ඒහිපස්සික ගුණය නිසා ය.

බුදුදහමෙහි ඇති මේ ඒහිපස්සික ගුණය නිසා අන්‍යනිර්වචකයන්ගේ ධර්මයන් පිළිගෙන සිටි බොහෝ ක්ෂත්‍රියයෝ ද, බ්‍රාහ්මණයෝ ද, ගෘහපතියෝ ද ඔවුන් විසින් කලින් පිළිගෙන සිටි බ්‍රාහ්මණධර්මයන් නිවික ධර්මයන් හැර බුදුදහම අසා එය පිළිගෙන බුදුසමයට ඇතුළුව බුද්ධශ්‍රාවකයෝ වූහ. බොහෝ අන්‍ය නිවික ශ්‍රමණයෝ ද ඔවුන් පිළිගෙන සිටි දහම් හැර මේ ධර්මය පිළිගෙන බුදුසස්තෙහි පැවිදිව බුද්ධශ්‍රාවකයෝ වූහ.

එක් කලෙක **අවේලකාශ්‍යප** නම් නිරුවත් තවුසෙක් මච්ඡිකාසණ්ඩ නම් ගමට පැමිණියේ ය. ඒ තවුසා එගම වෙසෙන ප්‍රසිද්ධ බුද්ධ ශ්‍රාවකයකු වන **චිත්‍රගෘහපතියේ** පැරණි මිත්‍රයෙකි. කාශ්‍යප මච්ඡිකාසණ්ඩයට පැමිණි බව ඇසූ චිත්‍රගෘහපති ඔහු දක්නට ගොස් පිළිසඳර කථා කොට එකත්පසෙක හිඳ ස්වාමීනි, ඔබ පැවිදිව දැනට කොතෙක් කල් ගත වී ඇතිදැයි විචාළේය. ගෘහපතිය, මා පැවිදිව දැනට නිස්වසක් වන්නේයයි කාශ්‍යප කීය. ස්වාමීනි, නිස්වසක් මහණදම් පුරා ඔබ වහන්සේ විසින් කිනම් උසස් දෙයක්, කිනම් සැප විහරණයක් ලබා ඇත්තේ දැයි චිත්‍රගෘහපති ඇසීය. ගෘහපතිය, මුඩුබවත් - නිරුවත් බවත් - දුලි පිස්නා මොනරපිල් මිටියත් හැර මා විසින් ලබා ඇති උසස් දෙයක් නැත යයි කාශ්‍යප කීය. එකල්හි චිත්‍ර ගෘහපති ඔබගේ ධර්මයේ ස්වාඛ්‍යාතභාවය ආශ්ච්ඡ්‍යවත් ය, ඒ ධර්මයෙහි නිස්වසක් පිළිවෙත් පුරා ද මුඩුබවත් නිරුවත්බවත් මොනරපිල් මිටියත් හැර අන් උසස් දෙයක් නො ලැබිය හැකිවි යයි කීය. ගෘහපතිය, ඔබ උපාසකත්වයට පැමිණ කොතෙක් කල් ගතවී ඇතිදැයි කාශ්‍යප ඇසීය. ස්වාමීනි, මා උපාසකත්වයට පැමිණ ද නිස්වසක් වේ යයි චිත්‍රගෘහපති කීය. ගෘහපතිය, උපාසකත්වයට පැමිණ සිටි නිස් වසර තුළ ඔබ ඉන් ලබාගත් යම් කිසි උසස් දෙයක් සැප විහරණයක් ඇත්තේදැයි කාශ්‍යප කීය.

එකල්හි චිත්‍රගෘහපති, 'මම කාමයන් කෙරෙන් වෙන්ව, අකුලධර්මයන් කෙරෙන් වෙන්ව, විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ නිවරණවිගමන සංඛ්‍යාත විවේකයෙන් හටගන්නා වූ ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ රිසි සේ වෙසෙමි, ද්විතිය ධ්‍යානයට - තෘතීයධ්‍යානයට - චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ රිසි සේ වෙසෙමි, ඉදින් මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කලින් කාලක්‍රියා කෙළෙමි නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් යම් සංයෝජනයකින් යුක්ත වූයේ මේ ලෝකයට ඉපදීම වශයෙන් නැවත පැමිණෙන්නේ ද ඒ සංයෝජන චිත්‍රගෘහපතිහට නැත්තේය යි ප්‍රකාශ කළහොත් එය ආශ්වය්‍යියක් නොවේය'යි කිය.

එකල්හි අවේල කාශ්‍යප කියනුයේ 'ධර්මයේ ස්වඛ්‍යාතභාවය ආශ්වර්යය, සුදුවත් හඳුනා ගිහියකුව සිට ද මේ චිත්‍රගෘහපති ආය්‍යී භාවයට පැමිණ උත්තරීතර මනුෂ්‍ය ධර්මයන් ලබා ඇත්තේ ය. සැපවිහරණයක් ලබා ඇත්තේ ය. ගෘහපතිය, 'මට ද මේ ධර්මයෙහි පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලබා දෙනු මැනව'යි කිය. චිත්‍ර ගෘහපති ඔහු තෙරුන් වහන්සේලා වෙත කැඳවා ගෙන ගොස් 'ස්වාමීනි, මේ අවේල කාශ්‍යප මාගේ පැරණි යහළුවෙකි, මොහු බුදුසස්තෙහි පැවිදි කරවන සේක්වා! මම මොහුට විවර පිණිඨපාන සේනාසන ගිලානප්‍රත්‍යයන් සැපයීමට උත්සාහ කරමි'යි කිය. තෙරුන් වහන්සේලා කාශ්‍යප පැවිදි කළහ. ඔහු මැනවින් බුදු සස්තෙහි මහණදම් පුරා නොබෝ කලකින් සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියේය.

(චිත්ත සංයුක්ත)

අවේල කාශ්‍යප මෙන් ම බුදුරදුන්ගේ ධර්මය අසා ඔවුන් පිළිගෙන සිටි දහම් හැර පැවිදි වූ අන්‍ය නිඵකයෝ බොහෝ දෙනෙකි. නෙය්‍ය්‍යාණික වූ මේ ධර්මය කිනම් උපායකින් වුව ද අන්‍යයන් ලවා ඇස්සීමට සුදුසු බැවින් අනේපිඬු මහසිටාණෝ ඔවුන්ගේ පුත්‍ර කාළ නමැන්නා දහම් අසා මතක නබා ගෙන ආවහොත් දහසක් කහවණු දෙන්නට පොරොන්දු වී දහම් ඇසීමට බුදුරදුන් වෙත යැවූහ.

කාල සිටුවුණ්ගේ කථාව

අනේපිඬු සිටාණන්ට කාල නම් පුත්‍රයෙක් විය. ඔහු සැදැහැවත් ගුණවත් සිටුවරයකුගේ පුතකු වුවද දහම් ඇසීමට විහාරයට නො යයි. බුදුරදුන් නිවසට වැඩම කළ කල්හි ද උන් වහන්සේ ඉදිරියට නො යයි. දහම් නො අසයි. වනක් පිළිවෙතක් නො කරයි. සිටුගෙයි දිනපතා මහසභනට දන් දෙන නුමුත් ඔහු ඒ පැත්තට නො යයි. ඔහුගේ නො මනා පැවැත්ම දැක සංවේගයට පැමිණි සිටුතුමා, 'මෙසේ මිසඳිටු ගෙන සිට මොහු අපායට ගිය හොත් නපුරෙක, ධනයෙන් පොළඹවා හෝ මොහුගේ ලබ්ධිය බිඳ පියමි'යි සිතා ඔහු අමතා 'දරුව, විහාරයට ගොස් පෙහෙවස් වැස දහම් අසා එව, එසේ කළ හොත් නුඹට කහවණු සියයක් දෙමි'යි කීය. ඔහු එසේ කළහොත් කහවණු සියය දෙනවාම ද? කියා සිටුතුමාගෙන් තැවන තැවන අසා තුන්වරක් ම පොරොන්දු කරවා ගෙන පෙහෙවස් ඉටා විහාරයට ගොස් මුදලට සිල්ගන්තට ආ ඔහුට බණක් ඇසීමට නුවුවමනා බැවින් ඉඩ ඇති තැනකට වී නිද සිට පසු දින නිවසට ආයේය. ඔහු පැමිණි කල්හි සිටුතුමා මොහුට කැඳ ආදිය වහා දෙවයි සේවකයන්ට අණ කෙළේය. 'මුදල් දෙනතුරු කිසිවක් නො වළඳිමි' යි ගෙනෙන ගෙනෙන දෙය ඔහු ප්‍රතික්ෂේප කෙළේය. සිටුතුමා කහවණු සියය දුන් කල්හි එය අත තබා ගෙන ඔහු ආහාර අනුභව කෙළේය. පසු දින සිටුතුමා 'විහාරයට ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි හිඳ බණ අසා බණපදයක් උගෙන ආවහොත් කහවණු දහසක් දෙමි' කියා ඔහු බණ ඇසීමට පිටත් කෙළේය. ඔහු ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි සිට බණ පදයක් දැනගෙන පළා යන්නට සිතා බණ ඇසුයේය. ඔහුගේ අදහස දත් තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට එක් බණපදයකුදු මතක තබා ගත නො හෙන පරිදි ප්‍රාතිභායථීයක් කළහ. ඔහුට ඇසූ ඇසූ බණපදය අමතක වී ගියේය. එකක් හෝ මතක තබා ගන්නට වුවමනා බැවින් ඔහු ඉතා ඕනෑකමින් දිගට ම බණ ඇසුයේය. අසන බණපද අමතක වී ගියද ඒවායේ අදහස ඔහුගේ සිතෙහි රැඳෙයි. එයින් ඔහුට ධර්මය අවබෝධ විය. ඔහු සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේය. ඔහු පසු දින බුඩ ප්‍රමුඛ මහාසංඝයා වහන්සේ සමග ම නිවසට

ගියේය. සිටුතුමා ඔහු දැක අද මාගේ පුත්‍රයාගේ ආකාරය
 යහපතැයි සිතුවේය. කාල ද අද බුදුරදුන් ඉදිරියේ මට මුදල්
 නොදුන හොත් යෙහෙකැයි සිතී. ඔහු එසේ සිතුවේ බුදුරදුන්
 කාරණය දැන ගන්නවාට ලජ්ජාවෙනි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
 කාරණය දන්නා බව ඔහු නො දනී. සිටුතුමා බුදුපාමොක්
 සහනට කැඳ පිළිගන්වා පුත්‍රයාට ද කැඳ දෙවීය. ඔහු කිසි
 කතාවක් නො කොට කැඳ බීවේය. කැවිලි හා බත් ද අනුභව
 කෙළේය. සිටුතුමා කහවණු පොදිය ඔහු ඉදිරියේ තබා දරුව,
 මම කුඹට දහසක් දෙන්නට පොරොන්දු වී පෙහෙවස් වැස බණ
 ඇසීමට විහාරයට යැවීම්. කුඹ එය කළ නිසා මේ කහවණු
 දහස ගනුවයි කීය. ඔහු බුදුරදුන් ඉදිරියේ මුදල් දීම ගැන ලජ්
 ජාවට පත්ව ඒවා නො ගත්තේය. ගනුව දරුව යි නැවත
 නැවත කීව ද නො ගත්තේය. එකල්හි සිටුතුමා භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ වැඳ පුත්‍රයාගේ ප්‍රවෘත්තිය උන් වහන්සේට සැල කෙළේය.
 එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ සිටාණෙනි, අද ඔබ පුත්‍රයාට
 චක්‍රවර්ති රාජසම්පත්තියට ද දිව්‍යබ්‍රහ්ම සම්පත්තිවලට ද වඩා
 සෝවාන් ඵලය අගනේයයි වදරා මේ ගය වදළ සේක.

**පඵච්චා එකරජ්ජෙන - සත්ඟස්ස ගමනෙන වා
 සබ්බලොකාධිපතිවෙන - සොකාපත්තිඵලං වරං**

(ධම්මපදට්ඨකථා)

මුළු පොළොවට ම ඉසුරු සක්විතිරජකම ලැබීමට ද,
 සවිසි ස්වර්ගලෝකයන්හි උපත ලැබීමට ද, මුළුලොවට ම අධිපති
 වීමට ද වඩා සෝවාන් ඵලය උසස් ය යනු එහි තේරුම ය.
 සෝවාන් ඵලය මෙතරම් උසස් වන්නේ එය ලැබූ පුද්ගලයා
 සතර අපායෙන් මිදුණු පුද්ගලයකු වන බැවිනි. පෘථග්ජන පුද්ගලයා
 සක්විති රජව සිටිය ද, ශක්‍රව බ්‍රහ්මව සිටිය ද, හවාග්‍රයට
 පැමිණ සිටිය ද අපායට බරව සිටින්නෙකි. එබැවින් ඒ සම්පත්
 සෝවාන් ඵලය තරම් උසස් නැත. ධර්මය මෙසේ උසස් වන
 බැවින් සක්විති රජය ටුව ද නැර, ධර්මය ස්වසන්නාතයෙහි ඇති
 කර ගැනීම සුදුසු ය. අන්‍යයකු රජකමින් බැහැර කර වුව ද
 ධර්මයෙහි පිහිටවීම සුදුසු ය. ඒ ධර්මයේ ඇති ඒහිපස්සික
 ගුණය ය.

14

ඕපනයික ගුණය

ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීමට, සිය සිතින් පැමිණීමට සුදුසු දෙය ඕපනයික නම්. හිස ගිනි ගත්තකු විසින් එය නිවීමට ව්‍යාවෘත නොවී වුව ද හැඳි වතට ගිනි ගත්තකු විසින් එය නිවීමට ව්‍යාවෘත නොවී වුව ද, උපදවා ගැනීම් වශයෙන් ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීමට සුදුසු බැවින් ආයතීමාර්ග සතරය, ආයතීඵල සතරය යන මේ ලෝකෝත්තර ධර්මයෝ අට දෙන ඕපනයික නම් වෙති. නිර්වාණ සංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය අරමුණු කිරීම් වශයෙන් සිය සිතින් පැමිණීමට සුදුසු බැවින් ඕපනයික නම් වේ. කිනම් පරිත්‍යාගයක් කොට වුවද, කොතරම් වෙහෙසක් ගෙන වුව ද, කොතරම් මහත් දුකක් විඳ වුව ද, මේ ධර්මය ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීම ස්වසන්තානයෙහි ඇති කර ගැනීම සුදුසු බැවින් මහා කාරුණිකයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදරා ඇත්තේ ය.

අප්පට්චානි සුදහං හික්ඛවෙ, පදනාමී කාමං තවො ච නහරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු උපසුස්සතුං සරීරෙ මංසලොහිතං යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසචිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තඛිඛං ත තං අපාපුණිත්වා විරියස්ස සන්ථානං හවිස්සති ති. තස්ස මය්හං හික්ඛවෙ, අප්පමාදාධිගතා ඛොධි, අප්පමාදාධිගතො අනුත්තරො යොගක්ඛමො.

තුම්හෙ වෙ පි හික්ඛවෙ, අප්පට්චානං පදනෙය්‍යාථ කාමං තවො ච නහරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු උපසුස්සතු සරීරෙ මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසචිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තඛිඛං, න තං අපාපුණිත්ථා විරියස්ස සත්ථානං හවිස්සති ති. තුම්හෙ පි හික්ඛවෙ, න චිරස්සෙ ච යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පඛිඛජන්ති තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්ථා උපසම්පජ්ජ විහරිස්සථ.

තස්මානිහ හික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතඛිඛං, 'අප්පට්චානං පදනිස්සාම කාමං තවො ච නහරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු උපසුස්සතු සරීරෙ මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසචිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තඛිඛං, න තං අපාපුණිත්ථා විරියස්ස සත්ථානං හවිස්සති'ති. එවං හි වො හික්ඛවෙ සික්ඛිතඛිඛං.

(අංගුත්තර දුක නි.)

කේරුම:-

‘මහණෙනි, මම සමත් - නහරත් - ඇටත් ඉතිරි වෙතොත් වේ වා. ශරීරයේ ලේ මස් වියළී යතොත් යේවා. පුරුෂබලයෙන් පුරුෂවීයඝීයෙන් පුරුෂපරාක්‍රමයෙන් යම් සතරමාර්ගඥානයකට හා සර්වඥතාඥානයකට පැමිණිය යුතු ද එයට නො පැමිණ වීයඝීය නො හරිමි යි පසු බැසීමක් නැවතීමක් නො කොට වීයඝී කෙළෙමි. මහණෙනි, එසේ කලා වූ මා විසින් අප්‍රමාදයෙන් චතුර්මාර්ගඥානය හා සර්වඥතාඥානය අධිගමනය කරන ලද්දේය. අනුත්තර වූ අර්හත් ඵලය හා නිවන අධිගමනය කරන ලද්දේ ය.

මහණෙනි, තෙපි ද ශරීරයේ සමත් නහරත් ඇටත් ඉතිරි වෙතොත් වේවා. ලේමස් වියළී යතොත් යේවා, පුරුෂබලයෙන් පුරුෂවීයඝීයෙන් පුරුෂපරාක්‍රමයෙන් යමකට පැමිණිය යුතු ද, එයට නො පැමිණ වීයඝීයාගේ හැරීමක් නො වන්නේය යි නො නවත්වා නොපසු බැස වීයඝී කරන්නහු නම්, මහණෙනි, තෙපි ද යමක් සඳහා කුලපුත්‍රයෝ ගිහිගෙයින් නික්ම ශාසනයෙහි පැවිදි

වෙන් ද ඒ අනුන්තර බ්‍රහ්මවයඹීපර්යවසාන සංඛ්‍යාන අර්හත්ඵලය ඉහාත්මයෙහි ම විශිෂ්ටඥානයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට එයට පැමිණ වාසය කරන්නාහුය.

මහණෙනි, එහෙයින් තොප මෙසේ හික්මිය යුතුය. ශරීරයේ සමන් නහරන් ඇටන් ඉතිරි වෙතොත් වේවා, ලේමස් වියළී යතොත් යේවා, යමකට පුරුෂ බලයෙන් පුරුෂ වියඹියෙන් පුරුෂ පරාක්‍රමයෙන් පැමිණිය යුතු ද, එයට නො පැමිණ වියඹිය ලිහිල් කිරීමක් නො වන්නේ ය; නො නවත්වා ම වියඹී කරන්නෙමුය. මෙසේ තොප විසින් හික්මිය යුතුය යනු ඉහත දැක්වුණු පාඨයේ තේරුමය. කොතරම් දුකක් විඳ වුව ද ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ස්වසන්නානයට පමුණුවා ගැනීම යහපත් බැවින්. අතීතයේ ඇතැම් හික්ෂුහු ජීවිතපරිත්‍යාගයෙන් ක්‍රියා කොට ඒ ධර්මයන් ලබා ගත්හ.

කලවා ඇට බිඳගෙන මහණදම් පිරු හික්ෂුන් වහන්සේ

සැවැත් නුවර ධනවත් මිනිසෙක් සතලිස් කෝටියක් ධනය හැර දමා පැවිදිව එක් ආරණ්‍යයක වාසය කළේය. ඒ හික්ෂුන් වහන්සේගේ බාල සොහොයුරාගේ බිරිය මොහු සිවුරු හැර නැවත මෙහි පැමිණිය හොත් මේ ධනය අපට නැති වන්නේ ය. ඒ නිසා මේ හික්ෂුව මැරවිය යුතුයයි හික්ෂුන් වහන්සේ මරා දැමීම සඳහා සොරමුළක් පිටත් කළාය. සොරු ගොස් තෙරුන් වහන්සේ වට කර ගත්හ. උන්වහන්සේ සොරු සමූහය දැක උපාසකවරුනි, කුමට අවුදැයි ඇසූහ. ඔබ මරා දමන්නට ආමුයි සොරු කීහ. කිසි ම ධනයක් තමන් වෙත නැතිව අරණ්‍යයෙහි වෙසෙන තමන් වහන්සේ මරන්නට තැන් කරන්නේ කිනම් කරුණකට ද යනු උන්වහන්සේට වැටහෙන්නට ඇත. ගෙදර මාගේ බොහෝ ධනය ඇත, එහි ගොස් නුඹලාට බොහෝ ධනය ලබාදිය හැකිය. මා නිදහස් කරන්නායයි කියා සොරුන්ගෙන් නිදහස් වන්නට උන් වහන්සේට ඉඩ තිබිණ. එහෙත් උන් වහන්සේ එසේ නො කළහ. උන් වහන්සේ ඒ අවස්ථාවෙහි කල්පනා කළේ තමන් බලාපොරොත්තු වන

ලෝකෝත්තර ධර්මය කිනම් ආකාරයකින් හෝ ලබා ජීවිතය කෙළවර කිරීමය. උන් වහන්සේ සොරුන් අමතා උපාසකයෙහි, ඇපයක් ගෙන අද මේ රාත්‍රියට මට නිදහස දෙන්නයයි කීය. මහණ, මෙහි මඛට ඇප වන්නේ කවිදැයි සොරු කීහ. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ මහ කළු ගලක් ගෙන තලා, තමන් වහන්සේගේ කලවා ඇට බිඳ, උපාසකයෙහි, මේ ඇපය සැහේදැයි කීහ. සොරු ඉන් ඉවත්ව සක්මන් කෙළවර ගිනි දල්වා නිද ගත්හ. තෙරුන් වහන්සේ වේදනාව යටපත් කර තමන් වහන්සේගේ ශීලය බලන්නාහු එය ඉතා පිරිසිදු බව දැක, ඉමහත් සොම්නසට පැමිණ තුන්යම් රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි මහත් වියඪයෙන් භාවනා කොට අරුණෝදගමනයේදී සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියහ.

ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් මහණදම් පිරු ගික්ඡුන් තෙතමක්

කාශ්‍යප බුදුරජාණන් වහන්සේ පිරිනිවීමෙන් පසු උන් වහන්සේගේ සම්මුඛශ්‍රාවකයන්ගෙන් පැවිද්ද ලැබූ කුලපුත්‍රයෝ තිදෙනෙක් වාරිත්‍රානුකූල කමටහන් ගෙන ප්‍රත්‍යන්තයෙහි එක් අරණ්‍යයක වෙසෙමින් මහණදම් පිරුහ. උන් වහන්සේලා අතරින්පතර කාශ්‍යප බුදු රදුන්ගේ ස්ඵර්ණවේතනය වැළීම පිණිස හා දහම් අසනු පිණිස නගරයට ගියහ. පසු කාලයේදී එපමණකට ද අරණ්‍යයෙන් බැහැර වීමට නො කැමැත්තාහු එහි ම අප්‍රමාදව මහණදම් පුරමින් විසුහ. එහෙත් උන් වහන්සේලාගෙන් එක් තමකට ද විශේෂාධිගමයක් නොවීය. විශේෂාධිගමයක් නොලැබූ උන් වහන්සේලා සිතන්නාහු, පිඬු පිණිස බැහැර යන්නා වූ අපි ජීවිතයෙහි අපේක්ෂාව ඇත්තෝ වෙමු. ජීවිතාශාව ඇතියවුන්ට ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ලැබීම දුෂ්කරය. පෘථග්ජන මරණය තපුරුය. අප විසින් ජීවිතයෙහි හා කයෙහි අපේක්ෂාව හැර හිණිමඟක් බැඳ මේ පර්වතයට පෘථග්ජන භාවයෙන් නො බස්නා පරිදි නැග මහණ දම් පිරිය යුතුයයි සිතා තිදෙනා වහන්සේ කථාකර ගෙන සම සිකින් හිණිමඟක් බැඳ පර්වතයට නැග හිණිමඟ පෙරලා දමා ජීවිතාශාව හැර මහණ දම් පුරන්නට

පටන් ගත්හ. ඒ තෙතමගෙන් වැඩිමහලු තෙරණුවෝ හේතු සම්පත් ඇත්තාහු එදින ඡඩහිඤා ද ඇතිව අර්හත්ඵලයට පැමිණ වදළහ. උන් වහන්සේ පසු දින සෘද්ධියෙන් හිමාලයට වැඩම කොට අනවතජ්න විලෙන් මුවසෝද උතුරුකුරු දිවයිනෙහි පිඬු සිභා වළඳ නැවත ද පිඬු සිභා ගෙන අනෝතත්තවිලේ දිය හා නාගලතා දැහැටි ද ගෙන ඉතිරි දෙනම වෙත ගොස් ඇවැත්ති, මාගේ ආනුභාවය බලවී, මේ උතුරුකුරු දිවයිනෙන් ගෙනා පිණ්ඩපාතය ය. මේ අනෝතත්ත විලේ ජලය ය. මේ නාගලතා දැහැටිය. මේවා පරිභෝග කොට ඔබ වහන්සේලා මහණදම් පුරන්වා! මම මෙසේ ම ඉදිරියටත් ඔබ වහන්සේලාට උපස්ථාන කරමි යි කීහ. එකල්හි උන් වහන්සේලා ස්වාමීනි ඔබ වහන්සේ ශ්‍රමණකෘත්‍යය නිම කර ගෙන සිටින්නහුය. නුඹ වහන්සේ හා කථා කිරීමත් අපට පළිබෝධයක. ඒ නිසා නුඹ වහන්සේ අප වෙත නො එන සෙක්වා යි කීහ. වැඩිමහලු තෙරුන් වහන්සේ නැවත නැවතත් කී නමුත් උන් වහන්සේලා ඒ බොජුන් නො පිළිගත්හ. ඒ දෙනමගෙන් එක් තමක් දෙතුන් දිනකින් අනාගාමී ඵලයට පැමිණ පක්ඛාහිඤා ලැබුයේ ය. උන් වහන්සේ ද එසේ කළහ. ඉතිරි තෙරණුවෝ පෙර සේ ම ඒවා ප්‍රතික්ෂේප කොට මහපල ලැබීමට උත්සාහ කරන්නාහු හේතුසම්පත් මඳ බැවින් සත්වන දිනයේ පෘථග්ජන කාලක්‍රියාවෙන් ම කාලක්‍රියා කොට දෙවිලොව උපන්න. රහත් වූ තෙරුන් වහන්සේ එදින ම පිරිනිවන්පා වදළහ. අනාගාමී තෙරුන් වහන්සේ කල්පය කොට ශුඛාවාස බ්‍රහ්මලෝකයෙහි උපන්න. දෙවිලොව උපත් තෙරණුවෝ දෙවිලොවින් දෙවිලොව උපදමින් සිට අප බුදුරදුන්ගේ කාලයෙහි මිනිස්ලොව ඉපද සහිය නමින් පිරිවැරියෙක්ව බුදුරදුන් වෙත එළඹ ප්‍රශ්න අසා පැහැදී බුදුසස්තෙහි පැවිදිව අර්හත්ඵලයට පැමිණියහ.

(සුත්තනිපාතවිධකථා)

පර්යාජනිධර්මය ද අත් සියලු වැඩ නවත්වා කිනම් පරිත්‍යාගයක් වුව ද කොට කිනම් වෙහෙසක් වුව ද විඳ අසා දැනගැනීම් වශයෙන් ස්වකීය සන්තානයට පමුණුවා ගැනීම සුදුසුය. එහි ද ඕපනයික ගුණය ඇත්තේය. අතීතයෙහි ඇතැම්හු ධන

ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ද ධර්මය ශ්‍රවණය කළහ. දහම්පොඬ රජතුමා ධර්මශ්‍රවණය සඳහා රජය හා ජීවිතය ද පරිත්‍යාග කෙළේය. **ගවරවාලඅංගණ** නම් ස්ථානයෙහි අඳුරේ සිට දහම් ඇසූ එක් හික්ෂුවක් නපුරු සර්පයකු විසින් දේශිත කරන ලද්දේය. හික්ෂුව කිසිවකුට ඒ බව නො දන්වා සර්පයා අල්වා ඵවිකයක ලා බැඳ තබා කිසි ප්‍රතිකාරයක් නො කොට එළිවන තුරු දහම් ඇසීය. දීඝවාපියේ මහාජාතකභාණක තෙරුන් වහන්සේ ගාථා දහසකින් යුත් වෙස්සන්තර ජාතකය දේශනය කෙරෙහි ියි අසා, තිස්සමහා විහාරවාසී තරුණ හික්ෂුවක් එක් දිනකින් ම නවයොදුන් මහ ගෙවා පා ගමනින් ම දහම් ඇසීම සඳහා එහි ගියේය. **උල්ලකොලකණ්ණිකා** නම් ස්ථානයෙහි විසූ ස්ත්‍රියක් දීඝභාණක මහා අභය තෙරණුවෝ ආයතීවංශ ප්‍රතිපදාව දේශනය කෙරෙහි ියි අසා පා ගමනින් ම පස්යොදුන් මහ ගෙවා ගොස් දවල් කාලයේ ම එහි පැමිණ එතැන් පටන් පසු දින අරුණෝදය දක්වා දහම් ඇසීය. **කාඵම්බර** නම් ගමෙහි කාන්තාවක් සිතුල්පව් වෙහෙරට බණ අසනු සඳහා ගොස් ගසක් මුල දරුවා නිදිකරවා සිට ගෙන ම බණ ඇසුවා ය. ඇය බලා සිටියදී ම සර්පයකු පැමිණ ඇගේ දරුවා දේශිත කර ගියේ ය. ඕ නොමෝ කිසිදු කලබලයක් නො කොට එළිවනතුරු දහම් අසා සෝවාන්ඵලයට පැමිණ සත්‍යක්‍රියාවෙන් පුත්‍රයා ද සුවපත් කර ගත්තාය.

(මේ කථා මනෝරථපුරණියෙන් ගන්නා ලදී)

මේ පයඝීප්ති ධර්මය කිනම් පරිත්‍යාගයක් වුව ද කොට ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීමට නොහොත් දැන ගැනීමට සුදුසු වන්නේ එහි පිහිටා සකල ලෝකික ලෝකෝත්තර සම්පත් ලැබිය හැකි බැවිනි. පයඝීප්ති ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිවේධ යන ශාසන තුනෙන් ප්‍රතිපත්තිය නැතහොත් ප්‍රතිවේධය නො ලැබිය හැකිය. පයඝීප්තිය නැතහොත් ප්‍රතිපත්තිය නො පිරිය හැකිය. එබැවින් පයඝීප්තිය ශාසනයේ මූලය වේ.

මේ දිවයිනට වණ්ඩාලනිස්ස මහාභය පැමිණි කල්හි සක්දේවරජු මහපසුරක් නිර්මාණය කර ඉදිරියට මහත් හයක්

හට ගන්නේය, වැසි නො ලැබී යන්නේය, ප්‍රත්‍යය නො ලැබීමෙන් වෙනසට පත්වන කල්හි හික්ෂුන් වහන්සේට පයඝාප්ති ධර්මය රැකගන්නට නො පිළිවන' වන්නේය. එබැවින් ආයඝාප්තිවහන්සේලාට පරතෙරට ගොස් දිවි රැක ගැනීම සුදුසුය. නුඹ වහන්සේලා මේ මහපසුරට නැග පරතෙරට යෙත්වායි හික්ෂුන්ට දැන්වීය. පරතෙර යනු සඳහා වෙරළට රැස් වූ හික්ෂුන්ගෙන් සැටනමක් පරතෙර යාමෙන් අපට කම් නැත, අපි මෙහි ම වෙසෙමින් ත්‍රිපිටකධර්මය රැකගනිමුයි කලා කරගෙන දකුණු මලය ජනපදයට ගොස් අල කොළ ආදියෙන් දිවි රකිමින් විසූහ. උන්වහන්සේලා ශරීරශක්තිය ඇති කල්හි වාඩිවී ත්‍රිපිටකය සජ්ඣායනා කළහ. වාඩිවී සිටීමට තරම් පණ නැති කල්හි කීපනම බැගින් එකතුව හිස් ළං ළංව සිටිනා පරිදි වැලිගොඩවලට හිස තබා නිදමින් ධර්මය මෙනෙහි කළේ ය. ඒ ක්‍රමයෙන් උන් වහන්සේලා දොළොස් වසක් මුළුල්ලෙහි අමතක වන්නට නො දී අටුවා සහිත පිටකත්‍රය රැක ගත්හ. පරතෙර ගිය සත්සියයක් හික්ෂුන් වහන්සේ ද එසේ ම අටුවා සහිත තෙවලාදහම ආරක්ෂා කරගෙන ලක්දිවට ගොඩ බැස කල්ලගාම ජනපදයෙහි මණ්ඩලාරාම විහාරයට වැඩම කළහ. ඒ බැව් ඇසූ ලක්දිව නැවතුණු හික්ෂුන් වහන්සේ සැටනම උන්වහන්සේලා දක්නට මණ්ඩලාරාම විහාරයට ගොස් දෙපක්ෂය එකතුව ත්‍රිපිටකධර්මය සජ්ඣායනය කරමින් පාඩම් ඇති සැටි සසඳ බැලූහ. එකපදයකු දු වෙනස් නොවී දෙපක්ෂය කෙරෙහි ම ත්‍රිපිටක ධර්මය සමච පැවැත්තේය.

ඒ රැස්වීමේදී තෙරුන් වහන්සේලා අතර ශාසනයේ මූල පයඝාප්තිය ද නැතහොත් ප්‍රතිපත්තිය ද? යන ප්‍රශ්නය ඇතිවිය. පාංශුකුලික ස්ඵවිරවරු ප්‍රතිපත්තිය ශාසනයේ මූලයයි කීහ. ධර්මකපිකයෝ පයඝාප්තිය ශාසනයේ මූලයයි කීහ. සෙසු තෙරුන් වහන්සේලා ඔබ වහන්සේලාගේ කීම්මාත්‍රය නො පිළිගත හැකිය. ජිනහාසිත සූත්‍ර දක්වා තමන් තමන්ගේ කීම් ඔප්පු කරන්නායි කීහ.

**‘ඉමෙ ච සුභද්ද භික්ඛු සම්මා විභරෙය්‍යං
අසුඤ්ඤො ලොකො අරහන්තෙහි’**

යන පාඨය පාංශුකුලික ස්ථවිරවරු ගෙන හැර දැක්වූහ.
එකල්හි ධර්මකථිකයෝ-

‘යාව නිට්ඨන්ති සුත්තන්තා - විනයො යාව දිජ්ජති,
නාව දක්ඛිත්ති ආලොකං - සුරියෙ අබ්භුට්ඨිතෙ යථා.

සුත්තන්තෙසු අසන්තෙසු - පම්මුට්ඨෙ විනයම්භි ච
තමො භවිජ්ජති ලොකස්ස - සුරියෙ අත්ථංගතෙ යථා

සුත්තන්තෙ රක්ඛිතෙ සන්තෙ - පටිපත්ති හොති රක්ඛිතා.
පටිපත්තියං ධිතො ධිරො - යොගක්ඛෙමා න ධංසති’

යන මේ සූත්‍රය දැක්වූහ. එකල්හි පාංශුකුලිකයෝ තුෂ්ණිමිහුන
වූහ. ධර්මකථිකයන්ගේ කීම ම මතු වී සිටියේ ය.

(මනෝරථසූරණී)

15

පව්වත්තං වේදිතබ්බ ගුණාය

'පව්වත්තං වේදිතබ්බො විඤ්ඤුහි' යන ගුණපදයෙන් කියැවෙන්නේ මේ නවලෝකෝත්තර ධර්මය විඤයන් විසින් වෙන් වෙන් වශයෙන් ස්වසන්නානවලින් ම දත යුත්තක්ය, ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත යුත්තක්ය යනුයි. විඤයන් විසින් වෙන වෙනම තමතමන් තුළ උපදවා ගැනීමෙන් හා තමතමන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමෙන් ද අහෝ සැපය, අහෝ යහපතයි කියමින් රස විදිය හැකි ධර්මයක්ය යනු ද එහි එක් තේරුමකි. රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යාන ධර්මයෝද ලෝකෝත්තර ධර්මයන් සේම විඤයන් විසින් වෙන වෙන ම තම තමන් තුළ උපදවා දතයුතු රස විදිය යුතු ධර්මයෝය. ධ්‍යානධර්ම සහිත වූ නවලෝකෝත්තර ධර්මය අනුන්ගේ හිස පැළඳි - ගෙළ පැළඳි අබරණයන් මෙන්, පරසන්නානයෙන් දත හැක්කේ නොවේ. ධ්‍යානාදි ධර්මයෝ උසස් මනුෂ්‍යයන් විසින් පමණක් දත හැකි ධර්මයන් වන බැවින් උත්තරිමනුෂ්‍ය ධර්ම නම් වෙති. විඤයනට මිස දන්ධයනට ඒ ධර්ම ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකි නොවේ. ධ්‍යානාදි ධර්මයන් ලැබිය නො හෙන දන්ධයෝ (නුවණ නැතියෝ) අභවා පුද්ගලයෝ ය.

'පව්වත්තං වේදිතබ්බො විඤ්ඤුහි' යන මෙහි කියැවෙන විඤයෝ නම් ජාති ප්‍රඥාව හෙවත් උත්පත්තියෙන් පිහිටි නුවණ

ඇත්තෝය. ඔවුහු සෝමනස්ස සහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංඛාරික චිත්තය, සෝමනස්ස සහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංඛාරික චිත්තය, උපෙක්ඛා සහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංඛාරික චිත්තය, උපෙක්ඛා සහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංඛාරික චිත්තය යන මහාවිපාක සිත් අතුරෙන් යම් කිසි සිතකින් හවයෙහි පිළිසිඳගත් ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෝ ය. ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයන්ට උත්පත්තියෙන් පිහිටා ඇති ඒ නුවණ ඉතා නියුණුය. ඉතා උසස්ය. එබැවින් සියුම් දේ ගැඹුරු දේ තේරුම් ගැනීමට ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෝ සමත් වෙති. කිසි ම ශිල්පයක් ශාස්ත්‍රයක් නුගත් යටත් පිරිසෙයින් අකුරු පවා නුගත් ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයා ධර්මය අසන්නට ලද හොත් චතුස්සත්‍යය තේරුම් ගෙන ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගෙන ලොවුතුරා මහපල ලබා නිවන් දක්නට සමත් වේ. බුදුරදුන් ජීවමාන කාලයේ උන්වහන්සේ දෙසන දහම් අසා අකුරක් වත් උගෙන නොසිටි බොහෝ දෙනා ධර්මාවබෝධය ලැබූහ. ජාති ප්‍රඥාව නැති ද්විභේතුක පුද්ගලයන්ට ද ශිල්ප ශාස්ත්‍රෝද්‍රහණයෙන් පණ්ඩිත විය හැකිය. ඔවුන් උගෙනීමෙන් ලබා ගන්නා ඒ පාණ්ඩිත්‍යය ධ්‍යානාදි ධර්ම ලැබීමට ප්‍රමාණවන නුවණක් නොවේ. ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයන්ට වනාහි උගෙනීමෙන් ලබන නුවණ ද ධර්මාවබෝධයට තරමක් උපකාර වන බව කිය යුතුය. එහෙත් මිථ්‍යාධර්ම උගෙනීමෙන් ලබන පාණ්ඩිත්‍යය ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයන්ට ද සමහර විට ධර්මාවබෝධයට බාධාවක් ද විය හැකිය.

වර්තමාන හවයෙහි මාර්ගඵල ලැබිය හැකි ජාති ප්‍රඥාව ඇති පුද්ගලයෝද උද්ඝටිතඤ පුද්ගලයෝය, විපඤ්චිතඤ පුද්ගලයෝ ය, ඤෙයපුද්ගලයෝයයි තුන් කොටසක් වෙති. සංක්ෂේපයෙන් දේශනය කළ දහමක් අසා එය තමාගේ නුවණින් විස්තර වශයෙන් තේරුම් ගෙන චතුස්සත්‍යයන් අවබෝධ කොට මග පල ලැබීමට සමත් පුද්ගලයෝ උද්ඝටිතඤයෝය.

‘යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා
 තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ,
 තෙසඤ්ච යො නිරොධො
 එවං වාදී මහාසමඤො’

යන ගය අසා එනයිත් නුවණ යවා සිටියස් අවබෝධ කොට සෝවාන් ඵලයට පැමිණි කෝලික - උපතිස්ස පිරිවැජියෝ දෙදෙන **උද්ඝට්ඨඥ පුද්ගලයෝය.** තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ පුද්ගලයනට ධර්මාවබෝධ කරවනු පිණිස දනකථා, ශීලකථා, ස්වර්ගකථා, කාමයන්ගේ ආදීනව කථා, කාමයන්ගේ ලාමක බව පිළිබඳ කථා, සත්ත්වයන් කිලිට්ඨිම පිළිබඳ කථා, වදුරා අවසානයේ විස්තර වශයෙන් වතුසසත්‍යයන් දේශනය කරන සේක. ඒ විස්තර වශයෙන් කරන දීර්ඝ ධර්ම කථා අසා බොහෝ දෙනා මඟපලවලට පැමිණෙති. ඔවුහු **විපඤ්චිකඥ පුද්ගලයෝය.** ධර්මය නැවත නැවත ඇසීමෙන් කළ‍්‍යාණ මිත්‍රයන් සේවනය කිරීමෙන් කළ‍්‍යාණ මිත්‍රයන් හා සාකච්ඡා කිරීමෙන් නො වැටහෙන දෙය නැවත නැවත පිලිවිසීමෙන් නැවත නැවත කල්පනා කිරීමෙන් භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් කලක් මහත්සි වී මඟපල ලබන්නෝ **ඥෙයපුද්ගලයෝය.** ඒ භවයේදී කොතෙක් උත්සාහ කළ ද ධ්‍යාන මාර්ගඵල ලැබිය නො හෙන පුද්ගලයෝ **පදපරම** නම් වෙති. පදපරමයන් අතර ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෝ ද ඇත්තාහ. ද්විභේතුකාභේතුක පුද්ගලයෝ ද ඇත්තාහ. ඔවුන් ඒ ජාතියේ අසන ධර්මය, ඉගෙන ගන්නා ධර්මය කරන භාවනාව මතු ජාතියකදී ධර්මාවබෝධයට උපනිඃශ්‍රය වේ.

ධ්‍යානසමාපත්ති - ඵලසමාපත්ති - නිරෝධසමාපත්ති යන උත්තරිමත්‍රණ්‍ය ධර්මයෝ අතිප්‍රණීත සුඛයෙන් යුක්තයෝ ය. ඒවායේ ඇති උසස් රසය උසස් මිහිර ඒවා නොලැබූවෝ නො දනිති. සාමාන්‍ය ලෝකයා කම්පැපය උසස් කොට සලකන්නේ එයට වඩා මිහිරි සුවයක් ගැන ඔවුන් නොදන්නා බැවිනි. මිනිස්ලොව ඇති කාමසුඛය තබා ඉතා උසස් කොට වර්ණනා කරන දෙවිලොව ඇති කාමසුඛය ද කාමතෘෂ්ණාව නමැති රෝගයට කරන ප්‍රතිකාරයක් පමණෙකි. එය නියම සුවයක් නො වේ. ශරීරයේ පැතිර ගිය කුෂ්ඨ රෝගයක් ඇතියකුට නියපොතු වලින් ශරීරය කැසීම, ගින්නෙන් රත්කිරීම සුවයක් සේ දැනේ. එවැනි රෝගයක් නැතියකුට ඒ කැසීම හා රත් කිරීම නපුරක් මිස සුවයක් නොවේ. කාමතෘෂ්ණාව යටපත් කොට යටත්පිරිසෙයින් ප්‍රථමධ්‍යානය

මුත් ලබා සිටින්නා වූ තැනැත්තාට කාමසුඛය නපුරෙකි, රෝගයෙකි, ආබාධයෙකි, පිළිකුල් දෙයකි. ධ්‍යාන ලාභියාට කාමසුඛය අප්‍රිය දෙයක් වන්නේ එය නියම සුඛයක් නො වන බැවිනි. ප්‍රථමධ්‍යාන සුඛය සක්විති රජකුගේ හෝජනයට උපමා කරන හොත් උසස් ම කාමසුඛය උපමා කළ යුත්තේ ගවහෝජනය වන පිදුරු ගොඩකට ය. සක්විති රජකු පිදුරු කෑමට නො කැමති වන්නාක් මෙන් ධ්‍යානලාභියා කාමසුඛයට කැමති නො වේ. උසස් ලෙස කාමසම්පත් ලබා සිටී රජවරු, මහධනවත්හු ඒවා හැර පැවිදිව ධර්මසුඛය ලැබූ පසු අහෝ සුඛං, අහෝ සුඛං යි උදන් ඇණූ බව බෞද්ධග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වී ඇත්තේ ය. කොතෙක් සම්පත් ඇතියකුට වුව ද, කොතරම් උසස් කාමසම්පත් ඇතියකුට වුවද, අතරක් නැති ව වැඩි වේලාවක් කාමසුඛය විඳිමින් සම්පූර්ණයෙන් ම සුඛයෙන් යුක්තව නො විසිය හැකිය. කොතෙක් කාම සම්පත් ඇතියකු වුවද දවසෙන් වැඩි කාලයක් ගත කරන්නේ උපේක්ෂාවෙන් හෝ දුක් දොම්නස්වලින් යුක්තවය. ඔහුට සුවයෙන් විසිය හැකි කාලය මඳය. ධ්‍යානලාභියාට දවසක් මුළුල්ලේ වුවද ධ්‍යානයට සමවැදී ඒකාන්ත සුඛයෙන් යුක්තව විසිය හැකිය. දින දෙකක් වුව ද තුනක් වුව ද සතරක් වුව ද පසක්වුව ද සයක් වුව ද සතක් වුව ද ධ්‍යානයට සමවැදී අතරක් නැතිව සුඛයෙන් විසිය හැකිය. එලසමාපන්නි ලාභීන්ට ද එසේ එලසමාපන්නි සුඛයෙන් විසිය හැකිය. නිරෝධ සමාපන්නි සුඛයෙන් ද එසේ විසිය හැකිය. මේ මිනිස් ලොව තත්ත්වය ය. බ්‍රහ්මලෝකවල බ්‍රහ්මයන්ට වර්ෂ සිය ගණනක් මුළුල්ලෙහි වුව ද අතරක් නැතිව ධ්‍යාන සුඛයෙන් යුක්තව විසිය හැකිය. ධ්‍යානධර්මයන්හි හා නවලෝකෝත්තර ධර්මයන්හි ඇති මිහිර බඳු උසස් අත් මිහිරක් ලොව නැත්තේය. එබැවින් විඤ්ඤෝ කාමසම්පත් හැර ධ්‍යානාදී ධර්මයන් ස්වසන්නානයෙහි උපදවා දහම් රස විඳිති. දුක් කෙළවර කර ගනිති. නුවණැතියන්ට පයභාජනී ධර්මයෙහි වුවද ඉමහත් රසයක් ඇත්තේය. ධර්මය තේරුම් ගැනීමට තරම් නුවණ නැති පුද්ගලයන්ට හා මිථ්‍යාදෘෂ්ටිගතුවන්ට පයභාජනී ධර්මයේ රසය නො ලැබිය හැකිය. ධර්මය උගෙන රසය මතුවන

තෙක් එය භාවිත කළ හොත් ධර්මයේ අර්ථයන් නැවත නැවත විමසුවහොත් දහම් රසය විදිය හැකි වනු ඇත.

මේ ධර්මය ස්වාඛ්‍යාත බැවින් තමතමන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැකිය හැකිය. එද එදාම එල ලැබිය හැකි බැවින් අකාලික ය. එව බලව යි සෙස්සන්ට දැක්වීමට සුදුසු ය. තම තමන්ගේ සිත්සතන්වලට පමුණුවා ගැනීමට සුදුසු ය. විඥයන්ට ස්වසන්තානයෙන් ම දැකිය හැකි ය.

ධම්මගුණවර්ණනාව නිමියේ ය.

සංඝ රත්නය

සධ්‍ය සත්‍ය සමූහය යන අර්ථය කියැවෙන වචනයෙකි. දේවසංඝ - බ්‍රහ්මසංඝ - ක්ෂත්‍රියසංඝ - තීර්ථක සංඝ යනාදීන් බොහෝ සමූහයෝ ලෙවිහි ඇත්තාහ. අනේක සමූහයන් අතුරෙන් සංඝරත්නය යන නාමය ව්‍යවහාර කරනුයේ සංඝගුණපාඨයේ 'හගචනො සාවකසංඝො' යනුවෙන් කියැවෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සමූහයාටය. ශ්‍රාවක යන වචනයේ තේරුම අසන තැනැත්තාය යනුයි. ලෝකයෙහි ඇසිය හැකි දෑ බොහෝ ය. කිනම් දෙයක් හෝ ඇසීමෙන් පුද්ගලයෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෙක් නොවේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේශිත සුත්ත - ගෙය්‍ය - වෙය්‍යාකරණ - ගාථා - උදාන - ඉති - චූත්තක - ජාතක - අබ්‍හුතධම්ම - වේදල්ල යන මොවුන්ගේ වශයෙන් නව ප්‍රභේද වූ පයඝාජ්ඣි ධර්මය අසන්නා ම තථාගනයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෙක් වේ. අසන තැනැත්තා ශ්‍රාවකයායි කියන ලද නුමුත් අසන සෑමදෙනාම ද ශ්‍රාවකයෝ නො වෙති. තේරුමක් නැතිව අසන තිරශ්චිනාදීහු ද, තථාගත ධර්මය නො පිළිගන්නා මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකයෝ ද, සමහර විට ධර්මය අසති. එයින් ඔවුහු බුද්ධශ්‍රාවකයෝ නො වෙති. ඒ ධර්මය අසා ගෞරවයෙන් පිළිගෙන එය අනුව පිළිපදින පිළිපැදීමට උත්සාහ කරන සන්පූරුෂයෝ තථාගනයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ වෙති.

ඇසිය යුතු දෙය යන අර්ථයෙන් පයඝාජ්ඣි ධර්මය 'සුත්ත' නම් වේ. බොහෝ ධර්මයන් අසා ඇත්තේ බහුශ්‍රුත නම් වේ.

මඳක් අසා ඇත්තේ අල්පශ්‍රැත නම් වේ. බහුශ්‍රැත වුවද ධර්මානුධර්මප්‍රතිපත්තිය නැත්තේ බුද්ධශ්‍රාවක නො වේ. එක දහම් පදයකුදු අසා පිළිපදින්නේ බුද්ධශ්‍රාවක වේ. ධර්මානුකූල ප්‍රතිපත්තියක් නැති අල්පශ්‍රැතයා ය, ධර්මානුකූල ප්‍රතිපත්ති ඇති අල්පශ්‍රැතයා ය යි අල්පශ්‍රැතයෝ දෙදෙනෙක් වෙති. බහුශ්‍රැතයෝ ද එසේ ම දෙදෙනෙක් වෙති.

**‘අප්පස්සකො පි වෙ හොති - සීලෙසු අසමාහිතො,
උභයෙන නං ගරහන්ති - සීලකො ච සුතෙන ච’**

‘ඉදින් අල්පශ්‍රැත ද වේ නම්, ශීලයෙනුත් යුක්ත නො වේ නම්, ශීලයෙන් ද ශ්‍රැතයෙන් ද යන දෙකින් ම ඔහුට ගර්හා කෙරෙත්ය’ යනු එහි තේරුමය. ඒ පුද්ගලයා බුද්ධශ්‍රාවක නො වේ.

**‘අප්පස්සකො පි වෙ හොති - සීලෙසු සුසමාහිතො,
සීලකො නං පසංසන්ති - තස්ස සම්පජ්ජතෙ සුතං’**

‘ඉදින් අල්පශ්‍රැත වුවද ශීලයෙන් යුක්ත වේ නම් ඔහුට ශීලය නිසා ප්‍රශංසා කෙරෙත්. ඔහුගේ ශ්‍රැතය සමෘද්ධ වේය’ යනු එහි තේරුමය. මඳ වූ ද ශ්‍රැතය සමෘද්ධ වන බැවින් ඔහු බුද්ධ ශ්‍රාවකයෙක් වේ.

**‘බහුස්සකො පි වෙ හොති - සීලෙසු අසමාහිතො,
සීලකො නං ගරහන්ති - නාස්ස සම්පජ්ජතෙ සුතං’**

‘ඉදින් බහුශ්‍රැත වූයේ ද සිල් නැත්තේ නම් ඔහුට ශීලය නැති නිසා ගර්හා කෙරෙත්. ඔහුගේ ශ්‍රැතය සමෘද්ධ නොවේය’ යනු එහි තේරුමය. ශ්‍රැතය සමෘද්ධ නොවන බැවින් බහුශ්‍රැත වූ ද ඒ පුද්ගලයා බුද්ධශ්‍රාවක සංඛ්‍යාවට නො ගැනේ.

**‘බහුස්සකො පි වෙ හොති - සීලෙසු සුසමාහිතො,
උභයෙන නං පසංසන්ති - සීලකො ච සුතෙන ච’**

‘ඉදින් බහුශ්‍රැත ද වේ නම්, ශීලයෙන් ද යුක්ත වේ නම් ඔහුට ශීලය ශ්‍රැතය යන දෙකින් ම පසසත්ය’ යනු එහි තේරුමය. එබඳු පුද්ගලයා විශේෂයෙන් පැසසිය යුතු බුද්ධශ්‍රාවකයෙක් වේ.

බුදුරදුන්ගේ ධර්මය අසා එය ගෞරවයෙන් පිළිගෙන එය අනුව පිළිපදින පිළිපැදීමට උත්සාහ කරන බුද්ධශ්‍රාවකයෝ මනුෂ්‍ය - දේව - බ්‍රහ්ම වශයෙන් තුන් කොටසක් වෙති. ගෘහස්ත - ප්‍රවුච්ඡිත වශයෙන් දෙකොටසක් වෙති. පෘථග්ජන - ආයඨී වශයෙන් දෙකොටසක් වෙති. උපසම්පන්න - අනුපසම්පන්න වශයෙන් දෙකොටසක් වෙති. සංඝගුණ පාඨයෙහි 'යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගාති අට්ඨපුරිසපුග්ගලා එස හගවකො සාවකසංඝො' යනුවෙන් 'යුග්ම වශයෙන් සතරක් වන, පුද්ගල වශයෙන් අට දෙනකුත් වන මේ පිරිස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයාය'යි වදාරා තිබේ. විශුද්ධිමාර්ගයෙහි අෂ්ටපුරිස පුද්ගලයන් දක්වා තිබෙන්නේ 'පුරිසපුග්ගලවසෙන එකො පට්ඨමග්ගට්ඨො එකො ඵලට්ඨොති ඉමිනා නයෙන අට්ඨෙව පුරිසපුග්ගලා හොන්ති' යනුවෙන් ප්‍රථම මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, ප්‍රථම ඵලස්ථ පුද්ගලයාය, ද්විතීය මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, ද්විතීය ඵලස්ථ පුද්ගලයාය, තෘතීය මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, තෘතීය ඵලස්ථ පුද්ගලයාය, චතුර්ථමාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, චතුර්ථ ඵලස්ථ පුද්ගලයාය කියා ය. කල්‍යාණ පෘථග්ජන හික්ෂුව එහි සඳහන් කර නැත. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත සුත්‍රධර්මයන්හි සංඝරත්නයට අයත් පුද්ගල විභාගය වදාරා ඇත්තේ අන් ක්‍රමයකට ය. මෙහි එක් සුත්‍ර දේශනාවක් දක්වනු ලැබේ.

අට්ඨිමෙ පුග්ගලා ආහුනෙය්‍යා පාහුනෙය්‍යා දක්ඛිණෙය්‍යා අඤ්ජලිකරණීයා අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලොකස්ස. කතමෙ අට්ඨ? සොනාපන්නො, සොනාපන්නිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, සකදගාමී, සකදාගාමී ඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නෝ, අනාගාමී, අනාගාමීඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, අරහා, අරහත්තාය පටිපන්නො, ඉමෙ ඛො හික්ඛවෙ අට්ඨපුග්ගලා ආහුනෙය්‍යා පාහුනෙය්‍යා දක්ඛිණෙය්‍යා අඤ්ජලිකරණීයා අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලොකස්සා ති.

චත්තාරො ච පටිපන්නා
චත්තාරො ච ඵලෙ ධිකා
එස සංඝො උජුභුකො
පඤ්ඤා සීල සමාහිකො,

යජමානානං මනුස්සානං
 පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං
 කාරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං
 සංඝෙ දින්නං මහජඵලං.

(අංගුත්තර අට්ඨකතිපාන)

මේ සූත්‍රයේ හැටියට සෝවාන් පුද්ගලයාය, සෝවාන් ඵලයට පැමිණීම පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාය, සකාදගාමී පුද්ගලයාය, සකාදාගාමීඵලයට පැමිණීම සඳහා පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාය, අනාගාමී පුද්ගලයාය, අනාගාමී ඵලයට පැමිණීම පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාය, අර්හත් පුද්ගලයාය, අර්හත්ඵලයට පැමිණීම පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාය යන මේ පුද්ගලයෝ අටදෙන සංඝරත්නයට අයත් පුද්ගලයන් අටදෙනාය. මේ පුද්ගලයන් අටදෙනා දක්ෂිණාවිභංග සූත්‍රයෙහි ද වදරා ඇත්තේය. එහි අටුවාවෙහි 'හෙට්ඨිම කොටියා තිසරණගතො උපාසකො පි සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපත්තො නාම හොති' යනාදීන් තිසරණගත උපාසකයාගේ පටන් සෝවාන් මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා දක්වා ඇති ඒ ඒ තරාතිරම්ඵල පුද්ගලයන් සෑමදෙනා ම සෝවාන් මාර්ගය පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයන් බව දක්වා තිබේ. එය අනුව අෂ්ට පුරුෂ පුද්ගලයන්ට සෝවාන් මාර්ගය පිණිස පිළිපදින කල්‍යාණපෘථග්ජන හික්ෂුන් ද අයත් වන බව කිය යුතුය. අෂ්ටපුරුෂ පුද්ගලයන් අතර උපසම්පන්නයෝ ද, අනුපසම්පන්නයෝ ද වෙති. බුදුරජුන් ජීවමාන කාලයේ හා එයට සමීප කාලයේ ද මහපල ලබා ආයඝීශ්‍රාවකත්වයට පැමිණ සිටි ගිහියෝ බොහෝ වූහ. මිනිස්ලොව කෙසේ වුව ද දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝකවල මහපල ලබා ඇති බොහෝ දෙව බ්‍රහ්ම ආයඝී ශ්‍රාවකයෝ දැනුදු ඇත්තාහ. ඔවුහු ආයඝීශ්‍රාවකයන් වුවද තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාව සම්පූර්ණයෙන් පිළිගත්තාහු නො වෙති. එබැවින් මහපල ලබා ඇත්තාවූ ද ඔවුහු සංඝරත්නයට අයත් නො වෙති. තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවක්‍රය සම්පූර්ණයෙන් පිළිගන්නෝ උපසම්පන්න හික්ෂුහුය. එබැවින් ආයඝී වූ ද, පෘථග්ජන වූ ද, උපසම්පන්නයෝ ම තථාගතයන්

වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝරත්නයට අයත් වෙති. අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥා යි ත්‍රිශික්ෂාවක් ඇත්තේය. ගිහි පැවිදි කානටත් ඇත්තේ එක ම අධිචිත්ත ශික්ෂාවෙකි. එකම අධිප්‍රඥා ශික්ෂාවකි. ඒ ශික්ෂා දෙකින් උපසම්පන්න අනුපසම්පන්නයන්ගේ වෙනසක් නැත්තේය. අධිශීල ශික්ෂාවෙන් උපසම්පන්න අනුපසම්පන්නයන්ගේ විශාල වෙනසක් ඇත්තේය. සෝවාන් වූ ද ගිහියාගේ නිත්‍යශීලය පඤ්චශීලය ය. උපසම්පන්න හික්ෂුවගේ ශීලය ඉතා විශාල ශීලයෙකි.

**‘නවකොට්ඨසහස්සාති - අසීතිං සතකොට්ඨයො,
පඤ්ඤාසං සතසහස්සාති - ඡත්තිංසා ව පුතාපරෙ.**

**එතෙ සංවරචිතයා - සම්බුද්ධෙන පකාසිතා,
පෙය්‍යාලමුඛෙන තිද්දිට්ඨා - සික්ඛා චිතයසංවරෙ.’**

(විසුද්ධිමග්ග)

යනුවෙන් දැක්වෙන ‘නවදහස් එකසිය අසුකෝටි පන්ලක්ෂ සතිස් දහසක් ශික්ෂා ඇති මහා ශීලය උපසම්පන්න හික්ෂුන්ගේ ශීලය ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ සියලු ම හික්ෂුන්ට ඇත්තේ ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීල සංඛ්‍යාත එක ම ශීලයෙකි. එකම දෘෂ්ටියකි. ‘දිට්ඨිසීල සාමඤ්ඤෙන සංඝට්ඨොති සංඝො’ යන වචනාර්ථය පරිදි ඒ හික්ෂු පිරිස ශරීරවලින් ඔවුනොවුන් කොතෙක් දුරින් සිටිය ද, ශීල - දෘෂ්ටි දෙකින් ඔවුනොවුන් ගැටී ඇති බැවින් සම්බන්ධ වී ඇති බැවින් සංඝ නම් වේ. සර්වඥයන් වහන්සේගේ ආඥාව පරිදි පැවිද්ද ලබා බුද්ධ සුත්‍ර භාවයට පැමිණ සිටින සාමණේරයෝ චිතයකර්මවලට සුදුසුවන පරිදි සංඝරත්නයට අයත් නො වතුදු දක්ෂිණාර්ථ භාවයෙන් සංඝරත්නයට අයත් වෙති. එබැවින් ඔවුන්ට ද සහසතු විහාරාරාම පරිභෝග කිරීමේ අයිතිය ඇත්තේය. ඔවුහු සංඝලාභ බෙදීමේදී කොටස ලැබීමට සුදුස්සෝ ද වෙති. සංඝයාට ලැබී ඇති සිවුරු බෙදීමේදී සාමණේරයන් ගැන පිළිපැදිය යුතු ආකාරය තථාගතයන් වහන්සේගෙන් විවාළ කල්හි ‘අනුජානාමි හික්ඛවෙ, සාමණේරානං උපඨිඨ පට්ඨිංසං දඤං’ යනුවෙන් හික්ෂුවකට ලැබෙන කොටසින්

බාගයක් සාමණේරයන්ට දීමට තථාගනයන් වහන්සේ අනුදැන වදාලන. වනින් සම්පූර්ණ සාමණේරයනට සම්පූර්ණ කොටස ම දියයුතු බව විනය අටුවාවෙහි කියා තිබේ. ශ්‍රමණ දුශ්ශීලයා ද, ශ්‍රමණ වේශය දරමින් හික්ෂුවකැයි ප්‍රතිඥා කරමින් සිටිනාතාක් හික්ෂුවක් ලෙස සැලකිය යුතු බව ද 'සංඝ සමය සමනුපච්චිට්ඨකොපි දක්ඛණං විසොධෙති' යනුවෙන් ශ්‍රමණ දුශ්ශීලයා ද සංඝසමයට අයත් වන බව ද මළින්දපඤ්භයෙහි කියා තිබේ. මෙසේ බලන කල්හි බුදු සස්තෙහි පැවිද්ද ලබා ඇති සැමදෙන ම සංඝරත්නයට අයත් වන බව කිය යුතුය. සරණ සමාදානයෙහිදී හා වස්තූන් සහසතු කිරීමේදී සංඝයා ලෙස සැලකෙන්නේ ඒ අපරිච්ඡින්නක පුද්ගල සමූහය ය. විනයකර්මවලදී එක් තැනකට රැස්වූ උපසම්පන්න හික්ෂු පිරිසක් සංඝයා ලෙස සලකනු ලැබේ. චතුර්වර්ග සංඝයා ය, පඤ්චවර්ග සංඝයා ය, දශවර්ග සංඝයා ය, විංශතිවර්ග සංඝයා ය, අතිරේක විංශතිවර්ග සංඝයා යයි විනය ක්‍රමයෙන් සංඝයා පස් කොටසක් වශයෙන් කියනු ලැබේ.

**‘වතුචග්ගො පඤ්චවග්ගො - දසවීසති වග්ගිකො,
අතිරෙකවීසති වග්ගො - පඤ්ච සංඝා විභාවිතා**

(බුද්දසික්ඛා)

ශාසනය පවත්නා කාලය.

විනයපිටකයේ චූලවග්ගපාලියේ හික්ඛුනිබන්ධකයේ හා අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨකනිපාතයේ ද දක්නා ලැබෙන පාඨයක් දක්වමින් ඇතැම්හු ‘මෙකල බුදු සස්තක් නැත, හික්ෂුන් නැත, දැනට සිටින හික්ෂුහු හික්ෂු ප්‍රතිරූපකයන් මීස නියම හික්ෂුහු නො වෙති ය, දැන් නියම සංඝරත්නය නැත’යි පවසති. ඔවුන් ගෙනහැර දක්වන පාඨය මෙසේය.

‘සචෙ ආනන්ද නලභි ස්සා මාතු ගාමො තථාගනප්පචේදිතෙ ධම්මවිනයෙ අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජං, චිරට්ඨිතිකං ආනන්ද භ්‍රම්මචරියං අභවිස්ස, වස්සසහස්සං සද්ධම්මො තිට්ඨේය්‍ය, යථො පි බො ආනන්ද

මාතුගාමෝ නථාගතස්පවේදිනෙ ධම්මචිනයෙ අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො න දුනි ආනන්ද බ්‍රහ්මචරියං විරට්ඨිතිකං හවිස්සති, පඤ්චෙවදුනි ආනන්ද වස්සසනානි සද්ධම්මො ධස්සති.

සෙය්‍යථාපි ආනන්ද - පෙ - සෙය්‍යථාපි ආනන්ද පුරියො මහතො තලාකස්ස පටිගච්චේව ආලිං ඛන්ධෙය්‍ය යාවදෙව උදකස්ස අනතික්කමනාය. එවමෙව ඛො ආනන්ද මයා පටිගච්චේව හික්ඛුනිතං අට්ඨගරුධම්මා පඤ්ඤන්තා යාවජීවං අනතික්කමනියාති.

මේ පාඨයේ කෙටි අදහස වර්ෂ දහසක් පවත්නා සද්ධර්මය මාගමුත් බුදුසස්තෙහි පැවිදිවීම නිසා වර්ෂ පන්සියයක්පමණක් පවත්නක් වන්නේය. එසේ නොවී සද්ධර්මය වර්ෂ දහසක් ම පවතිනු පිණිස කලින් ම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් හික්ඛුනිත්ට අෂ්ටගරු ධර්මය පනවන ලද්දේය යනුයි.

පයඝීප්පති සද්ධර්මය, ප්‍රතිපත්ති සද්ධර්මය, ප්‍රතිචේධ සද්ධර්මය යි සද්ධර්ම තුනක් ඇත්තේ ය. ඉහත දැක්වූ සූත්‍රයෙහි වර්ෂ දහසක් පවත්තේය යි වදාරා තිබෙන්නේ සද්ධර්ම තුනෙන් ප්‍රතිචේධ සද්ධර්මය යයි අටුවාවල කියා ඇත්තේය. 'වස්සසහස්සං සද්ධම්මො නිට්ඨෙය්‍ය' යන පාඨයෙන් දැක්වෙන්නේ වර්ෂ දහසක් අංගසම්පූර්ණ ප්‍රතිචේධය පවත්නා බවත් ඉන් පසු ක්‍රමයෙන් පිරිහී යන බවත් මිස දැල්වෙමින් තිබෙන පහතක් සැණෙකින් නිවී යන්නක් මෙන් වර්ෂ දහස පිරෙනු සමඟම ප්‍රතිචේධය සම්පූර්ණයෙන් අතුරුදහන් වීමක් නො වන බව ය.

'වස්සසහස්සන්ති වෙනං පටිසම්භිදුපහේදස්පත්ත බිණ්ණාසවානං වසෙනෙව චුන්නං, නතො පන උත්තරිමි'පි සුක්ඛච්චපස්සක බිණ්ණාසව වසෙන වස්සසහස්සං, අනාගාමිවසෙන වස්සසහස්සං, සකදගාමිවසෙන වස්සසහස්සං, සොනාපන්න වසෙන වස්සසහස්සන්ති එවං පඤ්චවස්ස සහස්සානි පටිචේධ සද්ධම්මො ධස්සති.

(මනෝරථපුරාණි)

මේ මනෝරථපුරණි අටුවා පාඨයෙන් පිළිසිඹියාපත් රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂදහසක් ද, ශුෂ්ක විදර්ශක රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, අනාගාමීන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක්ද, සකාදගාමීන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, සෝතාපන්නයන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද මෙසේ පන්දහසක් අවුරුදු ප්‍රතිවේධ ධර්මය පවත්නා බව දැක්වේ. පිළිසිඹියාපත් රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, ෂඩ්භිඥා රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, ත්‍රිවිද්‍යා රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, ශුෂ්කවිදර්ශක රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, පෘථග්ජන භික්ෂූන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද බුදු සසුන පවත්නා බව **සම්පසාදනිය සුත්‍ර අටුවාවෙහි** කියා තිබේ. දැනට පවත්නේ බුදුසසුනේ තුන්වන වර්ෂ දහසය. මේ කාලය **මනෝරථපුරණියෙහි** කියන අන්දමට අනාගාමීන් සිටිය හැකි කාලයයි. **දීඝනිකායට්ඨ කථාවෙහි** දැක්වෙන අන්දමට ත්‍රිවිද්‍යා ඇති රහතුන් සිටිය හැකි කාලයයි.

පිටකත්‍රය සංඛ්‍යාත පයඝාජනි සධර්මය ලෙහෙසියෙන් සුළු කලකින් නැතිවිය හැකියක් නොවේ. ටික තැනක ටික දෙනෙක් අත පමණක් පවත්නා දේවල් ලෙහෙසියෙන් නැති වී යා හැකිය. පයඝාජනි සධම්මය බොහෝ ගම්වල බොහෝ නගරවල බොහෝ පෙදෙස්වල බොහෝ රටවල බොහෝ භික්ෂූන් අතර පැතිර පවතින්නකි. එය එක විහාරයක නැති වුව ද තවත් දහස් ගණනක් විහාරවල පවතී. එක ගමක එක රටක නැති වුව ද තවත් බොහෝ ගම් රටවල පවතී. එබැවින් එය ලෙහෙසියෙන් නැති කළ නො හැකිය. එය කලින් කලට පැතිර පවත්නා ප්‍රදේශ අඩු වැඩි වෙමින්, දීර්ඝ කාලයක් පවතිනු ඇත. වර්ෂ පන්දහසකින් තබා දසදහසකිනුදු එය නැතිවෙනැයි නො සිතිය හැකිය.

සධම්මයේ මූලය පර්යාජනියය. බෙහෙත් වට්ටෝරුව පවත්නා තුරු වුවමනා අයෙකුට බෙහෙත සාදගත හැකි බැවින් බෙහෙත නැති වූයේ නොවේ. බෙහෙත නැති වූයේය යි කිය යුත්තේ බෙහෙත් වට්ටෝරුව නැති වුව හොත්ය. එමෙන් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිවේධයන් ඇති කර ගන්නා ක්‍රමය දක්වන පර්යාජනි සද්ධර්මය

පවත්නා තුරු ප්‍රතිපත්ති - ප්‍රතිවේධ දෙක අතුරුදහන්වී යයි නො කිය හැකිය. වුවමනා කෙනකුට පයඝාතය අනුව ප්‍රතිපත්තිය හා ප්‍රතිවේධය ඇති කර ගත හැකිය. හික්ෂු පරම්පරාව සිදී ගියහොත් මහණ කම හා උපසම්පදව පමණක් නැවත ඇති කළ නො හැකිය.

සංසරත්තය නොයෙක් රටවල පැතිර සිටින විශාල පිරිසකි. එක් පෙදෙසක එක් රටක හික්ෂුන් නැති වී ගිය ද තවත් බොහෝ ප්‍රදේශවල හික්ෂුහු වෙසෙති. එබැවින් බුදුරදුන් දිවමත් කල පටන් මේ වන තුරු හික්ෂු පරම්පරාව පැවත අවුත් තිබේ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අදහස ලෝකයෙහි සද්ධර්මය හෙවත් ත්‍රිපිටික ශාසනය ඉදිරියට බොහෝ කලක් පැවැත්වීමය. එබැවින් උන්වහන්සේ විසින් සද්ධර්මය ඉදිරියට පවත්වා ගැනීමට උපදෙස් දීම වශයෙන් සද්ධර්මයාගේ චිරස්ථිතියට හා පරිහානියට හේතු දක්වන සුත්‍ර බොහෝ ගණනක් වදුරා ඇත්තේය. **මාගේ මේ විනය මේ ධර්මය මෙපමණ වර්ෂ ගණනකටය, ඉන් ඉදිරියට මේ ධර්මය හා විනය අවලංගු කියා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ආඥාවක් පිහිටුවා නැත.** හික්ෂුහු යම් තාක් කල් තථාගතයන් වහන්සේගේ විනය අනුව කුලපුත්‍රයන් පැවිදි කෙරෙත් නම් උපසම්පද කෙරෙත් නම් එතෙක් සංසරත්තය පවත්නේය. බුද්ධ කාලයේ පටන් අද දක්වා ම හික්ෂුන් විසින් එද පැවති විනය අනුවම කුලපුත්‍රයන් පැවිදි උපසම්පද කර ගෙන අවුත් ඇති බැවින් අද වාසය කරන හික්ෂුන් නියම හික්ෂුන් නො වීමට, අද සංඝයා නියම සංඝයා නො වීමට කිසිදු හේතුවක් නැත. එද බුදුරදුන් හා විසු සැරියුන් මුගලන් ආදී මහරහතන් වහන්සේ හා අද සිටින හික්ෂුන් වහන්සේ ද එක ම පිරිසකි. එද විසු රහතන් වහන්සේලා හා අද සිටින පෘථග්ජන හික්ෂුන් වහන්සේලා තථාගතයන් වහන්සේගේ එක ම ශ්‍රාවක සංසරත්තය ය.

බොහෝ දහම් පොත් දක්නට ඇති බැවින්, ධර්මධරයන් දක්නට ඇති බැවින්, ධර්මදේශනා අසන්නට ඇති බැවින් මෙකල පයඝාතී සද්ධර්මය ඇති නැති බව ගැන සැක කරන්නට කරුණක් නැත. ධර්මය අනුව පිළිවෙත් පුරන බොහෝ ගිහි

පැවිද්දන් දක්නට ඇති බැවින් මෙකල ප්‍රතිපත්ති සඳ්ධර්මය ඇත ද? නැතද? කියා සැක කරන්නට කරුණක් නැත. 'ඉමෙ ච සුභද්ද භික්ඛු සම්මා විහරෙය්‍යං න සුඤ්ඤො ලොකො අරහත්තෙහි අස්ස'යි 'සුභද්දය, මේ භික්ෂුහු මැනවින් වෙසේ නම් ලෝකය රහතුන්ගෙන් හිස් නො වන්නේය'යි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාරා ඇති බැවින් පයඝාප්ති ප්‍රතිපත්ති ධර්ම දෙක පවත්නා කල්හි ප්‍රතිවේධය නැතය යි ද නො කිය හැකිය. ප්‍රතිවේධය නො පෙනෙන දෙයක් බැවින් එහි ඇති නැති බව කවදාටත් තේරුම් ගැනීම අපහසුය. වර්ෂ දහසකින් ශාසනය කෙළවර වේ නම් තථාගතයන් වහන්සේට 'ඉමෙ ච සුභද්ද භික්ඛු සම්මා විහරෙය්‍යං න සුඤ්ඤො ලොකො අරහත්තෙහි අස්ස' යනු වදාරන්නට කරුණක් නැත.

සංඝරත්නයේ ගුණ

සුපටිපන්නො හගචතො සාවකසංඝො, උජුපටිපන්නො හගචතො සාවකසංඝො, ඤායපටිපන්නො හගචතො සාවකසංඝො, සාමීචිපටිපන්නො හගචතො සාවකසංඝො, යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගාති අට්ඨපුරිසපුග්ගලා එසහගචතො සාවකසංඝො ආහුනෙයො, පාහුනෙයො, දක්ඛිණෙයො, අඤ්ජලිකරණීයො, අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේතං ලොකස්සාති.

මේ සංඝගුණ පාඨය ය. එයින් කියැවෙන ගුණ නවයක් ඇත්තේ ය. ඒ මෙසේ ය.

1. සුපටිපන්නො හගචතො සාවකසංඝො,

භාග්‍යචතුත් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥා සංඛ්‍යාත සුන්දර ප්‍රතිපත්තියක් ඇති සේක

2. උජුපටිපන්නො හගචතො සාවකසංඝො,

භාග්‍යචතුත් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥා සංඛ්‍යාත සෘජු ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදෙන සේක.

3. ඤායපටිපන්නො හගචතො සාවකසංඝො,

භාග්‍යචතුත් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ අධිශීල

- අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥා සංඛ්‍යාත නිවනට හේතු වන ප්‍රතිපත්තියෙහි පිළිගත් සේක.

4. සාමීච්චිපත්තො හගවකො සාවකසංඝො,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥා සංඛ්‍යාත ගරු කිරීමට සුදුසු ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදෙන සේක.

5. යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨපුරිසපුග්ගලා එස හගවකො සාවකසංඝො ආනුණේයො,

යම් ඒ පුරුෂයුග්ගම සතරක් වේ ද, පුරුෂ පුද්ගලයෝ අට දෙනෙක් වෙත් ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඒ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ ඉතා දුර සිට වුවද ගෙනැවිත් දෙන සිවුපසය පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

6. පානුනෙයො,

දුර සිට පැමිණෙන ප්‍රිය මනාප ඤාති මිත්‍රයන් උදෙසා පිළියෙල කළ දෙය වුවද පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

7. දක්ඛිණේයො,

සැදැහැවතුන් විසින් පරලොච සැප පතා දෙන දානය පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

8. අඤ්ජලි කරණීයො,

සකල ලෝකයා විසින් ම දොහොත් හිස මත තබා කරන නමස්කාරය පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

9. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලෝකස්ස.

ලෝකයා හට උතුම් පින් කෙතක් වන සේක.

16

සුපටිපන්න ගුණය

නිවනට පමුණුවන සුන්දර ප්‍රතිපත්තියක් පුරන බව සුපටිපන්න ගුණය ය. නටාගනයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ කලාණපාඨග්ජන භික්ෂූන් හා ශෛක්ෂයෝ සුන්දර ප්‍රතිපත්තිය පුරමින් සිටින බැවින් සුපටිපන්න නම් වෙති. රහත්හු ඒ ප්‍රතිපත්තිය පුරා අවසන් කොට සිටින බැවින් සුපටිපන්න නම් වෙති.

මේ මේ දෙය කරමිය, මේ මේ දෙය නොකරමිය යි අධිෂ්ඨාන කර ගැනීමි වශයෙන් හෝ සමාදන් වීමෙන් හෝ ප්‍රකෘති වාරිත්‍ර වශයෙන් හෝ පවත්වන ක්‍රියා විශේෂයෝ ප්‍රතිපත්ති නම් වෙති. ප්‍රතිපත්තිවලින් ඇතැමෙක් නිෂ්ඵල ප්‍රතිපත්තිහුය. ඇතැමෙක් අපායට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහුය. ඇතැමෙක් සුගතියට හා නිවනට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහුය. සුගතියට හා නිවනට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහු **සමාක් ප්‍රතිපත්ති** නම් වෙති. අපායට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහු **මිඨා ප්‍රතිපත්ති** නම් වෙති.

ප්‍රතිපත්තීන් අතර පිරිම ඉතා දුෂ්කර වූ දුකින් පිරිය යුතු වූ දුක් සහිත වූ රුක්ෂ ප්‍රතිපත්ති ද ඇත්තේය. පිරිම පහසු සුවසේ පිරිය හැකි ප්‍රතිපත්ති ද ඇත්තේ ය. ධර්මය නො දන්නෝ පිරිමට දුෂ්කර රුක්ෂ ප්‍රතිපත්තීන් උසස් ප්‍රතිපත්ති ලෙස ද, එබඳු ප්‍රතිපත්ති පුරන පුද්ගලයන් උසස් පුද්ගලයන් ලෙස ද, රහතුන් ලෙස ද සලකති. රුක්ෂ වූ පමණින් ප්‍රතිපත්තිය සමාක්

ප්‍රතිපත්තියක් නොවේ. ඇතැම් රුක්ෂ ප්‍රතිපත්තිහු, පුරන්තවුන් මරණින් මතු අපායට පමුණුවන මිථ්‍යා ප්‍රතිපත්තිහුය. තීර්ථකයන් විසින් පුරන මෙලොව දුක් විඳ මරණින් මතු අපායෝත්පත්තියට ද හේතුවන මිථ්‍යාප්‍රතිපත්තින් වූ **ධුලෙමීම සමාදාන සුත්‍රයෙහි** මෙසේ වදාරා ඇත්තේය.

‘කතමඤ්ච භික්ඛවේ ධම්මසමාදානං පච්චුෂ්පන්ත දුක්ඛඤ්චෙ ව ආයතිඤ්ච දුක්ඛ විපාකං ? ඉධ භික්ඛවේ එකච්චො අවෙලකො හොති මුත්තාචාරෝ හත්ථාවලෙනො. න එහි හදන්තිකො න තිට්ඨහදන්තිකො, න උද්දිස්සකං න නිමන්තණං සාදියති. සො න කුම්භිමුඛා පතිගණ්හාති, න බලොපිමුඛා පතිගණ්හාති, න එළකමන්තරං න දණ්ඩමන්තරං න මුසලමන්තරං න ද්විත්තං භුඤ්ජමානානං, න ගබ්භිනියා න පායමානාය න පුරිසන්තරගතාය න සංකිත්තිසු. න යත්ථ සා උපට්ඨිතා හොති, න යත්ථ මක්ඛිකා සණ්ඩසණ්ඩචාරිණී, න මච්ඡං න මංසං න සුරං න මෙරයං න ටුසොදකං පිබති-පෙ-ඉති එවරුපං අනෙකච්චිතං කායස්ස ආනාපනපරිතාපනානුයොග මනුයුත්තෝ විහරති, සො කායස්ස හෙදා පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපානං නිරයං උපපජ්ජති. ඉදං වුච්චති භික්ඛවේ, ධම්මසමාදානං පච්චුෂ්පන්ත දුක්ඛඤ්චෙව ආයතිඤ්ච දුක්ඛවිපාකං’

ඇතැම් තීර්ථකයෝ වස්ත්‍ර පරිභෝගයෙන් ද ලෝභය ඇති වෙතැයි වස්ත්‍ර නො හැඳ උපන් හැටියට ම වෙසෙති. එය ඔවුන්ගේ එක් ප්‍රතිපත්තියකි. මනුෂ්‍ය චාරිත්‍ර හැර සිටගෙන ම මලමුත්‍ර පහ කෙරෙති. සිට ගෙනම ආහාර අනුභව කරති. භාජන පාවිච්චි නොකොට අතටම ගෙන ආහාර වලඳති. ඡලයත් සත්ත්වයන්ගැයි වරදවා ගෙන අත සේදීමට දිය පාවිච්චි නොකරති. ලෙවකෑමෙන් අත් පිරිසිදු කරති. කෝටු කැබලිවලට ද පණ ඇතැයි පිළිගෙන ඒවා ද ගරීරය පිරිසිදු කිරීමට පාවිච්චි නොකරති. පිණ්ඩපාතය දීම සඳහා එන්නයයි ආරාධනා කළ හොත් නොයති. යන කල්හි, දීම සඳහා සිටින්නය යි කියුව හොත් නොසිටිති. ඔවුහු

අනුන් කියන දෙය කිරීමත් වරදකැයි සලකති. තමන් උදෙසා පිළියෙල කළ ආහාරය නොපිළිගනිති. බත් ගන්නා කල්හි සැන්ද වැදීම සැලියට ජීඩාවකැයි සැලියකින් ගෙන දෙන ආහාරය නොපිළිගනිති. එසේ ම පැසකින් ගෙන දෙන ආහාරය ද නොපිළිගනිති. එළිපත්තක් අතුරෙහි සිටින සේ දෙන දෙය නො පිළිගනිති. මෝල් ගසක් මැදි කොට දෙන දෙය නො පිළිගනිති. දඬුකඳක් මැදි කොට දෙන දෙය නොපිළිගනිති. වළඳමින් ඉන්නා දෙදෙනකුගෙන් එකකු නැගිට දෙන දෙය නොපිළිගනිති. ගැබ්ණියන් විසින් දෙන දෙය නොපිළිගනිති. කිරි පොවමින් සිටින මවක දෙන දෙය නොපිළිගනිති. පුරුෂයෙකු හා වෙසෙන ස්ත්‍රියක දෙන දෙය නොපිළිගනිති. අනුන්ගෙන් සහල් එකතු කොට පිසූ බත නොපිළිගනිති. සුනබයකු බලා සිටිනා තැනින් නොපිළිගනිති. මැස්සන් ඇති තැනින් නොපිළිගනිති. මස් මාලු නොපිළිගනිති. සුරාමේරය පානය නොකරති. ධාන්‍යයෙන් කළ ටුසෝදක නම් කාඩ් විශේෂය පානය නොකරති. පිඬු සිභා ගිය විට එක් ගෙයකින් ලද දෙයින්ම ද යැපෙති. එක් බත් පිඩකින් ම හෝ යැපෙති. ගෙවල් දෙකකින් ලද දෙයින්ම හෝ යැපෙති. බත් පිඬු දෙකකින්ම හෝ යැපෙති. ගෙවල් සතකින් ලැබෙන දෙයින් ම හෝ යැපෙති. බත් පිඬු සතකින්ම හෝ යැපෙති. දිනක් හැර දිනක හෝ අහර ගනිති. දෙ දිනක් හැර හෝ අහර ගනිති. තෙදිනක් සිවුදිනක් පස්දිනක් සදිනක්, සත්දිනක් හැර හෝ අහර වළඳති. අඩමසකට වරක් හෝ අහර වළඳති. නො පිසූ පලා පමණක් හෝ වළඳති. තණ සහලෙන් පිසූ බත පමණක් හෝ වළඳති. වනයෙහි ඉබේ හටගත් ධාන්‍ය පමණක් හෝ වළඳති. සම්කරුවන් විසින් ඉවත් කරන සම්කසට හෝ අනුභව කරති. සෙවෙල් අනුභව කරති. කුඩු අනුභව කරති. අන්‍යයන් ඉවත ලන බත් දන්කුඩ හෝ අනුභව කෙරෙති. තණ හෝ ගොම හෝ අනුභව කෙරෙති. වනමුල් පල හෝ අහර කොට ගනිති. ගස් වලින් වැටෙන එල පමණක් හෝ වළඳති.

ඇතැම් තීර්ථකයෝ වටිනා වස්ත්‍ර පරිභෝගයෙන් ලෝභය ඇති වෙතැයි වස්ත්‍රතෘෂ්ණාව දුරු කරනු පිණිස සණවත් හදිති.

මිනිවලින් ඉවත් කළ වස්ත්‍ර ගෙන පරිභෝග කරති. ජනයා ඉවත දු රෙදි කැබලි අඩුලා පරිභෝග කෙරෙති. ගස්වල සිව් හෝ වස්ත්‍ර වෙනුවට පරිභෝග කරති. දිවිසම් වස්ත්‍ර වෙනුවට පරිභෝග කෙරෙති. නියඳ පට්ටා හෝ වස්ත්‍ර වෙනුවෙන් පරිභෝග කරති. ගස්වල පතුරු ද වස්ත්‍ර වශයෙන් පරිභෝග කෙරෙති. අස් ලොමින් කළ කම්බිලි හා හිසකෙස්වලින් කළ කම්බිලි ද පරිභෝග කෙරෙති. බක මුහුණු පියාපතින් කළ ඇඳුම් ද පරිභෝග කෙරෙති.

හිසකේ රැවුල් නො කපා උදුරා දමති. හිඳිම් නිඳිම් හැර සිටගෙන ම හෝ වෙසෙති. උක්කුටිකයෙන් ම හෝ හිඳිති. යන්තට වුවමනා විට නො නැගී මැඩියන් සේ පනිමින් යෙති. කටු මත නිදති. ලැලිවල හෝ බිම හෝ භොවිති. එක් ඇලයකින් ම නිදන්නෝ හෝ වෙති. කය නො සෝදා නො නා දූවිලි තැවරුණු ගනින් ම වෙසෙති. පව් සෝදා හැරීමටය යි දිනකට තෙවරක් දියට බැස නාති. මේවා මිථ්‍යාප්‍රතිපත්තිහුය. ඒ මිථ්‍යාප්‍රතිපත්තිවලින් කිසි ප්‍රයෝජනයක් නැත. ඒවා පුරන්නෝ මෙලොව ද දුක් විඳ මරණින් මතු අපායෙහි ද උපදිති.

ඇතැම්හු දුකින් මිදීමේ ප්‍රතිපත්තියක් වශයෙන් ගෝවුතය පුරති. ඇතැම්හු කුක්කුරවුතය පුරති. ඒවා දුෂ්කර ප්‍රතිපත්තිහුය. ගෝවුතය යනු තණ බුදීම ආදියෙන් ගවයා හැසිරෙන පරිදි හැසිරීමය. කුක්කුරවුතය යනු සුනඛයන් සේ පැවැත්මය. ඒ පිළිවෙත පුරන්නෝ සුනඛයන් සේ බිම දැමූ ආහාරය පහත් වී මුඛයෙන් ම ගෙන අනුභව කරති. පොළොව සුරා සුනඛයන්සේ බිම නිදති.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෝලිය ජනපදයෙහි **හළිද්දවසන** නම් නියමිගම වැඩවෙසෙන අවස්ථාවෙහි ගෝවුතය පුරන **පූර්ණ** නම් කෝලිය පුත්‍රයාය, කුක්කුරවුතය පුරන **සේනිය** නම් අවේලකයා ය යන දෙදෙනා උන්වහන්සේ වෙත එළඹී වැඳ එකත්පසෙක හුන්නාහ. ඉක්බිති ගෝවුතික පූර්ණ කෝලිය පුත්‍ර තෙමේ ස්වාමීනි, කුක්කුරවුතය පුරන්නා වූ අවේලක වූ මේ සේනිය දුෂ්කර ප්‍රතිපත්තියක් පුරන්නෙකි. හේ බිම දැමූ ආහාරය පහත් වී මුඛින් ගෙන වළඳන්නේ ය. දීර්ඝ කාලයක පටන් පුරාගෙන එන ඔහුගේ

ඒ කුක්කුරවුනයේ මස්තකප්‍රාප්තිය කවරේද ? මරණින් මතු ඔහුගේ උපත කොහිද ? යි විචාළේය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ප්‍රශ්නය නො අසවයි ප්‍රතික්ෂේප කළ සේක. පූර්ණ දෙවනුව ද තුන්වනුවද එය ම විචාළේය. එකල්හි ඔහුට මෙසේ වදාළ සේක.

ඉධ පුණ්ණ එකච්චො කුක්කුරවතං භාවෙනි පරිපුණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං, කුක්කුරසීලං භාවෙනි පුරිපුණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං, කුක්කුරචිත්තං භාවෙනි පරිණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං, කුක්කුරාකප්පං භාවෙනි පරිපුණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං, සො කුක්කුරවතං භාවෙන්වා පරිපුණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං කුක්කුරසීලං භාවෙන්වා පරිපුණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං, කුක්කුරචිත්තං භාවෙන්වා පරිපුණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං, කුක්කුරාකප්පං භාවෙන්වා පරිපුණ්ණං අඛිඛොකිණ්ණං, කායස්ස හෙදා පරම්මරණා කුක්කුරාතං සභව්‍යතං උපපජ්ජති. සචෙ ඛො පනස්ස එවං දිට්ඨි හොති. ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දොවො වා හවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වාති. සාස්ස හොති මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස ඛෝහං පුණ්ණං, ද්විත්තං ගතීතං අඤ්ඤතරං ගතිං වදාමි තිරයං වා තිරච්ඡාතයොතිං වා. ඉති ඛො පුණ්ණං සම්පජ්ජමානං කුක්කුරවතං කුක්කුරාතං සභව්‍යතං උපනෙති. විපජ්ජමානං තිරයන්ති.

(කුක්කුරවතිය සු.)

එහි තේරුම මෙසේය :-

පූර්ණය, මේ ලෝකයෙහි ඇතැමෙක් කුක්කුරවුනය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා ද, කුක්කුරශීලය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා ද, කුක්කුරචිත්තය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා ද, කුක්කුරාකල්පය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව පවත්වා ද, හෙතෙමේ කුක්කුරවුනය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා, කුක්කුරශීලය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා, කුක්කුරචිත්තය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා, කුක්කුරාකල්පය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව

පවත්වා මරණින් මතු බලුව උපදී. ඉදින් ඔහුට මේ ශීලයෙන් හෝ මේ ව්‍යනයෙන් හෝ මේ තපසින් හෝ මේ බ්‍රහ්මච්චයයීයෙන් හෝ ශක්‍රාදී උසස් දෙවියෙක් හෝ වෙමිය, අන් දෙවියෙක් හෝ වෙමිය යන දෘෂ්ටිය ඇති වේ නම් එය මිථ්‍යාදෘෂ්ටියකි. පූර්ණය, මම මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකයාට නරකය තිරිසන්යෝනිය යන ගති දෙකින් එක් ගතියක් කියමි. පූර්ණය, මෙසේ කුක්කුරව්‍යය සමාද්ධවත් හොත් බලබවට පමුණුවයි. වැරදුණ හොත් නරකයට පමුණුවයි.

තථාගතයන් වහන්සේ එසේ වදාළ කල්හි කුක්කුරව්‍යය වඩන සේනිය කඳුළු සලා හඩා ගෝව්‍යනය පුරන පූර්ණයේ අනාගතය බුදුරදුන්ගෙන් විචාලේය. තථාගතයන් වහන්සේ පෙර සේම ඒ ප්‍රශ්නය ප්‍රතික්ෂේප කොට තුන්වර දක්වා විචාළ කල්හි පෙර සේම විසඳා වදාළ සේක. පසුව ඒ දෙදෙන බුදුරදුන්ගෙන් දහම් අසා ඔවුන්ගේ මිථ්‍යා ප්‍රතිපත්ති හැර බුදුසස්තෙහි පැවිදිව සමයක්ප්‍රතිපත්ති පුරා සවිකෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ.

තථාගතයන් වහන්සේ කිසි කලෙක නොවරදින, සම්පූර්ණ කළහොත් ඒකාන්තයෙන් තිවතට පමුණුවන සමයක් ප්‍රතිපත්තියක් වදාරා ඇත්තේය. ඒ සමයක් ප්‍රතිපත්තිය - නො වරදින ප්‍රතිපත්තිය පුරන බැවින් උන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝරත්තය සුපටිපත්ත නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ඒ සුප්‍රතිපත්තිය මධ්‍යමනිකායේ මධ්‍යමපණ්ණාසකයේ **මහාසකුලදායී සුත්‍රයෙහි** දැක්වෙන පරිදි විස්තර කළ යුතුය.

පුන ච පරං උදායි, අක්ඛාතා මයා සාවකානං පටිපදා, යථා පටිපත්තා මෙ සාවකා චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාවෙන්ති, ඉධුදායි, හික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං, විත්තෙ විත්තානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා

විනයයා ලොකෙ අභිජ්ඣධා දොමනස්සං, තත්‍ර ච පන මේ සාවකා බහු අභික්ඛාඤ්ඤාවොසාන පාරමිජ්ජත්තා විහරන්ති

(මහාසකුලදායී සුත්ත)

එහි තේරුම මෙසේය:-

උදායී මා විසින් ශ්‍රාවකයන්ට දුකින් මිදී නිවන් ලබනු සඳහා පිළිපදනා ආකාරය කියා දී ඇත්තේය. මා විසින් කියා දී ඇති පරිදි පිළිපදින්නා වූ මාගේ ශ්‍රාවකයෝ සතර සතිපට්ඨානයන් භාවනා කරති. උදායී, මේ සස්තෙහි මහණ තෙමේ බලවත් වියයෙන් යුක්ත වූයේ සංස්කාරයන්ගේ ඇති සැටිය දැකීමට සමත් යහපත් නුවණින් යුක්ත වූයේ භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන යහපත් සිහියෙන් යුක්ත වූයේ නිර නැත්තා වූද, දුක් වූද, ආත්ම නොවන්නා වූ ද, ශුභ නොවන්නා වූද මේ කය, නිර නැතියක් දුක් ගොඩක් ආත්ම නොවන්නක් අශුභයක් වශයෙන් සිතින් බලමින් වෙසේ ද එසේ කිරීමෙන් ලෝකය යි කියනු ලබන මේ පක්ඛන්ධය සම්බන්ධයෙන් ඇතිවිය හැකි ඇලීම හා ද්වේශය දුරු කෙරේ.

බලවත් වීර්යයෙන් යුක්ත වූයේ, සංස්කාරයන්ගේ තතු දැන ගැනීමට සමත් නුවණින් යුක්ත වූයේ, භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන සිහියෙන් යුක්ත වූයේ, නිර නොවූ දුක් වූ ආත්ම නොවූ වේදනාවන් නිර නොවන දුක්වන ආත්ම නොවන දේවල් වශයෙන් සිතින් බලමින් වාසය කෙරේ ද ? එසේ වෙසෙමින් වේදනා සම්බන්ධයෙන් ඇතිවිය හැකි ඇලීම හා ද්වේශය දුරු කෙරේ.

බලවත් වීර්යයෙන් යුක්ත වූයේ, සංස්කාරයන්ගේ තතු දැන ගැනීමට සමත් නුවණින් යුක්ත වූයේ, භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන සිහියෙන් යුක්ත වූයේ, නිර නොවූ දුක් වූ ආත්ම නොවූ චිත්තය, නිර නොවන - දුක්වන - ආත්ම නොවන දෙයක් ලෙස සිතින් බලමින් වාසය කෙරේ ද, එසේ වෙසෙමින් ඒ චිත්තය සම්බන්ධයෙන් ඇතිවිය හැකි ඇලීම හා ද්වේශය දුරු කෙරේ.

බලවත් වීරයායෙන් යුක්ත වූයේ, සංස්කාරයන්ගේ තතු දැන ගැනීමට සමත් වන නුවණින් යුක්ත වූයේ, භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන සිතියෙන් යුක්ත වූයේ, තිර නොවූ දුක් වූ ආත්ම නොවූ නීවරණාදී ධර්මයන්, තිර නොවූ දුක් වූ ආත්ම නොවූ ධර්මයන් වශයෙන් සිතින් බලමින් වාසය කෙරේද, එසේ වාසය කරමින් ඒ ධර්මයන් සම්බන්ධයෙන් ඇතිවිය හැකි ඇලීම හා දේවේෂය දුරු කෙරේ. එසේ පිළිපැදීමෙන් මාගේ බොහෝ ශ්‍රාවකයෝ අර්හත්වයට පැමිණ වාසය කරන්නාහ.

කියන ලද පාඨයෙන් දැක්වෙන්නේ සතර සතිපට්ඨානයන් වැඩීම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන්ට කියා දී ඇති එක් සමයක් ප්‍රතිපත්තියක් බවය. ඉදිරියට ද ඒ සූත්‍රයෙහි සතරසමයක් ප්‍රධානාදිය වැඩීමත් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන්ට කියා දෙන ලද සමයක් ප්‍රතිපත්තිය බව දක්වා තිබේ.

සතිපට්ඨාන-සමයක්ප්‍රධාන-සාද්ධිපාද-ඉන්ද්‍රිය-බල බෝධාංග-මාර්ගාංග යන බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් වැඩීමය, අෂ්ටවිමෝක්ෂයන් වැඩීමය, අෂ්ටාභිභායතනයන් වැඩීමය, සතර ධ්‍යානයන් වැඩීමය, අනේකප්‍රකාර ප්‍රාතිහාර්යයන් කිරීමට සමත් සාධිවිධ අභිඥාව ඉපදවීමය, දිව්‍යමය වූ ද - මානුෂික වූ ද - සියුම් වූ ද - දුරෙහි වූ ද ශබ්දයන් ඇසීමට සමත් දිව්‍යශෝත්‍ර අභිඥාව ඉපදවීමය. අන්‍ය සත්ත්වයන්ගේ අන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ සිත් මේ ය යි දැනීමට සමත් පරචිත්ත විජානනඥානය උපදවා ගැනීමය, තමාගේ අතීත ජාති පිළිවෙළ දක්නා ඥානය උපදවා ගැනීමය, ඒ ඒ භවවලින් ව්‍යුත්පන්න කර්මානුරූපව සුගති දුෂීතීන්හි උපදනා සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුත්පන්නත්තීන් දක්නා නුවණ උපදවා ගැනීමය, සකලාශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට අර්හත්ඵලය උපදවා ගැනීමය යන මේවා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන්ට උගන්වන ලද සමයක් ප්‍රතිපත්තීහුය. සතිපට්ඨාන භාවනාදියෙහි යෙදීම ශීලයෙහි පිහිටා කළ යුක්තක් වන බැවින් ප්‍රාතිමෝක්ෂසංචර ශීලය, ඉන්ද්‍රිය සංචර ශීලය, ආජීවපාරිශුඬිශීලය, ප්‍රත්‍යයසත්තිශ්‍රිත ශීලය යන වතුපාරිශුඬි ශීලය ද ඒ සමයක්ප්‍රතිපත්තියට අයත් වේ.

ශ්‍රමණප්‍රතිපත්තිය බොහෝ සුත්‍රවල අනේකාකාරයෙන් දේශනය කර ඇත්තේය. තවත් සුත්‍රවල දේශනය කර ඇති පරිදි ශ්‍රමණප්‍රතිපත්තිය මෙසේය.

ගිහිගෙය හැර පැවිදි වූ තැනැත්තා විසින් අනුන්ට හිංසා කිරීම පිණිස පාවිච්චි කරන දඩු මුගුරු ආයුධ පාවිච්චිය හැර ප්‍රාණසානයෙන් වැළකී පවි කිරීමෙහි ලජ්ජා ඇතිව සත්ත්වයන් කෙරෙහි මෛත්‍රිය ඇතිව කරුණාව ඇතිව වාසය කළ යුතුය.

හිමියන් විසින් නුදුන් දෙය ගැනීමෙන් වැළකී දුන් දෙයක් පමණක් ගනිමින් සොරකම් නො කරන පිරිසිදු සිත් ඇතියකු වීසිය යුතුය.

ශ්‍රාමධර්මසංඛ්‍යාත අබ්‍රහ්මවයභීවෙන් හෙවත් ලාමක හැසිරීමෙන් වැළකී පිරිසිදුව වාසය කළ යුතුය.

බොරු කීමෙන් වැළකී සත්‍යය ම පාවිච්චි කරන්නා වූ අත්‍යයන් නො රවටන්නාවූ ස්ථිර කථා ඇත්තා වූ විශ්වාස කළ හැකි කථා ඇත්තා වූ පුද්ගලයකු විය යුතුය.

කේලාමි කීමෙන් හෙවත් සමඟි වූවන්ගේ හේදය පිණිස එක් තැනක කී දෙය අසා අන් තැනකට ගොස් කීමෙන් වැළකුණා වූ බිඳුනවුන් සමඟි කරන්නා වූ සමඟි වූවන්ගේ සමඟිය තහවුරු කරන්නා වූ සමඟියට කැමති වන්නා වූ පුද්ගලයකු විය යුතුය.

අසන්නවුන්ගේ සිත් රිදවන පරුෂ වචන කීමෙන් වැළකී අසන්නවුන්ගේ සිත් පිණවන මටසිලුටු යහපත් වචන කියන කෙනකු විය යුතුය.

සම්ඵප්‍රලාපය හෙවත් අසන්නවුන්ට දෙලොවට යහපතක් නො වන නිරර්ථක කථාව හැර දෙලොව යහපතට හේතුවන යහපත් කථා පමණක් සුදුසු කල් බලා කරන්නකු විය යුතුය.

පැළ හටගන්නා වූ මූලඛිජාදි ඛිජයන් හා නො මැරුණු ගස් වැල් සිඳිම් ගින්නෙන් දැවීම් ආදියෙන් විනාශ කිරීමෙන්

වැළකිය යුතුය. එක් වේලක් පමණක් ආහාර වලදන රාත්‍රිහෝජනයෙන් වැළකුණු විකාල හෝජනයෙන් වැළකුණු කෙනකු විය යුතුය. නැටුම් ගැයුම් වැයුම් හා සධර්මයට පටහැණි හෙයින් විසූක නම් වූ නොයෙක් ක්‍රීඩා ද කිරීමෙන් කරවීමෙන් ඇසීමෙන් බැලීමෙන් වැළකිය යුතුය. ගෙතු නො ගෙතු මල්ය, සඳුන් ආදි සුගන්ධද්‍රව්‍යය, සම පැහැපත් කිරීම පිණිස ගල්වන කොකුම් කල්කාදිය ය යන මේවා පැළඳීමෙන් ඇඟ ගැල්වීමෙන් වැළකිය යුතුය. උච්චාසයන මහාසයන පරිභෝගයෙන් වැළකිය යුතුය. රන් රිදී මසු කහවණු හෙවත් මිල මුදල් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. අමුධාන්‍ය අමුමස් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. ස්ත්‍රීන් හා කුමාරිකාවන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. දාසි දාසයන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. එළුවන් තිරෙළුවන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. කුකුළන් ඌරන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. ඇතුන්, ගවයන්, අසුන්, වෙළඹුන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. කෙත්වතු පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. ගිහියන්ගේ පණිවිඩ හෝ හසුන්පත් හෝ තැනින් තැන ගෙන යාමෙන් වැළකිය යුතුය. ගිහියන්ගේ වැඩට තැනින් තැන යාමෙන් වැළකිය යුතුය. බඩුවලින් හෝ මුදලින් හෝ ගනුදෙනු කිරීමෙන් වැළකිය යුතුය. කිරුමෙන් වැස්වා කිරීමය. රන් බඩු ලෙස නොරන් බඩු දීමෙන් වැස්වා කිරීමය, මැණීමෙන් වැස්වා කිරීමය යන මේවායින් වැළකිය යුතුය. හිමියන් අහිමියන් කිරීමට අල්ලස් ගැනීමය, ප්‍රයෝගයෙන් අනුන් රැවටීමය, සමාන දෙයකින් අන්‍යයන් රැවටීමය යන මේවායින් වැළකිය යුතුය. අත් පා ආදිය සිඳීමය, මැරීමය, රැහැන් ආදියෙන් බැඳීමය, සැහවී සිට පැහැර ගැනීමය, ගම් විනාශ කොට වස්තුව පැහැර ගැනීමය, බිය ගන්වා බලහත්කාරයෙන් වස්තුව පැහැර ගැනීමය යන මේවායින් වැළකිය යුතුය. වඩ වඩා දේවල් සොයන්නට නො ගොස් කය වසන සිවුරෙන් හා කුසගිනි නිවන ආහාරයෙන් ද සතුටු විය යුතුය. පක්ෂියාට යන යන තැන පියාපත් ගෙන යා හැකිවන්නාක් මෙන් ඒ හික්ෂුවට අපහසුවක් නැතිව යන යන තැනට තමාගේ පිරිකර ගෙන යා හැකිය. මේ ආයඹිශීස්කන්ධයෙන් සමන්විත වන හික්ෂු තෙමේ නිරවද්‍යසුබය විඳී.

කියන ලද ආයතීශීලයෙහි පිහිටියා වූ හික්ෂුව විසින් තමාගේ වක්ෂුරාදි ඉන්ද්‍රියන් සංචර කළ යුතු ය. ඇසින් රූපයක් දුටු විට ස්ත්‍රියක, පුරුෂයෙක, ලස්සන එකෙක, ලස්සන එකියක, හොඳ එකෙක, හොඳ එකියක කියා එහි නිමිති නො ගත යුතු ය. මුහුණ සොඳය, කම්මුල් සොඳය, සිනාව සොඳය, කථාව සොඳය යනාදීන් නො සැලකිය යුතුය. වක්ෂුරීන්ද්‍රියසංචරයෙන් තොරව වාසය කරන්නහුට උපදින්නා වූ අභිද්‍යා ව්‍යාපාද සංඛ්‍යාත පාපධර්මයන් නුපදනා පරිදි වක්ෂුරීන්ද්‍රිය සංචර කළ යුතුය. එසේ ම ශෝත්‍ර - ස්‍රාණ-ජීන්වා-කාය-මන යන ඉන්ද්‍රියයන් සංචර කළ යුතුය. මේ ආයතී ඉන්ද්‍රිය සංචරය ඇත්තා වූ හික්ෂුවට ස්වසන්නානය රාගාදි කෙලෙසුන්ගෙන් තෙත් නො වීමේ සුවය ලැබේ.

ආයතීශීලස්කන්ධයෙන් හා ඉන්ද්‍රියසංචරයෙන් යුක්ත මහණ විසින් ඉදිරියට යන කල්හි නුවණින් ඉදිරියට යා යුතුය. පස්සට යන කල්හි නුවණින් පස්සට යා යුතුය. ඉදිරිය බැලීම, වටපිට බැලීම නුවණින් කළ යුතුය. අත්පා හැකිලවීම හා දිගු කිරීම නුවණින් කළ යුතුය. පා සිවුරු දැරීම නුවණින් කළ යුතු ය. කෑම පීම නුවණින් කළ යුතු ය. මලමුත්‍ර පහකිරීම නුවණින් කළ යුතුය. යාම සිටීම හිඳීම නිඳීම අවදිව සිටීම කථාකිරීම තුෂණිමිභූතවීම යන සියල්ල ම නුවණින් කළ යුතුය.

මේ ආයතී ශීලස්කන්ධයෙන් හා ඉන්ද්‍රිය සංචරයෙන් යුක්ත වූ සතිසම්පජ්ඣයෙන් යුක්ත වූ මහණහු විසින් අරණ්‍ය වෘක්ෂමූල ගුහා ආදී විවේකස්ථානයන් හජනය කළ යුතු ය. විවේකස්ථානවලට එළඹ පලහ බැඳ කය කෙළින් තබා කර්මස්ථානයෙහි සිහිය පිහිටවා ගෙන වෙසෙමින් අභිද්‍යාව හෙවත් කාමච්ඡන්දය දුරු කිරීමට වෑයම් කළ යුතු ය. කාමච්ඡන්දය දුරු කොට එයින් සිත පිරිසිදු කර ගෙන වාසය කළ යුතු ය. ව්‍යාපාදය දුරු කිරීම සඳහා වෙර වැඩිය යුතු ය. ව්‍යාපාදය දුරු කොට ව්‍යාපාදයෙන් සිත පිරිසිදු කොට සකල සත්ත්වයන් කෙරෙහි මෙත්‍රියෙන් විසිය යුතුය. ථිතමිද්ධයන් දුරුකිරීමට වෙර වැඩිය යුතු ය. ආලෝක සංඥාවෙන් යුක්තව සිහියෙන් යුක්තව

ඒනම්ද්වයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කොට වාසය කළ යුතුය. උද්ධව්ව කුක්කුච්චයන් දුරු කිරීමට වෙර වැඩිය යුතු ය. උද්ධව්ව කුක්කුච්චයන් දුරු කොට උද්ධව්වකුක්කුච්චයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කොට සන්සුන් සිතින් විසිය යුතුය. කුශලධර්මයන් කෙරෙහි විචිකිත්සාව දුරු කිරීමට වෙර වැඩිය යුතුය. කුශලධර්ම විෂයෙහි එසේ ද මෙසේ ද යන සෑක දුරු කොට පිරිසිදු සිතින් විසිය යුතුය.

සිත කිළිටි කරන්නා වූ ප්‍රඥාව දුබල කරන්නාවූ ඒ කාමච්ඡන්දදි නිවරණයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කරගත් මහණහු විසින් කාමයන් කෙරෙන් වෙන්ව, අකුශල ධර්මයන් කෙරෙන් වෙන්ව, විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ ජිනිය හා සුඛය ඇත්තා වූ ප්‍රථමධ්‍යානය උපදවා ගත යුතු ය.

ඉක්බිති විතර්කවිචාරයන් සන්සිදුවා ආධ්‍යාත්මයෙහි භටගත් ශ්‍රධාව ඇත්තා වූ, චිත්තයාගේ එකඟ බව ඇත්තා වූ, විතර්ක රහිත වූ, විචාර රහිත වූ, සමාධියෙන් භටගන්නා වූ, ජිනිය හා සුඛය ඇත්තා වූ ද්විතීයධ්‍යානය උපදවා ගත යුතුය.

ඉක්බිති ජිනිය කෙරෙහි ඇල්ම හැර, උපේක්ෂකව, සිහි නුවණින් යුක්තව, ප්‍රණීත සුඛයෙන් යුක්ත වන තෘතීයධ්‍යානය උපදවා ගත යුතුය.

අනතුරුව කායික සුඛදු:ඛප්‍රභාණයෙන් සෝමනස්ස දෝමනස්සයන්ගේ දුරු වීමෙන් සුඛදු:ඛ විරහිත වූ, උපේක්ෂාව නිසා පිරිසිදු වූ, යහපත් සිහියෙන් යුක්ත වන්නා වූ චතුර්ථධ්‍යානය උපදවා ගත යුතු ය.

ධ්‍යාන උපදවා ගත් හික්ෂු තෙමේ ඒ සමාධියෙන් ලෝකෝත්තර මාර්ගඵල උපදවා එළඹ සිටි සිහි ඇත්තේ වෙයි. යම් ධර්මයෙකිහි අභිද්‍යා ව්‍යාපාදදි අකුශල ධර්මයෝ ඉතිරි නො වී නිරුද්ධ වෙත් ද, ඒ වේනෝවිමුක්තිය පඤ්ඤාවිමුක්තිය තත්ත්වාකාරයෙන් දැන ගනී. හෙතෙමේ ඇසින් රූප දැක ප්‍රිය රූපයට ලෝභ නො කෙරේ, අප්‍රිය රූපයට ද්වේෂ නො කෙරේ. සුඛවේදනාවක් හෝ දු:ඛවේදනාවක් හෝ උපේක්ෂා වේදනාවක්

හෝ ඔහුට ඇති වූ කල්හි ඔහු 'අහෝ සැපය' යි තෘෂ්ණාවලයෙන් ඒ වේදනාව ගැන සතුටු නො වේ. තෘෂ්ණාවලයෙන් 'අහෝ සැපය, අහෝ සැපය' යි නො කියයි. ඒ වේදනාව තෘෂ්ණාවෙන් නො ගිලගනී. එසේ වේදනාවන් කෙරෙහි ඇලීම දුරු කොට වාසය කරන්නා වූ භික්ෂුවගේ වේදනාවන් ගැන සතුටු වන්නා වූ තෘෂ්ණාව නිරුද්ධ වේ. තෘෂ්ණා නිරෝධයෙන් උපාදානයෝ නිරුද්ධ වෙති. උපාදාන නිරෝධයෙන් මතු උත්පත්තිය ඇති කරන කර්මයන්ගේ නිරෝධය වේ. කර්මයන්ගේ නිරෝධයෙන් උත්පත්ති නිරෝධය වේ. උත්පත්ති නිරෝධයෙන් ජරා මරණ ශෝක-පරිදේව - දු:ඛ-දොර්මනස්ස-උපායාගයෝ නිරුද්ධ වෙති. මෙසේ ඒ දු:ඛස්කන්ධයාගේ නිරෝධය වේ.

ඒ භික්ෂු තෙමේ කනිත් ශබ්ද අසා, නැහැයෙන් ගන්ධයන් ආසුරාණය කොට, දිවෙන් රසයන් ආස්වාදනය කොට, කයින් නොයෙක් පහස් ලැබ, සිතින් නොයෙක් දේ දැන ප්‍රිය දෙයට ඇලුම් නො කරයි. අප්‍රිය දෙයට ද්වේෂ නො කරයි. ඇලීම් ගැටීම් දෙකින් මිදුණා වූ ඒ භික්ෂු තෙමේ සුඛ වූ හෝ දු:ඛ වූ හෝ සුවදුක් නොවූ හෝ යම් වේදනාවක් විඳී ද ඔහු ඒ වේදනාව ගැන තෘෂ්ණාවලයෙන් සතුටු නො වේ. තෘෂ්ණාවලයෙන් 'අහෝ සැපය' යනාදීන් නො කියයි. ඒ වේදනාව තෘෂ්ණාවෙන් නො ගිලගනී. එසේ වූ ඔහුට වේදනාවන් පිළිබඳ වූ තෘෂ්ණාව නිරුද්ධ වේ. තෘෂ්ණා නිරෝධයෙන් උපාදාන නිරෝධය වේ. උපාදාන නිරෝධයෙන් භව නිරෝධය (කුශලාකුශල කර්ම නිරෝධය) වේ. භව නිරෝධයෙන් ජාති නිරෝධය වේ. ජාති නිරෝධයෙන් ජරා-මරණ ශෝක-පරිදේව-දු:ඛ-දොර්මනස්ස-උපායාගයෝ නිරුද්ධ වෙති. මෙසේ ඒ දු:ඛස්කන්ධයාගේ නිරෝධය වේ. මේ මධ්‍යමනිකායේ **මහාතණ්හක්ඛය සුත්‍රයෙහි** වදාරා ඇති ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය ය.

ප්‍රතිපත්ති නානත්වය

ධ්‍යානාභිඤා මාර්ගඵල ලබා නැති දැනට වෙසෙන පෘථග්ජන භික්ෂූන් කෙරෙහි කියන ලද සුප්‍රතිපන්න ගුණය ඇත

ද? නැත ද? යනු සුප්‍රතිපත්ත ගුණය සම්බන්ධයෙන් පැන නැගෙන ප්‍රශ්නයෙකි. ඒ ප්‍රශ්නය හික්ෂුන් වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිනානත්වය අනුව විසඳ ගත යුත්තකි. මේ ශාසනයෙහි සියලු හික්ෂුහු සමාන ලෙස පිළිවෙත් පුරන්තාහු නො වෙති. ඇතමෙක් ලාභකීර්ති ප්‍රශංසාවක් නැතිව ජීවිතාපේක්ෂාව පවා හැර සිවුපිරිසිදු ශීලයෙහි පිහිටා ආරණ්‍යක පිණ්ඩපාතිකාදි ධුත ගුණයන්හි පිහිටා **‘කාමං තවො ව නහරු ව අවිධි ව අවසිස්සතු’** යනාදීන් වදළ පරිදි ‘සමත් නහරත් ඇටත් ඉතිරි වෙනොත් වේවා, ලේ මස් වියළි යනොත් සේවා, මා විසින් බලාපොරොත්තු වන නැතට නො පැමිණ බලාපොරොත්තු වන උසස් දෙය නො ලබා නො නවතිමිය’ යන අධිෂ්ඨානයෙන් සිත දැඩි කර ගෙන බලවත් වියඹියෙන් දවල් කාලය සම්පූර්ණයෙන් සක්මනින් හා හිඳීමෙන් ද, එසේ ම රාත්‍රියේ ප්‍රථම පශ්චිම යාම දෙක ද ගත කරමින් සමච්චිදර්ශනා භාවනාවන්හි යෙදෙති. ඇතැම්හු ශීලධුත ගුණයන්හි පිහිටා තරමකින් භාවනාවෙහි යෙදෙති. ඇතැම්හු ධුතගුණයන්හි නො පිහිටා ශීලමාත්‍රයෙහි පිහිටා මඳ වශයෙන් භාවනාවෙහි යෙදෙති. ඇතැම්හු ශීලධුතගුණයන් පිරිමෙන් පමණක් කල් යවති. ඇතැම්හු ශීලමාත්‍රය ම පුරති. ඇතැම්හු ශීලය ද ඇතැම් සිකපද කඩකරමින් අසම්පූර්ණ කොට රක්ෂා කරති. මෙසේ ඒ ඒ හික්ෂුන් විසින් පුරන ප්‍රතිපත්ති අනුව ඇතමෙක් සච් කෙලෙසුන් තසා අර්හත්ඵලයට පැමිණෙති. ඇතැම්හු අනාගාමී ඵලයට පැමිණෙති. ඇතැම්හු සකෘදගාමී ඵලයට පැමිණෙති. ඇතැම්හු සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙති. ඇතැම්හු ධ්‍යානාභිඥා ලබති. ඇතැම්හු ධ්‍යාන පමණක් ලබති. ඇතැම්හු උපචාරසමාධිමාත්‍රයක් ලබති. ඇතැම්හු කිසි විශේෂ ගුණයක් නො ලබා මරණින් මතු ස්වර්ගගාමී වෙති. ඇතැම්හු එය කර ගැනීමටත් සමත් නො වෙති. මෙසේ අනේකාකාරයෙන් පිළිවෙත් පුරන්තා වූ හික්ෂුන් අතුරෙන් නො බෝ කලකින් අර්හත්වයට පැමිණෙන පරිදි බලවත් වියඹියෙන් පිළිවෙත් පුරන හික්ෂුව විසින් පුරන්නේ ද, මේ බුදුසස්තෙහිදී උසස් තත්ත්වයකට පැමිණීමේ අපේක්ෂාවක් නැතිව ලිහිල් ලෙස පිළිවෙත් පුරන හික්ෂුව විසින් පුරන්නේ ද, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දක්වා වදාරා ඇති ඒකාන්තයෙන් නිවනට පමුණුවන

සුප්‍රතිපත්තිය ම ය. එබැවින් ලිහිල් ලෙස පිළිවෙත් පුරන වර්තමාන පෘථග්ජන හික්ෂුන් ද සුප්‍රතිපත්තියන් බව කිව යුතු ය. උන් වහන්සේලා කෙරෙහි සුප්‍රතිපත්ත ගුණය නැතය යි නො කිය යුතු ය. අතීතයෙහි ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ඉතා උග්‍ර අන්දමින් පිළිවෙත් පිරු බොහෝ බුද්ධශ්‍රාවකයෝ වූහ. උන් වහන්සේලා මැනවින් පිළිවෙත් පිරු බැවින් ද සුප්‍රතිපත්තයෝ ය. ඉදිරියෙහි එසේ පිළිවෙත් පිරු ශ්‍රාවකයන්ගේ වර්ත කිහිපයක් දක්වනු ලැබේ.

උග්‍ර ලෙස පිළිවෙත් පිරු ශ්‍රාවකයෝ

නාලක තෙරුන් වහන්සේ

බුදුසස්තෙහි මෝනෙය්‍ය වක නම් වූ උසස් ප්‍රතිපත්තියක් ඇත්තේ ය. ඉතා දුෂ්කර වූ ඒ ප්‍රතිපත්තිය පුරන්නේ එක් බුදුසසුනක එක් ශ්‍රාවකයකු විසින් පමණෙකි. ඒ ප්‍රතිපත්තිය උත්කෘෂ්ට ලෙස පුරන ශ්‍රාවකයකුට සත්මසකට වඩා ජීවත් විය නො හේ. මධ්‍යම ප්‍රමාණයෙන් පුරන්නකුට සත්වසකට වඩා ජීවත් විය නොහේ. ලිහිල් ලෙස පුරන්නකුට සොළොස්වසකට වඩා ජීවත් විය නොහේ. අප බුදුසස්තෙහි ඒ ප්‍රතිපත්තිය පිරුවේ **නාලක තෙරුන් වහන්සේ** විසිනි.

නාලක තෙරුන් වහන්සේ කථාව මෙසේය:-

ශුඛෝදන රජතුමාගේ පියා වූ සීහහනු රජුට අසිත නම් පුරෝහිත බ්‍රාහ්මණයෙක් විය. ශුඛෝදන රජුට ශාස්ත්‍ර උගැන් වූ ගුරුවරයා ඔහුය. සීහහනු රජුගේ ඇවෑමෙන් ශුද්ධෝදන කුමාර තෙමේ රජ විය. අසිත එතුමාගේ පුරෝහිත විය. ඔහු දිනපතා උදය සවස රාජෝපස්ථානයට එන්නේය. රජතුමා ඔහුට පෙර සේ ගරු බුහුමන් නො කොට දෙ අත් එකතු කොට වැදීම පමණක් කරයි. එයින් කළකිරුණු අසිත, පුරෝහිත බව හැර පැවිදි වන්නට සිතුවේය. හේ රජුට ඒ අදහස දැන්වීය. රජතුමා ඔහු නො වැළැක්වීය හැකි බව දැන ආවායයි යෙහි, එසේ නම්

පැවිදිව අපට නිතර දැකිය හැකි වීමට අපගේ උයනෙහි ම විසුව මැනවැයි කිය. හේ එසේ වේවායි රජුට ප්‍රතිඥා දී සාම්ප්‍රවෘත්තාවෙන් පැවිදිව රජුගෙන් උපස්ථාන ලබමින් රජඋයනෙහි වෙසෙමින් කිසිතු පිරියම් කොට අශ්ට සමාපත්ති හා පක්ඛාහිඤා උපදවා ගත්තේය. ඔහුට සතලිස්කපක් අතීතයත් සතලිස්කපක් අනාගතයත් පෙනෙන්නේ ය. මහබෝසතාණන්ගේ උපත එතෙක් සිදු වී නො තිබිණ. මේ කාලයේ **තාලක** අසිත තවුසාගේ නැගණියගේ කුස ඉපිද තුරුණු වියට පැමිණ සිටියේය. ඔහු මෙයින් කල්පලක්ෂයකට ඔබ ලොව පහළ වූ **පියුමතුරා** බුදුරදුන්ගේ ශ්‍රාවකයකු මෝනෙය්‍ය ප්‍රතිපදව පුරනු දැක පැහැදී තමාට ද අනාගත බුදුකෙනකුන්ගේ සසුනෙහි ඒ උත්තම වන පිරිය හැකිවේවායි එතැන් පටන් කල්ප ලක්ෂයක් පෙරුම් පුරා ඇති පිනැති පුද්ගලයෙකි. අසිත තාපස තෙමේ සුදොවුන් රජුගේ මාළිගාවෙහි වළඳ හිමවන හෝ දිව්‍යලෝකයෙහි හෝ දවල් කාලය ධ්‍යානසුඛයෙන් ගත කරයි. හේ එක් දිනක දවල් කාලයේ විසීම සඳහා තවිතිසා දෙවිලොවට ගොස් දෙවිවිමනකට පිවිස දිව්‍යමය වූ රුවන්පළභක සමාධි සුවය විදිමින් හිඳ, සවස් කාලයේ සමාපත්තියෙන් නැගී වීමත් දොර සිට ඔබ මොබ බලන්නේ ඉමහත් ප්‍රීතියකින් බෝසත් ගුණ කථනය කරමින් ක්‍රීඩා කරන දේවසමුහයා දුටුයේ ය. තාපසතුමා දෙවියනි, අද තෙපි කිනම් කරුණක් නිසා මෙසේ ප්‍රීති වන්තනු දැයි ඇසීය. එකල්හි දෙවියෝ සුදොවුන් රජතුමාට මතු බුදුවන මහ පිනැති පුත් කුමරෙක් උපන්නේ ය. ඔහු මතු බුදු වී අපමණ ලෝසතුන් නිවන් දක්වන්නේ ය. ඒ නිසා අපි මෙසේ සතුටු වන්නෙමුයි කීහ. ඔවුන්ගේ බස් ඇසූ අසිත තාපස තෙමේ වහා දෙවි ලොවින් බැස රජ ගෙදරට ගොස් පනවන ලද අසුනෙහි හිඳ රජතුමා පැමිණ වැඳ සිටි කල්හි මහරජ ඔබට පුත් කුමරෙක් උපන්නේය යි ඇසීවු. ඔහු දක්නට කැමැත්තෙමියි කිය. එකල්හි රජතුමා පුතු සරසවා ගෙන්වා ඔහු ලවා තාපසයන් වැන්දවීමට තැත් කෙළේය. බුදුවන ජාතියේ මහබෝසත් කෙනකුගෙන් වැදුම් ලැබීමට සුදුස්සකු ලොව නැත්තේය. එබැවින් එකෙණෙහි බෝසත්තුමාගේ පායුවල ඉබේ ම තාපස තුමා දෙසට හැරී ඔහුගේ ජටාවෙහි සැපී සිටියේය.

තාපස තෙමේ ද වහා අසුනෙන් නැගී තමාට වැන්දවීමට ගෙන ආ සිහිති දරුවාට දෙ අත් එක් කොට වැන්දේය. ඒ ආශ්වයයීය දුටු රජතුමා ද පුත්කුමරාට වැන්දේය, අතීතානාගත දෙකින් අසු කපක් දක්නට සමත් නුවණ ඇති තාපස තෙමේ දෙවියන් කී පරිදි 'මේ කුමරා ඒකාන්තයෙන් අනාගතයේ බුදුවන්නේදැයි බලනුයේ බුදුවන බව දැක, මොහු ආශ්වයයී පුරුෂයෙකැයි සිතාසුනේය. ඉක්බිති 'තමාට කුමරු බුදු වී සිටිනු දක්නට ලැබේදෝ'යි බලනුයේ එතුමාගේ බුදුසිරි දක්නට එතෙක් කල් ජීවත් වීමට තමාට ආයු නැති බව දැක, 'මේ අසිරිමත් පුරුෂයාගේ බුඩග්‍රීය දැකීමේ භාගය මට නැත්තේය'යි ශෝකයෙන් කඳුළු සැලී ය. ඉක්බිති තාපස තෙමේ තමාගේ නෑයන් අතරවත් බුදුසිරි දැකීමේ වාසනාව ඇතියෙක් ඇත්තේ දැයි බලනුයේ නැහණියන්ගේ පුත් **නාලක** කුමරු දැක, වහා නැහණියගේ නිවසට ගොස්, නාලක කුමරු කොහිදැයි අසා ඔහු ගෙන්වා 'දරුව, ශුඛෝදන රජුගේ ගෙයි දරුවෙක් උපන්නේය. ඔහු පන්තිස් වසකින් ලොවුතුරා බුදු වන්නේය. ඒ බුදුන් දක්නට මට ආයු නැත්තේය. නුඹට ඔහුගේ බුදුසිරි දක්නට, ඔහු විසින් බෙද දෙන දහම් අමාරයය වළඳන්නට ආයු ඇත්තේය. ගිහිව විසුවහොත් ඒ බුදුන් වෙත යාමට ඉඩ නො ලැබී යන්නටත් පිළිවන. එබැවින් ඒ බුදුන් උදෙසා නුඹ අද ම 'පැවිදිවන්නය'යි කීය. තවුස් තුමාගේ කීම ඇසූ නාලක දරුවා තමාට අනාගතයෙහි හිමිවන්නට මාපිය සතු සත් අසුකෙළක් ධනය ඇත ද, 'මාගේ මාමා වන මේ තාපස තුමා අනථියක නම් මා යොදවන්නේ නැත. මුත් වහන්සේගේ කීම පිළිගැනීමෙන් මට යහපතක් ම වනු ඇතැයි.' සිතා එයට කැමති විය. ඉක්බිති වෙළඳ සැලකින් කසාවත් හා මැටිපාත්‍රයක් ගෙන්වා තාපස ප්‍රවෘත්තාවෙන් ඔහු පැවිදි කරවා, 'බුඩ යන සෝභාව යම් කලෙක ඇසුණේ නම්, යම් කලෙක ඒ සුදොවුන් රජුගේ දරුවා ලොවුතුරු බුදුව දහම් අමා වැසි වස්වන්නට වී නම්, එකල්හි එතුමා වෙත ගොස් එතුමා යටතේ මහණදම් පුරවයි ඔහුට අනුශාසනා කෙළේය. නාලක පැවිදි ලෝකයෙහි යම් උත්තම පුද්ගලයෙක් වේ නම් මාගේ පැවිද්ද ඔහු උදෙසාය'යි සිතමින් මහබෝසතුන් වෙසෙන දිශාවට පසහ පිහිටුවා වැද,

පාත්‍රය උචිතයෙහි ළා උරයෙහි එල්වා ගෙන හිමාලය වනයට ගොස් බෝසතුන් බුදු-ග තුරු එහි විසුයේය. සිදුහත් කුමරු පස්මරුන් පරදවා ලොවුතුරා බුදු බවට පැමිණ දම්සක් පැවැත්වූ දිනයෙහි නාලක තවුසාගේ යහපත කැමති දෙවියෝ ඔහු වෙත ගොස් ඒ බව කීහ. නාලක තාපස, තමා කලක් තිස්සේ බලාපොරොත්තුව විසූ ආරංචිය අසනු ලැබීමෙන් ඉමහත් ප්‍රීතියට පැමිණ මෝනෙයා ප්‍රතිපත්තිය බුදුරජුන්ගෙන් විචාරනු පිණිස උන් වහන්සේ දක්නට පිටත් විය. බුදුරජුන් වෙත මෝනෙයා ප්‍රතිපත්තිය ඇසීමට පැවිද්දෙක් එන්නේය යන සෝභාව දෙවියන් අතර පැතිර ගියේය. නාලක තාපස ක්‍රමයෙන් මහ ගෙවා අවුත් දම්සක් පැවැත්වීමෙන් සත්වන දිනයෙහි බුදුරජුන් හමුවට පැමිණියේය. තථාගතයන් වහන්සේ කලින් ම නාලක තවුස් තමන් වහන්සේ වෙත එමින් සිටිනු දැක ඔහු පිළිගැනීමට ඉසිපතනයෙහි පනවන ලද බුධාසනයෙහි වැඩ සිටි සේක. නාලක තවුස් එහි පැමිණ බුදුරජුන් දැක දඹිතයෙන් ම සියලු සැක දුරුකර ගෙන ප්‍රසන්න වූ සිතින් තථාගතයන් වහන්සේ වැද.

**අඤ්ඤාතමෙතං වචනං - අසිතස්ස යථා තථං,
තං තං ගොතම පුච්ඡාමි - සබ්බධම්මානපාරගුං,**

**අනගාරියුපෙකස්ස - හික්ඛාවරියං ජීහිංසතො,
මුනී පබ්බාහි පුට්ඨො - මොනෙයාං උත්තමං පදං**

යනුවෙන් උත්තම වූ මෝනෙයා වත විවාළේය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ:

**මොනෙයාං තෙ උපඤ්ඤිස්සං - දුක්කරං දුරහිසම්භවං,
හන්ද තෙ නං පචක්ඛාමි - සත්ථම්භස්සු දළ්භො භවි**

යනාදීන් මෝනෙයා වත ඔහුට වදළ සේක. දැනගැනීමට වුවමනා අය එය සුන්තනිපාතයේ නාලක සුත්‍රයෙන් බලාගත යුතුය. ග්‍රන්ථය මහත් වන බැවින් මෙහි නො දක්වනු ලැබේ. මෝනෙයා වත රහත් වීමෙන් කෙළවර වන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයෙකි. එය පුරන්තා විසින් පෘථග්පත කාලයේදී ම කිසි ම ක්ලේශයකට තමා කෙරෙහි උපදින්නට ඉඩ නො දිය යුතු ය. එබැවින් එය

පිරිම ඉතා දුෂ්කරය. නාලක තාපස ඒ ප්‍රතිපත්තිය අකුරට ම පිළිපැද්දේ ය. නාලක තාපස මෝනෙය්‍ය සුත්‍ර දේශනාවසානයෙහි පහත් සිතින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ වනයට පිවිසියේ ය. ඉන් පසු ඔහු නැවත බුදුරදුන් දැකීමේ ආශාවක් ද නො කෙළේ ය. නැවතත් බුදුරදුන්ගෙන් දහම් අසන්නට ද ආසා නො කෙළේය. නැවත මෝනෙය්‍ය වන අසන්නට ද ආසා නො කෙළේ ය. නැවත ඔහු බුදුරදුන් දක්නට නො පැමිණියේ ය. වනයට පිවිසි හෙතෙමේ එක් වන ලැහැබක රාත්‍රී දෙකක් ගත නො කළේ ය. එක් ගසක් මුල දෙදිනක් නො සිටියේ ය. එක් ගමකට දෙදිනක් පිඩු පිණිස නො පිවිසියේ ය. එසේ වනයෙන් වනයට, ගසින් ගසට, ගමින් ගමට යෙමින් එතුමා සවි කෙලෙසුන් තසා අර්හත්වයට පැමිණියේ ය. මෝනෙය්‍ය වන උත්කෘෂ්ට වශයෙන් ම පිරු බැවින් එතුමාට ජීවත්විය හැකි වූයේ සත්මසකි. සත්මසක් ඇවෑමෙන් තමන්ගේ ආයුසංස්කාරය පිරිහී ඇති බැව් දුටු තෙරණුවෝ ජලස්නානය කොට හැඳ පෙරවා තථාගනයන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන දිශාවට පසහ පිහිටුවා වැඳ පර්වතයකට හේත්තු වී දොහොත් නභා තථාගනයන් වහන්සේට වැඳගෙන සිටගෙන ම පිරිනිවන් පා වදළහ. තථාගනයන් වහන්සේ ඒ බව දැක හික්ෂුන් හා එහි වැඩම කොට තෙරණුවන්ගේ සිරුර ආදාහන කරවා ධාතුන් ගෙන වෛත්‍යයක්ද කරවූහ. (රහත්ව පිරිනිවියා වූ ප්‍රථම බුද්ධශ්‍රාවකයා නාලක තෙරණුවන් විය හැකිය.

(සුත්තනිපාතට්ඨකථා)

පිවිත පරිත්‍යාගයෙන් පිළිවෙත් පිරු හික්ෂුන් සත් නමක්

කාශ්‍යප බුදුරදුන්ගේ පිරිනිවීමෙන් පසු සසුන පිරිහී යන කල්හි ඇතැම් පැවිද්දන්ගේ නො මනා පැවතුම් දැක ඉමහත් සංවේගයට පත් හික්ෂුන් වහන්සේ සත් නමක් 'සසුන පවත්නා මේ කාලයේ දී අප විසින් අපට පිහිටක් කර ගත යුතුය'යි කථා කොට ස්වර්ණ වෛත්‍යය වැඳ වනයට පිවිස එහි හැසිරෙන්නාහු පර්වතයක් දැක 'අපි මේ පර්වතයට නැග ජීවිතාශාව හැර මහණදම් පුරමු'යි කථා කර ගෙන හිණක් බැඳ එහි ආධාරයෙන්

පර්වතයට නැග නැවත එයින් බැස යා නොහැකි වනු පිණිස හිණු පෙරලා දමා පර්වතය මත නිරාහාරව ම සිට බලවත් වියඹියෙන් භාවනාවෙහි යෙදුණෝය. උන් වහන්සේලාගෙන් මහලු තෙරුන් වහන්සේ එක් රාත්‍රියකින් ම සච්ඤාලෙසුන් නසා අර්භත්වයට පැමිණියහ. පසු දින උන් වහන්සේ උතුරුකුරු දිවයිනෙන් පිටුසිභා අවුත් සෙසු හික්ෂුන් අමතා 'ඇවැත්නි, මෙයින් පිණිසපාතය වළඳ මහණ දම් පුරන්තනුය'යි කීහ. 'ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ආනුභාවයෙන් මෙසේ කළහුය. අපට නුඹ වහන්සේට මෙන් විශේෂයකට පැමිණිය හැකි වුව හොත් අපි ම පිණිසපාතය ගෙනවුත් වළඳන්නෙමුය'යි කියා ඒ පිණිසපාතය නො පිළිගෙන නිරාහාරව සිට ගෙන ම භාවනාවෙහි යෙදුණෝය. දෙවන දිනයෙහි දෙවන තෙරුන් වහන්සේ ආනාගාමී ඵලයට පැමිණ අහිඤා ලැබ පිටු සිභා අවුත් පළමු තෙරුන් වහන්සේ මෙන් ම සෙස්සන්ට පිණිසපාතය පිළිගන්නා ලෙස ආරාධනා කළහ. සෙස්සෝ නො පිළිගත්හ. උන් වහන්සේලාගෙන් රහත් වූ තෙරණුවෝ පිරිනිවන් පා වදළහ. ආනාගාමී වූ තෙරණුවෝ ශුඛාවාස බුන්මලෝකයෙහි උපන්න. ඉතිරි පස්තම විශේෂාධිගමයකට පැමිණීමට මරණය තෙක් උත්සාහ කොට ද නො පැමිණිය හැකි වී පෘථග්ජන භාවයෙන් ම දිවි කෙළවර කොට දෙව්ලොව උපන්න. ඔවුහු බුධාන්තරයක් වූ දීර්ඝ කාලයෙහි දෙව්ලොවින් දෙව්ලොවට ඉපදමින් සිට මේ බුධෝත්පාදකාලයෙහි මිනිස් ලොව ඉපද රහත්ව උක් කෙළවර කළෝ ය. **පුක්කුසාතිරජ** ඔවුන්ගෙන් එක් කෙනෙකි. **කුමාර කාශාප** තෙරණුවෝ එක් කෙනෙකි. **දබ්බමල්ලපුත්ත** තෙරණුවෝ එක් කෙනෙකි. **සහිය** පිරිවැරී එක් කෙනෙකි. **බාහියදාරුවීරිය** එක් කෙනෙකි.

(උදන්විධිකථා)

වක්ඛුපාල තෙරුන් වහන්සේ

වක්ඛුපාල තෙරුන් වහන්සේ පැවිදිව උපසම්පදව ලබා ආවායෙඹීපාධ්‍යායයන් ඇසුරෙන් පස් වසක් කල් යවා බුදුරදුන් වෙත එළඹ අර්භත්වය පිණිස කමටහන් ලබා ගෙන විවේකස්ථානයකට ගොස් මහණ දම් පුරනු පිණිස තමන් හා

යනු කැමති හික්ෂුන් සොයන්නාහු සැට නමක් ලැබ ඔවුන් හා සැවැත්නුවරින් නික්ම යන්නාහු යොදුන් එකසිය විස්සක් දුර ගොස් එක් පිටිසර ගමකට පැමිණ එහි පිරිවර සමඟ පිඬු පිණිස හැසුරුණහ. එගම් වැසියෝ ශාන්ත වූ ඒ හික්ෂු පිරිස දැක පැහැදී අසුන් පනවා වඩා හිඳවා ප්‍රණීත ආහාර පානයන් පිළිගන්වා වළඳ අවසානයෙහි 'ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේලා කොහි වැඩම කරන්නාහුදැ'යි විචාළෝය. එකල්හි තෙරණුවෝ උපාසකවරුනි, අපි පහසු ඇති විවේකස්ථානයක් සොයා යන්නෙමු'යි කීහ. ඒ වචනය ඇසූ නුවණැති මනුෂ්‍යයෝ උන් වහන්සේලා වස් එළඹීමට සුදුසු තැනක් බලමින් වැඩම කරන බව තේරුම් ගෙන එහිම වස් එළඹෙන ලෙස ආරාධනා කළෝය. තෙරණුවෝ ආරාධනාව ඉවසූහ. මනුෂ්‍යයෝ උන් වහන්සේලාට විසීමට සෙනසුන් පිළියෙල කර දුන්හ. හික්ෂුහු එහි වෙසෙමින් පිඬු පිණිස දිනපතා ඒ ගමට පිවිසුණහ. උන් වහන්සේලා දැක පැහැදුණා වූ එක් වෙද මහතෙක් උන් වහන්සේලා වෙත එළඹ, 'ස්වාමීනි, බොහෝ දෙනෙකුන් වෙසෙන තැන අපහසුකම් ද ඇතිවිය හැකිය. නුඹ වහන්සේලා අතරින් යමෙකුට රෝගයක් ඇති වුවහොත් මා හට දන්වනු මැනව. මම එයට පිළියම් කරමි'යි සැල කෙළේය.

වස් එළඹෙන දිනයෙහි තෙරණුවෝ තමන්ගේ සහාය හික්ෂු පිරිස අමතා 'ඇවැත්නි, මේ තෙමසෙහි ඔබ වහන්සේලා කොතෙක් ඉරියව් වලින් කල් යවන්නට බලාපොරොත්තු වන්නහු දැ'යි විචාළහ. සතර ඉරියව්වෙන් ම ය යි හික්ෂුහු කීහ. 'ඇවැත්නි, එසේ කල් යැවීම සුදුසු ද? අපි දිවමත් බුදුරදුන්ගෙන් කමටහත් ගෙන ආවෝ වෙමු. බුදුවරුන් රැවටිල්ලෙන් සතුටු කළ නො හැකිය, යහපත් අදහස් ඇතියවුන් වීමෙන් ම බුදුරදුන් සතුටු කළ හැකිය. ඇවැත්නි, ප්‍රමාද වන්නන්ට සතර අපාය සිය නිවස වැනිය, එබැවින් අප්‍රමාද වවිය' යි පිරිසට අනුශාසනා කළහ. හික්ෂුහු 'ඇවැත්නි, නුඹ වහන්සේ කොතෙක් ඉරියව්වලින් වාසය කරන්නාහුදැ'යි ඇසූහ. 'ඇවැත්නි, අපි හිදීම-සිටීම-ගමන යන තුන් ඉරියව්වෙන් පමණක් කල් යවන්නෙමුය. අසුනක පිට තබා නො තිදන්නෙමුය'යි තෙරණුවෝ කීහ. 'යහපති ස්වාමීනි, අප්‍රමාද වන සේක්වා'යි හික්ෂුහු කීහ.

නිද්‍රාවෙන් වැළකී තුන් ඉරියව්වෙන් පමණක් බලවත් චීර්යයෙන් මහණදම් පුරන්තා වූ තෙරුන් වහන්සේට වස්කාලයේ දෙන මාසයේදී ඇස් රෝගයක් හට ගත්තේය. සිදුරු ඇති කළයකින් දිය බිඳු ගලන්නාක් මෙන් උන් වහන්සේගේ තෙත්වලින් කළුලු ගලන්නට විය. හික්ෂුහු කලින් පවරා තුබූ වෙද මහතාට ඒ බව දැන් වූ කල්හි ඔහු ඒ රෝගය එක් වරක් නසා කිරීමෙන් ම සුවකිරීමට සමර්ථ මහභූ තෙලක් පිළියෙල කොට, 'මෙය නසා කරන්නාය'යි තෙරුන් වහන්සේට යැව්වේය. තෙරුන් වහන්සේ වාඩි වී තෙල් නසා කර පිඬු පිණිස ගමට පිවිසි කල්හි වෙදමහතා තෙරුන් වහන්සේ දැක, 'ස්වාමීනි, මාගේ තෙලක් පිළියෙල කොට යවා ඇත, නුඹ වහන්සේ එය නසා කළ සේක් දැ'යි ඇසීය. 'එසේය උපාසක'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. 'කිමෙක් ද අපහසුව සුව වී දැ' යි ඇසූ කල්හි, 'තවම ඇස් රිදේය'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. නුඹ වහන්සේ තෙල, 'හිඳ නසා කළහු ද, ශයනය කොට නසා කළහුදැ'යි විවාල කල්හි තෙරණුවෝ නිහඩ වූහ. වෙදමහතා තෙරුන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන තැනට ගොස් විමසා ශයනය කරන තැනක් නො දැක හිඳ තෙල නසා කළ බව තේරුම් ගෙන, නැවත ද 'කෙසේ නසා කළාහුදැ' යි අසා තෙරුන් වහන්සේ තුෂ්ණිමිභූත වූ කල්හි 'ස්වාමීනි, මහණදම් පිරිය හැක්කේ ශරීරය හොඳින් පවත්නා කල්හිය, ශයනය කර මේ තෙල නසා කරනු මැනව'යි කීහ. තෙරුන් වහන්සේ වෙදමහතා යවා තමන්ට තමන් විසින් ම අවවාද කරගෙන 'ඇස්වලට වන්නක් වේවා, මහණදම ම නො පිරිහෙලා කරමි'යි තදින් ඉටා පසු දින ද හිඳගෙන ම තෙල නසා කර හික්ෂුන් සමඟ ගමට පිඬු පිණිස ගියහ. වෙදමහතා උන් වහන්සේ දැක කරුණු අසා නිදා නසා නො කළ බව දැන 'ස්වාමීනි, මාගෙන් ප්‍රතිකාර ගෙන ඔබ වහන්සේගේ ඇස් නටුයේය යන ආරංචිය පැතිර ගිය හොත් මට ද පාඩුවෙක, එබැවින් නුඹ වහන්සේට මා විසින් ප්‍රතිකාර කළ බව නො කියන සේක්වා'යි කීය. තෙරුන් වහන්සේ විහාරයට ගොස් 'මහණ, දැන් නුඹ වෛද්‍යයා විසින් ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දෙහිය, මරණයට නියතව සිටින්නෙහි ය. එබැවින් අප්‍රමාද වෙව'යි තමන්ට අවවාද කර ගෙන සිත දැඩි කර ගෙන

භාවනාවෙහි යෙදුණාහ. එදින රාත්‍රියේ මධ්‍යම යාමය ඉක්මුණු කල්හි උන් වහන්සේ සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණියහ. එකෙණෙහි හි ම නෙන් යුවල ද බිඳී තෙරණුවෝ අන්ධ වූහ. එතැන් පටන් ගම්වැසියෝ විහාරයට ම කැඳබන් යවමින් උන් වහන්සේට උපස්ථාන කළහ. සෙසු හික්ෂුහුද උන් වහන්සේගේ අවවාදයෙහි පිහිටා මහණදම් පුරා ඒ වස්කාලය තුළදී ම අර්හත්ඵලයට පැමිණියෝ ය.

(ධම්මපදවිධකථා)

ගංගානිරිය තෙරුන් වහන්සේ

පදුමුත්තර බුදුරදුන්ගේ කාලයේ එක් කුලපුත්‍රයෙක් බුදුසස්තෙහි පැහැදී හික්ෂුසංඝයාහට පැන් දුන්නේය. හේ ඒ පිනෙන් දෙවිලොව ඉපද නැවත නැවත ද දෙවිමිනිස් දෙගතියෙහි උපදිමින් පින් කරනුයේ අප බුදුරදුන්ගේ කාලයේ සැවැත්තුවර එක් කුලගෙයක ඉපද වැඩිවිය පැමිණ තමා අතින් සිදු වූ වරදකින් සංවේගයට පැමිණ ගිහිගෙය හැර පැවිදිව ඉතා රුක්ෂ ප්‍රතිපත්තියට බැස පංසුකුල සිවුරු දරමින් මිනිවලට කිරි ඉස්නා මැටි බඳුනක් වැනි මැටිපාත්‍රයක් ගෙන ගංගානිරියෙහි තළපත් තුනකින් කුටියක් සාද ගෙන එහි වෙසෙමින් අර්හත්ඵලයට පැමිණෙන තුරු කිසිවකු හා කථා නො කරන්නට ඉටා ගෙන බලවත් වීර්යයෙන් මහණදම් පිරුවේය. ඒ හික්ෂුවට මාපියන් විසින් තැබූ නම **දත්ත** ය. ගං ඉවුරෙහි විසීම නිසා පසු කාලයේදී ඔහුට **ගංගානිරිය** යන නම ඇති විය. කථා නො කිරීමට ඉටා මහණදම් පිරීමට බැසගත් තෙරණුවෝ ප්‍රථම වර්ෂයේදී කිසිවකු හා වචනයකුදු කථා නො කළහ. දෙවන වසරෙහි උන් වහන්සේ පිඬු සිභා වඩනා ගමෙහි එක්තරා ස්ත්‍රියක් උන් වහන්සේ ගොළුවෙක් දැ යි විමසනු පිණිස පාත්‍රයට කිරි වත්කරන්නී අත වැසූ කල්හි ද නො නවත්වා ම කිරි වත්කළාය. එද උන් වහන්සේ අතින් ඇඟවීමෙන් කිරි වත්කිරීම නවතාලිය නො හී 'ඇත නැඟණියනි' යන වදන මුවින් නිකුත් කළහ. බලවත් වීර්යයෙන් මහණදම් පිරූ තෙරුන් වහන්සේ තෙවන වසරෙහි වස්කාලයේදී සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණියහ. උන්

වහන්සේ පසු කාලයේ තමන් වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිය ප්‍රකාශ කිරීම් වස් මේ ගාථා වදලන.

**තිණ්ණං මෙ තාලපත්තානං - ගංගාකීරෙ කුටී කතා,
ජවසිත්තොව මෙ පත්තො - පංසුකුලං ච චීවරං,
තිණ්ණං අත්තරවස්සානං - එකා මෙ වාචා භාසිතා,
තතිසෙ අත්තරවස්සමිහි - තමොක්ඛන්ධො පදලිතො.**

(ථෙරගාථා අට්ඨකථා)

අම්බබාදක තිස්ස තෙරුන් වහන්සේ

අම්බබාදක තිස්ස තෙරුන් වහන්සේ ජීවිතය නිසාද කුඩා සිකපදයකුත් කඩ නො කොට සිල් රැකි තෙර නමකි. උන් වහන්සේ දුර්භික්ෂ කාලයකදී මඟට බැස ගමන් කරන්නාහු ආහාර නො ලැබීමෙන් හා ගමන් විඩාවෙන් ද දුබලව ඉදිරියට යා නො හී එක් අඹ ගසක් යට ශයනය කළහ. ඒ ගසෙහි බොහෝ අඹපල තිබිණ. ඉදුණු අඹ පල බිම ද වැටී තිබිණ. ශයනය කරන උන් වහන්සේ සමීපයට ද ඉදුණු අඹ පල වැටිණ. එය අස්වාමික අඹගසක් වූ බැවින් ඒ අඹපල ගෙන වැළඳීමට කිසිවකුගෙන් බාධාවක් ද නැත. එහෙත් ඒ අඹපල සියතින් ගෙන වැළඳීමට හික්ෂුන්ට අකැපය. ඒවා සියතින් ගෙන වැළඳුවහොත් 'යො පන භික්ඛු අදින්තං මුඛද්චාරං ආහාරං ආහරෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර උදකදන්තපොනා පාවිත්තියං' යන සිකපදය බිඳීමෙන් ඇවැත් වේ. එය මහා ආපත්තියක් නොවන ඇවතෙකි. හික්ෂුන් වහන්සේ නමක් වෙත ඇවැත් දෙසීමෙන් එයින් පිරිසිදු විය හැකිය. එහෙත් තෙරණුවෝ ආහාර නො ලැබීමෙන් මරණයට පත්වීමට ද ඉඩ ඇති අමාරු අවස්ථාවේහිද,

**ධනං වජෙ යො පන අංගහෙකු
අංගං වජෙ ජීවිතං රක්ඛමානො,
අංගං ධනං ජීවිතඤ්චා පි සබ්බං
වජෙ නරො ධම්මමනුස්සරන්තො'**

'ශරීරාවයවයන් රැක ගැනීමට ධනය හළ යුතුය. දිවි රැක ගැනුම පිණිස ශරීරාවයව ද හළ යුතුය. ධර්මය සිහි කරන්නහු

විසින් ධර්මානුකූල ප්‍රතිපත්තිය රකිනු සඳහා අංග-ධන-ජීවිත යන සියල්ල ම පරිත්‍යාග කළ යුතුය යන සන්පූරුණානුස්මෘතිය සිහි කෙරෙමින් නිරාහාරත්වයෙන් නැසෙනොත් නැසේවායි ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් සිකපදය ආරක්ෂා කළහ. අත ළහ ම ඇති අඹපල නො ගෙන ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් සිල් රක්තා තෙරුන් වහන්සේගේ ගුණානුභාවයෙන් දෝ සැදැහැවත් උපාසක මහතෙක් එහි පැමිණියේ ය. ඔහු තෙරුන් වහන්සේ දැක උන් වහන්සේ ක්ලාන්තව සිටිනු දැක අඹ පල ගෙන මැඩ අඹ පෑන් පිළියෙල කොට උන් වහන්සේට පිළිගැන්වීය. ඉක්බිති උපාසක මහතා ඉදිරියටත් උපස්ථාන කොට තෙරුන් වහන්සේට ශක්තිය ලබා දී දිවි රැක දෙනු පිණිස උන් වහන්සේ පිටෙහි හිඳුවා තමාගේ වාසස්ථානයට ගෙන ගියේය. තෙරුන් වහන්සේ උපාසක මහතාගේ පිටින් යෙමින් ම තමන් වහන්සේගේ ශීලය ආවර්ජනා කොට විදසුන් වඩා සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණියහ.

(විසුද්ධිමග්ග)

කියන ලද තෙරුන් වහන්සේලා මෙන් මේ බුදු සස්තෙහි බොහෝ බුද්ධග්‍රාවකයෝ ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් පිළිවෙත් පිරුහ. සංඝගුණයන් අතුරෙන් ප්‍රධාන ගුණය සුපටිපත්ත ගුණය ය. උජුපටිපත්ත, ඤායපටිපත්ත, සාමිච්චපටිපත්ත යන ගුණ තුන සුපටිපත්ත ගුණයේ ම ආකාර විශේෂයෝ ය. සුපටිපත්ත ගුණය ඇති කල්හි ඒ ගුණ තුන ද ඇත්තේය. ආහුනෙය්‍ය, පාහුනෙය්‍ය, දක්ඛිණෙය්‍ය, අඤ්ජලිකරණීය යන ගුණ සතර හා අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර ගුණය සුපටිපත්තගුණයාගේ ඵලයෝ ය. සුපටිපත්තගුණය ඇති කල්හි ඒ ගුණ පස ද ලැබෙන්නේ ය.

17

උජුපටිපන්න ගුණය

කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය අත්තකිලමානු යෝගය යන වැරදි මාර්ග දෙක නො ගෙන කෙලින්ම නිවනට වැටෙන අන්ධාංගික මාර්ග සංඛ්‍යාත සෘජුමාර්ගයෙහි පිළිපත් බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ උජුපටිපන්න නම් වෙති. නිවනට වැටෙන සෘජුමාර්ගය ගෙන පිළිපැදීම උජුපටිපන්න ගුණය ය.

‘ද’වේ මෙ හික්ඛච්චෙ, අන්තා පබ්බජිතේන න සෙවිතබ්බො, යො වායං කාමෙසු කාමසුඛල්ලිකානුයොගො හිනො ගම්මො පොච්ඡ්ඡතිකො අනරියො අනත්ථසංහිනො, යො වායං අත්තකිලමානුයොගො දුක්ඛො අනරියො අනත්ථසංහිනො’

යනුවෙන් ‘කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය අත්තකිලමානුයෝගය යන අත්ත, පැවිද්දන් විසින් නො ගත යුතුය’යි තථාගනයන් වහන්සේ විසින් වදාරා ඇත්තේය. එබැවින් තථාගත ශ්‍රාවකයෝ ඒ ලාමක අත්ත දෙක ලාමක මාර්ග දෙක නො ගනිති. බුදුරදුන් ලොව පහළ වී දහම් දෙසීමට පෙර ලෝකයෙහි මිනිසුන් විසින් ගෙන සිටියේ ඒ මාර්ග දෙකය. බොහෝ දෙනෙකුන් ගෙන සිටියේ කාමසුඛල්ලිකානු යෝගයයි. කාමසුඛල්ලිකානුයෝගයෙහි ලාමක

බව දැනගත්. ටික දෙනෙක් ගතයුතු නියම මඟ නො දත් බැවින් අත්තකිලමනානුයෝගය ගෙන එයට බැස සිටියෝය.

කාමසුබල්ලිකානුයෝගය යනු ජීවිතයෙහි පරමාර්ථය පස්කම් සැප විඳීමයි සිතා අධර්මයෙන් වුව ද ධනය උපයා හැකිතාක් පස්කම් සැප විඳීමය. ප්‍රාණවධාදී නොයෙක් පවිකම් කරමින් එසේ කාමයන්හි ඇලී ගැලී සිට බොහෝ සත්ත්වයෝ මරණින් මතු අපාගත වන්නාහ.

අත්තකිලමනානුයෝගය යනු පරණපව් ගෙවීමටය කියා නොයෙක් උපක්‍රමයෙන් ශරීරයට දුක්ඳීමය. එය නිසංඝඨප්‍රතිපත්තිය ය. ඔවුහු සත්ත්වයනට යම් සැපක් හෝ දුකක් හෝ වේ නම් ඒ සියල්ල සිදු වන්නේ අතීත කර්මයෙනැයි වරදවා තේරුම් ගෙන කයට දුක් දී අතීත අකුශල කර්මවලට විපාක විඳ අවසන් කොට අලුත් අකුසල් ද නො කර සිටියහොත් දුකින් මිදිය හැකියයි සිතා අතීත පව් ගෙවෑලීම පිණිස අව්වෙහි සිටීම, මධ්‍යාහ්නයෙහි සතරදිගින් ගිනි ගොඩවල් ගසා මැදට වී සිටීම, ශීත කාලයේ එළිමහනෙහි විසීම, දියට බැසීම, වැස්සට තෙමීම, ඇණ මත හිඳීම, වැනිර සිටීම යනාදිය කරති. ඒ අත්තකිලමනානුයෝගය ය. ශරීරයට පීඩාකර ගැනීමෙන් අතීත අකුසල් නැති නො කළ හැකි ය. ශරීරයට කොතෙක් දුක් දුන ද සත්ත්වයා අපායෙහි උපදවන අකුශලය, එය කළ පුද්ගලයා අපායෙහි උපදවන්නේ ම ය. පව් යටපත් කළ හැක්කේ ද නැසිය හැක්කේ ද කුශලයෙනි. ලෞකික කුශලයෙන් පව් යටපත් කළ හැකිය. පස් පනස් වසක් මිනිසුන් මැරූ චෝරසාතකයාහට තව්තිසා දෙව්ලොව ඉපදිය හැකි වූයේ ද, පනස් වසක් මසුන් මැරූ දමිලදෝවාරිකයාට දෙව්ලොව ඉපදිය හැකි වූයේ ද කුශලයෙන් අකුශලය යටපත් කිරීමෙනි. සෝවාන් මාර්ගය නමැති ලෝකෝත්තර කුශලයෙන් මතු අපායට පැමිණවිය හැකි අකුශලකර්ම සියල්ල ම නැසේ. අතීතයෙහි කළ කොතෙක් අකුශලකර්ම ඇත ද ඒවා සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පුද්ගලයා අපායට යැවීමට සමත් නො වේ. කයට දුක් දීමෙන් දුකින් මිදිය හැකිය යනු මිථ්‍යාදෘෂ්ටියකි. මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය අපායෝත්පත්තියට හේතුවකි.

එතෙ තෙ හික්බවෙ, උහො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣකධම්මා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංචත්තති

යනුවෙන් දැක්වෙන ඒ ලාමක අන්ත දෙකට නො බැස තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කළ ප්‍රඥාවක්ෂුස ඇති කරන්නා වූ කෙලෙස් සන්සිඳුවන්නා වූ චතුස්සත්‍යාවබෝධයට හේතුවන නිවන් ලැබීමට හේතුවන මජ්ඣකධම්ම පටිපදා නම් වූ ප්‍රතිපත්තික්‍රමයක් ඇත්තේ ය. එය නිවනට පමුණුවන සාප්‍රමාර්ගය ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ ඒ සාප්‍රමාර්ගය ගෙන පිළිපදින්නෝ ය. ඒ සාප්‍රමාර්ගය නම්:-

කතමා ච සා හික්බවෙ, මජ්ඣකධම්මා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංචත්තති? අයමෙව අරියො අට්ඨඛිතිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨී සම්මාසංකප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මා ආච්චො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි

යනුවෙන් දක්වා වදා ඇති අෂ්ටාංගිකමාර්ගය ය.

කින්නු බො හො ගොතම, සො කරොති සො පටිසංවෙදියතීති? සො කරොති සො පටිසංවෙදියතීති බො බ්‍රාහ්මණ අයමෙකො අන්තො, කිම්පන හො ගොතම අඤ්ඤො කරොති අඤ්ඤො පටිසංවෙදියතීති? අඤ්ඤො කරොති අඤ්ඤො පටිසංවෙදියතීති බො බ්‍රාහ්මණ අයං දුතියො අන්තො.

එතෙ තෙ බ්‍රාහ්මණ උහො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣකධම්මන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති, අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, සලායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස පච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හා

පව්වයා උපාදානං, උපාදාන පව්වයා භවො, භව පව්වයා ජාති, ජාති පව්වයා ජරාමරණං සොකපරිදෙව දුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජායත්ථෙව අසෙස විරාගනිරොධා සංඛාර නිරොධො, සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණ නිරොධො, විඤ්ඤාණ නිරොධා නාමරූපනිරොධො, නාමරූප නිරොධා සලායතන නිරොධො, සලායතන නිරොධා එස්සනිරොධො, එස්ස නිරොධා වෙදනා නිරොධො, වෙදනා නිරොධා තණ්හා නිරොධො, තණ්හා නිරොධා උපාදන නිරොධො, උපාදාන නිරොධා භව නිරොධො, භව නිරොධා ජාති නිරොධො, ජාති නිරොධා ජරාමරණං සොක පරිදෙව දුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ජධන්ති. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති ති.

(සංයුත්ත නිකාය)

මේ සුත්‍රයෙහි වදුරා ඇති පරිදි ද අන්ත දෙකක් ඇත්තේ ය. පින්පව් කරන්නා ම ඒවායේ විපාක විදිය යන ශාශ්වතදෘෂ්ටිය එක් අන්තයෙකි. අනිකෙක් පින්පව් කෙරේය, අනිකෙක් ඒවායේ විපාක විදිය යන උච්ඡේද දෘෂ්ටිය එක් අන්තයෙකි. ලෝකයෙහි වෙසෙන සාමාන්‍ය ජනයා මේ අන්ත දෙකින් එක් අන්තයක් ගෙන සිටිති. ඒ අන්ත දෙකම වැරදි බැවින් ඉන් කිනම් අන්තයක් හෝ ගෙන සිටින්නහුට දුකින් නො මිදිය හැකිය. නිවන් නො ලැබිය හැකිය. පින්පව් කරන්නේ ම ඒවායේ විපාක විදිය යන ශාශ්වත දෘෂ්ටිය නිවනට පැමිණීමට මිස ස්වර්ගසම්පත්තිය ලැබීමට බාධාවක් නො වේ. ඒ දෘෂ්ටියෙහි පිහිටා පින් කොට දෙව් මිනිස් සැප ලැබිය හැකිය. නවාගතයන් වහන්සේ ඒ අන්ත දෙකට ම නො පැමිණ අවිද්‍යාදි හේතූන් නිසා සංස්කාරාදි ඵල ධර්ම ඇති වීමෙන් ස්කන්ධපරම්පරාව නො සිදී පවත්නා සැටින්, අවිද්‍යා දීන්තේ නිරෝධයෙන් ස්කන්ධපරම්පරාවේ නිරෝධය වන බවත්, සත්ත්වයනට දුකින් මිදීමට ඇත්තා වූ එකම මාර්ගය අවිද්‍යාදීන්ගේ නිරෝධය පිණිස පිළිපැදීම බවත් දැන වදුරා එය

පිණිස ශ්‍රාවකයන්ට දහම් දෙසූ සේක. ඒ ධර්මමාර්ගය ඒ ප්‍රතිපත්තික්‍රමය නිවනට පැමිණෙන සෘජු මාර්ගය ය. ඒ මාර්ගය ගෙන පිළිපදින බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ උජුපටිපත්ත නම් වෙති.

තවද කායචංක - වච්චංක - මනෝචංකයන් ප්‍රභාණය කිරීම සඳහා පිළිපත් බැවින් ද ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ උජුපටිපත්ත නම් වෙති. කායචංක නම් කායදුශ්චරිතයෝය. වච්චංක නම් වාක්දුශ්චරිතයෝ ය. මනෝචංක නම් මනෝදුශ්චරිතයෝය. තථාගතයන් වහන්සේ කායචංකාදිය ප්‍රභාණය සඳහා ශ්‍රාවකයන්ට දහම් දෙසති.

බෝසතාණන් වහන්සේ අතීතයේ රියකරුවකු වී **පවේක** නම් රජකුට රිය සක් දෙකක් තැනූහ. ඉන් එක් රෝදයක් තැනුයේ සදිනකින් අඩු සමසකිනි, එක් රෝදයක් තැනුයේ සදිනකිනි. සාමාන්‍ය පෙනීමට ඒ රෝද දෙකේ වෙනසක් නො තිබිණ. රජතුමා රෝද දෙක බලා වෙනසක් නො දැක මේ රෝද දෙකේ ඇති වෙනස කිම දැයි බෝසතාණන්ගෙන් ඇසීය. එකල්හි බෝසතාණෝ සදිනකින් තැනූ රෝදය ගෙන වේගයෙන් බිම පෙරළා යැවූහ. එය වේගය ඇතිතාක් ඉදිරියට ගොස් වේගය සන්සිදීමෙන් පසු බිම ඇද වැටිණි. ඉක්බිති සමසකින් කළ රෝදය පෙරළා යැවූහ. එය වේගය ඇතිතාක් ඉදිරියට ගොස් එසේ ම නැවතිණ. බිම ඇද නො වැටිණ. එසේ වීමට හේතුව රජු විවාළ කල්හි සදිනකින් කළ රෝදයෙහි නොයෙක් තැන්වල ඇද ඇති බැවින් එය ඇද වැටුණ බවත් සමසකින් කළ රෝදයෙහි දොස් තැනි බැවින් නො වැටී සිටි බවත් බෝසතාණෝ පැවසූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කාරණය ගෙන හැර දක්වා ශ්‍රාවකයන්ට මෙසේ අනුශාසනය කළ සේක.

එතරහි බො පනාහං හික්ඛවෙ අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කුසලො කායචංකානං කායදොසානං කායකසාචානං, කුසලො වච්චංකානං වච්චොසානං වච්චකසාචානං, කුසලො මනෝචංකානං මනෝදොසානං මනෝකසාචානං, යස්ස

කස්සවී හික්ඛවෙ, හික්ඛුස්ස වා හික්ඛුනියා වා කායචංකො අප්පභීතො කායදොසො කායකසාවො, වචීචංකො අප්පභීතො වචීදොසො වචීකසාවො, මනෝචංකො අප්පභීතො මනෝ දොසො මනෝකසාවො, එචං පපතිතා තෙ හික්ඛවෙ, ඉමස්මා ධම්මචිනයා, සෙය්‍යථාපී තං චක්කං ඡහි දිවසෙහි නිට්ඨිතං, යස්ස කස්සවී හික්ඛවෙ, හික්ඛුස්ස වා හික්ඛුනියා වා කායචංකො පභීතො කායදොසො කායකසාවො, වචීචංකො පභීතො වචීදොසො වචීකසාවො, මනෝචංකො පභීතො මනෝදෙසො මනෝකසාවො, එචං පතිට්ඨිතා තෙ හික්ඛවෙ ඉමස්මං ධම්මචිනයෙ, සෙය්‍යථාපී තං චක්කං ඡහි මාසෙහි නිට්ඨිතං ඡාරත්තුනෙහි, තස්මා තිහ හික්ඛවෙ එචං සික්ඛිතබ්බං, කායචංකං පඡහිස්සාම කායදොසං කායකසාවං, වචීචංකං පඡහිස්සාම වචීදොසං වචීකසාවං, මනෝචංකං පඡහිස්සාම මනෝදොසං මනෝකසාවන්ති, එචං හි වො හික්ඛවෙ සික්ඛිතබ්බන්ති.

(අංගුත්තරනිකාය 67)

තෝරුම:-

මහණෙනි, දැන් මම අර්හත් සමාක් සම්බුද්ධ වෙමි. කායචංක කායදෝස කායකසාවයන් මැනවින් දන්තේ වෙමි. වචීචංක වචීදෝස වචීකසාවයන් මැනවින් දන්තේ වෙමි. මනෝචංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් මැනවින් දන්තේ වෙමි. මහණෙනි, යම් හික්ඛුචක් විසින් හෝ හික්ඛුණියක විසින් හෝ කායචංක කායදෝස කායකසාවයන් අප්‍රහීණ ද, වචීචංක වචීදෝස වචීකසාවයන් අප්‍රහීණ ද, මනෝචංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් අප්‍රහීණ ද, මහණෙනි, ඔවුහු සදිනකින් කළ රියසක ඇද වැටුණාක් මෙන් මේ ධර්ම චිනයෙහි වැටුණාහු වෙති. මහණෙනි, යම් හික්ඛුචක් විසින් හෝ හික්ඛුණියක විසින් හෝ කායචංක කායදෝස කායකසාවයන් ප්‍රහීණ ද, වචීචංක වචීදෝස වචීකසාවයන් ප්‍රහීණ ද, මනෝචංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් ප්‍රහීණ ද, ඔවුහු සදිනකින් අඩු සමසකින් කළ රියසක මෙන් මේ ධර්ම චිනයෙහි පිහිටියාහු වෙති. මහණෙනි, එබැවින් තොප විසින් මෙසේ හික්මිය

යුතුය. කායචංක කායදෝස කායකසාවයන් දුරු කරන්නෙමුය. වච්චංක වච්චදෝස වච්චකසාවයන් දුරු කරන්නෙමුය. මනෝචංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් දුරු කරන්නෙමුය කියා මෙසේ තොප විසින් හික්මිය යුතුය.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් පුරන අධිශීල අධිචිත්ත අධිප්‍රඥා සංඛ්‍යාත ශික්ෂාත්‍රය කායචංකාදීන් දුරු කොට කාය වාචා චිත්තයන් පිරිසිදු කරන සෘජු කරන ප්‍රතිපත්තියකි.

18

ඤායපටිපන්න ගුණය

ඤාය යනු නිවනට නමෙකි. නිවන පිණිස නිවනට අනුව ඒකාන්තයෙන් නිවනට පමුණුවන අධිශීල-අධිචිත්ත-අධිප්‍රඥා සංඛ්‍යාත ප්‍රතිපත්තිය පුරන බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ ඤායපටිපන්න නම් වෙති.

ලෝකයෙහි ඇති සෑම දෙයක්ම උපදවා ගැනීමට ලබා ගැනීමට කළ යුතු ඒ ඒ දෙය ලැබීමට නිසි, වෙන් වෙන් වූ වැඩ ඇත්තේය. වැලි මිරිකා තෙල් ලැබිය නො හෙන්නාක් මෙන් යම් කිසිවක් ලැබීමට අනිසි දෙයක් කිරීමෙන් ඒ දෙය නො ලැබිය හැකිය. කිනම් දෙයක් හෝ කිරීමෙන් කිනම් ප්‍රතිපත්තියක් හෝ පිරීමෙන් නිවන් නො ලැබිය හැකිය. නිවන් ලැබීමට නිවන් ලබා දෙන එයට නිසි ප්‍රතිපත්තියක් ඇත්තේය. එය පිරීමෙන් මිස අන් ක්‍රමයකින් නිවන් නො ලැබිය හැකිය. කාමසුඛල්ලිකානුයෝග්‍ය හා අත්තකිලමථානුයෝග්‍ය නිවන් ලැබීමට නිසි ප්‍රතිපත්ති නො වන බැවින් නිවන් නො ලැබිය හැකිය. නිවන් ලැබීමට නිසි නිවන් ලැබීමේ ප්‍රතිපත්තිය තේරුම් ගත හැකි වීමට නිවන හා සංසාරප්‍රවාන්තිකයේ හේතු ද සාමාන්‍යයෙන් දත යුතුය. සත්ත්වයා මරණින් කෙළවර වන්නේ නො වේ. මැරෙන සත්ත්වයා අන් තැනක උපදී. එතැන ද මැරී අන් තැනක උපදී. එතැන ද මැරී තවත් තැනක උපදී. මෙසේ නැවත නැවත ඉපදීම් මැරීම් වශයෙන්

ස්කන්ධ පරම්පරාව පැවැත්ම මහත් වූ දු:ඛයෙකි. 'නිවනය'යි කියනුයේ දු:ඛස්කන්ධයක් වන ඒ ස්කන්ධ පරම්පරාවේ නැවැත්මය, නිවීමය. සන්සිඳීම ය. ඒ සන්සිඳීම වූ නිවන ලැබිය හැක්කේ එයට පැමිණිය හැක්කේ, යම් හේතුවකින් ස්කන්ධ පරම්පරාව නො සිඳී දිගින් දිගට යේ ද ඒ හේතුව නැති කිරීමෙනි. ස්කන්ධපරම්පරාවේ නො සිඳී පැවැත්මට හේතුව සත්කායදාෂ්ටිය -අවිද්‍යාව-තෘෂ්ණාව යන මොවුන්ගේ පැවැත්ම ය. ඒ ධර්ම පවත්නා තුරු සංසාරප්‍රවාන්තිය නො නවතී. යම් ප්‍රතිපත්තියකින් ඒ ධර්මයන් ප්‍රභාණය කළ හැකි වේ නම් ඒ ප්‍රතිපත්තිය නිවන් ලැබීමේ මාර්ගය ය. ඒ ප්‍රතිපත්තිය නම් අධිශීල-අධිචිත්ත-අධිප්‍රඥ යන ශික්ෂාත්‍රය ය. තවත් ක්‍රමයකින් කියන හොත් ආයච්ඡ අෂ්ටාංගික මාර්ගය ය. නිවන් ලැබීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයනට දක්වා ඇත්තේ ඒ ප්‍රතිපත්තිය ය. ඒ ප්‍රතිපත්තිය ඒකාන්තයෙන් නිවනට පමුණුවන නිවනට ගැළපෙන ප්‍රතිපත්තියක් වන බැවින් සක්දෙවිරජු විසින් ද මෙසේ ප්‍රකාශ කර ඇත්තේ ය.

සුපඤ්ඤත්තා ඛො පන තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා, සංසන්දනි නිබ්බානං වෙව පටිපදා ව, සෙය්‍යථාපි නාම ගංගොදකං යමුනොදකෙන සංසන්දනි, සමෙනි. එවමෙව සුපඤ්ඤත්තා තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනීපටිපදා සංසන්දනි, නිබ්බානං පටිපදා ව.'

(මහාගොවින්ද සූත්ත)

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයනට නිර්වාණගාමිනී ප්‍රතිපත්තිය දක්වන ලද්දේය. යම් සේ ගංගෝදකය යමුනෝදකය හා සැසැඳෙන්නේ ද, එමෙන් නිර්වාණය හා ප්‍රතිපත්තිය සැසඳෙන්නේය යනු එහි අදහස ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ ඒ අනුකූල ප්‍රතිපත්තිය පුරා නිවන් ලබන්නාහ.

19

සාමිච්චි පටිපන්න ගුණය

දුටු විට හුනස්නෙන් නැගී සිටීම, අසුන් පනවා දීම, ග්‍රීෂ්ම ඇති වෙලාවෙහි පවත් සැලීම, පා සේදීම, මුහුණ සේදීම, නෑම සඳහා සිසිල් පැන් උණු පැන් පිළියෙල කරදීම, පා සෝද දීම, නෑවීම, පා සිවුරු සෝද දීම, සෙනසුන් පවිත්‍රකර දීම, යනාදිය **සාමිච්චිකම්** නම් වේ. ගුණවත් පුද්ගලයන්ට කීර්ති දීමට සුදුසු ක්‍රියාය යනු සාමිච්චිකම්ම යන වචනයේ තේරුම ය. අනුන් විසින් පිළිගැන්වූ දෙයක් පමණක් වළඳන තණ ගසකුදු නො තසන පොළොව නො සාරන කිසිවකුට පීඩාවක් නො කරන සත්ත්වයන් කෙරෙහි මෙහි යෙදෙන්නේ වෙසෙන හික්ෂුන් වහන්සේ සාමිච්චිකර්මයට ඉතා ම සුදුසු ය. උපාසකයකු විසින් **අම්බබාදකතිස්ස** තෙරුන් වහන්සේට සත්කාර කොට තමාගේ පිටින් ගෙන ගියේ හික්ෂුන් වහන්සේ සාමිච්චිකර්මයට සුදුසු නිසාය. මෙහිකරුණාදි සාමිච්චිකර්මයට සුදුසු ගුණ දහම් වඩනා බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ **සාමිච්චි පටිපන්න** නම් වෙති. අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥා සංඛ්‍යාත ශික්ෂාත්‍රය සුදුසු පරිදි ආදරයෙන් ගෞරවයෙන් පුරන නිසා ද ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ සාමිච්චිපටිපන්න නම් වෙති.

20

ආහුනෙය්‍ය ගුණය

බොහෝ දුර වුව ද ගෙන ගොස් දීමට සුදුසු බව ආහුනෙය්‍ය ගුණය ය. මනුෂ්‍යයෝ තමන් වෙත පැමිණෙන දුගී මගී යාවකාදීන්ට අවස්ථාවට සුදුසු පරිදි ආහාරපානාදිය දෙති. එහෙත් ඔවුන් වෙනුවෙන් අමුතුවෙන් ආහාරපානාදිය පිළියෙල කොට ඔවුන් සොයා ඔවුන් සිටින තැන්වලට, දුර ගෙන ගොස් නො දෙති. අමුතුවෙන් පිළියෙල කොට දුරස්ථානයන්ට ගෙන ගොස් ආහාරපානාදිය දෙන්නේ මා පියාදී ගුණවත් අයට හා උසස් අයට ය. සැදැහැවත් මනුෂ්‍යයෝ තමන් අනුභව කරනවාට ද වඩා හොඳින් පිරිසිදු ලෙස ආහාරපානයන් පිළියෙල කොට බොහෝ දුර වෙසෙන හික්ෂුන්ට ද ගෙන ගොස් දෙති. එසේ ගෙන ගොස් දෙන්නේ ශ්‍රාවකසංඝයා කෙරෙහි ඇති ආහුනෙය්‍ය ගුණය නිසා ය. දිනපතා හෝ සතියකට මසකට වසරකට වර බැගින් හෝ දෙන නිත්‍යදනය ද ආහුන නම් වේ. බෞද්ධයෝ නිත්‍යදාන ද හික්ෂුන්ට බොහෝ දෙති. එසේ දෙන්නේ ද ශ්‍රාවක සංඝයාගේ ආහුනෙය්‍ය ගුණය නිසා ය.

21

පාහුනෙය්‍ය ගුණය

දුර සිටින නැයකු හෝ මිතුරකු හෝ අන් සැලකිය යුත්තකු හෝ තමන් වෙත පැමිණෙන කල්හි මනුෂ්‍යයෝ ඔවුන්ට සංග්‍රහ කිරීම පිණිස ආහාරපානාදිය පිළියෙල කෙරෙති. එසේ ආගන්තුකයන් උදෙසා පිළියෙල කළ සත්කාරය **පාහුන** නම්. ඒ පාහුන ය ඔවුන්ට මිස අනිකකුට දීම නුසුදුසු ය. එබැවින් මනුෂ්‍යයෝ පාහුන යක් පිළියෙල කර ගෙන සිටින කල්හි දුගී මගී යාවකාදීන් පැමිණිය ද ඔවුන්ට නො දෙති. පැවිද්දන් පැමිණිය හොත් ඒ ආගන්තුකයන්ට පිළියෙල කළ දෙය වුව ද දෙති. එසේ දෙන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ පාහුන ය වුව ද පිරිනැමීමට සුදුසු වන නිසා ය. සංඝයා වහන්සේ එය පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නේ ඒ සත්කාරය ආගන්තුකයන්ට පිරිනැමීමෙන් වන ලාභයට වඩා උසස් අනුභවයක් සංඝයාට පිරිනැමීමෙන් දායකයාට ලැබිය හැකි වන බැවිනි.

22

දක්බිණෙය්‍ය ගුණය

පින් පවි හා ඒවායේ විපාක ඇති බව පිළිගන්නා පරලොචක් ඇති බව පිළිගන්නා නුවණැත්තා වූ මනුෂ්‍යයෝ මේ ජීවිතය තිර නැති බව හා පරලොච යා යුතු බව තේරුම් ගෙන පරලොචදී පිහිට කර ගැනීමට සිල්වත්තට දන් දෙති. එසේ දෙන දානය **දක්බිණා** නම් වේ. ඒ දක්බිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නේ, පිරිනැමීමට සුදුසු වන්නේ දානය මහත්ඵල වීමට හේතු වන, දායකයාගේ බලාපොරොත්තුව ඉටුවීමට හේතු වන පුද්ගලයන් ය. ශීල-සමාධි-ප්‍රඥා සංඛ්‍යාත උත්තම ගුණයන් වඩන්නා වූ ද, වඩා අවසන් කර සිටින්නා වූ ද, ලෝභාදී ක්ලේශයන් දුරු කිරීමෙහි යෙදී සිටින්නා වූ ද, දුරු කළා වූ ද පුද්ගලයන්ගෙන් යුක්ත වන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝරත්නය එය පිළිගැනීමට අතිශයින් ම සුදුසු ය. ඒ සංඝරත්නයේ දක්බිණෙය්‍ය ගුණය ය. (අරහං ගුණය විස්තර කිරීමේදී ශ්‍රාවකයන්ගේ දක්බිණෙය්‍ය භාවයට නිදසුන් වන කථා දක්වා ඇත්තේ ය.)

ආහුත-පාහුත වශයෙන් දෙන දානයන් හැර පරලොච සැප පතා දෙන්නා වූ ද, පාරමිතා සම්පූර්ණ කිරීම් වශයෙන් දෙන්නා වූ ද, ගුණවත් පුද්ගලයන්ට දීමේ යහපත් බව සලකා දෙන්නා වූ ද, මියගිය ඥාතීන් උදෙසා දෙන්නා වූ ද සියලුම

දාන දක්ෂිණාවට ම අයත් ය. ආහාරානෙය්‍ය-පානුනෙය්‍ය-දක්ඛිණෙය්‍ය යන මේ ගුණ තුන දාන නානත්ථියෙන් ගුණ තුනක් වශයෙන් දක්වා ඇතිමුත් ධර්ම වශයෙන් එක ම ගුණයෙකි. එය නම් දීමනාව මහත්ඵල වීමට හේතුවන ශීලාදී ගුණ සමුහය ය.

23

අක්ෂරලිකරණය ගුණය

දෝන් නහා වැදීමට සුදුසු බව අක්ෂරලිකරණය ගුණය ය. ලෝකයෙහි දෙවියන්ට ද රජුන්ට ද තවත් උසස් අයට ද හය නිසා ද ලාභ නිසා ද මනුෂ්‍යයෝ දෝන් නහා වදිති. ඔවුන්ට වැදීමෙන් ලැබිය හැක්කේ අත්‍යල්ප ඵලයකි. සුප්‍රතිපත්තාදි ගුණවලින් යුක්ත බුද්ධග්‍රාවකයකුට එක් වරක් දෝන් නහා වැදීම ම අනන්තඵල දායක ය. එබැවින් ඒ බුද්ධග්‍රාවකයෝ විශේෂයෙන් අක්ෂරලිකරණයට සුදුස්සෝ වෙති. එබැවින් සෙස්සන් විසින් වදින දේවබ්‍රහ්මයෝ ද, රජහු ද, නථාගතග්‍රාවකයන්ට වදිති. කලින් දුටු දුටු මිනිසාට වදිමින් සිටි සැඩොල් කුලයේ උපන් **සුනිකට** පැවිදි වීමෙන් පසු දේවබ්‍රහ්මයන් පැමිණ වැන්දේ අක්ෂරලිකරණය ගුණය නිසා ය. සිල්වත් හික්ෂුන්ට දෝන් නහා වැදීම තබා ප්‍රසන්න සිතින් උන් වහන්සේලා දෙස බැලීම් මාත්‍රයෙහි ද බොහෝ අනුසස් ඇති බව **මංගල සුත්‍ර අටුවාවෙහි** මෙසේ දක්වා තිබේ.

හික්බුතං පන පසන්නචින්තෙන ජියවක්ඛුති දස්සනමුලකෙනා පි පුක්ඤ්ඤෙන අනෙකානි ජාති සහස්සානි වක්ඛුමිති රොගො වා පිලකා වා වාතපිත්තාදිදොසො වා න හොති. විපස්සන්නපක්ඛවචණ්ණ සස්සිරිකානි හොත්ති. වක්ඛුති රතන විමානෙ උග්ගාටිත මණ්කවාටසදිසානි,

සතසහස්ස කප්පමත්තං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච
සබ්බසම්පත්තීනං ලාභී හොති.

(සුත්තනිපාතවිධකථා 269)

දැකීමෙන් පමණක් නො ව සිල්වත් හික්ෂුත් සිහිකිරීම්
මාත්‍රයෙහි ද බොහෝ අනුසස් ඇති බව **ආකඩ්බෙයා සුත්‍ර**
අටුවාවෙහි මෙසේ දක්වා තිබේ.

‘යස්ස හි හික්ඛුතො කාලකතො පිතා වා මාතා වා
අම්භාකං ඤාතකො ථෙරො සීලවා කල්‍යාණධම්මොති
පසන්නචිත්තො හුත්වා තං හික්ඛුං අනුස්සරති: තස්ස යො
චිත්තපසාදො පී තං අනුස්සරණමත්තම්පි මහප්ඵලං
මහානිසංසමෙව හොති, අනෙකානි කප්පසහස්සානි
දුග්ගතිතො වාරෙතුං අත්තෙ ච අමතං පාපෙතුං සමත්ථමෙව
හොති.’

(පපඤ්ච සුදනි 130)

24

අනුත්තරපුඤ්ඤක්ඛේතන ගුණය

ඛේතන යනු ගෝයම් වැඩෙන තැනය. කෙන යනු ද කුඹුර යනු ද එයට සිංහලෙන් කියන නමි ය. පින් වැඩෙන තැන් වන බැවින් ප්‍රතිග්‍රාහකයන්ට ද කෙනය යන නම කියනු ලැබේ. අනුත්තරපුඤ්ඤක්ඛේතන යන්නෙහි තේරුම එයට වඩා උතුම් අත් කෙනක් නැති, සියල්ලට ම උතුම් පින් කෙනය යනුයි. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝ රත්නය, සියලු පින් කෙත්වලට උතුම් පින් කෙන වන බැවින් අනුත්තර පුඤ්ඤක්ඛේතන නම් වේ.

කෙත් අතර, ගොවියා බොහෝ වෙහෙසී බොහෝ ධාන්‍ය වපුළ ද මද ඵලයක් ම ලැබෙන, සමහර විට ඵලයක් නො ලැබීම ද යන, නිසරු කෙත් ද ඇත්තේ ය. මධ්‍යමප්‍රමාණයෙන් ඵල ලැබෙන කෙත් ද ඇත්තේ ය. ස්වල්පයක් වපුළ ද බොහෝ ධාන්‍ය ලැබෙන, ඉතා සරු කෙත් ද ඇත්තේ ය. එමෙන් ප්‍රතිග්‍රාහකයන් අතර ද සත්කාර කළවුන්ට ඉතා මද ඵලයක් ම ලැබෙන, සමහර විට ඵලයක් නො ලැබී ම යන ගුණහීන ප්‍රතිග්‍රාහකයෝ ද ඇත්තාහ. මධ්‍යම ප්‍රමාණයෙන් ඵල ලැබෙන පුද්ගලයෝ ද ඇත්තාහ. ඉතා සුළු සත්කාරයක් කළ ද අනන්ත ඵල ලැබෙන සමහර විට වර්තමාන ජාතියේ ම ඵලය ලැබෙන ඉතා ගුණවත් ප්‍රතිග්‍රාහකයෝ ද ඇත්තාහ. ප්‍රතිග්‍රාහකයන්ගේ

තත්ත්වය අනුව සත්කාරකලවුන්ට එල ලැබීමේ වෙනස් කම් තේරුම් ගැනීමට අංකුර-ඉන්දක දෙවිපුත් දෙදෙනාගේ කථාව නිදසුනෙකි.

අංකුර - ඉන්දක දෙවිපුත්ගේ කථාව

අප නිලෝගුරු භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ බුදු වී සත්වන වසරෙහි සැවැත්නුවර සමීපයේ ගණ්ඩම්බමුලයේ නිර්ථකමථනය පිණිස යමක ප්‍රාතිභායඝීය දක්වා, පෙර බුදුවරුන්ගේ වාරිත්‍ර ධර්මය අනුව වස් එළඹීම සඳහා තව්තිසා දෙවිලොවට වැඩ වදල සේක. උන් වහන්සේ එහි පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනය මත සකල දේවබ්‍රහ්මයන්ගේ තේජස ඉක්මවා ශෝභාව ඉක්මවා ළහිරුමඬලක් සේ වැඩ වෙසෙන කල්හි කුසිතදිව්‍ය ලෝකයෙහි විසූ සත්කුමිත නම් වූ මාතෘදිව්‍යරාජයා පැමිණ විජම්බණ අසනු පිණිස තථාගනයන් වහන්සේගේ දකුණු පස හිඳ ගත්තේ ය. ඉන්දක නම් දේවපුත්‍රයා ද එකෙණෙහිම පැමිණ තථාගනයන් වහන්සේගේ දකුණු පස ම හිඳ ගත්තේ ය. අංකුර නම් වූ දේවපුත්‍රයා ද පැමිණ තථාගනයන් වහන්සේගේ වම් පස ඉඳගත්තේ ය. බුදුරදුන් එහි වැඩම කළ බව සැලවීමෙන් දසදහසක් සක්වළින් ම මහේශාකාය දේව බ්‍රහ්මයන් පැමිණෙන්නට විය. අංකුර අල්පේශාකාය බැවින් මහේශාකායයන් පැමිණෙන කල්හි ඔහුට පසුබසින්නට සිදු විය. ක්‍රමයෙන් පසු බැස ගියා වූ අංකුර දෙවිපුත්හට බුදුරදුන්ගෙන් දොළොස් යොදුනක් දුරින් සිටින්නට විය. ඉන්දක දෙවිපුත් නො සැලී තමා සිටි තැන ම සිටියේ ය. ඒ දෙදෙනාගෙන් අංකුර දේවපුත්‍ර නෙමේ අතීතයේ අබුධෝත්පාද කාලයේ රජකුලයෙහි ඉපද රජය හැර වෙළඳුමට බැස බොහෝ ධනය උපයා එකල විසූ ජනයාට දීර්ඝකාලයක් මුළුල්ලෙහි දන් දුන් කෙනෙකි. දින පනාම දන් දුන් කෙනෙකි. ආහාරපාන පමණක් නොව මිනිසුන්ට වුවමනා ඇඳුම් පැළඳුම් කුඩ-පාවහන් රිය ආදී සියල්ල ම දුන් කෙනෙකි. බොහෝ දුන් කෙනෙකි. ඉන්දක දෙවිපුත් අප බුදුරදුන්ගේ කාලයෙහි මිනිස් ලොව ඉපද සිට පිඩු සිභා වඩනා අනුරුදු තෙරුන් වහන්සේ දැක පැහැදී උන් වහන්සේට බන් සැන්දක් දෙවීය. ඔහුගේ පින එපමණකි.

ඔහුගේ අත්‍යල්ප දනය දුන්නේ සකලක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කොට අර්භත්වයට පැමිණ සිටි උත්තම ප්‍රතිග්‍රාහකයකුට බැවින් ඔහු ඒ පිනෙන් තව්නිසා දෙවිලොව මහේශාකාශ දෙවියෙක් විය. අංකුරගේ මහාදානය දුන්නේ ගුණයෙන් නීන පුද්ගලයන්ට ය. එබැවින් ඔහු තව්නිසා දෙවිලොව අල්පේශාකාශ දෙවියෙක් විය.

පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනයෙහි වැඩ සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ දෙවිපුත්‍රන් දෙදෙනාගේ වෙනස දැක වදාරා දක්ෂිණාර්භ පුද්ගලයන්ගේ තතු ලොවට පහද දීම සඳහා අංකුර දෙවිපුත්‍රන් දෙස බලා වදාරා අංකුරය, නුඹ හා එකවර මෙහි පැමිණි ඉන්දක දෙවිපුත්‍ර මා සමීපයේ ම සිටින්නේ ය. නුඹ අතීතයේ මහාදානයන් දුන් කෙනෙක. එහෙත් දැනට බොහෝ දුරට පසු බැස සිටින්නෙහි ය. මා සමීපයට එවැනි වදළහ. එකල්හි අංකුරදෙවිපුත්‍ර නෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්ස, දක්ෂිණාර්භයන්ගෙන් හිස් වූ මාගේ ඒ දානයෙන් කවර ඵලයක් ද? මේ ඉන්දක දෙවිපුත්‍ර දුන්නේ සුඵ දානයෙකි. එහෙත් ඔහු තාරකා සමුහය මැද බබලන සඳ මෙන් අප ඉක්මවා බබලන්නේය'යි සැල කෙළේය. ඉක්බිති දක්ඛිණේශ්‍යයන් විභාග කරමින් තථාගතයන් වහන්සේ මෙසේ දහම් දෙසූ සේක.

උජ්ජ්වලයෙ යථා ඛේත්තෙ
 බීජං බහුකම්පි රොපිතං,
 න ඵලං විපුලං හොති
 න පි තොසෙති කස්සකං.

තථෙව දනං බහුකං - දුස්සීලෙසු පතිට්ඨිතං
 න විපුලං ඵලං හොති - න පි තොසෙති දායකං,

යථාපි හද්දකෙ ඛේත්තෙ
 බීජං අප්පම්පි රොපිතං
 සම්මාධාරං පච්චිජ්ජන්තෙ
 ඵලං තොසෙති කස්සකං

තථෙව සීලවන්තෙසු - ගුණවන්තෙසු තාදිසුං
 අප්පකම්පි කකං කාරං - පුඤ්ඤං හොති මහප්ඵලං.

තේරුම:-

යම් සේ තද මැටි ඇති නිසරු කුඹුරෙහි වසුළු බොහෝ වූද ධාන්‍යය බොහෝ ඵල දෙන්නේ නො වේ ද, ගොවියා සතුටු නො කරවා ද, එමෙන් දුශ්ශීලයන් කෙරෙහි පිහිටියා වූ මහත් වූද දානය මහත්ඵල නො දෙන්නේ ය. දායකයා සතුටු නොකරවන්නේ ය.

යම් සේ යහපත් කුඹුරෙහි වසුළු මද වූ ද විය මැනවින් වර්ෂාපතනය වන කල්හි ඵල ගෙන දීමෙන් ගොවියා සතුටු කෙරේ ද, එමෙන් තාදිගුණයෙන් යුක්ත වූ සිල්වත් වූ ගුණවත් වූ පුද්ගලයන් හට කළ අල්ප වූ ද සත්කාරය මහත්ඵල වන්නේ ය.

**‘විවෙය්‍ය දනං දතබ්බං
යත්ඵ දින්නං මහජඵලං
විවෙය්‍ය දනං දත්චාන
සත්භං ගච්ඡන්ති දයකා.’**

තේරුම:-

යම් තැනකට දීම මහත්ඵල ද නුවණින් විමසා සුදුසු තැන සොයා දන් දිය යුතුය. විමසා සුදුසු තැන් සොයා දන් දී දායකයෝ ස්වර්ගයට යෙති.

**‘විවෙය්‍ය දනං සුගතජපසත්ඵං
යෙ දක්ඛිණේය්‍යා ඉධ ජීවලොකෙ,
ඵකෙසු දින්නානි මහජඵලානී
බීජානි වූත්ථානි යථා සුඛෙත්තෙ.’**

තේරුම:-

මේ ලෝකයෙහි යමෙක් දක්ෂිණාර්භයෝ වෙන් ද, ඔවුන් සොයා දන් දීම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පසස්තා ලද්දේ ය. සරු කෙනෙහි වසුළු බීජය බොහෝ ඵල දෙන්නාක් මෙන් ඔවුන්ට දුන් දෙය මහත්ඵල වන්නේ ය.

මෙසේ දන විභාගය වදාරා අවසානයේ චතුස්සත්‍යයන් ප්‍රකාශ කොට දේශනය අවසන් කළ සේක. ඒ දේශනය ඇසීමෙන් අංකුර-ඉන්දක දෙවිපුත් දෙදෙන සෝවාන් ඵලයට පැමිණියෝ ය. තවත් කෝටි ගණනක් සත්ත්වයනට ද ධර්මාවබෝධය විය.

(පේතවත්පු අවධිකථා)

දුසිල් බව, කෙලෙස් බහුල බව, මෙමිත්‍රීකරුණාදි ගුණ නැති බව, සත්කාරය මහත්ඵල නො වීමේ හේතූය. ප්‍රතිග්‍රාහකයා කෙරෙහි සිල් ඇති බව, ධුත ගුණ ඇති බව, කෙලෙස් නැති බව, කෙලෙස්-මඳ බව, මෙමිත්‍රීකරුණාදි සද්ගුණ ඇති බව, සත්කාරය මහත්ඵල වීමේ හේතූය. එබඳු ගුණවලින් යුක්ත පුද්ගලයෝ සරු කුඹුරු වැන්නෝ ය. ආහුනෙය්‍ය පාහුනෙය්‍ය දක්ඛිණෙය්‍ය අක්ඛිකරණීය අනුත්තරපුක්ඛිකරණීය යන මේ ගුණ පස ඇතියවුන් ලෙස බොහෝ සුත්‍රවල වදාරා තිබෙන්නේ සකලක්ලේශයන් ප්‍රහාණය කළ රහතුන් ය. අංගුත්තරනිකායේ තිකතිපාතයේ සුත්‍ර දේකක සෝවාන්-සකාදගාමී-අනාගාමී පුද්ගලයන් ද ආහුනෙය්‍යාදි ගුණපස ඇතියවුන් ලෙස වදාරා ඇත්තේ ය. **අංගුත්තරනිකායේ නවක නිපාතයේ සම්බෝධවග්ගයේ අවසාන සුත්‍රයෙහි** ආහුනෙය්‍යාදි ගුණ ඇති පුද්ගලයන් නවදෙනකු වදාරා තිබේ. ඒ සුත්‍රයෙහි නවවන පුද්ගලයා වදාරා ඇත්තේ 'ගෝත්‍රභූ' යන නාමයෙනි. එයින් අදහස් කරන්නේ සෝවාන් මාර්ගයට පූර්වභාගයෙහි ඇති වන ගෝත්‍රභූ චිත්තක්ෂණයේ සිටින දියුණු නියුණු විදර්ශනාව ඇති පෘථග්ජන පුද්ගලයා ය. සංසරත්තයට අයත්වීම් වශයෙන් පෘථග්ජන හික්ෂුන්ද ආහුනෙය්‍යාදි ගුණ ඇතියවුන් වන බව කිය යුතු ය. එය තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවේ ආනුභාවයෙන් වන විශේෂ සිද්ධියකි. පෘථග්ජන මහලු හික්ෂුව විසින් නවක අරහත්හික්ෂුවට නො වැදිය යුත්තේ ද, නවක අරහත්හික්ෂුව විසින් පෘථග්ජන මහලු හික්ෂුවට වැදිය යුත්තේ ද ඒ නිසාය. මේවා ගැඹුරු කරුණු ය.

ශීල-සමාධි-ප්‍රඥාවලින් අඩු වූද, යම් කිසි හික්ෂුවක් මෙමිත්‍රී භාවනාව මුත් කරනවා නම් එයින් ද ඒ හික්ෂුව තමාට කරන සත්කාරය මහත්ඵල කිරීමට සමත් පුද්ගලයකු වන බව

අවිජරාසංඝාතමත්තම්පි මෙත්තං ආසෙවත්තස්ස හික්ඛුනො දින්නං දුතං මහා විජ්ජාරං' යන මනෝරථපුරුණී අටුවා පාඨය අනුව කිය යුතුයි. සියලුම රහත්හු සකලකල්ලේගයන්ගෙන් පිරිසිදුව වෙසෙන බැවින් දක්ෂිණාර්භයෝ ය. එහෙත් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් 'එතදග්ගං හික්ඛවෙ මම සාවකානං හික්ඛුතං දක්ඛිණෙය්‍යානං යදිදං සුභුති' යනුවෙන් සුභුති ස්ථවිරයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් අතරින් දක්ෂිණාර්භයන්ගෙන් අග්‍රය යි වදරා ඇත්තේ ය. ශාරිපුත්‍රාදී බොහෝ දෙනා වහන්සේ අර්භත්වයට පැමිණ දක්ෂිණාර්භයන්ට සිටියදී සුභුති තෙරුන් වහන්සේ දක්ෂිණාර්භයන්ගෙන් අග්‍රයයි වදලේ උන් වහන්සේ සෙසු රහතුන්ට වඩා මෙහි ගුණය ඇතියකු වන බැවිනි. උන් වහන්සේ පිටු සිභා වඩනා කල්හි තමන් වහන්සේට දෙන පිණ්ඩපාතය මහත් ඵල වේවායි ගෙදොරක් පාසා මෙහි ධ්‍යානයට සමවැද ඉන් නැගී පිණ්ඩපාතය පිළිගනිති. සෙසු රහත්හු එසේ නො කරති. එබැවින් සුභුති තෙරුන් වහන්සේ දක්ෂිණාර්භ ශ්‍රාවකයන් අතරින් අග්‍ර වූහ.

'අනුත්තරපුඤ්ඤකබ්බෙන්ත ගුණය' විභාග කොට තේරුම් ගත යුත්තකි. මේ සස්තෙහි සෑම දෙන ම පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර භාවයෙන් සමාන නො වෙති. පෞද්ගලික වශයෙන් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රභාවය කියනහොත් පෘථග්ජන සිල්වත් හික්ඛුවට වඩා සෝවාන් පුද්ගලයා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයෙකි. සෝවාන් පුද්ගලයාට වඩා සකෘදගාමී පුද්ගලයා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයෙකි. සකෘදගාමී පුද්ගලයාට වඩා අනාගාමී පුද්ගලයා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයෙකි. අනාගාමී පුද්ගලයාට වඩා අර්භත් පුද්ගලයා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයෙකි. මෙසේ පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර භාවයෙන් නානත්වයක් තිබියදී සෑම දෙනා ම අනුත්තරපුණ්‍යක්ෂේත්‍ර වශයෙන් වදරා තිබෙන්නේ, ඒ පුද්ගලයන්ට වඩා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර වන පුද්ගලයන් බුදුසස්තෙන් පිටත අත් සසුනක නැති බැවිනි. පෘථග්ජන සිල්වත් හික්ඛුවට ද වැඩි උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයක් බුදුසස්තෙන් පිටත නැති බැවින් උන්වහන්සේ අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයකැයි කියනු ලැබේ.

සංඝරත්තය යි කියනුයේ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් පළමුවෙන් ම පැවිද්ද හා උපසම්පදව ලැබූ අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ

තෙරුන් වහන්සේගේ පටන් අද දක්වා ම ලෝකයෙහි නා නා රටවල නා නා දිශාවල නා නා ජාති නා නා කුලවලින් බුදුසස්තෙහි පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලබා සර්වඥයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකත්වයට පත් වූ මහා පුද්ගල සමූහයා ය. තනි තනිව බැලූව ද ආහුනෙය්‍ය-පාහුනෙය්‍ය-දක්ඛිණෙය්‍ය-අක්ඛලිකරණීය-අනුත්තර පුක්කක්ඛෙන්ත යන ගුණවලින් සම්පූර්ණ වූ බොහෝ පුද්ගලයෝ ඒ සංඝ රත්නයට අයත් වන්නාහ. එබැවින් ඒ සංඝරත්නය මහාපුණ්‍යක්ෂේත්‍රය වන්නේ ය. අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රය වන්නේය. සැදැහැවතුන් කරන පූජාසත්කාරයන් මහත්ඵල නො වීමට හේතු වන දුස්සිල් බව නමැති දුර්ගුණය ද සංඝරත්නයෙහි නැත. එබැවින් ද සංඝ රත්නය අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රය වේ. සංඝයාහට එක් වී සිටින සංඝයා මෙන් පෙනී සිටින ශ්‍රමණ දුශ්ශීලයන් ඇති බව සත්‍යයෙකි. එහෙත් ඒ දුශ්ශීලයෝ සංඝරත්නය නො වෙති. එහෙයින් **දක්ඛිණා විභංගසුත්‍ර අටුවාවෙහි 'දුස්සීලො සංඝන්ති න චුත්තො, සංඝො හි දුස්සීලො නාම තත්ථි'යි** කිහ. යම් කිසි සැදැහැවතකු විසින් සංඝරත්නය උදෙසා පූජා කළ වස්තුව දුශ්ශීල පිරිසක් සංඝයා වශයෙන් පෙනී සිට පිළිගෙන පරිභෝග කළ ද එයින් දායකයාගේ පිනට හානියක් නො වන්නේ, පරිභෝගය දුශ්ශීලයන් විසින් කළ ද පූජාව සාරිපුත්‍ර මෞද්ගලයානාදී මහරහතුන් සහිත මහාසංඝරත්නයට පැමිණි බැවිනි. සංඝයා උදෙසා පිරිනමන දානය කවුරුන් පරිභෝග කළ ද දායකයාට පුණ්‍යහානියක් නො වන බැවින් **දක්ඛිණාවිභංගසුත්‍රයෙහි** මෙසේ වදාරා ඇත්තේ ය.

‘හවිස්සන්ති බො පනානන්ද, අනාගතමධානං ගොත්‍රභූතො කාසාවකණ්ඨා දුස්සීලා පාපධම්මා තෙසු දුස්සීලෙසු සංඝං උද්දිස්ස දානං දස්සන්ති, තදපාහං ආනන්ද සංඝගතං දක්ඛිණං අසංඛෙය්‍යං අප්පමෙය්‍යං වදාමි.’

‘ආනන්දය, අනාගත කාලයෙහි ශ්‍රාවක සංඝ නාමයෙන් පෙනී සිටින්නා වූ ගෙළෙහි හෝ අතෙහි කහරෙදි කඩක් දරන්නා වූ දුශ්ශීල පාපී පුද්ගලයෝ ඇති වන්නාහ, එකල සැදැහැවත්හු ඔවුනට ද සංඝයා උදෙසා දන් දෙන්නාහ, ආනන්දය, එකල්හි ද

මම සංඝගතදක්ෂිණාව අසංඛෙය්‍ය අප්‍රමේය්‍ය අනුසස් ඇත්තේයි කියමිය යනු එහි තේරුමය.

කෙලෙස් ඇත්තේ ද පුද්ගලයන්ටය. පුද්ගලයන්ට ඇත්තාවූ රාගාදී කෙලෙස් සංඝ රත්නයට නැත. එබැවින් සංඝරත්නය කෙලෙසුන්ගෙන් ද පවිත්‍රය. සම්පයෙහි බොරලු තිබීමෙන් මාණිකා්‍ය රත්නයක අගය අඩු නො වන්නාක් මෙන් දුශ්ශීල පුද්ගලයන් හා කෙලෙස් බහුල පුද්ගලයන් එක් වී සිටීමෙන් සංඝරත්නයේ අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රභාවයට හානියක් නොවේ. සංඝරත්නය සෑම කල්හි තිඵලය. එබැවින් එය බුදුසස්ත පවත්නා තෙක් අනුත්තරපුණ්‍යක්ෂේත්‍රයක් වශයෙන් ම පවත්තේය.

ආයතීපුද්ගල විභාගය

සතරමාගී සතරඵලයන්ට පැමිණ සත්‍යාවබෝධය කොට අපායෙන් මිදී නිවන් පසක් කොට සිටින උත්තම පුද්ගලයෝ ආයතී පුද්ගලයෝ නම් වෙති. ආයතී පුද්ගලයන් ඇත්තේ බුදුසසුනෙහි ය. බුදු සසුනෙන් පිටත ආයතීපුද්ගලයෝ නැත්තාහ. ‘ඉධෙව සුභද්ද සමණො ඉධ දුකියො සමණො ඉධ තතියො සමණො ඉධ චතුක්ඵො සමණො සුඤ්ඤා පරජ්ජවාද සමණෙහි අඤ්ඤෙ’ යනුවෙන් මහපිරිනිවන් සුතුරෙහි ප්‍රථම ශ්‍රමණයාය, ද්විතීය ශ්‍රමණයාය, තෘතීය ශ්‍රමණයාය, චතුර් ශ්‍රමණයාය යන නම් වලින් බුදුසසුනෙහි ශ්‍රමණයන් සතර දෙනෙක් ඇති බව වදරා ඇත්තේය. ශ්‍රෝතාපන්න පුද්ගලයාය, සක්කාදගාමී පුද්ගලයාය, අනාගාමී පුද්ගලයා ය, අරහත් පුද්ගලයාය යන නම් ව්‍යවහාර කරන්නේ ඒ පුද්ගලයන් සතර දෙනාට ය. ඒ සතර දෙන ආයතී පුද්ගලයෝ ය. මාර්ගඵල හේදයෙන් ආයතී පුද්ගලයෝ අට දෙනෙක් වෙති.

- ශ්‍රෝතාපක්ති මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- ශ්‍රෝතාපක්ති ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය,
- සක්කාදගාමී මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- සක්කාදගාමී ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අනාගාමී මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අනාගාමී ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අරහත් මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අරහත් ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය.

යන මොවුහු ආයච්ඡුද්ගලයෝ අට දෙනය. මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය කියනුයේ ලෝකෝත්තර මාර්ග සිත් සතර අතුරෙන් යම් කිසි සිතකින් ඉන්නා පුද්ගලයා ය. එක් පුද්ගලයකුට එක් මාර්ග සිතක් ඇති වන්නේ එක් වරක් පමණකි. මාර්ග සිත් වනාහි අන් සිත් මෙන් එක් පුද්ගල සන්තානයක නැවත නැවත උපදනා සිත් කොටසක් නො වේ. සිතක පවත්නා කාලය ඉතා කෙටි කාලයෙකි. එබැවින් යම් කිසි පුද්ගලයකු මාර්ගස්ථ පුද්ගලයකු වශයෙන් ඉන්නා කාලය ඇසිපිය හෙළිමට ගතවන කාලයට ද වඩා කෙටි වූ ඉතාම කෙටි කාලයෙකි. ලෝකෝත්තර මාර්ගචිත්තය ඉපද නිරුද්ධ වනු සමඟ ම අතර හිස්කාලයක් නො තබා එකෙණෙහි ම ලෝකෝත්තර ඵලචිත්තය ඇති වේ. ඵලචිත්තය ඇති වීමෙන් පුද්ගලයා ඵලස්ථ පුද්ගලයෙක් වන්නේ ය. මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාගේ කාලය ඉතා කෙටි බැවින් ලෝකයෙහි ආයච්ඡුද්ගලයන් වශයෙන් සිටින්නවුන් ඵලස්ථ පුද්ගලයන් බව කිය යුතුය.

ශ්‍රෝතාපන්න පුද්ගලයා

‘තිණ්ණං සංයෝජනානං පහාණාය පටිපන්නො පුග්ගලො සොතාපන්නිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, යස්ස පුද්ගලස්ස තිණ්ණං සංයෝජනානි පහිණානි අයං වුච්චති පුග්ගලො සොතාපන්නො,’

(පුග්ගලපඤ්ඤානි)

‘සංයෝජන තුනක් ප්‍රහාණය කිරීම සඳහා පිළිපත් පුද්ගලයා ශ්‍රෝතාපන්නිඵලය සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස පිළිපන්නේ වේ. යම් පුද්ගලයකුට සංයෝජනත්‍රය ප්‍රහිණ ද ඒ පුද්ගලයා ශ්‍රෝතාපන්නය යි කියනු ලැබේය’ යනු එහි තේරුම ය. එහි කියවුණු සංයෝජන තුන නම් සක්කායදිට්ඨි - විචිකිච්ඡා - සීලබ්බතපරාමාස යන මේ අකුල ධර්ම තුන ය. නැවත නැවතත් සත්ත්වයා සංසාරයෙහි යොදවන බැවින් ඒවාට සංයෝජනය යි කියනු ලැබේ. ඒවාට සත්ත්වයා සංසාරයෙහි බැඳ තබන රැහැන්ය යි කීම ද සුදුසු ය.

ආත්ම නො වන, මම නො වන සත්ත්වපුද්ගල නො වන, රූප - වේදනා - සඤ්ඤා - සංඛාර - විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධවලින් එකක් හෝ කීපයක් හෝ සියල්ල ම හෝ මම ය, ආත්ම ය, සත්ත්වයා ය, පුද්ගලයා ය කියා ස්ථිර වශයෙන් පිළිගැනීම ස්ථිර වශයෙන් සැලකීම **සක්කායදිට්ඨිය** ය.

කරුණු අටක් සම්බන්ධයෙන් ඇති වන්නා වූ සැකය **විචිකිච්ඡා** සංයෝජනය ය. අන් කිසිවකුට නැතිව එක් පුද්ගලයකුට පමණක් සියල්ල දැනෙන නුවණක් ඇති විය හැකි ද? අන් කිසිවකුට නැති ආනුභාවයක් එක් පුද්ගලයකුට පමණක් ඇති විය හැකි ද? දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ අශික්‍යනුවාසඤ්ජන ලක්ෂණ කේතුමාලා ව්‍යාමප්‍රභා ඇති පුරුෂයකු විය හැකි ද? නැත ද? කියා බුදුරදුන් ගැන සැක පහළ වේ. ක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කිරීමට සමත් ආයඨිමාර්ග සතරක් ඇත ද? කෙලෙස් සන්සිඳවන ආයඨිඵල සතරක් ඇත ද? දුකින් තොර නිවනක් ඇත ද? තථාගතයන් වහන්සේ වදළ ධර්මය නොයඨිණික ද? සත්‍ය ද? කියා ධර්මය කෙරෙහි සැක පහළ වේ. සතරමාර්ග සතර ඵලයන්හි පිහිටි ආයඨිසංසරත්නයක් ඇත්තේ ද? මේ සංඝයා සුප්‍රතිපත්ත වූ පිරිසක් ද? සංසරත්නයට දී එයින් ඉෂ්ට විපාකයක් ලැබිය හැකි ද? කියා සංඝ රත්නය සම්බන්ධයෙන් සැක පහළ වේ. ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා සංඛ්‍යාත ශික්ෂාත්‍රයෙන් පලක් ඇත ද? නැත ද? කියා සැක ඇති වේ. මම අතීතයෙහිත් වූයෙමි ද? නැත ද? කියා අතීතය පිළිබඳව සැක ඇති වේ. මම අනාගතයෙහි උපදින්නෙමි ද? නැත ද? කියා අනාගතය සම්බන්ධයෙන් සැක ඇති වේ. අතීතානාගත දෙක ම පිළිබඳව ද සැක පහළ වේ. අවිද්‍යාදි හේතූන්ගෙන් සංස්කාරාදි ඵලධර්ම හට ගැනීම වශයෙන් සංසාර ප්‍රවාහනිය ඇති බව පිළිබඳව සැක පහළ වේ. මේ සැක සියල්ල විචිකිච්ඡා සංයෝජනය යි.

සීලබ්බකපරාමාස සංයෝජනය යනු ගෝශීලගෝච්ඡකාදි මිථ්‍යා ශීලව්‍රත සමාදානයෙන් ඒවා පිරිමෙන් පවි අවසන් කොට ශුද්ධියට පැමිණ දුකින් මිදිය හැකිය, පරම සුඛයට පැමිණිය හැකිය යන දෘෂ්ටිය ය.

මේ සංයෝජන තුන පමණක් නොව අපායෝත්පත්තියට හේතුවන තරමට ඖදාරික වූ සකල ක්ලේශයෝ ම සෝවාන් පුද්ගලයාහට ප්‍රතීණයහ. සෝවාන් වීමෙන් පසු ඔහු අතින් සිදු වෙතොත් සිදු වන්නේ අපායට පැමිණවීමට තරම් ශක්තියක් නැති කාමසුඛාස්වාදනාදි කුඩා පාපයන් පමණෙකි. එබැවින් සෝවාන් පුද්ගලයා නැවත කිසි කලෙක අපායට නො යන්නේ ය. ඔහුගේ සමාගන්දෘෂ්ට්‍යාදි කුලල පාක්ෂික ධර්මයෝ නැවත නො පිරිහෙති. ඔවුහු වැඩෙන පක්ෂයෙහි පවත්නාහු වෙති. එබැවින් සෝවාන් වූ ආයඣී පුද්ගලයා වැරදීමක් නැතිව ම යම්කිසි දිනයක සියලු කෙලෙසුන් තසා අර්හත්ඵලයට පැමිණ දුක් කෙළවර කරන්නේ ය.

ගෘහස්ථ සෝවාන් ආයඣීශ්‍රාවකයෝ පෘථග්ජනයන් සේ ම දූ දරුවන් පෝෂණය කරමින් වෙළඳාම් ගොවිකම් ආදී නොයෙක් රැකියාවන් කරමින් සමාජයෙහි හැසිරෙති. පැවිදි වූ සෝවාන් ආයඣීශ්‍රාවකයෝ ද අන්‍ය පැවිද්දන් මෙන් ම පැවිදි සමාජයෙහි හැසිරෙති. ඔවුන් සෙස්සන්ගෙන් වෙන් කොට හැදින ගත හැකි වීමට විශේෂ ලකුණක් නැත්තේ ය. එහෙත් සෝවාන් පුද්ගලයන්ට පෘථග්ජනයන්ට නැති අංග සතරක් ඇත්තේය. ඒවා **සෝතාපත්තිසංයුක්තයේ** මෙසේ විදාරා ඇත්තේ ය.

චතුහි හික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො ආරියසාවකො සොතාපන්නො හොති, අවිනිපාතධම්මො තියනො සම්බොධිපරායනො, කතමෙහි චතුහි?

ඉධ හික්ඛවෙ අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චජ්ජසාදෙන සමන්තාගතො හොති, ඉතිපී සො හගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාවරණ සම්පන්නො සුගතො ලොකවිදු අනුත්තරො පුරිසධම්මසාරථී සත්ථා දේවමනුස්සානං බුද්ධො හගවාති,

ධම්මෙ අවෙච්චජ්ජසාදෙන සමන්තාගතො හොති, ස්වාක්ඛාතො හගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චත්තං වෙදිතඛිබ්බො විඤ්ඤුහිති.

සංඝෙ අවේච්චජ්ජසාදෙන සමන්තාගතො හොති
 'සුපට්ඨත්තො හගචතො සාවකසංඝො උජුපට්ඨත්තො
 හගචතො සාවකසංඝො ඤායපට්ඨත්තො හගචතො
 සාවකසංඝො සාමීච්චත්තො හගචතො සාවකසංඝො
 යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගාති අට්ඨපුරිසපුග්ගලා එස හගචතො
 සාවකසංඝො ආහුනෙයො පාහුනෙයො දක්ඛිණෙයො
 අඤ්චලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලොකස්සාති.

අරියකත්තෙහි සීලෙහි සමන්තාගතො හොති
 අඛණ්ඩෙහි අවිජ්ජද්දෙහි අසඛලෙහි අකම්මාසෙහි භුජ්ජසෙහි
 විඤ්ඤප්පසත්ථෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධි සංචත්තතිකෙහි.

ඉමෙහි බො හික්ඛවෙ චතුහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො
 අරියසාවකො සොනාපත්තො හොති අවිනිපාතධම්මො
 නියතො සම්බොධිපරායනොති.

(සංයුත්ත 1019)

තේරුම:-

‘මහණෙනි, අංග සතරකින් යුක්ත වන ආයඝීශ්‍රාවක තෙමේ
 අයඝීමාර්ගසංඛ්‍යාත ධර්මශ්‍රෝතසට පැමිණියේ වේ. මතු සතර
 අපායට නො වැටෙන ස්වභාව ඇත්තේ වේ. ධර්මනියාමයෙන්
 නියත වූයේ වේ. මතු මාර්ගත්‍රයට ඒකාන්තයෙන් පැමිණෙන්නේ
 වේ.

කවර චතුරාංගයකින් ද යත්?

මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි ආයඝීශ්‍රාවක තෙමේ ‘මේ
 කාරණයෙන් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අර්හත්භ, සම්‍යක්සම්බුද්ධයහ,
 විද්‍යාවරණයන්ගෙන් යුක්තයහ, යහපත් ගමන් ඇත්තාහ, ලෝකය
 දත්භ. අනුත්තර පුරුෂදම්‍යසාරථීයහ. දෙවිමිනිසුන්ට ශාස්තෘයහ,
 බුද්ධයහ, භාග්‍යවත්භ’ යි මෙසේ බුදුරදුන් කෙරෙහි නො සැලෙන
 නො වෙනස් වන පැහැදීමක් ඇත්තේ වේ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේශිත ධර්මය යහපත්ය.
 තමන්ට ම ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකියක, කල් නො යවා ඵල

දැකිය හැකියක, එව බලව යි කියා ගුණය දැක්විය හැකියක, සිත් සතන්හි එළවිය යුත්තක, නුවණැතියන්ට තමන්ගේ සන්තානයෙන් ම දත හැකියක කියා ධර්මය කෙරෙහි නො සැලෙන නො වෙනස් වන පැහැදීමක් ඇත්තේ වේ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ සුප්‍රතිපත්තයහ. සෘජුව පිළිපත්හ. නිවන් ලැබෙන පිළිවෙතක් පුරත්තාහ. ගරුබුහුමනට සුදුසු වන සේ පිළිපත්හ. යම් ඒ පුරුෂයුග්ම සතරක් වූ පුද්ගලයෝ අට දෙනෙක් වෙන්ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඒ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ දුර සිට ගෙනවුත් පිරිනමන ප්‍රත්‍යය පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නාහ. ආගන්තුකයන් උදෙසා පිළියෙල කළ සත්කාරය පිළිගැනුමට සුදුසු වන්නාහ. සැදැහැවතුන් විසින් කම්පල අදහා පිරිනමන ප්‍රත්‍යය පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නාහ. දොහොත් එක් කොට හිස මත තබා වැදීමට සුදුසු වන්නාහ. ලෝකයට උතුම් පින් කෙත වන්නාහ. මෙසේ සංඝයා කෙරෙහි නො සැලෙන නො වෙනස් වන පැහැදීම ඇත්තේ වේ.

කඩ නො වූ සිදුරු නො වූ පිළිවෙළින් සිකපද ගණනක් නො බිඳුනා වූ තැනින් තැනින් සිකපද නො බිඳුනා වූ තෘෂ්ණා දාසත්වයෙන් මිදුණා වූ නුවණැතියන් විසින් පසස්තා වූ ආයඝීකාන්තශීලයෙන් යුක්ත වූයේ වේ.

මහණෙනි, මේ අංග සතරින් යුක්ත වූ ආයඝීශ්‍රාවක තෙමේ ආයඝීමාර්ගසංඛ්‍යාත ශ්‍රෝතසට පැමිණියා වූ මතු සතර අපායෙහි නො වැටෙන්නා වූ ධර්මනියාමයෙන් නියත වූ මතු මාර්ගත්‍රයට ඒකාන්තයෙන් පැමිණෙන්නා වූ පුද්ගලයෙක් වන්නේ ය.

කොටින් කියතහොත් බුදුන් කෙරෙහි නො වෙනස් වන පැහැදීම ඇති බවය, ධර්මය කෙරෙහි නො වෙනස් වන පැහැදීම ඇති බවය, සංඝයා කෙරෙහි නො වෙනස්වන පැහැදීම ඇති බවය, නො කැලැල් ආයඝීකාන්ත ශීලයෙන් යුක්ත වන බවය යන මේ කරුණු සතර සෝවාන් පුද්ගලයාගේ අංගයෝ ය.

මේ අංග සතර ආයඝීයන්ට මිස පෘථග්ජන පුද්ගලයන්ට නැත්තේ ය. පෘථග්ජන පුද්ගලයා රත්තත්‍රයට දිවි පුදන තරමේ

සැදැහැවනකු වී සිටිය ද ඔහු වෙනස් නොවන ස්ථිර පුද්ගලයෙක් නො වේ. සමහර විට ඔහු රත්නත්‍රය හැර අන්‍යයන්ගේ ව්‍යවස්ථාපිතවලින් පිහිට සොයන්නෙක් වන්නේ ය. එක් හවයක රත්නත්‍රය පිළිගෙන සිටිය ද අන් හවයකදී ඔහු මිසදිවුවකු විය හැකි ය. ආයඹ්‍යාවක තෙමේ වර්තමාන හවයෙහි තබා හව්‍යන්තරයෙහි ද රත්නත්‍රය නො හරනේ ය. පෘථග්ජනයා කොතරම් උග්‍ර සිල්වනකු වුව ද ඔහුගේ ශීලය අස්ථිර ය. සමහර විට ඔහු කලකදී දුශ්ශීල වන්නේ ය. පැවිදිව ධ්‍යානාභිඤා ලබා අහසින් යෙමින් සිටි මහබෝසතුන්ගේ ශීලය පවා පෘථග්ජන භාවය නිසා නොයෙක් වර බිඳී ගිය බව ජාතක කථාවල සඳහන්ව ඇත්තේ ය. ලෝකත්ත්වය නො දන්නෝ කලක් සිල්වත්ව සිට සිල් බිඳගත් අයට නින්ද කෙරෙති. එය අනුවණ කමෙකි. කලක් සිල්වත්ව සිටීම ගැන පැසසිය යුතුවා මිස දිවිහිමියෙන් සිල් රකින්නට නො පිළිවන් වීම ගැන නින්ද කළ යුත්තක් නැත. ටික කලක් වුව ද සිල් රැකි තැනැත්තා කොහෙත් ම සිල් නො රැකි තැනැත්තාට වඩා උසස් ය.

රජව සිටින්නා වූ ද, සක්විතිරජව සිටින්නා වූ ද, සක්දෙව් රජව සිටින්නාවූ ද පෘථග්ජනයා සිටින්නේ මතු තිරශ්චිතත්වයට - ප්‍රේතත්වයට - තේරයිකත්වයට පැමිණිය හැකි ස්වභාවය ඇතිව ය. සංයෝජනත්‍රය ප්‍රභාණය කලා වූ ශ්‍රෝතාපත්‍යංග සතරින් යුක්ත වූ ආයඹ්‍යාවක තෙමේ කිසි කලෙක සතර අපායට නැවත නො යන්නේ ය. එබැවින් පිරිසිදු වනක් හඳින්නට නො ලබන මිහිරි බොජුනක් මාස ගණනකට වරකුදු නො ලබන පැල්පතක දුකසේ ජීවත් වන සෝවාන් පුද්ගලයාගේ තත්ත්වය පෘථග්ජන රජකුගේ සක්විතිරජකුගේ දෙවරජකුගේ තත්ත්වයට උසස් බව කිය යුතු ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාරා ඇත්තේ ය.

‘පථව්‍යා එකරජ්ජෙන - සග්ගස්ස ගමනෙන වා සබ්බලොකාධිපච්චෙන - සොතාපත්තිඵලං වරං.’

(ධම්මපද ලොකවග්ග)

මුළු පොළොවට අධිපති චක්‍රවර්තිරාජභාවයට ද, ස්වර්ගයට යාමට ද, සකල ලෝකයට ම අධිපති වීමට ද, වඩා සෝතාපත්තිඵලය උතුම්ය යනු එහි තේරුම ය.

සෝවාන් පුද්ගලයන්ගේ ප්‍රභේද

සත්තක්ඛන්තුපරමය, කෝලංකෝලය, ඒකඛිජිය යි ශ්‍රෝතාපත්ත පුද්ගලයෝ තිදෙනකි.

කතමො ච පුග්ගලො සත්තක්ඛන්තුපරමො?

ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයෝජනානං පරික්ඛයා සොතාපත්තො හොති, අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො සො සත්තක්ඛන්තුං දෙවෙ ච මනුස්සෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං වුච්චති පුග්ගලො සත්තක්ඛන්තුපරමො

(පුග්ගල පඤ්ඤාති)

තේරුම:-

කචර පුද්ගලයෙක් **සත්තක්ඛන්තුපරම** වේද?

මේ ලෝකයෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෙක් තිදෙනකු වූ සංයෝජනයන් ක්ෂය වීමෙන් ආර්යමාර්ගසංඛ්‍යාත ශ්‍රෝතසට පැමිණියේ වේද, අපායට නොවැටෙන ස්වභාව ඇත්තේ ධර්මනියාමයෙන් නියත වූයේ මතු මාර්ගත්‍රයට ඒකාන්තයෙන් පැමිණෙන්නේ වේද, හෙතෙමේ සත් වරක් දිව්‍යලෝකයෙහි ද මනුෂ්‍යලෝකයෙහි ද ඉපදීම් වශයෙන් ඇවිද දුක් කෙළවර කරන්නේ ය. ඒ පුද්ගල තෙමේ සත්තක්ඛන්තුපරමය යි කියනු ලැබේ.

මෙයින් දිව්‍යලෝක මනුෂ්‍යලෝක දෙකේ වරින් වර මාරුවෙමින් සත්වරක් ඉපද සත්වන භවයේදී අර්හත්වයට පැමිණෙන පුද්ගලයා සත්තක්ඛන්තුපරම ය යි දක්වන ලදී. මිනිස්ලොව සෝවාන්ඵලයට පැමිණ මිනිස්ලොව ම සත්වරක් ඉපද අර්හත්වයට පැමිණෙන්නා වූ ද, දෙවිලොවදී සෝවාන් ඵලයට පැමිණ දෙවිලොව ම සත්වරක් ඉපද සත්වන භවයේ

අර්හත්වයට පැමිණෙන්නා වූ ද, පුද්ගලයන් ද ඇති බව අටුවාවෙහි කියා ඇත්තේ ය.

කතමො ච පුග්ගලො කොලංකොලො?

ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අච්චිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො, සො ද්වේ චා තිණ්ණං චා කුලානි සන්ධාවිත්චා සංසරිත්චා දුක්ඛස්සන්තං කරොති. අයං චූච්චති පුග්ගලො කොලංකොලො.

(පුග්ගලපඤ්ඤන්ති)

දිව්‍යමනුෂ්‍ය හව්වල දෙවරක් තුන්වරක් ඉපද අර්හත්වයට පැමිණෙන සෝවාන් පුද්ගලයා **කෝලංකෝල** නම් වන බව ඉහත පාඨයෙන් දක්වන ලදී. සචන හවය දක්වා සසර සැරිසරන සෝවාන් පුද්ගලයා 'කෝලංකෝලය' යි අටුවාවෙහි කියා තිබේ. **කොලංකෝල** යන වචනයෙහි තේරුම කුලයෙන් කුලයට ඉපදීම් වශයෙන් යන පුද්ගලයා ය යනුයි. සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පුද්ගලයෝ මහාභෝගකුලවල මීස ආහාරපාන වස්ත්‍රාදිය සෑහෙන පමණට නො ලබන දිළිඳු අශීලාවාර පහත් පවුල්වල නුපදිති. එබැවින් ඒ පුද්ගලයා දැක්වීමේදී හව යන වචනය නො ගෙන කුල යන වචනය ගන්නා ලදී.

කතමො ච පුග්ගලො එකඛීජී?

ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අච්චිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො, සො එකං යෙව මානුසකං හවං නිබ්බන්තෙත්චා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං චූච්චති පුග්ගලො එකඛීජී.

(පුග්ගල පඤ්ඤන්ති)

මිනිස්ලොව නැවත එක් වරක් පමණක් ඉපද දුක් කෙළවර කරන සෝවාන් පුද්ගලයා **එකඛීජී** නම් වන බව මෙයින් දක්වන

ලදී. දෙවිලොව වුවද එක් වරක් ඉපද දුක් කෙළවර කරන පුද්ගලයා ඒකඛිජිය යි කිය යුතු බව අටුවාවෙහි කියා තිබේ.

සෝවාන් පුද්ගලයන්ගේ මේ හේදය වන්නේ මතු මහපල ලැබීම සඳහා ඔවුන් කරන උත්සාහය අනුවය. ඇතැමෙක් සෝවාන් ඵලයට පැමිණ නො නවත්වා වියඹී කොට ඒ ආසනයෙහිදී ම සකෘදගාමී, අනාගාමී, අර්හත් යන මාර්ගඵලවලට පැමිණ රහත්ව දුක් කෙළවර කරති. ඇතැමෙක් ඒ හවයේදී ම කවර අවස්ථාවකදී හෝ වෙර වඩා ඉතිරි මහපලවලට පැමිණ දුක් කෙළවර කරති. වනීමාන හවයේදී ම දුක් කෙළවර කරන සෝවාන් පුද්ගලයෝ මේ ප්‍රහේදයට නො ගන්නා ලදහ. ඇතැමෙක් දෙවන ජාතියේ උත්සාහ කොට අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු ඒකඛිජී නම් වෙති. ඇතැමෙක් දෙවන හවයෙන් ඔබ සත්වන හවයෙන් මොබ යම් කිසි හවයකදී විදසුන් වඩා අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු කෝලංකෝල නම් වෙති. ඉතා ප්‍රමාද සෝවාන් පුද්ගලයෝ සත්වන හවයෙහි අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු සත්තක්ඛන්තූපරම නම් වෙති. කාමලෝකයෙහි සෝවාන් පුද්ගලයන් සත්වරකට වඩා නො ඉපදීම එක්තරා ධර්මනියාමයෙකි. එහෙයින් **‘කිඤ්චාපි තෙ භොන්ති භුසජ්ජමත්තා න තෙ හවං අට්ඨමං ආදියන්ති’** යනු වදාරන ලදී.

ඇතැම් සෝවාන් පුද්ගලයෝ නිවන් පසක් කොට සිටින්නාහු ද හවයට ද බොහෝ කැමැත්තෝ ය. බොහෝ කල් ලෞකික සම්පත් විඳින්නට කැමැත්තෝ ය. ඔවුහු කාමලෝකයේදී රහත් නො වී අනාගාමීව ධ්‍යාන ලබා අවිභ බ්‍රාහ්මලෝකයෙහි ඉපද මහාකල්ප දහසක් එහි වාසය කොට, නැවත අතප්ප භූමියෙහි ඉපිද කල්ප දෙදහසක් එහි වැස, අනතුරුව සුද්ධීනබ්‍රහ්මලෝකයෙහි ඉපිද එහි කල්ප සාරදහසක් වැස, අනතුරුව සුදර්ශී බ්‍රහ්මලෝකයෙහි ඉපිද එහි අටකපක් වැස, අනතුරුව අකනිට්ඨයෙහි ඉපිද ඉතා දිඪිකාලයකින් රහත්ව සංසාරය කෙළවර කරන්නාහ. ඒ පුද්ගලයෝ ද මේ විභාගයට නො ගන්නා ලදහ. අනේපිඬු සිටුකුමාය, විශාඛා මහාඋපාසිකාවය, වූලරථ මහාරථ දේවපුත්‍රයෝ ය, අනේකචර්ණදේව පුත්‍රයා ය, සක්දෙව්වරජය, නාගදත්තදේවපුත්‍රය

යන මොවුහු සත්වරට වඩා සසර උපදනා සෝවාන් පුද්ගලයෝ ය යි පුද්ගලපඤ්ඤානි අටුවාවෙහි කියා තිබේ.

සියලු ම ආයච්ඡුද්ගලයෝ සුඛාපට්ඨය, දන්ධාහිඤ්ඤය, සුඛාපට්ඨය, ඛිප්පාහිඤ්ඤය, දුක්ඛාපට්ඨය, දන්ධාහිඤ්ඤය, දුක්ඛාපට්ඨය, ඛිප්පාහිඤ්ඤය යන හේදයෙන් සතර කොටසක් වෙති. ඒකබ්ඪී කෝලංකෝල සත්තක්ඛන්තූපරම යන සෝවාන් පුද්ගලයෝ නිදෙනා ප්‍රතිපද හේදයෙන් සතර දෙනකු බැගින් වීමෙන් සෝවාන් පුද්ගලයෝ දොළොස් දෙනෙක් වෙති. මහපලයන්ට පැමිණෙන්නවුන්ගෙන් ඇතමෙක් ශ්‍රධාව ප්‍රධාන කර ගෙන විදසුන් වඩා මහපල ලබති. ඔවුහු ශ්‍රද්ධාධුර නම් වෙති. ඇතමෙක් ප්‍රඥාව ප්‍රධාන කරගෙන විදසුන් වඩා මහඵල ලබති. ඔවුහු ප්‍රඥාධුර නම් වෙති. ඉහත කී සෝවාන් පුද්ගලයන් අතර ශ්‍රද්ධාධුරයෝ ෫ වෙති. ප්‍රඥා ධුරයෝ ෫ වෙති. එබැවින් ඒ පුද්ගලයන් දොළොස් දෙන ධුර දෙකින් ගුණ කළ කල්හි සෝවාන් පුද්ගලයෝ සුවිසි දෙනෙක් වෙති.

සකෘදගාමී පුද්ගලයා

‘කාමරාගව්‍යාපාදනං තනුභාවාය පටිපත්තො පුග්ගලො සකෘදගාමීඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපත්තො, යස්ස පුග්ගලස්ස කාමරාගව්‍යාපාද තනුභූතා, අයං වුව්චති පුග්ගලො සකෘදගාමී.’

‘කාමරාගව්‍යාපාදයන් තුනී වී යාම පිණිස පිළිපත් පුද්ගල තෙමේ සකෘදගාමීඵලය සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස පිළිපත්තේ වේ. යම් පුද්ගලයකුහට කාමරාග ව්‍යාපාදයෝ තුනී වුවා ද ඒ පුද්ගලයා සකෘදගාමීය යි කියනු ලැබේය, යනු. ඉහත දැක්වූ පාඨයේ තේරුම ය. සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පසු නැවත විදහීනා කොට නැවත ද වතු ස්පන්‍යයන් වඩා ජිරිසිදු ලෙස දැක කාමරාගව්‍යාපාදයන් තුනී කරගත් පුද්ගලයා සකෘදගාමී නම් වේ.

සක්කායදිට්ඨි - විචිකිච්ඡා - සීලබ්බතපරාමාස යන සංයෝජනයන් මෙන් කාමරාග ව්‍යාපාදයන් එක් වරට ම මතු

නුපදනා පරිදි සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රභාණය නො කළ හැකි ය. ඒවා සකෘදගාමී මාර්ගයෙන් තුනී කරනු ලැබේ. තුනී කිරීමය යනු පෘථග්ජන පුද්ගලයකුට මෙන් නිතර නුපදනා තත්ත්වයට පැමිණවීම හා කලාතුරකින් උපන්තාහු ද පෘථග්ජනයන්ට මෙන් නොයෙක් දුශ්චරිතයන්හි හැසිරෙන ලෙස සනච සිත අඳුරු කර නුපදනා තත්ත්වයට පැමිණවීම ය. කාමරාගව්‍යාපාදයන් තුනී කළ සකෘදගාමී පුද්ගලයාහට ඒවා උපදින්නේ කලාතුරකිනි. කලාතුරකින් උපදින්නේ ද කාමයන් තදින් අල්ලා ගැනීමි වශයෙන් සනච නුපදී. ධාර්මික ලෙස කාමයන් වළඳන පරිදිම උපදිනි. අන්‍යයන්ට බණින පහර දෙන තරමට ව්‍යාපාදය නුපදී. නො කැමති වීම් නො සතුටු වීම් වශයෙන් පමණක් තුනී ලෙස උපදී. සකෘදගාමී යන වචනයේ තේරුම පිළිසිඳ ගැනීමි වශයෙන් එක් වරක් පමණක් මිනිස්ලොවට එන පුද්ගලයා ය යනුයි. මිනිස්ලොවදී ආයඝීඵලය ලබා දෙවිලොව ඉපද ආයු ඇති තාක් එහි දෙවි සැප විඳ නැවත මිනිස් ලොව ඉපද මෙහිදී රහත්ව දුක් කෙළවර කරන ආයඝී ශ්‍රාවකයා සකෘදගාමී නම් වේ.

**ඉධ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායි,
 ඉධ පත්වා තත්ඵ පරිනිබ්බායි,
 තත්ඵ පත්වා තත්ඵ පරිනිබ්බායි,
 තත්ඵ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායි,
 ඉධ පත්වා තත්ඵ උප්පජ්ජිත්වා ඉධ පරිනිබ්බායි**

මෙසේ ද්විතීය ආයඝීඵලස්ඵයෝ පස් දෙනෙක් වෙති. මිනිස්ලොවදී ම ද්විතීයායඝීඵලයට පැමිණ මෙහි ම පිරිනිවේන්තා වූ පුද්ගලයා **‘ඉධ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායි’** නම්. මෙහිදී ද්විතීයඵලයට පැමිණ දෙවිලොව ඉපද එහිදී පිරිනිවේන්තා වූ ආයඝීශ්‍රාවකයා **‘ඉධ පත්වා තත්ඵ පරිනිබ්බායි’** නම්. දෙවිලොවදී ද්විතීයඵලයට පැමිණ දෙවිලොවදීම පිරිනිවේන්තා වූ ආයඝීශ්‍රාවකයා **‘තත්ඵ පත්වා තත්ඵ පරිනිබ්බායි’** නම්. දෙවිලොවදී ද්විතීය ඵලයට පැමිණ මෙහි ඉපිද මෙහි පිරිනිවේන්තා වූ ආයඝීශ්‍රාවකයා **‘තත්ඵ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායි’** නම්. මෙහිදී ද්විතීය ඵලයට පැමිණ දෙවිලොව ඉපද නැවත මිනිස්ලොව ඉපද

මිනිස් ලොවදී රහත්ව පිරිනිවේන්නා වූ ආයතීශ්‍රාවකයා 'ඉධ පක්වා තක්ඵ උප්පජ්ජික්වා ඉධ පරිනිබ්බායි' නම්. මේ ද්විතීය ඵලස්ඵ ආයතී පුද්ගලයන් පස් දෙනාගෙන් නියම වශයෙන් සකෘදගාමී යන නම යෙදෙන්නේ අන්තිමට කී පුද්ගලයාට ය. ද්විතීය ආයතී ඵලස්ඵ භාවයෙන් සමාන වන බැවින් ඉධ පක්වා ඉධ පරිනිබ්බායි ආදී පුද්ගලයන් සතර දෙනාට ද සකෘදගාමී යන නාමය ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

ගුත්‍යතා විමෝක්ෂය, අනිමිත්ත විමෝක්ෂය, අප්‍රණිහිත විමෝක්ෂය යි මාර්ගඵලයන්ට ලැබෙන නම් තුනක් ඇත්තේ ය. ඒ නම් අනුව සකෘදගාමීඵලය තුන් ආකාර වේ. ඒ අනුව සකෘදගාමී පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් තිදෙනෙක් වෙති. එයින් එක් එක් පුද්ගලයෙක් ප්‍රතිපදා හේදයෙන් වතුර්විධ වේ. එබැවින් සකෘදගාමී පුද්ගලයෝ දොළොස් දෙනෙක් වෙති.

අනාගාමී පුද්ගලයා

කාමරාගව්‍යාපාදානං අනවසෙසප්පභාණාය පටිපත්තො පුත්තලො අනාගාමීඵලසවිඡිකිරියාය පටිපත්තො. යස්ස පුත්තලස්ස කාමරාගව්‍යාපාදා අනවසෙසා පභිණා, අයං වුච්චති පුද්ගලො අනාගාමී.

කාමරාගව්‍යාපාදයන් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභාණය කිරීමට පිළිපත් පුද්ගල තෙමේ අනාගාමීඵලය සාක්ෂාත් කිරීම සඳහා පිළිපත්තේ වේ. යම් පුද්ගලයකු හට කාමරාග ව්‍යාපාදයෝ නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභිණ ද ඒ පුද්ගල තෙමේ අනාගාමීයයි කියනු ලැබේ. යනු ඉහත දැක්වූ පාඨයේ තේරුමය. අනාගාමී යන වචනයේ තේරුම ඉපදීමේ වශයෙන් නැවත කාමලෝකයට නො එන පුද්ගලයාය යනුයි. කාම ලෝකයේ වෙසෙන දෙවිමිනිස්සු කාමලෝකයේදී අනාගාමී ඵලයට පැමිණෙති. ඔවුන්ට කාමරාගය සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රභිණ බැවින් ඔවුහු නැවත කාමලෝකයෙහි නූපදිති. ඔවුන්ට රූපරාග, අරූපරාග, මාන, උද්ධච්ච, අවිජ්ජා යන උඩංභාගීය සංයෝජනයන් ඇති බැවින් ඔවුහු රූපාරූප භවයන්හි උපදිති.

අනාගාමී පුද්ගලයන්ගෙන් ඇතැම්හු අවිභ නම් වූ ශුඛවාස භූමියෙහි ඉපද ඉපදීමට සමීප කාලයේ එහිදී අර්භත්වයට පැමිණ ක්ලේශ පරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඇතැම්හු ආයුෂයාගේ මධ්‍යයෙහි අර්භත්වයට පැමිණ ක්ලේශ පරිනිර්වානය කෙරෙති. ඇතැම්හු ආයුෂයාගේ මධ්‍යයට නො පැමිණ අතර කාලයේදී ක්ලේශ පරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඒ පුද්ගලයෝ තිදෙන **අන්තරා පරිනිබ්බායි** නම් වෙති. ඇතැම්හු අවිභයෙහි ඉපද ආයුෂයාගේ මධ්‍යය පසු කොට කල්ප දහසක් වන ආයුෂයේ සවන සියයේදී හෝ සත්වන සියයේදී හෝ අටවන - නවවන - දසවන - කල්ප ශතකවලදී හෝ අර්භත්වයට පැමිණ ක්ලේශපරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඔවුහු **උපභව්වපරිනිබ්බායි** නම් වෙති. ඇතැම්හු අවිභයේ කල්ප දහසක් වැස අනප්පයෙහි ඉපද එහි කල්ප දෙදහසක් වැස සුදර්ශයෙහි ඉපද එහි කල්ප සාරදහසක් වැස සුදර්ශයෙහි ඉපද එහි කල්ප අට දහසක් වැස අකනිට්ඨයෙහි ඉපද එහිදී ක්ලේශ පරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඔවුහු **‘උද්ධංසෝත අකනිට්ඨගාමී’** නම් වෙති.

අනාගාමීන්ගෙන් ඇතැම්හු වඩා දුක් නො ගෙන අල්පෝත්සාහයකින් ම අර්භත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු **‘අසංඛාර පරිනිබ්බායි’** නම් වෙති. ඇතැම්හු බොහෝ කල් වීයඹී කොට බොහෝ දුක් ගෙන අර්භත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු **‘සසංඛාර පරිනිබ්බායි’** නම් වෙති.

අන්තරාපරිනිබ්බායි තිදෙනය, ආභව්වපරිනිබ්බායි නම් පුද්ගලයාය, උධංසෝත අකනිට්ඨගාමී නම් පුද්ගලයාය යන අනාගාමීහු පස්දෙන අසංඛාරපරිනිබ්බායි සසංඛාරපරිනිබ්බායි හේදයෙන් අවිභ භූමියෙහි දස දෙනෙක් වෙති. අනප්ප - සුදස්ස - සුදස්සී යන ශුඛවාසභූමි තුනෙහි ද දස දෙන බැගින් වෙති. අකනිට්ඨ භූමියෙහි උධංසෝත අකනිට්ඨගාමීයකු නො ලැබෙන බැවින් අනාගාමීහු අට දෙනෙක් වෙති. මෙසේ ශුඛා වාස භූමි පසෙහි අනාගාමීහු අට සාළීස් දෙනෙක් වෙති. මේ අනාගාමී පුද්ගල හේදය ය.

අර්භත් පුද්ගලයා

රූපරාග අරූපරාග මාන උඩවිච අවිජ්ජාය අනවසෙසජ්ජනාණාය පටිපත්තො පුද්ගලො අර්භත්ත ඵල සවිජ්ජිරියාය පටිපත්තො. යස්ස පුද්ගලස්ස රූපරාගො අරූපරාගො මානො උඩවිචං අවිජ්ජා අනවසෙසා පනිණා. අයං චුවිචති පුද්ගලො අර්භා.

රූපරාගය - අරූපරාගය - මානය - උද්ධච්චය - අවිජ්ජාවය යන මේ සංයෝජනයන් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස පිළිපත් පුද්ගල තෙමේ අර්භත්ඵලය සාක්ෂාත්කිරීම පිණිස පිළිපත්තේ වේ. යම් පුද්ගලයකුහට රූපරාගය - අරූපරාගය - මානය - ඖද්ධත්තය - අවිද්‍යාව යන සංයෝජනයෙන් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභිණ ද ඒ පුද්ගල තෙමේ අර්භත්ය ශ්‍රී කියනු ලැබිය යනු ඉහත පාඨයේ තේරුමය. එයින් අර්භත් පුද්ගලයා දක්වන ලදී. රූපරාගාදි සංයෝජන පස ප්‍රභාණය කළ පුද්ගලයාට ඉතිරි ක්ලේශ නැත්තේය. හෙතෙමේ සඵාකාරයෙන් ක්ලේශයන්ගෙන් පිරිසිදු වූ අග්‍රදක්ෂිණේයා පුද්ගලයා ය. අර්භා යන වචනයේ තේරුම කම්පල අද්භා කරන පූජාසත්කාරයන් කිරීමට සුදුසු පුද්ගලයා ය යනුයි.

ගුණාතා විමෝක්ෂයෙන් කෙලෙසුන් මිදුණු අර්භත් පුද්ගලයාය. **අනිමික්ඛ විමෝක්ෂයෙන්** මිදුණු අර්භත් පුද්ගලයාය, **අප්‍රණිහිත විමෝක්ෂයෙන්** මිදුණු අර්භත් පුද්ගලයාය ශ්‍රී අර්භත් පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් වෙති. ඔවුන්ගෙන් එක් එක් පුද්ගලයෙක් ප්‍රතිපද හේදයෙන් සහර දෙනකු වීමෙන් අර්භත් පුද්ගලයෝ දෙළොස් දෙනෙක් වෙති. මෙසේ **පුද්ගලපඤ්ඤාති අටුවාවෙහි** දැක්වෙන ක්‍රමයෙන් සෝවාන් පුද්ගලයන් සුවිසි දෙනකු වීමෙන් ද, සකෘදගාමී පුද්ගලයන් දොළොස් දෙනකුන් වීමෙන් ද, අනාගාමී පුද්ගලයන් අටසාලස් දෙනකුන් වීමෙන් ද, අර්භත් පුද්ගලයන් දොළොස් දෙනකුන් වීමෙන් ද ආයඹ්පුද්ගලයෝ සයානු දෙනෙක් වෙති.

සුත්‍රනිපාතයේ ආයතී පුද්ගල විභාගය

**යෙ පුග්ගලා අට්ඨසකං පසක්ථා
චක්කාරි ඒතානි යුගානි භොන්ති
තෙ දක්ඛිණේය්‍යා සුගතස්ස සාවකා
ඵතෙසු දින්නානි මහජ්ඵලානි.**

යන ගයෙහි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ආර්ය්‍ය පුද්ගලයන් එක්සිය අටදෙනෙකුත් වන බව දක්වා වදාරා ඇත්තේ ය. ඒ එක්සිය අට දෙනා සුත්‍රනිපාත අටුවාවෙහි විභාග කර ඇත්තේ මෙසේ ය.

ඒකඛිථීය, කෝලංකෝලය, සත්තක්ඛන්කුපරමය යි සෝවාන් පුද්ගලයෝ තිදෙනෙකි. කාම රූප අරූප හව තුනෙහි ඵලප්‍රාප්ත සකෘදගාමී පුද්ගලයෝ තිදෙනෙකි. ඒ සදෙන ප්‍රතිපද අනුව සුවිසි දෙනෙක් වෙති. අන්තරාපරිනිබ්බායි, උපභව්වපරිනිබ්බායි, අසංඛාරපරිනිබ්බායි, සසංකාර පරිනිබ්බායි, උඩංසෝත අකනිට්ඨගාමී යි අවිභයෙහි අනාගාමීහු පස් දෙනෙකි. අතජ්ජ-සුදස්ස-සුදස්සී භූමි තුනෙහි ද එසේම පස් දෙනා බැගින් වෙති. අකනිට්ඨයෙහි උඩංසෝත අකනිට්ඨගාමීයකු නැති බැවින් අනාගාමීහු සතර දෙනෙකි. මෙසේ අනාගාමීහු සුවිසි දෙනෙක් වෙති. ශුෂ්ක විදර්ශකය ගමථයානිකය යි අර්හත් පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙකි. මාර්ගස්ථ පුද්ගලයෝ සතර දෙනෙකි. සියල්ලෝ සුපතස් දෙනෙක් වෙති. ඒ සියල්ලන් ශ්‍රද්ධාධුර - ප්‍රඥාධුර දෙකින් ගුණ කළ කල්හි ආයතී පුද්ගලයෝ එකසිය අට දෙනෙකි.

මෙතෙකින් සංඝගුණ වර්ණනාව නිමියේය!!

බුද්ධරත්නය ධර්මරත්නය සංඝරත්නය යන ත්‍රිරත්නයේ ගුණ වැනීම් වශයෙන් කළ මේ ග්‍රන්ථය ඒ රත්නත්‍රයට පූජාවක් වේවා!

**මේ ගත ලියූ පිනෙහි අනුභයින් සකල සත්වයන්ට
තෙරුවන් ගුණ අවබෝධ වේවා!!**

සුවිසි මහ ගුණය

අනුක්‍රමණිකාව

අකනිට්ඨ	457	අනාගාමී	460
අකාලික	311, 362	අනාදිමත්	83
අක්‍රිය	143	අනාපත්ති	340
අගද	199	අනාවරණ ඥානය	99, 290
අග්ගදක්ඛිණේයා	23	අනිමිත්ත විමෝක්ඡය	460
අග්ගිවෙස්සන	79	අනිෂ්ඨ විපාක	102
අග්‍රදක්ඛිණාර්භ	85	අනුත්තර පුඤ්ඤක්ඛේත	440
අග්‍ර දක්ඛිණේයා	462	අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී	213
අවේලක	195, 402	අනුපාදිත්තක	124
අවේලකාශාප	370	අනුපාදිශේෂ	192
අජටාකාශය	328	අනුලෝම	337
අජිතකේසකම්බල	180	අනුලෝමක ක්ෂාන්තිය	131
අඤ්ජලි කරණිය	423, 438	අනුවාසඤ්ජන	326
අඤ්ජලි කර්ම	438	අනුශය	137
අට්ඨාන	101	අනුශය ධාතුච	125
අණමා	297	අනුශයිත	138
අනජ්ජ	457	අනුශාසන ප්‍රාතිහාර්යය	248
අනිබ්‍රහ්ම	199	අනුශාසනය	254
අනීර්ථය	270	අනුසන්ධි	339
අත්තකිලමථානුයෝගය	180	අනේකධාතු	123
අත්ථපටිසම්භිද	275	අනොත්තජ්ජ	142
අදන්තයා	214	අනෝජා	159
අද්භූතධර්ම	309	අනෝතත්	61
අධිගමනය	292, 375	අනෝමදස්සි	44
අධිචිත්ත	397	අන්තරාපත්ති	340
අධි ප්‍රඥ	397	අන්තරා පරිනිබ්බාසි	461
අධිමුක්ති	125	අන්තරාසික	348
අධිමුක්ති	129	අන්තෝමණ්ඩලය	283
අධිශීල	397	අන්ධබාල	254
අනන්ත නය	327	අන්තභාර	36
අනන්ත රජම්	327	අපාය ගතිය	105
අනන්‍යථ ධර්ම	191	අමජ්ජමාණ සුභ	206
ආනාගතංශ ඥානය	42	අජ්ජමාණාභ	206

අප්ප රජකම	142	අසංඥ භවය	211
අප්‍රණිහිත විමෝක්ෂ	460	අසංඛත	287
අප්‍රමෙයා	199	අසංඛාර පරිනිබ්බාසී	461
අප්‍රමේය	299	අසංඛෙයා	109
අබ්දම්මි	158	අසක්ඤ්‍යන්ත	206
අබ්භූත ධම්ම	387	අසන්ධිමිත්‍රා	324
අභව්‍ය	143	අසාධාරණ ඥාණය	124
අභිඤ චිත්ත	279	අසීත	413
අභිධ්‍යා	409	අසුරකාය	206
අභිභායනන	334	අහිරික	142
අභිභූ	164	අහේතුක	143
අභිෂේක	59	ආකාසානක්ඛායනනය	206
අභිසංස්කාර	83	ආකාසානක්ඛායනනුපග	209
අභිත සිංහනාද	100	ආකික්ඛවක්ඛකයනනය	206
අභ්‍යවකාශය	51	ආකික්ඛවක්ඛකයනනුපග	209
අමරාවික්ෂේප දෘෂ්ටිය	181	ආචාර ගෝචර	169
අම්බබාදකනිස්ස	422, 433	ආජීවාෂ්ටමක ශීලය	169
අයෝසර	267	ආඥ ක්ෂේත්‍රය	207
අරය	84	ආඥ චක්‍රය	79
අරභං	22, 40, 80, 85	ආඥ දේශනා	79
අරූපසමාපත්ති	334	ආටානාටීය පරිත්ත	207
අරූපාවචර භූමි	206	ආත්මකල්මථානුයෝග	179
අර්පණාව	122	ආත්මනීය	192
අර්භත්	462	ආදේශන ප්‍රාතිභායඝීය	247
අර්භත් මාර්ගඥනය	84, 152	ආනන්තර්ය	144
අල්ප රජස්ක	142	ආනුපුබ්බිකථාව	255
අල්පශ්‍රූත	388	ආපෝ කසිණ	159
අචකාශ ලෝකය	203	ආභස්පර	206
අචතංසය	317	ආයතන	123
අච්ඡේදා	84	ආයුෂ්මතා	112
අචිතථ ධර්ම	191	ආයු සංස්කාරය	207, 412
අච්ච	457, 461	ආරණ්‍යක ධුතංගය	118
අශීති භස්ත ප්‍රභා	327	ආර්ය කාන්ත ශීලය	454
අශීතානුච්ඡාදන	326, 450	ආර්ය ධනය	254
අෂ්ට ගරුධර්ම	393	ආර්ය ධනය	448, 462
අෂ්ට විද්‍යාව	154	ආර්ය පුද්ගල	150
අෂ්ටාංගික මාර්ගය	97	ආර්ය විද්‍යාව	136

මිසනරණ	338	කාල සම්පන්නිය	104
මීදන	328	කාලසූත්‍ර	206
මිපනසික	345, 374	කාලික	362
මිවාදපටිග්ගනණ	උපසම්පද 69	කාශ්‍යප	67, 157
මෞදිරික	191, 342	කාළ	371
මෞද්ධත්‍යය	462	කාළ බුද්ධරක්ඛිත	242
මාරස	254	කාලාවක	149
කච්චාන	34	කාළී	136
කන්දරක	215	කිසුණු පිරියම්	122
කරණපාලි	308	කීර්ති	300, 305
කරචික	324	කුක්කුර චුත්‍ය	402
කරුණා	280	කුක්කුරා කල්පය	403
කරුණාධ්‍යානය	281	කුටකරණ	119
කර්මක්ෂයකර ඥානය	83	කුද්දල	265
කර්මජ වාතය	184	කුරුවිකෙවිල්ලා	323
කර්මණ්‍ය	154	කුල	456
කර්ම වාක්‍යය	302	කෘෂ්ණ	312
කර්ම විපාකය	102	කේතුමාලා	327, 450
කර්මස්ථානය	409	කේවලිට	247
කර්මාවරණ	143	කේශී	216
කල්‍යාණ	399	කෝරක්ඛන්නිය	193
කල්‍යාණාධිමුක්තික	126	කෝරව්‍ය	269
කාකවලිය	162	කෝලංකෝලය	456
කාඪි	401	ක්ලේශාවරණ	143
කාමච්ඡන්දය	409	ක්ෂණ සම්පන්නිය	174
කාමනෘෂ්ණා	93	බිජ්ජාහිඤ්ඤ	458
කාමධාතු	123	බෙන්ත	440
කාමහාග්‍ය	330	ගංගානීරිය	421
කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය	179, 424	ගංගෙය්‍ය	149
කාමසුගති	206	ගංගෝදකය	432
කාමාවචර	124	ගණාවාර්ය	231
කායකසාව	429	ගණේශ්වර	296
කාය ගතික	164	ගන	191
කායචංක	428	ගති	103, 105
කාල කඤ්චිකා	193	ගති විපන්නි	105
කාලත්‍රයචරිති	102	ගති සම්පන්නි	103, 105
කාලවිපන්නිය	108	ගන්ධ	149

ගන්ධාරි	247	ව්‍යුති	146
ගම්භීරාරථය	98	වූළනිකා ලෝකධාතු	206
ගුණාතිරේක සම්පත්තිය	33	වූළනී ලෝකධාතු	206
ගුඨාරථය	98	වූළ පන්ථක	155
ගෘහපති	100	වූළසිව	112
ගෘහස්ථ	451	වූළසුධම්ම	119
ගෙය්‍ය	309	වූළා භය	129
ගෝට්ටිය	258	වේතනා සම්පත්තිය	33
ගෝත්‍රභූ	444	වේතෝ විමුක්තිය	410
ගෝත්‍රභූ ඥාණය	157	වෝර ඝාතකයා	425
ගෝවුතය	402, 450	ඡද්දන්ත	149
ගෝශීලය	450	ඡන්දය	144
ගෞතම	153	ඡධිසා	318
ග්‍රාමධර්මය	342	ඡතක	275
සූරාණධාතු	123	ඡනෝපකාරී	343
චක්ඛු ධාතු	123	ඡම්බුක	270
චක්ඛුපාල	418	ඡරාමරණ	84
චක්‍රවර්ති	455	ඡාගරියා නුයෝගය	172
චක්‍රායුධ		ඡාතික්ෂේත්‍ර	207
චක්ෂුස	97	ඡාති ප්‍රඥව	382
චණ්ඩාල නිස්ස	379	ඡානුස්සෝණි	306
චතුපාරිශුද්ධ ශීලය	406	ඡාලිය	198
චතුර්‍යාම සංචර	181	ඡීවක	157
චතුරංගසමන්වාගත චීරයය	84	ඡන	99
චතුර්ද්ධිපාද	190	ඡන බල	149
චතුරෝකාර හව	212	ඡනවාදී	195
චරණ	20, 150, 166	ඡපක	276
චරණ ධර්ම	166	ඡෙය	99, 384
චරණ සම්පත්තිය	169	ඡය	431
චරිතය	139	ඡය පටිපත්ත	431
චාතුර්භූමක	124, 344	ඡාන	101
චිත්ත	163	තගරසිඛි	254
චිත්ත ගතික	164	තණ්හා	84, 97
චිත්තෝශ්චර	296	තණ්හානුසය	94
චිත්‍ර ගෘහපති	370	තථ	191
චිරස්ථිතිය	395	තථ ධර්ම	191
චුතුපපාත ඡාණය	147	තථාගත	189

තථාගත බලය	101, 121, 144	දමිළ දෝචාරිකයා	425
තථාගත ධර්මය	353	දමයයා	213
තථාගත මාර්ගය	182	දම්සක්	63, 416
තථාගද	199	දශබල ඥානය	100
තදංග	266	දශබලධාරී	57
තදේකස්ථ	191	දශායතනය	124
තපෝ ප්‍රභූස්සා	260	දයාප්‍රභා	327
තමිබ	149	දිනවරියාව	172
තාදි ශුණය	443	දිවකුරු	42
තික්ඛිතද්‍රිය	142	දිව්‍ය වක්ඝුරහිඤානය	152
තිරෙඵ	408	දිව්‍ය ශ්‍රෝත්‍රඤානය	154, 165
තිස්ස	111	දීඝ භාණක	379
තිස්ස ගුත්ත	161	දීඝ පිට්ඨික	210
තිස්ස භුති	115	දීපරාජ	107
තික්ඝණේතද්‍රිය	144, 212	දුඃඛ නිරෝධගාමිණී ප්‍රතිපද	96
තිර්ථක මථනය	441	දුඃඛ සත්‍යය	89
තුෂණීම් භාවය	241	දුක්ඛා පටිපද	458
ත්‍රික පරිච්ඡේද	340	දුක්ඛවායා	283
ත්‍රිපිටක වූළතාග	120	දුරාඛ්‍යාත	347
ත්‍රිභව	83	දුර්මුඛ	240
ත්‍රිවිද්‍යා	152	දුර්විඤ්ඤා	143
ත්‍රිශික්ෂා	150, 391	දුෂ්කෘත	180
ත්‍රිසහශ්‍රී	207	දෘෂ්ට ධර්මය	33
ත්‍රිතේතුක	144, 383	දෘෂ්ට ධාර්මික	98
ථවිකාව	113, 379	දෘෂ්ටි විශුද්ධිය	148
ථිර	96	දේවභාෂිත	343
ථිත	142	දේශනා ඥානය	75
ථිත මිද්ධ	409	දේශනා ධර්ම චක්‍රය	75
පුට්‍රසෝදක	401	දේහ රශ්මි	326
දක්ඛිණා	436	දෝමනස්ස	92
දක්ඛිණෝය	23, 436	දෝර්මනස්සා	192, 309, 411
දක්ඛිණාර්භ	23, 241	ද්වාකාර	142
දක්ඛිණාව	22, 141	ද්වාෂ්ඨි දෘෂ්ටි	270
දන සිටු	40	ද්විසහශ්‍රී	207
දන්ධයා	382	ධජග්ග පරිත්ත	207
දන්ධාහිඤ්ඤ	458	ධනරච්ඨ	310
දබ්බමල්ල පුත්ත	418	ධනඤ්ජය කෝරව්‍ය	268

ධනසේනානි	249	නික්ලේශ්	292
ධම්ම	336	නිගණ්ඨනානපුත්ත	181
ධම්ම ගුත්ත	267	නිග්ගේධ	116
ධම්ම පටිසම්භිද, සෑණ	276	නිදුකාණෝ	141
ධර්ම	169, 300	නියත කර්ම	143
ධර්ම කපික	128, 380	නිරවද්‍ය	408
ධර්ම චක්‍රය	75, 100, 190	නිරුක්ති	275
ධර්ම චක්‍රවර්ති	77	නිරුක්ති පටිසම්භිද, සෑණය	272
ධර්ම චක්ෂුස	133	නිරුද්ධ	410
ධර්ම නියාමය	452, 457	නිරෝධ	95, 256
ධර්ම භාග්‍යය	300	නිරෝධ සත්‍යය	94
ධර්ම යාග	270	නිරෝධ සමාපත්තිය	33
ධර්ම චිත්‍ය	347	නිර්වාණ ධාතුව	95
ධර්ම ව්‍යවස්ථාව	191	නිවන	431
ධර්ම සේනාපති	48	නිවාසනය	259
ධර්මාභිසමය	351	නීතාර්ථය	98, 288
ධාතු	102, 127, 202	නුවාව	55
ධාතු සංයුක්තය	129	තෙය්‍ය	98
ධුත වාදියා	50, 70	තෙය්‍යාර්ථය	98, 288
ධුත ගණ	70, 444	තෝරයික	454
නන්ද්‍යාවර්තය	317	තෝවසංඥනාසංඥභව	212
නමස්කාරය	398	තෝරයාණික	58, 450
නවගුණ පාඨය	151	තෝරණ්‍ය ගරුකයා	132
නසා	420	තාග්‍රෝධ	258
නහුතය	229	පකුධකච්චායන	181
නාගදීපය	25, 27, 108	පඤ්ච මහා පරිත්‍යාග	190
නාගා	26	පඤ්ච වග්ගිය	212
නානත්වකාය ඒකත්ව සඤ්ඤී	208	පඤ්චවෝකාර භය	302
නානත්වකාය නානත්ව සඤ්ඤී	208	පඤ්චෝරම්භාගිය	355
නානාධාතු	123	පඤ්ච ස්කන්ධය	92
නානාධිමුක්තිකත්ව දන්තා නුවණ	124	පඤ්ඤ විමුක්තිය	410
නාමරූප	201	පටිච්ච සමුප්පාදය	84
නාරායණ සංඝාත බලය	149	පටිභාන	275, 277
නාලක	413	පටිසම්භිද	278
නාස්තික	143	පටිසම්භිද, සෑණ	275
නික්ලේශ	98, 288	පටිසම්භිදපත්ත	278
		පඨවිචාලක	267

පණ්ඩර	149	පුක්කුසාහි	272
පණ්ඩිත	383	පුණ්ණ	29
පත්ති	299	පුණ්ණක්ෂේත්‍ර	423, 445
පදපරම	384	පුනබ්බසුමානා	210
පදභාජනීය	346	පුතිගත්ත නිස්ස	284
පරචිත්ත විජානන ඥානය	154, 166	පුරණ කස්සප	180
පරවාදය	199	පූර්වභාග ප්‍රතිපත්තිය	151
පරිකරම	172	පූර්වේතිවාසානුස්මාති ඥානය	152
පරිකරම භාවනාව	122	පෘථග්ජනයා	101
පරිකල්පනය	346	පෙස්ස	215
පරිග්‍රහණ	122	පේයාල	340
පරිත්ත සුභ	206	ප්‍රකෘති ග්‍රාවකයා	303
පරිදේව	92, 411	ප්‍රච්ඡන්ත	98
පරිව්‍රාජක	258	ප්‍රඥවක්ෂුස	182
පර්යංකය	68	ප්‍රඥධුර	458
පර්යන්ත	99	ප්‍රඥව	176
පර්යාජනි	336, 379	ප්‍රණීතාධිමුක්තික	126
පණ්ඩිම භවිකයා	286, 325	ප්‍රතිග්‍රාහකයා	33
පස්චුදු	61	ප්‍රතිපත්ති ධර්මය	343
පාංශුකුලික	380	ප්‍රතිපත්ති නානත්වය	411
පාංසුකුලිකයා	298	ප්‍රතිලෝම	337
පාකම්ම	299	ප්‍රතිවේධ ධර්මය	75, 347
පාණ්ඩිතාය	383	ප්‍රතිසංවිත් ඥාන	278
පාථික පුත්ත	195	ප්‍රතිසන්ධි	93
පාදක	122	ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පාද	84
පාපේච්ඡයා	128	ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධා	176
පාරදරිකයා	77	ප්‍රත්‍යන්තය	61
පාහුන	435, 436	ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහණය	122
පාහුනෙයා	435	ප්‍රත්‍යය සම්පත්ති	33
පිංගල	149	ප්‍රත්‍යෙක බුද්ධ	41
පිංගියානි	308	ප්‍රදක්ෂණා	59
පිණ්ඩපාතය	115	ප්‍රයත්ත භාග්‍යය	331
පිඬෝල භාරද්වාජ	163	ප්‍රයෝග විපත්ති	105, 106
පිජ්ජලිමාණව	63	ප්‍රයෝග සම්පත්ති	105
පිලිත්දවච්ඡ	81, 162	ප්‍රාචීන	60
පිලෝතිකා	306	ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීලය	169
පිලිපිඹියා	394	ප්‍රාතිහාරය	158, 247, 349

ඵලස්ඵ	448	මධ්‍ය මණ්ඩලය	283
ඵස්ස	84	මධ්‍යම ප්‍රතිපද	180, 182
ඵස්සදේව	267	මන: කර්ම	99
ඵස්සරඵය	59	මනෝමය සාද්ධි	155
බක	164	වසු	408
බන්ධුම	53	මහක	163
බහුධන	32	මහා අනුල	163
බහුශ්‍රැත	168, 176, 387	මහා කප්පිත	159
බාධිත	105	මහා කරුණා සමාපත්ති	
බාචාරි	302, 325	ඥනය	280
බාහියදරුචිරිය	418	මහා කරුණා සමාපත්තිය	140
බුද්ධ	271, 274, 290	මහා කාශ්‍යප	52
බුද්ධඥනය	98, 274	මහාදේව	268
බෝධිසත්ත්ව	42	මහානාග	268
බෞද්ධ	17	මහානාම	167
බ්‍රහ්මචක්‍ර	100, 101	මහානිසභ	51
බ්‍රහ්මචිහාර	334	මහාපත්ඵක	156
බ්‍රහ්මචිහාර භාවනාව	267	මහාපචාරණය	158
බ්‍රහ්ම ස්චරය	53	මහාමණ්ඩලය	283
බ්‍රාහ්මණ තිස්ස භය	111	මහා මිත්‍ර	27
බ්‍රාහ්මණ ධර්මය	261	මහාරජකඛ	142
භග	131, 222	මහා රජස්ක	142, 212
භගවා	111	මහා සයන	408
භද්දකාපිලානි	63	මහා සහශ්‍රී	207
භද්‍රචර්ගික	132, 222	මහා සීච	268
භද්‍රකාර	268	මහාසෝණ	111
භවතෘෂ්ණා	93	මහිමා	298
භව්‍ය	143	මහේශාඛ්‍ය	85
භික්ෂාව	60	මාගම	393
භූමස්ඵ	360	මාඤ්චිෂ්ඨක	328
මක්ඛලී ගෝසාල	180	මාතිකා	340
මංගල	149	මාත්‍රඥතාව	170
මච්ඡරිය කෝසිය	162	මාර්ගක්ෂණය	75
මජ්ඣිමා පටිපද	426	මාර්ග ඥනය	131
මණ්කා	248	මාර්ගත්‍රය	135
මණ්ඩල මාලය	173	මාර්ග සත්‍යය	96
මණ්ඩුක	351	මාර්ගස්ඵ	448

මැවුම්කාරයා	203	ලෝකය	201
මිත්‍රසන්ථවය	68	ලෝකවිදු	200, 208, 212
මුක්තිරස (විමුක්තිරස)	334	ලෝකාන්තරික	185
මුදුන්දිය	142	ලෝකේෂ්වර	296
මූල භාෂාව	277	වක්කලි	315
මෘද්විත්දිය	144, 212	වචිකසාව	429
මෘෂාවාදියා	77	වච්චඬක	428
මේසන්	317	වච්ඡ	82, 153
මෝස පුරුෂයා	193	වසීතා	300
මෝතෙයා වත	413	වස්තු සම්පත්තිය	33
මෝර පරිත්ත	207	වාත්සායන	306
යන්ථකාමාවසායිකා	300	වාදරෝපණය	307
යථාභූත ඥානය	131	වාලවේධි	307
යථාභූත දර්ශනය	80	වාසනාව	25, 81
යමක ප්‍රාතිහාර්ය	278, 441	විංශති වර්ග	392
යමා මහ පෙළහර	158	විචිකිච්ඡා	142, 449
යමුනෝදකය	432	විචිකිත්සා	410
යශ භාග්‍යය	300	විජම්	441
යස	159	විජයුත්තර	302
යෝගාවචරයා	154	විජ්ජාවරණසම්පන්නගුණය	150
රජෝහරණං	156	විඥායා	382
රතනසරය	327	විඥානස්ථිත	208
රත්තත්‍රය	17	විඤ්ඤාණඤ්චායනත්‍රපග	209
රාජායතන	25	විදර්ශනා ඥානය	131, 154
රූක්ෂ	399	විද්‍යා	20, 150
රූපධාතු	123	විනයධර	128
රූපනන්ද	133	විනයනය	260
රූප පරිග්‍රහණය	122	විනායක	187
රූප මදය	134	විනිපාතිකයා	209
රූපාවචර භූමි	206	විපඤ්චිතඤ	383
රොධුව	163	විපාකාවරණ	144
ලක්ෂණාරම්මණ විදර්ශනාව	122	විභව තෘෂ්ණා	93
ලසිමා	300	විමුක්තිඤන දර්ශනය	72
ලබ්ධිය	242	විමුක්තිය	71
ලැහැල්ලු	300	විමෝක්ෂ	144, 292
ලිච්ඡවී	231	විරයිත්දිය	142
ලෝක ධාතුච	101	විරූපක්ඛ	310

විරුළුහක	310	ශ්‍රද්ධා ධුර	458
විවරණ	42	ශ්‍රමණාකල්පය	141
විවරණ	322	ශ්‍රමණ ඵල	154
විසූක	408	ශ්‍රාවක	387
විහිත	244	ශ්‍රාවක පාරමිඥනය	47
විතදෝස	21, 166	ශ්‍රී දේහය	319
විත මෝහ	166	ශ්‍රී භාග්‍යය	314
වීරයය	176	ශ්‍රී චත්සය	317
වෙය්‍යාකරණ	309	ශ්‍රනය	388
වෙස්සවණ	310	ශ්‍රෝතාපන්න	449
වෙළඹ	408	ශ්‍රෝත්‍රස	97
වේදල්ල	387	මධ්‍යතන	192
වේදේහ	50	මඩිඞ්ඞ්ඞ්	157
වේදේහිකා	136	සංකල්ප	144
වේරඤ්ඡ	72	සංඥාව	212
වේහප්ඵල	206	සංයුක්තභාණක	112
වෛශාරද්‍ය ඥනය	335	සංයෝජන	449,462
ව්‍යවදන	98, 144	සංසාර	83
ව්‍යාපාද ධාතු	123	සංස්කාර	287
ව්‍යාමප්‍රභා	326, 450	සංස්කාර ලෝකය	124,203
ව්‍යුත්ථාන	144	සකෘදගාමී	458
ශබ්ද ධාතු	123	සක්කායදිට්ඨි	449
ශාක්‍යයා	167	සක්කාය දෘෂ්ටිය	341, 432
ශාසන	379	සඬ්ඛන	287
ශාස්තෘ	230	සඬ්ඛාර	83
ශාස්වත දෘෂ්ටි	131	සඬ්ඝරත්තය	387
ශික්ෂාත්‍රය	430	සඬ්ඝ ස්ඵවිර	115
ශීඛි	164	සඵචක	79, 231
ශීල සම්පදව	80	සඵ්ඝධායනා	156
ශුක්ල	312	සඤ්ජය බෙල්ලට්ඨිපුත්ත	181
ශුක්ල පක්ෂය	270	සඤ්ජීවක	206
ශුද්ධාවාස	211,461	සතිත්‍රිය	142
ශුෂ්ක විදර්ශක	394,463	සති සම්පජඤ්ඤ	409
ශුන්‍යතා විමෝක්ෂ	460,462	සන්නක්ඛන්තූපරම	455
ශුන්‍යාගාර	258	සත්තූස්සද	320
ශෛක්ෂයා	167,399	සත්‍යඥන	275
ශ්‍රද්ධා	175	සද්ධිත්‍රිය	142

සද්ධි විභාගිකයා	242	සර්ව බලධාරී	347
සනත් කුමාර	313	සවිචාර	144
සන්ථාගාරය	186	සවිතර්ක	144
සන්දිවිසික	345, 354	සසංඛාර පරිනිබ්බාසි	461
සන්ධාන	258	සහම්පති	224
සප්තකය	181	සහශ්‍රීලෝකධාතු	206
සප්තාපත්තිස්කන්ධ	169	සලායනන	84
සබ්බට්ඨක	55	සාක්ෂාත්	449
සබ්බන්ථාමිනී පටිපදකුණ	123	සාන්දෘෂ්ටික	357, 358
සභිය	378	සාමණේර ශීලය	343
සමට්ඨයානික	463	සාමීච්චි කරම	433
සමන්චාගන	313	සාමීච්චි පටිපන්න	433
සමාධිනද්‍රිය	142	සාමුක්කංසික	221
සමාපත්ති	144	සාම්පරායික	98
සමාහිත	154	සෑඩොලා	139
සමුදය සත්‍යය	93	සිංහ නාදය	101
සම්පත්ති කාලය	104	සිරිවඩ්ඪ	43
සම්පාපක	276	සීලබ්බත පරාමාස	450
සම්බුද්ධ	87	සීහ	358
සම්භව	269	සීහහනු	413
සම්මන්ත නියාම	143	සුකෘත	180
සම්මා අලංකාර	96	සුගත	179
සම්මා කම්මන්ත	96	සුපටිපද	458
සම්මා දිට්ඨි	96	සුචිරක	268
සම්මා වාචා	96	සුත	387
සම්මා වායාම	96	සුදර්ශන	457
සම්මා සංකප්ප	96	සුදර්ශි	457
සම්මා සති	96	සුදස්ස	461
සම්මා සමාධි	96	සුදස්සී	461
සම්මා සම්බුද්ධ	87, 200, 271	සුද්ධාවාස	206
සම්මෝභය	203	සුනක්ඛන්ත	192
සමයක් දෘෂ්ඨිය	131	සුපටිපන්න	397, 399
සමයක් ප්‍රතිපද්‍රව	248	සුප්පතිට්ඨිත පාදනා	317
සරණ යාම	17	සුප්‍රතිපන්න	177, 307, 413
සරද	43	සුප්‍රබුද්ධ	252
සර්වඥ	290	සුභකිණ්ණය	206
සර්වඥතා ඥානය	97, 190, 286	සුභද්‍ර	272

සුරාමේරය	401	ස්ප්‍රශ්චය	169
සුරාසොණධියා	77	ස්මෘතිය	168
සුවිඤ්ජා	142	ස්වඡදය	71
සේඛපටිපදාව	167	ස්වභාව නිරුක්තිය	277
සේල	77	ස්වර්ණාකාර	262
සෝකධාතු	123	ස්වස්තිය	317
සෝපාක	285	ස්වාකාර	142
සෝවාන්	455	ස්වක්ඛාත	307, 346, 353
සෞචස්තිය	317	හිරිය	176
ස්කන්ධ පඤ්චකය	124	හිතාධිමුත්තික	125
ස්ත්‍රීත්වය	102	හේම	149

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

දීඝ නිකාය
 මජ්ඣිම නිකාය
 සංයුක්ත නිකාය
 අංගුත්තර නිකාය
 උදන පාළි
 ධම්මපද පාළි
 නිද්දේස පාළි
 විමානවත්ථු පාළි
 ජේතවත්ථු පාළි
 පටිසම්භිද මග්ග පාළි
 ථේර ගාථා පාළි
 සුත්තනිපාත පාළි
 බුද්ධචංස පාළි
 මහාවග්ග පාළි
 වුල්ලවග්ග පාළි
 පාරාජිකා පාළි
 පාවිත්තිය පාළි
 විභංගප්පකරණ
 පුග්ගල පඤ්ඤත්තිප්පකරණ
 දීඝනිකායට්ඨ කථා (සුමංගල විලාසිනී)
 මජ්ඣිමනිකායට්ඨ කථා (පපඤ්ච සුදනී)
 සංයුක්තනිකායට්ඨ කථා (සාරත්ථප්පකාසිනී)
 අංගුත්තර නිකායට්ඨ කථා (මනෝරථපුරණී)
 උදනට්ඨ කථා
 ධම්මපදට්ඨ කථා
 අපදනට්ඨ කථා
 බුද්ධචංසට්ඨ කථා
 ථේරගාථට්ඨ කථා
 සුත්තනිපාතට්ඨ කථා
 ජාතකට්ඨ කථා
 විනයට්ඨ කථා (සමන්තපාසාදිකා)
 විභංගට්ඨ කථා (සම්මෝභ විනෝදනී)
 ධම්මසංගනී අට්ඨකථා (අත්ථසාලිනී)
 පටිසම්භිද මග්ගට්ඨකථා
 ජේතවත්ථු අට්ඨකථා
 විසුද්ධි මග්ග
 මිලින්දපඤ්ඤ
 බුද්ද සික්ඛා
 රසවාහිනී
 සාසන සම්පත්ති දීපති
 මහාවංස